BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
S
22 — I
20

AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE ET SANCTORVM PATRVM, QVAE IN CATECHISMO

D. Petri Caniſij Theologi Societatis IESV citantur, & nunc primùm ex ipſis fontibus fideliter collectæ, ipſis Catechiſmi verbis ſubſcriptæ ſunt,

PARS SECVNDA

DE SACRAMENTIS ECCLESIAE.

[redacted]

B. AVGVSTINVS LIBRO XIX. CONTRA FAVſtum Manichæum cap. 13.

Prima Sacramenta quæ obſeruabantur & celebrabantur ex lege, prænunciatiua erant CHRISTI venturi, & ideò ablata ſunt, quia impleta: & alia ſunt inſtituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

Coloniæ, apud Geruuinum Calenium & hæredes Ioannis Quentel, Anno M.D.LXIX.

Cum gratia & priuilegio.

Dom. Prof. Rom.

CAPVT QVARTVM DE SACRAMENTIS.

I

Cur de Sacramentis docendi ſunt Chriſtiani?

QVia Sacramẽtorum cognitio & vſus facit, vt illi accepta ex IESV CHRISTI meritis gratia, quæ per[a] Sacramẽta ipſa cõfertur, legitimè exerceantur, & conſeruentur, atq; promoueantur in Diuino cultu.

[a] Tit 3 b Ioan. 3. a 6. f & 20. f

SCRIPTVRAE.

AD Titum tertio capite: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei,

IOANNIS ſexto: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcẽdi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, &cę. Qui

manducat me, et ipſe viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

ITEM vigeſimo capite: Inſufflauit & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

II

Quid & quotuplex eſt Cultus Diuinus?

A. Cultus diuinus dicitur, quem Chriſtianus tãquàm præcipuũ ac ſummum [a] obſequium debet ac prꝑſtat Creatori ac Saluatori ſuo Deo opt. Max.

a Aug. lib. 10. de ciuit Dei cap. 1.

B. Neque enim eſt dubium, hominem ea potiſſimùm [b] cauſa, vt Deum purè integreque colat, & initio conditum, & poſteà redemptum, atque ad id omninò deſtinatum eſſe.

b Prou 16. a Gene. 1. d 2 Cor. 5. e 1 Theſſ. 5. b 1 Pet. 3. b

C. Diuinus autem cultus eſt duplex, interior & exterior. Interior, quo per intellectũ & affectum Deo [c] cõiungimur, Fide, Spe & Charitate, vt anteà dictum eſt, perficitur. Exterior eſt profeſſio quædam cultus interioris, quem [d] externis quibuſdam & viſibilib⁹ ſignis ritibusq; declaramus. Deus eñ, qui bonorũ noſtrorũ [e] nõ eget, quippe beatus per ſe totusq; perfectus, tamẽ ſicut totum ipſe hominẽ tum corpore tum animo cõſtare voluit, ſic eũdem [f] quoq; totũ, hoc eſt, ſecundùm oẽm ſuî partẽ repoſcit, à quo ſyncerè ſtudioſeq; colatur, anima quidem ſecundùm interiorem, vtì docuimus,

c Aug. in Enchir. c. 2. & 3.
d Matth. 5. b Rom. 12. d 1. Cor. 14 g
e Pſal. 15 a 1. Tim. 6. d Matth. 5 g Gene. 2. b
f Prouer. 16. a Lucæ 10 e Matth. 22. d

cor-

corpore [g] verò ſecundùm exteriorem cultum cum interiore cõiunctum: quod multis ſanè modis, ſed vel maximè & ſaluberrimè per vſum Sacramentorum præſtatur.

[g] 1. Cor. 6. d Pſal. 83. a

D. Sic enim diuinę viſum eſt Sapientię, mortalium ſe imbecillitati accommodare, ſuamque virtutem per quaſdam [a] externas res & ſigna, quę ſenſibus percipiuntur, exercere. Animus quippe noſter immortalis, in hoc obſcuro & caduco corpore velut carcere quodam incluſus, ſenſuum miniſterio plurimùm vtitur, neque citra [b] hoc adminiculum ad diuina capeſſenda ſolet aſſurgere. Itaque tum in veteri tum in noua lege Sacramenta multaque ad cultum externũ pertinentia inſtituit Deus, ac Dei populus ſemper obſeruauit.

[a] Au. in Pſal. 73. & lib. 19. contra Fauſtũ cap. 11. Itẽ lib. 3. de do. Chri. c. 9. Quæſt. 84. ſuper Leuit. & 33. ſup Numeros. Tertull. de reſur. carnis. Greg. in 1. Regũ lib. 6. cap 3.
[b] Chryſoſto. homil. 60. ad pop. Antioc.

SCRIPTVRAE.

B. PROVERBIORVM decimoſexto cap. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

GENESIS primo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.

POSTERIORIS ad Corinth. 5. Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.

PRIORIS ad Theſſalonicenſes capite quinto: Non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, qui mortuus eſt pro nobis: vt ſiue vigilem⁹, ſiue dormiamus, ſimul cũ illo viuam⁹.

PRIORIS Petri cap. tertio: In hoc vocati eſtis, vt benedi-ctionem hęreditate poſſideatis.

C. MATTHAEI quinto: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificẽt patrem veſtrum qui in cælis eſt.

AD Romanos duodecimo: Prouidentes bona non tãtùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.

ET poſterioris ad Corinth cap. octauo. Prouidemus bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honeſtè & ſecundùm ordinem fiant in vobis.

PSALMO decimoquinto: Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

PRIORIS ad Timotheum ſexto: Beatus & ſolus potens, Rex regum & Dominus Dominantium: qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem.

MATTHAEI quinto: Eſtote ergò vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.

GENESIS ſecundo: Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem.

PROVERBIORVM decimoſexto: Vniuerſa ꝓpter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

LVCAE decimo: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.

MATTHAEI vigeſimoſecundo: Diliges Dñm Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

ITEM Deuteron. ſexto: Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

PRIORIS ad Corinthios ſexto: An neſcitis quoniam mẽ-

bra

ōra veſtra, templum ſunt ſpiritus ſancti qui in vobis eſt? Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.

PSALMO octogeſimotertio: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

PATRES.

A. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate DEI, capite primo: Quæ itaque λατρεία Græcè nuncupatur, & Latinè interpretatur ſeruitus, ſed ea qua colimus Deum, vel quæ θρησκεία Græcè, Latinè autem religio dicitur, ſed ea quæ nobis eſt erga Deum: vel quam illi θεοσέβειαν, nos verò non vno verbo exprimere, ſed Dei cultum poſſumus appellare: hanc ei tantùm Deo deberi dicimus, qui verus eſt Deus, facitq; ſuos cultores deos.

C. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite ſecũdo: Hominis ſapiẽtia pietas eſt. Habes hoc in libro ſancti Iob: Nam ibì legitur quòd ipſa ſapientia dixerit homini: Eccè pietas eſt ſapiẽtia. Si autem quæras quam dixerit eo loco pietatem, diſtinctiùs in Græco reperies θεοσέβειαν, qui eſt Dei cultus. Dicitur enim Græcè pietas, & aliter idẽ εὐσέβεια, quo nomine ſignificatur bonus cultus, quãuìs & hoc præcipuè referatur ad colendum Deum. Sed nihil eſt cõmodius illo nomine, quo euidenter DEI cultus expreſſus eſt, cùm quid eſſet hominis ſapientia, diceretur. An hoc ipſum tibi fortaſsè deſideras breuiter aperiri, atque in ſermonem colligi breuem, quonam modo ſit colendus Deus? Iob. 28. iuxta 70.

CAPITE tertio: Hîc ſi reſpondero, Fide Spe, Charitate colendum Deum: profectò dicturus es, breuiùs hoc dictum eſſe quàm velis.

1. D. AVGVSTINVS in Pſalmum ſeptuageſimumtertium: Si diſcernimus duo teſtamẽta, vetus & nouum, non ſunt eadem ſacramenta, nec eadem promiſſa, eadem tamen pleraque præcepta. Videamus quare præcepta eadem: quia ſecundùm hęc Deo ſeruire debemus. Sacramenta non eadem: quia alia ſunt Sacramenta dantia ſalutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui teſtamenti dant ſalutem, ſacramenta veteris teſtamenti promiſerũt ſaluatorem. Mutata ſunt Sacramenta: facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, feliciora. Sacramẽta nouæ legis præſtantiora ſacramentis veteris teſtam. Dant ſalutem

2. IDEM Auguſtinus libro decimonono contra Fauſtum Manichæum capite vndecimo: In nullum nomen religionis ſeu verum

ſeu

ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorũ vel Sacramentorum viſibilium conſortio colligentur: quorum Sacramentorũ vis inenarrabiliter valet plurimùm: & ideò contēpta Sacrilegos facit. Impiè quippe contēnitur, ſine quo nō poteſt pfici pietas.

Vis ſacramentorum inexplicabilis.

Cōtempta Sacrilegos facit

3. ITEM libro tertio de doctrina Chriſtiana, capite nono: Hoc verò tempore poſteaquàm Reſurrectione Domini noſtri IESV CHRISTI manifeſtiſsimum indicium noſtræ libertatis illuxit, nec eorum quidem ſignorũ quę iam intelligimus, operatione graui onerati ſumus: ſed quędam pauca pro multis, eademque factu facillima, & intellectu auguſtiſsima, & obſeruatione caſtiſsima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina: ſicuti eſt baptiſmi ſacramentum, & celebratio corporis & ſanguinis Domini.

Sacramēta nouæ legis vndè profecta ſint, & quantæ dignitatis.

4. RVRSVS quæſtione octogeſimaquarta ſuper Leuiticum: Quomodò ergò & Moyſes ſanctificat, & Dominus? Non enim Moyſes pro Domino, ſed Moyſes viſibilibus ſacramentis per miniſteriũ ſuum: Dñs autē inuiſibili gratia per ſpiritumſanctum, vbi eſt totus fructus etiàm viſibilium ſacramentorum. Nam ſine iſta ſanctificatione inuiſibilis gratiæ, viſibilia Sacramenta quid proſunt? Et poſt pauca: Proindè colligitur, inuiſibilem ſanctificationem quibuſdam affuiſſe, atque profuiſſe ſine viſibilibus Sacramentis, quæ pro temporũ diuerſitate mutata ſunt, vt alia tunc fuerint, & alia modò ſint: viſibilem verò ſanctificationem, quæ fieret per viſibilia Sacramenta, ſine iſta inuiſibili poſſe adeſſe, nō poſſe prodeſſe. Nec tamen ideò Sacramentum viſibile contemnendum eſt: nam contemptor eius inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt. Hinc eſt quòd Cornelius & q cum eo erant, cũ iam inuiſibiliter infuſo ſancto ſpiritu ſanctificati apparérent, baptizati ſunt tamen: nec ſuperflua iudicata eſt viſibilis ſanctificatio, quam inuiſibilis iam pręceſſerat.

Sacramentorum effectus eſt inuiſibilis gratiæ ſanctificatio.

Contemnere non licet viſibile Sacramentum.

Act. 10.

5. IDEM Auguſtinus quęſtione trigeſimatertia ſuper Numeros: Eadem quippe ſunt in veteri & nouo: ibì obumbrata, hic reuelata: ibì pręfigurata, hic manifeſtata. Nam non ſolùm Sacramenta diuerſa ſunt, verùm etiàm promiſſa ibì videntur temporalia proponi, q̄bus ſpiritale præmium occultè ſignificetur: hic autem manifeſtiſsimè ſpiritalia promittuntur & æterna.

Diſcrimē Sacramētorum veteris & nouæ legis.

6. TERTVLLIANVS in libro de reſurrectione carnis: Sed & caro abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima conſecretur. Caro ſignatur, vt & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur. Caro corpore & ſanguine CHRISTI veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur.

Virtus Sacramentorum.

GRE-

7. GREGORIVS libro ſexto, capite tertio in primum Regũ: Foris ſacramenta percipimus, vt intùs ſancti ſpiritus gratia repleamur. Foris nanque homo, Deus intùs operatur, & non homo. Foris nanque homo ſurgit, intùs ſe ſpiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, ſed in eum cui ordo datur, ſpiritus dirigitur, vt foris ſublimitatem ſuſcipiat ordinis, & intùs robur ſancti ſpiritus.

Per Sacramẽta confertur gratia.

8. CHRYSOSTOMVS homilia ſexageſima ad populum Antiochenum: Nihil ſenſibile nobis CHRISTVS tradidit, ſed res quidem ſenſibiles, omnes autem intelligibiles. Itidèm & in Baptiſmate, per rem, nempe ſenſibilẽ aquam, donum confertur: intelligibile verò quod perficitur, generatio & renouatio. Si enim incorporeus eſſes, nuda & incorporea tibi dediſſet ipſa dona: ſed quóniã anima corpori conſerta eſt, in ſenſibilibus intelligibilia ſibi præbet.

Vis ſpiritualis per ſenſibilia Sacramẽta pbetur.

III
Quid eſt Sacramentum?

A. Eſt [a] diuinę & inuiſibilis gratię externum & viſibile ſignum à CHRISTO inſtitutum, vt per id quiſq; Dei gratiã accipiat, atque ſanctificationem.

B. Quare non quæuis ſigna ſunt, quę Eccleſiæ Sacramenta dicuntur, ſed certa, ſacroſancta & efficacia ſigna, Chriſtianis ex Diuina inſtitutione & promiſſione commendata.

C. Signa [b] quidem idcircò, quoniam externa quadã ſpecie & ſimilitudine id nobis referunt & declarant, quod per ipſa Deus nobiſcum inuiſibiliter atque ſpiritualiter agit.

D. Certa [c] verò ſacroſancta ſimul & efficacia ſigna, quoniam indubiè quam gratiam ſignificant, etiam continent, conferuntq; ad noſtram ſancti- ficati-

[a] Bern ſer. de Cœna Domini. Aug. li. 10. de Ciuit. Dei cap. 5. & lib. 3. de doc. Chri. cap. 9. Ambr. li. 4 de Sacrament cap 4. Conci. Florẽtinum, & Trident. ſeſſ. 7.

[b] Aug epi. 23: & de catechizandis rudib. cap. 26.

[c] Au. in Pſal. 73. & 77. & li. 19. cõtra Fauſtum cap. 11. 13. & 16.

ficationem. Sacramenta enim, quantùm in ſe eſt, (vt [d] Cyprianus loquitur) ſine propria eſſe virtute nõ poſſunt, nec vllo modo diuina ſe abſentat maieſtas myſterijs, quanuis etiam ab indignis [e] adminiſtrentur.

d Serm. de cœna Domini.

e Aug. lib 3. contra Donatiſtas cap. 10. & li. 5. cap. 19.

E. Vt, exempli cauſa, in Sacramẽto Baptiſmi exterior ablutio, quę ſordes corporis purgat, efficax eſt ſymbolum [f] interioris ablutionis, vtpotè teſtimonium prębẽs indubitatum, quòd ſpiritualiter anima purificetur: Sic res alię viſibiles & externæ, vt oleũ, panis viniq́; ſpecies, quarũ in Sacramentis neceſſarius eſt vſus, aptè nobis cõſtituunt tũ ad ſignificandũ, tũ ad cõferendũ homini diuinã gratiã, animęq́; ſalutẽ, modò ad hęc nõ indignè [g] accedat.

f Tit. 3. Rom. 6 a 1. Cor. 6 c Tertullian. in lib. de reſurrect. carnis.

g Proſper ſenten. 69 ex Auguſt. in pſal. 142.

F. Per Baptiſmum [h] etenim regeneramur & renouamur: per Cõfirmationem augemur & roboramur: per Euchariſtiam nutrimur & reficimur: per Pœnitentiam reſtituimur & ſanamur in vita Spirituali: in qua per reliqua itidèm Sacramenta, pro ſua cuiuſque ratione iuuamur atq; prouehimur, vt ſuo deindè loco aperiemus.

h Concil. Florentin Ioan. 3. a Tit. 3. b. Act. 8. c 1. b Luc. 24 g Ioan. 6 f Ioan. 20 f

SCRIPTVRAE.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per IESVM CHRISTVM ſaluatorem noſtrum.

AD Romanos ſexto: Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto IESV, in morte ipſius baptizati ſumus. Et paulò pòſt:

Qui

Qui mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.

PRIORIS ad Corinthios ſexto: Neque fornicarij &c. regnum Dei poſsidebunt. Et hæc quidē fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis, in nomine Dñi noſtri IESV CHRISTI, & in ſpiritu Dei noſtri.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum &c.

ACTORVM octauo: Cùm audiſſent Apoſtoli qui erant in Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum DEI &c. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritum ſanctum.

ACTORVM primo: Accipietis virtutem ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terrę.

LVCAE vigeſimoquarto: Ego mitto ꝓmiſſum patris mei in vos: vos autem ſedete in ciuitate, quoaduſquè induamini virtute ex alto.

IOANNIS ſexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mũdi vita. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

Et capite vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis. & quorum retinueritis, retenta ſunt.

PATRES.

1. A. BERNARDVS in ſerm. de cœna Dòmini: Sacramentũ dicitur ſacrum ſignum, ſiue ſacrum ſecretum. Et paulò pòſt: Appropinquans paſsioni Dñs, de gratia ſua inueſtire curauit ſuos, vt inuiſibilis gratia ſigno aliquo viſibili p̃ſtaretur. Ad hęc inſtituta ſunt oĩa ſacramenta. Diuiſiones gratiarum, diuerſis ſunt traditę ſacramẽtis. *Etymologia nominis Sacramenti. Sacramenta ſunt ſigna ad inuiſibilē gratiam conferēdā inſtituta.*

2. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, cap. 5. Sacrificiũ viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentũ, id eſt, ſacrũ ſignum eſt. *Sacramẽtũ, i. ſacrũ ſignum.*

3. IDEM lib.3.de doctrina Chriſtiana, cap 9. Pauca q̄dam ſigna ꝓ multis, eademq́ factu facilima &c. vt ſuprà, quęſt. 2. authoritate 3.

Chriſtus Sacramentorũ author.

4. AMBROSIVS libr. 4. de Sacramentis, cap. 4. Author ſacramentorũ quis eſt, niſi Dñs Ieſus? De cælo iſta ſacramenta venerunt.

Continent & conferũt gratiam Sacramenta.

5. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis eccleſię: Sacramenta veteris legis non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſsionem Chriſti dandam eſſe figurabant. Hæc verò noſtra & continent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientib. conferunt.

A Chriſto inſtituta.

Sunt ſeptem.

A veteris legis ſacramẽtis differunt.

6. CONCILIVM Tridentinũ ſeſsiõe 7. canone 1. de ſacramentis in genere: Si qs dixerit ſacramẽta nouę legis nõ fuiſſe oĩa à Ieſu Chriſto Dño noſtro inſtituta: aut eſſe plura vel pauciora q̃ ſeptẽ, videlicet Baptiſmũ, Cõfirmationẽ, Euchariſtiã, Pœnitentiã, Extremã vnctionẽ, Ordinẽ, & Matrimoniũ: aut etiã aliquod horũ ſeptẽ nõ eſſe verè & ꝓpriè Sacramentũ, anathema ſit. CANONE ſecũdo: Si qs dixerit ea ipſa nouæ legis ſacramẽta à ſacramẽtis antiquę legis nõ differre, niſi qa cęremõię ſunt alię, & alij ritus externi, anathema ſit. CANONE ſexto: Si qs dixerit, ſacramẽta nouę legis nõ cõtinere gratiã, quã ſignificãt: aut gratiã ipſam nõ ponentibus obicẽ nõ cõferre, quaſi ſigna tantũ externa ſint acceptę p fidẽ gratię vel iuſtitiæ, & notę quædã Chriſtianę ꝓfeſsionis, q̃bus apud homines diſcernuntur fideles ab infidelib⁹, anathema ſit. CANONE ſeptimo: Si qs dixerit nõ dari gratiã p huiuſmodi ſacramẽta ſemꝑ, & oĩbus, quantùm eſt ex parte Dei, etiam ſi ritè ea ſuſcipiãt, ſed aliquãdò, & aliq̃bus, anathema ſit.

Continent & cõferunt gratiam.

Ex opere operato.

ET canone octauo: Si quis dixerit, per ipſa nouę legis Sacramensa ex opere operato non conferri gratiam, ſed ſolam fidem diuinæ ꝓmiſsionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit.

Signa ſunt earũ rerum, quarum ſunt Sacramenta.

1. C. AVGVSTINVS epiſtola vigeſimatertia ad Bonifaciũ: Si ſacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum quarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent.

2. IDEM Auguſtinus in libro de catechizandis rudibus, capite vigeſimoſexto: Cùm ei benè commendatũ fuerit, ſignacula quidẽ rerũ diuinarũ eſſe viſibilia, ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari &c.

Sacramẽta nouæ legis dant ſalutem.

1. D. AVGVSTINVS in pſalmum ſeptuageſimumtertium: Alia ſunt ſacramenta dantia ſalutem, alia promittentia ſaluatorem. Sacramenta noui teſtamenti dant ſalutem, ſacramenta veteris teſtamenti promiſerunt ſaluatorem. Mutata ſunt ſacramenta, facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, feliciora.

Gratia eſt Sacramẽtorum virtus.

2. IDEM in pſal. 77. Et cùm eſſent omnia communia ſacramenta, non communis erat omnibus gratia, quę ſacramẽtorum virtus eſt.

3. ITEM

3. ITEM libro decimonono cōtra Fauſtum Manichęū,ca.vndecimo· Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimùm:& ideò cōtempta ſacrilegos facit.Impiè quippe contemnitur,ſine quo non poteſt perfici pietas. Vis Sacramētorum.

4. CONTRA eundem eiuſdem libri capite decimotertio :Prima Sacramenta ideò ablata, quia impleta:& alia ſunt inſtituta virtute maiora, vtilitate meliora,actu faciliora,numero pauciora. Virtute maiora & vtilitate meliora

5. ET capite decimoſexto:Quid enim ſunt aliud quæque corporalia Sacramenta, niſi quædam quaſi verba viſibilia, ſacroſancta quidem,veruntamen mutabilia & temporalia. Deus enim æternus eſt, nec tamen aqua & omnis illa actio corporalis quæ agitur, cùm baptizamus,& fit & tranſit,æterna eſt: vbi rursùs etiam illæ ſyllabæ celeriter ſonantes & tranſeuntes, cùm dicitur Deus,niſi dicantur, non conſecratur.Hæc omnia fiunt & tranſeunt,ſonant & tranſeunt: virtus tamen quæ per iſta operatur, iugiter manet: & donum ſpirituale,quod per iſta inſinuatur,æternum eſt. Sacramenta nouæ legis. Virtus Sacramentorum manet, licèt actio & plaȝtio verborum tranſeat.

6. CYPRIANVS in ſermone de Cœna Domini,vt in textu.

7. AVGVSTINVS libro tertio contra Donatiſtas,capite decimo : Baptiſmus CHRISTI verbis euangelicis conſecratus,& per adulteros, & in adulteris ſanctus eſt, quanuis illi ſint impudici & immundi, quia ipſa eius ſanctitas pollui non poteſt, & ſacramento ſuo diuina virtus aſsiſtit,ſiue ad ſalutem benè vtentium,ſiue ad perniciem malè vtentium. An verò Solis vel etiam lucernæ lux, cùm per cœnoſa diffunditur,nihil indè ſordium contrahit,& baptiſmus CHRISTI poteſt cuiuſquam ſceleribus inquinari? Miniſtri mali Sacramentis ſuam vim nō adimunt. Simile.

8. IDEM libro quinto contra eoſdem, capite decimonono : Si DEVS adeſt Sacramētis & verbis ſuis, per qualeslibet adminiſtrētur:& Sacramenta DEI vbiquè recta ſunt, & mali homines quibus nihil proſunt,vbiquè peruerſi ſunt. Sacramentis nō nocet miniſtrorū improbitas.

1. E. TERTVLLIANVS in libro de Reſurrectione carnis: Caro abluitur,vt anima emaculetùr &c. vt ſuprà,quæſtione ſecunda,D.authoritate 6.

☞ PROSPER ſententia ſexageſimanona,ex Auguſtino in pſalmū centeſimum quadrageſimumſecundum deſumpta : Sacramentum pietatis in iudicium ſibi ſumit indignus. Benè enim eſſe non poteſt malè accipienti quod bonum eſt. Malè vtentes Sacramentis.

F. CONCILIVM Florentinū in doctrina de Sacramentis:Horum ſeptem Sacramentorum, quinque prima ad ſpirituale vniuſcuiuſque hominis in ſeipſo perfectionem:duo vltima,ad totius Ec- Singula Sacramēta quid efficiant.

dem, vt anteà docuimus, habere merentur. Ac de ſingulorum quidem Sacramentorum inſtitutione poſteà ſuo loco.

C. Vis autem eorum, vt fidiſſimus Scripturæ interpres Auguſtinus [e] inquit, inenarrabiliter valet plurimùm, & ideò contempta ſacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, ſine quo non poteſt perfici pietas. Atq; vt idem alibì [f] docet: Contemptor viſibilis Sacramenti, inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt.

[e] Li. 19. cõtra Fauſt ca. 11. & 16. Item tract. 80. in Ioanné.

[f] Super Leui. quæſt. 84. & lib. 32. contra Fauſtũ ca. 14.

SCRIPTVRAE.

A. CANTICORVM quarto: Vulneràſti cor meum ſoror mea ſponſa.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Vt ſcias quomodò oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia DEI viui, columna & firmamentum veritatis.

MATTHAEI vigeſimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

ACTORVM octauo: Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

MATTHAEI vigeſimoſexto: Accepit IESVS panem, & benedixit, ac fregit: deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt em̃ ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

IOANNIS vigeſimo: Accipite Spiritum ſanctum. Quorum

rum remiſeritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis,retenta ſunt.

IACOBI quinto: Infirmatur qs in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini &c.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te eſt: quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij.

AD Epheſios quinto Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in CHRISTO & in Eccleſia.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis Eccleſię: Nouæ legis ſeptē ſunt Sacramēta, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

Septem ſunt Sacramenta.

2. CONCILIVM Conſtantienſe Seſsione decimaquinta, hunc articulum octauum Ioannis Hus damnauit, Sacerdotes quomodolibèt criminosè viuentes, ſentiunt infideliter de ſeptem Sacramentis Eccleſiæ.

Sacerdotes catholici quanuis mali, fideliter ſentiunt de 7 Sactamētis Eccleſiæ.

3. CONCILIVM Tridentinum Seſsione ſeptima, canone primo de Sacramētis in genere: Si quis dixerit, Sacramenta nouę legis non fuiſſe omnia à IESV CHRISTO Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura aut pauciora quàm ſeptem, videlicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe verè & propriè Sacramentum, anathema ſit.

Nō plura nec pauciora quā ſeptē, ſunt verè & ꝓpriè Sacramenta nouæ legis à Chriſto inſtituta.

1. B. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto: 2. Itē libro ſecūdo, capite ſeptimo. 3. Et libro quinto, capite vigeſimotertio. 4 Item in epiſtola centeſima decimaoctaua, capite primo, quæ habeat, vide ſuprà de præceptis eccleſiæ, quæſtiōne quarta, A.

5. CHRYSOSTOMVS homilia quarta in ſecundum caput poſterioris ad Theſſalonicenſes, vt ſuprà ibidèm, quæſtione ſecunda, C. 3.

1. C. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum, capite vndecimo: 2. & decimoſexto: ſuprà, quæſtione tertia, D.

3. IDEM tractatu octogeſimo in Ioannem: Vndè iſta tanta virtus aquę, vt corpus tangat & cor abluat?

4. ITEM ſuper Leuiticum quæſtione octogeſimaquarta, vt ſuprà, quæſtione 2. de Sacramentis, D. 4.

5. IDEM libro trigeſimoſecundo contra Fauſtum, capite decimoquarto: Quiſquis illa tunc etiam opera, quæ ad ſignificandum agi iubebantur, non obſeruabat, pœnas diuinitùs conſtitutas rectiſsimo iudicio perſoluebat, ſicut nunc ſi quis Sacramenta noui teſtamenti pro temporis ratione diſtincta, fuerit auſus ſacrilega temeritate violare.

Sacramētorū violatores pœnas luent.

VI

Quare inſtituta ſunt Sacramenta?

A Primùm, vt ſint præſentiſſima remedia contra peccatum, quod lethalis eſt [a] animæ morbus, ac niſi hoc tempore curetur, perpetuam adfert damnationem. Quamobrem hæc longè [b] præſtant legis antiquæ Sacramentis, virtute vtiquè maiora, vtilitate meliora, numero pauciora, intellectu auguſtiora, obſeruatione faciliora, ſignificatiōe præſtantiora, quæ præterquàm quòd ſignificant, etiam ſanctificant ac ſalutem dant: vt è Scripturis Auguſtinus [c] optimè colligit.

a Sapien. 16. b Eccleſ. 21 a Roma. 6. d

b Florēt Cōc. Tridēt. Seſ. 7.

c Li. 19. cōtra Fauſt. ca. 13. li. 3. de Doctrin. Chriſtiā. c. 9. Epiſt. 118. c. 1.

B. Secundò, vt habeamus certa efficaciaque ſigna Diuinæ erga nos gratię & volūtatis, quæ dum in ſenſus externos incurrunt, non ſolùm excitant fidem in CHRISTVM, Deique [d] miſericordiam & bonitatem, verumetiam viuifica ſunt inſtrumenta,

d Rom. 9. e

ta, per quæ viſum eſt Deo, [e] ſalutem noſtram effi- caciter operari. Vt præclarè dictum ſit [f] iam olìm, per ſeipſum quoquè Sacramentum multùm va- lere.

e Tit. 3. b Ioã. 6. f & 20. e.

f Au li. cõtra Donat. ca 24.

C. Tertiò, vt [g] extent velut ſymbola & externæ notæ Chriſtianæ profeſſionis, quibus Dei & Ec- cleſię filij ſe mutuò agnoſcant: vtq; in vnione, hu- militate & obedientia ſe fructuoſe exerceant & contineant, atque ità vnius religionis neceſſarijs quaſi nexibus & fœderibus inter ſe inuicèm ma- neant colligati. Alioquin ſine Sacramentis nec conſtare, nec diſcerni ſatis vlla religio poteſt.

g Idem lib 19: contra Fauſtũ ca. 11. & ca. 17. de vera reli- giõe. Baſilius hom 13 in ex- hortatiõe ad Baptiſmum.

SCRIPTVRAE.

SAPIENTIAE decimoſexto: Homo per malitiam occidit animam ſuam.

ECCLESIASTICI vigeſimoprimo: Quaſi à facie colubri fuge peccatum.

AD Romanos ſexto: Stipendia peccati, mors.

AD Romanos nono: Vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regene- rationis.

IOANNIS ſexto: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

IOANNIS vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata, &c.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sacramenta veteris legis nõ cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſsionem CHRISTI dandam figurabant: Hæc verò noſtra & cõ- tinent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientibus conferunt.

Præſtãt Sacra- mẽtis veteris legis.

2. CONCILIVM Tridentinum Seſsioné ſeptima, canone ſecundo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, ea ipſa noux legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia ceremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi, anathema ſit.

Inter ſe quid differant.

3. ET canone quarto: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua: & ſine eis aut eorum voto per ſolam fidem homines à Deo gratiam iuſtificationis adipiſci, licèt omnia ſingulis neceſſaria non ſint, anathema ſit.

Ad ſaluté neceſſaria quomodò ſunt.

4. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum Manichæum, capite decimotertio, vt ſuprà, quæſt.3.D.

5. IDEM libro tertio de Doctrina Chriſtiana, cap. nono, vt ſuprà quæſt. ſecunda, D. authorit.3.

6. ITEM in epiſtola centeſima decimaoctaua, capite primo: Dominus noſter IESVS CHRISTVS Sacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione facilimis, ſignificatione præſtantiſsimis ſocietatem noui populi colligauit: ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, Communicatio Corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur.

Præſtantiora Sacramentis veteris legis.

B. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto, volens ex circunciſione oſtēdere quid valeat in paruulis Baptiſmus: Cur, inquit, præceptum eſt Abraham, vt omnem deindè infantem maſculum octauo die circuncideret, qui nondùm poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iuſtitiam, niſi quia & ipſum per ſeipſum ſacramentum multùm valebat? &c.

1. C. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum, capite vndecimo: In nullū nomen religionis &c. vt ſuprà, quæſtione ſecunda, D. authorit.2.

2. IDEM in libro de vera religione, capite decimoſeptimo: Vbi venit gratia Dei quę per prophetas ventura canebatur, pauca Sacramenta ſaluberrima conſtituta ſunt, quæ ſocietatem Chriſtiani populi, hoc eſt, ſub vno Deo liberæ multitudinis continerent.

Vinculum fidelium.

3. BASILIVS in exhortatione ad baptiſmum, quæ eſt homilia decimatertia ex homilijs variorum argumentorum ad populum: Teſſeram duces ſub ſe militantibus dant, vt amici faciliùs inuicém ſe noſcentes exhortentur, & ſi cum hoſtibus commiſceantur, eo faciliùs diſcerni ac ſeparari poſsint. Quòd ſi fortè commilitonum ſeparatio fiat, nemo te, quarum, noſtrarum an aduerſarij, partium ſis nouerit, niſi myſticis ſignis familiaritatem præ te feras, niſi ſignatū ſit ſuper te lumen vultus Domini: niſi characterem in te agnoſcat an-

Signa Chriſtianorum. Pſal.4.

angelus, quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodò, inquam, dices, Dei ſum, ſigna non oſtendens? An ignoras quemadmodùm ſignatas domos in Aegypto exterminator præterijt, in nō ſignatis verò primogenita peremit? Theſaurus non obſignatus, furibus facilè patebit.

VII

Quid verò ſentiendum de Sacramentorum Miniſtris?

A. Ità planè ſentiendum eſt de illis, tanquàm [a] miniſtris CHRISTI & diſpenſatoribus myſteriorum Dei, qui[b] portant vaſa Domini, Tabernaculoque deſeruiunt, qui & ſacris ex profeſſo præſunt, eaque iure quodā adminiſtrant. Non enim omnibus [c] indifferenter, ſed ſacerdotibus & Epiſcopis incumbit, ac diuinitùs iniunctum eſt, Sacramenta conficere, diſpenſare vel adminiſtrare.

B. At nè putemus vnquàm ex vita & probitate miniſtrorum [d] Sacramenta pendere, hanc nobis regulam præſcribit [e] Auguſtinus: Non ideò veriora & ſanctiora ſunt Sacramenta, quia per meliorem miniſtrantur: illa nanque per ſe ipſa vera & ſancta ſunt, propter verum & ſanctum Deum cuius ſunt. Et rursùs [f]: Memento Sacramentis Dei obeſſe nihil mores malorum hominum, quô illa vel omninò nō ſint, vel minùs ſancta ſint. Suffragatur his [g] Ambroſij illa ſententia: Non merita perſonarum conſideres, ſed officia Sacerdotum: putà

a 1. Cor. 4. a
b Eſa. 52 c
Num. 1. g.
3. Reg 8. a
c Num 16. a
2. Reg. 6. b
2. Paral. 26. e
Conci. Nicenum cap. 14.
Trident Seſſ. 7. de Sacram. in genere.
d 1. Co. 1 b 3. b
Concil. Trid. de Sacr. cā. 12.
e Cōtra Creſ. lib. 4. cap. 20.
Et lib. 4 cōt. Donatiſt. c. 4.
f Cōtra literas Petiliani lib. 2. cap. 47.
Idem tractatu 5. in Euā. Ioā.
g De his qui myſterijs initiantur, cap. 5

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

putà in adminiſtratione Sacramentorum. Nam & per[h] indignos conſueuit Deus operari, & nihil propter Sacerdotis vitā Sacramenti gratia lęditur, Chyſoſtomo[a] teſte.

h Ioan. 11. h Matt. 23. a

a Homil. 8. in 1. Corinth.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios capite quarto: Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros CHRISTI, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

ESAIAE quinquageſimoſecundo: Mundamini qui fertis vaſa Domini.

NVMERORVM primo: Cuncta vaſa Tabernaculi, & ҁcquid ad cęremonias pertinet, Leuitę portabunt. Cùm proficiſcendum fuerit, deponent Leuitę tabernaculum. Quiſquis externus acceſſerit, occidetur.

TERTII Regum octauo capite: Tulerunt arcam ſacerdotes, & portauerũt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vaſa ſanctuarij quę erant in tabernaculo: & ferebant ea ſacerdotes & Leuitę.

NVMERORVM decimoſexto: Cùm ſtetiſſent aduersùs Moyſen, (Core, Dathan atque Abiron) dixerunt: Sufficiat vobis quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt DOminus &c. Dixitq; Moyſes ad Core: Audite filij Leui: Num parùm eſt, quòd ſeparauit vos Deus Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi, vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei? &c.

SECVNDI Regum ſexto: Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusq́ue eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate: qui mortuus eſt ibi iuxta arcam Dei.

SECVN-

SECVNDI Paralipomenō vigeſimoſexto capite: Sed cùm roboratus eſſet Ozias, eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum: ingreſſusque templum Domini, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis, ſtatimq́; ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cùm eo ſacerdotes Domini octoginta viri fortiſſimi, reſtiterunt Regi atque dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino: ſed ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium. Egredere de ſanctuario, nè contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratusque Ozias & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte eius coram ſacerdotibus in domo Domini ſuper altare thymiamatis. Cumque reſpexiſſet eum Azarias pontifex & omnes reliqui ſacerdotes, viderūt lepram in fronte eius, & feſtinatò expulerunt eum, ſed & ipſe perterritus accelerauit egredi, eô quòd ſenſiſſet ilicò plagam Domini Fuit igitur Ozias rex leproſus vſque ad diē mortis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

PRIORIS ad Corinthios primo capite: Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?

ET capite tertio: Quid igitur eſt Apollo? quid verò Paulus? Miniſtri eius cui crediðiſtis, & vnicuique ſicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat Deus.

IOANNIS vndecimo: Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam, &c. Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm

Vis ſacramentorum inexplicabilis. Cõtempta Sacrilegos facit

ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorũ vel Sacramentorum viſibilium conſortio colligentur: quorum Sacramentorũ vis inenarrabiliter valet plurimùm: & ideò contẽpta Sacrilegos facit. Impiè quippe contẽnitur, ſine ꝗ nõ poteſt pfici pietas.

Sacramẽta nouæ legis vndè profecta ſint, & quantæ dignitatis.

3. ITEM libro tertio de doctrina Chriſtiana, capite nono: Hoc verò tempore poſteaquàm Reſurrectione Domini noſtri I E S V CHRISTI manifeſtiſsimum indicium noſtræ libertatis illuxit, nec eorum quidem ſignorũ quę iam intelligimus, operatione graui onerati ſumus: ſed quędam pauca pro multis, eadem'que factu facillima, & intellectu auguſtiſsima, & obſeruatione caſtiſsima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina: ſicuti eſt baptiſmi ſacramentum, & celebratio corporis & ſanguinis Domini.

Sacramentorum effectus eſt inuiſibilis gratiæ ſanctificatio.

Contemnere non licet viſibile Sacramentum.

Act. 10.

4. RVRSVS quæſtione octogeſimaquarta ſuper Leuiticum: Quomodò ergò & Moyſes ſanctificat, & Dominus? Non enim Moyſes pro Domino, ſed Moyſes viſibilibus ſacramentis per miniſteriũ ſuum: Dñs autẽ inuiſibili gratia per ſpiritum ſanctum, vbi eſt totus fructus etiàm viſibilium ſacramentorum. Nam ſine iſta ſanctificatione inuiſibilis gratiæ, viſibilia Sacramenta quid proſunt? Et poſt pauca: Proindè colligitur, inuiſibilem ſanctificationem quibuſdam affuiſſe, atque profuiſſe ſine viſibilibus Sacramentis, quæ pro temporũ diuerſitate mutata ſunt, vt alia tunc fuerint, & alia modò ſint: viſibilem verò ſanctificationem, quæ fieret per viſibilia Sacramenta, ſine iſta inuiſibili poſſe adeſſe, nõ poſſe prodeſſe. Nec tamen ideò Sacramentum viſibile contemnendum eſt: nam contemptor eius inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt. Hinc eſt quòd Cornelius & q cum eo erant, cũ iam inuiſibiliter infuſo ſancto ſpiritu ſanctificati apparérent, baptizati ſunt tamen: nec ſuperflua iudicata eſt viſibilis ſanctificatio, quam inuiſibilis iam pręceſſerat.

Diſcrimẽ Sacramẽtorum veteris & nouæ legis.

5. IDEM Auguſtinus quęſtione trigeſimatertia ſuper Numeros: Eadem quippe ſunt in veteri & nouo: ibì obumbrata, hìc reuelata: ibì pręfigurata, hìc manifeſtata. Nam non ſolùm Sacramenta diuerſa ſunt, verùm etiàm promiſſa ibì videntur temporalia proponi, q̃bus ſpiritale præmium occultè ſignificetur: hìc autem manifeſtiſsimè ſpiritalia promittuntur & æterna.

Virtus Sacramentorum.

6. TERTVLLIANVS in libro de reſurrectione carnis: Sed & caro abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima conſecretur. Caro ſignatur, vt & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur. Caro corpore & ſanguine CHRISTI veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur.

GRE-

7. GREGORIVS libro ſexto, capite tertio in primum Regū: Foris ſacramenta percipimus, vt intùs ſancti ſpiritus gratia repleamur. Foris nanque homo, Deus intùs operatur, & non homo. Foris nanque homo ſurgit, intùs ſe ſpiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, ſed in eum cui ordo datur, ſpiritus dirigitur, vt foris ſublimitatem ſuſcipiat ordinis, & intùs robur ſancti ſpiritus.

Per Sacramēta confertur gratia.

8. CHRYSOSTOMVS homilia ſexageſima ad populum Antiochenum: Nihil ſenſibile nobis CHRISTVS tradidit, ſed res quidem ſenſibiles, omnes autem intelligibiles. Itidèm & in Baptiſmate, per rem, nempe ſenſibilē aquam, donum confertur: intelligibile verò quod perficitur, generatio & renouatio. Si enim incorporeus eſſes, nuda & incorporea tibi dediſſet ipſa dona: ſed quoniā anima corpori conſerta eſt, in ſenſibilibus intelligibilia ſibi præbet.

Vis ſpiritualis per ſenſibilia Sacramēta pbetur.

III
Quid eſt Sacramentum?

A. Eſt [a] diuinę & inuiſibilis gratię externum & viſibile ſignum à CHRISTO inſtitutum, vt per id quiſq; Dei gratiā accipiat, atque ſanctificationem.

B. Quare non quæuis ſigna ſunt, quę Eccleſiæ Sacramenta dicuntur, ſed certa, ſacroſancta & efficacia ſigna, Chriſtianis ex Diuina inſtitutione & promiſſione commendata.

C. Signa [b] quidem idcircò, quoniam externa quadā ſpecie & ſimilitudine id nobis referunt & declarant, quod per ipſa Deus nobiſcum inuiſibiliter atque ſpiritualiter agit.

D. Certa [c] verò ſacroſancta ſimul & efficacia ſigna, quoniam indubiè quam gratiam ſignificant, etiam continent, conferuntq; ad noſtram ſancti-

[a] Bern. ſer. de Cœna Domini. Aug. li. 10. de Ciuit. Dei cap. 5. & lib. 3. de doc. Chri. cap. 9. Ambr. li. 4 de Sacrament cap. 4. Conci. Florētinum, & Trident. ſeſſ. 7.

[b] Aug epi. 23. & de catechizandis rudib. cap. 26.

[c] Au. in Pſal. 73. & 77. & li. 19. cōtra Fauſtum cap. 11. 13. & 16.

ficationem. Sacramenta enim, quantùm in ſe eſt, (vt [d] Cyprianus loquitur) ſine propria eſſe virtute nõ poſſunt, nec vllo modo diuina ſe abſentat maieſtas myſterijs, quanuis etiam ab indignis [e] adminiſtrentur.

d Serm. de cœna Domini.

e Aug. lib 3. contra Donatiſtas cap. 10. & li. 5. cap. 19.

E. Vt, exempli cauſa, in Sacramẽto Baptiſmi exterior ablutio, quę ſordes corporis purgat, efficax eſt ſymbolum [f] interioris ablutionis, vtpotè teſtimonium prębẽs indubitatum, quòd ſpiritualiter anima purificetur: Sic res alię viſibiles & externæ, vt oleũ, panis viniq́; ſpecies, quarũ in Sacramentis neceſſarius eſt vſus, aptè nobis cõſtituunt tũ ad ſignificandũ, tũ ad cõferendũ homini diuinã gratiã, animeq́; ſalutẽ, modò ad hęc nõ indignè [g] accedat.

f Tit. 3. Rom. 6 a 1. Cor. 6 c Tertullian. in lib. de reſurrect. carnis.

g Proſper ſenten. 67 ex Auguſt. in pſal. 142.

F. Per Baptiſmum [h] etenim regeneramur & renouamur: per Cõfirmationem augemur & roboramur: per Euchariſtiam nutrimur & reficimur: per Pœnitentiam reſtituimur & ſanamur in vita Spirituali: in qua per reliqua itidèm Sacramenta, pro ſua cuiuſque ratione iuuamur atq; prouehimur, vt ſuo deindè loco aperiemus.

h Concil. Florentin. Ioan. 3. a Tit. 3. b. Act. 8. c t. b Luc. 24 g Ioan. 6 f Ioan. 20 f

SCRIPTVRAE.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Iesvm Christvm ſaluatorem noſtrum.

Ad Romanos ſexto: Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Iesv, in morte ipſius baptizati ſumus. Et paulò pòſt:

Qui

Qui mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.

PRIORIS ad Corinthios ſexto: Neque fornicarij &c. regnum Dei poſsidebunt. Et hæc quidē fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis, in nomine Dñi noſtri IESV CHRISTI, & in ſpiritu Dei noſtri.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum &c.

ACTORVM octauo: Cùm audiſſent Apoſtoli qui erant in Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum DEI &c. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritum ſanctum.

ACTORVM primo: Accipietis virtutem ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terrę.

LVCAE vigeſimoquarto: Ego mitto ꝓmiſſum patris mei in vos: vos autem ſedete in ciuitate, quoaduſquè induamini virtute ex alto.

IOANNIS ſexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mūdi vita. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

Et capite vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata, remittūtur eis. & quorum retinueritis, retenta ſunt.

PATRES.

1. A. BERNARDVS in ſerm. de cœna Domini: Sacramentū dicitur ſacrum ſignum, ſiue ſacrum ſecretum. Et paulò pòſt: Appropinquans paſsioni Dñs, de gratia ſua inueſtire curauit ſuos, vt inuiſibilis gratia ſigno aliquo viſibili ꝑſtaretur. Ad hęc inſtituta ſunt oīa ſacramenta. Diuiſiones gratiarum, diuerſis ſunt traditę ſacramētis.

Etymologia nominis Sacramenti.

Sacramenta ſunt ſigna ad inuiſibilē gratiam conferēdā inſtituta.

2. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, cap. 5. Sacrificiū viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentū, id eſt, ſacrū ſignum eſt.

Sacramētū, i. ſacrū ſignum.

3. IDEM lib.3.de doctrina Chriſtiana, cap 9. Pauca q̄dam ſigna p̄ multis, eademq́ factu facilima &c. vt ſuprà, quęſt. 2. authoritate 3.

Chriſtus Sacramentorũ author.

4. AMBROSIVS libr. 4. de Sacramentis, cap. 4. Author ſacramentorũ quis eſt, niſi Dñs Ieſus? De cælo iſta ſacramenta venerunt.

Continent & conferũt gratiam Sacramenta.

5. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis eccleſię: Sacramenta veteris legis non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſsionem Chriſti dandam eſſe figurabant. Hæc verò noſtra & continent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientib. conferunt.

A Chriſto inſtituta.

Sunt ſeptem.

A veteris legis ſacramẽtis differunt.

Continent & cõferunt gratiam.

6. CONCILIVM Tridentinũ ſeſſiõe 7. canone 1. de ſacramentis in genere: Si qs dixerit ſacramẽta nouę legis nõ fuiſſe oĩa à Ieſu Chriſto Dño noſtro inſtituta: aut eſſe plura vel pauciora q̄ ſeptẽ, videlicet Baptiſmũ, Cõfirmationẽ, Euchariſtiã, Pœnitentiã, Extremã vnctionẽ, Ordinẽ, & Matrimoniũ: aut etiã aliquod horũ ſeptẽ nõ eſſe verè & p̄priè Sacramentũ, anathema ſit. CANONE ſecũdo: Si qs dixerit ea ipſa nouæ legis ſacramẽta à ſacramẽtis antiquę legis nõ differre, niſi q̄a cęremõię ſunt alię, & alij ritus externi, anathema ſit. CANONE ſexto: Si qs dixerit, ſacramẽta nouę legis nõ cõtinere gratiã, quã ſignificãt: aut gratiã ipſam nõ ponentibus obicẽ nõ cõferre, quaſi ſigna tantũ externa ſint acceptę p̄ fidẽ gratię vel iuſtitiæ, & notę quædã Chriſtianę p̄feſsionis, q̄bus apud homines diſcernuntur fideles ab infidelib⁹, anathema ſit. CANONE ſeptimo: Si qs dixerit nõ dari gratiã p̄ huiuſmodi ſacramẽta ſemp̄, & oĩbus, quantùm eſt ex parte Dei, etiam ſi ritè ea ſuſcipiãt, ſed aliquãdò, & aliq̄bus, anathema ſit.

Ex opere operato.

ET canone octauo: Si quis dixerit, per ipſa nouę legis Sacramensa ex opere operato non conferri gratiam, ſed ſolam fidem diuinæ p̄miſsionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit.

Signa ſunt earũ rerum, quarum ſunt Sacramenta.

1. C. AVGVSTINVS epiſtola vigeſimatertia ad Bonifaciũ: Si ſacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum quarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent.

2. IDEM Auguſtinus in libro de catechizandis rudibus, capite vigeſimoſexto: Cùm ei benè commendatũ fuerit, ſignacula quidẽ rerũ diuinarũ eſſe viſibilia, ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari &c.

Sacramẽta nouæ legis dant ſalutem.

1. D. AVGVSTINVS in pſalmum ſeptuageſimumtertium: Alia ſunt ſacramenta dantia ſalutem, alia promittentia ſaluatorem. Sacramenta noui teſtamenti dant ſalutem, ſacramenta veteris teſtamenti promiſerunt ſaluatorem. Mutata ſunt ſacramenta, facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, feliciora.

Gratia eſt Sacramẽtorum virtus.

2. IDEM in p̄ſal. 77. Et cùm eſſent omnia communia ſacramenta, non communis erat omnibus gratia, quę ſacramẽtorum virtus eſt.

3. ITEM libro decimonono cõtra Fauſtum Manicheũ,ca. vndecimo· Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimùm:& ideò cõtempta ſacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, ſine quo non poteſt perfici pietas. Vis Sacramẽtorum.

4. CONTRA eundem eiuſdem libri capite decimotertio: Prima Sacramenta ideò ablata, quia impleta:& alia ſunt inſtituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. Virtute maiora & vtilitate meliora

5. ET capite decimoſexto: Quid enim ſunt aliud quæque corporalia Sacramenta, niſi quædam quaſi verba viſibilia, ſacroſancta quidem, veruntamen mutabilia & temporalia. Deus enim æternus eſt, nec tamen aqua & omnis illa actio corporalis quæ agitur, cùm baptizamus,& fit & tranſit, æterna eſt: vbi rursùs etiam illæ ſyllabæ celeriter ſonantes & tranſeuntes, cùm dicitur Deus, niſi dicantur, non conſecratur. Hæc omnia fiunt & tranſeunt, ſonant & tranſeunt: virtus tamen quæ per iſta operatur, iugiter manet: & donum ſpirituale, quod per iſta inſinuatur, æternum eſt. Sacramenta nouæ legis. Virtus Sacramentorum manet, licèt actio & prolatio verborum tranſeat.

6. CYPRIANVS in ſermone de Cœna Domini, vt in textu.

7. AVGVSTINVS libro tertio contra Donatiſtas, capite decimo: Baptiſmus CHRISTI verbis euangelicis conſecratus, & per adulteros, & in adulteris ſanctus eſt, quamuis illi ſint impudici & immundi, quia ipſa eius ſanctitas pollui non poteſt, & ſacramento ſuo diuina virtus aſsiſtit, ſiue ad ſalutem benè vtentium, ſiue ad perniciem malè vtentium. An verò Solis vel etiam lucernæ lux, cùm per cœnoſa diffunditur, nihil indè ſordium contrahit, & baptiſmus CHRISTI poteſt cuiuſquam ſceleribus inquinari? Miniſtri mali Sacramentis ſuam vim nõ adimunt. Simile.

8. IDEM libro quinto contra eoſdem, capite decimonono: Si DEVS adeſt Sacramẽtis & verbis ſuis, per qualeslibet adminiſtrẽtur:& Sacramenta DEI vbiquè recta ſunt, & mali homines quibus nihil proſunt, vbiquè peruerſi ſunt. Sacramentis nõ nocet miniſtrorũ improbitas.

1. E. TERTVLLIANVS in libro de Reſurrectione carnis: Caro abluitur, vt anima emaculetùr &c. vt ſuprà, quæſtione ſecunda, D. authoritate 6.

☞ PROSPER ſententia ſexageſima nona, ex Auguſtino in pſalmũ centeſimum quadrageſimumſecundum deſumpta: Sacramentum pietatis in iudicium ſibi ſumit indignus. Benè enim eſſe non poteſt malè accipienti quod bonum eſt. Malè vtentes Sacramentis.

F. CONCILIVM Florentinũ in doctrina de Sacramentis: Horum ſeptem Sacramentorum, quinque prima ad ſpirituale vniuſcuiuſque hominis in ſeipſo perfectionem: duo vltima, ad totius Ecleſiæ Singula Sacramẽta quid efficiant.

cleſiæ regimen multiplicationemq́ ordinata ſunt. Per Baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur: per Confirmationem augemur in gratia,& roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur diuina Euchariſtiæ alimonia. Quòd ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur: Spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Vnctionem. Per Ordinem verò Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur.

IIII

Quibus partibus conſtat vnumquodque Sacramentum?

a Concilium Florentinũ. Aug. tractat. 80. in Ioannẽ.

A. Verbo[a] & elemento. Per verbum hîc intellige certa quædam & determinata verba, in quibus ipſa conſiſtit forma, quam vocant Sacramenti. Per elementum accipe res externas, quæ vera materia ſunt Sacramentorum, vt aqua, oleum, panis, vinum, & eiuſmodi.

b Tridẽt. ſyn. ſeſſ. 7. canon. 10. & 11. de Sacramentis in genere. Item Florentina.

B. Iam his partibus perfectè ſumptis adiunguntur reliqua, quæ ad cuiuſque Sacramenti tum idoneam collationem, tum dignam ſuſceptionem ſpectant, videlicet inſtitutio Diuina, [b] miniſter idoneus, intentio recta in miniſtro. Fides in ſuſcipiente, & ſi quæ ſunt huius generis alia.

PATRES.

Materia, Forma, Miniſter, Intentio, neceſſaria ſunt ad vnũquodque Sacramẽtum.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramẽtis: Hęc oĩa Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tãquàm materia, verbis tanquàm forma, & perſona miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Quorum ſi aliquod deſit, non perficitur Sacramentum.

2. AVGVSTINVS tractatu octogeſimo in Ioannem: Detrahe verbum,& quid eſt aqua niſi aqua?accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipſum tanquàm viſibile verbum: Vndè iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, niſi faciente verbo?non quia dicitur, ſed quia creditur:nam & in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens,aliud virtus manens. Ex verbo & elemẽto conſtat Sacramẽtum. Ioan. 13. Virtus manẽs.

1. B. TRIDENTINA Synodus ſeſsione ſeptima,canone decimo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Chriſtianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem,anathema ſit. Nõ quis Chriſtianus eſt Sacramẽtorum miniſter.

2. ET canone vndecimo: Si quis dixerit,in miniſtris dum Sacramenta conficiunt & conferunt,non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia,anathema ſit. In miniſtris reqritur intẽtio faciendi quod facit Eccleſia.

3. FLORENTINVM, vt ſuprà A.

V

Quot ſunt Sacramenta?

A. Septem, [a] quæ à Chriſto per Apoſtolos acceptа conſeruauit,ac fideliter diſpenſauit hucuſq; CHRISTI [b] ſponſa, & columna veritatis Eccleſia. Sunt aũt hæc: [c] Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia,Extrema vnctio,Ordo, & Matrimonium.

a Cõc. Florẽt. Cõſtãt. ſeſſ. 15. Et Tridentin. ſeſſ 7. can. 1.
b Cantic. 4. e 1. Tim. 3. d
c Matth. 28 d Act. 8. e Matth. 26 e Ioan. 20. f Iacob. 5. e 1. Tim. 4 d Epheſ. 5. g

B. Nec refert ſanè,ſi eiuſmodi vocabula in ſcripturis non extent omnia, modò de re ipſa cõſtet, ac Sacramentorum veritas & virtus Diuinis teſtimonijs approbetur. Quanquàm [d] ea quæ vniuerſalis Eccleſia ex Apoſtolorum traditione retinet, atque conſeruanda commendat, etiamſi in ſcriptura diuina non reperiantur,plenam apud nos fidem

d Aug. lib. 4. cõtra Donat. ca 24 Et li 2. ca 7. lib. 5 ca. 23 Itẽ epiſtol. 118. c. 1. Chryſoſt. in 2. ad Theſſ. hõ. 4.

dem, vt anteà docuimus, habere merentur. Ac de ſingulorum quidem Sacramentorum inſtitutione poſteà ſuo loco.

C. Vis autem eorum, vt fidiſſimus Scripturæ interpres Auguſtinus [e] inquit, inenarrabiliter valet plurimùm, & ideò contempta ſacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, ſine quo non poteſt perfici pietas. Atq; vt idem alibì [f] docet: Contemptor viſibilis Sacramenti, inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt.

e Li. 19. cõtra Fauſt ca. 11. & 16. Item tract. 80. in Ioannẽ.

f Super Leui. quæſt. 84. & lib. 32. contra Fauſtũ ca. 14.

SCRIPTVRAE.

A. Canticorvm quarto: Vulnerâſti cor meum ſoror mea ſponſa.

Prioris ad Timotheum tertiò: Vt ſcias quomodò oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia DEI viui, columna & firmamentum veritatis.

Matthaei vigeſimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Actorvm octauo: Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

Matthaei vigeſimoſexto: Accepit Iesvs panem, & benedixit, ac fregit: deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt ẽm ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Ioannis vigeſimo: Accipite Spiritum ſanctum. Quorum

rum remiſeritis peccata, remittuntur eis. & quorum retinueritis, retenta ſunt.

IACOBI quinto: Infirmatur qs in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini &c.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te eſt: quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij.

AD Epheſios quinto Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in CHRISTO & in Eccleſia.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis Eccleſię: Nouæ legis ſeptẽ ſunt Sacramẽta, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium. *Septem ſunt Sacramenta.*

2. CONCILIVM Conſtantienſe Seſsione decimaquinta, hunc articulum octauum Ioannis Hus damnauit, Sacerdotes quomodolibèt criminosè viuentes, ſentiunt infideliter de ſeptem Sacramentis Eccleſiæ. *Sacerdotes catholici quanuis mali, fideliter ſentiunt de 7 Sacramẽtis Eccleſiæ.*

3. CONCILIVM Tridentinum Seſsione ſeptima, canone primo de Sacramẽtis in genere: Si quis dixerit, Sacramenta nouę legis non fuiſſe omnia à IESV CHRISTO Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura aut pauciora quàm ſeptem, videlicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe verè & propriè Sacramentum, anathema ſit. *Nõ plura nec pauciora quã ſeptẽ, ſunt verè & ꝓpriè Sacramenta nouæ legis à Chriſto inſtituta.*

1. B. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto: 2. Itẽ libro ſecũdo, capite ſeptimo. 3. Et libro quinto, capite vigeſimotertio. 4 Item in epiſtola centeſima decimaoctaua, capite primo, quæ habeat, vide ſuprà de præceptis eccleſiæ, quæſtione quarta, A.

5. CHRYSOSTOMVS homilia quarta in ſecundum caput poſterioris ad Theſſalonicenſes, vt ſuprà ibidèm, quæſtione ſecunda, C.3.

1. C. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum, capite vndecimo: 2. & decimoſexto: ſuprà, quæſtione tertia, D.

3. IDEM tractatu octogeſimo in Ioannem: Vndè iſta tanta virtus aquę, vt corpus tangat & cor abluat?

4. ITEM ſuper Leuiticum quæſtione octogeſimaquarta, vt ſuprà, quæſtione 2. de Sacramentis, D. 4.

5. IDEM libro trigeſimoſecundo contra Fauſtum, capite decimoquarto: Quiſquis illa tunc etiam opera, quæ ad ſignificandum agi iubebantur, non obſeruabat, pœnas diuinitùs conſtitutas rectiſsimo iudicio perſoluebat, ſicut nunc ſi quis Sacramenta noui teſtamenti pro temporis ratione diſtincta, fuerit auſus ſacrilega temeritate violare.

Sacramētorū violatores pœnas luent.

VI

Quare inſtituta ſunt Sacramenta?

A Primùm, vt ſint præſentiſſima remedia contra peccatum, quod lethalis eſt [a] animæ morbus, ac niſi hoc tempore curetur, perpetuam adfert damnationem. Quamobrem hæc longè [b] præſtant legis antiquæ Sacramentis, virtute vtiquè maiora, vtilitate meliora, numero pauciora, intellectu auguſtiora, obſeruatione faciliora, ſignificatiōe præſtantiora, quæ præterquàm quòd ſignificant, etiam ſanctificant ac ſalutem dant: vt è Scripturis Auguſtinus [c] optimè colligit.

B. Secundò, vt habeamus certa efficaciaque ſigna Diuinæ erga nos gratię & volūtatis, quæ dum in ſenſus externos incurrunt, non ſolùm excitant fidem in Christvm, Deique [d] miſericordiam & bonitatem, verumetiam viuifica ſunt inſtrumenta,

a Sapien. 16. b Eccleſ. 21. a Roma. 6. d

b Florēt Cōc. Tridēt. Seſ. 7.

c Li. 19. cōtra Fauſt. ca. 13. li. 3. de Doctrin. Chriſtiā. c. 9. Epiſt. 118. c. 1.

d Rom. 9. e

ta, per quæ viſum eſt Deo, [e] ſalutem noſtram efficaciter operari. Vt præclarè dictum ſit [f] iam olìm, per ſeipſum quoquè Sacramentum multùm valere.

e Tit.3.b Ioã. 6.f & 20.e.

f Au li. cõtra Donat.ca.24.

C. Tertiò, vt [g] extent velut ſymbola & externæ notæ Chriſtianæ profeſſionis, quibus Dei & Eccleſię filij ſe mutuò agnoſcant: vtq; in vnione, humilitate & obedientia ſe fructuoſe exerceant & contineant, atqueità vnius religionis neceſſarijs quaſi nexibus & fœderibus inter ſe inuicèm maneant colligati. Alioquin ſine Sacramentis nec conſtare, nec diſcerni ſatìs vlla religio poteſt.

g Idem lib 19: contra Fauſtũ ca.11.& ca.17. de vera religiõe. Baſilius hom 13 in exhortatiõe ad Baptiſmum.

SCRIPTVRAE.

SAPIENTIAE decimoſexto: Homo per malitiam occidit animam ſuam.

ECCLESIASTICI vigeſimoprimo: Quaſi à facie colubri fuge peccatum.

AD Romanos ſexto: Stipendia peccati, mors.

AD Romanos nono: Vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

IOANNIS ſexto: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

IOANNIS vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata, &c.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sacramenta veteris legis nõ cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſsionem CHRISTI dandam figurabant: Hæc verò noſtra & cõtinent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientibus conferunt.

Præſtãt Sacramẽtis veteris legis.

2. CONCILIVM Tridentinum Seſsioné ſeptima, canone ſecundo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, ea ipſa nouæ legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia ceremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi, anathema ſit.

Inter ſe quid differant.

3. ET canone quarto: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua: & ſine eis aut eorum voto per ſolam fidem homines à Deo gratiam iuſtificationis adipiſci, licèt omnia ſingulis neceſſaria non ſint, anathema ſit.

Ad ſaluté neceſſaria quomodò ſunt.

4. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum Manichæum, capite decimotertio, vt ſuprà, quæſt.3.D.

5. IDEM libro tertio de Doctrina Chriſtiana, cap.nono, vt ſuprà quæſt.ſecunda, D.authorit.3.

6. ITEM in epiſtola centeſima decimaoctaua, capite primo: Dominus noſter IESVS CHRISTVS Sacramentis numero paucíſſimis, obſeruatione facilimis, ſignificatione præſtantiſsimis ſocietatem noui populi colligauit: ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, Communicatio Corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur.

Præſtantiora Sacramentis veteris legis.

B. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto, volens ex circunciſione oſtẽdere quid valeat in paruulis Baptiſmus: Cur, inquit, præceptum eſt Abraham, vt omnem deindè infantem maſculum octauo die circuncíderet, qui nondùm poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iuſtitiam, niſi quia & ipſum per ſeipſum ſacramentum multùm valebat? &c.

1. C. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum, capite vndecimo: In nullũ nomen religionis &c. vt ſuprà, quæſtione ſecunda, D.authorit.2.

2. IDEM in libro de vera religione, capite decimoſeptimo: Vbi venit gratia Dei quę per prophetas ventura canebatur, pauca Sacramenta ſaluberrima conſtituta ſunt, quæ ſocietatem Chriſtiani populi, hoc eſt, ſub vno Deo liberæ multitudinis continerent.

Vinculum fidelium.

3. BASILIVS in exhortatione ad baptiſmum, quæ eſt homilia decimatertia ex homilijs variorum argumentorum ad populum: Teſſeram duces ſub ſe militantibus dant, vt amici faciliùs inuicèm ſe noſcentes exhortentur, & ſi cum hoſtibus commiſceantur, eo faciliùs diſcerni ac ſeparari poſsint. Quòd ſi fortè commilitonum ſeparatio fiat, nemo te, quarum, noſtrarum an aduerſarij, partium ſis nouerit, niſi myſticis ſignis familiaritatem præ te feras, niſi ſignatũ ſit ſuper te lumen vultus Domini: niſi characterem in te agnoſcat an-

Signa Chriſtianorum. Pſal.4.

angelus, quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodò, inquam, dices, Dei ſum, ſigna non oſtendens? An ignoras quemadmodùm ſignatas domos in Aegypto exterminator præterijt, in nō ſignatis verò primogenita peremit? Theſaurus non obſignatus, furibus facilè patebit.

VII

Quid verò ſentiendum de Sacramentorum Miniſtris?

A. Ità planè ſentiendum eſt de illis, tanquàm [a] miniſtris CHRISTI & diſpenſatoribus myſteriorum Dei, qui[b] portant vaſa Domini, Tabernaculoque deſeruiunt, qui & ſacris ex profeſſo prǽſunt, eaque iure quodā adminiſtrant. Non enim omnibus [c] indifferenter, ſed ſacerdotibus & Epiſcopis incumbit, ac diuinitùs iniunctum eſt, Sacramenta conficere, diſpenſare vel adminiſtrare.

B. At nè putemus vnquàm ex vita & probitate miniſtrorum [d] Sacramenta pendere, hanc nobis regulam præſcribit [e] Auguſtinus: Non ideò veriora & ſanctiora ſunt Sacramenta, quia per meliorem miniſtrantur: illa nanque per ſe ipſa vera & ſancta ſunt, propter verum & ſanctum Deum cuius ſunt. Et rursùs [f]: Memento Sacramentis Dei obeſſe nihil mores malorum hominum, quô illa vel omninò nō ſint, vel minùs ſancta ſint. Suffragatur his [g] Ambroſij illa ſententia: Non merita perſonarum conſideres, ſed officia Sacerdotum: putà

a 1. Cor. 4. a
b Eſa. 52. c Num. 1. g. 3. Reg 8. a
c Num 16. a 2. Reg. 6. b 2 Paral. 26. e Conci. Nicenum cap 14. Trident Seſs. 7. de Sacram. in genere.
d 1. Co. 1 b 3. b Concil. Trid. de Sacr. eā. 12.
e Cōtra Creſ. lib. 4. cap. 20. Et lib. 4 cōt- Donatiſt. c. 4.
f Cōtra literas Petiliani lib. 2. cap. 47. Idem tractatu 5. in Euā. Ioā.
g De his qui myſterijs initiantur, cap. 5

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

putà in adminiſtratione Sacramentorum. Nam & per[h] indignos conſueuit Deus operari, & nihil propter Sacerdotis vitã Sacramenti gratia lęditur, Chyſoſtomo[a] teſte.

h Ioan. 11. h Matt. 23. a

a Homil. 8. in 1. Corinth.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios capite quarto: Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros CHRISTI, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

ESAIAE quinquageſimoſecundo: Mundamini qui fertis vaſa Domini.

NVMERORVM primo: Cuncta vaſa Tabernaculi, & quicquid ad cęremonias pertinet, Leuitę portabunt. Cùm proficiſcendum fuerit, deponent Leuitę tabernaculum. Quiſquis externus acceſſerit, occidetur.

TERTII Regum octauo capite: Tulerunt arcam ſacerdotes, & portauerũt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vaſa ſanctuarij quę erant in tabernaculo: & ferebant ea ſacerdotes & Leuitę.

NVMERORVM decimoſexto: Cùm ſtetiſſent aduersùs Moyſen, (Core, Dathan atque Abiron) dixerunt: Sufficiat vobis quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus &c. Dixitq; Moyſes ad Core: Audite filij Leui: Num parùm eſt, quòd ſeparauit vos Deus Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi, vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei? &c.

SECVNDI Regum ſexto: Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusque eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate: qui mortuus eſt ibi iuxta arcam Dei.

SECVN-

SECVNDI Paralipomenô vigeſimoſexto capite: Sed cùm roboratus eſſet Ozias, eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum, & neglexit DOMINUM Deum ſuum: ingreſſusque templum DOMINI, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis, ſtatimq; ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cùm eo ſacerdotes DOMINI octoginta viri fortiſſimi, reſtiterunt Regi atque dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum DOMINO: ſed ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium. Egredere de ſanctuario, nè contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à DOMINO DEO. Iratusque Ozias & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte eius coram ſacerdotibus in domo DOMINI ſuper altare thymiamatis. Cumque reſpexiſſet eum Azarias pontifex & omnes reliqui ſacerdotes, viderũt lepram in fronte eius, & feſtinatò expulerunt eum, ſed & ipſe perterritus accelerauit egredi, eò quòd ſenſiſſet ilicò plagam DOMINI Fuit igitur Ozias rex leproſus vſque ad diẽ mortis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo DOMINI.

PRIORIS ad Corinthios primo capite: Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?

ET capite tertio: Quid igitur eſt Apollo? quid verò Paulus? Miniſtri eius cui credidiſtis, & vnicuique ſicut DOMINUS dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed DEUS incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat DEUS.

IOANNIS vndecimo: Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam, &c. Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet

eſſet pontifex anni illius, prophetauit quòd Ieſus moriturus erat pro gente &c.

MATTHAEI vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt.

PATRES.

Sacramenta miniſtrare nō eſt omnium.

1. A. PRIMA ſynodus Nicena canone decimoquarto: Peruenit ad ſanctum Cōcilium, quòd in locis quibuſdam & ciuitatibus, presbyteris Sacramenta Diaconi porrigant. Hòc neque regula, neq; conſuetudo tradidit, vt hi qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatem, his qui offerunt, corpus CHRISTI porrigant, &c.

2. TRIDENTINA ſynodus ſeſsione ſeptima de Sacramentis in genere, canōe decimo: Si quis dixerit, Chriſtianos omnes in verbo & omnibus Sacramentis adminiſtrādis habere poteſtatem, anathema ſit.

Miniſtrorum improbitas nihil derogat Sacramentis.

1. B. EADEM ſynodus ibidèm canone duodecimo: Si quis dixerit, miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modò omnia eſſentialia, quæ ad ſacramentum conficiendum aut conferendum p̄tinent ſeruauerit, non cōficere aut conferre Sacramentum, anathema ſit.

2. AVGVSTINVS contra Creſconium Grammaticum libro quarto, capite vigeſimo: Non ideò veriora &c. vt in textu. Et ideò fieri poteſt, vt accedens ad ſocietatem populi Dei, alium inueniat à quo facilè baptizetur, alium eligat quem ſalubriter imitetur. Certus eſt enim ſanctum eſſe Sacramentum CHRISTI, etiam ſi per minùs ſanctum vel non ſanctum hominem miniſtratum eſt: ſe autem eiuſdem ipſius ſacramenti ſanctitate puniri, ſi indignè acceperit, ſi malè vſus fuerit, ſi ei non conuenienter & congruè vixerit.

3. IDEM libro quarto contra Donatiſtas, capite quarto: Si per vim Sacramenti Dei auarus dimittit peccata, etiam hæreticus: Si p̄ vitæ meritum, nec iſte nec ille.

4. ITEM libro ſecundo contra literas Petiliani Donatiſtæ, capite quadrageſimoſeptimo: Memento Sacramentis Dei &c. vt in textu.

5. ET tractatu quinto in Euangelium Ioannis: Aliud eſt baptizare per miniſterium, aliud baptizare per poteſtatem. Baptiſma enim tale

tale eſt, qualis eſt ille in cuius poteſtate datur: non qualis eſt ille per cuius miniſterium datur. Quid tibi facit miniſter malus vbì bonus eſt Dominus? Sint miniſtri iuſti, ſi volunt: ſi autem noluerint, ſecurum me facit magiſter meus, de quo ſpiritus eius dixit: Hic eſt qui baptizat. Quos baptizauit Iudas, quos ebrioſus aut adulter, ſi baptiſma CHRISTI erat, CHRISTVS baptizauit.

6. AMBROSIVS in libro de his qui myſterijs initiantur, capite quinto: Non merita perſonarum &c. vt in textu.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octaua in priorem ad Corinthios: Nihil propter ſacerdotis vitam &c. vt in textu.

VIII

Quid iudicandũm de cæremonijs, præcipuè quarum ſolennis eſt vſus in Sacramentis?

Cæremoniȩ ab Eccleſia probatȩ, ritus[a] quidam ſunt externi religioſe ac decenter inſtituti: Primũ, vt ſigna, teſtimonia, & exercitia ſint cultus interioris, quem[b] Deus in primis requirit.

a Ioan. 9. a 11. d e f 20. e Luc. vlt. g. Marc. 7. d 8. e 10. b. Mat. 8 a 14. b
b Ioan. 4. e Matt. 15. b Eſa. 1. c

B. Deindè, vt viua extent religionis incitamenta, quibus fragilitas humana, ceu adminiculis fulciatur, & ad ſacra myſteria tum capeſſenda, tum retinenda velutì manu ducatur.

C. Poſtremò, vt q̃ ad cultũ diuinũ ꝓmouendũ, & ad diſciplinam[c] concordiamq́; conſeruandam publicã pertinẽt, honeſtè ac decenti quodã[d] ordine, ſicutì Apoſtolus iubet, in Eccleſia peragantur.

c Leo epi. 81. ad Dioſco. Innoc. ad Decent. Eugubi. epiſtola 1. Conci. 4. Tolet. can 2.
d 1. Cor. 14. g Philip 4. a b

D. Eȩ verò cȩremoniȩ, quarũ eſt vſus in Sacramentorum adminiſtratione, quasque velutì per manus traditas & commẽdatas nobis[e] à patribus[f] accepimus, ingenti ꝑcipuè ſtudio retineri & ob-

e Hiere 6. d Prouerb. 22. d
f Baſil. de ſpiritu ſan. c. 27. Tridẽ. Cõcil. cã 13 de Sacr.

ſeruari debẽt. Nam prçterquàm quòd decorẽm illç Sacramentis afferunt, & reuerentiam quandam conciliant, ſingulari quoquè [g] antiquitatis commendatione nobis ſunt venerandæ.

E. Tum p̄ter inſtitutionẽ vetuſtiſſimã & apoſtolicã, habẽt fœcunditatẽ myſteriorũ grauitate atque dignitate plenã, vt ſanctiſſimi doctiſſimiq; [h] Patres annotârunt. De his demùm alijſque id genus, prçclarè ità [a] Damaſcenus: Quæ Chriſtiana religio erroris neſcia ſuſcipit, & in tot ſecula ſeruat inconcuſſa, minimè vana ſunt, ſed vtilia, Deo placita, ſalutique noſtræ conducibilia plurimùm.

F. Ridẽt interìm Sectarij cçremõias, q̃ Sacramẽtis adhibẽtur: ſed ipſi magìs ridẽdi, aut potiùs deplorãdi, ꝙ cæco iudicio & hoſtili odio (peſſimis cõſultoribus) freti, aduersùs veritatẽ clariſſimã bellũ gerant. Certè de baptiſmi Cçremonijs vel antiquiſſimi Theologi nobis teſtantur, [b] Dionyſius, [c] Clemẽs, [d] Tertullianus, [e] Origenes, [f] Cyprianus, [g] Baſilius, [h] Chryſoſtomus, [a] Cyrillus.

G. Nugẽtur licet ac blaſphemẽt impij: magno q̃dem Patres illi conſenſu cõmendant abrenunciationẽ, exorciſmos, aquã benedictã, ſacrũ chriſma, crucis ſignaculum. Ante annos bis ſexcentos ferè ſcripſit Baſilius [b] in hunc modum: Conſecramus

g Tertulli. de corona militis. Dionyſius de eccleſ. Hierarch per totum.

h Ambroſ. de initiãd myſt. Auguſt. & alij paſsim. Vide Iſidorũ de offic. eccleſ. & plures alios.

a In ſermone de defunctis.

b Dionyſ. c. 2. eccleſ hierar.

c Clem. epi. 3.

d Tertull. de corona milit.

e Orig homi. 12. in Numer.

f Cypriã lib. 1. epiſt. 12.

g Baſi. de ſpiritu ſan. c. 27.

h Chry hom. de Adã & Eua.

a Cyril. Hier. Catech. 1. 2 3. & 4. myſtago.

b Baſili. ibid. Vide Rabanũ de inſtit. cler lib. 1. cap. 27. & Iſidor. lib 2. de offic. eccleſ cap 20. Ambroſ. lib. 1 2. & 3. de Sacramentis de ijs qui myſt. initiantur. Auguſt. lib. 1. de nupt. cap. 20. & lib 2. cap. 18. & 29.

aquam baptiſmatis & oleum vnctionis,& prętereà eum qui baptiſmum accipit.

H. Verũ de Cęremonijs, quæ Sacramentis om̃ibus adiunguntur, ſigillatìm admonere, vt longum eſt, ità difficile, & huic quidem inſtituto haud neceſſarium. Quin & apertè fatetur Origenes, in [c] eccleſiaſticis huiuſmodi obſeruationibus eſſe nonnulla, quę om̃ibus quidẽ facere neceſſe ſit, rationẽ aũt eorũ, cur ità fiãt, nondũ ſatìs eſſe compertam.

[c] Homil. 5. in Numer. Item Diony cap. 1. & vlt. eccleſ. hierarch. & Auguſt lib. 3. de doc. Chri. cap. 9.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS nono capite: Liniuit lutũ ſuper oculos eius, & dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë, quod interpretať, Miſſus. Abijt ergò, & lauit: & venit videns.

IDEM vndecimo capite: IESVS ergò vt vidit Mariam plorantem, & Iudęos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & dixit &c. Et paulò pòſt: IESVS ergò rursùm fremẽs in ſemetipſo, venit ad monumentũ &c. Et rursùm pòſt: IESVS autẽ eleuatis ſursùm oculis, dixit &c. Hęc cùm dixiſſet, voce magna clamauit: Lazare, veni foràs. Et ſtatìm prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Ieſus: Soluite eum, & ſinite abire.

ITEM vigeſimo: Hęc cùm dixiſſet, inſufflauit: & dicit eis, Accipite ſpiritum ſanctum.

LVCAE vltimo: Eduxit autem eos foràs in Bethaniam, & eleuatis manibus ſuis, benedixit eis.

MARCI ſeptimo: Et adducunt ei ſurdũ & mutum, & deprecabantur eum vt imponat illi manũ. Et apphendẽs eũ de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos in auriculas eius: & expuẽs

tetigit linguã ei⁹:& ſuſpiciẽs in cælũ, ingemuit, & ait illi &c.

ITEM octauo capite: Adducũt ei cæcum, & rogabãt eum vt illũ tangeret. Et appræhenſa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius, impoſitis manibus ſuis, interrogauit eum, ſi quid videret, &c. Deindè iterùm impoſuit manus ſuper oculos eius, & cœpit videre.

IBIDEM capite decimo: Et complexans eos, & imponens manus ſuper illos, benedicebat eos.

MATTHAEI octauo: Extendens IESVS manum, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare.

IBIDEM decimoquarto: Acceptis quinque panibus & duobus piſcibus, aſpiciens in cælum, benedixit & fregit, & dedit diſcipulis panes, diſcipuli autem turbis.

IOANNIS quarto: Sed venit hora, & nunc eſt, quandò veri adoratores adorabũt patrem in ſpiritu & veritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.

MATTHAEI decimoquinto: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.

ESAIAE primo. Solẽnitates veſtras odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinẽs. Et cũ extẽderitis manus veſtras, auertã oculos meos à vobis: & cũ multiplicaueritis orationẽ, nõ exaudiã: manus eñ veſtrę ſanguine plenę ſunt.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honeſtè & ſecundùm ordinem fiant in vobis.

AD Philippenſes 4. Modeſtia veſtra nota ſit oĩbus hominibus Et paulò pòſt: De cętero fratres, q̃cunq; ſunt vera, q̃cunq; pudica, q̃cunq; iuſta, q̃cunq; ſancta, q̃cunq; amabilia, q̃cũq; bonę famę, ſi q̃ virt⁹, ſi q̃ laus diſciplinę, hęc cogitate.

HIEREMIAE ſexto: Hęc dicit Dominus: State ſuper vias & videte, et interrogate de ſemitis antiquis, quę ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris.

PRO-

PROVERBIORVM vigeſimoſecundo: Nè tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.

PATRES.

1. C. LEO Magnus epiſtola octogeſimaprima ad Dioſcorum: Nō ergò patimur, vt cùm vnius nos eſſe corporis & fidei fateamur, in aliquo diſcrepemus, & alia doctoris, alia diſcipuli inſtituta videantur, Petri ſcilicet Apoſtoli, & Euangeliſtæ Marci.

Cōcordia in diuino cultu, Romæ & Alexandriæ.

2. INNOCENTIVS primus ad Decentium Eugubinum epiſtola prima: Si inſtituta Eccleſiaſtica, vt ſunt à beatis Apoſtolis tradita, integra vellent ſeruare Domini ſacerdotes, nulla diuerſitas, nulla varietas in ipſis ordinibus & conſecrationibus haberetur. Sed dum vnuſquiſque non quod traditum eſt, ſed quod ſibi viſum fuerit, hoc æſtimat eſſe tenendum, indè diuerſa in diuerſis locis vel eccleſijs aut teneri aut celebrari videntur, ac fit ſcandalum populis: q dum neſciūt traditiones antiquas humana p̄ſumptione corruptas, putant ſibi aut eccleſias non conuenire, aut ab Apoſtolis vel ab apoſtolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim neſciat aut non aduertat id quod à principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc vſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſeruari?

B. Petri inſtituta & Rom. eccleſiæ obſeruanda.

3. CONCILIVM quartum Toletauum canone ſecundo: Vnus ordo orandi atque pſallendi à nobis per omnem Hiſpaniam atque Galliciam conſeruetur: vnus modus in Miſſarum ſolennitatibus, vnus in veſpertinis officijs, nec diuerſa ſit vltrà in nobis eccleſiaſtica conſuetudo, quia in vna fide continemur & regno.

Cōcordia in diuinis officijs celebrandis.

1. D. BASILIVS de Spiritu ſancto, capite vigeſimoſeptimo: Dogmata quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita, quædam rurſùs ex Apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque parem vim habent ad pietatem, nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura eccleſiaſtica. Reliqua vide ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſt. 2. A.

2. TRIDENTINVM concilium canone decimotertio de Sacramētis in genere, ſeſsione ſeptima: Si quis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolenni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato à miniſtris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunque eccleſiarum paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.

Cæremoniarū obſeruatio præcipitur.

3. TERTVLLIANVS de corona militis: Habentes obſeruatio-

tionem inueteratam,quę præueniendo ſtatum fecit &c.vt ſuprà de præceptis Eccleſiæ,quæſt.2.A.

4. DIONYSIVS Areopagita de eccleſiaſtica hierarchia, in ſingulis propè capitibus tractat de cæremonijs in antiqua Eccleſia vſitatis.Et primùm quidem in ſecundo capite,de cæremonijs Baptiſmi: in tertio de cæremonijs circa Sacrificium Miſſæ & ſacram ſynaxim obſeruari ſolitis:in quarto circa conſecrationem Chriſmatis & vnguenti:in quinto de ritu ſacrorum ordinum:in ſexto de conſecratione monachorum:in ſeptimo deniquè de ijs cæremonijs quæ circa mortuos adhibentur.

DAMASCENVS, vt in textu.

DE CAEREMONIIS BAPTISMI.

Baptizandus ſuſceptorem eligit.

1. F. DIONYSIVS Areopagita capite ſecundo Eccleſiaſticæ hierarchiæ:Porrò qui tam ſublimium ac tam cæleſtium munerum ſacro fuerit deſiderio & amore captus, accedit ad aliquem ex fidelium numero,oratq́ vt ſe ad Pontificem ducat:ſequuturum omnia quæcunque ſibi tradentur, penitùs atque ex toto animo ſpondens: precaturq́ tum vt ſe adducat, tum vt reliquæ deincèps regẽdæ vitæ ſuæ ſuſcipiat curam.Illum,etſi ſalutis eius ſacro amore ſuccẽditur, celſitudinem tamen rei,humanamq́ infirmitatem metientem continuò horror & anguſtia difficultatis inuadit. Poſtremò tamen facturum quod ille poſtulat,benigniſsimè pollicetur.aſſumensq́ hominem ad Põtificem ducit.ille magna cum lętitia(non ſecùs quàm ouem perditam)in humeris virum ſuſcipiens,primùm quidem ſecretiùs ex corde gratias agit, tum in orantis quoquè habitum ſternitur, adorátque ſupplex, atque veneratur ſummum illud beneficumq́ principium, à quo & vocanda vocantur, & ſaluanda ſaluantur.Deindè ſacros omnes gradus, vt ſibi cooperentur, ac pro ſalute viri ſimul congaudeant, agantq́ diuinæ clementiæ gratias, in ſanctam eccleſiam cogit:atque initiò quidem hymnum aliquem ſacris libris inſertum,ſimul cum omnibus eccleſiæ ordinibus canit. Poſt hæc deoſculatis ſanctis altaribus, ad virum adſtãtem proficiſcitur, percontaturq́ ab eo, quidnam volens eò venerit. Illo autem (iuxta quod à ſuſceptore ſuo fuerat edoctus) impietatẽ & veri boni ignorantiam accuſante, ac diuinæ vitæ opere tam diù ſe fuiſſe deſtitutum ingemiſcẽte,atque orante,vt eius ſacratiſsimo munere ac prece Deo diuinisq́ myſterijs frui mereatur:conteſtatur ei,oportere ex integro totóque corde accedere ad Deum, per cuncta perfectum & immaculatum.Tum diuinæ quoquè conuerſationis ac vitæ illi expli-

Luc.15.

Rom.9.

Interrogatio Epiſcopi.

Hebr.6.

Catechiſmus

plicans rationem, an ità velit deincèps viuere ſciſcitatur. Quod vbì ille pollicitus fuerit, imponit eius capiti manum, conſignansq́ illum ſacerdotibus mandat, vt virum ſuſceptoremq́ deſcribant. Poſteà verò quàm illi deſcripſêre, ſacram effundit precem, quam cùm omnis ſecum Eccleſia terminauerit, diſcingit quidẽ ipſum ac miniſtrorum manibus exuit: deindè Occidẽtem verſùs illum ſtatuẽs intendentem, manusq́ impingentem ad eandem regionem conuerſas, inſufflare illum ter Satanam iubet, ac prætereà abrenunciationem profiteri. Et cùm poſt trinam abrenunciationis conteſtationem tertiò ſe ille abrenunciare profeſſus fuerit, ad Orientem illum traducit, aſpicientemq́ in cęlum, atque intendentẽ manus, CHRISTO, ſacrisq́ omnibus diuinitùs traditis conſentire iubet. Poſtquàm verò & hoc ille fecerit, rursùs ter illum profiteri monet. Trina verò ea confeſsione peracta, rursùs ille orans benedicit, eiq́ manus imponit. Et cùm illum miniſtri perfectè exuerint, deferunt ſacerdotes ſanctum vnctionis oleum. At verò pontifex trino crucis ſanctæ ſignaculo vnctiõem inchoans, inungẽdum iam ſacerdotibus toto corpore hominem tradit: ipſe ad adoptionis matrem proficiſcitur, eiúsque aquas ſancta prece ac inuocatione ſanctificans, terq́ in eas ad crucis effigiem ſanctiſsimum fundens vnguentum, illasq́ hoc ritu perficiens, terq́ ad numerum ſacræ effuſiõis carmen (quod prophetæ Dei pleni diuinitusq́ afflati cecinêre) pronuncians, ſemel ſcilicet per angelos ſancti vnguinis iactus, iubet adferri hominem, & cùm illum eiusq́ ſuſceptorem quiſpiam ſacerdotum ex deſcriptione celſa voce prædicauerit, ille quidem à ſacerdotibus ſe tenentibus in aquam ducitur ad Pontificis manum. Pontifex autem ſupernè adſtans, cùm rurſus per aquas ſub põtificis manu ſacerdotes eius qui initiatur, inclamauerint nomen, ter illum põtifex mergit, hac trina illius merſione & emerſione tres beatitudinis diuinæ perſonas inclamans. Aſſumentes autem illum ſacerdotes, ſuſceptori ſuiq́ acceſſus duci conſignant, & vnà cum ipſo illum veſtem baptizati munditiæ congruam induunt: ſicq́ indutum rurſum ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsùs vnguento virũ ſignans, ſacratiſsimæ cõmunionis participẽ facit. Iſta quidẽ veluti inſignis, ſanctæ ac diuinæ regenerationis cõſummatio eſt. Quæ ꝑfectò nihil habet in ſe indecens, nihil vel ex ipſis carnalibus imaginibus fœdũ: ſed adſunt illi digniſsimę intelligentiæ ſigna, naturalibus & humanis ac decentiſsimis ſpeculis informata. Subiungit verò paulò pòſt ſingularũ cęremoniarũ & rituũ ꝓdictorũ explicationem myſticam.

Manus impoſitio.
Conſignatio.
Nominum inſcriptio.
Ad occidẽtẽ conuerſio.
Exorciſmus.
Abrenunciatio.
Ad Orientem couerſio.
Fidei profeſſio.
Manuum impoſitio.
Inunctio cũ ſigno Crucis.
Fõtis benedictio cũ infuſiõe ſacri vnguẽti ad crucis formam.
Citatio noīs.
Trina immerſio in aquam.
Suſceptor vel patrinus.
Candida veſtis.
Inunctio epiſcopalis poſt baptiſmum.
Communio.

2. CLEMENS in epiſtola tertia ad vniuerſos, de officio ſacerdotis & clericorum: Si quis ergò fidelis voluerit exiſtere, & deſiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cęleſtium ex geſtis proprijs fiet. Accedat autem qui vult ad ſacerdotem ſuum, & ipſi det nomen ſuum, atque ab eo audiat myſteria regni cælorum, ieiunijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, vt tribus menſibus iam cõſummatis, in die feſto poſsit baptizari. Baptizetur autem vnuſquiſque in aquis perẽnibus, nomine Trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe, perunctus primò oleo per orationem ſanctificato, vt ità demùm per hæc conſecratus, poſsit percipere locum cum ſanctis.

Dare nomen Catechiſmis. *Baptiſmus in nomine Trinitatis.* *Inunctio.*

3. TERTVLLIANVS de corona militis: Aquam adituri, ibidèm, ſed & aliquanto priùs in Eccleſia ſub antiſtitis manu conteſtamur nos renunciare diabolo & pompæ & angelis eius: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpõdentes, quàm Dominus in Euãgelio determinauit. Indè ſuſcepti lactis & mellis concordiam prægustamus.

Abrenunciatio. *Immerſio triplex.*

4. ORIGENES homilia duodecima in Numeros: Recordetur vnuſquiſque fidelium, cùm primùm venit ad aquas baptiſmi, cùm ſignacula fidei prima ſuſcepit, & ad fontem ſalutaris acceſsit, quibus ibì tunc vſus ſit verbis, & quid denũciauerit diabolo, nõ ſe vſurum pompis eius, neque operibus eius, neq; vllis omninò ſeruitijs eius ac voluptatibus pariturum.

Abrenunciatio.

5. CYPRIANVS libro primo, epiſtola duodecima ad Ianuarium & cæteros: Oportet verò mundari & ſanctificari aquam priùs à ſacerdote, vt poſsit baptiſmo ſuo peccata hominis qui baptizatur, abluere. Et paulò pòſt? Sed & ipſa interrogatio quæ fit in Baptiſmo, teſtis eſt veritatis. Nam cùm dicimus, Credis in vitam æternam, & remiſsionem peccatorum per ſanctam Eccleſiam? intelligimus remiſsionem peccatorum non niſì in Eccleſia dari. Vngi quoq; neceſsè eſt eum, qui baptizatus ſit.

Aquæ ſanctificatio. *Fidei profeſſio.* *Inũctio poſt baptiſmum.*

6. BASILIVS de Spiritu ſancto, capite viceſimoſeptimo: Conſecramus autem aquam Baptiſmatis, & oleum vnctionis, prætereà ipſum qui Baptiſmum accipit, ex quibus ſcriptis? Nónne à tacita ſecretaq; traditione? Ipſam porrò olei inunctionem, quis ſermo ſcripto proditus docuit? Iam ter immergi hominem, vndè eſt traditum? Reliqua item, quæ fiunt in Baptiſmo, velutì renunciare Satanæ & angelis eius, ex qua ſcriptura habemus? Nónne ex priuata & arcana hac traditione? Nónne ex doctrina quam patres noſtri

Aquæ ſanctificatio & olei. *Inunctio.* *Trina immerſio.* *Abrenunciatio.*

ſtri in ſilentio, quod curioſos & ocioſos ſubmouet, ſeruârunt?

7. CHRYSOSTOMVS in homilia de Adam & Eua: Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerſo mundo ſancta Eccleſia, ſiue ſint paruuli, ſiue iuuenes, vniformiter agit, non ocioſo contemplemur intuitu: Quòd cùm ad regenerationis veniunt Sacramentum, non priùs fontem vitæ ingrediuntur, quàm exorciſmis & exufflationibus clericorũ ſpiritus ab eis immũdus abigatur, & deincèps vaſa eius eripiantur, in poſſeſsiōem translata illius victoris, qui captiuam dũxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Exorciſmus. Pſal 67. Ephe 4.

8. CYRILLVS Hieroſolymitanus Catecheſi prima myſtagogica: Primùm ingreſsi eſtis in porticum domus baptiſterij, & ſtantes versùs Occidentem, mandari vobis audiſtis, vt protenſa manu, tanquàm præſenti Satanæ renunciaretis. Veruntamen audis, quòd nutu manus, tanquàm ad præſentem dicitur: Renuncio tibi Satana. Doceris mox & alteram renũciationis partem addere, Et omnibus tuis operibus. Poſteà dicis, Et omni pompæ illius. Dicis prætereà, Et omni tuo cultui. Cùm itaq; Satanæ renunciaueris, & omne cum illo pactũ reſcideris, aperitur tibi paradiſus Dei, quem ipſe ad Oriẽtem plantauit. Et huius rei ſymbolum eſt, cùm ab occaſu conuerteris ad ortum, q̃ lucis eſt regio. Tum admonebaris vt diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, & in baptiſma pœnitentiæ. Et hæc quidem in exteriori domo geſta ſunt: in ſequentibus verò myſticis inſtructionibus, in ſancta ſanctorum ingrediemur. Versùs Occidentem fit renunciatio. Ad Orientem conuerſio. Profeſsio fidei.

9. IDEM Catecheſi ſecunda myſtagogica: Statìm igitur, vt ingreſsi eſtis, veſtem exuiſtis: Deindè verò iam exuti, exorcizato oleo à ſummis capillis ad infimos vſque perunctì eſtis, & participes effecti fructiferæ illius oleæ IESV CHRISTI. Illud ergò exorcizatum oleum, ſymbolum eſt pinguedinis CHRISTI nobiſcum cõmunicatæ, & quòd omne veſtigium diabolicæ operationis in nobis deletum ſit. Nam vt inſufflationes ſanctorum & nominis Dei inuocatio, tanquàm vehementiſsima quædam flamma vrit dæmones, & in fugam conuertit: ſic & exorcizatum hoc oleum per orationem Deiq; inuocationem, tantam virtutem conſequitur, vt non modò ardentia peccatorũ veſtigia expurget, verumetiam omnes inuiſibiles demones repellat. Poſteà deducebamini ad ſanctum diuini Baptiſmi lauacrum: atque tunc vnuſquiſque interrogabatur, an crederet in nomen Patris, & Filij, & Spiritusſancti: & confeſsi eſtis ſalutarem confeſsionem, & merſi ter in aqua, rursùs emerſiſtis. Inunctio. Vis exorciſmi & inſufflationis. Olei exorcizati virtus. Profeſsio fidei. Trina immerſio.

10. ITEM Catecheſi tertia myſtagogica: Nobis poſtquã ex aquis

Chriſmatis inunctio poſt baptiſmum. Eſa.16. Luc 4. Tranſſubſtantiatio.

ſacri lauacri aſcendimus, datum eſt chriſma, quod imaginem gerit illius,quo vnctus eſt CHRISTVS. De quo & beatus Eſaias in ſua prophetia, ex perſona Domini locutus eſt: Spiritus Domini ſuper me,quapropter vnxit me:euangelizare pauperibus miſit me.Cęterùm vide,nè illud eſſe putes vnguentum tantùm.Quemadmodùm enim panis Euchariſtiæ,poſt ſancti ſpiritus inuocationem,non ampliùs eſt panis communis, ſed eſt Corpus CHRISTI: ſic & ſanctũ hoc vnguentum non ampliùs eſt vnguentum nudum,neque(ſi quis ità appellare malit) commune, poſtquàm iam conſecratum eſt.ſed eſt Chariſma CHRISTI, quod aduentu ſpiritus ſancti,per ipſius diuinitatem,energiam habet. Quo frons & alij ſenſus corporis tui ſymbolicè inunguntur, & corpus quidem iſto viſibili vnguento ungitur, anima verò ſancto viuificoq́ ſpiritu ſanctificatur. Ac primùm quidem fronti illinitur, vt eum abſtergat à vobis pudorem, quem primus homo tranſgreſſor perpetuò circunferebat: ſimulq́ efficiat,vt poſsitis vultu non velato gloriam Domini intueri. Deindè verò aures vngũtur, vt ad audiendum diuina myſteria aures accipiatis: de quibus dicebat Eſaias: Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euangelio: Qui habet aures ad audiendum,audiat. Poſteà nares; Vt diuinum recipientes vnguentũ, dicatis: CHRISTI gratus odor eſt Deo in his qui ſaluantur.Tum verò & pectus inungitur: vt induti thoracem iuſtitiæ, fortiter aduerſùs inſultus diaboli conſiſtatis.Vt enim ſaluator poſt Baptiſmũ, & illum ſancti ſpiritus aduentum, egreſſus in prelium deuicit aduerſarium: ſic & vos poſt ſacrum baptiſma & Chriſma myſticum, induti armis ſancti ſpiritus, aduersùs oppoſitam vobis poteſtatem conſiſtitis, & præliamini,dicentes:Omnia poſſum in eo qui me cõfortat,CHRISTO,&c.

Chriſmatis dignitas & virtus. Frontis inunctio. Aurium. Eſa.50. Matt.13. Narium. 2.Cor.2. Pectoris. Matt.4. Philip.4.

11\. DENIQVE Catecheſi quarta myſtagogica: Exutis veſtibus antiquis,& ijs quæ ſunt ſecundùm ſpiritum albę,indutis,perpetuò iam in albis incedere oportet. Non hoc ideò dicimus,quaſi alba te ſemper veſtimenta habere ſit neceſsè, ſed quòd his quæ verè alba, ſplendida & ſpiritalia ſunt,veſtiri te oporteat.

Candida veſtis.

1\. G. RABANVS Maurus Moguntinenſis archiepiſcopus libro primo de inſtitutione clericorũ, capite vigeſimoſeptimo: Catechizandi ordo hic eſt: Primùm interrogatur paganus, ſi abrenũciat diabolo & omnibus damnoſis eius operibus, atque fallacibus pompis:vt primùm reſpuat errorem,& ſic appropinquet ad veritatem,poſsitq́ iuxta Apoſtolum,deponere veterem hominem ſecun-

Ordo catechizandi. Abrenunciatio. Ephe.4.

dùm priſtinā conuerſationē, qui corrūpitur ſecūdùm deſideria erroris, abnegās impietatem & ſecularia deſideria: Deindè apoſtolicæ fidei oſtenditur ei ſymbolum, & exquiritur ab eo, ſi credat in Deum Patrē omnipotentē, & in Ieſum Chriſtū filiū eius vnicum Dñm noſtrū, & in ſpiritū ſanctū, vnū Deū in Trinitate & Vnitate: ſi cōfiteatur vnā eſſe ſanctā Eccleſiā catholicā; & ſi credat remiſsionē peccatorū, & carnis reſurrectionē. Hæc ergò omnia ſi ſe verè ꝓfitetur credere, iam incipit ꝑ fidē induere nouū hominē, q ſecundùm Deū creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis: quo tñ plenè induitur, quādò ꝑ Baptiſmi lauacrū regeneratur. At poſtquā ſe ꝑ confeſsionē veræ fidei in alterius cōmendauerit dñium, & per abrenunciationē à prioris poſſeſſoris ſe alienauerit ſeruitio, exufflatur ab eo ſæua poteſtas, vt per pium ſacerdotis miniſterium ſpirituiſancto cedat fugiens ſpiritus malignus: ſignaturq́; in ſe homo ſignaculo crucis tam in fronte, quàm in corde, vt ipſe apoſtata diabolus, in vaſe ſuo priſtino ſuę interemptionis cognoſcens ſignum, iam ſibi deincèps ſciat illud eſſe alienum. Exindè iam dicuntur ſuper eum orationes, vt fiat catechumenus. Tunc datur ei ſal benedictum in os, vt per ſal typicum, ſapientiæ ſale conditus, fœtore careat iniquitatis, & nec à vermibus peccatorum vltrà putrefiat, ſed magìs illæſus ſeruetur ad maiorem gratiam percipiendam. Dehinc iterùm exorcizatur diabolus, vt ſuam nequitiam agnoſcēs, & iuſtum ſuper ſe iudicium Dei timens, recedat ab homine, nec iam cōtendat eum arte ſua ſubuertere, nè Baptiſmum conſequatur, ſed magìs honorem Deo creatori ſuo exhibens, reddat opus factori ſuo. Poſteà tanguntur ei nares & aures cum ſaliua, & dicitur ei illud verbū Euāgelicum, quod IESVS quandò ſurdum & mutum ſanauit, tangens cum ſputo linguam eius, & mittens digitos ſuos in auriculas eius, dixit, Epheta: quod eſt, adaperire. Hoc enim Sacramentum hìc agitur, vt per ſaliuam typicam ſacerdotis & tactum, ſapientia & virtus diuina ſalutem eiuſdem catechumeni operetur, vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur illi & aures ad audiendum mandata Dei, ſenſuq́; intimo cordis reponendum. Deindè benedictione ſacerdotali munitur, vt ad ſacrum Baptiſmum cum fide accepta cuſtodiatur. Vngetur illius tunc pectus de oleo ſanctificato cum inuocatione ſanctæ Trinitatis, vt nullæ reliquiæ latentis inimici in eo reſideant, ſed in fide ſanctæ Trinitatis mens eius confortetur. Vngetur & inter ſcapulas de eodem oleo, vt vndiq́; muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gloriam roboretur.

Tit. 2. Profeſsio fidei.

Ephe. 4.

Exufflatio.

Conſignatio.

Sal benedictū

Exorciſmus.

Narium & auriū attactus cum ſaliua.

Mar. 7.

Olei ſanctificati inunctio in pectore & inter ſcapulas.

2. ISIDORVS Hiſpalenſis epiſcopus libro ſecundo de officijs eccleſiaſticis, capite vigeſimo: Exorcizantur autem catechumeni primùm, deindè ſalem accipiunt, & vnguntur. Exorciſmus autem ſermo increpationis eſt contra immũdum ſpiritũ in energumenis ſiue catechumenis factus, ꝑ quẽ ab illis diaboli nequiſsima virtus, & inueterata malitia vel violenta incurſio, expulſa fugetur. Quod ſignificabat lunaticus ille, quem increpauit Dominus IESVS, & exijt ab illo dæmonium. Poteſtas autem diaboli exorcizatur, & inſufflatur in eis, vt ei renunciẽt, atque eruti à poteſtate tenebrarum, in regnum ſui Domini per Sacramẽtum baptiſmatis trãsferantur. Quod quia paruuli per ſe renunciare non poſſunt, per corda & ora geſtantium adimpletur. Salem autem in † miniſterijs catechumenis dandum, à patribus eſt inſtitutum, vt eius guſtu condimentum ſapientiæ percipiant, neque deſipiant à ſapore CHRISTI: nec ſint fatui, & retrò reſpiciant ſicut vxor Loth.

Exorciſmus quid. — *Matt. 17.* — *Paruuli p ora geſtantiũ renunciant.* — *† aliàs myſterio.* — *Sal cur adhibeatur.* — *Gen. 19.*

3. AMBROSIVS libro primo de Sacramentis, capite primo: Ergò quid egimus ſabbato? nempe apertionem: Quæ myſteria celebrata ſunt apertionis, quandò tibi aures tetigit ſacerdos & nares. Quod ſignificat in Euangelio Dñs noſter IESVS CHRISTVS, cùm ei oblatus eſſet ſurdus & mutus, & tetigit aures eius, & os eius. Aures, quia ſurdus erat: os, quia mutus. Et ait: Effeta, quod Hebraicum verbũ eſt, & Latinè dicitur, adaperire. Ideò ergò tibi ſacerdos aures tetigit, vt aperirẽtur aures tuæ ad ſermonem, & ad eloquium ſacerdotis. Nares, vt bonum odorem accipias pietatis æternæ, & ſit in te fidei deuotionisq; plena fragrantia. Deindè capite ſecundo: Venimus ad fontem, ingreſſus es. Occurrit tibi Leuita: occurrit presbyter: vnctus es quaſi athleta CHRISTI. Quandò te interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Abrenuncias ſeculo & voluptatibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui &c. Capite tertio: Deindè acceſſiſti propiùs, vidiſti fontem, vidiſti & ſacerdotem ſupra fontem. Deindè capite quinto: Forma Baptiſmatis & vſus hoc habet, vt antè fons cõſecretur, & tunc deſcendat qui baptizandus eſt. Nam vbi primùm ingreditur ſacerdos, exorciſmum facit, ſecũdò ſuper creaturam aquæ inuocatiõem, poſteà & precẽ defert, vt ſanctificetur fons, & adſit præſentia Trinitatis æternæ.

Auriũ & nariũ attactus. — *Mar. 7.* — *Inunctio. Abrenunciatio.* — *Fontis conſecratio. Exorciſmus.*

4. IDEM Ambroſius libro ſecundo de Sacramẽtis, capite qnto: Venit ſacerdos, precẽ dicit ad fontẽ, inuocat Patris nomen, ꝑſentiã Filij & ſpiritus ſancti, vtitur verbis cæleſtib⁹. Cęleſtia verba q̃ ſunt? quòd

Forma baptiſmi.

quòd baptizemur in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti. ET capite ſeptimo: Inoterrogatus es, Credis in Deum Patrem omnipotentem? dixiſti, Credo. Et merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Iterùm interrogatus es, Credis in Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, & in crucem eius? dixiſti, Credo. & merſiſti. Tertiò interrogatus es, Credis & in Spiritum ſanctum? Dixiſti, Credo: Tertiò merſiſti. Ergo merſiſti, veniſti ad ſacerdotem, quid tibi dixit? Deus, inquit, Pater omnipotẽs, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu ſancto, conceſsitq́; tibi peccata tua, ipſe te vngat in vitam æternam.

Fidei profeſſio.

Inũctio poſt baptiſmum qua verborũ forma fiat, & in qua parte.

5. PRAETEREA libro tertio de Sacramentis, capite primo: Accipis autem myſterium, hoc eſt, vnguentum ſupra caput. Aſcendiſti de fonte, quid ſecutum eſt? Audiſti lectionem, ſuccinctus eſt ſummus ſacerdos. Licèt enim & presbyteri fecerint, tamen exordium miniſterij à ſummo eſt ſacerdote. Succinctus inquam ſummus ſacerdos, pedes tibi lauit. Nõ ignoramus quòd Eccleſia Romana hãc conſuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus ſequimur & formam. Vide ergò ne fortè propter multitudinem declinauit. ET ſecundo capite: Sequitur ſpiritale ſignaculum, quia poſt fontem ſupereſt, vt perfectio fiat &c. Poſt hæc quid ſequitur? venire habes ad altare &cę.

Lotio pedum in Eccleſia Mediolanen.

6. IDEM Ambroſius in libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite primo: Aperite aures, & bonũ odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere Sacramẽtorum carpite: quod vobis ſignificauimus, cùm apertionis celebrãtes myſterium, diceremus: Effeta, quod eſt, Adaperire. Hoc myſterium, celebrauit CHRISTVS in Euangelio, ſicut legimus, cùm mutum curaret & ſurdum. CAPITE ſecundo: Poſt hæc reſerata tibi ſunt ſancta ſanctorum: ingreſſus es regenerationis ſacrarium. Repete quid interrogatus ſis, recognoſce quid reſponderis. Renunciaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac voluptatibus. Vidiſti illic Leuitam, vidiſti ſacerdotem, vidiſti ſummum ſacerdotem. Ingreſſus vt aduerſarium tuum cerneres, cui renunciandum mox putares, ad Orientẽ conuerteris. Qui enim renunciat Diabolo, ad CHRISTVM conuertitur, illum directo cernit obtutu. DEINDE capite tertio: Aqua ſine prædicatione Dominicæ crucis, ad nullos vſus futuræ ſalutis eſt. Cùm verò ſalutaris fuerit crucis myſterio conſecrata, tunc ad vſum ſpiritalis lauacri & ſalutaris poculi temperatur. CAPITE ſexto: Poſt hæc vtiquè aſcendiſti ad ſacerdotem: conſidera quid ſecutum ſit. Nónne illud quod ait, Sicut vnguentum in capite? Omnes enim in regnum DEI

Aurium attactus.

Marci 7.

Abrenunciatio.

Ad Orientem conuerſio.

Aquæ baptiſmalis benedictio.

Inunctio.

Pſal. 132.

& in ſacerdotium vngimur gratia ſpiritali. Aſcendiſti de fonte, memento euangelicę lectionis. Etenim Dominus noſter IESVS in Euangelio lauit pedes diſcipulis ſuis &c. CAPITE ſeptimo: Accepiſti poſt hæc veſtimenta candida, vt eſſet indicium quòd exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentiæ caſta velamina. Et in fine capitis: Repete quia accepiſti ſignaculum ſpiritale, ſpiritum ſapientiæ & intellectus &c. DENIQVE capite octauo: His ablu[?]ta plebs diues inſignibus, ad CHRISTI contendit altaria &c.

Joann 13. Lotio pedū. Candida veſtimenta. Cōfirmatio. Eſaiæ 11. Communio.

7. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite vigeſimo: In veritate, nō in falſitate, poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis: eíque renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora geſtātium, vt eruti à poteſtate tenebrarum, in regnum ſui Domini transferantur. Quid ergò in eis eſt, per quod in poteſtate diaboli teneantur donèc eruantur indè per Sacramentum Baptiſmatis CHRISTI, quid eſt niſi peccatum?

Exorciſmus quid facit in paruulis.

8. IDEM Auguſtinus libro ſecundo de nuptijs & concupiſcentia, capite decimooctauo: In Eccleſia toto orbe diffuſa vbiq; omnes baptizandi infantuli non ob aliud exufflantur, niſi vt ab eis princeps mundi mittatur foràs, à quo neceſsè eſt vaſa irę poſsideantur.

Cur exufflitur in toto orbe paruuli baptizandi.

9. ET capite viceſimonono: Hos iſte audeat dicere Manichæos, (Ambroſium & Cyprianum intelligit) & antiquiſsimam Eccleſiæ traditionem iſto nefario crimine adſpergat, qua exorcizātur & exufflantur paruuli, vt in regnum CHRISTI à poteſtate tenebrarum, hoc eſt, diaboli & angelorum eius, eruti transferantur.

Exorciſmus & exufflatio paruulorum, antiquiſſima Eccleſiæ traditio.

1. H. ORIGENES homilia quinta in lib[?]um Numerorum: Sed & in Eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla huiuſmodi, quæ omnibus quidem facere neceſsè eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (verbi gratia) genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad ſolam Orientis partem conuerſi orationem fundimus, non facilè cuiquam puto ratione compertū. Sed & Euchariſtiæ ſiue percipiendæ, ſiue eo ritu quo geritur explicandę, vel eorum quę gerūtur in baptiſmo verborum, geſtorumq́;, & ordinum atque interrogationum ac reſponſionum, quis facilè explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & velata portamus ſup humeros noſtros, cùm ità implemus ea & exequimur, vt à magno pōtifice atq; eius filijs tradita & cōmendata ſuſcepimus. Cūcta hęc ergò & horū ſimilia cōgerimus, nec tñ eorū aſſequimur rationem: leuamus humeris noſtris, & portamus adoperta & obtecta diuina myſteria: Niſi quis ſit inter nos Aaron aut filius Aaron, quibus

Ratio multarū cæremoniarum obſcura eſt.

iſta

iſta conceditur nuda & reuelata perſpicere. Ità tamen conceditur, vt ſciant ſibi velanda hæc & operiẽda, vbi cæteris dari ea, & in opus proferri ratio popoſcerit.

DIONYSIVS Areopagita de Eccleſiaſtica hierarchia capite primo: Neceſſariò itaque primi illi noſtri ſacerdotalis muneris duces, cùm ex ſumma ſuperſubſtantialique deitate ipſi ſancti muneris plenitudinem percepiſſent, & idipſum deincèps proferre & propagare à diuina bonitate miſsi eſſent, ipſíq; (vt qui tranſiſſent in Deũ) poſteros ad diuina prouehere affatìm cuperent, viſibilibus ſignis cæleſtia Sacramenta texerunt, varietatéque ac multitudine quod vnicum eſt collectum, tradiderunt: & in humanis imaginibus res diuinas, materialibúsque figuris ſpiritualium maieſtatem, atque in ijs quæ nòbis ſunt familiaria, ſumma illa & ſuperſubſtantialia partìm ſcriptis, partìm non ſcriptis inſtitutionibus ſuis (iuxta quod ſacræ definiunt leges) nobis tradiderunt: non modò profanæ multitudinis cauſa, cui ne ipſa quidem fas eſt ſigna contingere, verùm ob id quoquè, quòd hæc noſtra ſacratiſsima functio ſignificatiua eſt, plenáque (vt dixi) ſignis pro modo & ratione captus noſtri, indigétque viſibilibus figuris, quibus velutì adminiculis ad eorum auguſtiorem intelligentiam ſubuehamur. Apoſtoli cur ſignis viſibilibus & externis cæremonijs vſi.

IBIDEM capite vltimo: Plurima ex his quæ ignoramus, cauſas habent digniſsimas, nobis quidem ignoratas, verùm præſtantioribus ordinibus cognitas. Cumplura item ſummas illas altiſsimasq; ſubſtantias latent: ſolíq; ſapientiſsimæ, ac ſapientiæ doctori, diuinitati nota ſunt. Multarũ cæremoniarũ & rituũ ſignificatio nobis obſcura.

AVGVSTINVS libro tertio de Doctrina Chriſtiana, capite nono: Sub ſigno ſeruit, qui operatur aut veneratur aliquam rem ſignificantem, neſciens quid ſignificet. Qui verò aut operatur, aut veneratur vtile ſignum diuinitùs inſtitutum, cuius vim ſignificationémque intelligit, non hoc veneratur quod videtur & tranſit, ſed illud potiùs, quò talia cuncta referenda ſunt. Qui autem non intelligit quid ſignificet ſignum, & tamen ſignum eſſe intelligit, nec ipſe premitur ſeruitute. Melius eſt autem vel premi incognitis, ſed vtilibus ſignis, quàm inutiliter ea interpretãdo, à iugo ſeruitutis eductam ceruicem laqueis erroris inſerere. Signorum ignotorũ veneratio.

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

I

Quid eſt baptiſmus, & an cunctis neceſſarius?

Act 2. f Mar. 16. d Ioan. 3 c 4 a Tit. 3. b Matth. 28. d Epheſ. 5. f 1. Petri 3 d

a Trident ſeſſ 6 cap. 4. & ſeſſ. 7. canon. 5. de baptiſmo. Auguſt. tract. 13. in Ioann. Ambroſi. de myſter. init. cap. 4. Clemens epiſtola 4. ad Iulium.

b Concil. Lateran. can. 1. & Mileuit. canon 2 Dionyſ. Eccleſiaſt. hierar. cap. 7 Cyprian. lib. 3. epiſtola 8. Chryſoſto. homil. de Adam & Eua.

c Epheſ. 2. a Trident. ſeſſ 5.

d Auguſtin. epiſtol. 28 & lib. 3 de anima & eius orig. cap. 9. Item lib. 1. de pec. mer. cap. 23.

e Ioann. 3 b Auguſtin. lib. 3. de pec. mer. cap. 4. & 12.

f Matth. 18. b Bernard. ſerm. 66. in cantic. & epiſt. 240. ad Hildeſonſ.

g Aug. de nupt. & concup. lib. 1. cap 20. & lib 2. cap. 17. Item ſerm. 14. de verbis Apoſtol.

h Geneſis 17. b

A. Eſt hoc nouæ legis primum & maximè neceſſarium Sacramentum, in ablutione corporis exteriore, & legitima verborum enunciatione, iuxta CHRISTI inſtitutionem, conſiſtens.

B. Neceſſarium inquam Sacramẽtum, non ſolùm [a] adultis, ſed etiam [b] paruulis, ac ſimul eis efficax ad ſalutem æternã conſequendam. Naſcuntur omnes iræ [c] filij: opùs igitur habẽt etiam paruuli emundatione peccati, nec poſſunt abſque [d] hoc Sacramento mundari, & in filios Dei regenerari. nam & generatìm legiſlator edixit: [e] *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Alibì verò: [f] *Non eſt voluntas ante Patrem, qui in cælis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis.* Perirent [g] autem nõ baptizati etiàm paruuli, ſicut olìm in Synagoga Hebræorũ pueri [h] incircunciſi.

C. Iam

C. Iam cùm ſit vnum [a] Baptiſma Chriſti fidelium, hoc ſemel acceptũ, nefariũ eſt [b] prorſus iterare, quicquid demùm p̃texant iam olim [c] damnati Anabaptiſtæ: Cũ ſynodo Conſtãtinopolitana dicẽdũ eſt: Confiteor [d] vnũ baptiſma in remiſſionem peccatorũ. Et cum Auguſtino: [e] Rebaptizare hæreticũ hominem, omninò peccatum eſt: rebaptizare autem Catholicum, immaniſſimũ ſcelus eſt: quod idcircò Cæſareis etiam [f] legibus prohibetur.

[a] Ephe. 4. a Baſil de Spir ſanct. cap. 15.
[b] Hebr. 6. a Clemens cõſtitut. apoſt. l. 6. cap. 15 Damaſc. l 4. c. 10.
[c] in Conc. Carth 1. can. 1 & Viennen. Trident ſeſſ. 7 can. 9. de Sacramẽt & 13. de Baptiſ. Aug. tract. 11. in Ioã. Beda in 3. c Ioã.
[d] In Symbolo fidei.
[e] Epiſt. 203. & in lib. de vnico bapt. cont Petil c. 13 Leo epiſt. 79. ad Nicetam. & 37. ad Leonẽ Rauen.
[f] C. lib. 1. Nè ſanctum bapt. iteret.

SCRIPTVRAE.

Actorvm ſecundo: Petrus verò ad illos, Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Iesv Christi, in remiſsionem peccatorum veſtrorũ: & accipietis donum ſpiritus ſancti.

Marci decimoſexto capite: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Ioannis tertio: Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

Et capite quarto: Quanquàm Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Iesvm Christvm ſaluatorem noſtrum: vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.

MATTHAEI vigeſimooctauo: Euntes ergò docete om̄es gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis.

AD Epheſios quinto: Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundās eam lauacro aquæ in verbo vitę.

PRIORIS Petri tertio capite: In arca pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionem IESV CHRISTI.

AD Epheſios ſecundo: Eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri.

IOANNIS tertio, & Matthæi decimooctauo, vt in textu.

GENESIS decimoſeptimo: Maſculus cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo: q͂a pactum meum irritum fecit.

AD Epheſios quarto: Vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma.

AD Hebræos ſexto: Impoſſibile enim eſt, eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiàm donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominùs bonum Dei verbum, virtutesq́; ſeculi venturi, & prolapſi ſunt: rurſus renouari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.

PATRES.

Iuſtificatio non fit ſine baptiſmo aut eius voto.

1. B. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſexta, capite quarto: Iuſtificatio eſt translatio ab eo ſtatu in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, per ſecundum Adam Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum: quæ quidem translatio poſt Euangelium promulgatum, ſine lauacro regenerationis aut

eius

eius voto fieri non poteſt,ſicut ſcriptũ eſt: Niſi qs renatus fuerit &c. Ioan. 3.
2. ITEM ſeſsione ſeptima, canone quinto de Baptiſmo: Si quis dixerit Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutẽ, anathema ſit. Baptiſmus neceſſarius ad ſalutem.
3. AVGVSTINVS tractatu decimotertio in Ioannem: Quantũcunque catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuę portat: non illi dimittitur, niſi cùm venerit ad Baptiſmum. Baptiſmi neceſsitas.
4. AMBROSIVS in libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite quarto: Credit catechumenus in crucem Domini Ieſu, qua & ipſe ſignatur: ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, remiſsionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus haurire.
5. CLEMENS epiſtola quarta ad Iulium & Iulianum: Nec putetis, quòd etiam ſi omnem pietatem colatis, omnemque iuſtitiam, baptiſmum verò non accipiatis, ſpem poſsitis habere apud Deum: immò maiori pœna digni eritis, qui bona opera nõ benè operati eſtis. Confertur enim meritum homini ex bonis geſtis, ſed ſi ità gerantur, ſicut DEVS iubet. DEVS autem iuſsit omnem colentem ſe, Baptiſmo conſignari. Quod ſi vos renueritis, vt veſtræ voluntati magìs, quàm DEI obtemperetis, contrarij ſine dubio & inimici eſtis voluntati eius. Sed dicitis fortaſsè: Quid confert aquæ baptiſmus ad DEI cultum? Primò quidem, quia quod DEO placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex aquis & DEO renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta eſt, amputatur, & ità demùm peruenire poteritis ad ſalutem. Aliter impoſſibile eſt. Sic enim nobis cum ſacramento verus Propheta teſtatus eſt, dicens: Amen amen dico vobis, niſi quis denuò renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnum cælorum. Et ideò accelerate. Eſt enim in aquis iſta miſericordia eius quædam, quæ ex initio ferebatur ſuper eas: & agnoſcit eos, qui baptizantur ſub appellatione triplicis ſacramenti, & eripit eos de ſupplicijs futuris, quaſi donum quoddam offerens DEO animas per baptiſmum conſecratas. Confugite ergò ad aquas iſtas: ſolæ ſunt enim quæ poſsint vim futuri ignis extinguere. Ad quas qui moratur accedere, conſtat, in eo adhuc infidelitatis idolũ permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas properare, quæ ſalutem conferunt. Siue enim iuſtus, ſiue ſit iniuſtus, baptiſmus ei per omnia neceſſarius eſt: Iuſto quidem, vt adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur DEO: iniuſto verò, vt peccatorum quæ geſsit, remiſsio concedatur.

Quàm neceſſarius baptiſmus. Matth. 28. Ioan. 3. Ioan. 3.

Paruulis & adultis neceſſarius Baptiſmus.

6. CONCILIVM Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, canone primo: Sacramentum Baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis conſecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Eccleſię à quocunq; ritè collatum, proficit ad ſalutem &c.

Paruuli baptizãdi propter peccatũ Originale.

7. CONCILIVM Mileuitanum canone ſecundo: Item placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum, baptizandos negat, aut dicit in remiſsionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, vndè fit conſequens, vt in eis forma baptiſmatis in remiſsionem peccatorum, non verè, ſed falsè intelligatur, anathema ſit. Quoniam non aliter intelligendum eſt, quod ait Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in omnes homines pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, niſi quemadmodùm Eccleſia catholica, vbiquè diffuſa ſemper intellexit: propter hanc enim regulam fidei, etiàm paruuli qui nihil peccatorum in ſemetipſis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remiſsionem veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. Eundem canonem repetiuit Concilium Tridentinum ſeſsione quinta.

Rom. 5.

Apoſtoli voluerunt paruulos baptizari.

8. DIONYSIVS Areopagita de eccleſiaſtica hierarchia capite ſeptimo: Verùm ea de re iſta quoquè dicimus, quæ ſancti præceptores noſtri ex priſtina traditione edocti, ad nos deriuârunt. Aiunt enim quod eſt veriſsimum, infantes (ſi ſancta lege formentur) ad ſacrum peruehendos habitum, omni errore liberos & vitæ exortes impurę. Iſtud cùm pijſsimis ducibus noſtris in mentem veniſſet, viſum eſt admittere infantes hoc modo, vt naturales oblati paruuli parentes, puerum vni ex fidelibus tradant præclaro diuinarum rerum magiſtro, ſub quo iam puer fit quaſi ſub patre diuino, ſanctæq; ſalutis alumno. Hunc itaque præſul ſpondentem, puerum iuxta ſanctam educaturum vitam, requirit vt abrenunciationem profiteatur: fidemq; confiteatur, non (vt illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuit ſacris. Neque enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei ſacramenta profiteor. ſed ità puer renunciat & profitetur, id eſt, ſpondeo puerum inducturum, cùm ad ſacram intelligentiam venerit, ſedulis adhortationibus meis, vt abrenunciet contrarijs omninò, profiteaturq; & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur (vt reor) indignum eſt, ſi ad diuinum inſtitutũ puer adducitur, ſanctum habens præceptorem, qui illi diuinarum rerũ habitum tradat, malorumq; ſeruet immunem.

Patrinus ſeu ſuſceptor & ſponſor paruuli.

Quomodò puer p ſuſceptorem abrenunciat & fidem pfitetur.

9. CYPRI-

9. CYPRIANVS libro tertio, epiſtola octaua ad Fidũ: Quan-
tùm verò ad cauſam infantium pertinet, quos dixiſti intra ſecun-
dum vel tertium diem quo nati ſint, conſtitutos baptizari nõ opor- Gen. 17.
tere, & conſiderandam eſſe legem circunciſionis antiquæ, vt intra
octauum diem eum qui natus eſt, baptizandum & ſanctificandum
non putares, longè aliud in Concilio noſtro omnibus viſum eſt. In
hoc enim, quod tu putabas eſſe faciendum, nemo cõſenſit, ſed vni-
uerſi potiùs iudicauimus nulli hominum nato miſericordiam Dei Paruulos pri-
& gratiam denegandam. Nam cùm Dominus in euangelio ſuo di- mùm natos
cat, Filius hominis non venit animas hominum perdere, ſed ſalua- baptizari
re: quantùm in nobis eſt, ſi fieri poteſt, nulla anima perdenda eſt. poſſe. Luc. 9.
Et paulò pòſt: Deus vt perſonam non accipit, ſic nec ætatem, cùm Galat. 2.
ſe omnibus ad cæleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata p̄-
beat patrem. Quòd autem in Iudaica circunciſione carnali octauus
dies obſeruabatur, ſacramentũ eſt in vmbra atque in imagine antè
præmiſſum, ſed veniente Chriſto veritate completum. Quæ imago
ceſſauit ſuperueniente poſtmodùm veritate, & data nobis ſpiritali
circunciſione. Propter quod neminem putamus à gratia conſequẽ-
da impeditum eſſe ea lege, quæ iam ſtatuta eſt, nec ſpiritalem cir-
cunciſionem impediri carnali circunciſione debere, ſed omnem
omninò hominem admittendum eſſe ad gratiam CHRISTI, quã-
dò & Petrus in Actibus Apoſtolorum loquatur & dicat: Dominus Actor. 10.
mihi dixit, neminem communem dicendum & immundum. Cæ-
terùm ſi homines impedire aliquid ad conſecutionem gratiæ poſ-
ſet, magìs adultos & prouectos & maiores natu poſſent impedire
peccata grauiora. Porrò autem ſi etiàm grauiſsimis delictoribus, &
in Deum multùm antè peccãtibus, cùm poſteà crediderint, remiſ- Originale
ſa peccatorum datur, & à baptiſmo atque à gratia nemo prohibe- peccatum in
tur, quanto magìs prohiberi non debet infans, qui recèns natus ni- infantibus.
hil peccauit, niſi quòd ſecundùm Adam carnaliter natus, cõtagium
mortis antiquæ prima natiuitate contraxit? qui ad remiſſam pecca-
torum accipiendam hoc ipſo faciliùs accedit, quòd illi remittun- Cõcilij Car-
tur nõ propria, ſed aliena peccata. Et idcircò frater chariſsime, hæc thaginenſis
fuit in concilio noſtra ſententia, à baptiſmo atque à gratia Dei, qui ſententia de
omnibus miſericors & benignus & pius eſt, neminem per nos de- non arcendis
bere prohiberi. quod cùm circa vniuerſos obſeruandum ſit atque à baptiſmo infantibus.
retinendum, tum magìs circa infantes ipſos & recèns natos obſer-
uandum putamus, qui hoc ipſo de ope noſtra, ac de diuina miſeri-
cordia plus merentur, quòd in primo ſtatim natiuitatis ſuæ ortu

plorantes ac flentes,nihil aliud faciunt, quàm deprecantur.

10. CHRYSOSTOMVS homilia de Adã & Eua: Prædicat Eccleſia Catholica vbiquè diffuſa,debere paruulos baptizari propter originale peccatum.Et paulò pòſt: Quia ipſa conceptio ſine carnis cupiditate non fit,ideò dixi de tranſgreſsione peccati: venio in originale cupiditatis, vt baptiſmus paruulorum abluat omne originale peccatum.Et poſt nonnulla:Illud etiàm quod circa baptizandos in vniuerſo mũdo ſancta eccleſia,ſiue ſint paruuli,ſiue iuuenes, vniformiter agit, non ocioſo cõtemplemur intuitu: quòd cùm ad regenerationis veniunt ſacramentum, non priùs fontem vitæ ingrediuntur, quàm exorciſmis & exufflationibus clericorum &c. vt ſuprà, quæſtione octaua,F.authoritate 7.

Paruulos baptizandos ꝓpter originale peccatum Eccleſia Catholica prædicat.

Exorciſmi & exufflatiões.

11. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione quinta, in decreto de peccato originali: Si quis paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat,etiam ſi fuerint à baptizatis parẽtibus orti: aut dicit in remiſsionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro neceſsè ſit expiari ad vitam æternam conſequendam: vndè ſit conſequens,vt in eis forma baptiſmatis in remiſsionem peccatorum,nõ vera, ſed falſa intelligatur, anathema ſit:quoniam non aliter intelligendum eſt id quod dicit Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors, & ità in omnes homines mors pertranſijt,in quo omnes peccauerunt: niſi quemadmodũ Eccleſia Catholica vbiquè diffuſa ſemper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apoſtolorum etiã paruuli &c.vt Concilium Mileuitanum ſuprà.

Paruuli baptizãdi propter originale peccatum.

Ex Apoſtolorum traditione.

Rom.5.

12. AVGVSTINVS epiſtola vigeſimaoctaua ad Hieronymum: Itẽ quiſquis dixerit quòd in Chriſto viuificabantur etiàm paruuli, qui ſine ſacramenti eius participatione de vita exeunt: hic profectò & contra Apoſtolicam prædicationem venit,& totam condemnat eccleſiam,vbì propterea cum baptizandis paruulis feſtinatur & curritur,quia ſine dubio creditur aliter eos in Chriſto viuificari omninò non poſſe.Qui autem non viuificatur in Chriſto, reſtat vt in eadem damnatione maneat,de qua dicit Apoſtolus: Per vnius delictũ in omnes homines ad condemnationem.

Sine baptiſmo non ſaluantur paruuli.

Rom.5.

13. IDEM libro 3.de aĩa & eius origine,capite 9.Noli credere,noli dicere,noli docere,infantes,anteq̃ baptizẽtur,morte pũentos,peruenire poſſe ad originaliũ indulgentiã peccatorũ, ſi vis eſſe catholic⁹.

Ante baptiſmum decedẽtes paruuli, nõ liberãtur à peccato originali.

14. ITEM de peccatorũ meritis & remiſsiõe libro primo, cap.vigeſi-

geſimotertio: Nulla ex noſtro arbitrio p̄ter baptiſmũ Chriſti, ſalus æterna promittatur infantibus, quam non promittit ſcriptura diuina, humanis omnibus ingenijs prǽferenda.

Solo baptiſmo ſaluãtur paruuli.

15 Et libro 3. cap. 4. Vndè fit conſequens, vt quoniam nihil agitur aliud cùm paruuli baptizantur, niſì vt incorporẽtur Eccleſię, id eſt, Chriſti corpori membriſq; ſocientur: manifeſtum ſit, eos ad dãnationem, niſì hoc eis collatum fuerit, ꝑtinere: non autem dãnari poſſent, ſi peccatum vtiq; non haberent.

Per baptiſmũ incorporãtur Eccleſiæ.

Ad dãnationem ꝑtinent, niſì baptizentur

16. CAPITE duodecimo ea verba exponẽs prioris ad Corinthios ſeptimo: Alioquin filij veſtri immũdi eſſent, nunc aũt ſancti ſunt: Illud tñ (inquit) ſine dubitatione tenendũ eſt, quæcunq; illa ſanctificatio ſit, nõ valere ad Chriſtianos faciẽdos, atq; ad dimittẽda peccata, niſì Chriſtiana & eccleſiaſtica inſtitutiõe & ſacramentis efficiantur fideles. Nam nec cõiuges infideles, quãlibèt ſanctis & iuſtis coniugibus hæreant, ab iniquitate mundantur, quæ à regno Dei ſeparatos in damnationẽ venire cõpellit: nec paruuli de quibuslibet ſanctis iuſtiſq; ꝓcreati, originalis peccati reatu abſoluuntur, niſì in Chriſto fuerint baptizati: pro quibus tanto impenſiùs loqui debemus, quanto pro ſe ipſi minùs poſſunt.

Propria infantum ſanctificatio fit p Baptiſmũ.

17. BERNARDVS ſermõe 66. ſup Cantica: Videte detractores, videte canes. Irrident nos, q̃a baptizamus infantes, ꝙ oramus ꝓ mortuis, ꝙ ſanctorũ ſuffragia poſtulamus. In omni genere hoĩm atq; in vtroq; ſexu feſtinãt ꝓſcribere Chriſtũ in adultis & paruulis, in viuis & mortuis. Hinc quidẽ infantibus ex impoſſibilitate naturæ, indè verò adultis ex difficultate cõtinẽtiæ p̄ſcribentes. Quid enim ſi infans ꝓ ſe loqui nõ poteſt, ꝓ quo vox ſanguinis fratris ſui & talis fratris clamat ad Deum de terra? Adſtat & clamat nihilominùs mater eccleſia. Quid tñ infans? Nónne & ipſe videtur tibi inhiare quodámodò de fontibus ſaluatoris vociferari ad Deũ, ſuiſq; vagitibus clamitare, Dñe vim patior, reſponde pro me? Flagitat auxiliũ gratiæ, quia vim patitur ab origine. Clamat innocẽtia miſeri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Ità ergò clamant hæc oĩa, ſanguis fratris, fides matris, deſtitutio miſeri, & miſeria deſtituti. Et clamatur ad patrẽ. Porrò pater ſeipſum negare nõ poteſt, pater eſt. Nemo mihi dicat quia nõ habet fidem, cui mater impertit ſuam inuoluens illi in ſacramento, quouſquè idoneus fiat proprio nõ tantùm ſenſu, ſed aſſenſu euolutam puramq; percipere. Nunquìd breue pallium vt non poſſit ambas cooperire? Magna eſt Eccleſię fides. Nunquìd minor fide Chananææ mulieris, quam conſtat & filię ſuffice-

Hæretici Catholicos irrident ꝓpter infantum baptiſmum.

Gen 4.

Eſa 38.

Mater Eccleſia fidem ſuã paruulo communicat.

Fides aliena alijs prodeſt.

Matt. 15.

ficere potuiſſe & ſibi? ideò audiuit: O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi, ſicut petiſti. Nunquid minor fide illorum, qui paralyticum per tegulas demittentes, animæ illi ſimul & corporis obtinuêre ſalutem? Deniq; habes: Quorum fidem vt vidit, ait paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et paulò pòſt: Tolle grabatũ tuum, & ambula. Qui hæc credit, facilè huic perſuadebitur, meritò eccleſiam præſumere non ſolùm paruulis baptizatis in ſua fide ſalutem, ſed etiam interfectis ꝓ CHRISTO infantibus coronã martyrij. Quæ cùm ità ſint, nullum præiudicium ſuſtinebunt regenerati de eo quod dictum eſt, Sine fide impoſsibile eſt placere Deo: cùm ſine fide non ſint, qui in teſtimonium fidei baptiſmi gratiam perceperunt. Sed neque de eo quod item dictum eſt: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Quid enim credere eſt, niſi fidem habere? Itaque & mulier ſaluabitur per generationem filiorum, ſi permanſerit in fide cum lenitate, & infantibus per lauacri regenerationem ſuccurretur, & adulti qui continere non poterunt, coniugij triceſimo fructu ſe rediment. Chriſtus propter hoc mortuus eſt, & reſurrexit, vt viuorum dominaretur & mortuorum. Propter hoc quoq; & infans natus eſt, & per ſingulos ętatum gradus profecit in virum, vt nulli deeſſet ætati.

Matt. 9. Heb. 11. Paruuli baptizati non ſunt omninò ſine fide. Marc. 16. 1. Tim. 2. Rom. 14.

18. IDEM in epiſtola ducẽteſima quadrageſima ad Hildefonſem comitem, de Henrico hæretico ſcribens: Paruulis Chriſtianorum, Chriſti intercluditur vita, dum baptiſmi negatur gratia: nec ſaluti ꝓpinquare ſinuntur, ſaluatore licèt piè clamante pro eis: Sinite, inquit, paruulos venire ad me. Ergóne qui hoĩes & iumenta ſaluauit, quẽadmodùm multiplicauit miſericordiã ſuã Deus, ad ſolos tamẽ innocentes nõ patitur eandẽ tam multã miſericordiam peruenire? Quid, q̃ſo, quid inuidet paruulis ſaluatorem paruulũ qui natus eſt eis? Inuidia hæc diabolica eſt: inuidia hac mors intrauit in orbẽ terrarum. An putat paruulos ſaluatore non egere, quia paruuli ſunt? Si ità eſt, ergò gratis magnus Dominus factus eſt paruus: vt omittam quòd flagellatus eſt, quòd ſputis illitus, quòd cruci affixus, quòd denique mortuus eſt. Non eſt hic homo à Deo, qui ſic cõtraria Deo & facit & loqtur. Prô dolor: auditur tñ à pluribus, & populũ q̃ ſibi credat, habet. O infeliciſsimũ populũ. Ad vocẽ vnius hæretici ſiluerũt in eo oẽs ꝓpheticę & apoſtolicę voces, q̃ de conuocãdo in vna Chriſti fide è cũctis natiõibus Eccleſia, vno veritatis ſpiritu cecinerunt. Ergò fefellerũt diuina oracula, falluntur oĩm oculi & animi: qui quod legunt prædictũ, intuentur impletũ. Quã certè manifeſtã omni-

Matt. 19. Inuident hæretici ſaluté paruulis.

omnibus veritatem ſolus iſte,ſtupenda & prorſus Iudaica cæcitate, aut non videns,aut inuidens adimpletam,ſimul neſcio qua arte diabolica perſuaſit populo ſtulto & inſipienti, de re manifeſta nec ſuis credere oculis : fefelliſſe priores, errare poſteros,totum mūdum etiam poſt effuſum CHRISTI ſanguinem perditum iri, & ad ſolos quos decipit, totas miſerationum Dei diuitias & vniuerſitatis gratiam perueniſſe. Et nunc huius rei gratia,licèt in multa corporis infirmitate,iter arripui ad has partes, quas potiſsimùm ſingularis ferus depaſcitur, dum non eſt qui reſiſtat,neque qui ſaluum faciat. Quippe de tota Frácia pro ſimili effugatus malitia,has ſolas ſibi inuenit expoſitas, in quibus fiducialiter ſub tuo dominatu in gregem CHRISTI toto furore bacchatur. Quod tuóne honori congruat, princeps illuſtris,ipſe iudicato.Nec mirum tamē, ſi ſerpens ille callidus decepit te,quippe ſpeciem pietatis habens,cuius virtutem penitùs abnegauit.

19. AVGVSTINVS de nuptijs & concupiſcentia libro primo, capite vigeſimo : Ab hac igitur poteſtate tenebrarū, quarum eſt diabolus princeps,id eſt,à poteſtate diaboli & angelorum eius quiſqs ſrui,cùm baptizantur,negauerit paruulos, ipſorum Eccleſię ſacramentorum veritate conuincitur, quæ nulla hæretica nouitas in Eccleſia CHRISTI auferre vel mutare permittitur,regēte atque adiuuante capite totum corpus ſuum,puſillos cum magnis.In veritate itaque,nō in falſitate,poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis, iq; renunciant,quia per ſua non poſſunt, per corda & ora geſtantium,vt eruti à poteſtate tenebrarum,in regnum ſui domini transferantur. Quid ergò in eis eſt,per quod in poteſtate diaboli teneātur, onèc eruantur indè per ſacramentum baptiſmatis CHRISTI, uid eſt niſi peccatum?

Per baptiſmū eruſitur à poteſtate dæmonis.

Exorciſmi veritas in paruulis.

Abrenunciáte per ora geſtátium.

. ITEM libro ſecundo de nuptijs & cōcupiſcentia, capite demoſeptimo : Inquantùm homines ſunt paruuli, bonum eſt natu, cuius author eſt Deus : inquantùm autem cum peccato naſcun-,perituri,ſi non renaſcantur, ad ſemen pertinent maledictum ab tio illius antiquæ inobedientiæ vitio. Ab hac fide Apoſtolica atq; tholica veriſsima atque fundatiſsima, cum Pelagianis iſte Iulia- diſcedens,non vult naſcentes eſſe ſub diabolo, nè paruuli portur ad CHRISTVM,vt eruantur à poteſtate tenebrarum,& in num ipſius transferantur.

Perituri,ſi nō renaſcantur.

Sine baptiſmo non ſaluantur.

IDEM Auguſtinus prætereà ſermone decimoquarto de ver-Apoſtoli : Nos dicimus paruulos aliter ſalutē & vitam æternam

Paruuli baptizati, in numero fidelium & credentium ponuntur.

non habituros, niſi baptizentur in CHRISTO. Ibidem: Vbi ponis paruulos baptizatos? Profectò in numero credentiũ. Nam ideò & conſuetudine Eccleſiæ antiqua canonica fundatiſſima, paruuli baptizati fideles vocantur. Et ſic de his quærimus, Iſte infans Chriſtianus eſt? Reſpondetur, Chriſtianus. Catechumenus, an fidelis? Fidelis vtiquè à fide. fides à credendo. Inter credentes igitur, baptizatos paruulos numerabis, nec iudicare vllo modo aliter audebis, ſi non vis eſſe apertus hæreticus. Ergò ideò habent vitam ęternam, qa qui credit in filium, habet vitam æternam. Noli eis ſine iſta fide, & ſine iſto ſacramento huius fidei promittere vitam æternam. Et poſt nonnulla: Abſit vt ego dicam non credentes infantes. Iam ſuperiùs diſputaui, credit in altero, qui peccauit in altero. dicitur, credit & valet, & inter fideles baptizatos computatur. Hoc habet authoritas matris Eccleſiæ, hoc fundatus veritatis obtinet canon: contra hoc robur, contra hunc inexpugnabilem murum quiſquis arietat, ipſe cõfringitur. Ergò prodeſt CHRISTVS aliquid infantibus baptizatis, & ſicut ego doceo, & ſicut mecum tota Eccleſia dicit, credentibus prodeſt. Et poſt pauca: Credũt & infantes. Vndè credũt? Quomodò credunt? Fide parentum. Si fide parentum purgantur, peccato parẽtum polluti ſunt. Poſteà verò: Multi modi ſunt ſanctitatis, & multi modi ſunt ſanctificationis. Quomodò ergò ſanctificatur vir infidelis in vxore, & tamẽ perit niſi baptizetur: ſic filij fidelium, etſi ad quendam modum ſanctificati ſunt, pereũt tamen, ſi non fuerint baptizati.

Credit in altero, qui peccauit in altero.

Ab eccleſiæ authoritate.

1. Cor 7. Pereunt fideliũ filij, ſi non fuerint baptizati.

Vnicũ baptiſma.

1. C. BASILIVS in libro de ſpiritu ſancto, capite decimoquinto: Vnum nouimus ſalutiferum baptiſma, quandoquidem vna eſt pro mundo mors, & vna ex mortuis reſurrectio, quarum figura eſt Baptiſma.

Rebaptizãtes crucifigunt Dominum.

Paruulorum baptiſmus.

Marc. 10.

2. CLEMENS pontifex & martyr libro ſexto conſtitutionum apoſtolicarum, capite decimoquinto: Veruntamẽ initiatos iterùm baptizare tentantes, crucifigunt Dominũ: iterùm eum interimunt, derident diuina, eludunt ſancta, inſultãt ſpiritui, ſanguinem ſanctũ veluti communem contemnunt, peccant in mittentem, in paſſum, & in teſtificantem. Et paulò pòſt: Baptizate quoq; puerulos veſtros, & educate eos in diſciplina & præceptis Dei. Smite enim, inqt, paruulos venire ad me, & nolite eos prohibere.

Vnum Baptiſma.

3. IOANNES Damaſcenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimo: Confitemur autem vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum, & in vitam æternam. Baptiſma ſiquidẽ Domini mortem

tem inſinuat: conſepulti enim ſumus Domino per baptiſma, vt inquit diuinus Apoſtolus. Quemadmodùm igitur ſemel completa eſt Domini mors, ſic ſemel oportet baptizari iuxta Domini verbum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti, inſtructos confeſsione Patris, & Filij, & Spiritusſancti. Quicunque igitur in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto baptizati ſunt, & vnam naturam diuinitatis in tribus hypoſtaſibus edocti, & rurſus rebaptizantur, illi iterùm crucifigunt CHRISTVM, vt inquit diuinus Apoſtolus: Impoſsibile nanque eſt, eos qui ſemel illuminati ſunt, renouari in pœnitentiam, iteratò crucifigentes ſibijpſis CHRISTVM, & ludibrio ſubijcientes. Quicunque verò in ſancta Trinitate baptizati non fuerint, illos rebaptizari oportet.

Rom. 6. — Rebaptizati iterùm crucifigunt Chriſtum. — Heb. 6.

4. PRIMVM concilium Carthaginenſe canone primo: Illicitas eſſe ſancimus rebaptizationes, & ſatis eſſe alienum à ſyncera fide & catholica diſciplina.

Dãnatur anabaptiſmus.

5. CONCILIVM Viennenſe ſub Clemente quinto: Baptiſma vnicum baptizatos omnes in Chriſto regenerãs, eſt (ſicut vnus Deus & fides vnica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratũ in aqua in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, credimus eſſe tam adultis quàm paruulis communiter perfectum remedium ad ſalutem.

Vide in Clementinis, tit. de ſumma Trinit. & fide Catholic.

6. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone nono, de ſacramentis in genere: Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, nõ imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddã ſpirituale & indelebile, vndè ea iterari non poſſunt, anathema ſit.

Character Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis.

7. ITEM in eadem ſeſsione, canone decimotertio de baptiſmo: Si quis dixerit paruulos, eò quòd actum credẽdi non habent, ſuſcepto baptiſmo inter fideles computãdos non eſſe, ac propterẽà cùm ad annos diſcretionis peruenerint, eſſe rebaptizandos: aut præſtare omitti eorum baptiſma, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ, anathema ſit.

Paruuli inter fideles numerandi. — Paruuli baptizati, non rebaptizandi poſteà.

8. AVGVSTINVS tractatu vndecimo in Ioannem: Rectè intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatẽ ſpiritus. Quicunque tibi dixerit, vt ſpiritaliter iterùm naſcaris, reſponde quòd dixit Nicodemus: Nunquid poteſt homo iterùm in ventrem matris ſuæ intrare, & naſci? Iam natus ſum de Adam, non me poteſt iterùm generare Adam: iam natus ſum de CHRISTO, non me poteſt iterùm generare CHRISTVS. Quomodò vterus non

Baptiſmus repeti nõ po-

teſt, vt nec carnalis natiuitas.

non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. Ibidèm: Plùs vos perſequuntur (Donatiſtæ) qui vos illudédo ſeducunt, Veni veni, baptizare hîc, hîc habes verum baptiſmum. noli ludere, vnus eſt verus. Ille luſus eſt, ſeduceris, & iſta perſecutio grauis tibi erit. Iſti etiam audent dicere, quia perſecutionem ſolent pati à catholicis regibus, aut à Catholicis principibus. Quam perſecutionem tolerant? afflictionem corporis. Quomodò paſsi ſunt perſecutionem, quam faciunt grauiorem? Caue quandò vult ludere Iſmael cum Iſaac, quandò tibi blanditur, quandò offert alterum baptiſmum: reſponde, habeo iam baptiſmum. Si enim verus eſt iſte baptiſmus, quiſquis vult alterum dare, illudere vult. Caue animæ perſecutorem. Et paulò pòſt: Mirãtur quia commouentur poteſtates Chriſtianæ aduersùs deteſtandos diſsipatores Eccleſię. Si non ergò mouerentur, & quomodò redderent rationem de imperio ſuo Deo? Intendat charitas veſtra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges ſeculi Chriſtianos, vt temporibus ſuis pacatam velint matrem ſuam Eccleſiam habere, vndè ſpiritaliter nati ſunt. Videte qualia faciunt, & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore: ſempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur.

Gen. 21.

Anabaptiſtæ ſũt illuſores.

Rectè perſequuntur hæreticos catholici principes.

Pro mortibus ſempiternis mortem temporalem patiuntur.

9. BEDA in caput tertium euangelij ſecundùm Ioannem: Notandum autem, quia quod de carnali dixit, hoc etiam de ſpiritali eſt regeneratione ſentiendum: nequaquàm videlicet eam, poſtquàm ſemel expleta fuerit, poſſe repeti. Siue enim hęreticus, ſiue ſchiſmaticus, ſiue facinoroſus quiſque in confeſsione ſanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille quidem qui ità baptizatus eſt, à nobis Catholicis rebaptizari, nè confeſsio vel inuocatio tanti nominis videatur annullari.

Non magis repeti poteſt ſpiritalis, quã carnalis natiuitas.

10. SECVNDA ſynodus generalis, quę eſt prima Conſtantinopolitana, in Symbolo: Confitemur vnum baptiſma in remiſsionem peccatorum.

11. AVGVSTINVS epiſtola ducenteſimatertia ad Maximinum epiſcopum: Rebaptizare igitur hæreticum hominem &c. vt in textu.

12. IDEM in libro de vnico baptiſmo contra Petilianum, capite decimotertio: Ego autem vt quod de hac re ſentio breuiter dicam, rebaptizare hæreticos, quòd illi (Cyprianus ſcilicet & eius ſocij) feciſſe dicuntur, tunc fuit humani erroris: rebaptizare autem Catholicos, quod adhuc iſti faciunt, ſemper eſt diabolicæ præſumptionis.

Anabaptiſmus eſt diabolicæ pſumptionis.

13. LEO

13. LEO Magnus epiſtola ſeptuageſimanona ad Nicetam epiſcopum Aquileienſem, capite ſeptimo: Hanc regulam (vt ſcitis) ſeruãdam in omnibus eccleſijs prædicamus, vt lauacrum ſemel initum nulla iteratione violetur, dicente Apoſtolo: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Cuius ablutio nulla iteratione temeranda eſt, ſed (vt diximus) ſola ſanctificatio ſancti ſpiritus inuocanda eſt, vt quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis ſacerdotibus conſequatur.

Baptiſmus nõ iterandus.

Ephe.4.

14. IDEM epiſtola trigeſimaſeptima ad Leonem Rauennatem Epiſcopum: Scimus quidem inexpiabile eſſe facinus, quotiès iuxta hæreticorum damnata à ſanctis patribus inſtituta, cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolica reclamante doctrina, quæ nobis vnicam prædicat in Trinitate Deitatem, vnam in fide confeſsionem, vnum in baptiſmate Sacramentum. Sed in hoc nihil ſimile formidatur, quoniam non poteſt in iterationis crimen deuenire, quod factum eſſe omninò neſcitur.

Inexpiabile facinus eſt rebaptizatio.

Ephe.4.

Agit de corũ baptiſmo, de qbus nõ conſtat an ſint baptizati.

15. IVSTINIANVS in Codice, libro primo, titulo ſexto, Nè ſanctum baptiſma iteretur, L. ſecunda Imperatorum Honorij & Theodoſij: Si quis rebaptizare quempiam de miniſtris Catholicæ ſectæ fuerit detectus, vnà cum eo qui piaculare crimen commiſit, (ſi tamen criminis per ætatem capax ſit) & hic, cui perſuaſum ſit, vltimo ſupplicio percellatur.

Vltimũ ſupplciũ in anabaptiſtas cõſtitutum.

II

Quæ circa hoc Sacramentum præcipuè ſunt notanda?

A. Elementum abluens, eiuſque ſignificatio, verbum, miniſter, & effectus Baptiſmi.

B. Elementum eſt [a] aqua ſimplex, materia ad hoc neceſſaria, quæ natura ſua ſordes corporis abluere ſolet. Cui hæc pulchrè reſpondet ſignifica-

a Ioan.3.b Epheſ.5.f Act.8.g10.g Tridét.can.2. de Bapt. & Floréť. Chry. ſoſt.homil. 24.in Ioan.

b Tit 3 b Act. 2. f 1. Corint 6. e c Cõcil. Lateră. & Florẽti. Au. li. 6 cõtra Donat. ca. 25. Didymus l. 2 de ſpirit. ſan. d Matth. 28. d Amb de ijs q myſt. init. c. 4. e Au. cõt. Parmenia. li. 2. c. 13 Et de vnic. bapt. c. 9. Cõt. Donat. li. 3. c. 13. & li. 7. c 53. Hilar. in pſal. 67. Conc. Later. cap 1. Florẽt. & Tridẽt. can. 4. de bap.

tio, Baptiſmo animam [b] emundari peccatis, & hominem, vtì dicemus, iuſtum effici.

C. Verbum quo [c] Sacramenti forma conſiſtit, ex CHRISTI præcepto ſic habet: [d] *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

D. Et quanquàm ſit Sacerdotum munus, baptiſmum adminiſtrare, tamen vbì neceſſitas vehementer vrget, baptizare poſſunt alij [e] quoquè, ne impijs quidẽ & hæreticis exceptis, modò à forma Eccleſiæ & eius verbis conceptis non recedatur.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

AD Epheſios quinto: Vt Eccleſiam ſanctificaret, mundãs eam lauacro aquæ in verbo vitæ.

ACTORVM octauo: Dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus, Eccè aqua, quid prohibet me baptizari? Et iuſſit ſtare currum: & deſcenderunt vterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.

ACTORVM decimo: Nunquìd aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi qui ſpiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos?

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

ACTORVM ſecundo: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine IESV CHRISTI in remiſſionem peccatorũ veſtrorũ: et accipietis donũ ſpiritus ſancti.

PRI-

PRIORIS ad Corinthios ſexto: Et hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI, & in Spiritu DEI noſtri.

MATTHAEI vigeſimooctauo: Euntes ergò docete om̃es gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

PATRES.

1. B. TRIDENTINVM concilium ſeſsione ſeptima, canone ſecundo de Baptiſmo: Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non eſſe de neceſsitate baptiſmi, atque ideò verba illa Domini noſtri IESV CHRISTI, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto: ad metaphoram aliquam detorſerit, anathema ſit. Materia Baptiſmi. Ioan.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramẽtis Eccleſiæ: Materia huius Sacramenti, eſt aqua vera & naturalis: nec refert, frigida ſit an calida.

3. CHRYSOSTOMVS homilia vigeſimaquarta in Ioannem: Nam quòd perneceſſaria ſit aqua, vel indè perſpicuũ eſt, quòd cùm antè aquam ſpiritus inſpiràſſet, in hoc tamen nõ quieuit Apoſtolus, ſed ad aquæ neceſsitatem oſtendendam ait: Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi, qui ſpiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos? Quænam ergò aquæ neceſsitas? Iam abſconditum vobis myſterium aperiam. Sunt & alia, nunc verò ex omnibus vnum expoſuiſſe ſufficiat. Primùm diuina in hoc conſummantur indicia, ſepultura, mortificatio, reſurrectio, vita, & hæc ſimul oĩa. In aqua enim tanquàm in ſepulcro caput immergentibus vetus homo ſepelitur & ſubmergitur, deindè nobis emergentibus nouus reſurgit indè. Vt facile nobis eſt immergi & emerſos reſpirare, ità Deo veterẽ ſepelire hominẽ, & nouum induere. Præterea ter iſtud fit, vt hinc Patris & Filij & Spiritus ſancti virtutem hæc omnia implere intelligas. Quod nè coniectura à me, ſed vero ſenſu dictum intelligas, audi Paulum: Conſepulti, inquit, ſumus cum illo per baptiſmum in mortem. Et iterùm: Noſter vetus homo ſimul crucifixus eſt. Et iterùm: Cõplantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius. Aqua ad baptiſmũ pficiẽdũ neceſſaria. Actor. 10. Ter repetita ablutio. Coloſſ. 2. Rom. 6. Ibidem.

1. C. CONCILIVM Lateranenſe magnum canone primo: Sacramentum baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris & Filij & Spiritus ſancti, conſecratur in aqua,

tam

tam paruulis quàm adultis in forma Eccleſiȩ à quocunque ritè collatum, proficit ad ſalutem.

Forma Baptiſmi Latinorũ & Græcorũ.

2. ET concilium Florentinum: Forma huius Sacramenti eſt: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Non tamen negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis ſeruus CHRISTI in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: vel, Baptizatur manibus meis talis, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, verum perficiatur baptiſma: quoniam cùm principalis cauſa, ex qua baptiſmus virtutem habet, ſit ſancta Trinitas: inſtrumentalis autem ſit miniſter, qui tradit exteriùs Sacramentum, ſi exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione, perficitur ſacramentum.

Certa Baptiſmi forma neceſſaria.

3. AVGVSTINVS de baptiſmo contra Donatiſtas libro ſexto, capite vigeſimoquinto: Certa illa euangelica verba, ſine quibus nõ poteſt baptiſmus conſecrari, tantũ valent, vt per illa ſic euacuentur, quæcunque in prece vitioſa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodùm dæmonium CHRISTI nomine excluditur. Et paulò pòſt: Si autem ipſe malus eſt atque peruerſus, ſi precem integram dicat, & nulla ex parte fidei catholicæ aduerſam, nõ ideò ipſe rectus eſt, quia illa recta eſt: & ſi in aliquibus peruerſam precem afferat, Deus adeſt verbis euangelicis ſuis, ſine quibus baptiſmus CHRISTI conſecrari non poteſt, & ipſe ſanctificat Sacramentum ſuum, vt homini ſiue antequàm baptizetur, ſiue cùm baptizatur, ſiue poſteà quandoquè ad ſe veraciter cõuerſo, idipſum valeat ad ſalutem, quod ad perniciem, niſi conuerteretur, valeat. Cæterùm quis neſciat non eſſe baptiſmum CHRISTI, ſi verba euangelica quibus ſymbolum cõſtat, illic defuerint? Sed faciliùs inueniuntur hȩretici, qui omninò non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent.

4. DIDYMVS Alexandrinus libro ſecundo de Spiritu ſancto: Quis non ex ipſa cogetur veritate ſuſcipere indifferentiam ſanctæ Trinitatis, dum vna ſit fides in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto: & lauacrum detur atque firmetur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti? Non arbitror quenquam tam vecordem atque inſanum futurum, vt perfectum baptiſma putet id, quod datur in nomine Patris & Filij, ſine aſſumptione Spiritus ſancti: aut rursùs in nomine Patris & Spiritus ſancti, filij vocabulo prȩtermiſſo: aut certè in nomine Filij & Spiritus ſancti, non præpoſito vocabulo Patris. Licèt enim quis poſſet exiſtere ſaxei (vt ità dicam) cordis, & penitùs mentis alienæ, qui ità baptizare conetur, vt vnum de præceptis nominibus

Forma mutilata eſſe non debet.

Singularũ pſonarũ S. Trinitatis noſa exprimenda ſunt.

nibus prætermittat,videlicet contrarius legiſlator Chriſti,tamẽ ſine perfectione baptizabit:immò penitùs à peccatis liberare nõ poterit, quos à ſe baptizatos exiſtimauerit.

5. AMBROSIVS in libro de ijs qui myſterijs initiantur,cap. quarto:Catechumenus niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & filij & Spiritusſancti, remiſsionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus haurire.

1. D. AVGVSTINVS libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, capite decimotertio: Si laicus aliqua pereuntis dederit neceſsitate compulſus, quod cùm ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit, neſcio an piè quiſquam dixerit eſſe repetendum. Nulla enim cogente neceſsitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt:ſi autem neceſſitas vrgeat, aut nullum aut veniale delictum eſt. Et paulò pòſt: Et hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrùm & ab ijs qui nunquàm fuerunt Chriſtiani, poſsit baptiſmus dari:nec aliquid temerè indè affirmãdum eſt ſine authoritate tanti concilij, quantum tantæ rei ſufficit. De ijs verò qui ab Eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeãt & dare poſsint, & quin pniciosè habeãt, perniciosèq; tradant extra vinculũ pacis. Hoc enim iam in ipſa totius orbis vnitate diſcuſſum, conſideratũ, perfectum atq; firmatum eſt.

Laicus in neceſſitate baptizare poteſt.

Non baptizati, an baptizare poſsint.

Hæretici verũ baptiſmũ conferunt.

2. IDEM in libro de vnico baptiſmo, capite nono: Quiſquis extra eccleſiam fuerit ab hæreticis vel ſchiſmaticis, tamen Chriſti baptiſmate conſecratus, cùm ad Eccleſiam venerit, non eſt negãdum ſacramentum veritatis quo imbutus eſt, ſed adijcienda eſt pietas vnitatis, à qua ſeparatus eſt, & ſine qua illud ineſſe illi poſsit, prodeſſe non poſsit. Hoc facimus, hoc à maioribus traditũ accepimus, hoc in Catholica Eccleſia, quę toto orbe diffunditur, contra omnes falſitatis nebulas cuſtodimus.

Verus baptiſmus etiàm extra Eccleſiã confertur.

3. IDEM Auguſtinus libro tertio contra Donatiſtas, capite decimoquinto: Quamobrem ſi euangelicis verbis, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat ſacramentum, quanuìs eius fides ſub ijſdem verbis aliud opinantis quàm catholica veritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata. Nam ſub ijſdem verbis, id eſt, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, non ſolùm Marcion aut Valentinus, aut Arrius, aut Eunomius, ſed ipſi carnales paruuli Eccleſiæ, quibus dicebat Apoſtolus, Non potui loqui vobis quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, ſi poſſent ſinguli diligenter interrogari, tot diuerſitates opinionum fortaſsis, quot homines, numerarentur.

Hæreticorũ baptiſmus verum eſt Sacramentum, ſi debitam formam ſeruant.

1. Cor. 3.

1 Cor. 2. Animalis enim homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Nunquid tamen ideò non integrum ſacramentum accipiunt?

4. ET libro ſeptimo, capite quinquageſimotertio cōtra Donatiſtas: Veruntamen ſi quis fortè me in eo concilio conſtitutū, vbi talium rerum quæſtio verſaretur, non præcedentibus talibus quorū ſententias ſequi mallem, vrgeret vt dicerem, quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affectus eſſem quo eram cùm iſta dictarem, nequaquàm dubitarem habere eos baptiſmum, qui vbicunq; & à quibuſcunque illud verbis euangelicis conſecratum, ſine ſua ſimulatione & cum aliqua fide accepiſſent, quāquàm eis ad ſalutem ſpiritalem nō prodeſſet, ſi charitate caruiſſent, qua catholicæ insererentur Eccleſię. Si (1. Cor. 13.) enim habeam, inquit, fidem vt montes transferam, charitatem aūt non habeam, nihil ſum: ſicut iam præteritis Maiorum ſtatutis, non dubito etiàm illos habere baptiſmum, qui quanuis fallaciter id accipiant in eccleſia, tamen accipiunt, vel vbi putatur eſſe Eccleſia ab eis, in quorum ſocietate id accipitur, de quibus dictum eſt, Ex nobis exiêrunt. (1. Ioann. 2.) Vbi autem neque ſocietas vlla eſſet ità credentiū, neq; ille qui ibi acciperet, ità crederet, ſed totū ludicrè & mimicè & iocul ariter ageretur, vtrùm approbandus eſſet baptiſmus qui ſic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum concordi oratione, & impenſis ſupplici deuotione gemitibus implorandum eſſe cenſerem, ità ſanè, vt poſt me dicturos ſententias, nè qd iam exploratum & cognitum adferrent, humiliter expectarē: quanto magis ergò nunc, ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis vel maioris authoritatis, iſtud dixiſſe accipiendus ſum?

(Per ludum & iocum baptizati.)

5. HILARIVS Pictauorum epiſcopus in Pſalmū ſexageſimū ſeptimum, loquens de Eunucho Candaces reginæ Aethiopum: Eccè aqua, inquit, quis prohibet me baptizari? ſacramentum ipſum Baptiſmi adeò impatientis deſiderij cupiditate præueniens, vt à diacono miniſterium Apoſtolici officij ſalutis ſuæ cupidus exigeret.

(Actor. 8. Apoſtolorū officium erat baptizare.)

6. LATERANENSE concilium magnum ſub Innocentio tertio celebratum, canone primo: Sacramentum baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis conſecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Eccleſiæ à quocunque ritè collatum, proficit ad ſalutem.

(A quocunq; poteſt conferri.)

7. CONCILIVM Florentinum: Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos, cui ex officio competit baptizare: in cauſa autem neceſſitatis, non ſolùm ſacerdos vel diaconus, ſed etiàm laicus vel mulier,

(Miniſter ordinarius Baptiſmi, eſt ſacerdos.)

er, immò etiàm paganus & hæreticus, baptizare poteſt, dummodò formam ſeruet eccleſiæ, & facere intendat quod facit eccleſia.

In cauſa neceſsitatis quis homo.

8. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone quarto de baptiſmo: Si quis dixerit baptiſmum, qui etiàm datur ab hæreticis in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti, cum intentione faciendi quod facit eccleſia, non eſſe verum baptiſma, anathema ſit.

Ab hæreticis collatus baptiſmus quòdò verus.

III
Quem fructum & effectum præſtat Baptiſmus?

A EVM planè, quem docente CHRISTO [a] ac teſtibus Apoſtolis Petro & Paulo diſcimus, nimirùm per Baptiſmũ & peccata remitti, & ſpiritũ dari, quò & vetus homo aboleatur, & noua fiat in CHRISTO creatura. Quippe ſuſceptus ritè baptiſmus nõ hoc modò largitur, vt impio plenè peccata omnia condonentur atque tollãtur, ſed etiam vt baptizatus planè innouetur, ac verè innocẽs, iuſtus, ſanctus & cæleſti gloria dignus in CHRISTO efficiatur: vt iure à Paulo dictum ſit omnibus baptizatis: [b] *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis in nõie Dñi noſtri IESV CHRISTI, & in ſpiritu Dei noſtri.* Atq; alibì teſtatur [c] idẽ, baptiſmũ eſſe la-

a Marc. 16 d Act. 2. f 22. d 1. Pet. 3. d Ezec. 36 e 1. Cor. 6. e Rom. 6. a b
Baſil. hom. 13. in exhort. ad bapti. & lib. de Spirit. ſanct. cap. 15.
Augu. lib 1. contra 2. epiſt. Pelag. cap 13 & lib. 3 c. 3. In Enchi. c. 64.
Beda in c. 3. Ioã. Damaſ. lib. 4. c. 10.
Greg lib. 9. epiſt. 39.
Hierony. ad Ocean.
Nazian in ſanct. Lauacrum.
Clem. Alexand. lib 1. pædag. cap. 6.
Chryſoſt. ad Neoph. & ad baptizandos.

b 1 Cor. 6. e
Amb. lib. 1. de ſacrament. c. 4.
Conc. Florẽt. & Tridẽ. ſeſſ. 5. can. 5.

c Tit. 3. b
Auguſt. epiſt. 23 & quæſt. 33. ſuper

Nom.lib 4 conf. cap 4.
Lactant lib 3.diuinarum inſt. c.26.
Cypria.lib.2 epiſt 2:
d Ephe.5 f
e Gal.3 d Rom.6.a

lauacrũ regeneratiõis & renouatiõis Spiritusſancti:[d] Lauacrũ etiã aq̃ in verbo vitę. Et rurſus ille ſcribit:[e] *Quicunq; in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis.*

f ſerm. in Cœn Domini.
Vide Cyprian de bapt Chriſti, & ablut ped. Orig. in c.6. ad Roman. Reticium Auguſtodu. apud Auguſtinum lib.1. contra Iulianum. ca.2.

B SCITE[f] Bernardus ac breuiter ſacramenti huius effectus p̃cipuos cõplectitur: Lauamur in baptiſmo, inq̃t, q̃a deletur chirographũ damnatiõis noſtræ, & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis cõcupiſcentia noceat, ſi tamen à conſenſu abſtineamus.

g Iac.1 b Rom.6.b 7. b
Tridentin. ſeſſ 5. can.5.
Aug. lib 1. de nupt. & concup. c.23. & 25. & lib 1. con. 2. epiſt. Pela. c.13. Item lib.1. retract. c.15. & lib. 13. de Trin. c.16. de pec. mer. lib.1. c.39. & lib.2. c.33. & 34.

C QVAE[g] concupiſcentia in renatis manẽs, nõ p̃ ſe peccatũ eſt, ſed vt Theologi appellãt, fomes peccati, ad agonem relictꝰ, vt baptizati hac occaſiõe vigilãtiùs Dei gratiã q̃rant, virtutes ſtudioſiùs exerceãt, fortiusq; certãdo maiorem ſibi gloriã parent. Itaq; vt Paulus docet,[h] *Nihil damnationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu, q̃ nõ ſecundũ carnẽ, ſed ſecundũ ſpiritũ ambulant,*[a] quiq; ſecundùm Pauli doctrinam & exemplum, veterem hominem exuẽtes, de die in diem ſecundùm[b] interiorem hominem renouantur: id quod proprium eſt[c] baptizatorũm.

h Rom.8.a
a Col.3 b Ephe 4.e
b 2.Cor.4.d
c Rom 6.a

SCRI-

SCRIPTVRAE.

A Prioris ad Corinthios ſexto, Ad Galatas tertio, Ad Romanos octauo, vt in textu.

Marci decimoſexto: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Actorvm ſecundo: Baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Iesv Christi in remiſsionem peccatorum veſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti.

Actorvm vigeſimoſecundo: Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipſius, inquit Ananias ad Paulum.

Prioris epiſtolæ Petri capite tertio: Cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt p̄ aquā. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientię bonę interrogatio in Deum per reſurrectionem Iesv Christi.

Ezechielis trigeſimoſexto: Et effundā ſuper vos aquā mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris; & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum &c.

Ad Romanos ſexto: An ignoratis fratres, quia quicunq; baptizati ſumus in Christo Iesv, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmū in mortem, vt quomodò Christvs ſurrexit à mortuis per gloriā patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini morti eius, ſimul & reſurrectionis erimus: Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltrà non ſeruiamus peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Et paulò pòſt: Ità & vos exiſtimate, vos mortuos q̄dem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu.

AD Titum tertio: Saluos non fecit per lauacrum &c.

AD Epheſ. quinto: Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.

C. IACOBI primo: Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deindè concupiſcētia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.

AD Romanos ſexto: Non ergò regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius.

ET capite ſeptimo: Nam cōcupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces. Occaſione autem accepta peccatum per mādatum operatū eſt in me oēm concupiſcentiā.

AD Coloſſenſes tertio: Expoliantes vos veterem hominē cum actibus ſuis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem, ſecundùm imaginem eius qui creauit illum.

AD Epheſios quarto: Deponite vos, ſecundùm priſtinā conuerſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ: & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis.

POSTERIORIS ad Corinthios quarto: Propter quod nō deficimus: ſed licèt is qui foris eſt, noſter homo corrūpitur, tamen is qui intùs eſt, renouatur de die in diem.

AD Romanos ſexto: Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem &c. vt ſuprà.

PATRES.

Effectus baptiſmi.

1. A BASILIVS Magnus in exhortatione ad baptiſmum, quę eſt decimatertia inter homilias variorum argumentorū: Baptiſmus eſt captiuorum & æris alieni remiſsio, peccati mors, animæ regeneratio, amictus ſplendens, character indepræhenſibilis, cæli iter, regni cæleſtis conciliatio, adoptionis gratia.

2. Idem

2. IDEM in libro de ſpirituſancto, capite decimoquinto: Tribus demerſionibus, ac totidem inuocatiōibus, magnū baptiſmatis myſterium peragitur, vt & mortis figura adumbretur, & per traditionē diuinæ cogitationis animus repurgetur eorum qui baptizantur. Purgatur animus.

3. AVGVSTINVS libro primo contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite decimotertio: Dicimus baptiſma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, nec vt oīm peccatorum radices in mala carne teneantur, quaſi raſorū in capite capillorum, vndè creſcant iterùm reſecanda peccata. omniū peccatorum indulgentia in baptiſmo. Aufert crimina, & nō radit

4. ITEM libro tertio, capite tertio: Baptiſmus abluit quidem peccata omnia, prorsùs omnia, factorum, dictorum, cogitatorum, ſiue originalia, ſiue addita, ſiue quæ ignoranter, ſiue quæ ſciēter admiſſa ſunt, ſed non aufert infirmitatem cui regeneratus reſiſtit, quādò bonum agonem luctatur. Abluit prsùs oīa peccata.

5. IDEM Auguſt. in Enchiridio ad Laurētium, capite ſexageſimoquarto: Excepto baptiſmatis munere, quod contra originale peccatum donatum eſt, vt quod generatione attractum eſt, regeneratione detrahatur, & tamen actiua quoquè peccata quæcunque corde, ore, opere commiſſa inuenerit, tollit. Hac ergò excepta magna indulgētia, vndè incipit hominis renouatio, in qua ſoluitur omnis reatus & ingeneratus & additus &c. Baptiſmus & originale peccatū & actiua omnia tollit.

6. BEDA in caput tertium Ioannis: Spiritalis generatio tota inuiſibiliter agitur. Nam videtur quidem qui baptizatur, in fontem deſcendere, videtur aquis intingi, videtur de aquis aſcendere: quid autem in illo lauacrum regenerationis egerit, minimè poteſt videri. Sola autem fidelium pietas nouit, quia peccator in fontem deſcendit, ſed purificatus aſcendit: filius mortis deſcendit, ſed filius reſurrectionis aſcendit. Sola hoc eccleſia mater, quæ generat, nouit. Cæterùm oculis inſipientium videtur talis exire de fonte, qualis intrauit, totumꝗ; ludus eſſe quod agitur. Effectus baptiſmi inuiſibilis.

7. DAMASCENVS lib. quarto orthodoxę fidei, capite decimo: Peccatorum remiſsio omnibus æquè per baptiſmum donata eſt, gratia verò ſpiritusſancti, ſecundùm proportionem fidei & puritatis. Nunc igitur per baptiſma primitias ſpiritus ſancti accipimus: & initium alterius vitæ fit in nobis, id eſt, primitiæ regenerationis, & ſignaculum. & tutela, & illuminatio, & ſanctificatio. Remiſsio peccatorū æqualis, gratia nō item.

8. GREGORIVS Magnus libro nono, epiſto. trigeſimanona ad Theotiſtam patritiam: Si qui ſunt qui dicunt peccata in baptiſmate ſuperficietenus dimitti, quid eſt hac prædicatione infidelius, in qua Peccata prorsùs dimitti in baptiſmo.

ipſum

ipſum fidei ſacramentum feſtinant ſoluere? in quo principaliter ad cæleſtis munditiæ myſterium anima ligatur: vt abſoluta radicitùs à peccatis omnibus, ſoli illi inhæreat, de quo pſalmiſta ait: Mihi autē adhærere Deo bonū eſt. Certè enim maris rubri tranſitus figura ſancti baptiſmatis fuit, in quo hoſtes à tergo ſunt mortui, ſed alij cōtra faciem in eremo ſunt inuenti. Sic quippe omnes qui in ſancto baptiſmate tinguntur, eorum peccata præterita omnia laxantur, quia eis velut Aegyptij hoſtes à tergo moriuntur. Sed in eremo alios hoſtes inuenimus, quia dum in hac vita viuimus, priuſquàm ad promiſsionis patriam pertingamus, multę tentationes nos fatigāt, & ad terram viuentium tendentibus iter intercludere feſtinant. Qui ergò dicit peccata in baptiſmate funditùs non dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios non veraciter mortuos. Si autem fatetur Aegyptios veraciter mortuos, fateatur neceſsè eſt peccata in baptiſmate funditùs mori: quia nimirū plus valet in abſolutiōe noſtra veritas, quàm vmbra veritatis. In Euangelio Dominus dicit: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Si igitur peccata in baptiſmate funditùs minimè dimittuntur, quomodò is ꝗ lotus eſt, mundus eſt totus? Totus enim mundus dici non poteſt, cui de peccato aliquid remāſit. Sed nemo reſiſtit voci veritatis, quę ait: Qui lotus eſt, mundus eſt totus. Nihil ergò ei de peccati ſui contagione remanet, quem totum fatetur mundum ipſe qui redemit.

Pſalm 72. Exod. 14. Ioan 13.

9. HIERONYMVS in epiſtola octogeſimatertia ad Oceanum: Omnia, inquit, nobis in baptiſmate cōdonata ſunt crimina: nec poſt indulgentiam, iudicis eſt metuenda ſeueritas, dicente Apoſtolo: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri. Omnia peccata donata ſunt: bene & fideliter. Et paulò pòſt: Quantam vim habeat baptiſma & aqua in CHRISTO ſanctificata gratiā, docebo: Rudis mundus, necdùm ſole rutilante, nec pallente luna, nec aſtris micantibus, incompoſitam & inuiſibilem materiam, abyſſorū magnitudine & deformibus tenebris opprimebat. Solus ſpiritus Dei in aurigæ modum ſuper aquas ferebatur, & naſcentem mundum in figura baptiſmi parturiebat &c. Peccat mundus & ſine aquarum diluuio non purgatur. Statimq́ columba ſpiritus ſancti, expulſo alite teterrimo, ità ad Noe quaſi ad Chriſtū in Iordane deuolat: & ramo refectionis ac luminis, pacem orbi annunciat. Pharao cum exercitu ſuo, nolens populum Dei exire de Aegypto, in typo baptiſmatis ſuffocatur. Et plura alia ex ſcripturis copioſè.

Omnia crimina cōdonata. 1. Corinth. 6. Geneſ 1. Figuræ baptiſmi. Gen. 7. & 8. Exod. 14.

10. Gre-

10. GREGORIVS Nazianzenus in oratione in ſanctum Lauacrum: Illuminatio ſplendor eſt animarum, vitæ translatio, inquiſitio per quam ad Deum conſcientia attollitur: illuminatio adiutorium noſtræ eſt imbecillitatis: illuminatio carnis eſt abiectio, ſpiritus aſſecla, rationis participatio, creationis emendatio, peccati diluuium, luminis communicatio, tenebrarum diſſolutio: illuminatio ad Deum eſt vehiculum, CHRISTI peregrinatio, fidei ſuſtentaculum, mentis perfectio, regni cælorum gloria, vitæ permutatio, ſeruitutis ablatio, vinculorum ſolutio, fœderis commutatio: illuminatio (qd neceſsè eſt plura enumerare?) ex Dei donis eſt pulcherrimum & magnificentiſsimum. Quemadmodùm quædam ſancta appellantur ſanctorum, aut quod excellētius & magìs propriū eſt, cantica canticorum: ità & illa omnibus reliquis, qui apud nos ſunt ſplēdoribus, eſt ſanctior. Vocatur autem donum hoc, quemadmodùm & dator eius CHRISTVS, multis ac varijs nominibus: ſiue id nobis ob exuberātem rei accidat lætitiam, (delectātur enim qui alicuius rei magno tenentur amore, iucundè circa illius verſari nomina) ſiue quòd beneficia innumera nobis denominationum multitudinē ſtruant. Donum igitur appellamus, beneficium, baptiſma, vnctionem, illuminationem, incorruptionis indumentum, regenerationis lauacrum, ſignaculum, omne quodcunque precioſum eſt: donum quidem, quoniam cùm nihil contulerimus, nobis datū ſit: beneficium tanquàm debentibus: baptiſma, tāquàm peccata in vnda pariter ſepeliantur: vnctionem verò, tanquàm ſacra ſit & regia, ſiquidem hæc erant vncta: illuminationem autem, tanquàm ſplendorem: indumentum, velutì turpitudinis tegumentum: lauacrum verò, tanquàm ablutionem: at ſigillum, tanquàm conſeruationem & dominationis deſignatiōem. Et paulò pòſt: Ipſa baptiſmatis gratia ac vis, non mundi diluuium, vt olìm, ſed vniuſcuiuſque peccati continet purgationem, & omnimodam fœditatum & inquinationum, quæ à prauitate ingreſſæ ſunt, reiectionem. Proindè cùm duplices ſimus, ex anima dico & corpore, illudq; viſibilis, iſta verò inuiſibilis ſit naturæ: ità & duplex eſt purgatio, per aquam inquam & ſpiritum: & hæc quidem viſibiliter ac corporaliter ſuſcipitur, at illa incorporaliter & inuiſibiliter cocomitatur: ac vna quidem eſt figuralis, ſed altera vera, quæ & profunda expurgat, prioris generatiōis adiutorium exiſtens, nouos pro veteribus, ac DEI ſimiles, pro eo quod nunc ſumus, efficit, abſque igni conflans, & ſine confractione irradians. ſi enim breuiter dicere oportet, baptiſmatis vis, cum Deo

Vis baptiſmi admirabilis.

Baptiſmi nomina varia.

Vis baptiſmi

vitæ ſecundæ,ac purioris conuerſationis eſt pactũ cenſendum.Ibid. Exiuit à te impurus ille & materialis ſpiritus, baptiſmate expulſus. Matt. 12. non fert perſecutionem, non ſuſtinet abſque domo & lare degere. pergit per loca inaquoſa, & diuinæ irrigationis arida.ibi verſari cupit, circumerrat,quærẽs requiem,nec inuenit: in baptizatas incidit Matt. 8. animas, quarum prauitatem lauacrum eluerat: timet aquam, purgatióne ſuffocatur,quemadmodũm legio mari.

11. CLEMENS Alexandrinus libro primo pædagogi,capite ſexto: Effectus baptiſmi. Qui tingimur, abſterſis peccatis,quæ diuino ſpiritui inſtàr caliginis tenebras offundebãt, liberum, ab omniq; impedimento vacuum, & lucidum habemus ſpiritus oculum: quo quidem ſolo quod diuinum eſt intuemur, cælitùs influente nobis ſancto ſpiritu. Et paulò antè: Tincti, illuminamur: illuminati, in filios adoptamur:adoptati,perficimur: perfecti,immortales reddimur.Ego,in- Pſal. 81. quit,dixi: Dij eſtis,& filij excelſi omnes.Multis autem modis voca- Nomina baptiſmi. tur hoc opus,Gratia, Illuminatio,Perfectum,& Lauacrum. Lauacrum quidem, per quod peccata abſtergimus. Gratia autẽ,qua remittuntur pœnæ quæ peccatis debentur. Illuminatio autem, per quam ſanctam illam & ſalutarem lucem intuemur, hoc eſt,per quã id quod eſt diuinũ perſpicimus. Perfectum autem dicimus,cui nihil deeſt. Quid enim ei deſit qui Deum nouit?Eſt enim reuerà abſurdum Dei vocari gratiam,quæ non ſit perfecta, & vndequaquè plena.Qui eſt autem perfectus,perfecta vtiquè largietur. Nec longè pòſt:Illuminatione tenebras deleri neceſsè eſt.Tenebræ autem ſunt ignoratio,per quam in peccata incidimus,circa veritatem hallucinantes. Cognitio ergò eſt illuminatio, quæ delet ignorationem,& perſpicacem videndi facultatem inſerit. Quinetiam eorum quæ ſunt deteriora,reiectio, eſt meliorum reuelatio. Quæ enim malè colligauit ignoratio,ea pulchrè reſoluit agnitio. Hæc autem vincula quàm celerrimè remittuntur, humana quidem fide, diuina verò gratia, cùm remittuntur peccata vno medicamento Pæonio, nempe verbali baptiſmo.Omnia ergò peccata eluimus,& eueſtigiò mali non ſumus ampliùs.Vna eſt hæc gratia illuminationis, quòd non ſint ijdem mores,qui erant antequàm lauaremur.

12. CHRYSOSTOMVS in homilia ad neophytos: Ecce libertatis ſerenitate perfruuntur, qui tenebantur pauloantè captiui: Decem baptiſmi munera. & ciues eccleſiæ ſunt,qui fuerunt in peregrinationis errore:& iuſtitiæ in ſorte verſantur,qui fuerunt in confuſione peccati. Non enim ſunt tantùm liberi, ſed & ſancti: non tantùm ſancti,ſed & iuſti: nec

ſolùm iuſti,ſed & filij:nec ſolùm filij,ſed & hæredes: nec ſolùm hæredes,ſed & fratres CHRISTI:nec tãtùm fratres CHRISTI,ſed & cohęredes: nõ ſolùm cohęredes,ſed & mẽbra:non membra tãtùm, ſed & templum : nec tãtùm templũ,ſed organa ſpiritus.Vides quot ſint baptiſmatis largitates? Sed multis quidem videtur,cæleſtẽ gratiam in peccatorum tantùm remiſsione conſiſtere : nos autem honores computauimus decem.Hac de cauſa & iam infantulos baptizamus,vt non ſint coinquinati peccato,vt eis addatur ſanctitas, iuſtitia,adoptio,hæreditas, fraternitas CHRISTI, vt eius membra ſint omnes,vt ſpiritus habitatio fiat.

Non ſola peccatorũ remiſſio.

Paruuli cur baptizantur.

13. IDEM in homilia ad baptizandos: Nunc ſordes corporis Iudaicum lauacrum emundabat.Diuinæ autem gratiæ lauacrum non corporis, ſed animæ maculam ſordesq́ mundare conſueuit. Non enim eos qui mortua corpora tetigerũt,ſed eos qui operibus mortuis ꝑgrauantur,efficit mundos.Etſi mollis,etſi fornicator,etſi idolis ſeruiens,etſi quid aliud huiuſmodi gerens quiſpiã reperiatur,etſi omni humana deteſtabilitate fuerit prægrauatus,etſi totius malitię nodis adſtrictus: cùm ad illam natatoriam venerit,cùm illius fontis diuinos ſenſerit riuos, Solis radijs mũdior eleuatur. Et nè putes ambitionis gratia hæc verba proferri, audi Paulum de huius lauacri virtute dicentem: Nolite errare, nec hi qui idolis ſeruiunt, nec fornicatores,nec adulteri,&c.Et hęc,inquit,quidem eratis &c.Nos quidem pollicemur vobis oſtendere totius malitiæ vinculis abſolui,& omni immunditia liberari eos, qui hoc lauacrum promerentur: Verũ ratio longè maiora declarat.Non enim mundos tantùm, ſed & ſanctos & iuſtos effectos oſtendit. Non enim dixit,lauati eſtis tantùm,ſed & ſanctificati & iuſtificati. Nec multò poſt: Vt ſtatuam auri metallo confectam,aliquanti temporis metis fumo & puluere & æruginis ſordibus coinquinatam,cùm artificis manus acceperint,renouant fornacis ardore, & ſplendidam nobis lucidamq́ demonſtrant:ità & noſtram naturam Deus æruginatam mole peccati, & maiorum geſtorum fumo violatã, & omni pulchritudine,quam primò ei donauerat,denudatam, in illos aquarum fontes,tanquàm in purgatoriũ mittit: & pro flamma ſpiritus gratiam ſubminiſtrat, & exindè rudes effectos,etiam Solis radijs eleuat clariùs lucentes, veterem hominem conterens,nouum autem oſtendens longè meliorem.

Mũdat omnia Baptiſmus.

Solis radijs mũdior recẽs baptizatus.

1.Cor.6.

Simile.

14. AMBROSIVS libro primo de ſacramentis,capite quarto: Cæterùm qui per hunc fontem tranſit,tranſit à terrenis ad cęleſtia:

Quid præſtat baptiſmus.

hoc eſt enim Paſcha, id eſt, tranſitus eius, trãſitus à peccato ad vitã, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad ſanctificationem. Qui per hunc fontem tranſit, non moritur, ſed reſurgit.

Effectus Baptiſmi. 15. * CONCILIVM Florentinum, in doctrina de ſacramentis: Huius ſacramenti effectus eſt remiſsio omnis culpæ originalis & actualis: omnis quoquè pœnæ, quæ pro ipſa culpa debetur. Proptereà baptizatis nulla pro peccatis p̃teritis iniungenda eſt ſatisfactio: ſed morientes antequàm culpam aliquam committant, ſtatim ad regnum cælorum & Dei viſionem perueniunt.

Gratia baptiſmi omninò tollitur quicquid p̃priam peccati rationem habet. 16. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione quinta, in decreto de originali peccato, canone quinto: Si quis per IESV CHRISTI Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat: aut etiàm aſſerit non tolli totũ id, quod veram & propriam peccati rationem habet, ſed illud dicit tantùm radi aut non imputari, anathema ſit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil eſt damnationis ijs, qui verè conſepulti ſunt cum CHRISTO per baptiſma in mortem, qui non ſecundùm carnem ambulant: ſed veterem hominem exuentes, & nouũ qui ſecundùm Deum creatus eſt induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti ſunt, hęredes quidem Dei, cohæredes autem CHRISTI, ità vt nihil prorſus eos ab ingreſſu cæli remoretur. (Rom 8.6. Coloſ 3. Ephe. 4. Rom 8.)

Sacramentũ baptiſmi qd operetur. 17 AVGVSTINVS ad Bonifaciũ epiſtola vigeſimatertia: Aqua exhibens forinſecùs ſacramentum gratiæ, & ſpiritus operans intrinſecùs beneficium gratiæ, ſoluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominẽ in vno CHRISTO, ex vno Adam generatum.

Num. 19. 18. IDEM ſuper Numeros quæſtione trigeſimatertia: Qui ſacramento baptiſmi rectè abluitur, quod illa aſperſionis aqua figurabatur, mundatur ſpiritaliter, id eſt, inuiſibiliter in carne & in anima, vt ſit mundus & corpore, & ſpiritu. (Mũdat baptiſmus.)

Baptiſmus ægri mentem mutat. 19. IDEM libro quarto cõfeſsionum, capite quarto, de quodam ſuo amico loquens: Cùm laboraret ille febribus, iacuit diù ſine ſenſu in ſudore lethali: & cùm deſperaretur, baptizatus eſt neſciens, me non curante, & præſumente id retinere potiùs animam eius quod à me acceperat, non quod in neſcientis corpore fiebat. Longè autem aliter erat: nam recreatus eſt & ſaluus factus. Statimq́; vt primũ cũ eo loqui potui: potui aũt mox vt ille potuit, quoniã nõ diſcedebã, & nimìs pendebamus ex inuicèm, tentaui apud illum irridere, tanquàm & illo irriſuro mecum baptiſmum quem acceperat, mente at-

atque ſenſu abſentiſsimus:ſed tamen ſe iam accepiſſe didicerat. At ille ità me exhorruit vt inimicum, admonuitque mirabili & repẽtina libertate,vt ſi amicus eſſe vellem,talia ſibi dicere deſinerẽ. Ego autem ſuſpectus atque turbatus,diſtuli omnes motus meos &c.

20. LACTANTIVS libro tertio diuinarum inſtitutionum,capite vigeſimoſexto:Dei pręcepta quia & ſimplicia & vera ſunt,quãtùm valeant in animis hominum, quotidiana experimenta demõſtrant.Da mihi virum qui ſit iracundus,maledicus,effrenatus:pauciſsimis Dei verbis tam placidum,quàm ouem reddam. Da cupidum,auarum,tenacem:iam tibi eum liberalem dabo, & pecuniam ſuam plenis manibus largientem. Da timidum doloris ac mortis: iam cruces & ignes, & pericula & Phalaridis taurum contemnet. Da libidinoſum,adulterum,ganeonem:iam ſobrium,caſtum, continentem videbis. Da crudelem & ſanguinis appetẽtem, iam in veram clementiam furor ille mutabitur. Da iniuſtum, inſipientem, peccatorem: continuò & æquus, & prudens, & innocens erit: vno enim lauacro malitia omnis abolebitur.Tanta diuinæ ſapientiæ vis eſt,vt in hominis pectus infuſa,matrem delictorum ſtultitiam vno ſemel impetu expellat. Ad quod efficiendum non mercede, non libris,non lucubrationibus opùs eſt.Gratis iſta fiunt,facilè,citò,modò pateant aures, & pectus ſapientiam ſitiat. Nemo vereatur nos: aquam nõ vẽdimus, nec ſolem mercede pręſtamus. Dei fons vberrimus ac pleniſsimus patet cunctis,& hoc cæleſte lumen vniuerſis oritur,quicunq; oculos habent.Num quis hæc philoſophorum aut vnquàm præſtitit,aut præſtare poteſt?

Lauacro Baptiſmi omnis malitia abolετur.

21. CYPRIANVS libro ſecũdo,epiſtola ſecunda ad Donatum: Cùm in tenebris atque in nocte cæca iacerem, cúmque in ſalo iactantis ſeculi nutabundus ac dubius veſtigijs oberrantibus fluctuarem,vitæ meæ neſcius,veritatis ac lucis alienus,difficile prorsùs ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in ſalutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, vt quis renaſci denuò poſſet: vtq; in nouam vitam lauacro aquæ ſalutaris animatus, quod priùs fuerat exponeret : corporis licèt manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Quî poſsibilis, aiebam, eſt tanta conuerſio,vt repẽtè ac perniciter exuatur, quod vel genuinum ſitu materiæ naturalis obduruit, vel vſurpatũ diù ſenio vetuſtatis inoleuit? alta hæc & profunda penitùs radice ſederunt.

Baptiſmus hoſem animo ac mente mutat.

1. B BERNARDVS in ſermone de Cœna Domini:Dixi vobis ſæpiùs,nec mente excidere debet:quoniam in caſu primi homi-

nis cecidimus omnes. Cecidimus autem ſuper aceruum lapidum & in luto: Vndè non ſolùm inquinati,ſed etiàm vulnerati & grauiter quaſſati ſumus.Lauari quidem citò poſſumus,ad ſanandam verò opus eſt curatione multa.Lauamur igitur in baptiſmo, quia deletur chirographum damnationis noſtræ: & gratia hæc nobis confertur,nè iam nobis concupiſcentia noceat: ſi tamen à conſenſu abſtineamus: atque ità tanquàm ſanies inueterati hulceris remouetur, dum tollitur damnatio & reſponſum mortis, quod priùs indè manabat.

Lauamur,à damnatione liberamur,& gratiam accipimus.

2. CYPRIANVS in ſermone de baptiſmo CHRISTI,& manifeſtatione Trinitatis: Bonis ſæpè malorum miniſteria ſuffragantur. Supponit itaque ceruicem ſanctam manibus hominis humilitas redemptoris, & licèt plenam non habeat virtutem, ſuſcipit tamen CHRISTVS baptiſma Ioannis. Præparabat viam Domino Ioânes lauando exteriùs corpora, vt præcederet exterius lauacrum ſequuturum baptiſma, in quo conferretur animarum ablutio, & peccatorum remiſsio. Præceſsit quod erat ex parte,vt conſummatio ſequeretur.

Baptiſmus Ioannis,alius à baptiſmo Chriſti.

Animarum ablutio & remiſſio peccatorū.

3. IDEM de ablutione pedum: Ornata & honorata eſt Eccleſia quaſi paradiſus,in amplitudinis ſuæ vmbilico fontem continens gratię ſingularis,flumina creans in vitam æternam ſalientia,viuam habēs originem & decurſum perennem. Hinc egredientia quatuor euangelij flumina,per vniuerſum mundum ſecum regenerationis euehunt lauacrum,& de abdito & ſecretiſsimo Spiritus ſancti munere huius gratiæ liquor emanat, ſic lauans quos parentalis labes infecerat,vt nec actualis nec originalis macula, aliqua ſui poſt ablutionem illam veſtigia derelinquat.Pręteritis lotis,vita deincèps arbitrio eſt proprio deducēda, ità tamen, vt actualibus aliquandò recrudeſcentibus iam non imputentur originalia,nec propter illa damnatiōi obnoxus ſit,cui ſemel illa ſunt in baptiſmo indulta.In originalibus enim corruptio naturæ abijci & exterminari meruerat: ſed quia nō erat voluntas in culpa, prouidit Deus generali damnationi remedium,& ſuæ ſententiam iuſtitiæ temperauit,hęreditariū onus à ſobole remouens, & miſericorditer ablutione & vnctione medicinali,corruptionis primitiuę fermentum expurgans.

Gen 3.

Ioan.4.

Originale & actualia peccata planè tollit.

4. ORIGENES in caput ſextum epiſtolæ ad Romanos: De hòc etiam paruulorum peccato Dauid dixiſſe credendus eſt illud,quod ſuprà memorauimus,quia in peccato concepit me mater mea. Secundùm hiſtoriam enim nullum matris eius declaratur peccatum.

Pſal.50.

Pro hoc & Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, etiam paruulis baptiſmum dare. Sciebant enim illi quibus myſteriorum ſecreta commiſſa ſunt diuinorum, quia eſſent in omnibus genuinæ ſordes peccati, quæ per aquam & ſpiritum ablui deberent.

Traditio Apoſtolica.

Paruuli per baptiſmũ ab Originali peccato liberantur.

5. RETICIVS Auguſtudunēſis Epiſcopus de baptiſmo loquēs, apud Auguſtinum libro primo contra Iulianum, capite ſecundo: Hanc eſſe principalem in Eccleſia indulgētiam, neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ noſtræ facinora priſca delemus, vbi & veterem hominem cum ingenitis ſceleribus exuimus. Audis (ſubiungit Auguſtinus) antiqui criminis pondus, audis priſca facinora, audis cum ſceleribus ingenitis hominem veterem: & audes aduersùs hæc ruinoſam conſtruere nouitatem?

Omne pōdus antiq crimi- nis exponimus.

1. C CONCILIVM Tridentinum ſeſsione quinta, in decreto de Originali peccato, canone quinto; Manere in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit, quæ cùm ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, & viriliter per IESV CHRISTI gratiam repugnantibus non valet: quinimò qui legitimè certauerit, coronabitur. Hanc cōcupiſcentiam, quam aliquandò Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat Eccleſiam Catholicam nunquàm intellexiſſe Peccatum appellari, quòd verè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium ſenſerit, anathema ſit.

Cōcupiſcētia cur in baptizatis manet.

2. Timoth. 2.

Rom. 7.

Impropriè vocatur peccatum.

2. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite vigeſimotertio: Concupiſcentia quæ ſolo Sacramento regenerationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione traijcit in poſteros, niſi ab illo & ipſi regeneratione ſoluantur. Nam ipſa quidem concupiſcentia iam non eſt peccatum in regeneratis, quandò illi ad illicita opera non conſentitur, atque vt ea perpetrent, à regina mente membra non dantur, vt ſi non ſit quod ſcriptum eſt, Nō concupiſcas: fiat ſaltem quod alibì legitur, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quòd peccato facta eſt, & peccatum, ſi vicerit, facit reum, reatus eius valet in generato. Quem reatum CHRISTI gratia per remiſſionem omnium peccatorum in regenerato, ſi ad mala opera ei quodammodò iubenti non obediat, valere non ſinit. Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta eſt, cùm iam in regeneratis non ſit ipſa peccatum, ſicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua,

Cōcupiſcētia nō eſt peccatũ in regeneratis.

Exodi 20.

Eccleſ. 18.

Quomodò peccatum appelletur.

&

& manus vocatur ſcriptura, quam facit manus. Itémque ſic vocatur peccatum, quia peccatũ, ſi vincit, facit: ſicut vocatur frigus pigrum, non quòd à pigris fiat, ſed quòd pigros faciat.

3. ET capite vigeſimoquinto: Si quæritur, quomodò iſta concupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo vniuerſorum facta eſt remiſsio peccatorum, quandoquidem per ipſam ſeminatur, & cum ipſa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati: aut certè ſi in parente baptizato poteſt & eſſe, & peccatum non eſſe, cur eadem ipſa in prole peccatum ſit: Ad hæc reſpondetur, dimitti concupiſcentiam carnis in baptiſmo, non vt non ſit, ſed vt in peccatum non imputetur. Quanuis autem reatu ſuo iam ſoluto, manet tamen donèc ſanetur omnis infirmitas noſtra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diem, cùm exterior induerit incorruptionem: non enim ſubſtantialiter manet, ſicut aliquid corpus aut ſpiritus, ſed affectus eſt quædam malæ qualitatis ſicut languor. Non ergò aliquid remanet, quod non remittatur cùm ſit, ſicut ſcriptum eſt, Propitius Dominus omnibus iniquitatibus noſtris, ſed donèc fiat & quod ſequitur: Qui ſanat omnes languores tuos, qui redimet de corruptione vitam tuam: manet in corpore mortis huius carnalis concupiſcentia. Cuius vitioſis deſiderijs ad illicita perpetranda non obedire præcipimur, nè regnet peccatum in noſtro mortali corpore. Quæ tamen concupiſcentia quotidiè minuitur in proficientibus & continentibus: accedente autem ſenectute, multò maximè. Qui verò ei nequiter ſeruiunt, tantas in eis vires accipit, vt plerunquè iam ætate deficientibus membris, ijſdémque partibus corporis ad illud opus iam moueri minùs valentibus, turpiùs & procaciùs inſanire non deſinat.

Quomodò cõcupiſcentia dimittitur in Baptiſmo.
1.Cor.4.
Pſal.102
Rom.6.

4. IDEM libro primo contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite decimotertio: Concupiſcentia carnis, etiamſi vocatur peccatum, non vtiquè quia peccatum eſt, ſed quia peccato facta eſt, ſic vocatur, ſicut ſcriptura manus cuiuſque dicitur, quòd manus eam fecerit: peccata aũt ſunt, quæ ſecũdùm carnis concupiſcentiam vel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Quæ tranſacta etiam reos tenent, ſi non remittantur. Et iſta ipſa carnis concupiſcentia in baptiſmo ſic dimittitur, vt quãquàm tracta ſit à naſcentibus, nihil noceat renaſcentibus. Ex quibus tamen ſi filios carnaliter gignũt, rurſus trahitur, rurſuſq; & nocitura naſcẽtibus, niſi eadẽ forma renaſcẽtibus remittatur, & inſit nihil obfutura vitę futurę, quoniã reatus eius generatiõe tract⁹, regeneratiõe dimiſſus eſt. Et ideò iam

Cur aliquãdò peccatum appelletur.
Peccati deſcriptio.

iam non ſit peccatum,ſed ſic vocetur,ſiue quòd peccato facta ſit, ſiue quòd peccandi delectatione moueatur,etſi ei,vincente delectatione iuſtitiæ,non conſentiatur. Nec propter ipſam cuius iam reatus lauacro regenerationis abſumptus eſt,dicunt in oratione baptizati: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris:ſed ꝓpter peccata quę fiunt,ſiue in eius conſenſionibus cùm ab eo quodlibet vincitur quod placet,ſiue cùm per ignorãtiam malum quaſi bonum placet. Matth. 6.

5. ITEM libro primo Retractationum,capite decimoquinto:Sed hoc peccatum, de quo locutus Apoſtolus, ideò peccatum vocatur, quia peccato factum eſt,& pœna peccati eſt:quandoquidem hoc de concupiſcentia carnis dicitur, quod aperit in cõſequentibus, dicẽs: Scio quia nõ habitat in me,hoc eſt,in carne mea bonum: velle enim adiacet mihi,perficere autem bonum nõ inuenio. Perfectio quippe boni eſt,vt nec ipſa cõcupiſcentia peccati ſit in homine, cui quidem quandò bene viuitur,non conſentit voluntas,veruntamen non perficit bonum,quia ineſt adhuc concupiſcentia,cui repugnat volũtas, cuius concupiſcentiæ reatus in baptiſmate ſoluitur, ſed infirmitas manet,cui donèc ſanetur,omnis fidelis qui bene proficit, ſtudioſiſſimè reluctatur.

Rom. 7. Cur ab Apoſtolo peccatũ appelletur.

Reatus ſoluitur,infirmitas manet.

6. ET libro decimotertio de Trinitate,capite decimoſexto:Quanuìs & ipſa mors carnis de peccato primi hominis originaliter venerit,tamen bonus eius vſus glorioſiſsimos martyres fecit.Et ideò nõ ſolùm ipſa, ſed omnia ſeculi hui9 mala, dolores laboresq́; hominũ, quanquàm de peccatorum & maximè de peccati originalis meritis veniant,vndè facta eſt & ipſa vita vinculo mortis obſtricta, tamen & remiſsis peccatis remanere debuerunt, cum quibus homo ꝓ veritate certaret,& vndè exerceretur virtus fidelium: vt nouus homo per teſtamentum nouum,inter mala huius ſeculi nouo ſeculo præpararetur,miſeriam quam meruit vita iſta damnata,ſapienter tolerans,& quia finietur prudẽter gratulans: beatitudinem verò, quam liberata vita futura ſine fine habitura eſt,fideliter & patienter expectans.

Remiſſo originali peccato, multæ infirmitates q̃rè maneant.

7. IDEM Auguſtinus libro primo de peccatorũ meritis & remiſſione,capite trigeſimonono: In paruulis certè gratia Dei per baptiſmum eius, q venit in ſimilitudine carnis peccati,id agitur, vt euacuetur caro peccati.Euacuatur autem, non vt in ipſa viuente carne concupiſcentia cõſperſa & innata,repentè abſumatur & non ſit, ſed nè obſit mortuo,quæ inerat nato. Nam ſi poſt baptiſmum vixerit,

Baptiſmus, qcquid ꝓpriè peccati rationem habet, tollit.

atque ad ætatē capacem præcepti peruenire potuerit, ibi habet cum qua pugnet, eamq́ adiuuante Deo ſuperet, ſi nō inuacuum gratiam eius ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit. Nam nec grandibus hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili omnipotentiſſimi creatoris, vt lex peccati, quę ineſt in mēbris repugnās legi mētis, penitùs extinguatur & non ſit, ſed vt quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum eſt, cùm eidem concupiſcentiæ ſubiectà mente ſeruiret, totum aboleatur, ac velut factum non fuerit habeatur. Ipſa verò ſoluto reatus vinculo, quo illam diabolus animā retinebat, & interclusione deſtructa, quæ hominem à ſuo creatore ſeparabat, maneat in certamine, quo corpus noſtrum caſtigamus, & ſeruituti ſubijcimus, vel ad vſus licitos & neceſſarios relaxāda, vel cōtinentia cohibenda.

8. ITEM libro ſecundo, capite trigeſimotertio: Non intelligunt quomodò res, quarum reatum, nè poſt hāc vitam obſint, Deus ſoluit, tamen eas ad certamen fidei ſinit manere, vt per illas erudiātur & exerceantur, proficientes in agone iuſtitiæ.

Remiſſo originali peccato, multæ pœnæ relinquūtur.

9. ET capite trigeſimoquarto: Verùm quia & tales nō deſunt, quēadmodùm eis hac quęſtione propoſita reſpondemus, dicentes, ante remiſsionem eſſe illa ſupplicia peccatorum, poſt remiſsionem autē certamina exercitationesq́ iuſtorum: ità & illis, quos de morte corporis ſimiliter mouet, reſpōdere debemus, vt eam & peccato accidiſſe fateamur, & poſt peccatorum remiſsionem, vt magnus timor eius à proficientibus ſuperetur, ad certamen nobis relictam eſſe nō dedignemur. Et paulò pòſt: Mirandum non eſt, & mortem corporis non fuiſſe euenturam homini, niſi pręceſsiſſet peccatum, cuius etiā talis pœna conſequeretur, & poſt remiſsionem peccatorum eam fidelibus euenire, vt in eius timore vincendo exerceretur fortitudo iuſtitiæ. Et infrà: Sicut illi primi homines poſteà iuſtè viuendo, vndè meritò creduntur per Domini ſanguinem ab extremo ſupplicio liberati, non tamen in illa vita meruerūt ad paradiſum reuocari: ſic & caro peccati, etiamſi remiſsis peccatis homo in ea iuſtè vixerit, nō cōtinuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis inſinuatum eſt de patriarcha Dauid in libro Regnorum, ad quē propheta cùm miſſus eſſet, eiq́ propter peccatum quod commiſerat, euentura mala ex iracundia Dei cominaretur, confeſsione peccati veniam meruit, reſpondente propheta, quòd illud ei flagitium facinusq́ remiſſum ſit, & tamen conſecuta ſunt quæ Deus fuerat cōminatus, vt ſic humiliaretur à filio.

2. Reg. 12. Pœna poſt dimiſſam culpā luenda reſtat nōnunquàm.

Quarè

Quarè & hîc non dicitur, ſi Deus propter peccatum illud fuerat cõminatus, cur dimiſſo peccato, quod erat minatus impleuit, niſì qa rectiſsimè, ſi ſic dictum fuerit, reſpondebitur remiſsionem illã peccati factam, nè homo à percipienda vita impediretur æterna: ſubſecutum verò illius cominationis effectum, vt pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit, & poſt peccatorum remiſsionem, propter exercendam iuſtitiam non ademit.

IIII

Quid à nobis requirit acceptum tanti ſacramenti beneficium?

A Primùm à nobis ſummam poſtulat & aſſiduam animi gratitudinem, vt prædicemus, amemus & celebremus eum [a] *qui ſecundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum hoc regenerationis & renouationis Spiritus ſancti: quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.*

a Tit. 3. b

B Deindè ſic huius ſacramenti myſterium [b] rememorandum eſt, vt identidèm ſeipſum quiſq; admoneat pclaræ illius ſuæ ſponſionis & Chriſtianæ profeſſionis, quã in ſacro lauacro p [c] ſponſores edidit. Cogitet igitur Chriſtianus, illic ſe ex iræ filio & Satanę ſeruo, [d] Dei filium Chriſtiq; membrum & cohæredem, viuumq; [e] templum Spiritus ſancti factum eſſe.

b Orig. hom. in 2. In Numeros.
c Dionyſ. Areop. c. 7. eccl. Hierarc. Aug. de nup. cõc. lib. 1. c. 20. Itẽ l. 1. de pec. mor. c. 19. & li. 4. cõtra Donat. c. 24.
d Rom. 8. a c Galat. 4. a d
e 1. Cor. 6. d

f Amb. de initian. myſt. c. 2. Chryſo. hom. 21. ad pop. Antioch.

g Amb. lib. 1. de ſacramẽ c. 2. Cyrill Hieroſ. catech. 1. myſtago.

h Rom 6 a Galat 3 d Aug. de fide & opib. c. 26.

C. Ingreſſus es regenerationis ſacrarium, inquit [f] Ambroſius: repete quid interrogatus ſis, recognoſce quid reſponderis. Renunciâſti diabolo & operibus eius, mundo & luxurię eius ac voluptatibus. [g] Memor eſto ſermonis tui, & nunquàm tibi excidat tuæ ſeries cautionis. Et præclara Pauli baptizatos omnes adhortantis vox eſt: [h] *An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortẽ: vt quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

SCRIPTVRAE.

AD Titum tertio, & ad Romanos ſexto, vt in textu.

AD Romanos octauo: Nihil ergò nunc damnationis eſt ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundùm carnem ambulant. Lex enim ſpiritus vitę in Chriſto Ieſu, liberauit me à lege peccati & mortis. Et paulò pòſt: Quicunque ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterùm in timore: ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, (Pater) Ipſe enim ſpiritus, teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quòd ſumus filij Dei. Si autem filij, & hęredes: hęredes quidem Dei, cohæredes autẽ Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur.

AD Galatas quarto: Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem eſtis filij Dei, miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda veſtra clamantem: Abba, pater. Itaque iam

non es ſeruus, ſed filius: quòd ſi filius, & hæres per Deum. Ibidèm: Nos autem fratres, ſecundùm Iſaac promiſsionis filij ſumus. Itaque fratres non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ: qua libertate CHRISTVS nos liberauit.

PRIORIS ad Corinthios ſexto: An neſcitis quoniã membra veſtra, templum ſunt Spiritusſancti qui in vobis eſt, quẽ habetis à Deo, & non eſtis veſtri?

AD Galatas tertio: Quicunque in CHRISTO baptizati eſtis, CHRISTVM induiſtis.

PATRES.

1. B ORIGENES homilia duodecima in Numeros: Recordetur vnuſquiſq; fideliũ, cùm primùm venit ad aquas baptiſmi, cùm ſignacula fidei prima ſuſcepit, & ad fontẽ ſalutaris acceſsit, quibus ibi tunc vſus ſit verbis, & quid denunciauerit diabolo: non ſe vſurũ pompis eius neq; operibus eius, neq; vllis omninò ſeruitijs eius ac voluptatibus pariturum. Memoria abrenunciationis factæ in baptiſmo.

2. DIONYSIVS Areopagita capite ſeptimo Eccleſiaſticæ Hierarchiæ: Cùm pijſsimis ducibus noſtris in mentem veniſſet, viſum eſt admittere infantes hoc modo, vt naturales oblati paruuli parentes, puerum vni ex fidelibus tradant, præclaro diuinarum rerum magiſtro, ſub quo iam puer ſit, quaſi ſub patre diuino, ſanctęq; ſalutis alumno. Hunc itaq; præſul ſpondentem, puerum iuxta ſanctam educaturum vitam, requirit vt abrenunciationem profiteatur, fidemq; confiteatur, non (vt illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuit ſacris. Neq; enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei ſacramenta profiteor, ſed ità puer renunciat & profitetur, id eſt, ſpondeo puerum inducturum, cùm ad ſacram intelligentiam venerit, ſedulis abhortationibus meis, vt abrenunciet contrarijs omninò, profiteaturq; & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur (vt reor) indignũ eſt, ſi ad diuinum inſtitutum puer adducitur, ſanctum habẽs præceptorem, qui illi diuinarum rerum habitum tradat, malorumq; ſeruet immunem. Puer in baptiſmo abrenũciationes facit per ſpõſores.

3. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite vigeſimo: In veritate itaque, non in falſitate, poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis: eiq; renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora geſtantiũ, vt eruti à poteſtate tenebrarum, in regnum ſui domini transferantur. Per corda & ora geſtantiũ renunciant.

4. IDEM libro primo de peccatorū meritis & remiſsione, cap. decimonono: Si propterea rectè fideles vocantur, quoniam fidem ꝑ verba geſtantiū quodammodò profitentur, cur non priùs etiā pœnitentes habentur, cùm per eorundem verba geſtantium diabolo & huic ſeculo renunciare monſtrantur? Totum hoc in ſpe fit vi ſacramenti & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Eccleſiæ.

Per verba geſtantium fidē profitētur, & diabolo ac mundo renūciant.

5. ITEM libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto: Cùm alij pro infantibus reſpondent, vt impleatur erga eos celebratio ſacramenti, valet vtiq; ad eorū conſecrationē, quia ipſi reſpondere nō poſſunt. At ſi ꝓ eo qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, nō itidèm valet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum eſt, quod omnes, cùm legitur, naturaliter mouet: Aetatem habet, ipſe pro ſe loquatur.

Reſponſio aliorum pro infantibus valet.

Ioann 9.

1. C AMBROSIVS in libro de his qui myſterijs initiātur, cap. ſecundo: Ingreſſus es regenerationis ſacrarium &c. vt in textu.

2. CHRYSOSTOMVS homilia vigeſimaprima ad populū Antiochenum: Vocis illius recorderis, quā, dum ſacris initiareris, emiſiſti: Abrenuncio tibi ſatana, & pompæ tuæ, & cultui tuo. Circa margaritarū enim cultum inſania, eſt pompa ſatanica. Aurū enim cepiſti, nō vt corpus vincias, ſed vt pauperes ſoluas & enutrias. Dic igitur continuè, Abrenuncio tibi Satana. Nihil hac tutius voce, ſi ipſam per opera exhibeamus: hanc & vos, initiandi, diſcere cenſeo. Et ſub finem: Sicut ſine calceamentis vel veſtimentis, veſtrûm nemo in forum deſcendere eligeret: ità ſine verbo hoc nunquàm in forum prodeas, ſed cùm es ianuæ veſtibula tranſgreſſurus, hoc priùs loquere verbum: Abrenuncio tibi Satana, & cōiungor tibi Chriſte. Nè vnquàm abſq; hac voce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo & crucem in fronte imprime: ſic enim non tantùm homo occurrens, verùm nec ipſe diabolus te quicquam lædere poterit, cum his te cernens armis vbiq; apparentem.

Abrenunciationis voce frequenter vtendum.

3. AMBROSIVS libro primo de ſacramentis, capite ſecundo: Quandò te Leuita interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Abrenuncias ſeculo & voluptatibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui, & nunquàm tibi excidat tuæ ſeries cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, vt pecuniam eius accipias: teneris adſtrictus, & reluctātem te fœnerator adſtringit: ſi recuſas, vadis ad iudicem, atq; illic tua cautione conuinceris. Vbi promiſeris, conſidera,

Abrenunciatio quæ fit in baptiſmo, in mentem reuocanda eſt.

dera, vel quibus promiſeris. Leuitam vidiſti, ſed miniſter eſt Chriſti. Vidiſti illum ante altaria miniſtrare. Ergò chirographum tuum tenetur non in terra, ſed in cælo.

4. CYRILLVS Hieroſolymitanus Archiepiſcopus catecheſi prima myſtagogica, de abrenunciatiõe baptizandorũ agens: Iſtud, inquit, non ignores, quòd quæcunque dicis, illa præſertim formidabili hora, ſcripta ſunt in libris Dei abſconditis: vt ſi quid deincèps aduersùs illa pronunciata patraueris, tanquàm præuaricator iudiceris.

5. AVGVSTINVS de fide & operibus, capite vigeſimoſexto: Sancto baptiſmo conſona ſit vita Chriſtiana, nè cuiquã homini, ſi vtrumlibet defuerit, vita promittatur æterna. Qui enim dixit, Niſì quis renatus fuit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cælorum: ipſe etiàm dixit, Niſì abundauerit iuſtitia veſtra ſuper Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. De illis quippe ait: Scribæ & Phariſæi ſuper cathedram Moyſi ſedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Ergò iuſtitia eorum eſt, dicere & non facere: ac per hoc noſtram eſſe voluit abundantem ſuper illorum, dicere & facere: quæ ſi non fuerit, non intrabitur in regnum cælorum.

Poſt baptiſmum bona vita eſt neceſſaria. Ioann. 3. Matt. 5. Matt. 23.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

I

Quod eſt alterum à Baptiſmo Sacramentum?

CONFIRMATIO, quæ Sacramentum eſt nouæ legis æquè ſacroſanctum, vt Auguſtinus [a] inquit, àc ipſe Baptiſmus: quod baptizatis confertur cum impoſitione manuũ Epiſcopaliũ, & ſacri chriſmatis inunctione.

a lib 2. contr. lit. Petiliã. c 104. Conc. Elib. c. 38. Aurel c 3. Laod. cap. 48. Mel. cap. 6 Florent Conſtantien ſeſſ. 15. Trident. ſeſſ 7. Bern in vita Malach epiſc. Petr. Damian. ſerm. 1. de dedicatione Eccleſiæ. Iſidor. de eccle. offic. lib. 2 cap 25. & 26. Raban. de inſtit. cler. lib. 1. cap. 30.

PATRES DE SACRAMENTO CONfirmationis.

1. AVGVSTINVS libro ſecundo contra literas Petiliani Donatiſtæ, capite cẽteſimoquarto: Caput eſt ipſe ſaluator corporis. Per barbam non incongruè fortitudo intelligitur. Ergò ad eos qui ſunt fortes in eccleſia eius, & adhærent oræ eius vt ſine timore prædicẽt veritatem, ab ipſo Chriſto tanq̃ à capite ſanctum deſcendit vnguẽtum, id eſt, ſanctificatio ſpiritalis. Per oram veſtimenti, ſignificantur perfecti fideles in Eccleſia. Et poſt pauca: In hoc vnguẽto ſacramentum chriſmatis vult interpretari, quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt ſicut ipſe Baptiſmus.

2. CONCILIVM Elibertinum vel Eliberinum canone trigeſimooctauo: Peregrè nauigantes, aut ſi Eccleſia in proximo nõ fuerit, poſſe fidelem (qui lauacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus) baptizare in neceſsitate infirmitatis poſitum catechumenũ, ità vt, ſi ſuperuixerit, ad Epiſcopum eum perducat, vt per manus impoſitionem perfici poſsit.

3. AVRELIANENSE concilium canone tertio, teſte Gratiano de conſecratione diſtinctione quinta: Vt ieiuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur confeſsionem facere priùs, vt mundi donum ſpiritusſancti valeant accipere: & quia nũquàm erit Chriſtianus, niſi in confirmatione epiſcopali fuerit chriſmatus.

Quó ad hoc ſacramentum ſit accedendum.

4. CONCILIVM Laodicenum canone quadrageſimooctauo: Oportet baptizatos poſt baptiſmum ſacratiſsimum chriſma pcipere, & cæleſtis regni participes fieri.

5. CONCILIVM Meldenſe canone ſexto, apud Gratianũ de conſecratione diſt. quinta: Vt Epiſcopi non niſi ieiuni per impoſitionem manuum ſpiritũſanctum tradãt, exceptis infirmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, paſcha videlicet & pentecoſte, à ieiunis celebrari debet baptiſmus: ità etiã traditionem ſpiritusſancti à ieiunis pontificibus conuenit celebrari.

6. CONCILIVM Florentinum: Secundum Sacramentum eſt Confirmatio &c.

7. CONCILIVM Conſtantienſe ſeſſ. decimaquinta, in condemnatione octaui articuli Ioãnis Hus, meminit ſeptẽ ſacramentorũ.

8. Concilium Tridentinum ſeſſ. ſeptima, canone primo de Confirmatione: Si quis dixerit Confirmatiõem baptizatorum ocioſam cęremoniam eſſe, & non potiùs verum & proprium Sacramẽtum, aut

aut olìm nihil aliud fuiſſe, quàm catecheſin quandam, qua adoleſcentiæ proximi, fidei ſuæ rationem corã Eccleſia exponebant, anathema ſit.

9. BERNARDVS in vita Malachiæ Epiſcopi Hiberniæ: Malachias vſum ſaluberrimum Confeſsionis, ſacramentum Confirmationis, contractum coniugiorum, quæ omnia aut ignorabãt aut negligebant, de nouo inſtituit. Cùm aũt eſſet illi ſtudiũ & zelus maximus circa cultum diuinorum, & venerationem ſacramentorum: nè fortè de his aliquid conſtitueret vel doceret ſecùs quàm ritus haberet vniuerſalis Eccleſię, ſubijt animum, adire epiſcopum Malchum, qui ſe pleniùs de omnibus informaret. Hic erat ſenex plenus dierũ & virtutum: & ſapientia Dei erat in illo. Is puerum mente captum ex his quos lunaticos vocant, inter confirmandum ſacra vnctione ſanauit.

Cõfeſſionis, Confirmationis, & Coniugij ſacramentum.

Miraculum p Cõfirmationem.

10. PETRVS Damianus ſermone primo de dedicatione eccleſiæ: Secundum eſt ſacramẽtum Confirmationis. In baptiſmate ſpiritus datur ad veniam, hîc ad pugnam: ibì mũdamur ab iniquitatibus, hîc virtutibus præmunimur. Nónne in ſuperliminari fronte domus noſtræ terreſtris, conſecrata manus ſacri chriſmatis imprimit vnctionem? Nec quilibet tanti myſterij legitur executor, ſed ſolus epiſcopus, ſuper cuius caput fuſum eſt vnctionis oleum, & cuius ditioni ſacerdotalis ſubditur multitudo. Baptiſmi gratiam omni homini, vel omni ſexui tradidit authoritas antiquorum: Cõfirmationis autem inſigne, ſola pontificalis perſona ſuæ vendicat dignitati. Indè eſt, quòd decretales paginæ & ſanctorum patrum inſtituta decernunt, non eſſe differendam poſt baptiſmum ſacramẽti huius virtutem, nè nos inermes inueniat fraudulentus ille contortor, à quo nemo vnquàm nocendi inducias extorſit. Delibuti igitur vtriuſque roris vnguento, illo ſanati, confortati iſto, ſecuriùs deſcendamus ad ſingulare certamen. Nec nos deterreant arma Goliæ, vel magnitudo moueat ſtaturalis, qua nobiſcũ eſt magnus Dominus Deus noſter, & magna virtus eius, appręhendens arma & ſcutum, vt exurgat in adiutorium nobis.

Differẽtia baptiſmi & Confirmationis.

Epiſcopus huius ſacramẽti miniſter

Cur nõ ſit facilè differenda huius ſacramenti ſuſceptio.

1. Reg. 17.

Pſal. 34.

11. ISIDORVS Hiſpalenſis libro ſecundo de eccleſiaſticis officijs, capite vigeſimoquinto: Chriſmatis vnguentum Moyſes primũ in Exodio iubente Domino compoſuit & confudit, quo primi Aaron & filij eius in teſtimonium ſacerdotij & ſanctitatis perũcti ſunt. Deindè quoquè & regeș eodẽ chriſmate ſacrabantur: vndè & Chriſti nuncupabantur, ſicut ſcriptum eſt: Nolite tangere Chriſtos meos.

Exod. 30. Chriſma.

Pſal 104.

os. Eratq; eodem tempore in regibus & ſacerdotibus tantùm myſtica vnctio, qua CHRISTVS figurabatur: vndè & ipſum nomen à chriſmate ductum eſt. Sed poſtquàm Dominus noſter verus rex & ſacerdos æternus, à Deo patre cæleſti myſtico vnguento eſt delibutus, iam non ſoli pontifices & reges, ſed omnis Eccleſia vnctione chriſmatis conſecratur, pro eo quòd membrum eſt æterni ſacerdotis & regis. Ergò quia genus regale & ſacerdotale ſumus, ideò poſt lauacrum vngimur, vt CHRISTI nomine cenſeamur.

1. Pet. 2.

12. ET capite vigeſimoſexto: Sed quoniam poſt baptiſmum per Epiſcopos datur ſpiritus ſanctus cum manuum impoſitione, hoc in Actibus Apoſtolorum feciſſe meminimus Apoſtolos. Sic enim legitur: Factum eſt dum Apollos eſſet Corinthi, Paulus peragratis ſuperioribus partibus &c. Item alio in loco: Cùm audiſſent qui erant Hieroſolymis Apoſtoli &c. Spiritum autem ſanctum accipere poſſumus, dare autem non poſſumus: ſed vt detur, Deum inuocamus. Hoc autem à quo potiſsimùm fiat, (quemadmodùm Papa ſanctus Innocentius ſcribit) ſubijciam: dicit enim non ab alio quàm ab epiſcopo fieri licere: Nam presbyteri licèt ſint ſacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem ſolis pontificibus deberi, vt vel conſignent, vel paracletum ſpiritum tradant, quod non ſolùm eccleſiaſtica conſuetudo demonſtrat, verùm & ſuperior illa lectio Apoſtolorum, quæ aſſerit Petrum & Ioannem eſſe directos, qui iàm baptizatis traderent ſpiritum ſanctum.

Act. 19. Actor. 8. Innocen. 1. ad Decentium. Miniſter huius ſacramẽti. Actor. 8.

13. RABANVS archiepiſcopus Moguntinus de inſtitutione clericorum libro primo, capite trigeſimo: Nouiſsimè autem à ſummo ſacerdote per impoſitionem manus, paracletus traditur baptizato ſpiritus ſanctus, vt roboretur per ſpiritum ſanctum ad prędicãdum alijs idem donum, quod ipſe in baptiſmate conſecutus eſt, per gratiam vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chriſmate per ſacerdotem in capitis ſummitate: per pontificẽ verò in fronte, vt priori vnctione ſignificetur ſpiritusſancti ſuper ipſum deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam, in ſecunda quoquè, vt eiuſdem ſpiritusſancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientię & virtutis, venire in hominem declaretur. Tunc enim ipſe ſpiritus ſanctus poſt mundata & benedicta corpora atque animas, libens à patre deſcendit, vt vas ſuum ſua viſitatione ſanctificaret & illuſtraret: & nunc in hominem ad hoc venit, vt ſignaculum fidei quod in frõte ſuſcepit, faciat eum donis cæleſtibus repletum: & ſua gratia confortatum, intrepidè & audacter coram regibus

Chriſmãtur & à ſacerdote in ſummitate capitis, & ab epiſcopo in frõte baptizati ſignentur.

Cõfirmatiõis effectus.

bus & poteſtatibus huius ſeculi portare, ac nomen CHRISTI libera voce prædicare. Et paulò pòſt: Bene quippe conuenit, vt per ſacrum chriſma & per pinguedinem oliuę gratia ſpiritusſancti tribuatur: quia in pſalmo ſcriptum eſt de ipſo ſaluatore, quòd vnxerit eũ Deus pater oleo lætitię præ cōſortibus ſuis. & item de nobis, quòd exhilaret faciem noſtram in oleo. χρίσμα Græcè, Latinè vnctio nominatur, ex cuius nomine & CHRISTVS dicitur, & ex ipſo homo poſt lauacrum ſanctificatur. Nam ſicut in baptiſmate peccatorum remiſsio datur ad veniam, ità per vnctionem ſanctificatio ſpiritus adhibetur ad gloriam. Et hoc de priſtina vnctione tractum eſt exemplum, qua vngi in ſacerdotium & regnum ſolebant antiqui: vndè & Aarō & filij eius poſt lauacrum à Moyſe vncti ſunt, vt ſacerdotes Domini fierent. Et Dauid & Salomon & cæteri reges per prophetas & ſacerdotes perfuſi ſunt cornu olei, vt regni gubernacula tenerent. Quòd dum carnaliter fit, ſpiritualiter proficit, quomodò & ipſa baptiſmi gratia viſibilis actus eſt, quòd in aqua mergimur: ſed ſpiritalis effectus, quòd à delictis mundamur. Videamus ergò & ipſam olei naturā, ſi quid in ea huic ſignificationi conueniens poſsit intelligi. Oleum nanque ardens illuminat, & medicans ſanat, & aqs infuſum perſpicuas eas reddit: quod bene gratiā ſpiritusſancti poteſt demonſtrare. Ipſe enim flamma charitatis & ſplendore ſapientiæ animas illuminat. Ipſe medicamine clementiæ ſuæ, per veniam peccatorum vulnera ſanat. Ipſe admixtione virtutis ſuæ, aquas baptiſmi ad effugandas peccatorum tenebras veraciter illuſtrat.

Materia huius ſacramēti.
Pſa. 44 & 103.
Chriſma.
Exod. 29.
Olei proprietates.

II

Vndè nobis comprobatur hoc Sacramentum?

A Teſtimonium habet à diuina ſcriptura ſecũdùm patrum &[a] Eccleſię concordem ſententiam atque interpretationem. Huc enim ſpectat quod Lucas[b] Euangeliſta ſemel atque iterùm ſcribit de Apoſtolis, qui ſuper baptizatos manus impoſuerunt: hoc ſigno vtentes viſibili, diuinitusque inſtituto, quòd CHRISTO iam initiatis noua & am-

a Cypri. lib. 1. epiſt. 12. Aug. lib. 5. contra Donat. c. 19. & 20. Itē trac. 6. in epi. Ioan.
b Acto. 8. c & 19 a Cypri. ad Iubaianum.

plior Spiritusſancti gratia cōferretur. Quare cùm Apoſtoli manus illis impoſuiſſent, acceperunt, vt Lucas[c] de ijſdem baptizatis refert, ſpiritum ſanctū, cum acceſſione ſcilicet ac exuberantia quadā gratiæ ſpiritualis.

[c] Ibidèm.

B Nunc verò vbì Apoſtolorum vicem Epiſcopi gerunt, & locum tenent, non fraudat Deus Eccleſiam ſuā hac tam ſalutari gratia, ſed per eoſdem epiſcopos[d] in hoc Sacramento efficaciter operatur, vt adſit, Cypriano[e] teſte, & veritas ſigno, & ſpiritus Sacramento.

[d] Hier. cōtra Luciferianos

[e] Serm. de vnctione chriſmatis.

C Atque huc pertinet veteris Eccleſię canon: [f]Omnes fideles per manus impoſitionem epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt baptiſmū accipere debent, vt plenè Chriſtiani inueniātur, quia cùm Spiritusſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur.

[f] Vrban. pōt. & martyr, qui anno 227 vixit, in epi. ad omnes Chriſtianos.

SCRIPTVRAE.

ACTORVM octauo: Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erāt Hieroſolymis, quòd recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerūt ad eos Petrū & Ioannē. Qui cùm veniſſent, orauerūt ꝑ ipſis, vt acciperēt ſpiritūſanctū: nōdū eñ in quēquā illorū venerat, ſed baptizati tātùm erāt in nomine Dñi IESV. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

ACTORVM 19. His auditis, baptizati ſunt in nomine Dñi IESV. Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

PA-

PATRES.

1. A CYPRIANVS libro primo, epiſtola duodecima ad Ianuarium & cæteros: Vngi quoquè neceſsè eſt eum, qui baptizatus ſit, vt accepto chriſmate, id eſt, vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere in ſe gratiam CHRISTI poſsit. Porrò autem euchariſtia eſt, & vndè baptizati vnguntur, oleum in altari ſanctificatum. Baptizati Chriſmate inungendi. Oleũ in altari ſanctificatũ.

2. AVGVSTINVS libro quinto de baptiſmo contra Donatiſtas, capite decimonono: Quomodò aquam mundat & ſanctificat homicida? quomodò benedicunt oleum tenebræ? ſi autem DEVS adeſt Sacramentis & verbis ſuis, per qualeslibet adminiſtrentur, & Sacramenta Dei vbiq; recta ſunt, & mali homines quibus nihil proſunt, vbiq; peruerſi ſunt. Olei benedictio. Sacramentis Deus adeſt, etiamſi p malos miniſtrẽtur.

ET capite vigeſimo: Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ, poſsit tamen Deus oleum ſanctificare, & in altari quod hæretici poſuerũt, non poſsit, neſcio: niſi fortè cor hominis quem fallaciter conuerſum intùs non impedit, lignum fallaciter poſitum impedit foris, quo minùs ſacramentis ſuis adeſſe dignetur, nullis hominum falſitatibus impeditus. Si ergò ad hoc valet, quod dictũ eſt in Euangelio, Deus peccatorem non audit: vt p peccatorẽ ſacramenta non celebrentur: quomodò exaudit homicidam deprecantem, vel ſuper aquam baptiſmi, vel ſuper oleũ, vel ſuper euchariſtiam, vel ſuper capita eorum quibus manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt & valẽt, etiam per homicidas, id eſt, per eos qui oderunt fratres etiã in ipſa intùs Eccleſia. Cùm dare nemo poſsit quod non habet, quomodò dat homicida Spiritum ſanctum? Et tamen ipſe intùs etiam baptizat. Deus ergò dat etiam ipſo baptizante, Spiritum ſanctum. Ioan 9. Sacramenta quatuor cõmemorat.

3. IDEM tractatu ſexto in epiſtolã B. Ioãnis: Primis tẽporibus cadebat ſup credẽtes ſpiritus ſanctus: loquebãtur linguis quas nõ didicerãt, quomodò Spiritus dabat eis pronũciare. Signa erãt tẽpori oportuna. Oportebat enim ità ſignificari in omnibus linguis ſpiritum ſanctũ, quia Euangelium DEI per omnes linguas curſurum erat toto orbe terrarum: ſignificatum eſt illud, & tranſit. Nunquid modò quibus imponitur manus vt accipiãt Spiritum ſanctum, hoc expectatur vt linguis loquãtur? Aut quandò impoſuimus manum iſtis infantibus, attẽdit vnuſquiſque veſtrũm vtrùm linguis loquerentur? Et cùm videret eos linguis nõ loqui, ità peruerſo corde aliquis veſtrũm fuit vt diceret, Non acceperũt iſti ſpiritum ſanctum: nam ſi accepiſſent, linguis loquerẽtur quẽadmodùm tũc factũ eſt? Manuũ Epiſcopaliũ impoſitione infantes & alij accipiũt Spiritũ ſanctum, licèt linguis nõ loquãtur.

Si ergò per hæc miracula modò teſtimoniũ præſentiæ ſpiritus ſancti non fit, vndè cognoſcit quiſque accepiſſe ſe ſpiritum ſanctum? Interroget cor ſuum: ſi diligit fratrem, manet Spiritus DEI in illo: videat, probet ſeipſum corã oculis DEI: videat ſi eſt in illo dilectio pacis & vnitatis, dilectio Eccleſiæ toto terrarum orbe diffuſæ.

4. CYPRIANVS in epiſtola ad Iubaianum de hęreticis baptizandis. Idcircò quia Samaritani legitimum & Eccleſiaſticum baptiſmum conſecuti fuerant, baptizari eos vltrà non oportebat: ſed tantummodò quod deerat, id à Petro & Ioanne factum eſt, vt oratione pro eis habita, & manu impoſita, inuocaretur & infunderetur ſuper eos Spiritus ſanctus. Quod nunc quoquè apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem & manus impoſitionem Spiritum ſanctum cõſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur.

Actor. 8.

Manuũ Epiſcopaliũ impoſitiõe Spiritũ ſanctum cõſequuntur baptizati.

1. B HIERONYMVS aduersùs Luciferianos: An neſcis (inquit Luciferianus) etiàm Eccleſiarum hunc eſſe morem, vt baptizatis poſteà manus imponantur, & ità inuocetur Spiritus ſanctus? Exigis vbì ſcriptum ſit? In Actibus Apoſtolorum. Etiamſi ſcripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Eccleſijs obſeruantur, authoritatem ſibi ſcriptæ legis vſurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare, & cæt. ORTHOD. Non quidem abnuo hanc eſſe Eccleſiarum cõſuetudinem, vt ad eos qui longè in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad inuocationem Sancti ſpiritus manum impoſiturus excurrat. Sed quale eſt, vt leges Eccleſiæ ad hæreſim transferas, & virginis integritatem, per meretricum lupanaria patiaris ſpurcari? Epiſcopus ſi imponit manum, ijs imponit qui in recta fide baptizati ſunt: q in patre & filio & Spiritu ſancto tres perſonas vnam ſubſtantiam crediderunt. Arrianus verò cùm aliud nihil crediderit, (claudite quæſo aures qui audituri eſtis, ne tantæ impietatis vocibus polluamini) niſì in patre ſolo vero DEO, & in IESV CHRISTO ſaluatore creatura, & in ſpiritu ſancto vtriuſque ſeruo: quomodò ſpiritum ſanctum ab Eccleſia recipiet, qui necdùm remiſsionem peccatorum conſecutus eſt? Spiritus quippe ſanctus, niſì mundam fidem non incolit: nec habitator eius templi efficitur, quod antiſtitem non habet veram fidem. Quòd ſi hoc loco quæris, quare in Eccleſia baptizatus niſì per manus Epiſcopi, non accipiat Spiritum ſanctum, quem nos aſſerimus in vero baptiſmate

Actor. 8, & 19.

Miniſter Cõfirmationis Epiſcopus.

te tribui: diſce hanc obſeruationem ex ea authoritate deſcendere, ꝙ poſt aſcenſum Dñi Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit. Actor.2.

2. CYPRIANVS de vnctione chriſmatis & alijs Sacramentis: Hodiè in Eccleſia cum cæteris vnctionibus ad populum acquiſitionis ſanctificandum, in participationem dignitatis & nominis, ſacrum chriſma conficitur, in quo mixtum oleo balſamum regiæ & ſacerdotalis gloriæ exprimit vnitatē, quibus dignitatibus initiandis diuinitùs eſt vnctio inſtituta. Et paulò pôſt Hodiè, vt diximus, vnguētum ad ſanctificationem paratur, cuius fragrantia adoleſcētulæ & nouellæ animæ, accedentes ad fidem, illectæ delectantur, & exinanitionis eius ſuauitate delibutæ, diligūt & ſequuntur aromatum largitorem, & vſq; ad regis accubitum ſpiramine illo trahuntur, & poſt odorem illum vbiquè deſiderio ſancto perurgente ſitibundæ diſcurrunt. Nihil hoc oleum commune habet cum liquoribus, qui ex quorūdam fructuum pinguedine exprimuntur, nec vis eius eſt ex craſsitudine penetratiua, quæ ſecundùm quaſdam naturales rationes emollit & temperat ſpiſſamenta humorum, quos ſolet intrinſecùs adſtringere ſiccitas aliqua, vel corruptio cōglobare. Non hæc medendis corporibus eſt vnctio inſtituta: quia ſanctificatis elementis iam non propria natura præbet effectum, ſed virtus diuina potentiùs operatur, ſed adeſt veritas ſigno, & ſpiritus ſacramento, vt & ipſis rerum efficientijs gratiæ dignitas pateat, & interiori homini, quanta ex his detur authoritas, deformi conuerſatione & cæleſtibus moribus innoteſcat. Hoc oleo antiquitùs ſacerdotes ſacrabantur & reges, & ipſi altarium lapides delibuti, ſpiritalem intelligi volebant ſacris myſterijs ineſſe pinguedinem. Et ſicut oleū fluitat, & humidis quibuslibet ſuperfertur, ità excellentia ſacerdotalis & regiæ dignitatis ſecundùm formam Dei & CHRISTI ſub ſe ōmnia continens, regimen & munimen tam actiuæ, quàm contēplatiuæ vitę obtinet: & ex hoc humore conſtat deſcendere omnes gratiarum diuiſiōes, quas Spiritus ſanctus, prout vult, ſingulis diſtribuit & largitur. Ex huius vnctionis beneficio & ſapientia nobis & intellectus diuinitùs datur, conſilium & fortitudo cælitùs illabitur, ſcientia & pietas & timor inſpirationibus ſupernis infunditur. Hoc oleo vncti, cum ſpiritalibus nequitijs colluctamur, nec fœtoribus ſpurijs imbui poſſumus, qui balſami ſpiritalis odore fragramus. Hoc oleum &c. Et quibuſdam interiectis: Nec tamen ceſſantibus his quæ ritu antiquo inoleuerāt, cùm iam in populo Chriſtiano circuncifio videretur damnabilis, & ſacrificia idololatriæ impu-

In die cœnæ Domini Chriſma cōficitur.

Chriſma vndè cōficiatur.

Chriſma quātū ab alijs liquoribus diſtet.

Effectus vnctionis.

Actor.2.

Septem dona Spiritus ſancti.

Eſa.11.

imputarentur, vnctionis myſterium religio Chriſtiana contempſit: ſed cęteris generali ſanctorum conſenſu damnatis, non ſolùm in regibus & ſacerdotibus vnctionis honor permanſit, ſed in omnem populum Catholicum effuſa eſt huius gratiæ plenitudo : vt ſicut CHRISTVS à chriſmate dictus eſt, eò quòd ſingularis excellentiæ oleo vnxerit eum Deus, ità & participes eius quotquot ſunt, cōſortes ſint tam vnctionis quàm nominis, & dicantur à CHRISTO Chriſtiani, vt ſint ſui CHRISTO duce rectores & duces, & offerant DEO quotidianum ſacrificium, ordinati à Deo ſanctimoniæ ſacerdotes.

Chriſtus à Chriſmate dictus. Pſal. 44.

III

Quæ neceſſaria ſunt ad cōficiendū hoc ſacramentū?

à 2. Cōc. Bracar. c. 4. Cypr. de vnc. chriſ. Greg. in 5. ca Cātic. Fabiā. & Cōn. Florē.

A Tria præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramēti propria materia, certa verborum forma, & miniſter idoneus.

b Cyprian. vt ſupr. & l. 1. ep. 12. Baſil. de Spiritu ſanct. c. 27 Fabian. q vixit anno 241. epiſt. 2.

B Materia ex oleo & [a] balſamo mixta eſt, quæ ab epiſcopo conſecrata, ſacri [b] Chriſmatis nomen iam olìm obtinuit, & in hoc Sacramento fronti ſolenni ritu illinitur.

c Cōc. Florēt.

C Forma verborum hæc præſcripta eſt, [c] Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti.

d Actor. 8. c Clemēs ep. 4. Vrban. Melchiad. Dama. epi. 4 Leo ep. 88. ad Epiſco. Ger. & Gall. Cōc Vuorm. Florēt. & Tri.

D Miniſter Sacramenti hui⁹ ſolus eſt Epiſcopus, [d] vt Apoſtolorū exēplū, forma & traditio retineat.

e Euſe. Pōt. & marty. q vixit anno 310. epi. ad Epiſ. Tuſciæ & Cāpaniæ. Innoc 1. epi. 1. ad Decent. cap 3. f Actor. 8 c & 19 a

Qua de re iā olìm ità ſancitū accepimus: [e] Man⁹ impoſitiōis Sacramētū magna veneratiōe tenēdū eſt, quod ab alijs perfici non poteſt, niſì à ſummis Sacerdotibus: nec tempore Apoſtolorum ab alijs, q̃ ab ipſis [f] Apoſtolis legit aut ſcitur eſſe pactum.

SCRI-

SCRIPTVRAE.

ACTORVM octauo: Miſerunt ad eos Petrum & Ioannem, &c. vt ſuprà, quæſt præcedenti.

ET decimonono: Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritusſanctus ſuper eos.

PATRES.

1. B CONCILIVM ſecundum Braccarenſe canone quarto: Placuit vt modicum balſami, quod benedictum pro baptiſmi ſacramento per Eccleſias datur, quia à ſingulis tremiſſes pro ipſo exigi ſolent, nihil vlteriùs exigatur: nè fortè quod pro ſalute animarum per inuocationem Sanctiſpiritus conſecratur, ſicut Simon magus donum Dei pecunia voluit emere, ità nos venũdantes, damnabiliter venundemur.

Balſamum pro ſalute animarum per Sancti ſpiritus inuocationē conſecratur. Act 8.

2. CYPRIANVS in ſermone de vnctione Chriſmatis & alijs Sacramentis, vt ſuprà, quæſt. præcedenti, B. 2.

3. GREGORIVS Magnus in caput primum Canticorum: In Engaddi balſamum gignitur, quod cum oleo pontificali benedictione chriſma efficitur, quo dona ſancti ſpiritus exprimuntur.

Chriſma ex oleo & balſamo conſtat.

4. FABIANVS epiſtola ſecunda ad omnes Orientales Epiſcopos, capite primo: Literis veſtris inter cætera inſertum inuenimus, quoſdam regiõis veſtræ Epiſcopos à veſtro noſtroq́ ordine diſcrepare, & non per ſingulos annos in cœna Domini chriſma conficere, ſed duos aut tres annos confectionem ſancti chriſmatis ſemel actam conſeruare. Dicunt enim, vt in memoratis apicibus reperimus, nec balſamum per ſingulos annos poſſe reperiri, nec neceſsè fore per ſingulos annos chriſma conficere: ſed dum vna confectio chriſmatis abundat, aliam fieri neceſsè non habere. Errant enim, q talia excogitant, & mente veſana potiùs quàm recta ſentientes, hæc dicunt. In illa enim die Dominus IESVS, poſtquàm cœnauit cum diſcipulis ſuis, & lauit eorũ pedes, (ſicut à ſanctis Apoſtolis prędeceſſores noſtri acceperunt, nobiſq́ reliquerunt) chriſma conficere docuit. Ipſa enim lauatio pedum noſtrũ ſignificat baptiſmum, quãdò ſancti chriſmatis vnctione perficitur atq́ confirmatur. Nam ſicut ipſius diei ſolennitas per ſingulos annos eſt celebranda, ità ipſius ſancti chriſmatis confectio per ſingulos annos eſt agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum ſacramentum eſt per ſingulos annos, & iam dicto die innouandum,

Chriſmatis renouatio ſingulis annis fieri debet.

Chriſtus in vltima cœna Chriſma cõficere docuit.

Vetus chriſma cremandum Apoſtolica traditio.

& vetus in ſanctis Eccleſijs cremandum. Iſta à ſanctis Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum accepimus, vobiſq; tenenda mandamus. Hęc ſancta Romana Eccleſia & Antiochena à tempore Apoſtolorũ cuſtodit: Hæc Hieroſolymorum & Epheſianorũ tenet. In quibus Apoſtoli præſidentes, hæc docuerunt, & vetus chriſma incendi, & non ampliùs quàm vno anno vti permiſerunt, atq; deincèps nouo frui, & non veteri, iubentes docuerunt.

Materia Confirmationis.

5. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Materia Confirmationis eſt Chriſma, confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ: & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ, per Epiſcopum benedictum.

6. CYPRIANVS de vnctione chriſmatis, vt ſuprà, quæſtione ſecunda, B.2.

7. ET epiſtola duodecima libri primi, ibidèm. A.1.

8. BASILIVS Magnus in libro de ſpiritu ſancto, capite vigeſimoſeptimo, vbì enumerat Traditiones non ſcriptas: Benedicimus aquam baptiſmatis & oleum vnctionis &c. vide ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſt. ſecunda, A.2.

9. FABIANVS pontifex & martyr epiſtola ſecunda ad Orientales, vt ſuprà in hac eadem quæſtione.

C CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Forma autem eſt, Signo te ſigno crucis, & cõfirmo te Chriſmate ſalutis in nomine patris &c.

1. D CLEMENS pontifex & martyr in epiſtola quarta ad Iuliũ & Iulianum. Vide infrà, quæſt. quinta, A.3.

2. VRBANVS vt ſuprà, quæſt. ſecunda, C.

3. MELCHIADES, vt infrà quæſt. quinta, A.1.

Soli Põtifices Chriſmate frontes baptizatorum vngunt.

4. DAMASVS epiſtola quarta de Chorepiſcopis: Quòd verò eis non liceat Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorũ frontes ſignare &c. quæ omnia ſolis pontificib. deberi, tam ex ſuperioribus q̃ ex alijs patrum conſtitutis aut ſacris canonibus edocti eſtis.

5. LEO Magnus epiſtola octogeſimaoctaua ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ: Nec erigere eis altaria &c. nec Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontes ſignare licet. Hæc enim omnia illicita ſunt Chorepiſcopis, & ſolis deberi ſummis pontificibus authoritate canonum præcipitur, vt per hoc & diſcretio graduum, & dignitatis faſtigium ſummi pontificis demonſtretur.

Solis pontificibus licet.

6. CONCILIVM Vormatienſe canone octauo, eadẽ habet verba, quæ Leo.

CON-

7. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. Et cùm cæteras vnctiones ſimplex ſacerdos valeat exhibere, hanc non niſi Epiſcopus debet conferre, quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum vicem tenent epiſcopi) ꝙ per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant, quemadmodùm Actuum Apoſtolorum lectio manifeſtat. Loco autem illius manus impoſitionis datur in Eccleſia confirmatio. Legitur tamẽ aliquandò, per Apoſtolicæ ſedis diſpenſatiõem ex rationabili & vrgente admodùm cauſa, ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum cõfecto, hoc adminiſtrâſſe Confirmationis Sacramentum. Ordinarius miniſter. Acto. 8.

8 CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone tertio de Cõfirmatione: Si quis dixerit ſanctæ Confirmationis ordinarium miniſtrum, non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicẽ ſacerdotem, anathema ſit. Miniſter ordinarius.

9. EVSEBIVS pontifex & martyr epiſtola tertia ad Epiſcopos Tuſciæ & Campaniæ: Manus impoſitionis ſacramentũ magna veneratione &c. vt in textu: neꝗ ab alijs quàm ab illis qui eorum locũ tenent, vnquã perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter prçſumptũ fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter eccleſiaſtica vnquàm reputabitur Sacramenta. Apoſtolorũ locum tenentes, ſoli miniſtri ſunt. Inter Eccleſiaſtica ſacramenta.

10. INNOCENTIVS primus epiſtola prima ad Decentium Eugubinum, capite tertio: De conſignandis verò infantibus manifeſtum eſt, non ab alio, ꝙ̃ ab epiſcopo fieri licere. Nam presbyteri licèt ſint ſacerdotes, pontificatus tñ apicem non habent. Hæc autem pontificibus ſolis deberi, vt vel cõſignent, vel paracletum ſpiritum tradant, nõ ſolũ conſuetudo eccleſiaſtica demonſtrat, verũ & illa lectio Actuum Apoſtolorũ, quæ aſſerit Petrum & Ioannem eſſe directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum ſanctum. Nam presbyteris, ſeu extra Epiſcopum, ſeu præſente Epiſcopo baptizant, Chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epiſcopis, cùm tradunt Spiritum paracletum. Verba verò dicere non poſſum, nè magìs prodere videar, quàm ad conſultationẽ reſpondere. Actor. 8. Baptizatos chriſmate vngunt presbyteri, ſed non in frõte: quod ſolis epiſcopis debetur. Formam prodere non vult.

IIII

Cur autem baptizati ſacro chriſmate inunguntur?

Baſil. de Spirituſancto, cap. 27.

a Epiſt 4. ad Iuliũ & Iulian.
b De eccl. hierar. c. 4. & 2.

c in epiſt. ad Orientales Epiſcopos.

A QVIA per ſpiritum ſanctũ ſic nobis Apoſtoli tradiderunt, ſicutì [a] Clemens & [b] Dionyſius, Petri Pauliq; Apoſtolorum diſcipuli ꝓbant. Tradiderunt autem illi quod à Dño ipſo vtiq; acceperant, de Chriſmate conficiendo, vt grauis eſt teſtis [c] Fabianus, idem & Chriſti martyr & põtifex Eccleſiæ.

d Synod. Laod. can 48. Corn. ad Fabiũ Antioch. apud Euſ. lib. 6 hiſt. c 35. Theodoret. de hære. Fab. in Nouato.

e lib. 1. epiſt. 12. & de vnction. chriſm. Cyrill. lib. 9. in Leuit. Cyrill. Hieroſ. catech. 3. myſtag.

B SACROSANCTAE etiã [d] Synodi pręceptũ de hoc tale extat: Oportet baptizatos poſt Baptiſmũ ſacratiſſimũ Chriſma percipere, & cęleſtis Regni participes fieri. Ratiõem Cyprianus [e] reddit hanc, vt accepto Chriſmate, id eſt, vnctione, Chriſtianus eſſe vnctus Dei, & habere in ſe Chriſti gratiã poſſit, teneatq; ſanctitatem.

f lib. 15. de Trinit. c. 26. Pacianus Barcilonen. de Baptiſ. & epiſt 1. ad Sympronian.
g In ſententijs Proſperi 342. ex Aug. tract. 33. in Ioan. & ſerm. 47. de verb. Domini. Rabanus lib. 1. c. 30. Iſidor. lib. 2. c. 25.

h lib. de carnis reſurrect. Item in lib de baptiſm. Theodoret. in cap. 1. Canticorum.

C ATQVE vnguentum hoc viſibile, quo Eccleſia baptizatos vngit, vt [f] Auguſtinus docet, ſignificat inuiſibilis gratiæ donum, quo Spirituſſanctus Chriſtũ inprimìs, q & à [g] Chriſmate nomen ſuum trahit, ac deindè Chriſtianos oẽs interna vnctiõe imbuit atque cõfirmat. Vndè pulchrè [h] Tertullianus, velutì ad olei naturam alludens, ità de hoc Sacramẽto ſcripſit: Caro vngit, vt anima cõſecretur: Caro ſignatur, vt & anima

mu-

muniatur: Caro manuum impoſitione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.

D Vndè qui ſacrum Chriſma reijciũt, magnum illi imperitiæ ſuæ argumentũ prębent, vt qui apertè antiquiſſimam & vetuſtiſſimam Apoſtolorum inſtitutionem negent, ac perpetuũ Eccleſię vſum ac traditionem temerè damnent.

Dionyſ. Clemẽs, Tertul. Fabiã. Corne. Cyprian. Cyrillus vterq;, Baſil. Pacian. Amphiloch. Optat. &c. Cõcil. Roma. ſub Syluest. Item 2. 3. & 4. Carthag. 1. Tole. 1. Vaſenſe. Trident.

PATRES.

1. A Baſilius Magnus in libro de Spiritu ſancto, capite vigeſimoſeptimo. Conſecramus aquam baptiſmatis & oleum vnctionis &c. vt ſupra de præceptis Eccleſiæ, quæſtione ſecunda, A. 2.

2. CLEMENS pontifex epiſtola quarta ad Iuliũ & Iulianũ diſcipulos ſuos, vt infrà quæſtione quinta. A. 3.

3 DIONYSIVS Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite quarto: Sed enim alia eſt huius finitima veneranda confectio vnguenti: conſecrationem eam vocant præceptores noſtri. Huius itaque partes &c. Deindè docens myſterium confectionis vnguẽti, Iuxta eundem (inquit) ſynaxis modum, eorum qui necdùm initiati ſunt, abſoluuntur ordines, vbi ſcilicet præceſsit Pontificis circùm omnem phani ambitũ redolens thure profectio, pſalmorumq; modulatio, & lectio ſcripturarum diuinarum. Sumptum deindè vnguentum põtifex ſacris imponit altaribus, duodecim ſacris alis circuntectum, reſonantibus omnibus voce ſanctiſsima melos ſacrũ, quod diuinitùs afflati prophetæ didicerunt. Completaq; oratione ſuper eo ſolenni in ſanctiſsimis eorum, quæ ſacrantur, conſummationibus, eo vtitur ad omnem fermè ſacerdotalis officij functionẽ.

Vnguenti cõfectio in primitiua Eccleſia.

Et paulò pòſt: Eſt igitur, vt dixi, quod nunc laudatur à nobis ſacroſanctum myſterium eius ordinis atque virtutis, vt ſacerdotalia cuncta perficiat. Atque ideò ſancti præceptores noſtri iſtud quaſi æquali ordine atque officio ſacro ſynaxeos coniunxère myſterio, eiſdem imaginibus vt plurimũ & diſtinctionibus myſticis, & eloquijs ſubnixum ſacris. Ibidem: Dicimus igitur vnguẽti compoſitionem collectionem eſſe quãdam ſpirãtium ſuauiter materiarum, habentem in ſe affatìm odoratas qualitates, cuius qui participes ſunt, pro quãtitate eius, quæ in illis fit, fragrantis participationis, odoris ſuauita-

Chriſma adhibetur in omni ferè epiſcopali functiõe. Chriſmatis excellentia. Materia compoſitionis vnguenti.

Chriſmatis inūctio poſt baptiſmum quid cōferat.

te replentur. Nec longè à fine: Sed & ipſi qui ſacratiſsimo regenerationis myſterio conſecratur, aduentum ſancti ſpiritus cōſummans inunctio largitur vnguenti &c. Vndè, vt opinor, iuxta ſacratiorem ſenſum, traditione diuina ſancti noſtræ ſacerdotalis functionis duces, honeſtiſsimum iſtud vnguenti conſecrandi munus, teleten ab effectu rei, quæ in eo perficitur, nominant.

Apoſtoli pfectionem vocārunt.

4. ET capite ſecundo, vt infrà, quæſt. quinta, B.

5. FABIANVS vt ſuprà, quæſt. tertia, B. 4.

1. B SYNODVS Laodicena canone quadrageſimooctauo: Oportet baptizatos &c. vt in textu.

2. CORNELIVS pontifex & martyr in epiſtola ad Fabium Antiochenum, teſte Euſebio Cæſareenſi libro ſexto hiſtoriç eccleſiaſticæ, capite trigeſimoquinto, de Nouato loquens: Vbi Exorciſtarum (inquit) præſidio ſpiritu illo malo eſſet liberatus, & pòſt in tam grauem morbum, vt iam fermè mori putaretur, incidiſſet, in lecto in q̄ decumbebat, aqua circunfuſus baptiſmum accepit, ſi modò talem hominem baptiſmum accepiſſe dicendum ſit: verùm morbo tandē elapſus, neque cætera quibus poſt baptiſmum ſecundùm Eccleſiæ canonem imbui oportuerat, acquiſiuit, neq; Domini ſigillo ab Epiſcopo obſignatus fuit. Quo quidem neutiquàm potitus, quo modo quæſo Spiritum ſanctum adeptus eſt?

Secundū Eccleſiæ canonē ab epiſcopo baptizati conſignantur.

Nouatiani ſacrū chriſma baptizatis nō præbent.

3. THEODORETVS in compendio hæreticarum fabularum libro tertio de Nauato, quem alij Nouatum appellant: Pœnitētiam à ſuo conuentu arcent penitùs, iiſq; qui ab ipſis tinguntur, ſacrum Chriſma non præbēt. Quocircà eos etiàm qui ex hac hęreſi corpori Eccleſiæ coniunguntur, benedicti Patres vngi iuſſerunt.

4. CYPRIANVS libro primo epiſt. duodecima, vt ſuprà quæſtion. ſecunda, A. 1.

5. IDEM in ſermone de vnctione Chriſmatis, vt ſuprà eadē quęſtione ſecunda, B. 2.

Chriſmatis vnguentum.

6. CYRILLVS Alexādrinus libro nono in Leuiticum: Quicunq; vnguento ſacri Chriſmatis delibuti ſunt, ſacerdotes effecti ſunt, ſicut Petrus ad omnem dicit Eccleſiam: Vos autem eſtis genus electū, regale ſacerdotium, gens ſancta.

1. Petr. 2.

Chriſma datur poſt baptiſmum.

7. CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi tertia myſtagogica: Et nobis poſtquàm ſimiliter ex aquis ſacri lauacri aſcendimus, datum eſt Chriſma, quod imaginem gerit illius, quo vnctus eſt Chriſtus. De quo & B. Iſaias in ſua prophetia, ex perſona Domini locutus

Eſa. 16.

eſt:

eſt: Spiritus Domini ſuper me: quapropter vnxit me: euangelizare pauperibus miſit me. Oleo enim aut vnguento corporali, Chriſtus ab hominibus vnctus non eſt: ſed pater ſaluatorem illum mundi totius conſtituens, vnxit eum ſancto ſpiritu. Cæterùm vide nè illud eſſe putes vnguentum tantùm: quemadmodùm enim panis Euchariſtiæ, poſt ſancti ſpiritus inuocationem, nō ampliùs eſt panis communis, ſed eſt corpus CHRISTI· ſic & ſanctum hoc vnguentum, non ampliùs eſt vnguentum nudum, neq; (ſi quis ità appellare malit) commune, poſtquàm iam conſecratum eſt: ſed eſt Chariſma CHRISTI, quod aduentu Spiritus ſancti per ipſius diuinitatem energiam habet. Quo frons & alij ſenſus corporis tui ſymbolicè inunguntur: & corpus quidem iſto viſibili vnguento perungitur: anima verò, ſancto viuificoq; ſpiritu ſanctificatur. Huius ſancti chriſmatis dono accepto, meritò appellamini Chriſtiani: veram efficiēs appellationem in ipſa regeneratione: antequàm enim hæc gratia vobis donata eſſet, non eratis propriè digni eo nomine, ſed pergentes eò vſque progreſsi eſtis vt efficeremini Chriſtiani. Nè ignoretis, in veteri lege huius Chriſmatis ſymbolum præceſsiſſe. Moyſes enim &c. Sed hæc quidem in figura contingebant illis, nobis verò non in figura, ſed in veritate. Eſt enim hoc ſanctum, ad protegendum corpus ſpiritualiter, & ad ſalutem animæ.

Tranſubſtantiatio.

Chriſmatis dignitas.

Propter acceptū chriſma Chriſtiani propriè dicimur.

1. C AVGVSTINVS libro decimoquinto de Trinitate, capite vigeſimoſexto: Neque aliquis diſcipulorum eius dedit Spiritum ſanctum. Orabant quippe vt veniret in eos quibus manum imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis præpoſitis etiam nunc ſeruat Eccleſia. Deniquè & Simon Magus offerens Apoſtolis pecuniam, non ait: Date & mihi hanc poteſtatem, vt dem Spiritum ſanctum: ſed cuicunque, inquit, impoſuero manus, vt accipiat Spiritum ſanctum. Quia neque ſcriptura ſuperiùs dixerat, Videns autem Simon quòd Apoſtoli darent Spiritum ſanctum: ſed dixerat, Vidēs autem Simon quòd per impoſitionem manuum Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus. Propter hoc & Dominus ipſe Ieſus Spiritum ſanctum, non ſolùm dedit vt Deus, ſed etiam accepit vt homo, propterea dictus eſt plenus gratia. Et manifeſtiùs de illo ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum: Quoniam vnxit eum Deus ſpiritu ſancto. Non vtiquè oleo viſibili, ſed dono gratiæ, quod viſibili ſignificatur vnguento, quo baptizatos vngit Eccleſia. Nec ſanè tunc vnctus eſt CHRISTVS Spiritu ſancto, quandò ſuper eum baptizatum velut columba deſcendit: tunc enim corpus ſuum, id eſt,

Actor. 8.

Epiſcoporū munus, imponere manus baptizatis.

Act. 10.

Viſibile vnguentū ſignificat donum gratiæ.

eſt, Eccleſiam ſuam præfigurare dignatus eſt, in qua præcipuè baptizati accipiunt Spiritum ſanctum.

2. PACIANVS Barcilonenſis Epiſcopus de Baptiſmo: Recipiendus eſt Chriſtus, vt generet: quia ſic Ioannes Apoſtolus dicit: Quotquot eum receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Hæc autem compleri aliâs nequeunt, niſi lauacri, & chriſmatis, & Antiſtitis ſacramento. lauacro enim peccata purgantur, Chriſmate ſanctus ſpiritus ſuperfunditur: vtraque verò iſta, manu & ore Antiſtitis impetramus.

Ioann. 1.

Chriſmate ſuperfunditur Spiritus ſanctus.

3. IDEM in epiſtola prima ad Sympronianum: Si ergò & lauacri & Chriſmatis poteſtas, maiorum longè chariſmatum, ad Epiſcopos ex Apoſtolorum forma & poteſtate deſcendit, & ligandi quoque ius adfuit atque ſoluendi.

Chriſmatis conferendi poteſtas.

4. PROSPER in ſententijs Auguſtini, ſentētia trecenteſima quadrageſimaſecunda: Chriſti nomen à chriſmate eſt, id eſt, ab vnctione: Quia ideò omnis Chriſtianus ſanctificatur, vt intelligat ſe non ſolùm ſacerdotalis & regiæ dignitatis eſſe conſortem, ſed etiàm cōtra Diabolum fieri luctatorem.

Chriſti nomē à chriſmate.

5. AVGVSTINVS tractatu trigeſimotertio in Ioannem: Chriſti nomen à chriſmate dictum eſt. Chriſma autem Græcè, Latinè vnctio nuncupatur. Ideò autem nos vnxit, quia luctatores contra diabolum fecit.

Ad luctam Chriſtiani vnguntur.

6. SERMONE quadrageſimoſeptimo de verbis Domini, eadē habet ad verbum.

7. RABANVS Archiepiſcopus Moguntinus libro primo de inſtitutione clericorum, capite trigeſimo. vide ſuprà, quæſtiō. prima de Confirmatione, authoritate 13.

8. ISIDORVS Hiſpalenſis libro ſecūdo de officijs Eccleſiaſticis, capite vigeſimoquinto, vt ſuprà ibidèm, authorit. 11.

9. TERTVLLIANVS in libro de carnis reſurrectiōe, vt in textu.

10. IDEM in libro de baptiſmo: Exindè egreſſi de lauacro, perungimur benedicta vnctiōe de priſtina diſciplina, q̃ vngi oleo de cornu in ſacerdotio ſolebant. Ex quo Aaron à Moyſe vnctus eſt, vndè Chriſtus dicitur à chriſmate, quod eſt vnctio, quæ Domino nomen accommodauit, facta ſpiritalis, quia ſpiritu vnctus eſt à Deo patre, ſicut in Actis: Collecti ſunt enimuerò in iſta ciuitate aduersùs ſanctū filium tuū, quem vnxiſti. Sic & in nobis carnaliter currit vnctio, ſed ſpiritaliter ꝓficit: quomodò & ipſius baptiſmi carnalis actus, quòd in aqua mergimur: ſpiritalis effectus, quòd delictis liberamur. Dehinc

Exod. 29. Chriſtus à chriſmate.

Act. 4. Viſibilis vnctio ſpiritualiter opatur.

hinc manus imponitur, per benedictionem aduocans & inuitans ſpiritum ſanctum.

11. THEODORETVS in primum caput Canticorum: Sacri Baptiſmatis recordare: in quo qui initiantur, poſt Satanæ abnegationem & Dei confeſsionem, veluti ſigno ac nota quadam regia ſpiritalis vnguenti Chriſmate inuncti, ſub ea viſibili vnguenti ſpecie inuiſibilem ſanctiſsimi Spiritus gratiam ſuſcipiunt.

D 1. DIONYSIVS Areopagita, 2. Clemens, 3. Tertullianus, 4. Fabianus, 5. Cornelius, 6. Cyprianus, 7. Cyrillus Hieroſolymitanus, & 8. Alexandrinus, 9 Baſilius, 10. Pacianus, vt ſuprà tum in hac, tum in ſuperioribus quæſtion.

Inuiſibilē SS. gratiam ſuſcipiūt inuncti Chriſmate.

11. AMPHILOCHIVS Iconienſis Epiſcopus in vita D. Baſilij Magni: Admiratus quoquè Maximinus Epiſcopus Baſilij in Deū dilectionem, oráuſque veſtiuit eum reſurrectionis CHRISTI indumento. Baptizauit autem & Eubulum, atque vngens eos ſancto chriſmate, tradidit illis viuificam communionem.

Chriſmate inūctus Baſilius ab Epiſcopo.

12. OPTATVS Mileuitanus libro ſecundo contra Donatiſtas: Ampullam quoquè Chriſmatis per feneſtram, vt frangerent Donatiſtæ iactauerunt. Et cùm caſum adiuuaret abiectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam ſpiritali ſubuectiōe deduceret: proiecta caſum ſentire non potuit. Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.

Miraculū factū in ampulla chriſmatis.

13. CONCILIVM Romanum ſub Syluestro canone quinto: Cōſtituit etiàm clara voce Syluester Epiſcopus vrbis Romæ, vt nemo presbyterorum Chriſma conficeret, dicens: quoniam Chriſtus à Chriſmate vocatur.

Chriſma cōficere ſolus Epiſcopus debet.

14. CONCILIVM ſecundum Carthaginenſe canone tertio: Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio & puellarum conſecratio à presbyteris non fiant.

Chriſmatis cōfectio quorum non ſit.

15. CONCILIVM tertium Carthaginenſe canone trigeſimoſexto: Vt presbyter inconſulto Epiſcopo virgines non conſecret: Chriſma verò nunquàm conficiat.

16. CONCILIVM quartum Carthaginenſe canone trigeſimoſexto: Presbyteri qui per diœceſes eccleſias regunt, non à quibuslibet Epiſcopis, ſed à ſuis: nec per iuniorem clericum, ſed aut per ſeipſos, aut per illum qui ſacrarium tenet, ante Paſchæ ſolennitatem Chriſma petant.

Chriſma vndè petēdum.

17. CONCILIVM primum Toletanū canone vigeſimo: Quāuis penè vbiq; cuſtodiatur vt abſque Epiſcopo Chriſma nemo cō-

n ficiat,

Chriſmatis confectio. ficiat, tamen quia in aliquibus locis vel prouincijs presbyteri dicũtur Chriſma cõficere, placuit ex hac die nullũ alium niſi Epiſcopũ Chriſma conficere, & per diœceſin deſtinare, ità vt de ſingulis Eccleſijs ad Epiſcopum ante diem Paſchæ diaconi deſtinẽtur aut ſubdiaconi, qui confectum Chriſma ab Epiſcopo deſtinatum, ad diem Paſchæ poſsint ad tempus deferre.

18. CONCILIVM primum Vaſenſe canone tertio: Per ſingula territoria presbyteri vel miniſtri ab Epiſcopis, non prout libitum fuerit, à vicinoribus, ſed à ſuis proprijs per annos ſingulos petant chriſma, appropinquante ſolennitate paſchali: nec per quemcunq; eccleſiaſticum, ſed ſi qua neceſsitas, aut miniſtrorum occupatio eſt, per ſubdiaconum, quia inhonorum eſt, inferioribus ſumma committi. — Vndè petẽdũ.

19. CONCILIVM Tridentinum ſeſſ. ſeptima, de Confirmatione canone ſecũdo: Si quis dixerit iniurios eſſe Spiritui ſancto eos, qui ſacro Confirmationis chriſmati virtutem aliquam tribuunt, anathema ſit. — Chriſmati virtutẽ adimentes.

V

Quis Sacramenti huius eſt vſus & fructus?

Ioan 3 b

a Melchiades ad Hiſp. Epiſcopos. vixit anno 311. Cõcil. Florẽtin.

A In Baptiſmo[a] regeneramur ad vitam: poſt Baptiſmum autem in hoc Sacramento confirmamur ad pugnam. In Baptiſmo abluimur, hoc verò poſt Baptiſmum roboramur, vt regeneratis cuſtos & cõſolator & tutor adſit Spiritus ſanctus. Hæc ſummi & Pontificis & martyris Melchiadis eſt doctrina. Nec diſſentit ab eo quod [b] Clemens teſtatur, ſe ab Apoſtolis ipſis accepiſſe: Cùm regeneratus, inquiens, quis fuerit per aquam, poſtmodùm ſeptiformis Spiritus gratia ab Epiſcopo cõfirmetur, qa aliter perfectus Chriſtianus eſſe nequaq̃ poterit.

b Epiſt 4. ad Iuliũ & Iulianũ. vixit Apoſtolorũ tẽpore. Amb lib. 3. de ſacrã. ca. 2. & de ijs q my. initian. ca. 7.

B Pro-

B Prodeſt igitur hoc [c] ſacramentum mirificè, vt qui fidei myſterijs initiati ſunt, ſicut geniti [d] modò infantes & adhuc imbecilles, in CHRISTO adoleſcant atque corroborentur. c Diony. de eccl. hier. c. 2. d 1. Pet. 2. a

C Hos ceu Chriſtianæ militiæ tyrones Epiſcopus admonet in unctione, vt aduersùs tot hoſtes & quotidiana pericula [e] Spiritu principali confirmētur. Conſignat illis Cruce [f] frontem, quę pudoris eſt ſedes, vt cōſtanter & intrepidè nomen DOMINI confiteantur: impingit & alapam, vt Chriſtianam militiã inuicta patientia exercendã & ornandam eſſe, ſibi perpetua memoria retineant. e Pſal. 50 c f Auguſt. in Pſal 141. Luc. 9 c Matth. 10. d 1 Pet. 2. d Luc. 21. d Matth. 5. f Act. 4. & 5.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit, &c.

PRIORIS Petri ſecundo: Sicut modò geniti infantes, rationabiles & ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.

PSALMO quinquageſimo: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.

LVCAE nono: Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua & patris & ſanctorum angelorum.

MATTHAEI decimo: Oīs ergò qui cōfitebitur me coram hominibus, cōfitebor & ego eũ corã patre meo q in cęlis eſt.

PRIORIS Petri ſecundo: Quę em̃ eſt gloria, ſi peccãtes & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefaciētes, patienter ſuſtinetis, hęc eſt gratia apud Deũ. In hoc em̃ vocati eſtis, quia & CHRISTVS paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius: qui peccatum non fecit, &c.

LVCAE vigeſimoprimo: Ego dabo vobis os &c. Trademini autem à parentibus &c. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

MATT. quinto: Ego dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexterã maxillã tuam, præbe illi & alteram, &cæ.

ACTOR. quarto: Petrus repletus ſpiritu ſancto, dixit ad eos: Principes populi & Seniores, ſi nos hodiè dijudicamur in be neſacto hominis infirmi &cæ. notum ſit omnibus vobis &c. Videntes autem Petri conſtantiam & Ioannis, cóperto quòd homines eſſent ſine literis &c. Ibidèm: Si iuſtum eſt in conſpectu Dei vos potiùs audire &c. At illi comminantes dimiſerũt eos. Et paulò pòſt: Et cùm oráſſent, motus eſt locus in quo erant congregati: & repleti ſunt omẽs Spiritu ſancto, et loquebãtur verbum Dei cum fidutia. Et virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis IESVS CHRISTI Domini noſtri.

ACTORVM quinto: Et iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerũt eos in cuſtodia publica &c. Et paulò pòſt: Obedire oportet Deo magìs, quàm hominibus. Deus patrum noſtrorum ſuſcitauit IESVM quem vos interemiſtis &c. Et conuocantes Apoſtolos, cæſis denunciauerunt, nè omninò loquerentur in nomine IESV: & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudẽtes à conſpectu Concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine IESV contumeliam pati.

PATRES.

1. A. MELCHIADES Pontifex & Martyr, quem alij Melciadem, nonnulli Miltiadem vocant, in epiſtola ad Hiſpaniæ Epiſcopos: De his verò, ſuper quibus rogitáſtis vos informari, id eſt, Collatio Baptiſmi cum Cófirmatióe. vtrùm maius eſſet Sacramẽtum manus impoſitio Epiſcoporũ, aut baptiſmus: ſcitote vtrũq; magnũ eſſe ſacramentũ. Et ſicut vnũ à maiorib⁹ fit, id eſt, à ſummis põtificibus, q̃d à minorib⁹ pfici nõ poteſt,

itá

ità & maiori veneratione venerandum & tenendum eſt. Sed ità cō-iuncta ſunt hæc duo ſacramenta, vt ab inuicèm, niſi morte præueni-ente, nullatenùs poſsint ſegregari, & vnum ſine altero ritè pficì non poteſt. Nam vnum (præueniente morte) ſaluare ſine altero poteſt, aliud autem non poteſt. Vndè ſcriptum eſt: In diebus illis, dicit Do- Ioel.2. minus, Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Aduerta-mus ſummas diuitias bonitatis Dei. Quod in cōfirmādis neophytis manus impoſitio tribuit ſingulis, hoc tunc ſpiritusſancti deſcēſio in credentium populos, donauit vniuerſis. Sed qa diximus, quòd ma-nus impoſitio & confirmatio, ad Baptiſmi perfectionem pertineat, & qui iam regeneratus in CHRISTO eſt, confirmare aliquid poſ-ſit, fortè cogitat ſibi aliquis: Quid mihi prodeſt poſt myſterium ba-ptiſmatis, myſterium Confirmationis? Aut quantùm video, non to-tum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis in-digemus. Non ità dilectiſsimi. Attēdat charitas veſtra: Sicut exigit militaris ordo, vt cùm Imperator, quemcūque in militum recepe-rit numerum, non ſolùm ſignet receptum, ſed etiam armis compe-tentibus inſtruat pugnaturum: ità in baptizato benedictio illa mu-nitio eſt. Dediſti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid pro-deſt ſi quiſquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, niſi prouidere ſtudeat & tutorem? Itaque paracletus regeneratis in pſal.126. CHRISTO, cuſtos & conſolator & tutor eſt. Ideò dicit ſermo di-uinus: Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtrà vigilat qui cu-ſtodit eam. Ergò Spiritusſanctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutife-ro deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocētiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo, tota ętate victuris, inter inuiſibiles hoſtes & pericula gradi-endum eſt, in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmū con-firmamur ad pugnam: in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum ro-boramur. At ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis bene-ficia, victuris tamen neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Rege-neratio per ſe ſaluat, mox in pace beati ſeculi recipiendos: Confir-matio autem armat & inſtruit, ad agones huius mundi & prælia, re-ſeruandos. Qui autem poſt Baptiſmum cum acquiſita innocentia, immaculatus peruenit ad mortē, confirmatur morte, quia non po-teſt peccare poſt mortē. Hic, ſi fortè illud etiam requirere velimus, poſt paſsionem & reſurrectionem CHRISTI, quid Apoſtolis pro-fuerit aduentus ſpiritus ſancti, ipſe Dominus eis euidenter exponit: Quæ dico, inquit, vobis, non poteſtis ea portare modò: Cùm autem Ioan.16.

Effectus confirmationis & baptiſmi quo modò differant.

venerit ille ſpiritus veritatis, ipſe docebit vos omnem veritatem. Vides, quia cùm ſpiritusſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur? Itaque ante deſcenſionem ſpiritusſancti, vſque ad negationem Apoſtoli deterrentur: poſt viſitationem verò eius, vſque ad martyrium contemptu ſalutis armantur. Secūdùm hoc per CHRISTVM redimimur, per ſpiritum verò ſanctum, dono ſapientiæ ſpiritualis illuminamur, ædificamur, erudimur, inſtruimur, conſummamur, vt illam ſpiritus ſancti vocem audire poſsimus: Intellectum tibi dabo, & inſtruam in via hac, qua gradieris. De ſpiritu ſancto accipimus, vt ſpirituales efficiamur, quia animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus DEI. De ſpiritu ſancto accipimus, vt ſapiamus inter bonum malumq́ diſcernere, iuſta diligere, iniuſta reſpuere, vt malitiæ ac ſuperbiæ repugnemus, vt luxuriæ ac diuerſis illecebris, & fœdis indignisq́ cupiditatibus, reſiſtamus. De ſpiritu ſancto accipimus vitæ amorem, & gloriæ ardorem, vt ſuccenſi diuinitùs, erigere à terrenis mentem ad ſuperna & diuina valeamus.

Spiritusſanctus quid cōferat nobis. *Pſal. 31.* *1. Cor. 2.*

2. CONCILIVM Florentinum: Effectus autem huius Sacramenti eſt, quia in ea datur ſpiritusſanctus ad robur, ſicut datus eſt Apoſtolis in die Pentecoſtes, vt Chriſtianus audacter CHRISTI confiteatur nomen. Ideoq́ in fronte, vbi verecundiæ ſedes eſt, confirmandus inungitur, nè CHRISTI nomen confiteri erubeſcat, & præcipuè crucem eius quæ Iudæis eſt ſcandalum, gentibus autem ſtultitia, propter quod ſigno crucis ſignatur.

Confirmationis effectus. *Actor. 2.* *Cur in fronte vngamur.* *1. Cor. 1.*

3. CLEMENS pontifex & martyr epiſtola quarta ad diſcipulos ſuos Iulium & Iulianum: Omnibus feſtinandum eſt, ſine mora renaſci Deo, & demùm conſignari ab Epiſcopo, id eſt, ſeptiformem gratiā ſpiritusſancti percipere, quia incertus eſt vniuſcuiuſque exitus vitæ. Quum autem regeneratus fuerit per aquā, & poſtmodūm ſeptiformi ſpiritus gratia ab Epiſcopo (vt memoratum eſt) confirmatus, quia aliter perfectus eſſe Chriſtianus nequaquàm poterit, nec ſedem habere inter perfectos, ſi non neceſsitate, ſed incuria aut volūtate remanſerit, (vt à B. Petro accepimus, & cæteri ſancti Apoſtoli, præcipiente Domino, docuerunt) & demùm ex operibus bonis oſtendat in ſe ſimilitudinem eius, qui eum genuit, patris.

Septiformis gratia in Cōfirmatione percipitur. *Perfectus Chriſtianus non eſt, qui confirmatus non ſit.* *B. Petri & apoſtolorum doctrina.*

4. AMBROSIVS libro tertio de ſacramentis, capite ſecundo: Sequitur ſpiritale ſignaculum quod audiſtis hodiè legi, quia poſt fontem ſupereſt vt perfectio fiat, quandò ad inuocationem ſacerdotis ſpiritus ſanctus infunditur, ſpiritus ſapientiæ & intellectus,

Spiritusſancti dona conferentur. *Eſa. 11.*

ſpiritus cõſilij atq; virtutis, ſpiritus cognitiõis atq; pietatis, ſpiritus ſancti timoris. Septem quaſi virtutes ſpiritus. Et omnes quidẽ virtutes ad ſpiritum pertinent, ſed iſtæ quaſi cardinales ſunt, quaſi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm virtus? Quid tam principale, quàm conſilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor ſeculi infirmitas, ità timor Dei magna eſt fortitudo. Iſtę ſunt ſeptem virtutes quãdò conſignaris. Nam vt ait Apoſtolus ſanctus, Quia multiformis eſt, inquit, ſapiẽtia Domini noſtri, & multiformis ſapientia Dei, ità multiformis eſt ſpiritusſanctus, q habet diuerſas variasq; virtutes. Vndè & Deus virtutum dicitur: quod aptari poteſt patri & filio & ſpiritui ſancto. 1. Cor. 12.

5. IDEM de ijs qui myſterijs initiantur, capite ſeptimo: Vndè repete qa recepiſti ſignaculum ſpiritale, ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilij atq; virtutis, ſpiritum cognitiõis & pietatis, ſpiritum ſancti timoris: & ſerua quod accepiſti. Signauit te Deus pater, confirmauit te CHRISTVS Dominus, & dedit pignus ſpiritus in cordibus tuis, ſicut Apoſtolica lectione didiciſti. Dona ſpiritusſancti. Eſa. 11. 2. Cor. 5.

B DIONYSIVS Areopagita libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite ſecundo: Aſſumentes autem baptizatum ſacerdotes, ſuſceptori ſuiq; acceſſus duci conſignant, & vnà cum ipſo illum veſtem baptizati munditiæ congruam induunt: ſicq; indutum, rurſùs ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorſùs vnguento virum ſignans, ſacratiſsimæ communionis participem facit. Et ſub finem capitis: Enimuerò illa perficiens vnctio facit ità perfectum, fragrãtia ſuauiſsimi odoris inſignem, quippe diuinæ generationis ſacroſancta perfectio, diuino ſpiritui q̃ fuerint perfecta, coniungit. Porrò aduẽtum illum ſecretiſsimum ſpiritus, qui intelligibiliter odore ſuaui fragrantes facit ac perficit, cùm ſit prorſùs ineffabilis, ſpiritaliter intelligendum dimitto, qui diuini ſpiritus ſanctam ac deificam ſocietatem in anima ſua percipere meruerunt. In fine autem omnium, pontifex ità perfectum ad ſacratiſsimam euchariſtiam vocat, atque conſummãtium illi ſacramentorum communionem deificam tradit. Confirmatiõ baptizati per inunctionem. Perficiẽs vnctio.

C AVGVST. in Pſal. cẽteſimũ quadrageſimũ primum: Vſq; adeò de cruce nõ erubeſco, vt nõ in occulto loco habeã crucẽ CHRISTI, ſed in fronte portem. Multa ſacramenta aliter atque aliter accipimus. Quædam, ſicut nôſtis, ore accipimus: quędã p̃ totũ corpus accipimus. Quia verò in fronte erubeſcitur, ille qui dixit: Qui me erubuerit In fronte cur conſignamur cruce.

buerit coram hominibus, erubeſcam eum coram patre meo qui in cælis eſt, ipſam ignominiam quodammodò & quam Pagani derident, in loco pudoris noſtri conſtituit. Audis hominē inſultare impudenti & dicere, frontem non habet. Quid eſt, frōtem non habet? Impudens eſt: non habeā nudā frontē, tegat eam crux Domini mei.

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

I

Quid ſignificat nomen Euchariſtiæ?

SVmmum illud [a] & longè ſacratiſsimum Sacramentum, quo nihil habet Eccleſia dignius, admirabilius, efficacius, ſalubrius'ue, hoc vno nomine deſignatur.

B Et rectè quidem Euchariſtia, tanquàm bona [b] gratia, ſeu gratiarū actio dicta eſt, quia præcipuum & maximum [c] Dei donum, ipſumque omnis gratiæ fontem & authorem continet: ſummorumque nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarum actionem, laudem & gloriam ſummam Deo ſummo debemus. Maius enim beneficium optare non potuiſſemus, q̄ quòd Chriſtus IESVS Dominus noſter de virgine natus, cruci affixus, & in gloriam [d] aſſumptus, ſe nobis totū itá largiatur, vt etiā nunc corpus eius ſanguinemque verè ſumamus, illique per hoc diuinum Sacramētum prorsùs [e] incorporemur.

a Diony Ecc. hier. c. 2. & 3. Concil Trid. ſeſ. 13. c. 2. & 3.
b Amb. lib. 5. de Sacrā. ca. 3. Cyp. de lapſis Orig contra Celſum lib. 8.
c Chryſo. hō. 60 ad pop. & 83. in Matth. Itē 45. in Ioā. & 61. ad pop Antiochenū.
d Chry. lib. 3. de ſacerdotio. & homil. 2. ad pop. Antioc. & 3. ad Epheſ.
e Cyril. in Io. li. 4. c 16. & 17 lib. 10. c. 13. li. 11. c 26. & 27. Hilarius de Tri. lib. 8 Irē. li. 5. Cyril. Hiero. catech. 4. myſtag. Chry. hō. 45. in Ioā, & 61 ad pop. Antiochenū.

PATRES.

1. A DIONYSIVS Areopagita de Eccleſiaſtica Hierarchia capite ſecundo: In fine autem omnium, pontifex ità perfectum ad ſacratiſsimam Euchariſtiam vocat, atque conſummantium illi ſacramẽtorum communionem Deificam tradit.

2. IBIDEM capite tertio: Eſt enim iuxta inclytum præceptorem noſtrum Sacramentorum conſummatio. Et paulò pòſt: Neq; enim fermè fas eſt, ſacerdotalis muneris myſterium aliquod peragi, niſi diuinum iſtud Euchariſtiæ auguſtiſsimumq; ſacramentum cõpleat. In eodem capite vocat ſacroſancta & auguſtiſsima myſteria. *Euchariſtia Sacramẽtorũ cõſummatio.* *Auguſtiſſimũ Sacramentũ.*

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite ſecundo: Ergò Saluator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad patrem, Sacramentum hoc inſtituit, in quo diuitias diuini ſui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium ſuorum, & in illius ſumptionem colere nos ſuî memoriam præcepit, ſuamq; annunciare mortem, donèc ipſe ad iudicandũ mundum veniat. Sumi autem voluit ſacramẽtum hoc tanquàm ſpiritalem animarũ cibũ, quo alantur & confortentur viuentes vita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipſe viuet propter me: & tanquàm antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus pſeruemur. Pignus prætereà id eſſe voluit futuræ noſtræ gloriæ & perpetuę felicitatis, adeoq; ſymbolum vnius illius corporis, cuius ipſe caput exiſtit, cuiq; nos tanquàm membra arctiſsima fidei, ſpei & charitatis cõnexione adſtrictos eſſe voluit, vt idipſum omnes diceremus, neq; eſſent in nobis ſchiſmata. *Euchariſtiæ donum quàm excellens.* *Pſal. 110.* *1. Cor. 11.* *Cibus animæ* *Ioan 6.* *Antidotum.* *Pignus.* *Epheſ. 5.* *Symbolum vnitatis.* *Rom. 12.* *1. Cor. 1.*

4. IBIDEM capite tertio: Commune hoc quidem eſt ſanctiſsimę Euchariſtiæ cum cæteris Sacramentis, ſymbolum eſſe rei ſacræ, & inuiſibilis gratiæ formam viſibilem: verùm illud in ea excellens & ſingulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tunc primùm ſanctificandi vim habent, cùm quis illis vtitur. At in Euchariſtia ipſe ſanctitatis author ante vſum eſt: nondùm enim Euchariſtia de manu Domini Apoſtoli ſuſceperant, cùm verè tamen ipſe affirmaret, corpus ſuum eſſe quod præbebat. Et ſemper hæc fides in Eccleſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecrationem, verum Domini noſtri corpus verumq; eiùs ſanguinem ſub panis & vini ſpecie vnà cum ipſius anima & diuinitate exiſtere: ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub vini ſpecie ex vi verborum: Ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamq; ſub vtraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes CHRISTI *Excellit reliqua Sacramẽta, quòd ante vſum cõtineat authorem ſanctitatis.* *Cõcomitãtia.*

Rom. 6.

Domini, qui iam ex mortuis reſurrexit, non ampliùs moriturus, inter ſe copulantur. Diuinitatem porrò propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam vnionem. Quapropter veriſsimum eſt, tantundem ſub altera ſpecie, atquè ſub vtraque con tineri. Totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie & ſub quauis ipſius ſpeciei parte: totus itē ſub vini ſpecie, & ſub ei⁹ partib⁹ exiſtit.

Totus Chriſtus ſub vtralibet ſpecie & ſub quauis parte continetur.

1. B. AMBROSIVS libro quinto de Sacramentis, capite tertio: Veniſti ad altare, accepiſti gratiam Chriſti.

Euchariſta dicitur gratia Chriſti.

2. CYPRIANVS de lapſis cùm retuliſſet nonnulla miracula de Euchariſtia: Documento, inquit, vnius oſtenſum eſt, Dominum recedere cùm negatur: nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe quod ſumitur, qñ gratia ſalutaris in cinerē, ſanctitate fugiente, mutetur.

Euchariſtia vocatur gratia ſalutaris.

3. ORIGENES libro octauo contra Celſum: Nos qui rerū oīm cōditori placere ſtudemus, cum precibus & gratiarū pro beneficijs acceptis actione oblatos panes edimus, corpus iam p̄ precationem factos ſanctū quoddā & ſanctificās, vtentes eo cum ſano propoſito. Ibidē poſteà: Hoc cauemus nè ingrati erga Deū habeamur. Habem⁹ etiàm eius gratiarū actiōis ſymbolum, panē q̄ Euchariſtia vocatur.

Per precationem panis fit corpus Chriſti.

Symbolū gratiarū actiōis.

4. CHRYSOSTOMVS homilia ſexageſima ad populum Antiochenum, & octogeſima tertia in Matthæum. Credamus vbiquè Deo, nec repugnemus ei, etiam ſi ſenſui & cogitationi noſtræ abſurdum eſſe videatur quod dicit: ſuperet & ſenſum & rationem noſtrā ſermo ipſius: quod in omnibus & præcipuè in myſterijs faciamus, nō illa quę ante nos iacent, ſolummodò adſpiciētes, ſed verba quoquè eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non poſſumus, ſenſus verò noſter deceptu facilimus eſt: illa falſa eſſe non poſſunt, hîc ſæpiùs atque ſæpiùs fallitur: quoniam ergò ille dixit, Hoc eſt corpus meum, nulla teneamnr ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus. Nihil enim ſenſibile traditum nobis à Chriſto, ſed rebus quidem ſenſibilibus: omnia verò quæ tradidit, inſenſibilia ſunt. Sic & in baptiſmo per aquam, quę res ſenſibilis eſt, donum illud conceditur: quod autem in ea conficitur, regeneratio ſcilicet ac renouatio, intelligibile quiddam eſt: nam ſi tu incorporeus eſſes, nudè ipſa dona incorporea tradidiſſet tibi: quoniam verò corpori coniuncta eſt anima tua, in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modò dicunt, vellem formam & ſpeciem eius, vellem veſtimenta ipſa, vellem calceamēta videre. Ipſum igitur vides, ipſum tangis, ipſum comedis. Veſtimenta eius deſideras videre, ipſe verò ſeipſum tibi tradit, non vt videas ſolùm, verumetiam vt tāgas & in

Simpliciter & ſine ambiguitate credendum corpus Chriſti in Euchariſtia.

Matth. 26.
Marci 14.
Luc 22.
1. Cor. 11.

Ipſum vides, tangis, comedis.

& in te habeas. Et paulò pòſt: Veniat in mentẽ tibi q̃ ſis honore honoratus, q̃ menſa fruaris. Ea nanq; re nos alimur, quã angeli videntes, tremũt, nec abſq; pauore ꝓpter fulgorẽ q indè reſilit, adſpicere poſſunt, & nos in vnã cum illo maſſam reducimur. Chriſti corpus vnũ, & caro vna facti ſumus. Quis loquetur potẽtias Dñi, auditas faciet oẽs laudes eius? qs paſtor vnquã mẽbris ſuis oues ſuas nutriuit? Multæ matres poſt partum alijs nutricibus infantes dederũt, quod ipſe facere noluit, ſed proprio corpore nos alit, & ſibi cõiungit atq; conglutinat. Conſideremus aũt, ex noſtra generatus eſt ſubſtãtia: Sed nihil hoc, inqes, ad oẽs pertinet. Immò ad oẽs. Nam ſi ad naturã noſtrã deſcendit, patet quoniã ad oẽs: quòd ſi ad oẽs, & ad vnumquenque profectò. Sed quomodò non oẽs indè lucrũ cõſecuti ſunt, inqes? Id certè non illius cauſa, q maximè hoc optat, accidit: ſed eorũ culpa q eum ſuſcipere nolũt. Singulis enim fidelibus per hoc myſterium ſe cõiungit: & q̃s peperit, nõ alij nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſsimè alit, hac etiàm re tibi perſuadens carnẽ illam tuã aſſumpſiſſe. tanta igitur charitate atq; honore affecti, non torpeamus. Non videtis quãta infantes animi alacritate mamillas arripiũt? qua preſsione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoq; ad hãc menſam, & ad huius calicis ſpiritalẽ accedamus papillã: immò verò maiore deſiderio quaſi lactentes pueri, gratiam ſpiritus ſugamus: vnus ſit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi hoc alimento ſpiritali priuamur.

Ea re alimur, quam tremũt angeli. *In vnam cum illo maſſam reducimur.* *Pſal. 105.* *Oues ſuis mẽbris nutrit.* *Proprio corpore alit.* *Singulis per Euchariſtiam ſe coniungit.* *Quãto deſiderio ad cõmunionem accedendum.*

5. IDEM homilia quadrageſimaquinta in Ioannem, & ſexageſima prima ad populum Antiochenum: Vt aũt non ſolùm per dilectionẽ, ſed re ipſa in illã carnẽ conuertamur: per cibũ id efficitur, quẽ nobis largitus eſt. Cùm enim ſuum in nos amorẽ indicare vellet, p corpus ſuum ſe nobiscommiſcuit, & in vnum nobiſcum redegit, vt corpus cum capite vniretur. Hoc enim amantiũ maximè eſt. Hoc Iob ſignificabat de ſeruis, à quibus maximè amabatur, q ſuũ amorem p̃ ſe ferẽtes dicebãt: Quis daret nobis vt eius carnibus impleremur? Quod Chriſtus fecit, vt maiori nos charitate adſtringeret, & vt ſuũ in nos oſtenderet deſideriũ, nõ ſe tantũ videri pmittens deſiderãtibus, ſed & tãgi & mãducari, & dẽtes carni ſuę infigi, & deſiderio ſuî oẽs impleri. Et poſt paululũ: Parẽtes ſępenumerò liberos ſuos alijs alendos dederũt, ego autem mea carne alo, me vobis exhibeo, oĩbus faueo, oĩbus optimã de futuris ſpem p̃beo. Qui in hac vita ità ſe nobis exhibet, multò magìs ĩ futura. Veſter ego frater eſſe volui, & cõmunicaui carnẽ ꝓpter vos & ſanguinẽ: & p q̃ vobis cõiunctus ſum, ea rurſùs vobis exhibui. Hic ſanguis facit, vt imago in nobis regia floreat: hic

Per Euchariſtiã re ipſa in Chriſti carnẽ cõuertimur. *Singularis in nos amor hic relucet.* *Iob 31.* *Permittit ſe tãgi, mãducari, & dẽtes carni ſuæ infigi.* *Sua carne nos alit.* *Sanguis Chriſti quem in*

ſacramento ſumimus, quã efficaciã habeat.

ſanguis pulchritudinẽ atq; nobilitatẽ aię, quã ſemp irrigat & nutrit, lãgueſcere nõ ſinit. Sanguis enim à cibo nõ fit repẽtè, ſed priùs aliud quiddã: hic quã primùm irrigat animã, eamq; vi quadã magna imbuit. Hic myſtic⁹ ſanguis dęmones ꝓcùl pellit, angelos & angelorũ dñm ad nos allicit. Dęmones eñ cùm Dominicũ ſanguinẽ in nobis vident, in fugã vertuntur, angeli aũt cõcurrunt. Hic ſanguis effuſus, vniuerſum abluit orbem terrarũ, de quo multa Paulus ad Hebręos ꝓſecutus eſt. Hic ſanguis abdita & ſancta ſanctorũ purgabat. Quòd ſi eius figura tantam habuit vim in templo Hebræorum, in media Aegypto liminibus adſperſus, longè magis veritas.

Exod. 12.

Qui ſursùm ſedet, hic à nobis eodẽ temporis articulo ptractatur.

6. CHRYSOSTOMVS libro tertio de ſacerdotio: O miraculũ, ô Dei benignitatem: q cum patre ſursùm ſedet, in illo ipſo temporis articulo oĩm manibus ptractatur, ac ſe ipſe tradit volentibus ipſum excipere ac cõplecti. Fit aũt id nullis p̃ſtigijs, ſed apertis ac circunſpicientibus circunſiſtentium oĩm oculis. Num tibi iſta contemptu ac deſpectu digna eſſe videntur? aut eiuſmodi, vt poſsit quis contra ea attolli atq; inſurgere? Ponito ob oculos Heliam illum &c. Hoc ergò myſterium omniũ maximè horrendũ verendumq;, quis tandèm q inſanus idem minimè ſit, quiq; è poteſtate non exierit, faſtidire ac deſpicere poterit?

Sacrificium Miſſæ myſteriũ maximè horrendũ verendũq; non niſi ab inſanis deſpicitur.

7. IDEM Chryſoſtomus homilia ſecũda ad populũ Antiochenũ: Tanquàm maximam hæreditatẽ Heliſęus meloten ſuſcepit: etenim verè maxima fuit hæreditas, omni auro precioſior. Et erat poſthàc duplex Helias ille, & erat ſursùm Helias, & deorsùm Helias. Noui ꝙ iuſtum illũ beatum putatis, & velletis quiſq; eſſe vt ille. Quid igitur, ſi vobis demõſtrauero quid aliud, quod illo multò maius oẽs ſacris myſterijs imbuti recepimus? Helias nẽpe meloten diſcipulo reliq̃t. Filius aũt Dei aſcendens, ſuã nobis carnem dimiſit: ſed Helias quidẽ exutus, Chriſtus aũt & nobis reliq̃t, & ipſam habens aſcẽdit. nè igitur animo cõcidamus, neq; lamentemur, neq; temporũ difficultatẽ timeamus. Qui enim ſanguinem ſuum pro nobis effundere non recuſauit, & carnem ſuam, & rursùm ipſum ſanguinem nobis cõmunicauit, nihil pro ſalute noſtra recuſabit.

Carnem ſuam nobis dimiſit, quã eandem habens aſcendit.

8. IDEM homilia tertia in epiſtolã ad Epheſios, & ſexageſimaprima ad populũ Antiochenũ: De corpore nobis ſermo eſt, & quidẽ de eo, quod ab iſto nihil differat, nec diſtet. Quotquot in corpore Chriſti cõmunicamus, quotquot ſanguinem illius deguſtamus, cogitemus ꝙ illius corpus & ſanguinẽ guſtamus, q in cęleſtib⁹ ſedet, q ab angelis adoratur, ꝓximè cõſiſtit immortali Dei potẽtię. Hei, q̃t nobis ad ſalutem

Eius corpus deguſtamus, q in cæleſtibus ſedet, & ab angelis adoratur.

lutẽ viç ſunt? Corpus ſuum nos fecit, corpus ſuum nobis tradidit, & tamen nihil horum à malis nos auertit. ô tenebras, & multã profunditatem, ô ſtupiditatem omni dolore vacuam.

9. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem capite decimoſexto: Mannæ alimentũ non æternam vitam, ſed breue famis remedium adferebat. Nõ ergò erat cibus verus, id eſt, panis de cælo. Sanctum verò Chriſti corpus, ad immortalitatem & vitam æternam nutriens cibus eſt: ità inquit, Sed aquam illi ex petra biberunt. Quid igitur indè lucrati ſunt, qui mortui fuerunt? non erat igitur potus ille verus, ſed verus potus eſt ſanguis Chriſti, quo radicitùs mors euertitur atque deſtruitur. Nõ enim hominis ſimpliciter ſanguis eſt, ſed eius qui naturali vitæ coniunctus, vita effectus eſt. Propterea corpus & membra Chriſti ſumus: quia per hanc benedictionem myſterij ipſum filium Dei ſuſcipimus.

Præfertur hoc Sacramentum mãnæ & aquæ de petra fluẽti.

In Eucbariſtia ipſum filium Dei ſuſcipimus.

10. ET capite decimoſeptimo: Quoniã res ardua eſt, & fide magìs, quàm alio modo recipitur: ideò multis atq; varijs modis mirabilem eius vtilitatem exponit, fundamentum & baſim fidem eſſe confirmans. Qui mãducat, inquit, carnem meam, & bibit ſanguinẽ meum: in me manet, & ego in illo. Sicutì enim ſi quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commiſceat: neceſsè eſt, ſi quis autem carnem & ſanguinem Domini recipit, cum ipſo ità coniungatur, vt Chriſtus in ipſo, & ipſe in Chriſto inueniatur. Simile quodammodò apud Matthæum comperies: Simile eſt, inquit, regnum cælorum fermento, quod acceptum abſcondit mulier in farinæ ſatis tribus. Quid igitur fœmina ſit, & quæ ſatoru m trinitas, aut omninò ſatum quid ſit, loco ſuo dicetur: nũc autem de fermẽto ſolùm dicamus. Sicut parùm (vt Paulus ait) fermenti totam maſſam fermentat: ſic paruula benedictio totum hominem in ſeipſum attrahit, & ſua gratia replet: & hoc modo in nobis Chriſtus manet, & nos in Chriſto. Verè enim totum fermẽtum in totam maſſam pertranſit.

Ioann. 6.

Simile.

Chriſto per Euchariſtiam coniungimur.

Matt. 13.

1. Cor. 5.

IDEM libro decimo in Ioannem, capite decimotertio: Non tñ negamus recta nos fide, charitateq; ſincera Chriſto ſpiritaliter coniungi. Sed nullam nobis cõniunctionis rationem ſecũdùm carnem cum illo eſſe, id pfectò pernegamus, idq; à diuinis ſcripturis omninò alienum dicimus. Quis enim dubitauit Chriſtum etiàm ſic vitẽ eſſe, nos verò palmites, qui vitam indè nobis acquirimus? audi Paulum dicentem: Quia omnes vnum corpus ſumus in Chriſto. Quia etſi multi ſumus, vnum tamen in eo ſumus. Omnes enim vno pane

Non tantùm fide & charitate cũ Chriſto coniungimur, ſed etiã ſecundũ carnem.

Ioan. 15.

1. Cor. 1.

participamus. An fortaſsis putat (aduerſarius Chriſti) ignotã nobis myſticę bñdictiõis virtutẽ eſſe? Quę cũ in nobis fiat, nõne corporaliter q̃q; facit cõmunicatiõe carnis Chriſti, Chriſtũ in nobis habitare? cur enim membra fideliũ mẽbra Chriſti ſunt? Neſcitis, inquit, q̃a mẽbra veſtra, membra ſunt Chriſti? membra igitur Chriſti, meretricis faciam membra? abſit. Saluator etiã: Qui mãducat carnẽ meã, ait, & bibit ſanguinem meũ, in me manet & ego in eo. Vndè conſiderãdum eſt, nõ habitudine ſolũ, q̃ per charitatẽ intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe, verũetiam & participatiõe naturali. Nam quemadmodùm ſi q̃s igne liquefactã cerã, aliæ ceræ ſimiliter liquefactæità miſcuerit, vt vnum quid ex vtriſq; factum videatur: ſic cõmunicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo. Nõ poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatẽ & vitã traduci, niſì naturalis vitæ corpus ei coniungeretur. Nõ credis mihi hæc dicenti: Chriſto (obſecro te) fidem prębe. Amẽ amen, inquit. dico vobis, niſì mãducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis ſanguinẽ eius, non habebitis vitã in vobis. Qui manducat carnẽ meã & bibit ſanguinẽ meum, habet vitã æternã, & ego ſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Audis apertè clamantẽ nõ habituros vitã, niſì ſanguinẽ eius biberimus, & carnem mãducauerimus. In vobis aũt ipſis dicit, id eſt, in corpore veſtro. Vita aũt, iurè ipſa vitæ caro intelligi poteſt: hæc enim nos in nouiſsimo die ſuſcitat. Et quo modo, dicere non grauabor. Caro vitæ facta vnigeniti caro, ad virtutem vitæ traducta eſt: nõ poteſt igitur morte ſuperari. Propterea in nobis facta, interitũ à nobis expellit. Nõ enim abeſt ab ea vnigenitus Dei filius. Vndè q̃a vnus eſt cũ carne ſua: ego, inquit, ſuſcitabo eum. Cur igitur ſecundùm carnem palmites nos dici pernegat? An non conuenienter dici poteſt, vitẽ, humanitatẽ eius eſſe, & nos palmites propter identitatẽ naturę? eiuſdẽ enim naturæ vitis & palmites ſunt. Ità & ſpiritaliter & corporaliter nos palmites, & Chriſtus vitis eſt.

Incorporamur Chriſto per hoc Sacramentum.
1 Cor. 6.
Ioan. 6.
Participatiõe naturali in nobis eſt.
Ibidem.

12. IDEM Cyrillus libro vndecimo in Ioannẽ, capite vigeſimoſexto: Cõſiderandũ eſt, ſi ad vnitatẽ cõſenſus & volũtatis, naturalem etiã inuenire poſſumus, p quã nos inter nos, & oẽs Deo colligemur: fortaſsìs enim etiã corporali vniõe cõiungimur, licèt adeò diſſeparati ſimus, vt vnuſquiſq; ſeorsùm & ſubſiſtat, & circũſcribatur. Nã ſi Petrus & Paulus vnũ vnitate in Chriſto ſint, Petrus tamen Paulus nõ eſt. Agè igitur cũ Trinitas vnũ natura ſit, conſideremus quomodò etiàm nos ipſi inter nos corporaliter, & cum Deo ſpiritaliter

Ioan. 15.

vnum ſumus. Ex Dei patris ſubſtantia vnigenitus prodiens, & totũ in ſua natura genitorem poſsidens, caro factus ſecundùm ſcripturã eſt, ſeq; ipſum naturæ noſtræ ineffabiliter cõiunxit atq; vniuit. Qui enim natura Deus eſt, verè homo factus eſt, non theophorus, id eſt, Deum in ſe per gratiã habens, vt myſterij vim ignorantes contendunt: ſed verus Deus ſimul & homo eſt. Sic quæ inter ſe plurimùm ſecundùm naturam diſtant, in vno ſeipſo coniunxit, & diuinæ naturæ participes nos effecit: Cõmunicatio enim ſpiritus, & (vt ità dicam) manſio, primùm in Chriſto fuit, & ab eo in nos penetrauit: cũ homo factus, ipſe templũ ſuũ proprio ſpiritu perunxit atq; ſanctificauit. Origo igitur & via, qua ſpirituſancto participamus, & DEO vniti ſumus, Chriſti myſterium eſt. Omnes enim in illo ſanctificamur. Vt igitur inter nos & Deum ſingulos vniret, quamuis corpore ſimul & anima diſtemus, modũ tamen adinuenit, conſilio patris & ſapientiæ ſuæ congruentem: ſuo enim corpore credentes, per communionem myſticam benedicens, & ſecum & inter nos vnum nos corpus efficit. Quis enim eos, qui vnius ſancti corporis vnione in vno Chriſto vniti ſunt, ab hac naturali vniõe alienos putabit? Nam ſi omnes vnum panem manducamus, vnum omnes corpus efficimur: diuidi enim atq; ſeiungi Chriſtus non patitur. Idcircò etiàm eccleſia corpus Chriſti facta eſt, & nos ſinguli membra Chriſti ſecundùm Paulũ. Vni enim Chriſto per corpus ſuum cõiuncti, quoniam in nobis illum qui eſt inuiſibilis, accepimus, ipſi potiùs quàm nobis membra noſtra accommodantur. Quòd autem Eccleſia corpus à ſingulis hominibus tanquàm membris compoſitum, ſaluator verò caput ſit, Paulus oſtẽdit, dicẽs: Vt in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totũ corpus compactum & connexum per omnem iũcturam ſubminiſtrationis ſecundùm operationem in menſuram vniuſcuiuſq; membri, augmentũ corporis facit in ædificationem ſuĩ in charitate. Quòd autem corporalis hæc vnio ad Chriſtum participatione carnis eius acquiritur, ipſe rurſùs Paulus de myſterio pietatis diſſerẽs, teſtatur: Quod alijs, inquit, generationibus non eſt agnitum filijs hominum, ſicut nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu, eſſe gentes cohæredes & concorpores & comparticipes promiſsiõis in Chriſto. Si autem omnes inter nos in CHRISTO vnum ſumus corpus, nec inter nos ſolùm, verùm etiam cum eo qui per carnem ſuam ad nos tranſiuit: quomodò vniuerſi & inter nos, & in CHRISTO vnum non erimus? CHRISTVS enim eſt huius

Per colonem myſticã vnũ nos corpus ſecũ efficit.

Ephe. 5.

Ephe. 4.

Corporalis vnio ad Chriſtum.

Ephe. 3.

vnionis

vnionis vinculũ, qui Deus ſimul & homo eſt. Sed de vnione corporali ſatis.

Corporaliter nobis vnitur per eulogiam myſticam.

ET capite vigeſimoſeptimo: Corporaliter filius per benedictionem myſticam nobis vt homo vnitur, ſpiritaliter autem vt Deus, ſui ſpiritus gratia, noſtrum ad nouam vitam, & diuinæ naturæ participationem, ſpiritum redintegrans. Nexus igitur vnionis noſtræ ad Deum patrem Chriſtus eſt: nobis quidem vt homo, Deo autem patri vt Deus naturaliter vnitus. Nõ erat enim poſsibile, corruptioni ſubiectam hominis naturam ad immortalitatem conſcendere, niſi natura immortalis atq; incommutabilis ad eam deſcendiſſet, ac communiõe participationeq; ſuî à mortalitatis noſtræ terminis ad ſuum bonũ reformatos eleuaret. Cõſummati ergò ſumus, reductiq; ad vnionẽ Dei patris mediatiõe ſaluatoris, id eſt, Chriſti. Filiũ enim Dei natura patri vnitum, corporaliter ſubſtantialiterq; (vt dictum eſt) accipientes, clarificamur glorificamurq; ſupremæ facti naturæ participes.

Corporaliter ſubſtantialiterq; accipiẽtes filiũ Dei.

14. HILARIVS Pictauieñ epiſcopus lib. 8. de Trinitate: Eos nũc q inter patrẽ & filiũ voluntatis ingerũt vnitatẽ, interrogo, vtrúmne per naturæ veritatẽ hodiè Chriſtus in nobis ſit, an p concordiã voluntatis? Si enim verè verbũ caro factũ eſt, & nos verè verbũ carnẽ cibo dñico ſumimus, quõ nõ naturaliter manere in nobis exiſtimãdus eſt, qui & naturã carnis noſtræ iã inſeparabilẽ ſibi homo natus aſſumpſit, & naturã carnis ſuæ ad naturã æternitatis ſub ſacramento nobis cõmunicandæ carnis admiſcuit? Ità enim oẽs vnũ ſumus, quia & in Chriſto pater eſt, & Chriſtus in nobis eſt. Quiſquis ergò naturaliter patrẽ in Chriſto negabit, neget priùs nõ naturaliter vel ſe in Chriſto, vel Chriſtũ ſibi ineſſe, qa in Chriſto pater, & Chriſtus in nobis, vnũ in his eſſe nos faciũt. Si verè igitur carnẽ corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille, q ex Maria nat⁹ fuit, Chriſtus eſt, nosq; verè ſub myſterio carnẽ corporis ſui ſumimus, & per hoc vnũ erimus, quia pater in eo eſt, & ille in nobis, quomodò voluntatis vnitas aſſeritur, cùm naturalis per ſacramentum proprietas, perfectæ ſacramentum ſit vnitatis?

Per naturæ veritatẽ Chriſtus in nobis eſt quia verè verbũ carnẽ cibo Dominico ſumimus.

Sub myſterio verè ſumimus carnem corporis Chriſti

15. IRENAEVS libro quinto aduersùs hæreſes Valentini & ſimiliũ. Vani ſunt omnimodò, q vniuerſam diſpoſitionẽ contẽnunt, & carnis ſalutẽ negant, & regenerationem eius ſpernũt, dicentes nõ eã capacẽ eſſe incorruptibilitatis. Sic aũt ſecundũ hęc videlicet, nec dñs ſanguine ſuo redemit nos, neq; calix Euchariſtię cõicatio ſanguinis eius, neq; panis quẽ frangimus, cõicatio corporis eius eſt. Sãguis enim

Reſurrectio probatur per verã participationẽ carnis & ſanguinis Chriſti.
1. Cor. 10.

enim nō eſt niſi à venis & carnibus, & à reliqua q̄ eſt ſecūdùm hominem ſubſtantia, qua verè factum verbum Dei ſanguine ſuo redemit nos. Quemadmodùm & Apoſtolus eius ait: In quo habemus redēptionem per ſanguinem eius, & remiſsionem peccatorum. Et quoniam membra eius ſumus, & per creaturam nutrimur. Creaturam autem ipſe nobis pręſtat, ſolem ſuum oriri faciens, & pluens quemadmodùm vult. eum calicem qui eſt creatura, ſuum corpus confirmauit, ex quo noſtra auget corpora. Quandò ergò & mixtus calix, & factus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis CHRISTI, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia. Quomodò carnem negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore CHRISTI nutritur, & membrum eius, quemadmodùm & Apoſtolus ait in ea quæ eſt ad Epheſios epiſtola: Quoniam membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſsibus eius: non de ſpiritali aliquo & inuiſibili homine dicens hæc. Spiritus enim neque oſſa neque carnes habet: ſed ea diſpoſitione quæ eſt ſecundùm hominem, quæ ex carnibus & neruis & oſsibus cōſiſtit, quę de calice, qui eſt ſanguis eius, nutritur, & de pane qui eſt corpus eius, augetur.

Ephe.1.&.5. Ephe.5. Luc.24.

16. CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi quarta myſtagogica: Sub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini datur ſanguis, vt ſumpto corpore & ſanguine CHRISTI, efficiaris ei comparticeps corporis & ſanguinis. Χριστόφοροι γινόμεθα. Sic Chriſtophori erimus, hoc eſt, CHRISTVM ferētes, cùm eius corpus & ſanguinem in menbra noſtra receperimus: atque ità, vt B. Petrus dicit, diuinæ naturæ conſortes efficiemur.

Comparticipes corporis & ſanguinis. Diuinæ conſortes naturæ 2.Pet.1.

17. CHRYSOSTOMVS homilia quadrageſimaquinta in Iohannem, & ſexageſimaprima ad populum Antiochenum, vt ſuprà.

II

Quæ in hoc ſacramento præcipuè continentur?

A Tria[a] cōtinet Euchariſtia, ſpecies viſibiles, veritatem [b] corporis & ſanguinis Dominici, & ſpiritualis gratiæ virtutem.

a Cyrill. Hieroſol. catech. 4. myſt.
b Matth 26. c. Mar. 14. c. Luc. 22 b 1. Corin. 11.

B Quod enim oculis noſtris appáret, [c] ſpecies ſunt viſibiles, panis videlicet ac vini.

c Theophylac. in Mar. 14. ca. & Matth 26. ac in Ioan. 6. Cyrill. ad Coloſ Amb. lib 4. de Sacram. c. 4 & lib. 6. cap. 1.

vini. Quod autem ſub ſpeciebus ijſdem Fides no-
d Damaſcen. lib. 4. cap 14. ſtra, non [d] ſenſus ac ratio comprehendit, id verum corpus & ſanguis eſt Chriſti Saluatoris.

C Cæterùm quod participatiõe Sacramẽti huius conſequimur, [e] eximia quædam eſt ſpiritus ſancti gratia, fructus nimirùm & effectus, vt oſtẽdemus, ſalutaris Euchariſtię.

e Aug tract. 26 in Ioan & alij poſteà citandi.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI 26. Cœnãtibus aũt eis, accepit Ieſus panẽ, & benedixit ac fregit, deditq́; diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & comedite: Hoc eſt corpus meũ. Et accipiẽs calicẽ, gratias egit & dedit illis, dicẽs: Bibite ex hoc oẽs: Hic eſt eñ ſanguis me⁹ noui teſtamẽti, q ꝓ multis effundet̃ in remiſſionẽ peccatorũ.

MARCI decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Ieſus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite. Hoc eſt corpus meũ. Et accepto calice, gratias agẽs, dedit eis. & biberunt ex illo oĩes. Et ait illis: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur.

LVCAE vigeſimoſecundo: Et accepto pane, gratias egit & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meũ, qnod pro vobis datur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquàm cœnauit, dicens: Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Ego eñ accepi à Dño, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus IESVS in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & manducate: Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquàm cœnauit, dicens: Hic calix, nouum

uumteſtamentum eſt in meo ſanguine: Hoc facite, quotieſcunquè bibetis, in meam commemorationem. Quotieſcúquè em̃ manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donèc veniat. Itaque quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi mãducat & bibit, non dijudicãs corpus Domini. Ideò inter vos multi infirmi, &c.

PATRES.

1. A CYRILLVS Hieroſolymitanus Catecheſi quarta myſtagogica: Cùm igitur CHRISTVS ipſe ſic affirmet atque dicat de pane, Hoc eſt corpus meum: quis deincèps audeat dubitare? Ac eodem quoquè confirmante & dicente, Hic eſt ſanguis meus: quis, inquam, dubitet, & dicat non eſſe illius ſanguinem? Aquam aliquãdò mutauit in vinum, quod eſt ſanguini propinquum, in Cana Galilææ, ſola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd vinum in ſanguinem trãſmutâſſet? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus ſtupendum miraculum operatus eſt, & non multo magìs corpus & ſanguinem ſuum filijs ſponſi dediſſe illũ confitebimur? Quare omni cum certitudine corpus & ſanguinem CHRISTI ſumamus: Nam ſub ſpecie panis datur tibi corpus: & ſub ſpecie vini datur ſanguis. Et paulò pòſt: Nè ergò cõſideres tanq̃ panẽ nudum & vinũ nudum: corpus enim eſt & ſanguis CHRISTI, ſecundùm ipſius Domini verba. Quanuìs enim ſenſus hoc tibi ſuggerit, tamen fides te confirmet, nè ex guſtu rem iudices, quin potiùs habeas ex fide pro certiſſimo, ità vt nulla ſubeat dubitatio, eſſe tibi donata corpus & ſanguinem. Et poſt pauca: Hoc ſciens & pro certiſsimo habens, panem hũc qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti. Et vinum quod à nobis cõſpicitur, tametſi ſenſui guſtus vinum eſſe videatur, nõ tamen vinum, ſed ſanguinem eſſe CHRISTI.

Contra negãtes veritatem corporis & ſanguinis Domini in Euchariſtia.

Ioan. 2.

Sub ſpecie panis datur corpus, & ſub vini ſpecie ſanguis.

Nullo modo dubitandum de veritate, etiamſi ſenſus aliter iudicet Nõ eſſe panẽ nec vinũ, ſed corpus & ſanguinem.

1. B THEOPHYLACTVS in Marci decimumquartum caput: Hoc eſt corpus meum, hoc inquam, quod ſumitis. Non enim figura & exemplar quoddam Dominici corporis panis eſt, ſed in il-

Panis nō figura eſt corporis Chriſti,ſed ī Chriſti corpus conuertitur.

lud ipſum cōuertitur corpus CHRISTI.Dominus enim dicit:Panis quem ego dabo,caro mea eſt:non dixit,figura eſt carnis meę,ſed caro mea eſt.Et iterùm: Niſì ederitis carnem filij hominis. Et quomodò, inquis,caro non videtur? O homo, propter noſtrā infirmitatem iſtud fit. Quia enim panis quidem & vinū ex his ſunt,quibus aſſueuimus,ea non abhorremus: ſanguinem verò propoſitū & carnem videntes,non ferremus,ſed abhorreremus:idcircò miſericors Deus noſtræ infirmitati condeſcendens, ſpeciem quidem panis & vini ſeruat, in virtutē aūt carnis & ſanguinis tranſelemētat.Sanguinem verò noui teſtamenti dixit,opponēdo veteri.Habebat enim & vetus teſtamentū ſanguinē,q̄ adſpgebātur & populus & liber legis.

Ioan.6. — *cur Chriſti caro nobis ſub aliena ſpecie præbeatur.* — *Tranſelemētatio.* — *Exo. 24.*

Nō figura,ſed corpus & caro Domini eſt,etiàm ſi videatur eſſe panis.

2. ITEM in Matthæi caput vigeſimūſextū: Porrò dicens,Hoc eſt corpus meū,oſtendit quòd ipſum corpus Dn̄i eſt panis q ſanctificatur in altario,&non reſpondēs figura:Nō enim dixit,Hoc eſt figura: ſed,Hoc eſt corpus meum.Ineffabili enim operatione transformatur,etiāſi vobis videatur panis: quoniā infirmi ſumus, & abhorremus crudas carnes comedere,maximè hominis carnē:& ideò panis quidē appāret,ſed reuerà caro eſt. Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis,dicens: Bibite ex hoc omnes: hic eſt enim ſanguis meus, qui eſt noui teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſsionem peccatorū.Sicut vetus teſtamentū immolationē habebat & ſanguinem,ità & nouum teſtamentum ſanguinem habet ac immolationē.

Transformatur. — *Cur ſub aliena ſpecie.* — *Immolatio.*

Nō figura tantū carnis, ſed ipſa caro Domini.

3. ITEM in Ioannis caput ſextū:Attende autem quòd panis, qui à nobis in myſterijs manducatur,non eſt tantùm figuratio quædam carnis Dn̄i,ſed ipſa caro Dn̄i:nō enim dixit,Panis quē ego dabo, figura eſt carnis:ſed,Caro mea eſt.Transformatur enim arcanis verbis panis ille per myſticā benedictionē & acceſsionē ſancti ſpiritus, in carnē Dn̄i. Et nè quem conturbet, quòd credēdus ſit panis caro. Etenim & in carne ambulante Dn̄o, & ex pane alimoniā admittēte, panis ille q mādùcabatur,in corpus eius mutabatur,&ſimilis fiebat ſanctę eius carni,& in augmentū & ſuſtentationē cōferebat iuxta humanum morem. Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Et quomodò(inquit)non appāret nobis caro,ſed panis? Vt non abhorreamus ab eiꝰ eſu.Nā ſi quidē caro apparuiſſet,inſuauiter affecti eſſemus erga cōmunionē.Nūc aūt condeſcēdente Dn̄o noſtræ infirmitati,talis appāret nobis myſticꝰcibꝰ,q̄libus alioqn aſſueti ſumus.

Transformatur panis. — *Cur ſub ſpecie aliena.*

Nō dubitandū de veritate corporis Chriſti in Eucharistia.

4. CYRILLVS Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium epiſcopum Arſinoitā: Nec dubites an hoc verū ſit,eo manifeſtè dicēte, Hoc eſt corpus meum: ſed potiùs ſuſcipe verba ſaluatoris in fide:

Cùm

Cùm enim ſit veritas, non mentitur. Inſaniunt igitur dicentes myſticam benedictionem à ſanctificatione ceſſare, ſi quæ reliquiæ remanſerint eius in diem ſubſequentem: Non enim mutabitur ſacroſanctũ corpus CHRISTI, ſed virtus benedictionis & viuificatiua gratia iugis in eo eſt. Virtus enim viuificatiua Dei patris, vnigenitũ verbum eſt, quod caro factum eſt, non deſinens eſſe verbum, ſed efficiens carnem viuificatiuam. Si enim in aliquo liquore modicum panis immiſeris, reperies hũc imbibitũ qualitate illius. Igitur viuificatiuum Dei verbum vniens ſeipſum propriȩ carni, fecit eam viuificatiuam. Nunquid ergò & quoniam in nobis vita Dei eſt, DEI verbo exiſtẽte in nobis, viuificatiuum erit noſtrũ corpus? Sed aliud eſt, ſecundùm participationis habitudinem nos habere in nobis DEI filium: aliud, ipſum fuiſſe factum carnem, id eſt, corpus ſumptum ex alma virgine, propriũ corpus effeciſſe. Decebat ergò eum noſtris quodammodò vniri corporibus, per ſacram eius carnem & pre cioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictiõe viuificatiua, in pane & vino. Nè enim horreremus carnem & ſanguinem appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatis vim vitȩ, conuertens ea in veritatem propriæ carnis, vt corpus vitæ quaſi quoddam ſemen viuificatiuum inueniatur in nobis: vndè ſubdit, Hoc facite in meam commemorationem.

Inſania eorũ qui euchariſtiæ ſanctitatem in ſolo vſu cõſtituũt.

Vnitur corporibus noſtris p Euchariſtiæ cibum.

Cur in aliena ſpecie.

Conuerſio in veritatem ꝓpriæ carnis.

5. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Didic iſti quòd ex pane corpus fiat CHRISTI, & quòd vinum & aqua in calicem mittitur: ſed fit ſanguis cõſecratione verbi cæleſtis. Sed fortè dicis: Speciem ſanguinis non video. Sed habet ſimilitudinem. Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſti, ità etiàm ſimilitudinẽ precioſi ſanguinis bibis, vt nũllus horror cruoris ſit, & precium tamẽ operetur redemptionis. Didiciſti ergò quia quod accipis, corpus eſt CHRISTI.

Cur ſub aliena ſpecie.

6. IDEM libro ſexto de Sacramentis, capite primo: Sicut verus eſt Dei filius Dominus noſter IESVS CHRISTVS, non quemadmodùm homines per gratiam, ſed quaſi filius ex ſubſtãtia patris: ità vera caro, ſicut ipſe dicit, quam accepimus: & verus eius ſanguis eſt potus. Sed fortè dicas, quod dixerunt tunc temporis etiam diſcipuli CHRISTI audientes dicentem: Niſì quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, nõ manebit in me, nec habebit vitam æternam. Fortè dicas: Quomodò vera? Qui ſimilitudinem video, non video ſanguinis veritatem. Primò omnium dixi tibi de ſermone CHRISTI, qui operatur vt poſsit mutare & cõuerte-

Ioan. 6.

Sermõe Chriſti cõuertuntur & mutantur inſtituta naturæ.

uertere genera inſtituta naturæ. Deindè vbi nō tulerunt ſermonem
Ioan. 6. CHRISTI diſcipuli eius, ſed audientes quòd carnem ſuam daret
manducare, & ſanguinem ſuum daret bibendum, recedebant: ſolus
tamen Petrus dixit, Verba vitæ æternæ habes, & ego à te quò rece-
Cur tribuantur corpus & ſanguis ſub aliena ſpecie, ea tamē quæ rei contineat ſimilitudinē. dam? Nè igitur plures hoc dicerēt, veluti quidam eſſet horror cru-
oris, ſed maneret gratia redemptionis, ideò in ſimilitudinem qui-
dem accipis ſacramentum, ſed veræ naturæ gratiam virtutémque
conſequeris. Ego ſum, inquit, panis viuus qui de cælo deſcendi. Sed
caro nō deſcendit è cælo, hoc eſt, carnem in terris aſſumpſit ex Vir-
gine. Quomodò ergò deſcendit panis è cælo & panis viuus? Quia
idem Dominus noſter IESVS CHRISTVS conſors eſt & diuini-
Diuinitatis participes efficimur. tatis & corporis: & tu qui accipis eius carnem, diuinæ eius ſubſtan-
tiæ in illo participaris adimento.
7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite de-
cimoquarto: Si igitur verbum Dei viuens eſt, & efficax, & omnia
Verbi Dei efficacia in rerū ꝓductione & cōmutatiōe. quęcunque voluit Dominus fecit: ſi dixit, fiat lux, & facta eſt: fiat fir-
mamentum, & factum eſt: ſi verbo Dei cæli firmati ſunt, & ſpiritu
oris eius omnis virtus eorum: ſi cælum & terra, aqua, ignis & aër, &
Geneſis 1. omnis ornatus eorum, verbo Domini perfecta ſunt, & homo ipſe
vbiquè diuulgatum animal: ſi volens ipſe Deus verbum, factus eſt
Ioan. 1. homo, & ex ſanctæ virginis puriſsimis & illibatiſsimis ſanguinibus
in ſeipſo ſine ſemine carnem ſuſtentauit, non poteſt panem ſui ipſi-
Geneſis 1. us corpus facere, & vinum & aquam ſanguinem? Dixit in principio:
Producat terra herbam virentem: & vſque nunc pluuia facta pro-
ducit germina, diuino coadiuta & vigorata præcepto. Dixit Deus,
Verba conſecrationis ex inſtitutiōe & ꝓcepto vim habent. Hoc eſt corpus meum: &, Hic meus eſt ſanguis: &, Hoc facite in meā
commemorationem: & omnipotenti eius præcepto donèc veniat,
efficitur. Sic enim dixit, Donèc veniat: & fit pluuia nouæ huic agri-
culturæ per inuocationem Spiritus ſancti, obumbrans virtus. Nam
queādmodùm omnia quæcūque fecit Deus, ſpiritu ſancto operan-
te fecit: ſic & nūc ſpiritus ſancti operatione hæc ſuper naturam ope-
Non niſi fide capitur Trāſubſtātiatio. ratur, quę nō poteſt capere niſi ſola fides. Quomodò fiet mihi iſtud,
dicit ſancta Virgo, quoniam virum non cognoſco? Reſpondet Ga-
Lucæ 1. briel Archangelus: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſ-
ſimi obumbrabit tibi: & nunc interrogas, quomodò panis fit Cor-
pus CHRISTI, & vinum & aqua ſanguis CHRISTI? Reſpondeo
tibi & ego: Spiritus ſanctus obumbrat, & hęc operatur ſuper ſermo-
* παραλαμβάνεται nem & intelligentiā: panis autem & vinum * tranſſumuntur: nouit
enim Deus humanam infirmitatem, quòd complura vſu non trita

auerſatur moleſtè ferens. Aſſueto igitur condeſcenſu vſus,per conſueta naturæ ea facit,quæ ſunt ſuper naturam. Et quemadmodùm in Baptiſmate, quia conſuetudo hominibus eſt aqua lauari, & oleo vngi, coniunxit oleo & aquæ gratiam Spiritusſancti, & fecit illud lauacrum regeneratiōis, hunc in modum, quia mos hominibus eſt panem manducare, & vinum & aquam bibere, coniunxit his ipſis ſuam diuinitatem, & fecit hæc ſuum corpus & ſanguinem, vt per aſſueta,& quę ſunt ſecundùm naturam,in ijs quę ſunt ſuper naturā, collocemur. Corpus enim ſecundùm veritatem coniunctum eſt diuinitati, quod ex ſancta virgine corpus eſt:non quod ipſum corpus aſſumptum,ex cælo deſcenderit, ſed quòd ipſe panis & vinum * tranſmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Si autem modum requiris, quonam pacto fiat:ſat ſit tibi audire, quoniam per Spiritum ſanctum,quemadmodùm ex ſancta Deipara,ſeipſo & in ſeipſo Dominus carnem ſuſtentauit. Et nihil ampliùs cognoſcimus, quàm quòd verbum Dei verum eſt & efficax & omnipotens, modus autē inſcrutabilis. Neque & hoc etiam dictu promptum,quomodò naturaliter per comeſtionem panis, & vinum & aqua per potionem, in corpus & ſanguinem comedentis & bibentis tranſmutatur, & non fit aliud corpus præter id quod priùs erat ipſius:Sic & propoſitionis panis, vinúmque & aqua per inuocationem & aduentum Spiritusſancti ſupernaturaliter * tranſmutatur in corpus & ſanguinem CHRISTI,& non ſunt duo,ſed vnum & idem. Fit igitur ijs qui fide dignè aſſumunt, in remiſsionem peccatorum, & in vitam æternam,& in cuſtodiam animę & corporis:ijs autem qui in infidelitate indignè participant,in punitionem & ſuppliciium.Quemadmodùm & Chriſti mors,credentibus facta eſt vita & incorruptibilitas in fruitionem ſempiternæ beatitudinis : infidelibus autem & Domiui interfectoribus, in ſupplicium & pœnam ſempiternam. Non eſt figura panis & vinum, corporis & ſanguinis CHRISTI: abſit enim hoc : ſed eſt ipſum corpus Domini deificatum, ipſo Domino dicente:Hoc eſt meum(non figura corporis,ſed)corpus:& nō figura ſanguinis,ſed ſanguis. Et ante hoc,ipſis Iudæis: quoniam niſì manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam æternam. Caro mea verus eſt cibus, & ſanguis meus verus eſt potus. Et rurſus : Qui manducat me, viuet. Proindè omni cum timore & conſcientia pura, & indubitabili fide accedamus, & omninò fiet nobis quemadmodùm credimus non dubitantes, & veneremur ipſum omni puritate animi & corporis.

[Margin: Cur ſub ſpecie panis & vini inſtitutū hoc Sacramentum.]

[Margin: * μεταποιοῦνται]

[Margin: Panis & vinū tranſmutatur in corpus & ſang. Domini.]

[Margin: Modus inſcrutabilis.]

[Margin: Simile.]

[Margin: * μεταποιοῦνται]

[Margin: Nō ſunt nuda figura corporis & ſang. Chriſti, ſed corpus & ſanguis.]

[Margin: Ioan. 6.]

[Margin: Quomodò ad Cōmunionē ſacram accedendum.]

Ac-

Accedamus ei deſiderio ardenti, manus in crucis modum formãtes, crucifixi corpus ſuſcipiamus, & apponentes oculos & labia & frontem, diuinũ carbonem concipiamus, vt ignis in nobis deſiderij
Effectus. aſſumẽs eo ex carbone ignitionẽ, cõburat peccata noſtra, & illuminet corda noſtra, & participatione diuini ignis igniamur, & deificemur. Carbonẽ vidit Eſaias: carbo aũt ſimplex nõ eſt, ſed vnit⁹ igni.
Eſa. 6. Sic panis cõmunionis, nõ panis ſimplex eſt, ſed vnitus diuinitati. Et corpus vnitũ diuinitati, non vna ac eadẽ illi natura eſt, ſed vna corporis, & vnitę diuinitatis altera. Quare amborũ ſimul nõ vna natura eſt, ſed duę. Pane & vino ſuſcepit Melchiſedec Abrahã ex cęde alienigenarũ reuertentẽ, q̃ erat ſacerdos Dei altiſsimi. Illa menſa hanc myſticam præfigurauit menſam: velut & ſacerdos ille, CHRISTI veri ſacerdotis figuram præ ſe ferebat & imaginem. Tu es (inqt) ſacerdos in æternũ, ſecundùm ordinẽ Melchiſedec. Hunc panẽ, panes figurabãt propoſitionis. Hæc eſt pura ſcilicet hoſtia & incruẽta, quã ab ortu vſq; ad occaſum ipſi offerri per ꝓphetam Dominus loquitur, corpus videlicet & ſanguis CHRISTI, in ſtabilimentũ animę noſtræ & corporis, inconſumptum & incorruptũ, non in ſeceſſum iens, (abſit enim) ſed in noſtrã ſubſtãtiam & cõſeruationem, omnimodi nocumẽti reparatio, ſordis oĩs purgatio. Si quidẽ aurũ offendat adulteratum, per iudicialem correptoriamq; ignitionẽ purgat, vt nõ in futuro cum mundo cõdemnemur. Curat enim morbos & omnimoda damna, queadmodùm dicit Apoſtolus: Si noſipſos iudicaremus, nõ vtiq; iudicaremur: cùm iudicamur aũt, à Deo corripimur, vt nõ cũ mundo cõdemnemur. Et hoc eſt quod dicit: Quare q̃ participat corpus & ſanguinẽ CHRISTI indignè, iudiciũ ſibi ipſi mãducat & bibit. Per illud purgati, vnimur corpori Dñi & ſpiritui eius, & efficimur corpus CHRISTI. Iſte panis eſt primitiæ futuri panis, qui eſt Superſubſtantialis. Superſubſtantiale enim oſtendit aut eum qui futurus eſt, id eſt, venturi ſeculi: aut eum qui ad conſeruationem noſtræ ſumitur ſubſtantiæ. Siue igitur hoc, ſiue illo modo, CHRISTI corpus accommodatè dicetur. Nam ſpiritus viuificans eſt caro Domini, quia ex viuificante ſpiritu concepta eſt: Quod enim natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Hoc autem dico, non auferens corporis naturam, ſed viuificationem & diuinitatem eius oſtendere volens. Etſi quidam * exemplaria corporis & ſanguinis Domini, panem & vinum vocauerũt, vt deifer vocauit Baſilius, nõ tamen poſt ſanctificatiõem dixit, ſed priuſquàm ſanctificaretur ipſa obla-

Margin notes: Geneſis 14. Figuræ ſanctiſſimi Sacramenti. — Pſal. 109. Leuit. 24. Malach. 1. — 1. Cor. 11. — Panis ſupſubſtantialis. — Ioan. 3. — * ἀντίτυπα. — Nota aliquot Euchariſtiæ.

oblatio, ità vocabant. †Participatio etiàm dicitur: nam per ipſam, Ieſu diuinitatem participamus. Dicitur & ‡communió, & eſt reuerà: quia communicamus per ipſam Chriſto, & participamus eius carne & diuinitate: & quia communicamus & vnimur inuicèm per illam. Nam quia ex vno pane participamus omnes, vnum corpus Chriſti, & vnus ſanguis, & inuicèm membra efficimur, incorporati Chriſto exiſtentes. Exemplaria autem futurorum dicuntur, non vt non exiſtentia verè corpus & ſanguis Chriſti, ſed quoniam nunc quidem per ipſa participamus Chriſti diuinitate, tunc autem intellectualiter per ſolam viſionem.

†μετάληψις ‡κοινωνία. 1. Cor. 10. Concorporati Chriſto. Cur dicantur futurorum ἀντίτυπα, hoc eſt, exemplaria, cùm tamen adſit ipſa veritas.

C AVGVSTINVS tractatu vigeſimoſexto in Euangelium Ioannis: Et nos hodiè accepimus viſibilem cibum: ſed aliud eſt ſacramentum, aliud eſt virtus ſacramenti. Quàm multi de altari accipiunt & moriuntur, & accipiendo moriuntur. Vndè dicit Apoſtolus: Iudicium ſibi mãducat & bibit. Nónne buccella Dominica venenum fuit Iudæ? & tamen accepit: & cùm accepit, in eum inimicus intrauit: non quia malum accepit, ſed quia bonum malè malus accepit.

Aliud eſt Sacramentum, aliud virtus vel effectus ſacramenti. 1. Cor. 11. Ioann. 13.

III

Quæ ſunt præcipua de hoc Sacramento capita ſcitu neceſſaria?

EA quinque potiſsimùm ſeſe offerunt: Primũ [a] de veritate Euchariſtiæ. Alterum de panis & vini tranſſubſtantiatione. Tertium de adoratione eius. Quartum de eiuſdem oblatione & ſacrificio. Poſtremum de ſumptione ipſius ſub altera vel vtraq; ſpecie. De his enim præcipuè hac quidem tempeſtate ſcire, magnum eſt operæprecium.

a De veritate Euchariſtiæ extant patrũ teſtimonia apud Roffenſem libro 4. aduersùs Oecolampadium. Item apud Tonſtallum, Gropperũ & Garetium.

IIII

Quid igitur de veritate Euchariſtiæ ſentiendum?

a Ioan. 6. f & ibid. Cyrill. Auguſt. tract. 27. in Ioan.

b Concil. Epheſ. Nicenum 2. actione 6. Lateranenſ. can. 1. Conſtantienſ. ſeſſ. 8. Florent. Trident. ſeſſ. 13. Ignatius ad Smyrnenſes, teſte Theodor. in dial. 3.

c Luc. 1. d Marc. 10. d

d Pſalm. 148 a Damaſc. lib. 4. de Ortho. fide c. 14. Amb. lib 4. de Sacramen. cap. 4 & 5.

A Id planè, vt cum tota Eccleſia contra omnes[a] Capharnaitas certò credamus, ſub ſpeciebus panis & vini veram Ieſu Chriſti[b] carnem, ac verum eius ſanguinem in Euchariſtia exhiberi, miniſterio quidē Sacerdotis, virtute autem ac potentia Dn̄i noſtri Iesv Christi, apud quem impoſſibile[c] nō eſt omne verbum.[d] *Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt.*

e Luc. 22. b Mar. 14. c Matt. 26. c 1. Cor. 11. c Iuſtin. Apol. 2. Irenæus lib. 4. c. 32. & 34.

f Luc. 22. b

g Mar 14 c Matt. 26 c

h Ioan 6 f Vide Hilar. 8 de Trinit. Cyril. in Ioan. lib. 4 cap. 16.

a Ibid. Vide Cyril. li. 4. in Ioan. ca. 15.

b Ibid. vide Cyrill. lib. 4. c. 12 & Theophylact in c. 6. Ioann. & in 14. Marci.

B Dixit autē in cœna illa pridiè q̄ pateretur, inſtructa, cùm panem primùm[e] ac deindè calicē ſuis manibus appræhendiſſet, cumq; de huius Sacramēti tum inſtitutiōe, tum veritate certos om̄es reddere vellet, dixit inquam planiſsimè:[f] *Hoc eſt corpus meū, quod pro vobis datur.* Dixit:[g] *Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur.* De qua inſtitutione dixit & anteà:[h] *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Dixit:[a] *Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcēdi. Si quis mā-ducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*[b] *Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.*

c 1. Cor. 10. 11. e

d Epiphan. in Ancorato. Cyrill. Hieroſ cat. 4. myſtag. Cyrill. Alexā ad Caloſyr. Chryſo. 83. in Matt. Leo ſer. 6. de ieiū. 7. mēſ.

C Nec obſcura ſunt alia tū Euangeliſtarum, tū[c] Apoſtoli Pauli teſtimōia, q̄ nobis hanc fidē euidenter adſtruunt, nè quis[d] dubitare poſſit, Chriſtū in Euchariſtia totum ſo-

ſecundùm diuinam humanamq; naturam exiſtere, & nobiſcũ manere vſq; ad [e] ſeculi conſummationem.

e Matt. 28. d Cõcil. Viennen. in Clementin. tit. de reliq. & venerat. Sanct.

D Igitvr [f] eãdem planè Chriſti carnẽ in templis habemus & ſumimus, q̃ olìm in Palęſtina corã [g] cernebatur: ſed ea nec ſenſibus hîc patet, nec tranſmutatiõi & corruptioni eſt obnoxia: vtpotè inuiſibilis, impaſſibilis, immortalis, ſumma & diuina reſplendens gloria, quã ſolis fidei oculis licet hoc tempore intueri: Beati autem in cælis clarè perſpiciunt incredibili cũ voluptate.

f Auguſt. in Pſal. 98. & 33. Proſper de promiſ. & prædict p. 2. c. 25. Chryſoſt. hõ. 2. in poſte, ad Timo. & 24. in 1. Cor. Presbyteri Achaiæ in hiſtor. S. Andreæ.

E Et ſunt adhuc Sacramentarij, (ô horrendam [h] ſæpeq; damnatã impietatẽ) q adorandum hoc magìs, q̃ inueſtigandũ myſterium, dum ſenſu ſuo ſequi nõ poſſunt, etiã negare audent, Euãgelij verba quãuìs luculenta mirè deprauãtes. Quod nihil eſt aliud ſanè, q̃ velut è mũdo ſolẽ tollere, ſummoq; ſpõſi theſauro ſponſam Eccleſiã ſpoliare, & panẽ vitę fidelibus eripere: nè ſit demũ, vndè exules illi in hoc mũdi deſerto paſcantur atq; ſuſtententur.

h 2. ſynod. Nice. actiõ. 6. tom. 3. Rom. Vercell. ſub Leõe 9. Turõ. ſub Vict. 2. Roman. ſub Nicol. 2. Roman. ſub Greg. 7. Conſtantien. ſeſſ. 8. in articul. 3. Ioan. Vuicleff. Trident. ſeſſ. 13. can. 1.

SCRIPTVRAE.

Ioannis ſexto: Litigabant ergò Iudæi ad inuicèm, dicentes: Quõ poteſt hic nobis carnẽ ſuã dare ad manducandũ? Dixit ergò eis Ieſus &c. Hæc dixit

in Synagoga docens in Capharnaum. Multi ergò audientes ex diſcipulis eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?

Lvcae primo: Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.

Marci decimo: Omnia poſſibilia ſunt apud Deum.

Psalmo centeſimo quadrageſimooctauo: Ipſe dixit, & facta ſunt, &c. vt in textu.

Lvcae vigeſimoſecundo, Marci decimoquarto, Matthaei vigeſimoſexto, Prioris ad Corinthios vndecimo, vt ſuprà, quæſtione ſecunda.

Ioannis ſexto: Caro mea &c. vt in textu.

Prioris ad Corinthios decimo: Calix benedictiõis cui benedicimus, nónne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nónne participatio corporis Dñi eſt? Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus, †omes qui de vno pane ‡ participamus. Et paulò pòſt: Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.

†nã oẽs de ‡& de vno calice

Matthaei vigeſimooctauo: Et eccè ego vobiſcũ ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi.

PATRES.

Ioann.6.

1. A CYRILLVS libro quarto in Ioannẽ, capite vigeſimoſecũdo, ſuper ea verba, Hoc vos ſcandalizat? Si ergò videritis filium hominis aſcendentem vbi erat priùs: Ex imperitia, inquit, multi qui Chriſtum ſequebantur, verba ipſius non capientes, perturbabãtur. nam cùm audiſſent, Amen amen dico vobis, niſì comederitis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: ad immanes ferarum mores vocari ſe à Chriſto arbitrabantur, incitariq́; vt vellent crudas hominis carnes manducare, & ſanguinem bibere: quæ vel auditu horribilia ſunt. Nondùm enim myſterij huius formam & diſpenſationem pulcherrimam cognouerãt. Illud etiàm adhæc cogitabãt, quõ caro huius hominis æternã nobis

Capharnaitæ q̃ craſsè Chriſti verba intellexerint.

vitam

vitã largietur? aut quomodò ad immortalitatem adducere poterit? Quę quum intelligeret is,cuius oculis omnia nuda ſunt atque aperta,alia eos re mirabili ad fidem impellit: Fruſtrà,inquit,ô vos,propter verba mea conturbamini: Quòd ſi credere non vultis vitam vobis à meo corpore dari:quid facietis,quandò in cęlum volare me conſpicietis?Non enim aſcenſurum me ſolummodò in cælum profiteor,nè rurſùs quomodò id fieri poſsit,quæratis: ſed oculis etiàm ità fieri veſtris cernetis.Quid igitur hoc videntes,dicetis?An nõ erit hoc magnum dementiæ veſtræ argumentum? ſi enim putatis carnẽ meam vitam vobis adferre non poſſe,quomodò tanquàm volucris in cælum aſcẽdet?quomodò per aëra volabit?hoc enim ſimiliter generi humano impoſsibile eſt. Quòd ſi præter naturam caro mea in cęlum conſcendet,quid prohibet,nè ſimiliter præter naturam viuificet?Nam qui terreſtre hoc corpus,cæleſte confecit, is etiàm viuificum reddidit, quanuìs natura ſuî corruptibile fuerit.

2. AVGVSTINVS tractatu 27.in euangelium Ioannis: Caro nõ prodeſt quicquam:ſed quomodò illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt,quomodò in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur,non quomodò ſpiritu vegetatur.Vide eũdem Aug.in pſalmum 98.hac eadem quæſt.D.1.

Capharnaitarũ & diſcipulorũ quorundã craſſa imaginatio de edẽda Chriſti carne.

3. CONCILIVM Epheſinum primum in epiſtola ſynodica ad Neſtorium: (quam Alexãdrino Concilio tribuunt,lectam tamen & appro batã in Epheſina ſynodo:)Neceſſariò igitur & hoc adijcimus: Annunciantes enim,ſicut ſecũdùm carnem, mortem vnigeniti filij Dei,id eſt,Ieſu Chriſti,& reſurrectionem eius & in cælos aſcenſionẽ pariter confitentes,incruentam celebramus in Eccleſijs ſacrificij ſeruitutem:ſic etiam ad myſticas benedictiones accedimus,& ſanctificamur,participes ſancti corporis & precioſi ſanguinis Chriſti oĩm noſtrũm redemptoris effecti,non vt communem carnem percipiẽtes,(quod abſit) nec vt viri ſanctificati,& verbo cõiuncti ſecundùm dignitatis vnitatem,aut ſicut diuinam poſsidentis habitationẽ, ſed vt verè viuificatricem,& ipſius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter,vt Deus exiſtens,quia propriæ carni vnitus eſt,viuificatricem eam eſſe profeſſus eſt. Et ideò, quanuìs dicat ad nos: Amen amen dico vobis, nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem: non tamẽ eam,vt hominis vnius ex nobis,exiſtimare debemus:quomodò enim iuxta naturam ſuam viuificatrix eſſe caro poterit hominis? Sed vt verè propriam eius factam,qui ꝓpter nos filius hominis eſt factus & vocatus.

Incruentum ſacrificium

Percipimus verè viuificatricem carnẽ. Ioan.6.

Nec Apoſtoli nec Patres dixerũt Euchariſtiã eſſe imaginẽ corporis Chriſti, ſed ipſum verum corpus.

4. SECVNDA ſynodus Nicena actione ſexta, tomo tertio: Nemo vnquàm ſanctorum Apoſtolorum, qui tubæ ſunt Spiritus ſancti, aut glorioſorum patrum noſtrorum, incruentum noſtrum ſacrificium in memoriam paſsiõis Chriſti Domini Dei noſtri, & totius ſuæ diſpenſationis factum, imaginem corporis illius dixerit. Nam is qui accepit à Domino, ſic non dicit aut confitetur, ſed audiunt eum ſic dicentem Euangelicè: Niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non intrabitis &c. & qui manducat &c. Et cùm accepiſſet panẽ & gratias egiſſet, fregit & dedit diſcipulis ſuis, & dixit: Accipite & edite: Hoc eſt corpus meum. Et accepto calice cùm gratias egiſſet &c. Non autem dixit, Sumite, edite imaginem corporis mei. Quin etiam Paulus diuinus Apoſtolus, è ſacris Domini verbis hauriens, dixit: Ego accepi à Domino quod & tradidi &c. Legas quouſq; voles, nunquàm inuenies, neque Dominum, neque Apoſtolos, neque Patres, incruẽtum illud ſacrificium, quod à ſacerdote offertur, imaginem dixiſſe, verùm ipſum corpus & ipſum ſanguinem. Attamen ante ſanctificationis conſecrationem quibuſdam patribus piè ſanè viſum eſt, ἀντίτυπον, hoc eſt, exẽplar ſimilis formæ nominare, quorum de numero Euſtathius, conſtans is propugnator orthodoxæ fidei, & Arrianicæ inſaniæ expugnator clarus, item Baſilius eiuſdem ſuperſtitionis auerruncator: qui apertam & planam rectorum & probatorum dogmatum viam docentes, vno ore & ſpiritu loquuntur: hic quidem, exponens dictum illud in Prouerbijs Salomonis: Edite meum panem & bibite vinum, quod commiſcui vobis, hæc inquit: Per panem & vinum ἀντίτυπα membrorum corporalium Chriſti prædicat. Ille verò ex eodem fonte hauriens, vt omnes ſacerdotij myſtæ cognoſcunt, in precatione diuinæ anaphoræ (ità Græci Miſſæ partem vocant) ſic alibi legit: Confidentes tuo ſacro altari appropinquamus, & proponentes ἀντίτυπα ſancti corporis & ſanguinis Chriſti tui, te precamur & inuocamus. Et quæ deincèps ſequuntur, ſententiam patris ampliùs confirmãt, quòd ante ſanctificationem ἀντίτυπα vocauerint: poſt conſecrationem autem, corpus Domini & ſanguinem Chriſti, atque ità eſſe creduntur. Sed generoſi iſti, ſacrarum imaginum cupientes contemplationem obſcurare, aliam ſcilicet imaginem introduxerunt, quę ſanè non imago eſt, ſed corpus & ſanguis. Verùm vafritia & improbitate confuſi, falsò ſophiſmate ſeipſos ſubuertunt, hanc ſacram oblationẽ poſitione fieri dicentes. Verùm quemadmodùm iſtud dicere, aperta inſania eſt: ſic & imaginem aſſerere corpus & cruorem Domini, eiuſdem eſt de-

Ioan. 6.

Matth. 26.

Exẽplar ſiue ἀντίτυπον nonnulli appellàrunt, ſed ante cõſecrationem.

Prouerb. 6.

Iconoclaſtas intellige.

Inſania, demẽtia & impie-

mentiæ

mentiæ. Et præter id quod eſt ſingularis ruditatis opus, impietatem quoquè admixtam habet.

tas eſt, corpus Domini imaginē aſſerere.

5. CONCILIVM Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, capite primo: Vna eſt fidelium vniuerſalis Eccleſia, extra quā nullus omninò ſaluatur, in qua idem ipſe ſacerdos & ſacrificiū Ieſus Chriſtus, cuius corpus & ſanguis in Sacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur, tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate diuina, vt ad perficiendum myſterium vnitatis, accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc vtiq; ſacramentum nemo poteſt cōficere, niſi ſacerdos, q fuerit ritè ordinatus ſecundùm claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſsit Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus.

Veritas corporis & ſanguinis ſub ſpeciebus panis & vini.

Tranſubſtantiatio.

Soli ſacerdotes poſſunt conſecrare.

6. CONCILIVM Conſtātienſe ſeſsiōe octaua, damnat hos tres primos articulos Ioannis Vuicleff: Subſtantia panis materialis & ſimiliter ſubſtantia vini materialis, manet in Sacramēto altaris: 2. Accidentia panis non manent ſine ſubiecto in eodem Sacramento: 3. Chriſtus non eſt in eodem Sacramenſo identicè, & realiter in ꝓpria præſentia corporali.

Tranſubſtantiatio.

Accidentia ſine ſubiecto.

Chriſti ꝑſentia in ſacramento.

7. CONCILIVM Florentinum: Forma Sacramēti Euchariſtiæ ſunt verba Saluatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum: Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipſorum verborum virtute, ſubſtātia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem conuertuntur, ità tamē, quòd totus Chriſtus continetur ſub ſpecie panis, & totus ſub ſpecie vini, ſub q̄libet quoquè parte hoſtię conſecratæ, & vini conſecrati, ſeparatione facta, totus eſt Chriſtus.

Verbis Chriſti cōficitur à ſacerdote.

Tranſubſtantiatio.

Totus ſub vtralibet ſpecie & particulis.

8. CONCILIVM Tridentinū, ſeſsione decimatertia, capite primo: Principiò docet ſancta ſynodus, & apertè ac ſimpliciter profitetur, in almo ſanctæ Euchariſtiæ Sacramento poſt panis & vini cōſecrationem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum atque hominem verè, realiter, ac ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri. Neque enim hæc inter ſe pugnant, vt ipſe Saluator noſter ſemper ad dexteram patris in cælis aſsideat, iuxta modum exiſtendi naturalem, & vt multis nihilominùs alijs in locis Sacramentaliter pręſens ſua ſubſtantia nobis adſit, ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſsibilē tamen eſſe Deo cogitatione per fidem illuſtrata aſſequi poſſumus, & conſtantiſsimè credere debemus. Ità enim Maiores noſtri omnes quotquot in vera Chriſti Eccleſia fuerunt, qui de ſanctiſsimo hoc Sacra-

Quomodò Chriſtus in Euchariſtia præſens.

In cælis eſſe, & nihilominùs in altari.

mento

Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

mento diſſeruerunt, apertiſsimè profeſsi ſunt, hoc tam admirabile Sacramentum in vltima cœna redemptorem noſtrũ inſtituiſſe, cùm poſt panis vinique benedictionem ſe ſuum ipſius corpus illis præbere, ac ſuum ſanguinem, diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt. Quę verba à ſanctis Euangeliſtis commemorata, & à D. Paulo poſteà repetita, cùm propriam illam & apertiſsimam ſignificationem præ ſe ferant, ſecundùm quam à Patribus intellecta ſunt, indigniſsimũ ſanè flagitium eſt, ea à quibuſdam cõtentioſis & prauis hominibus ad fictitios & imaginarios tropos, quibus veritas carnis & ſanguinis Chriſti negatur, contra vniuerſum Eccleſiæ ſenſum detorqueri: quę tanquàm columna & firmamentum veritatis, hæc ab impijs hominibus excogitata commenta, velut Satanica deteſtata eſt, grato ſemper & memore animo præſtantiſsimum hoc CHRISTI beneficium agnoſcens.

Apta eſt verborũ Chriſti ſignificatio.

Commentitij & imaginarij tropi hæreticorum. 1. Tim. 3.

ET capite tertio: Et ſemper hæc fides in Eccleſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecrationẽ verum Domini noſtri corpus, verumque eius ſanguinem ſub panis & vini ſpecie vnà cum ipſius anima & diuinitate exiſtere, ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub vini ſpecie ex vi verborum: Ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub vtraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui iam ex mortuis ſurrexit, non ampliùs moriturus, inter ſe copulãtur. Diuinitatem porrò propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam vnionem. Quapropter veriſsimum eſt tantundem ſub alterutra ſpecie, atquè ſub vtraque contineri. Totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte: totus item ſub vini ſpecie & ſub eius partibus exiſtit.

Ex vi verborum qd adſit, & quid ex cõcomitantia naturali. Rom. 6.

Totus ſub vtralibet ſpecie & quauis eius parte.

9. IGNATIVS in epiſtola ad Smyrnẽſes, teſte Theodoreto in dialogo tertio Eraniſtis ſeu Polymorphi: Euchariſtias & oblationes non admittunt, quòd non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quã pater ſua benignitate ſuſcitauit.

Euchariſtia eſt caro Seruatoris noſtri.

10. DAMASCENVS libro quarto de orthodoxa fide, capite decimoquarto: Si igitur verbũ Dei viuens eſt & efficax, & omnia quæcunque voluit Dominus fecit &c. vt ſuprà, quæſtione ſecunda, B. 7.

11. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Tu fortè dicis: Meus panis eſt vſitatus: ſed panis iſte panis eſt ante verba ſacramentorum: vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur adſtruamus. Quomodò poteſt qui panis eſt, corpus eſſe

Ante cõſecrationem panis eſt, poſt eam verò caro eſt Chriſti

CHRISTI? Conſecratione. Conſecratio igitur quibus verbis eſt, & cuius ſermonibus? Domini IESV. † Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur: oratiōe petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: vbi venitur vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed vtitur ſermonibus CHRISTI. Ergò ſermo Chriſti hoc conficit Sacramentum. Quis ſermo CHRISTI? nempe is quo facta ſunt omnia. Iuſsit Dominus, & factū eſt cęlum: iuſsit Dominus, & facta eſt terra: iuſsit Dominus, & facta ſunt maria: iuſsit Dominus, & omnis creatura generata eſt. Vides ergò, quàm operatorius ſit ſermo CHRISTI? Si ergò tanta vis eſt in ſermone Domini IESV, vt inciperent eſſe quæ non erant: quanto magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur? Cælum non erat, mare non erat, terra non erat. Sed audi dicentem: Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Ergò tibi vt reſpondeam, non erat corpus Chriſti ante conſecrationem: ſed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt CHRISTI. Ipſe dixit, & factum eſt: ipſe mandauit, & creatum eſt. Tu ipſe eras, ſed eras vetus creatura: poſteaquàm conſecratus es, noua creatura eſſe cœpiſti. Vis ſcire quàm noua creatura? Omnis, inqt, in CHRISTO noua creatura. Accipe ergò quemadmodùm ſermo CHRISTI creaturam omnem mutare conſueuerit, & mutat quandò vult inſtituta naturæ. Quomodò requiris? Accipe, & primò omnium de generatione eius ſumamus exemplum. Conſuetudo eſt, vt non generetur homo, niſi ex viro & muliere, & conſuetudine coniugali. Sed quia voluit Dominus, qui hoc elegit ſacramentum, & de Spiritu ſancto & virgine natus eſt CHRISTVS, hoc eſt, mediator Dei & hominū homo Chriſtus Ieſus. Vides ergò qa cōtra inſtituta & ordinē homo eſt natus ex Virgine. Accipe aliud: Vrgebatur populus Iudæorū ab Aegyptijs, interclusus erat mari, diuino imperio virga Moyſes tetigit aquas, & ſe vnda diuiſit: non vtiq; ſecundùm ſuæ naturæ conſuetudinem, ſed ſecundùm gratiam cęleſtis imperij. Accipe aliud: Sitiebat populus, veniebat ad fontem, amarus erat fons. Miſit lignū ſanctus Moyſes in fontem, & factus eſt dulcis fons qui amarus erat, hoc eſt, mutauit conſuetudinē naturę ſuę, accepit dulcedinē gratię. Accipe & quartū exemplū: Ceciderat ferrū ſecuris in aquas: q̄ſi ferrū, ſua cōſuetudine demerſum eſt. Miſit lignū Helizęus, ſtatìm ferrū eleuatū eſt, & aqs ſupnatauit, vtiq; cōtra cōſuetudinē ferri. Eſt enim materies grauior, q̄ aquarū eſt elemētū. Ex his igiť oībus nō intelligis quātū operet ſermo cęleſtis? Ergò didiciſti &c. vt ſupr. q̄ſt. 2. B. 5.

Conſecratio fit verbis Chriſti.
for. † Nā p̄
Geneſis 1.
Quàm efficax ſit ſermo Chriſti tū in p̄ducēdis tū in trāſmutandis rebus.
Pſal. 148.
Adhibet exēpla. Primum.
Secundum, Exodi 14.
Tertium, Exodi 15.
Quartum, 4. Reg 6.

Adducit verba Canonis Miſſæ.

ET capite quinto: Vis ſcire quia verbis cæleſtibus cōſecratur? Accipe quæ ſunt verba. Dicit ſacerdos: Fac nobis hanc oblationem aſſcriptam, rationabilem, acceptabilem: q̄d eſt figura corporis & ſanguinis Dñi noſtri IESV CHRISTI. Qui pridiè quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, reſpexit ad cælū, ad te ſancte pater omnipotēs æterne Deus, gratias agens: benedixit, fregit, fractumq; Apoſtolis ſuis & diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite & edite ex hoc oēs: Hoc eſt enim corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicem, poſtquàm cœnatum eſt, pridiè quàm pateretur, accepit, reſpexit ad cęlum, ad te ſancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, Apoſtolis & diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes. hic eſt enim ſanguis meus. Vide ſingula. Qui pridiè, inquit, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem. Antequàm conſecretur, panis eſt: vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Deniq; audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes: hoc eſt enim corpus meū. Et ante verba CHRISTI, calix eſt vini & aquæ plenus. Vbi verba CHRISTI operata fuerint, ibi ſanguis efficitur qui plebem redemit. Ergò videte quantis generibus potens eſt ſermo CHRISTI vniuerſa conuertere. Deindè ipſe Dominus IESVS teſtificatur nobis, quòd corpus ſuum accipiamus & ſanguinem. Nunquid debemus de eius fide & teſtificatione dubitare? Iam redi mecum ad propoſitionem meam. Magnum quidem & venerabile, quòd manna Iudæis pluit è cælo. Sed intellige: Quid eſt amplius? manna de cælo, an corpus CHRISTI? Corpus CHRISTI vtiquè, qui author eſt cæli. Deindè manna qui manducauit, mortuus eſt. Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remiſsio peccatorum, & non morietur in æternum. Ergò non ocioſè cùm accipis, tu dicis, Amen: iam in ſpiritu confitens quòd accipias corpus CHRISTI. Dicit tibi ſacerdos, corpus CHRISTI. Et tu dicis, Amen: hoc eſt, verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus.

Ante Cōſecrationem panis eſt. poſt non item.

Efficacitas verborum Chriſti.

Nō eſt dubitādū de veritate corporis Chriſti.

Præfertur Mannæ.

1. B IVSTINVS philoſophus & martyr in apologia ſecunda pro Chriſtianis, ad Antoninū Pium Imperatorem: Nos autem poſteà quàm ità abluimus, expiauimusq; eum, qui credidit & aſſenſus eſt, eum ad eos qui fratres dicuntur, ducimus eum in locum, quo cōuenerunt cōprecandi cauſa, contētis animis & p̄ ſe & pro eo qui illuſtratus eſt, omnibusq; aliis qui vbiq; ſunt, vt & veritatis diſcipuli, & re ipſa bonæ ſanctæq; vitæ cultores, & præceptorum cuſtodes poſsimus inueniri, vt æternam ſalutē adipiſcamur. Sub finem precum

Modus celebrādi officiū Miſſæ Iuſtini tempore.

cum nos inter nos oſculo ſalutamus: deindè ei q præpoſitus eſt fratribus, panis offertur, & poculum aqua & vino temperatum, q̃ cùm accepit, laudem & gloriã omnium Parẽti Filij Spiritusq́ ſancti nomine tribuit, gratiasq́ diù agit, ꝙ ab eo his dignus ſit habitus: qbus ritè perfectis, precibus & gratiarum actioni, populus omnis qui adeſt, benedicit, dicens: Amen. Amen autem Hebraico ſermone, idem quod fiat, ſignificat. Poſteà quàm & is qui præeſt, gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos diaconi dicuntur, dant vnicuiq́ eorum qui adſunt, percipiendum panem, vinũ & aquam, quæ cum gratiarum actione conſecrata ſunt, & ad eos qui abſunt, perferunt. Atque cibus hic apud nos Euchariſtia nominatur, qua nemini alij participare licet, niſi ei qui & vera eſſe credit, quæ nos dicimus, & expiatus eſt lauacro, quod in remiſsiõem peccatorum regenerationemq́ datur, & ità viuit, vt CHRISTVS tradidit. Neque enim hæc communem vſitatúmque panem, vſitatamq́ potionem capimus, ſed quemadmodùm per Dei Verbum homo factus IESVS CHRISTVS conſeruator noſter, & carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit: ſic etiam cibum qui per preces ſermonis, quem ab eo accepimus, conſecratus eſt, & quo ſanguis carnesq́ noſtræ cõmunione aluntur, IESV CHRISTI eius qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus. Apoſtoli enim in commentarijs ſuis, quæ Euangelia dicuntur, ità ſibi Chriſtum præcepiſſe tradiderũt, eum accepto pane cùm gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in memoriam meî, Hoc eſt corpus meum: dixiſſe etiam accepto poculo cùm egiſſet gratias: Hic eſt ſanguis meus, ſibíque ſolis dediſſe. Nos autem poſteà deincèps hæc inter nos ſemper recolimus & admonemus, & qui opes habemus, egentibus omnibus ſubuenimus, & vnà ſemper ſumus. In omnibus quibus vtimur, Parentem omnium per filium ſuum IESVM Chriſtum, Spiritúmque ſanctum laudamus. Die, qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis vel agris morantur, vnum in locum conueniunt, commentariáque Apoſtolorum vel Prophetarum ſcripta leguntur quandiù hora patitur: deindè vbi is qui legit, deſtitit, is qui præeſt, admonet & hortatur, vt ea quæ lecta ſunt, bona imitemur: tum ſurgimus omnes & comprecamur, concluſisq́ noſtris precibus, panis, iam vt dixi, vinúmque & aqua offeruntur, tumq́ is, qui primum locum tenet, eodem modo preces gratiarumq́ actionem pro virili mittit, populusq́ benedicit, dicens, Amen. & ijs quæ cum gratiarum actione conſecrata ſunt, vnuſquiſque participat, eadémque ad eos qui abſunt, diaconis dantur

Gratiarum actio.

Poſt cõſecrationẽ factam cõmunicabãt.

Deferebatur ad abſentes Euchariſtia.

Euchariſtia dicitur hoc Sacramentũ.

Nõ eſt panis communis.

Eſt caro & ſang. Chriſti.

Luc. 22. 1. Cor. 11. Matth. 26. Mar. 14.

Diebus Dominicis cõueniebãt Chriſtiani ad lectiones Scripturarũ & cõciones audiẽdas.

Ad orãdum.

Ad audiendũ officiũ Miſſæ.

Ad cõmunicandum.

Diaconi ferũt cõmunionẽ abſẽtibus.

Ad colligendas eleemoſynas.

tur perferenda. Quibus copiæ ſuppetunt, ij ſi volunt, ſuo quiſque arbitratu quòd vult largitur: quódque colligitur & cogitur, apud eum qui præeſt, reponitur: iisq; pupillis & viduis, ijsq; quos morbus aliáve cauſa inopes fecit, & ijs qui in vinculis ſunt, & hoſpitibus, omninóque omnibus qui aliqua indigentia premuntur, ſubuenit.

Cur dies Dominicus celebris habeatur apud Chriſtianos.

Die autem Solis omnes publicè cõuenimus, quòd is primus eſt dies, in quo Deus tenebras & materiam cùm mutâſſet, mundum effecit: & quòd eodem die IESVS CHRISTVS conſeruator noſter à mortuis excitatus eſt. Pridiè enim Saturni eum in crucẽ ſuſtulerũt, & poſtridiè Saturni, qui Solis dies eſt, cùm Apoſtolis diſcipulisq; ſuis apparuiſſet, hæc illis tradidit, quę vobis quoq; conſideranda ꝑmittimus.

2\. IRENAEVS libro quarto aduersùs hæreſes, capite trigeſimoſecundo: Sed & ſuis diſcipulis dans conſilium, primitias DEO offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed vt ipſi nec infructuoſi nec ingrati ſint, eum qui ex creatura panis eſt, accepit & gratias egit, dicens: Hoc eſt meum corpus. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundùm nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt: & noui teſtamenti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in vniuerſo mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis præſtat primitias ſuorum munerum in nouo teſtamento, de quo in duodecim prophetis Malachias ſic præſignificauit: Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris: Quoniam ab ortu Solis vſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo & ſacrificium purum: Quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens: manifeſtiſsimè ſignificans per hæc, quoniam prior quidem populus ceſſauit offerre DEO: omni autem loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum: nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Id quod anteà pãis erat, cõfitetur eſſe corpus ſuum.

Noui teſtamẽti noua oblatio.

Malach. 1.

Veritas corporis Dominici & ſanguinis in Sacramento.

3\. IDEM libro quarto, capite trigeſimoquarto: Quomodò autẽ conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ factæ ſint, corpus eſſe Domini ſui, & calicem ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, verbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes, & dat primùm quidem fœnum, pòſt deindè ſpicam, deindè plenum triticum in ſpica. Quomodò aũt rursùs dicũt carnẽ in corruptionem deuenire, & nõ percipere vitam, q̃ à corpore Dñi & ſanguine alitur? Ergò aut ſententiã mutẽt, aut abſtineãt offerendo

Caro noſtra alitur corpore & ſanguine Domini.

rendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtram. Offerimus enim ei, quæ ſunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodum enim qui eſt à terra panis percipiens vocationem Dei, iam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrena & cæleſti: Sic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus autem ei non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, & ſanctificantes creaturam.

Non eſt communis panis poſt conſecrationem, ſed licèt ſpecie terrena conſtet, cõtinet tamẽ rem cæleſtẽ, ſcilicet corpus Domini.

4. HILARIVS Pictauenſis libro octauo de Trinitate: Non eſt humano aut ſeculi ſenſu in Dei rebus loquendum, neque per violẽtam atque imprudentem prædicationem cæleſtium dictorum ſanitati alienæ, atque impiæ intelligentiæ extorquenda peruerſitas eſt. Quæ ſcripta ſunt legamus, & quæ legerimus intelligamus, & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis CHRISTI veritate quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus, ſtultè atque impiè dicimus: ipſe enim ait: Caro mea vera eſt eſca, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo. De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus. nunc enim & ipſius Domini profeſsione, & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt. Et hæc accepta atque hauſta id efficiunt, vt & nos in CHRISTO, & CHRISTVS in nobis ſit. An'ne hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum non eſſe, qui CHRISTVM IESVM verum eſſe Deum negant. Eſt ergò in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecũ hoc quod nos ſumus, in Deo eſt.

De veritate carnis & ſanguinis nõ eſt relictus ambigendi locus.

5. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimoſexto: Caro mea verè eſt cibus &c. Diſtinguit rurſus inter myſticam benedictionem & manna, & aquarum fluẽta ex lapide, & calicis ſancti communicationem.

Euchariſtia à mãna differt.

6. ITEM capite decimoquinto: Ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Ego enim, dixit (id eſt, corpus meũ quod comedetur) reſuſcitabo eum. Non enim alius ipſe eſt quàm caro ſua: non id dico, quia natura non ſit alius, ſed quia poſt incarnationem in duos ſe diuidi filios minimè patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus ſum, per meam carnem in nouiſsimo die comedentes reſuſcitabo. Et paulò pòſt: Et quemadmodùm ſi quis ſcintillam ignis in fœno aut palea occultauerit, totum indè ignitum neceſſariò fiet: ſic Verbum

Reſuſcitabimur virtute corporis Chriſti, quod in ſacramẽto manducamus.

Simile.

 Dei

Dei tanquàm ſcintilla in naturam noſtram immiſſum, totam indè inflammauit, atque ad vitam, interitu penitùs deſtructo, reduxit.

7. ET capite duodecimo, in ea verba, Panis quem ego dabo &c. Dedit pro vita omniū corpus ſuum Dominus, & per illud rursùm vitam in nobis immittit: & quomodò, dicam breuiter pro viribus meis. Nam quum viuificans Dei filius in carne habitauerit, ad ſuum bonum eam, id eſt, ad vitam reformauit, & totus (vt ità dicam) toti, ineffabili modo vnionis coniunctus, viuificantē ipſam effecit: quia natura viuificans eſt, propterea participantes hæc caro viuificat: eijcit enim mortem ab eis, & interitum penitùs expellit.

Participantes hæc caro viuificat.

8. THEOPHYLACTVS in caput ſextum Ioannis, & in caput 14. Marci, vt ſuprà quæſtione ſecunda, B.3. & 1.

1. C EPIPHANIVS in Ancorato: Videmus quòd accepit Saluator in manus ſuas, velutì Euágeliū habet, quòd ſurrexit in cœna, & accepit hęc, & vbi gratias egiſſet, dixit: hoc meum eſt, hoc & hoc. Et videmus quòd non æquale eſt, neque ſimile, non imagini in carne, non inuiſibili deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim eſt rotundæ formæ, & inſenſibile, quantùm ad potentiam. Et voluit per gratiam dicere, hoc meum eſt: hoc & hoc: & nemo non fidem habet ſermoni. Qui enim non credit eſſe ipſum verum, ſicut dixit, is excidit à gratia & ſalute: Quod autem audiuimus, id credimus quod eſt ipſius. Dominum verò noſtrum nouimus totum ſenſum, totum ſenſitiuum, totum Deum, totum mouētem, totum operantem, totum lucem, totum incompræhenſibilem, ſed qui cum gratia hoc nobis largitus eſt.

Euchariſtiæ forma rotunda.

À gratia & ſalute excidit, q non credit in Euchariſtia verū corpus Chriſti contineri.

2. CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi quarta myſtagogica: Cùm igitur CHRISTVS ipſe ſic affirmet atque dicat de pane, Hoc eſt corpus meum: quis deincèps audeat dubitare? Ac eodē quoquè confirmante & dicente, Hic eſt ſanguis meus: quis, inquā, dubitet & dicat non eſſe illius ſanguinem?

Quis audeat dubitare?

3. CYRILLVS Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium Epiſcopum Arſinoitem: Nec dubites an hoc verum ſit, eo manifeſtè dicente, Hoc eſt corpus meum: ſed potiùs ſuſcipe verba Saluatoris in fide: cùm enim ſit veritas, non mentitur. Inſaniunt igitur dicentes, myſticam benedictionem à ſanctificatione ceſſare, ſi quæ reliquiæ remanſerint eius in diem ſubſequentem: Non enim mutabitur &c. vt ſuprà quæſt. ſecunda, B.4.

Nō dubitandū de veritate corporis.

4. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimatertia in Matthæum, & ſexageſima ad populum Antiochenum: Credamus itaque

que vbiquè D E O,nec repugnemus ei, etiamſi ſenſui & cogitationi noſtræ abſurdum eſſe videatur quod dicit :ſuperet & ſenſum, & rationem noſtram ſermo ipſius quod in omnibus & præcipuè in myſterijs faciamus,non illa quæ ante nos iacent, ſolummodò adſpicientes, ſed verba quoquè eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non poſſumus,ſenſus verò noſter deceptu facilimus eſt : illa falſa eſſe non poſſunt, hic ſæpiùs atque ſæpiùs fallitur : quoniam ergò ille dixit, Hoc eſt corpus meū, nulla teneamur ambiguitate,ſed credamus,& oculis intellectus id perſpiciamus,&c. vt ſuprà quæſtione prima, B.4.

Credendum dicenti, Hoc eſt corpus meum, etiāſi ſenſui abſurdum videatur.

Mar.14.

5. L E O Magnus ſermone ſexto de ieiunio ſeptimi menſis : Dicente Domino, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem,non habebitis vitam in vobis,ſic ſacræ menſæ communicare debetis, vt nihil prorſùs de veritate corporis CHRISTI & ſanguinis ambigatis : Hoc enim ore ſumitur, quod fide creditur: & fruſtrà ab illis Amen reſpondetur,à quibus cōtra id quod accipitur, diſputatur.

Ioan.6.

Nihil prorſùs de veritate corporis & ſanguinis ambigendum.

6. CONCILIVM generale Viennenſe ſub Clemente quinto celebratum, approbauit Clementinas conſtitutiones. In vna verò earum Conſtitutionum,quę habetur titulo de Reliquijs & veneratione Sanctorum, recitantur & approbantur literæ Apoſtolicæ Vrbani quarti de celebratione feſti Corporis CHRISTI: vbi inter cætera quæ pulcherrimè de venerabili Euchariſtiæ Sacramento ab Vrbano diſſerūtur, ità dicitur : In hac verò ſacramentali CHRISTI commemoratione IESVS CHRISTVS præſens ſub alia quidem forma,in propria verò ſubſtantia eſt nobiſcum.Aſcenſurus enim in cælum,dixit Apoſtolis, & eorum ſequacibus: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, benigna ipſos promiſsione cōfortans,quòd remaneret & eſſet cum eis etiàm præſentia corporali.

Chriſtus corporalem præſentiā promiſit Eccleſiæ vſque ad conſummationē ſeculi.

7. D AVGVSTINVS in Pſalmum nonageſimumoctauum : Suſcepit de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hìc ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit : nemo autem illam carnem manducat, niſi priùs adorauerit. Et paulò pòſt: Durum illis viſum eſt quod ait : Niſi quis manducauerit carnem meam, non habebit vitam æternam:acceperūt illud ſtultè,carnaliter illud cogi-

Caro in qua ambulauit, nobis ad manducandū data eſt

Adoratio Euchariſtiæ.

Ioan.6.

cogitauerunt,& putauerunt quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo & daturus illis,& dixerũt: Durus eſt hic ſermo. Ipſi erant duri,non ſermo.

Capharnaitarum ſentẽtia.

2. IDEM in Pſalmum trigeſimumtertium, concione prima, myſticè de CHRISTO exponens illud,quod primi Regum vigeſimoprimo ſcriptum eſt de Dauid, Immutauit os ſuum coram eis, & collabebatur inter manus eorum &c. pro quo ipſe legit, Et ferebatur in manibus ſuis. Ait igitur Auguſtinus: Hoc verò, fratres, quomodò poſſet fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus ſuis? Manibus aliorum poteſt portari homo, manibus ſuis nemo portatur. Quomodò intelligatur in ipſo Dauid ſecundùm literam,non inuenimus:in CHRISTO autem inuenimus. Ferebatur enim CHRISTVS in manibus ſuis, quandò commendans ipſum corpus ſuum,ait: Hoc eſt corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibns ſuis.

Chriſtus in vltima cœna tulit ſeipſum manibus ſuis.

ET concione ſecunda, Quomodò ferebatur in manibus ſuis? Quia cùm commendaret ipſum corpus ſuum & ſanguinem ſuum, accepit in manus ſuas, quod nôrunt fideles,& ipſe ſe portabat quodammodò, cùm diceret, Hoc eſt corpus meum.

PROSPER Rhegienſis Epiſcopus in parte ſecunda,capite vigeſimoquinto, de promiſsionibus & prædictionibus: Portatus eſt quippe & IESVS Dominus in manibus ſuis, dum ſuum corpus in ſanctificato pane geſtans manibus ſuis,dixit: Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur. De quibus myſterijs,qui etiam illud nôſſe deſiderat,quomodò ſit Dauid ſaltans ante arcam nudatus coram ſeruis & ancillis ſuis,vt CHRISTVM crucifixum præſentibus viris & fœminis demonſtraret, venerandæ memoriæ Auguſtini Epiſcopi dicta inſpiciat, quibus latiùs in his peruagatus penè omnia comprehendit.

Geſtauit ſe manibus ſuis. 1.Cor.11. 2 Reg.6.

CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in poſteriorem epiſtolam ad Timotheum: Sacra ipſa oblatio,ſiue illam Petrus,ſiue illam Paulus,ſiue cuiuſuis meriti ſacerdos offerat, eadem eſt, quam dedit CHRISTVS ipſe diſcipulis,quamq́ ſacerdotes modò quoquè conficiunt. Nihil habet iſta,quàm illa,minus. Cur id? Quia non hanc ſanctificant homines, ſed CHRISTVS qui illam antè ſacrauerat. Quemadmodùm enim verba quæ locutus eſt CHRISTVS, eadem ſunt quæ ſacerdotes nunc quoquè pronunciant: ità & oblatio eadem eſt.

Eadẽ oblatio hodiè cum ea quã Chriſtus dedit diſcipulis in vltima cœna.

Ijſdem verbis fit cõſecratio quibus vſus eſt Chriſtus.

IDEM

IDEM Chryſoſtomus homilia vigeſimaquarta in priorem epiſtolam ad Corinthios, de communione corporis Chriſti loquens: Cum honore & munditia omni ad Deum accedamus: & quandò id propoſitum videris, dic tecū: Propter hoc corpus non ampliùs terra & cinis ego ſum: nō ampliùs captiuus, ſed liber. Propter hoc, cęlum & quæ in eo bona ſunt, me accepturū ſpero: Propterea immortalem vitam, angelorum ſedem, Chriſti conſuetudinem. Hoc corpus affixum, verberatum, morte victum non eſt. Hoc corpus ſol crucifixum vidés, radios auertit. Propter hoc & velum templi ſciſſum eſt & petræ, & terra vniuerſa tremuit. Hoc idem corpus cruētatum, lancea vulneratum, fontes ſanguinis & aquę vniuerſo orbi ſalutares ſcaturiuit. Et paulò pòſt: Chriſtus medio draconis vētre rupto atq; diſcerpto, ex adytis clariſsimus euaſit, & radios non ad hoc vſq; cælum, ſed ad ipſum ſupernum thronum dimiſit. Illuc nanque ipſum extulit quod etiam nobis exhibuit, & vt teneremus, & vt manducaremus: quod maximū dilectionis ſignum eſt. Quos enim amamus, nonnunquàm etiam morſu petimus. Quare Iob vt ſeruorum in ſe amorem oſtenderet, dicebat illos ſæpenumerò nimio in ſe amore dixiſſe, Quis det de carnibus eius, vt ſaturemur? Ità & Chriſtus ſuam carnem dedit nobis, vt ea ſaturaremur, quo nos in plurimum ſuî amorem allexit. Hoc corpus in præſepi reueriti ſunt Magi, & viri impij & barbari longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Tu verò non in præſepi id, ſed in altari: non mulierem, quæ in vlnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem, & Spiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio vides. Et poſt pauca: Neque angelos, neque archangelos, non cælos, non cælos cælorum, ſed ipſum horum omnium tibi Dominum oſtendo. Animaduertis quonam pacto, quod omnium maximum eſt atque præcipuum in terra, non conſpicaris tantùm, ſed tangis: neque ſolùm tangis, ſed comedis, & eo accepto domum redis.

Idem corpus quod à nobis ſumitur, crucifixum fuit &c.

Matth. 27.

In cælū ſuſtulit idem illud quod nobis exhibet.

Singularis in nos amor.

Iob 31.

Nota.

Nota.

PRESBYTERI Achaiæ, in hiſtoria ſancti Andreæ Apoſtoli: Omnipotenti Deo (inquit Andreas) ego omni die ſacrifico, non thuris fumum, nec hircorum ſanguinem, nec taurorum mugientium carnes, ſed immaculatum agnum quotidiè in altari crucis ſacrifico: cuius carnes poſteaquàm omnis populus credentium manducauerit, & eius ſanguinem biberit, agnus qui ſacrificatus eſt, integer perſeuerat & viuus, & cùm verè ſacrificatus ſit, & verè carnes eius manducatæ ſint à populo, & verè ſanguis eius ſit hauſtus, tamen (vt dixi) integer permanet, & immaculatus & viuus.

Agnus immaculatus quotidiè immolatur & ſumitur, nec ſumptus conſumitur.

Verè manducantur eius carnes.

1. E SECVNDA ſynodus Nicena, actione ſexta, tomo tertio: vt ſuprà, in eadem hac quæſtione.

Ex Guitmundo.

Berẽgarianæ hæreſis principium.

2. DE Synodo Vercellenſi ſub Leone nono, item de Turonenſi ſub Victore ſecũdo, & Romana ſub Nicolao ſecundo, in quibus hæreſis Berengarij damnata eſt, ità ſcribit Guitmundus Archiepiſcopus Auerſanus, in lib. primo de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia: Aucupatis ergò nonnullis velut ratiunculis, (neq; enim vlla vnquàm hæreſis ſine aliqua veriſimilitudine rationis inualeſcere potuit) adhibitis quoq; paucis malè intellectis à ſe capitulis ſcripturæ ſacræ, quæ multis errantibus laqueus eſt mortis, per egenos ſcholaſticos iam per alimoniam qua ſuſtentabat eos, & per ſuos dulces ſermones corruptos, quaquauerſùm potuit, clanculò huius tanti mali nefandiſsimum virus effudit. Si qui autem præterea aliquo modo receperint eum, hi ſunt qui ex Apoſtolorum ſentẽtia territi, (qua dicitur, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit) communionem ſacram, quam pro Eccleſiaſtico more ſumere coguntur, mallent aut nullam, aut non tantam eſſe, quàm eius metu ſe à flagitijs aliquatenùs temperare. Ità igitur & per tales execranda peſtis paululùm adoleuit. Mox ergò incipiẽtibus his palàm audiri, catholici viri grauiter commoti, atq; intolerabiliter ferentes, præſidente per ſemetipſum beatiſsimæ memoriæ domino Papa Leone, Vercellis Concilium ponunt. In quo poſt diligentiſsimam de corpore & ſanguine Domini rationem, Berengarium & omnes eius in hac hæreſi fautores perpetuo anathemate, niſi reſipiſcerent, damnauerunt. Cumq; iam defunctum Leonẽ Papam, & ſanctos viros qui interfuêre Concilio, maledicis verbis & ſcriptis laceſſere non deſineret, ſanctiſsimum illud ac reuerendiſsimum Eccleſiæ Dei ſpeculum, ſummum non pontificem, ſed pompificem atq; pulpificem vocans, eumq; infatuatione Lanfranci infatuatum, concilium vanitatis adunâſſe blaſphemâs: Turonis item generali aggregato concilio, præſenti venerabili nunc Papa Gregorio, Romano tunc Archidiacono, panem & vinum in ſacrificio Domini non vmbraticè, ſed verè Chriſti carnẽ & ſanguinem fieri, dato propriæ manus ſacramento, confirmauit. Indè poſtmodùm deſipiſcens, itidèm Romæ in generali Concilio conflictu ratiõis reuictus, libellos ſuos propria manu ſub præſentia felicis memoriæ Papæ Nicolai, coram omni ſynodo cremauit, errorem anathematizauit, cõfeſsionemq; bonam, quam Turonis fecerat, præſtito identidem propriæ manus ſacramento, renouauit his verbis: Ego Berengarius

1. Cor. 11.

Vercellenſe cõciliũ cõtra Berengariũ. ſub Leone 9.

Nota veterẽ hæreticorum morem.

Turonenſe Conciliũ ſub Victore 2.

Palinodia Berengarij.

Romanũ ſub Nicolao 2.

Rurſùs palinodiam cãtat & ſuos libros comburit.

Confeſſio

rius indignus Diaconus eccleſiæ ſancti Mauritij Andagauenſis, cognoſcens veram, catholicam, & Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim, pręcipuè eam de qua hactenùs infamatus ſum, quæ adſtruere conatur, panem & vinum quæ in altari ponũtur, poſt conſecrationem ſolummodò Sacramentum & non verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe: nec poſſe ſenſualiter niſì in ſolo Sacramẽto manibus ſacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Conſentio autem ſanctæ Romanę Eccleſię & Apoſtolicæ ſedi, & ore & corde profiteor, de ſacramentis Dominicæ menſæ, eam fidem me tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus & hæc ſancta ſynodus authoritate Euãgelica & Apoſtolica tenẽdam tradidit, mihiq; firmauit: ſcilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolùm Sacramentum, ſed etiàm verum corpus & ſanguinẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe: & ſenſualiter non ſolùm ſacramẽto, ſed in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fideliũ dentibus atteri: iurãs per ſanctam & homoouſion Trinitatẽ, & per hæc ſacroſancta Chriſti Euangelia. Eos verò qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & ſectatoribus ſuis æterno anathemate dignos eſſe pronuncio.

Berengarij Catholica.

Eandẽ ijſdem verbis refert Lanfrãcus in libro contra Berẽgarium, & Gratianus de Cõſecrat. diſt. 2

Fides eccleſiæ Rom. & ſedis Apoſtolicæ de venerabili Sacramento.

Sacramẽtarij noſtri à pprio patre anathemate æterno digni pronũciantur.

3 DE ijſdem ſynodis iam dictis, & primùm de Romana quæ ſub Leone nono celebrata eſt, ità ſcribit Lanfrãcus Archiepiſcopus Cantuarienſis in libro de Euchariſtiæ ſacramento aduersùs Berengariũ: Tempore ſancti Leonis Papæ delata eſt hæreſis tua ad Apoſtolicam ſedem. Qui cùm ſynodo præſideret, ac reſideret ſecum non parua multitudo Epiſcoporum, Abbatum, diuerſiq; ordinis à diuerſis regionibus religioſarum perſonarum: iuſſum eſt in omnium audientia recitari, quas mihi de corpore & ſanguine Domini literas tranſmiſiſti. Portitor quippe earum legatus tuus, me in Normannia non reperto, tradidit eas quibuſdam clericis. Quas cùm legiſſent, & contra vſitatiſsimam Eccleſiæ fidem ſcriptas animaduertiſſent: zelo Dei accenſi, quibuſdam ad legendum eas porrexerunt, plurimis earum ſententias verbis expoſuerunt. Itaque factum eſt, vt non deterior de te, quàm de me fuerit orta ſuſpicio, ad quem videlicet tales literas deſtinaueris: putantibus multis me fouere ac fauere quæ à te dicerentur, vel gratia qua te diligerem, vel fide qua reuerà ità eſſe indubitanter tenerem. Igitur cùm à quodam Rhemenſi clerico Romam perlatas recitator legeret, intellecto quòd Ioannem Scotum extolleres, Paſchaſium damnares, communi de Euchariſtia fidei aduerſa ſentires: promulgata eſt in te damnationis ſententia, priuans

Ex Lanfrãco.

Romana ſynodus ſub Leone nono aduersùs Berengarium.

uans te communione ſanctæ Eccleſiæ, quam tu priuare ſancta eius communione ſatagebas. Poſt hæc præcepit Papa vt ego ſurgerem, praui rumoris à me maculam abſtergerem, fidem meam exponerem: expoſitam,plùs ſacris authoritatibus quàm argumentis probarem. Itaque ſurrexi, quod ſenſi dixi, quod dixi probaui, quod probaui omnibus placuit, nulli diſplicuit. Dehinc declarata eſt ſynodus Vercellenſis, quæ tunc proximo Septembri, eodem præſidente Pontifice,eſt celebrata Vercellis:Ad quam vocatus non veniſti. Ego autem præcepto ac precibus præfati Pontificis vſque ad ipſam ſynodum ſecum remanſi. In qua in audientia omnium qui de diuerſis huius mundi partibus illuc conuenerant, Ioannis Scoti liber de Euchariſtia lectus eſt ac damnatus,ſententia tua expoſita ac damnata: fides ſanctæ Eccleſiæ, quam ego teneo ac tenendam adſtruo,audita,& concordi omnium aſſenſu confirmata. Duo clerici qui legatos tuos ſe eſſe dixerunt, volentes te defendere, in primo ſtatìm aditu defecerunt & capti ſunt. Ab hac ſententia nunquàm diſceſſit S. Leo in omnibus ſuis Concilijs, ſeu quibus ipſe præſentiã ſuam exhibuit,ſeu quæ per legatos ſuos in diuerſis prouincijs congregari inſtituit. Quæ ſententia non effugit ſucceſſorem quoquè ſuum felicis memoriæ Papam Victorem. Sed quicquid de hac re ſeu cæteris ipſe ſtatuit, ſtatuíve præcepit: hoc etiam iſte ſuã atque omnium Conciliorum ſuorum authoritate firmauit. Deniquè in concilio Turonenſi, cui ipſius interfuére ac præfuére legati,data eſt tibi optio defendendi partem tuam. Quam cùm defendendam ſuſcipere non auderes, confeſſus coram omnibus communem Eccleſiæ fidem,iuraſti te ab illa hora ità crediturum, ſicut in Romano Concilio te iuráſſe(poſteà)eſt ſuperiùs comprehenſum. Porrò quid de hac re tempore Nicolai geſtum ſit,breuiter ſuprà reſeraui. Et cętera quidem (inquit paulò antè Lanfrancus) à beatæ memoriæ Nicolao totius Chriſtiani nominis ſummo Pontifice,& à centum tredecim epiſcopis Romæ audita,examinata atque damnata ſunt. Tu quoquè inclinato corpore, ſed non humiliato corde,ignem accendiſti, libroſq; peruerſi dogmatis in medio ſancti Concilij in eum conieciſti: iurans per id,quod rebus omnibus incomparabiliter maius eſt, fidem à patribus, qui præſentes erant,traditam, inuiolabiliter te ſeruaturum,veterémque doctrinam tuam de corpore & ſanguine Dñi ab illa die alijs non prædicaturum. Huius propoſiti ſacrilegus violator,contra prefatam ſynodum,cõtra catholicã veritatem,contra oĩm Eccleſiarum opinionẽ ſcriptum poſteà cõdidiſti.

Vercellenſis ſynodus ſub Leone nono contra eundẽ Berẽgarium.

Non illius Franciſcani q̃ pòſt vixit.

Turonenſis ſynodus ſub Victore 2. aduersùs Berengarium.

Palinodia prima Berẽgarij.

Synodus Romana ſub Nicolao 2.

Comburit Berengarius libros ſuos,& tertiò ſuã hæreſim abiurat ſecundò.

Inconſtantia Berengarij.

4. DE

Ex Thoma Vualdenſi.

4. DE Romana ſynodo celebrata ſub Gregorio ſeptimo aduersùs Berengarium, ita ſcribit Thomas Vualdenſis tomo ſecundo de Sacramentis, capite quadrageſimotertio: Berengarius ſub Leóne accuſatús condemnatur: recidiuat: ſub ſucceſſore eius Victore accuſatus, condemnatur. Succeſsit Victori Stephanus, Stephano Benedictus, Benedicto Nicolaus, ſub quo Romæ vincitur, condemnatur coram Concilio generali celebrato Romæ in Eccleſia Conſtantiniana. Iterùm deſipit: ſuccedit Nicolao Alexander, Alexandro Gregorius ſeptimus: qui anteà dictus eſt Hildebrandus, q priùs deuicit eum Turonis cùm fungeretur ibi legatione Papæ Victoris, & iam vltimatè confutauit eum Romæ in Eccleſia Saluatoris, ſicut acta formata declarant eiuſdem concilij: & ea repperi in annoſo libro Decretorum Pontificum ſub Decreto eiuſdem. In quibus ſic ſcriptum: Anno ab incarnatione ſempiterni principij milleſimo ſeptuageſimonono, menſe Februarij, indictione ſecũda, pontificatus verò domini Gregorij Papæ ſeptimi ſexto anno, ad honorem Dei & ædificationẽ Eccleſiæ ſanctæ, ſalutem quoquè tam corporum quàm animarum, ex præcepto ſedis Apoſtolicę conuenerunt finitimi & diuerſarum prouinciarum Archiepiſcopi, Epiſcopi, religioſæꝗ perſonæ, vt ſanctam ſynodum celebrarent: Omnibus igitur in Eccleſia Saluatoris cõgregatis, habitus eſt ſermo de corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti: Et pauló pòſt: Denique Berengarius huius erroris magiſter, poſt longo tempore dogmatizatam impietatẽ erràſſe ſe corã Concilio frequenti confeſſus, veniamꝗ poſtulãs & orans, ex Apoſtolica clementia meruit. Iurauitꝗ ſicut nunc in ſequentibus continetur: Ego Berẽgarius corde credo & ore confiteor, panem & vinum quæ ponũtur in altari, per myſterium ſacræ orationis & verba noſtri redemptoris, ſubſtantialiter conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et poſt conſecrationem eſſe verum Chriſti corpus, quod natum eſt de virgine, & quod pro ſalute mundi oblatum in cruce pependit: & quod ſedet ad dexteram Patris: & verum ſanguinẽ Domini noſtri IESV CHRISTI, qui de latere eius non tantùm per ſignum & virtutem Sacramenti, ſed etiam in proprietate naturæ & veritate ſubſtantiæ, ſicut in hoc breui continetur: & ego legi, & vos intelligitis: ſic credo. Nec contra hanc fidem vlteriùs docebo: ſic me Deus adiuuet, & hæc ſacra Euangelia.

Inconſtantia Berengarij.

Synodus Romana ſub Gregorio 7.

Secunda Confeſſio Berẽgarij in ſynodo Romana ſub Gregorio 7.

Subſtãtialiter conuerti in verã & viuificatricẽ carnẽ.

5. CONCILIVM Conſtantienſe ſeſsione octaua damnauit hunc articulum tertium Ioannis Vuicleff: CHRISTVS non eſt

Adeſt idēticè & realiter propria pſentia corporali

in Sacramento altaris identicè & realiter propria pręſentia corporali.

6 CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia, canone primo: Si quis negauerit in ſanctiſsimæ Euchariſtiæ Sacramento contineri verè, realiter & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem vnà cum anima & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac proindè totum Chriſtum: ſed dixerit tantummodò eſſe in eo vt in ſigno, vel figura, aut virtute, anathema ſit.

Non adeſt vt in ſigno vel figura aut virtute.

V

Quid verò de tranſubſtantiatione?

a Concil. Lateranen. can. 1. Chryſoſt. lib. 3. de ſacerd. Hieron. ad Heliod. & ad Euagrium.

b Iuſtin. apolog 2. Amb. lib. 4 de ſacramen. cap 4. Chryſoſt homi. 2. in 2. ad Timoth. & de pd. Iudæ. Vide Beſſarionem hac de re. & Nyſſ. in ſerm. Cateche.

A HIC duo in primis animaduertenda, eaque apertè profitenda ſunt: alterum, ſacerdotem [a] qui conficiat Euchariſtiam, legitimè ordinatum eſſe oportere: alterū, tantam ineſſe vim in [b] verbis illis arcanis & conſecratorijs, quibus idem Sacerdos CHRISTI vice panem & vinum in altari conſecrat, vt panis quidem in Corpus, vinum autem in Sanguinem Domini ſubitò [c] tranſmutetur.

c Euſ. Emiſſ. hom. 5 de paſch. Cyprian. ſerm. de Cœna dom. Cyril. Hiero. Cate. 1. 3. & 4. myſtag. Cyrill. Alex. ad Caloſyr. Amb. lib. 5. de ſacramē. c. 4. & lib. 4. ca. 4 & 5. Item lib. 4. de fide cap. 5. Chryſoſt. in Mat. homil. 83. & de Encæn. Damaſ lib 4 c. 14.

B VERE ſtupenda, ſolaque fide metienda trāſmutatio, quæ omīpotente Chriſti virtute per ea ipſa verba operante fit: nec immeritò à ſancta Catholica Eccleſia [d] Tranſubſtantiatio appellata eſt, quòd panis viniquе ſubſtantia in Corpus Sanguinemque CHRISTI certò conuertatur.

d Concil. Lateran. can. 1. Triden. ſeſſ 13. cap. 4. & Can. 2. Vide & Rom. ſub Greg. 7. Cōſtan. ſeſſ. 8 art. 1. & 2. Item Florent Concilium. Et Lāfranc.

C. SI

C Si enim valuit tantum ſermo Eliæ, vt ignem de cælo deuocaret, non valebit Christi ſermo (ſic enim colligit [e] Ambroſius) vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti, [f] *Ipſe dixit & facta ſunt: Ipſe mandauit & creata ſunt:* Sermo ergò Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea q̄ ſunt, in id mutare, quod non erant? Non eñ minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Atquì Christi ſermone nihil apertius, dum ait, [g] *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus:* vt nullus omninò relictus ſit locus ſuſpicandi, poſt conſecrationem panem & vinũ in Euchariſtia manere.

[e] Amb. de ijs qui myſt. initian. cap. 9. Et lib. 4 de ſacram. cap. 4.

[f] Pſalm. 148. a

[g] Matt. 26. c Marc. 14. c & ibidē Theophylactus atq; in 6 cap. Ioannis. Vide etiã Greg. Nyſſe. ſerm. catechet. de diuinis Sacramentis. Guitmundum lib. 3.

Scriptvrae, vt ſuprà.

PATRES.

1. A CONCILIVM Lateranenſe magnum capite primo: Hoc Sacramentum nemo poteſt conficere, niſì ſacerdos, qui fuerit ritè ordinatus ſecundùm claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſsit Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus IESVS CHRISTVS.

Sacerdos ritè ordinatus, ſolus hoc Sacramentum conficit.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Si q̃s cõſideret quantum id ſit myſterium, vt is ſcilicet qui homo ipſe ſit, carne ac ſanguine etiamnum conſtans, ijſq́ꝫ inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri ꝓpior queat: tum probè intelliget quanto ſacerdotes honore, quanta dignitate Spiritusſancti gratia dignata fuerit: operantibus enim illis, tum ſacra hæc quæ dico, initiantur perficiunturq́ꝫ: tum etiàm alia his nihilo inferiora, quæ ipſa ad dignitatis ſalutiſq́ꝫ noſtræ rationem ſpectant.

Operantibus ſacerdotibus perficiuntur ſacræ Euchariſtiæ myſteria.

3 HIE-

Preſbyteri Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.

3 HIERONYMVS epiſtola prima ad Heliodorum: Abſit vt de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, CHRISTI corpus ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus.

Ad preces presbyteri corpus ſanguisq; Chriſti cóficitur.

4. IDEM epiſtola octogeſimaquinta ad Euagrium: Quis patiatur menſarum & viduarum miniſter, vt ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Chriſti corpus, ſanguisq́ conficitur?

Euchariſtia verbis Chriſti cóſecratur

5 IVSTINVS Apologia ſecūda pro Chriſtianis ad Antoninum Pium: Cibum qui per preces ſermonis, quē ab eo accepimus, conſecratus eſt, & quo ſanguis carnesq́ noſtræ communione aluntur, IESV CHRISTI eius qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus &c. vt ſuprà quæſtione quarta, B.1.

for. † Nā p

Verbis Chriſti fit conſecratio.

6 AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Conſecratio igitur quibus verbis eſt, & cuius ſermonibus? Domini IESV. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur: Oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: vbi venitur vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergò ſermo CHRISTI hoc conficit Sacramentum. Vide ſuprà quæſt. quarta, A. 11.

Iiſdē verbis nūc cóſecrāt quibus Chriſtus.

7 CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in ſecundam epiſtolam ad Timotheum: Quemadmodùm verba quæ locutus eſt Chriſtus, eadem ſunt quæ ſacerdotes nunc quoq́ pronunciant, ità & oblatio eadem eſt. Reliqua vide ſuprà quæſt. quarta, D.4.

Chriſtus conſecrat.

8 IDEM Chryſoſtomus in homilia de proditione Iudæ: Et nūc ille præſtò eſt Chriſtus, qui illam ornauit mēſam, ipſe iſtam quoq; conſecrat. Non enim homo eſt, qui propoſita de conſecratione mēſæ Domini corpus Chriſti facit & ſanguinem, ſed ille qui crucifixus pro nobis eſt Chriſtus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & DEI virtute conſecrantur & gratia. Hoc eſt, ait, corpus meum: hoc verbo propoſita conſecrantur. Et ſicut illa vox quæ dicit, Creſcite & multiplicamini & replete terrā: ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante natura: ità & vox illa ſemel quidē dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ vſq; ad hodiernam diem, & vſq; ad eius aduentum præſtat ſacrificio firmitatem.

Quibus Chriſti verbis cóſecratio fiat.

Quòd ſolis verbis Chriſti fiat conſecratio, multis argumentis probat.

9 BESSARION Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus in libro de Sacramento Euchariſtiæ, & verbis quibus conſecratio peragitur: Enimuerò nemo eſt, quem lateat, quemadmodùm panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti in inſtanti facta tranſubſtantialitas

alitas humanam omnem facultatẽ excedit, ingensq; opus eſt & certè diuinum, itá etiàm huius ſacramenti efficientia verba inſtar ipſius Sacramenti, eximiæ cuiuſdam virtutis eſſe debere. Chriſti verò diuinis verbis nihil eſſe potentius, nihil efficacius eſſe poſſe manifeſtum eſt. Quamobrem fateri neceſsè eſt, dominicis illis verbis, & nullis alijs, diuinum hoc Sacramentum confici poſſe. Nec enim diuiniſsima per diuinam potentiam confici negauerit quiſpiam, nec verbis Chriſti nihil omninò efficacius eſſe, cùm non modò homo, verùm etiam Deus ſit, creatorq; omnium, qui ſolo nutu cuncta ꝓduxit, qui verbo ægros curauit, mortuos ſuſcitauit, cæteraq; miracula fecit, quæ in Euangelijs recitantur. Præterea humanæ preces tunc facilimè quod orant conſequuntur, cùm id meritæ ſint, & à benè meritis effundantur. Atqui panis & vini in corpus & ſanguinẽ tranſmutatio, non petentium meritis, ſed eius potentia qui ex nihilo cuncta produxit, per ſacerdotem, tanq̃ per inſtrumentũ quoddam efficitur. Vndè non minùs ab indignis ſacerdotibus atque peruerſis, quàm à bonis ſanctisq; conſecratur. Ex quo manifeſtum eſt, non orantis ſanctitatem, ſed ipſum Dominum proprijs ſuis verbis à ſacerdote prolatis, panem & vinum in proprium corpus trãſmutare. Nam ſi humanæ preces hoc poſſent, potiùs bonorum virorũ preces, etſi non ſacerdotum, quàm prauorum ſacerdotum, hoc diuinum opus efficerent. Atqui indecens eſſet, atq; ab humana ſalute alienum, exiſtimare tantum Sacramentum à re dubia dependere: quippe dubium atq; ambiguum eſt, an preces & ſupplicationes noſtræ Deo acceptæ ſint futuræ: ex quo fieret, vt & ſalus à nobis virtute huius myſterij expectata, dubia foret. Quod nè accidat, immò ſalus noſtra, quam dignè participantibus hoc Sacramentum præbet, certa atq; indubia ſit, neceſsè eſt Dominicis verbis duntaxàt, & nullis alijs, tantum confici ſacramentum &c. Panis & vini ſubſtãtia in ſua ꝑmanet natura, donèc omnia illa, quæcunq; ſunt quę Sacramentum perficiunt, verba dicuntur. Quibus dictis mox conſecratio fit, tranſubſtantialitas perficitur, cõſummatur Sacramentũ. Præter hæc omnia, cùm hoc immaculatum ſacrificium in ſuî memoriam fieri iuſſerit Dominus. Hoc enim, inquit, facite in meã cõmemorationem: certè expreſsior eius memoria fit, cùm illius verba ex ſacratiſsimo illo ore ꝓlata repetimus, quàm ſi alia quæcunq; referamus. Quod confirmat Apoſtolus Paulus, dum dicit, Domini mortem in hoc ſacrificio annunciari. Quo enim modo annunciari

Primum. Secundum. Tertium. Quartum. Nonum. 1. Cor. 11.

expreſsiùs poteſt, quàm dum corpus & ſanguis eius, proprijs eius verbis quàm quibuſuis alijs, tantum conficitur Sacramentum. Veruntamen concurrere Patrem ac Spiritum ſanctum Filio, in hoc diuino opere tranſubſtantialitatis panis & vini in corpus & ſanguinē CHRISTI, fas eſt à fidelibus credi. Omnia enim opera in creaturis Trinitati communia ſunt, nihilq; fit omninò, nisì creante Filio, beneplacito Patris, & Spiritusſancti voluntate. Eſt autem adhæc neceſſarius, & idoneus, & ſufficiens miniſter. Sufficiens autem eſt, qui poteſtatem per conſecrationem habuit, & ſacerdos factus eſt. Nec enim à quocunque prolata eiuſmodi verba efficere poſſunt quod quæritur: immò verò nihil omninò poſſunt, nisì à ſacerdote proferantur. Eius rei ratio eſt, quòd ità Deo placitum eſt, ità ordinauit, hanc tulit legem. Tranſgreſſori igitur legis & volūtatis eius, dignū paratum eſt meritum, nè quid facere poſsit. Oportet enim ſacerdotem cum debita intentione ad ea quę Dominus mandauit, accedere. Siquidem mandauit nobis, vt in eius commemorationē hæc ageremus, vt ſciamus corpus eius & ſanguinē (inſtrumētaliter ipſi facientes cùm hæc operamur) mortem eius annūciare. Si quis enim vel verba Domini, vel alia quælibet, quibus exiſtimet huiuſmodi Sacramentum confici, pronunciet, non ad ea quæ dicta ſunt intendens, ſeq; id agere, quod ille iuſsit, arbitretur, nihil omninò agit: ſed ſuo fruſtratus deſiderio, fallitur. Materiā prætereà ad hæc aptā & conuenientem eſſe neceſsè eſt: oportet enim panem ex frumento, vinum ex vite fieri? Quòd ſi aliter ſacerdos, etiàm cum debita attentione, vel ipſa verba Domini, & alia quæcunq; pronunciet, vanus eſt omnis labor: nec enim vnquàm ex hordeo miliòve, aut alio ſeminum genere panis factus, neq; ſicera aut lac aut mel, in corpus & ſanguinem Domini tranſmutaretur Hoc canones Apoſtolorum, hoc poſteriores Doctores affirmant. Quamobrem hoc? Quoniam ille opifex rerum ità voluit, ità conſtituit: tranſgredi autem, & vitare quicquam eorum, quæ ille ordinauit, nefas eſt. Hæc ergò ad ſacri myſterij conſummationem neceſſaria prorsùs ſunt, & ſine quibus nihil omninò fieri poteſt. Vide alia multa copioſiùs ibidèm.

Vndecimum.

1. Timoth. 4
Non fit corpus Chriſti ſumptione noſtra, ſed verborum Chriſti virtute.

10. GREGORIVS Nyſſenus in oratione catechetica de tranſmutatione Dominici corporis & ſanguinis, teſte Euthymio in Panoplia, titulo vigeſimoprimo: Hic panis, vt ait Apoſtolus, per verbum DEI & orationem ſanctificatur, non quia comeditur, eò progrediens, vt verbi corpus euadat, ſed ſtatim per verbum in cor-

corpus mutatur, vt dictum eſt, à verbo, quoniam Hoc eſt corpus meum.

11. EVSEBIVS Emiſenus homilia quinta de Paſchate: Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ex oculis noſtris, & ſideribus illaturus, neceſſarium erat vt nobis in hac die ſacramentum corporis & ſanguinis ſui conſecraret: vt coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in precium: vt quia quotidiana & indefeſſa currebat pro hominum ſalute redemptio, perpetua eſſet etiàm redemptionis oblatio, & perennis illa victima viueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia. Verè vnica & perfecta hoſtia, fide æſtimanda, non ſpecie: nec exteriori cenſenda viſu, ſed interiori affectu. Vndè meritò cæleſtis confirmat authoritas: Quia caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Recedat ergò omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui author eſt muneris, ipſe etiàm teſtis eſt veritatis. Nam inuiſibilis ſacerdos, viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui, verbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit, ità dicens: Accipite & edite: hoc eſt enim corpus meum: & ſanctificatione repetita, Accipite & bibite: hic eſt ſanguis meus. Ergò ſicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cælorum, profunda fluctuum, vaſta terrarum, pari potentia in ſpiritualibus Sacramentis verbo præbetur virtus, & rei ſeruit effectus. Quanta itaque & q̃ celebranda beneficia vis diuinæ Benedictionis operetur, attende: & vt tibi nouum & impoſsibile non debeat videri, quòd in CHRISTI ſubſtantiam terrena & mortalia commutantur, teipſum, qui iam in Chriſto es regeneratus, interroga.

Ioan. 6. Recedat omne infidelitatis ambiguum.

Conuertit in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui.

Matt. 26.

Vis diuinæ benedictiõis

In Chriſti ſubſtantiam cõmutantur.

Panis in carnem & ſanguinem mutatus.

12. CYPRIANVS in ſermone de cœna Domini: Panis iſte cõmunis in carnem & ſanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus: ideoq́ ex conſueto rerum effectu fidei noſtrę adiuta infirmitas, ſenſibili argumento edocta eſt, viſibilibus Sacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quàm ſpiritali tranſitione CHRISTO nos vniri. & paulò pòſt: Panis iſte quem Dominus diſcipulis porrigebat, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia verbi factus eſt caro: & ſicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ità Sacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia.

Viſibilibus Sacramentis ineſt vitæ æternæ effectus.

Panis nõ effigie, ſed natura mutatus, factus eſt caro.

13. CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi myſtagogica prima: Panis & vinum Euchariſtiæ, ante ſacram inuocationem ado-

Panis fit corpus Christi, & vinum fit ſanguis.

randæ Trinitatis, panis erat & vinum merum: peracta verò inuocatione, panis quidem fit corpus CHRISTI: vinum autem ſanguis CHRISTI.

14. ET catecheſi myſtagogica tertia: Panis Euchariſtiæ poſt Sancti ſpiritus inuocationem, non ampliùs eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti.

Nō eſt ampliùs panis.

15. IDEM catecheſi myſtagogica quarta: Aquam aliquandò mutauit in vinum, quod eſt ſanguini propinquum, in Cana Galilææ, ſola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd vinū in ſanguinem tranſmutâſſet? &c. vt ſuprà quæſtione ſecunda, A.

Vt aquam in vinū mutauit, ità & vinum in ſanguinem trāſmutat.

16. CYRILLVS Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium: Nè horreremus carnem & ſanguinem appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatis vim vitæ, conuertens ea in proprietatem propriæ carnis. Reliqua, vt ſuprà quæſtione ſecunda, B.4.

Cōuertens appoſita in ꝓprietatē ꝓpriæ carnis.

17. AMBROSIVS libro quinto de Sacramentis, capite quarto: Dixi vobis quòd ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicatur: vbì Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.

Poſt cōſecrationem nō eſt ampliùs panis.

18. IDEM libro quarto de ſacramentis, capite quarto: Vbì acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Et poſt pauca: Si tanta vis eſt in ſermone Domini IESV, vt inciperent eſſe quæ non erant, quanto magìs operatorius eſt vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur? &c. vt ſuprà quæſtione quarta, A.11.

Per conſecratiōem de pane fit caro Chriſti.

19. Et capite quinto: Vis ſcire quia verbis cęleſtibus &c. vt ſuprà quæſtione quarta, A.12.

20. IDEM Ambroſius libro quarto de fide ad Gratianum Auguſtum, capite quinto: Nos autem quotieſcunquè ſacramenta ſumimus, quæ per ſacræ orationis myſterium in carnem transfigurātur & ſanguinem, mortem Domini annunciamus.

Sacramenta transfigurantur in carnē & ſanguinē.

21. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimatertia in Matthęum, & homilia ſexageſima ad populum Antiochenum: Non ſunt humanæ virtutis hæc opera, quæ tunc in illa cœna confecit: ipſe nunc quoquè operatur, ipſe perficit: miniſtrorum nos ordinem tenemus: qui verò hæc ſanctificat & tranſmutat, ipſe eſt. Latiùs ſuprà quæſtione prima, B.4.

Nō humanæ virtutis opa.

Chriſtus eſt qui tranſmutat.

22. IDEM Chryſoſtomus in ſermone de Euchariſtia in encænijs: Num vides panem? num vinum? num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum

ceſſum vadunt? Abſit. Nè ſic cogites. Quemadmodùm enim ſi cera igni adhibita, illi aſsimilatur, nihil ſubſtantię remanet, nihil ſuperfluit: ſic & hîc puta myſteria conſumi corporis ſubſtantia. Myſteria conſumũtur corporis ſubſtantia.

23. IOANNES Damaſcenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimoquarto, vt ſuprà, quæſtione ſecunda, B.7. vbi hos habet loquendi modos: Panis & vinum tranſumuntur. Fecit hæc corpus & ſanguinem ſuum. Panis & vinum tranſmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Panis vinumq́ & aqua per inuocationem & aduentum Spiritus ſancti ſupernaturaliter tranſmutatur in corpus & ſanguinem Chriſti. Trãſmutãtur in corpus & ſang. Domini

1. B CONCILIVM Lateranẽſe magnum canone vel capite primo: Ieſu Chriſti corpus & ſanguis in Sacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur, tranſubſtãtiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate diuina, &c. Tranſubſtantiatiõis nomẽ

2. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite quarto: Quoniam autem Chriſtus redemptor noſter corpus ſuum, id quod ſub ſpecie panis offerebat, verè eſſe dixit, ideò perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idq́ nunc denuò ſancta hæc ſynodus declarat, per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis, in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius: quæ conuerſio conuenienter & propriè à ſancta Catholica Eccleſia Tranſubſtantiatio eſt appellata. Cõuerſio totius ſubſtãtiæ panis & vini. Tranſubſtantiatiõis nomẽ cõueniẽs eſt.

3. ITEM canone ſecundo: Si quis dixerit in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis & vini vnà cum corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti: negaueritq́ mirabilem illam & ſingularem conuerſionem totius ſubſtãtiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus duntaxàt ſpeciebus panis & vini: quam quidem conuerſionem catholica Eccleſia aptiſsimè tranſubſtantiationem appellat, anathema ſit. Cõuerſio mirabilis totius ſubſtantiæ panis & vini. Aptiſſimum tranſubſtãtiationis nomẽ.

4. CONCILIVM Romanum ſub Gregorio ſeptimo in confeſsione Berengarij, vt ſuprà quæſtione quarta, E. 4. vbi hac verborum forma vtitur: Panis & vinum ſubſtantialiter conuertuntur in veram & propriam ac viuificatricem carnem & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Subſtãtialiter conuertũtur.

5. CONCILIVM Conſtantienſe ſeſsiõe octaua damnat hunc articulum Ioannis Vuicleff: Subſtantia panis materialis & vini ma- Subſtãtia panis nõ manet.

terialis manent in Sacramento altaris. Item hunc: Accidentia panis non manent ſine ſubiecto in eodem Sacramento.

Subſtãtia panis & vini cõuertuntur.

6 CONCILIVM Florentinum: Sacerdos in perſona Chriſti loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipſorum verborum virtute ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem conuertuntur.

In ſubſtantiã carnis & ſanguinis cõmutari.

Conuerti in eſſentiã Dominici corporis.

7 LANFRANCVS in libro de Sacramento Euchariſtiæ: Confitetur Eccleſia toto terrarum orbe diffuſa, panem & vinum ad ſacrandum proponi in altari: ſed inter ſacrandum incomprænhenſibiliter & ineffabiliter in ſubſtanti ãcarnis & ſanguinis commutari. Et rursùs in eodem libro: Credimus igitur terrenas ſubſtantias quæ in menſa Dominica per ſacerdotale miniſterium diuinitùs ſanctificantur, ineffabiliter, incomprænhenſibiliter, mirabiliter operante ſuperna potentia, conuerti in eſſentiam Dominici corporis, reſeruatis ipſarum rerum ſpeciebus, & quibuſdam alijs qualitatibus, nè percipientes cruda & cruenta horrerent, & vt credentes fidei præmia ampliora perciperent: ipſo tamen Dominico corpore exiſtente in cæleſtibus ad dexteram Patris immortali, inuiolato, integro, incontaminato, illæſo, vt verè dici poſsit & ipſum corpus quod de virgine ſumptum eſt, nos ſumere, & tamen non ipſum: Ipſum quidem, quantùm ad eſſentiam, veræꝙ naturæ proprietatem, atque virtutem: non ipſum autem, ſi ſpectes panis viniꝙ ſpeciem, cæteraꝙ ſuperiùs comprænhenſa. Hanc fidem tenuit à priſcis temporibus, & nunc tenet Eccleſia, quæ per totum diffuſa orbem, Catholica nominatur.

Fides Eccleſiæ catholicæ

Euchariſtia pfertur mãnæ

1. C AMBROSIVS in libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite nono: Conſidera nunc, vtrùm præſtantior ſit panis angelorum, an caro CHRISTI, quæ vtiquè corpus eſt vitæ. Manna illud è cęlo, hoc ſupra cælum: illud cæli, hoc Domini cælorum: illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione: Quod quicunque religiosè guſtauerit, corruptionem ſentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis è CHRISTO: Illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit in æternum. Iudæus bibit & ſitit: tu cùm biberis, ſitire non poteris. Et illud in vmbra, hoc in veritate. Si illud quod miraris, vmbra eſt: quantum iſtud eſt, cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra eſt, quæ apud Patres facta eſt. Bibebant, inquit, de conſequente eos petra: petra autem erat CHRISTVS. Sed non in pluribus eorum compla-

1. Cor. 10.

complacitum eſt Deo: nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figuram facta ſunt noſtrî. Cognouiſti præſtantiora? potior eſt enim lux, quàm vmbra: veritas, quàm figura: corpus authoris, quàm manna de cælo. Fortè dicas: Aliud video, quomodò tu mihi aſſeris quòd CHRISTI corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis, vt probemus non hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit: maiorémque vim eſſe benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur? Virgam tenebat Moyſes, proiecit eam, & facta eſt ſerpens. Rurſùs appræhendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam & ſerpentis & virgæ? Currebant Aegypti flumina puro aquarum meatu, ſubitò de fontium venis ſanguis cœpit erumpere. Non erat potus in fluuijs. Rurſùs ad prophetæ preces cruor ceſſauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circunclufus vndiquè erat populus Hebræorum, hinc Aegyptijs vallatus, indè mari clauſus. Virgam leuauit Moyſes, ſeparauit ſe aqua, & in murorum ſpeciem congelauit, atque inter vndas via pedeſtris apparuit. Iordanis retrorſùm conuerſus, contra naturam in ſui fontis conuertitur exordium. Nónne claret, naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis fluctus eſſe mutatam? Sitiebat populus patrum, tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata eſt gratia, vt aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath fluuius amariſsimus erat, vt ſitiens populus bibere non poſſet. Miſit Moyſes lignum in aquam, & amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit, quam infuſa ſubitò gratia temperauit. Sub Heliſæo propheta vni ex filijs Prophetarum excuſſum eſt ferrum de ſecuri, & ſtatim merſum eſt. Rogauit Heliſæum qui amiſerat ferrum, miſit etiam Heliſæus lignum in aquam, & ferrum natauit: vtiquè & hoc præter naturam factum eſſe cognoſcimus. Grauior eſt enim ferri ſpecies, quàm aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris eſſe virtutis gratiam, quàm naturam, & adhuc tamen propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd ſi tantum valuit humana benedictio vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba ipſa Domini Saluatoris operantur? Nam Sacramentum iſtud quod accipis, CHRISTI ſermone conficitur. Quòd ſi tantum valuit ſermo Heliæ, vt ignem de cælo deponeret: non valebit Chriſti

Potior veritas quàm figura.

Exẽplis ꝓbat naturarum mutationem.

Exod 7.

Exod.14.

Ioſue 3.

Num.20.

Exod.15.

4 Reg 6.

Benedictione diuina hoc Sacramẽtum perficitur.

Species ſiue naturæ elemẽtorum mutantur. Pſal. 148.

ſti ſermo, vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: Quia ipſe dixit,& facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Sermo ergò CHRISTI, qui potuit ex nihilo facere quod non erat,non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare, quod non erant?Non enim minus eſt nouas rebus dare,quàm mutare,naturas.Sed quoàd argumentis vtimur? Suis vtamur exemplis,incarnationisq́ exemplo adſtruamus myſterij veritatem. Nnnquìd naturæ vſus præceſsit,cùm IESVS Dominus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare conſueuit. Liquet igitur quòd præter naturæ ordinem virgo generauit: & hoc quod conficimus corpus, ex virgine eſt. Quid hìc quæris naturæ ordinem in CHRISTI corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus IESVS partus ex virgine? Vera vtiquè caro CHRISTI, quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: verè ergò carnis illius Sacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus IESVS: Hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem verborum cæleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus CHRISTI ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur eſſe,poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen: hoc eſt, verum eſt. Quod os loquitur, mens interna fateatur: quod ſermo ſonat, affectus ſentiat.

Corpus quod cóficimus, ex virgine eſt.

Ante benedictionẽ nominatur alia ſpecies,panis ſcilicet,& vinũ: poſt cóſecrationẽ corpus & ſanguis appellatur.

2 IDEM libro quarto de Sacramentis,capite quarto, vt ſuprà, quæſtione quarta,A.11.

3 THEOPHYLACTVS in decimumquartum Marci, & in ſextum caput Ioannis,vt ſuprà,quæſtione ſecunda,B.1.& 3.

4 GREGORIVS Nyſſenus in ſermone catechetico de tranſmutatione Dominici corporis & ſanguinis, apud Euthymium in Panoplia,titul.21. Quærebatur,quomodò vnum illud CHRISTI corpus omnium hominum,in quibus eſt fides, naturam viuificaret,& in omnes ità diſtribueretur, vt nullam imminutionem ſubiret. Haud procùl fortaſsè erimus ab huius rei intelligentia. Nam omne corpus ex nutrimento ſubſiſtit, & confirmatur, quod quidem nutrimentum ex cibo conſtat & potu. Cibus autem eſt panis, & potus eſt aqua vino miſta. Porrò DEI verbum ità naturæ humanæ coniunctum eſt, & corpus noſtrum aſſumpſit, vt eius naturæ non aliam nouam conſtitutionem adhiberet, ſed ſolitis ipſum rebus aleret & ſuſtentaret, nempe cibo & potu. Cibus verò erat panis, quemadmodùm & noſter, vt iam dictum eſt. Sicut autem

qui

qui panem videt, quodammodò corpus videt humanum, quoniam panis in corpore exiſtens, corpus euadit: ità diuinum illud corpus panis nutrimentum accipiens, idem quodammodò erat cum illo cibo, vt diximus, in eius corporis naturam immutato. Quod enim carnis cuiuſque propriũ, id etiam illi conueniſſe confitemur. Nam & corpus illud pane ſuſtentabatur. Corpus autem propterea, quòd Deus verbum in illo habitauit, diuinam obtinuit dignitatẽ. Quamobrem rectè nunc etiàm Dei verbo ſanctificatum panem in Dei verbi corpus credimus immutari. Etenim corpus illud panis erat potentia, ſanctificatum eſt autem habitatione Verbi, quod in carne habitauit. Itaque qua ex cauſa panis in eo corpore mutatus in diuinã virtutem tranſijt, eadem de cauſa nunc etiàm idem fit. Vt enim illic Verbi Dei gratia ſanctũ effecit illud corpus, cuius firmamentum ex pane cõſtabat, & ipſum etiã quodãmodò panis erat: ſic etiã hic panis, vt ait Apoſtol⁹, ꝑ verbũ Dei & orationẽ ſanctificatur, nõ q̃a comeditur, eò progrediẽs, vt Verbi corpus euadat, ſed ſtatim ꝑ verbum in corpus mutatur, vt dictũ eſt, quoniam Hoc eſt corpus meum. Cæterùm cùm omnis caro etiam per humidum nutriatur, neque enim ſine humidi cõiunctione quod in nobis humidum eſt, in vita poteſt permanere, quemadmodùm per ſolidum firmumq́ cibum corporis ſoliditatem confirmamus, ſic etiàm humidum ex natura ſimili adaugemus, quæ cùm in nobis eſt, à facultate alteratiua ſanguis efficitur, præſertim ſi per vinum eam accipiat vim, vt in calidũ conuertatur. Quare cùm diuina illa caro partem etiam hanc ad ſe ſuſtentandam acceperit, Deus autem, qui nobis ſe patefecit, idcircò naturæ mortali ſeipſum coniunxerit, vt eam coniunctione ſua diuinam redderet, ideò cunctis credentibus gratiæ diſpenſatione ſeipſum impertit per carnem, quæ ex vino & pane conſtituitur, fideliumq́ corporibus coniungitur, vt ea coniunctione cum immortali, homo etiam immortalitatis particeps fiat. Hæc autem tribuit virtute benedictionis, in illud, rerum quę videntur, naturam mutans.

Dei verbo ſanctificatus panis, in Dei verbi corpus immutatur.

1. Tim. 4.

Non quia comeditur, Verbi corpus euadit.

Per verbũ in corpus mutatur.

Imm[illegible]tis par[illegible]es efficimur ex coniunctiõe carnis Chriſti.

Natura rerũ, virtute benedictionis mutatur.

5. GVITMVNDVS archiepiſcopus Auerſanus libro tertio de Sacramento Euchariſtię aduersùs Berengarium, cùm refutâſſet eorum ſententiam, qui negant veritatem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, ſic ait: Hæc interìm cõtra vmbraticos dicta ſint. Nũc contra illos habenda eſt ratio, qui Eccleſiæ rationibus expugnati, iam quidem negare nequeunt ſubſtantiam corporis CHRISTI cibo ineſſe Dominico: panem tamen & vinum per verba Saluatoris,

Vmbratici.

Contra eos q veritatẽ Dominici corporis in Euchariſtia admit-

tunt: ſed Trã-ſubſtantiationem negãt.

ris, in carnem eius & ſanguinem verti nequaquàm credentes, ſed
CHRISTVM pani & vino commiſcentes, tanquàm ſubtiliori ra-
tione hęreſim alteram condiderunt. Quos quidem alios dico, quaſi
alio errore detentos: Nam aliàs idem ſunt. Nam primùm qui-
dem, apud quos poſſunt, quantumcunque poſſunt, nihil de corpo-
re & ſanguine Domini ſubſtantialiter ſacramentis ineſſe conten-
dunt: Sed indè (vt diximus) pulſi, confugere mãlunt ad hanc im-
pietatem, quàm ſynceram tenere cum alijs hominibus humiliter
veritatem. Et eorum rationibus confutatis, Quapropter, inquit,
cùm & iſtæ cauſæ nihil valeant, nec alias ipſi afferant: quæ inſania
eſt, vt CHRISTVM, vt ità dixerim, ſua authoritate impanent &

Impanari vel inuinari Chriſtum, q̃ abſurdum ſit.

inuinent? Et quidem CHRISTVM incarnari humanæ redem-
ptionis ratio expoſcebat, quod futurum Prophetæ prædixerunt,
factum CHRISTVS oſtendit, Apoſtoli prædicauerunt, mundus
credidit. At impanari vel inuinari CHRISTVM, nulla (ſicut oſten-
dimus) expetit ratio, nec Prophetæ prædixerunt, nec CHRISTVS
oſtendit, nec Apoſtoli prædicauerunt, nec mundus, exceptis his pau
ciſsimis hæreticis, credidit. Vndè igitur eos malus error iſte perua-
ſit? Totus mundus concinit: Sicut anima rationalis & caro vnus eſt
homo, ità Deus & homo vnus eſt CHRISTVS. Nemo dicere au-
det: ità Deus & homo, & panis & vinum, vnus eſt CHRISTVS.

Companatio.

Vndè igitur iſtis hæc noua companatio? Deindè productis Patrum
teſtimonijs de cõuerſione panis in corpus, & vini in ſanguinem, ità

Impanatores [illegible] Chriſti [illegible]tur.

ſubijcit: Hos impanatores ſuos ipſe Dominus IESVS verbo oris
ſui interficit, cùm accipiens panem, gratiasq́; agens ac benedicens,
ait: Hoc eſt corpus meũ. Nõ ait, In hoc latet corpus meũ: Nec dixit,

Stupiditas negantium Trãſubſtantiationem, & tamẽ ipſam Chriſti præſentiã in Sacramento ꝓfitentium.

In hoc vino eſt ſanguis meus: ſed dixit, Hic eſt ſanguis meus &c. Eq-
dem ego de hac impanatione mecũ etiã atq; etiã retractans, nõ ſatis
verbis exprimere poſſum, quãtùm ſuper iſtorum ſtultiſsima auda-
cia, & inſaniſsima ꝑſumptione admiror pariter & indignor. Nã cõ-
tra diuinas authoritates humana ratione incedere, id quidem inſa-
num: ſine ratione autem, id longè inſanius. At verò & ſine ratione,
& cõtra rationem aduerſùs Deum ſemper latrare, id prorsùs ſuprà
quàm dici poſsit, inſaniſsimum. Iſti enim nequiores nequiſsimis,
fratres ſuos vmbraticos præ ſe iuſtificauerunt. Illi quippe iudicium
ſenſuum tranſcendere non valentes, tanquàm ex infirmitate erràſſe
videri poſſunt. Hi verò neque ex ſenſibus, neque ex vlla ratione, ne-
que ſcriptura aliqua cauſas erroris ſui mutuantes, ſola penitùs ſu-

perbia

perbia veſanire videntur, dum reclamante natura, quam tantoperè defenſitare ſolent, (quomodò enim in ſolido corpore panis, alterum corpus latére poſsit, videri non poteſt) reclamante, inquam, natura, reclamantibus ſcripturis ſacris, nullo ſanctorum Patrum teſtimonio, nullo diuino oraculo, nullo miraculo fulti, munitam vndiquè Catholicam pietatem, beſtialiter obſtinati, ob hoc tantùm oppugnare videntur, nè ab ea victi eſſe videantur.

VI

Eſt'ne venerandum nobis, adorandumq́ Sacramentum?

A Eſt,[a] maximè ſic poſtulante à nobis officio Religionis, vt quem adeſſe in Euchariſtia credimus, cultu quoquè debito proſequamur creaturæ creatorem, ſerui Dominum, atque Redemptorem Optimum Maximum.

a Auguſt. in Pſal. 98. Ambroſ. lib. 3. de ſpirituſancto, ca. 12. Matt. 4. Apoc. 14. b 19. b 22. b Trident. ſeſsion. 13. capite 5. & cano. 6.

B De quo ſcriptura [b] ipſa pronunciat: *Adorēt eum omnes Angeli Dei*. Et rursùs, [c] *Adorabūt eum omnes Reges terræ, omnes Gētes ſeruient ei.* Tum alibi diuinus Propheta, cùm hoc ſacramentum, eiusq́ue magnitudinem contemplatur, non ſat habet dicere, [d] *Edēt pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum*: ſed hoc etiam addit, *Adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium.* Item: *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.*

b Hebræ. 1. b
Pſalm. 96. b
c Pſalm. 71. b

d Pſalm. 21. f Vide ibidèm Auguſt. expoſit. prima, & epiſtol. 120. ad Honoratum.

d Matth.2.b Ioan.9.g Matth 14 d 9 c & 28 d Lucæ 24.g

C Laudantur ſanè[d] Magi, ſimileſque nonnulli apud Euangeliſtas, quòd CHRISTO adhuc in carne mortali honores diuinos exhibuerint, coram eo procidentes, eumque adorantes. Atquì nobis idem nunc eſt Chriſtus in Euchariſtia: nō[e] mortalis, ſed immortalis, omni gloria & virtute prorsùs admirabilis. Quã nos fidem religioſo corporis animique cultu iure teſtamur, dum Chriſtianæ humilitatis, & debitæ gratitudinis officium coram tremenda illa, ſemperque reuerenda Dei Maieſtate[f] venerabũdi ac ſupplices exhibemus.

e Rom.6 b Pſalm.49.a

f Chryſoſt.hom.24.in 1.ad Corinth & 61.ad pop.hom.3.in epiſt.ad Epheſ Item lib 6. de ſacerdot. Nazian. in Gorgoniam Greg.4.dial.c.58. Ori.hom.5. in diuerſos euang.locos.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI quarto: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

APOCALYPSIS decimoquarto: Adorate eum qui fecit cælum & terrã, mare & oĩa quæ in eis ſunt, & fontes aquarum.

APOCALYPSIS decimonono & vigeſimoſecundo: Deum adora.

AD Hebræos primo: Et cùm iterùm introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli DEI.

PSALMO nonageſimoſexto: Adorate eum omnes angeli eius. audiuit & lætata eſt Sion.

PSALMO ſeptuageſimoprimo: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient illi.

PSAL-

PSALMO vigeſimoprimo: Edent pauperes & ſaturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum, &c. Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium.

MATTHAEI ſecundo: Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & procidentes, adorauerunt eum.

IOANNIS nono: Tu credis in filium Dei? &c. & procidẽs, adorauit eum.

MATTHAEI decimoquarto: Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Verè filius Dei es.

MATTHAEI nono: Eccè princeps vnus acceſſit, & adorabat eum.

MATTHAEI vigeſimooctauo: Vndecim autem diſcipuli abiêrunt in Galilæam, in montem vbì cõſtituerat illis IESVS. Et videntes eum adorauerunt.

LVCAE vigeſimoquarto: Et ferebatur in cælum, & ipſi adorantes, regreſſi ſunt in Hieruſalem.

AD Romanos ſexto: CHRISTVS reſurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltrà non dominabitur.

PSALMO nonageſimoquarto: Venite, exultemus Domino, &cæt. quoniam Deus magnus Dominus & rex magnus ſuper omnes Deos, quia in manu eius ſunt fines terræ, & altitudines montium ipſius ſunt. Quoniam ipſius eſt mare, &cæt.

PATRES.

1. A AVGVSTINVS in pſalmum octogeſimumoctauũ, in ea verba: Et adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Quid habemus adorare? Scabellum pedum eius. Suppedaneum dicitur ſcabellum. Quod dicunt Græci ὑποπόδιον, dixerunt Latini ſcabellum: & alij dixerunt ſuppedaneum. Sed videte fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco ſcriptura dicit: Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Ergò terram nos iubet ado- Eſaiæ 66.

rare, quia dixit alio loco, quòd ſit ſcabellum pedum Dei? Et quomodò adorabimus terram, cùm dicat apertè ſcriptura, Dominum Deum tuum adorabis: & hîc dicit, Adorate ſcabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid ſit ſcabellum pedum eius, dicit: Terra autem ſcabellum pedum meorum. Anceps factus ſum, timeo adorare terram, nè damnet me qui fecit cælum & terram. Rurſum timeo nõ adorare ſcabellum pedum Domini mei, quia pſalmus mihi dicit: Adorate ſcabellum pedum eius. Quæro quid ſit ſcabellum pedum eius, & dicit mihi ſcriptura: Terra ſcabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad CHRISTVM, quia ipſum quæro hîc, & inuenio quomodò ſine impietate adoretur terra, ſine impietate adoretur ſcabellum pedum eius. Suſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnẽ accepit. Et quia in ipſa carne hîc ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, niſi priùs adorauerit, inuentum eſt quemadmodùm adoretur tale ſcabellum pedum Domini, & non ſolùm non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando. Nunquid autem caro viuificat? Ipſe Dominus dixit, cùm de ipſa commendatione eiuſdem terræ loqueretur: Spiritus eſt qui viuificat, caro autem nihil prodeſt. Ideò & ad terram quamlibet cùm te inclinas atque proſternis, non quaſi terram intuearis, ſed illum ſanctum, cuius pedum ſcabellum eſt quod adoras: propter ipſum enim adoras: ideò & hîc ſubiecit, Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.

Matth. 4. Deut. 6.

Quomodò adoretur ſcabellũ pedum Dei.

Nemo Chriſti carnem mãducat, niſi priùs adorauerit.

Peccamus nõ adorando.

Ioan. 6.

2. AMBROSIVS libro tertio de Spiritu ſancto, capite duodecimo: Non mediocris igitur quæſtio, & ideò diligentiùs conſideremus, quid ſit ſcabellum. Legimus enim alibi: Cęlum mihi thronus, terra autem ſcabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura eſt DEI. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus IESVS in carnis aſſumptione ſuſcepit. Itaque per ſcabellum terra intelligatur, per terram autem caro CHRISTI, quam hodiè quoquè in myſterijs adoramus, & quam Apoſtoli in Domino IESV (vt ſuprà diximus) adorârunt. Neque enim diuiſus CHRISTVS, ſed vnus. Neque cùm adoraretur tanquàm Dei filius, natus ex Maria negabatur.

Eſaiæ 66.

Carnẽ Chriſti in myſterijs adoramus.

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite quinto: Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes CHRISTI fideles pro more in Catholica Eccleſia ſemper recepto latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic ſanctiſsimo Sacramento

Latriæ cultus huic Sacramẽto debetur.

to in veneratione exhibeant. Neque enim ideò minùs eſt adorandum,quòd fuerit à CHRISTO Domino,vt ſumatur,inſtitutum. Nam illum eundem Deum præſentem in eo adeſſe credimus,quem Pater æternus introducens in orbem terrarũ,dicit:Et adorent eum omnes Angeli Dei:quem Magi procidentes adorauerunt,quem deniq; in Galilæa ab Apoſtolis adoratum fuiſſe ſcriptura teſtatur. Declarat ꝑtereà ſancta Synodus piè & religioſè admodùm in Dei Eccleſiam inductum fuiſſe hunc morem, vt ſingulis annis peculiari quodam & feſto die præcelſum hoc & venerabile Sacramentum ſingulari veneratione ac ſolennitate celebraretur,vtq; in proceſsionibus reuerenter & honorificè illud per vias & loca publica circunferretur. Aequiſsimum eſt enim, ſacros aliquos ſtatutos eſſe dies, cùm Chriſtiani omnes ſingulari ac rara quadam ſignificatione gratos & memores teſtentur animos erga communem Dominum & Redemptorem,pro tam ineffabili & planè diuino beneficio, quo mortis eius victoria & triumphus repræſentatur. Ac ſic quidem oportuit victricem veritatem de mendacio & hæreſi triumphum agere, vt eius aduerſarij in conſpectu tanti ſplendoris, & in tanta vniuerſæ Eccleſiæ lætitia poſiti,vel debilitati & fracti tabeſcant,vel pudore affecti & confuſi,aliquandò reſipiſcant.

Hebr. 1. Pſal. 96. Matt. 2. & 28. Feſtum ſanctiſſimi Sacramenti. Circunferenda Euchariſtia in ꝓceſſionibus.

4. IN eadem ſeſsione canone ſexto: Si quis dixerit,in ſancto Euchariſtiæ Sacramento CHRISTVM vnigenitum DEI filium,non eſſe cultu latriæ etiam externo adorandum: atque ideò nec feſtiua peculiari celebritate venerandum,neq; in proceſsiõibus ſecundùm laudabilem & vniuerſalem Eccleſiæ ſanctæ ritum & cõſuetudinem ſolenniter circungeſtandum, vel non publicè,vt adoretur,populo proponendum,& eius adoratores eſſe idololatras,anathema ſit.

Anathemate feriuntur adorationem & deportationẽ negantes.

1. B. AVGVSTINVS in pſalmum vigeſimumprimum, expoſitione prima: Manducauerunt corpus humilitatis Domini ſui etiam diuites terræ,nec ſicut pauperes ſaturati ſunt vſq; ad imitationem,ſed tamen adorauerunt.

Adoratio.

2. IDEM Auguſtinus epiſtola centeſima vigeſima ad Honoratum, capite vigeſimoſeptimo: Manducauerunt & adorauerunt oẽs diuites terræ: Diuites terræ,ſuperbos intelligere debemus,ſi rectè ſuperiùs pauperes humiles intelligebamus,de quibus in Euangelio Dominus dicit: Beati pauperes ſpiritu,quoniam ipſorum eſt regnũ cælorum. Neque enim fruſtrà ità diſtincti ſunt,vt de pauperibus ſuprà diceretur,Edent pauperes & ſaturabuntur: Hîc verò,Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ. Et ipſi quippe adducti

Matth. 5. Pſal. 21.

ſunt

ſunt ad menſam CHRISTI, & accipiunt de corpore & ſanguine eius: ſed adorant tantùm, non etiam ſaturantur, quoniam non imitantur. Manducantes enim pauperem, dedignantur eſſe pauperes: quia CHRISTVS pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Veruntamen quòd humiliauit ſemetipſum, factus eſt obediēs vſq; ad mortem, mortem aũt crucis, aſpernãtur diuites, & ſimilia perpeti reſpuunt, timore, non magnitudine: infirmitate ergò, non ſanitate. Sed quia ergò Deus excitauit eum à mortuis, & donauit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine IESV flectatur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorũ, fama celſitudinis eius, & gloria nominis eius in Eccleſia vſquequaquè diffuſa, permoti & ipſi veniunt ad menſam, manducant & adorant, non tamen ſaturantur, quia non eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.

1 Petr. 2. Philip. 2.

Superbi etiã adorãt Chriſtum in Euchariſtia.

1. C CHRYSOSTOMVS homilia vigeſimaquarta in priorem ad Corinthios: Hoc corpus in præſepe reueriti ſunt Magi, & viri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerũt. Imitemur igitur ſaltem barbaros nos, qui cælorum ciues ſumus. Illi enim cùm id præſepe & tugurium tantùm, neq; eorum quicquam quæ tu nũc intueris, viderent, ſumma acceſſerunt reuerentia & horrore. Tu verò non in præſepe id, ſed in altari: non mulierem quę in vlnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem, & ſpiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio vides. Nec ſimplex vt illi corpus intueris, ſed & eius potentiam & omnem cognoſcis adminiſtrationem, & nihil eorum quæ per ipſum facta ſunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus.

Matt. 2.

Vt Magi cum ſumma reuerentia adorãrũt Chriſtum in vlnis matris, ità nobis in altari adorandus.

2. ITEM homilia ſexageſimaprima ad populum Antiochenum, & homilia tertia ad Epheſios: Cogitemus quòd illum ſurſum ſedẽtem, qui ab Angelis adoratur, hunc deguſtamus. Conſidera quæſo, menſa regalis eſt appoſita, angeli menſæ miniſtrantes, ipſe rex adeſt, & tu adſtas oſcitans. Sordeſcunt tibi veſtimenta, & nihil eſt tibi curæ. At pura ſunt, igitur adora & communica. Dum profertur ſacrificium, & CHRISTVS immolatur & ouis dominica: cùm audieris, oremus omnes communiter, cùm vela videris retrahi, tunc ſupernè cælum aperiri cogita, & angelos deſcendere.

Deguſtamus eũ, q ſurſum eſt & ab angelis adoratur.

Adora & cõmunica.

3. IDEM Chryſoſtomus libro ſexto de Sacerdotio: Per id tempus & angeli ſacerdoti aſsident, & cęleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorẽ qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Id quod credere abũdè licet,

Tẽpore ſacrificij Miſſæ pręſens eſt angelorũ multitudo magna.

cet, vel ex tanto illo ſacrificio, q̃d tũ pagitur. Ego verò & cõmemorantẽ olim quendã audiui, cùm diceret ſenem quẽdam virũ admirabilem, ac cui reuelationũ myſteria multa diuinitùs fuiſſent detecta, ſibi narrâſſe, ſe tali olìm viſione dignum habitum à Deo eſſe, ac per illud quidem tempus derepentè angelorum multitudinem cõſpexiſſe (quatenùs humanus adſpectus ferre poterat) fulgẽtibus veſtibus indutorũ, altare ipſum circũdantiũ: deniq; ſic capite inclinatorum, vt ſi quis milites præſente rege ſtantes videat: id quod facilè mihi ipſe perſuadeo. Item & alius quidã mihi narrauit, non ille quidem ab alio edoctus, ſed dignus habitus, q id & vidiſſet ipſe, & audijſſet, quòd qui de vita hac emigraturi ſunt, ſi myſteriorum huiuſmodi cum pura & munda cõſcientia fuerint participes ſpiritum efflaturi, ab angelis illorũ corpora ſatellitum more ſtipantibus, ꝓpter aſſumptum illud ſacrum hinc rectà in cælum abducuntur. Viſum de angelorũ præſentia. Alterum

4. GREGORIVS Nazianzenus in oratione funebri ſororis ſuę Gorgonię: Laborabat ſoror corporis ægritudine, & admodùm malè affecta erat morbo incõſueto, ac planè peregrino &c. Quum iam de omnibus alijs deſperâſſet, ad omnium confugit medicum: noctiſq; captata ſolitudine, cùm illi morbus paruas cõceſsiſſet inducias, ante altare cum fide procubuit, ac illum quẽ venerabatur, magna voce ac omni inuocauit conamine, eiq; miracula cuncta, quæ olìm fecerat, in memoriam reduxit. nam & vetuſta & noua callebat: tandèm impudentia quadã pia & pulchra impudens facta, illã imitabatur, quæ ob tactum fimbriæ CHRISTI à fluxu ſanguinis eſt ſanata. & quid nam facit? ſuper altare caput reclinat, ac cũ ſimili clamore & lachrymarum profluuio, inſtàr illius quæ olìm pedes CHRISTI rigauit, opem implorat: & non anteà ſe ceſſaturam eſt comminata, quàm ſanitatem fuiſſet adepta. Indè totũ corpus pharmaco illo ſuo perunxit, & ſi alicubì manus ex venerando corporis & ſanguinis CHRISTI ſub exemplari quid recondiderat (prò miraculum) diſceſsit, quum confeſtìm de corporis ſalute facta eſt certa, tam anima quàm corpore ac mẽte releuata, mercedẽ ſpei ſumẽs id quod ſperauerat, animæq; ſanitate, corporis etiam bonam valetudinem nacta. Ante altare in quo aſſeruabatur Eucharistia, ꝓcubuit ſupplex Gorgonia.

5. GREGORIVS Magnus li. 4. Dialogorũ, capite qnquageſimo octauo: Quis fideliũ habere dubiũ poſsit, in ipſa immolatiõis hora ad ſacerdotis vocẽ cęlos aperiri, in illo IESV CHRISTI myſterio angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cæleſtibus iungi, vnum quoq; ex viſibilibus atq; inuiſibilibus fieri? Angelorum chori adſunt in immolationis hora.

ORIGENES homilia quinta in diuerſos Euangelij locos: Quādò ſanctum cibum illudq́ incorruptum accipis epulum, quandò vitę pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tūc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergò humilians temetipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito. Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.

Cū Cēturiōe dicendū, Domine, nō ſum dignus. Match 8.

VII

Quid porrò de altaris Sacrificio credendum eſt?

A Id proculdubiò, inſtitutam eſſe Euchariſtiā nō in eum vſum tantùm, vt à Chriſtianis velut alimentum ſalutare ſumatur: vndè[a] cibus, potus, viuus ac vitæ panis dicitur: ſed etiàm vt tanquàm ſummum & proprium noui teſtamēti ſacrificium[b] offeratur: vt hinc iam olim nomen acceperit hoſtiæ, ſacrificij, victimæ, oblationis, holocauſti.

a Ioan 6. f 1. Corinth. 10 c 1. Corinth. 11. f Prouerb. 9 a

b Dionyſ Eccleſ. Hierarch. cap. 3. & epiſt 8 Ignat. ad Smyrnen. Iuſtin. in dial. cum Tryph. Augu. epiſt. 23. & lib. 20. contra Fauſtum, cap. 21.

B Offertur autem in iugem paſſionis Dominicæ memoriam, & gratiarū actionem, atq; vt credentibus proſit ad[c] huius & futurę vitę mala depellenda, bonaq́; impetranda: neque ſolùm viuis, ſed etiam defunctis proſit in remiſſionem peccatorum, ſicut è ſcriptura diuina, & traditione[d] Apoſtolica grauiſſimi Patres aſſeuerant.

c Iacobus, Baſilius & Chryſoſtomus in liturgijs. Auguſt. 22 de ciuitate, ca 8. Chryſoſt. 77. in Ioan. & 18. in Act. Greg. 4. dial. cap 57. Beda 4. Aug hiſtor. cap. 22.

Clemēs epi 3. Iren lib. 4. c. 32. Chryſ homil. 3. ad Philip. & 69. ad popul. Damaſc. in oratione de defunct.

C Hoc

C Hoc eſt eximium illud & incomparabile ſacrificiũ, quod CHRISTVS in extrema cœna ſub panis & vini ſpecie [e] inſtituens, ſuis Apoſtolis, vt primis noui Teſtamenti ſacerdotibus, horumq́; ſucceſſoribus, vt offerrẽt, his [f] verbis demãdauit: *Hoc facite in meam commemorationẽ.*

D Hęc eſt oblatio, quę per varias ſacrificiorum naturæ [g] & legis tempore ſimilitudines [h] figurabatur, vtpotè quæ bona omnia per illa tum ſignificata, velut illorum omnium cõſummatio & perfectio complectitur.

E Hoc illud eſt iuge ſacrificium, quod non niſì ad finem mundi [a] abolendum, Daniel [b] teſtatur.

F Ad hoc ſpectat Sacerdotium [c] ſecundùm ordinem [d] Melchiſedech, quod etiam Dauid in CHRISTO futurum & permanſurum prædicat.

G Hæc oblatio munda, quã nulla vel indignitas, vel malitia offerẽtium inquinare poſſit: quæ Iudaicę legis [e] Sacrificijs quamplurimis vnicè [f] ſuccedens, apud gentes in omĩ loco, id eſt, toto [g] orbe terrarum ad celebrãdum Dei & redempto-

e Iren. lib. 4. ca. 32. Euſeb. li. 1. ca. 10 demonſt. euang. Cypr. lib. 2. epiſt. 3 Auguſtin. 10 de ciuita. c. 20. lib. 20. con. Fauſt. cap. 21. In pſal. 33. concione 2.

f Lucæ 22. b Chryſoſt 83 in Matth & 24 in priorem ad Corinth. Martial. ad Burde. Areop. cap. 3 Eccleſ. hierar.

g Geneſis 4. a 8. d & 14. d Exodi 12. a

h Auguſtin. lib. 10. de ciuit. c. 20. & lib. 6. cont Fauſt. ca 5.

a Hippol. de conſum. mundi. Chryſo. hom. 49. operis impf.

b Daniel 12. d 9 g

c Pſal. 109 b Hebr. 7. a. b Geneſis 14 d

d Cypr. lib. 2. epi. 3. Euſeb. li. 5. de demonſt cap. 3. Hieron. ad Marcellã & Euag. tom. 3. Aug. in pſal. 33. conc. 2 Epiphan. hæreſ. 55. Damaſ. lib. 4. cap. 14.

e Numer. 28. & 29.

f Auguſtin. 17. de ciuit. c 20.

g Malac. 1 Vide Martial ad Burd c. 3. Iuſtin. in dial. cum Tryph Irẽ li 4. ca 32. 33. & 34. Chryſ. in pſal 95 Auguſtin. 19. de ciuit. c. 23. & li. 18. ca. 35.

ris noſtri nomen offertur atq; ſacrificatur, vt apud Malachiam legimus.

H Hęc eſt Miſſæ oblatio, Sacrificium, Liturgia, cui teſtimonium om̃i exceptione maius præbent Canones & Traditiones [g] Apoſtolorum, ſanctæ [h] Synodi, magnus conſenſus & vſus perpetuus totius Eccleſiæ Græcæ [a] & Latinæ, Orientalis & Occidentalis.

g can 3 & 9 Apoſtol. Clemẽs lib. 6. conſtitut. apoſt. cap. 23.

h Nicen. 1 ca. 14. Laod. ca. 19 & 58. Epheſ in epi. ad Neſtor. &c. Trident. ſeſſ. 22.

a Vide liturgiam Iacob. Baſi. Chryſ. Amb Greg. &c.

I Quòd Miſſę [b] Sacrificiũ, ſi rem om̃em æquè perpendimus, eſt reuerà Dominicæ paſſionis & illius cruenti Sacrificij, quod in cruce pro nobis eſt oblatũ, ſancta quædam & viua repræſentatio, atque ſimul incruenta & efficax oblatio.

b Miſſæ nomen habet Alex 1. epi 1 Teleſph. Felix 1. epi. 2. Higin. & Soter apud Grat. Euariſtus & Fabiã in cod decret 16. lib. Damaſ in Alexãd. Sixto 1. Teleſ. & Felice 1. Item epi. 4 Carth 2. ca 3. Amb. epi. 33 Aug. ſerm. 91. 237 & 251. de temp Itẽ in Cõcil. Mileuit. can. 12. & 4 Car. can 84 Leo epiſt 81. ad Dioſc. & 88 ad epiſc. Gal. & Ger.

K Ex qua fit primùm, vt memoria, fides & gratitudo noſtra in Redemptorem ipſum viuida quotidiè excitetur, confirmeturque, ſecundùm illud [c] *Hoc facite in meam commemorationem*. Quorum verborum Eccleſia tam ſedula interpres fuit, vt omnem incruenti huius Sacrificij externum ornatum [d] veſtes ſacras, vaſa, ritus actionesque omnes ità inſtituerit, vt ob oculos circunſtãtium nihil aliud, quàm cõmemoratio illa ſancta obuerſetur, tan-

c Lucæ 22. b 1. Corinth 11. e

d De cæremon. Miſſæ Diony. de Eccl. hierar. ca 3. Iſidorus. Alcuinus, Remig. Rabanus, Tuitiẽ Innocẽt. 3. &c. Cõcil. Tridẽt Hier. ad Theoph. ante libros eius paſchales Cyrill. cate. 5 myſtag Clemẽs ep. 2 ad frat. do. Bed. l. 1. hi. Angl c. 29.

tiq;

tique Sacrificij maieſtas magìs commẽdetur, ac mẽtes fidelium his tum ſignis, tum adminiculis exterioribus ad meditationem rerum diuinarum, quæ in hoc Sacrificio latent, faciliùs ſuſtollantur, & velutì manu ducantur.

L Hinc fit etiàm, vt oblationes Chriſti in cruce factæ & redemptionis fructus, nobis, atque credentibus itidèm omnibus tam [e] defunctis, quàm viuis, applicetur.

M Quare Cyprianus [f] hoc Sacramentum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates tum medicamẽtum, tum holocauſtum eſſe teſtatur. Martialis verò [g] Apoſtoli Petri diſcipulus, ità ſcribit: Quod Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes ſe nomen eius à terra abolere, id cauſa ſalutis noſtrę in ara ſanctificata proponimus, ſcientes hoc ſolo remedio nobis vitam prętandam, & mortem effugandam. Omittimus interìm eiuſdem fidei & ſententiæ teſtes patres alios, vt inſtituta nobis breuitas retineaᵗ.

N Ex quibus liquidò conſtat, Chriſtũ dici & eſſe nobis Sacrificium duplici mo-

e Cyprian. lib. 1. epi. 9. Chryſ. 41. in 1. Cor. & 21. in Act. Damaſc. Orat. de defunct. Aug. de cura. cap. 1. & ſermo. 34. de verb Apoſt. Item lib. 9. confeſs. cap. 11. 12. & 13 Epiphan. contra Aërium hæreſi 75.

f Serm. de cœna Domini vide Iacob. in liturg. Baſi. & Chryſoſt.

g Ad Burdegal. cap 3. Vide Hieron. in cap. 1. ad Titum. Ambro. 1. offic. cap. 18. & in Pſal. 38 Alexan. epiſt. 1. & 2. Naz. orat 1. in Iulian. Augu. ſerm. 4. de Innocent. 3. Bracear. can. 1 Gregor. hom. 37. in Euang. Triden. c. ſeſs. 22.

do, cruento videlicet ac [h] incruento. Nã in cruce cruentum ille Sacrificiũ ꝓ nobis obtulit [a] ſeſe, vt typo paſchalis agni, qui apud Iudęos [b] immolabat̃, verus ipſe agnꝰ ſine macula, id eſt, figurę veritas reſponderet. In cœna verò, [c] ſicut & in altari, modo cultuq́; incruento, quemadmodùm & Cyrillus [d] vocat, idem offerri voluit, vt oblatio Melchiſedech, [e] qui panem vinumque obtulit, conſummationem ſuam acciperet, maneretque verus Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, ac eius ſacerdotium eſſet in æternum, nullo vnquàm alio ſuccedente.

O Illic ſemel [f] & vno duntaxàt in loco Iudęę peregit Sacrificiũ, de quo Paulus Hebręis ſcribens diſſerit: hîc [g] verò ſępiùs & omni in loco, nempe per omnem paſsìm Eccleſiã ſacrificat̃, vt Malachias [h] ꝓpheta confirmat. Illic in mortẽ offert̃, hîc in mortis illius iugẽ viuamq́; recordationẽ, & ſalutiferã eius, q̃ indè velut à capite ad mẽbra dimanat participatiõem, vt nimirũ illius in cruce oblati Sacrificij fructus ac efficiẽtia, hoc Miſſę ſacrificio quotidiè nobis exhibeat̃ atq́; applicetur.

SCRI-

h Concil. Epheſ in epiſt. ad Neſtor a Synod. Nicen. Act. 6 to. 3. Aug contra Fauſt. lib. 20. cap. 21.

a Epheſ 5. a Heb. 10. c

b Exod. 12 a b Mar. 14 b

c Euſeb. lib. 1. demonſt Euan. cap. 10. Naz. orat. 2. in Iulian. & ad epiſcopos. Item ad Conſtantinop. ſacerd.

d Epiſt. 10. ad Neſtor. & ad Euoptium in interp. Anat. 11.

e Gen. 14. d Heb. 7. a Pſal. 109. a Hieron in cap. 26. Matth. Oecumen. in cap. 5. ad Hebræos.

f Heb. 9. g 10 e.

g Chry. hom 17. in epiſt. ad Heb. Aug epiſt 23. Theoph. in cap 5. 7. & 10 ad Hebræ. Item Oec. & Photius.

h Malac. 1. c

SCRIPTVRAE.

IOANNIS ſexto: Ego ſum panis vitæ. Item: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Item: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Rursùs: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Panis quem frãgimus, nónne participatio corporis Domini eſt?

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Quotieſcunquè mãducabitis panem hunc &c.

PROVERBIORVM nono: Sapientia immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum, & propoſuit mẽſam ſuam. Miſit ancillas ſuas vt vocarẽt ad arcem & ad mœnia ciuitatis. Si quis eſt paruulus, veniat ad me. Et inſipientibus locuta eſt: Venite, comedite panem meum, & bibite vinũ quod miſcui vobis.

GENESIS quarto: Abel quoquè obtulit de primogenitis gregis ſui & adipibus eorum: & reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.

ITEM capite octauo: Aedificauit autem Noe altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare: odoratusque eſt Dominus odorem ſuauitatis.

ET decimoquarto capite: At verò Melchiſedech rex Salem, proferens panem & vinum, (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit Abraham, & ait: Benedictus Abrahã Deo excelſo qui creauit cælum & terram &c.

EXODI duodecimo: Decima die mẽſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familias & domos ſuas. Erit autẽ agnus abſque macula, maſculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum. Et ſeruabitis eum vſque ad quartam decimã

diem menſis huius: immolabitque eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam. Et ſument de ſanguine eius, ac ponent ſuper vtrunque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus in quibus eritis: & videbo ſanguinem, & tranſibo vos: nec erit in vobis plaga diſperdēs, quādò percuſſero terram Aegypti.

DANIELIS duodecimo: Et à tempore cùm ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem: dies mille ducenti nonaginta.

ET capite nono: Et poſt hebdomadas ſexagintaduas occidetur CHRISTVS &c. Confirmauit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium: & erit in templo abominatio deſolationis: & vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit deſolatio.

PSALMO centeſimonono: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.

AD Hebræos ſeptimo: Hic enim Melchiſedech rex Salem ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit Abrahę regreſſo à cæde regum, & benedixit ei. Et paulò pòſt: Si ergò conſummatio per ſacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc neceſſariū fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech alium ſurgere ſacerdotē, & non ſecundùm ordinem Aaron dici? Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſè eſt vt & legis tranſlatio fiat.

GENESIS decimoquarto, vt ſuprà.

NVMERORVM vigeſimooctauo. Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos quotidiè in holocauſtum ſempiternum: vnum offeretis manè, & alterum ad veſperum: decimam partem ephi ſimilę, quę conſperſa

ſperſa ſit oleo puriſsimo, & habeat quartam partem hin. holocauſtum iuge eſt, quod obtuliſtis in monte Sinai in odorē ſuauiſsimum incenſi Domini: & libabitis vini quartam partē hin per agnos ſingulos in ſanctuario Domini. Alterumq́; agnum ſimiliter offeretis ad veſperam, iuxta omnem ritū ſacrificij matutini & libamentorum eius, oblationem ſuauiſſimi odoris Domino. Die autem Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo cōſperſæ in ſacrificio, & liba quæ ritè funduntur per ſingula ſabbata in holocauſtum ſempiternum &c. vbi de oblationibus ſingularum ſolennitatum agitur.

CAPITE vigeſimo nono de oblationibus & ſacrificijs ſolennitatum ſeptimi menſis.

MALACHIAE primo: Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim Solis vſq; ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

AD Epheſios quinto: CHRISTVS dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

AD Hebræos decimo: Vna enim oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos.

MARCI decimoquarto: Et primo die azymorum quandò Paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli.

AD Hebræos nono: Neque vt ſæpè offerat ſemetipſum quemadmodùm Pontifex &c. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in cōſummatione ſeculorum ad deſtructionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit. Et quemadmodùm ſtatutum eſt hominibus

ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: ſic & CHRISTVS ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in ſalutem.

PATRES.

Ritus ſacrificij tempore Dionyſij, hoc eſt, ætate Apoſtolorum.

1. A DIONYSIVS Areopagita Eccleſiaſticæ hiearchiæ capite tertio: Inſpiciamus per ſingula myſterij ſanctiſsimi ritum, exactiſsimámque confectionem: & quod ſpiritaliter ſignet, indagare pergamus. Itaq; Pontifex quidem vbi orationem ſanctam ſupra diuinam altare peregit, ex ipſo incenſum adolere inchoans, omnẽ phani ambitum circuit. Demùm ad ſanctum altare iterùm rediens, pſalmorũ incipit melos, concinentibus ſecum ſacra carmina omnibus eccleſiaſtici ordinis gradibus: deindè miniſtrorum officio, ſanctarũ ſcripturarum lectio ſuo ordine recitatur. Poſt hæc extra delubrum catechumeni fiũt, & cum ipſis energumeni, & ij quoq;, qui in pœnitẽtia ſunt. Manent autem intùs ſoli, qui diuina ſpectare merentur atq; percipere. Porrò miniſtrorum alij quidem pro clauſis templi foribus adſtãt, alij proprij aliquid muneris agunt. Qui verò ipſius ordinis præcipui ſunt, vnà cum ſacerdotibus ſanctum panem & benedictionis calicem, ſacroſanctis altaribus imponunt, cùm antè præceſſerit ab omni clero vniuerſalis laus atq; confeſsio. Ad hæc venerandus Antiſtes orationem ſanctiſsimam peragens, pacem ſanctam omnibus nũciat, & cùm ſe mutuò omnes ſalutauerint, myſtica ſanctorum recitatio fit. Vbi verò manus tum Antiſtes tum ſacerdotes aqua lauerunt, pontifex ad medium diuini aſsiſtit altaris: circunſtãt autem ſoli cum ſacerdotibus electi quiq; ex miniſtrorum numero. At verò põtifex cùm diuina munera laude proſecutus fuerit, ſacroſancta & auguſtiſsima myſteria conficit, & quæ antè laudauerat venerandis operta atq; abdita ſignis, in conſpectum agit diuinaq; munera reuerenter oſtendens, ad ſacram illorum cõmunionem & ipſe conuertitur, & reliquos vt communicent hortatur. Sumpta domũ atque omnibus tradita communione diuina, gratias referẽs, finem myſterijs imponit. Ac multi quidem ſola in ſigna diuina proſpiciunt: Ipſe autem ſemper diuino ſpiritu ad excelſa ſignorum initia, felicibus & intelligibilibus intuenda luminibus, pontificia dignitate ac merito, mũditiaq; ſingulari diuini capacioriſq; ſenſus, attollitur. Explicat deindè latiùs ſingulorum rituum cauſas & ſignificationes myſticas.

Oſtenſio vel eleuatio Euchariſtiæ.

2. IDEM in epiſtola 8. ad Demophilũ monachum: Cùm aliquãdò in

dò in Cretã veniſſem, ſanctus Carpus me ſuſcepit hoſpitio, vir ob eximiam animi munditiã ad Dei ſpeculationẽ vltra fermè omnes aptiſsimus. Deniq; nunquàm ſancta myſteria celebrare cœpiſſet, niſi priùs inter eas preces (quæ anteà conſummãtur) ſacra illi ac propicia viſio apparuiſſet. Sanctus Carpus ſancta myſteria celebrat.

3. IGNATIVS in epiſtola ad Smyrnẽſes: Non licet ſine Epiſcopo, neq; offerre, neq; †ſacrificium immolare, neq; Miſſas celebrare. Sacrificium immolare.

4. IVSTINVS philoſophus & martyr in dialogo cum Tryphone aduersùs Iudæos: Deus ipſe teſtis eſt qui ait, In omni loco in Gẽtibus hoſtias acceptas gratasq; immolari. Neq; verò à quoquam hoſtias Deus accipit, niſi à ſuis ſacerdotibus. Itaq; omnia ſacrificia quæ ſuo nomine facienda IESVS CHRISTVS tradidit, id eſt, in Euchariſtia panis & poculi, quæ in omni loco à Chriſtianis fiunt, præoccupatione vſus Deus, ſibi grata eſſe teſtatur. Quæ autem à vobis veſtriſq; illis ſacerdotibus fiunt, improbat his verbis: Sacrificiaq; veſtra è manibus veſtris non accipiam &c. Malach. 1. Sacrificiũ Euchariſtiæ ſuo nomine Chriſtus faciendũ tradidit. Ibidem.

5. AVGVSTINVS epiſtola vigeſimatertia ad Bonifaciũ epiſcopum: Nónne ſemel immolatus eſt CHRISTVS in ſeipſo, & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur, nec vtiq; mentitur qui interrogatus eum reſponderit immolari? Si enim Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent. &c. In ſacramẽto quotidiè populis immolatur.

6. IDEM Auguſtinus libro vigeſimo contra Fauſtum Manichęũ, capite vigeſimoprimo: Quis enim Antiſtitũ in locis ſanctorum corporum aſsiſtens altari, aliquandò dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit: vt ex ipſorũ locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuante poſſumus. Ibidem: Longè quippe minoris peccati eſt, ebrium †redire à martyribus, quàm vel ieiunum ſacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi, non dixi ſacrificare Deo in memorijs martyrum: quod frequentiſsimè facimus, illo duntaxàt ritu, quo ſibi ſacrificari noui teſtamenti manifeſtatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, quæ latria dicitur, & vni Deo debetur. Sed quid agam, & tantæ cæcitati iſtorum hæreticorum quandò demonſtrabo, quam vim habeat, quod in Pſalmis canitur: Sacrificium laudis glorificabit me, & illic via eſt, vbi oſtendam illi ſalutare meum? Aſsiſtẽtes altari antiſtitea Deo offerũt, & ſacrificant in memorija martyrum. * derideri Frequentatur apud Chriſtianos ſacrificiũ à Chriſto inſtitutum & præceptum. Pſal. 49.

Huius ſacrificij caro & ſanguis præfigurata.

Huius ſacrificij caro & ſanguis ante aduentum CHRISTI per victimas ſimilitudinum promittebatur: in paſsione Chriſti per ipſam veritatem reddebatur: poſt aſcenſum CHRISTI per ſacramentū memoriæ celebratur.

1. B IACOBVS, Baſilius, & Chryſoſtomus in liturgijs ſuis, vt infrà, M.

† Zubedi

2. AVGVSTINVS libro vigeſimoſecūdo de ciuitate Dei, capite octauo: Vir tribunitius Heſperius, qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſalenſi fundum † Cubedi appellatum, vbi cùm afflictione animalium & ſeruorum ſuorum, domum ſuam ſpirituum malignorum vim noxiam perpeti comperiſſet, rogauit noſtros, me abſente, presbyteros, vt aliquis eorum illò pergeret, cuius oratiōibus cederēt. Porrexit vnus, obtulit ibi ſacrificium corporis CHRISTI, orans quantùm potuit, vt ceſſaret illa vexatio: Deo protinùs miſerante, ceſſauit.

Sacrificio corporis Chriſti dæmonis vexatio tollitur.

Sacrificamus pro terræ fructibus.

3. CHRYSOSTOMVS homilia ſeptuageſimaſeptima in Ioannem: Ideò in myſterijs inuicēm ſalutamus, vt multi vnum efficiamur, & communes pro non initiatis preces effundimus, & pro infirmis, & terræ & maris, & vniuerſi orbis fructibus ſacrificamus.

4. IDEM homilia decimaoctaua in Acta Apoſtolorum: Ac fora quidem ac balnea faciunt multi, eccleſias autem nō item, & omnia magìs quàm has. Ideò oro ac ſupplico, & gratiā peto, immò & legē pono, vt nullus qui habet villam, appareat carere eccleſia. Nè mihi dixeris: propè eſt, in vicinia eſt, magnus eſt ſumptus, non magnum cōmodum: ſi q̄d habes inſumendū in pauperes, illuc inſume: meliùs illuc, quàm ibi: educa magiſtrum, educa diaconum & ſacerdotalem ordinem. Quaſi ducta vxore vel ſponſa, vel data virgine, ſic erga eccleſiam affectus ſis: dotem aſſcribe illi: ità tibi benedictionis prædium multiplicabitur. Quid enim non erit illic bonorum? Parúmne eſt, oro, torcular benedici: parúmne eſt, Deum ex omnibus frugibus ac decimis priùs partem ac decimas accipere? Ad pacem agricolarum hoc vtile. Venerabilis erit & presbyter poſteà, & ad ſecuritatem agri conducet. Preces illic perpetuæ propter te, laudes & ſynaxes propter te, oblatio per ſingulos dies Dominicos. Quid magìs mirandum, quòd alij extruunt clara ſepulcra, vt poſteri audiant quòd ille conſtruxit, an quòd tu eccleſias excitas? Cogita quòd vſq; ad Chriſti aduentū mercedem habiturus ſis, qui altare Dei excitaturus es. Et paulò pōſt: Parū eſt, dic oro, in ſanctis oblationibus nomē tuū ſemper referri, & quotidiè pro villa preces ad Deū fieri?

Oblatio per ſingulos dies Dominicos, propter eā q̄ in villis ſuis Eccleſiā conſtruunt.

In ſanctis oblationibus.

5. GREGO-

5. GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquageſimoſeptimo: Hoc quoq; quod audiuim⁹, quendã apud hoſtes in captiuitate poſitum,& in vinculis religatũ fuiſſe, pro quo ſua coniunx diebus certis ſacrificium offerre cõſueuerat, qui longo poſt tempore ad coniugẽ reuerſus, quibus diebus eius vincula ſoluerẽtur, innotuit: eiusq; cõiunx illos fuiſſe dies in quibus pro eo ſacrificium offerebat, recognouit. Ex alia etiam re, quę nobis ante annos ſeptem geſta eſt, certiſsimè confirmatur: Agathus enim Panormitanus Epiſcopus, ſicut fideles mihi ac religioſi viri multi teſtati ſunt atq; teſtantur, cùm beatæ memoriæ anteceſſoris mei tempore iuſſus eſſet vt Romam veniret, vim nimiæ tempeſtatis pertulit, ità vt ſe ex tanto vndarum periculo euadere poſſe diffideret. Nauta vero illius Baraca nomine, qui nunc eiuſdem Eccleſiæ clericatus officio fungitur, poſt nauem carabum regebat, ruptóque fune, cum eodem carabo quem regebat, inter vndarum cumulos repentè diſparuit. Nauis autem cui Epiſcopus præerat, tandèm poſt multa pericula ad Oſticam inſulam fluctibus quaſſata peruenit. Cúmque die tertio Epiſcopus nautam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte videret apparére, vehemẽter afflictus, mortuum credidit, ſed per obſequium charitatis viuo vnum, quod mortuo debebat, impendit: & omnipotenti Deo pro abſolutione eius animæ offerre ſacrificium victimæ ſalutaris iubet: quo oblato, reſtaurata naue, perrexit ad Italiam. Cumq; ad Romanum portum veniſſet, illic nautam reperit quem mortuum putabat. Tunc inopinata exultatione gauiſus eſt, & eum, qualiter tot diebus in illo tanto maris piculo viuere potuiſſet, inquiſiuit. Qui videlicet indicauit, quotiès in illius tempeſtatis fluctibus cum eodem quem regebat, fuiſſet carabo verſatus, qualiter cum illo vndis pleno natauerat, & quotiès eo à ſuperiori parte deorsùm verſo ipſe carinæ eius ſuperſederat, adiungẽs cùm diebus ac noctibus hoc inceſſanter faceret, iamq; eius virtus funditùs ex fame ſimul & labore cecidiſſet, quo eum ordine diuina miſericordia ſeruauerit, indicauit. Etenim quod etiã nunc vſque teſtatur, dicens: Laborans in fluctibus, atque deficiens, ſubitò mentis pondere ſum grauatus, ità vt neque vigilare me crederem, neque depreſſus ſomno eſſem: & eccè in eodem medio mari me poſito quidam apparuit, qui mihi panem ad refectionem detulit. Quem mox vt comedi, vires recepi, nec lõgè pòſt nauis tranſiens affuit, quæ me ab illo vndarum periculo ſuſcepit, atque ad terram deduxit. Quod ſcilicet Epiſcopus audiens, requiſiuit dièm,

Vi Sacrificij oblati vincula ſoluta.

Oblatio ſacrificij victimæ ſalutaris pro anima nautæ, & eiuſdẽ mirabilis efficacia.

Hoſtia ſacræ oblationis immolata ꝑ nauta.

atque illum fuiſſe diem reperit, quo pro eo presbyter in Oſtica inſula Deo omnipotenti hoſtiam ſacræ oblationis immolauit.

6. BEDA libro quarto Anglicanæ hiſtoriæ, capite vigeſimoſecũdo: In præfato autem prælio, quo occiſus eſt rex Elbuini, memorabile quoddam factum eſſe conſtat, quod nequaquàm ſilentio prætereundum arbitror, ſed multorum ſaluti, ſi referatur, fore proficuum. Occiſus eſt ibì inter alios de militia eius, iuuenis vocabulo Huma, qui cùm die illo & nocte ſequẽte inter cadauera occiſorum ſimilis mortuo iaceret, tandèm recepto ſpiritu reuixit, ac reſidens, ſua vulnera, prout potuit, ipſe alligauit. Deindè modicum quieſcens, leuauit ſe, & cœpit abire ſicubì amicos, qui ſuî curam agerẽt, poſſet inuenire. Quod dum faceret, inuentus eſt, & captus à virìs hoſtilis exercitus, & ad dominum ipſorum, Comitem videlicet Edilredi Regis, adductus. A quo interrogatus quis eſſet, timuit ſe militem fuiſſe confiteri, ruſticum ſe potiùs & pauperem, atque vxorio vinculo colligatum fuiſſe reſpondit, & propter victũ militibus adferendum in expeditione ſe cum ſuis ſimilibus veniſſe teſtatus eſt. At ille ſuſcipiens eum, curam vulneribus egit, & vbì ſanari cœpit, nocte eum, nè aufugeret, vinciri præcepit, nec tamen vinciri potuit. Nam mox vt abiêre, qui vinxerant, eadem ſunt eius vincula ſoluta. Habebat enim germanum fratrem, cui nomen erat Tuma, presbyterum, & abbatem monaſterij in ciuitate, quæ hactenùs ab eius nomine Tumiaceſtir cognominatur. Qui cùm eum in pugna peremptum audiret, venit quærere, ſi fortè corpus eius inuenire poſſet: inuentumq́ alium illi per omnia ſimillimum, putauit ipſum eſſe, quem ad monaſterium ſuum deferens, honorificè ſepeliuit, & pro abſolutione animæ eius ſæpiùs Miſſas facere curauit. Quarum celebratione factum eſt, quod dixi, vt nullus poſſet eum vincire, quin continuò ſolueretur. Intereà comes qui eum tenebat, mirari & interrogare cœpit, quare ligari non poſſet, an fortè literas ſolutorias, de quibus fabulæ ferunt, apud ſe haberet, per quas ligari non poſſet? At ille reſpondit, nihil talium artium nôſſe. Sed habeo fratrem, inquit, presbyterum in mea prouincia, & ſcio quia ille me interfectum putans, pro me Miſſas crebras facit, & ſi nunc in alia vita eſſem, ibì anima mea per interceſsiones eius ſolueretur à pœnis. Dumq́ aliquanto tempore apud Comitem teneretur, animaduertunt, qui eum diligentiùs conſiderabant, ex vultu & habitu, & ſermonibus eius, quia non erat de paupere vulgo, vt dixerat, ſed de nobi-

Virtute ſacrificij vincula captiui ſoluuntur.

Miſſarũ celebratio ꝑ anima eius quẽ defunctũ putabat.

Per Miſſas crebras & orationes anima ſoluitur à pœnis.

nobilibus. Tunc ſecretè aduocans eum Comes, interrogauit intentiùs vndè eſſet, promittens nihil ei mali facturum pro eo, ſi ſimpliciter ſibi quis eſſet, proderet. Quod dum ille faceret, miniſtrum ſe regis fuiſſe manifeſtans, reſpondit: Et ego per ſingula tua reſponſa cognoueram, quòd ruſticus non eras. Et nunc dignus es morte, quia omnes fratres & cognati mei in illa ſunt pugna interempti, nec tamen occidam, nè fidem, quam promiſi, præuaricem. Vt ergò conualuit, vendidit eum Lodoniæ Freſoni cuidam, ſed nec ab illo. nec cùm illuc duceretur, vllatenùs potuit alligari. Verùm cùm alia atque alia vinculorum genera hoſtes imponerent, cúmque vidiſſet qui emerat, eum vinculis non potuiſſe cohiberi, donauit ei facultatem ſeſe redimendi, ſi poſſet. A tertia autem hora quandò Miſſæ fieri ſolebant, ſæpiſsimè vincula ſoluebantur. At ille dato iureiurando vt rediret, vel pecuniam illi pro ſe mitteret, venit Canticam ad regem Lodherı, qui erat filius ſororis Edildridæ reginæ, qui & ipſe quondàm eiuſdem reginæ miniſter fuerat, petijtq; & accepit ab eo precium ſuæ redemptionis, ac ſuo Domino pro ſe, vt promiſerat, miſit. Qui poſt hæc patriam reuerſus, atque ad ſuum fratrem perueniens, replicauit ex ordine cuncta quæ ſibi aduerſa, quæ in aduerſis ſolatia proueniſſent, cognouitq; referente eo, illis maximè temporibus ſua fuiſſe vincula ſoluta, quibus pro ſe Miſſarum fuerant celebrata ſolennia. Sed & alia quæ periclitanti ei commoda contigiſſent & proſpera, per interceſsionem fraternam, & oblationem hoſtiæ ſalutaris, cælitùs ſibi fuiſſe donata intellexit. Multiq; hæc à præfato viro audientes, accenſi ſunt in fide ac deuotione pietatis ad orandum, vel eleemoſynas faciendas, vel ad offerendas Domini victimas ſacræ oblationis, pro ereptione ſuorum, qui de ſeculo migrauerant. Intellexerunt enim quòd ſacrificium ſalutare ad redemptionem valeret & animę & corporis ſempiternam. Hanc mihi hiſtoriam etiàm hi, qui ab ipſo viro, in quo facta eſt, audiêre, narrârunt: Vndè eam qui aliquandò comperi, indubitanter hiſtorię noſtræ Eccleſiaſticæ inſerendam credidi.

Rurſum vincula eiuſdem Sacrificij virtute ſoluuntur.

Per oblationē hoſtiæ ſalutaris multa commoda & proſpera cōtingunt.

Sacrificiū ſalutare valet ad redēptionē animæ & corporis ſempiternam.

7. CLEMENS pontifex & martyr epiſtola tertia de officio ſacerdotum & clericorum: Hîc ergò, hoc eſt, in præſenti vita poſitos, oportet nos agnoſcere voluntatem Dei, vbì & agendi & ſacrificandi eſt locus: quoniam in alijs locis ſacrificare & Miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit, aut ab epiſcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatem, con-

Sacrificare & Miſſas celebrare in certis locis.

conſecratus fuerit. Aliter enim non ſunt hæc agenda, nec ritè celebranda, docente nos nouo & veteri teſtamento. Hæc Apoſtoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, vobisq; & omnibus abſque reprehenſione tenère & docere, quibus agendũ eſt, mandamus.

Ex Apoſtolorum traditione.

8. IRENAEVS aduersùs hæreſes libro quarto, capite trigeſimo ſecundo: Sed & ſuis diſcipulis dans conſilium, primitias Deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed vt ipſi nec infructuoſi, nec ingrati ſint, eũ qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc eſt meum corpus. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundùm nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt, & noui teſtamenti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens in vniuerſo mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis pſtat primitias ſuorum munerum in nouo teſtamento, de quo in duodecim prophetis Malachias ſic præſignificauit: Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris: Quoniam ab ortu ſolus vſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum: Quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotẽs: manifeſtiſsimè ſignificans per hæc, quoniam prior quidem populus ceſſauit offerre Deo: omni autem loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Matth. 26.

Chriſtus noui teſtamenti nouam docuit oblationẽ, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens vbiq; offert.

Malach. 1.

Apoſtolorũ decretum de memoria mortuorum in Sacrificio.

9. CHRYSOSTOMVS homilia tertia in epiſtolam ad Philippenſes: Non fruſtrà ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratiõe venerandorum myſteriorũ memoria fiat eorũ qui hinc diſceſſerunt. Nouerunt illis multum hinc emolumẽti fieri, multũ vtilitatis, &c.

Iterùm.

10. ITEM homilia ſexageſimanona ad populum Antiochenum, vbi eadem habet: ſic enim inquit: Non temerè ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim indè illis multum cõtingere lucrum, vtilitatem multam. Cùm enim totus conſtiterit populus extenſis manibus, ſacerdotalis plenitudo, & tremendum proponatur ſacrificium, quomodò Deum non exorabimus pro his deprecantes?

11. IOANNES Damaſcenus in ſermone de defunctis, ſiue, quòd qui in fide hinc migrârunt, ſacris operationibus & viuorum beneficijs multùm iuuentur. Diui Apoſtoli diſcipuli ſaluatoris qui totum mundi circulum viuum cepêre prædicãdo verbum, quod ſuis oculis

his viderant, in tremendis & impollutis vitalibusq; Sacramentis, memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt,&c.vt infrà,L.4.

Apoſtolorũ inſtitutũ de mortuorũ cõmemoratiõe in Sacrificio.

1. C IRENAEVS libro quarto contra hæreſes, capite trigeſimoſecundo,vt ſuprà,B.8.

2. EVSEBIVS Cęſareenſis libro primo de demonſtratione Euangelica,capite decimo: Itaque poſt omnia,quaſi mirabilem quandam victimam, ſacrificiumq; eximium patri ſuo operatus pro noſtra omnium ſalute obtulit,eiusq; rei memoriam,vt nos ipſi DEO pro ſacrificio offerremus,inſtituit. Hoc etiam prophetarum præcipuus Dauid, qui quod futurũ erat, ſpiritu ſuo diuino præuiderat, vaticinatus eſt, vbi ait:Expectans expectaui Dominum,& intendit mihi, & exaudiuit precem meam : & ſuſtulit me de lacu miſeriæ & de luto fęcis, & ſtatuit ſupra petrã pedes meos, & direxit greſſus meos:& immiſit in os meum cãticum nouum,carmen Deo noſtro. Quod porrò ſit hoc nouum canticum,declarat deincèps,vbi ait:Sacrificium & oblationem noluiſti,corpus autem perfeciſti mihi,holocauſta & pro peccato non probâſti,tunc dixi : Eccè venio.In capite libri ſcriptum eſt de me,vt facerem Deus voluntatem tuam, volui.& adiungit: Annunciaui iuſtitiam in Eccleſia magna. Sic planè docens pro antiquis ſacrificijs & holocauſtis, CHRISTI aduentum per aſſumptiõem humani corporis, eiusq; corpus perfectum, Deo oblatum eſſe, ipſumq; hoc Eccleſiæ ſuæ nunciat cum gaudio tanquàm ingens myſterium, quod prophetica voce in capite libri propoſitum,expreſſumq; ſit. Quũ ergò huius ſacrificij memoriam ſignis quibuſdam in menſa celebrandam, corporisq; item illius,ſalutariſque ſanguinis, vt noui Teſtamenti inſtitutum habet,acceperimus,rurſus à propheta Dauid inſtruimur ad dicendum:Parâſti in conſpectu meo menſam,contra eos qui affligunt me:Pingue feciſti in oleo caput meum,& calix tuus inebrians quàm præſtantiſſimus. Palàm igitur in his myſticam ſignificat vnctionem & odorum afferentiã,menſę Chriſti ſacrificia, quibus operantes, incruentas & rationales,eiq; ſuaues victimas,in tota vi ta ſupremo Deo offerre,per eminentiſsimum omnium ipſius pontificem, edocti ſumus. Hoc ipſum quoq; propheta Eſaias mirabiliter diuinò ſpiritu indicante ꝓuidit,& anteq̃ fieret prędicauit.dicit igitur ſic:Domine Deus meus,glorificabo te,laudabo nomen tuum, quoniam feciſti res mirabiles. Et quænam hæ ſint res mirabiles,planè deincèps oſtendit,dicens:Faciet Dñs Sabaoth conuiuiũ oĩbus gentibus: bibẽt lætitiam,

Chriſtus hoc Sacrificium inſtituit. Pſal.39.

Pſal.22.

Incruentas victimas in menſa Domini offerre edocti ſumus à Chriſto.

Eſaiæ 25.

z bibent

bibent vinũ, vngentur vnguento, trade hæc oĩa gentibus. Cõſilium enim hoc in oẽs gentes. Huiuſmodi ſanè erant Eſaiæ mirabilia, quæ bonæ cuiuſdam fragrãtiæ, vnguentiq́ vnctionẽ, nõ Iſrael, ſed oĩbus gentibus ꝓmittebant: ex quo non immeritò propter vnguẽti vnctionem Chriſtianorũ appellationẽ cõſecutæ ſunt, ſed vini quoq; lætitiam gentibus vaticinatur in eo: noui teſtamẽti, quod à CHRISTO conditũ eſt, myſterium ſubobſcurè ſignificans, quod ſanè apud oẽs gentes in pręſenti tempore perſpicuè celebratur. Et paulò antè cùm de Gentilibus & Iudęis ad CHRISTVM conuerſis ageret, Meritò ſanè, inquit, quandò illius memoriam, corporisq́ eiuſdem & ſanguinis recordationem quotidiè celebrant, & ad longè præſtantius & ſacrificium & munus aſſumpti ſunt, quàm illud antiquius fuerit.

Myſteriũ noui teſtamenti apud omnes gẽtes celebratur.

3. CYPRIANVS libro ſecũdo, epiſtola tertia ad Cæcilium: Si IESVS CHRISTVS Dñs & Deus noſter, ipſe eſt ſummus ſacerdos Dei patris, & ſacrificiũ patri ſeipſum primus obtulit, & hoc fieri in ſui cõmemorationem ꝓcepit, vtiquè ille ſacerdos vice Chriſti verè fungitur, q̃ id quod CHRISTVS fecit, imitatur: & ſacrificiũ verum & plenũ tũc offert in Eccleſia Deo patri, ſi ſic incipiat offerre ſecundùm quod ipſum Chriſtum videat obtuliſſe. Et paulò pòſt: At enim non manè, ſed poſt cœnam mixtũ calicẽ obtulit Dñs. Nũquid ergò Dominicũ poſt cœnã celebrare debemus, vt ſic mixtũ calicem frequentãdis Dominicis offeramus? Chriſtũ offerre oportebat circa veſperã diei, vt hora ipſa ſacrificij oſtenderet occaſum & veſperã mundi, ſicut in Exodo ſcriptum eſt: Et occident illum omne vulgus ſynagogę filiorum Iſrael ad veſperã. Et iterùm in Pſalmis: Adleuatio manuũ mearũ ſacrificiũ veſpertinum. Nos autem reſurrectionẽ Domini manè celebramus. Et quia paſsionis eius mentionẽ in ſacrificijs omnibus facimus, (paſsio eſt enim Domini, ſacrificium quod offerimus) nihil aliud quã quod ille fecit, facere debemus. ſcriptura enim dicit: Quotieſcunq; enim ederitis panem iſtum, & calicẽ iſtũ biberitis, mortem Domini annunciabitis quoaduſq; veniat. Quotieſcunquè ergò calicem in commemorationem Domini & paſsionis eius offerimus, id quod conſtat Dominum feciſſe, faciamus.

Seipſum primus obtulit, & hoc fieri in ſui cõmemorationem ꝓcepit.

Cur Chriſtus poſt cœnam obtulerit hoc ſacrificiũ, nos autem manè offeramus.

Exod. 12.

Pſal. 140.

1. Cor. 11.

4. AVGVSTINVS lib. decimo de ciuitate Dei, capite vigeſimo: Vndè verus ille mediator, inquantùm formam ſerui accipiens, mediator effectus eſt Dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus, cùm in forma Dei ſacrificiũ cum patre ſumat, cum quo & vnus Deus eſt, tamẽ in forma ſerui ſacrificium maluit eſſe, quàm ſumere, nè vel hac occaſione quiſquam exiſtimaret, cuilibet ſacrificandum eſſe creaturę. Per hoc & ſacerdos eſt, ipſe offerens, ipſe & oblatio. Cuius rei ſacramenta

1. Tim. 2.

Chriſtus eſt offerẽs & oblatio.

cramentum quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificiū, cùm ipſius corporis ipſe ſit caput, & ipſius capitis ipſa ſit corpus, tam ipſa per ipſum, quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri. Huius veri ſacrificij multiplicia variaq; ſigna erant ſacrificia priſca ſanctorum, cùm hoc vnū per multa figuraretur, tanquàm verbis multis res vna diceretur, vt ſine faſtidio multùm commendaretur. Huic ſummo veroq; ſacrificio cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt.

Sacrificium Eccleſiæ.

Figuræ noſtri ſacrificij.

Huic ſummo veroq; ſacrificio cuncta falſa ceſſerūt.

5. IDEM Auguſtinus libro vigeſimo contra Fauſtum Manichæum, capite vigeſimoprimo, vt ſuprà, A. 6.

6. ET in Pſalmum trigeſimumtertium concione ſecunda: Coram regno patris ſui mutauit vultum ſuum, & dimiſit eum, & abijt: qa erat ibì ſacrificiū ſecūdùm ordinē Aaron, & poſteà ipſe de corpore & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificiū ſecūdùm ordinē Melchiſedech.

Chriſtus de corpore & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificium ſecundùm ordinem Melchiſ. Pſal. 109.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimatertia in Matthæum: Hac de cauſa, deſiderio deſideraui, inquit Dominus, hoc paſcha vobiſcum comedere, hoc eſt, tradere vobis res nouas & paſcha dare, quo vos ſpirituales faciā. Ipſe quoquè bibit ex eo, nè auditis verbis illis dicerent: Quid igitur ſanguinem bibimus & carnem comedimus? ac ideò perturbarentur. Nam & quandò priùs de his verba fecit, multi ſolummodò propter verba ſcandalū paſsi ſunt. Nè igitur tunc id quoquè accideret, primus ipſe hoc fecit, vt tranquillo animo ad communicationem myſteriorum induceret. Quid porrò vetus quoquè illud, inquies, facere oportet? Minimè: ideò enim, Hoc facite, dixit, vt ab illo abduceret. Præterea ſi remiſsionem hoc peccatorum facit, ſicut certè facit, ſuperuacaneum illud oīnò eſt. Sed ſicut in veteri, eodem hic modo in beneficio reliquit, & memoriam myſteriorum colligauit, etiam hinc hæreticorum ora frenando. Nam quandò dicunt, vndè patet immolatum CHRISTVM fuiſſe, præter alia multa hæc etiam myſteria afferentes, ora ipſorū conſuimus. Si enim mortuus IESVS non eſt, cuius ſymbolum aut ſignū hoc ſacrificiū eſt? Vides quantū ei ſtudiū fuerit, vt ſemp memoria teneamus, p̄ nobis ipſum mortuū fuiſſe. Nā quoniā Marciō, Valētinus, Manichęus, eorumq; ſequaces negaturi erāt hāc diſpēſationem, in memoriam paſsionis per hoc ſemper ità reducit myſterium, vt nemo nō inſanus ſeduci poſsit. Ità per ſacratiſsimam iſtam menſam & ſaluat, & docet: hoc enim caput bonorum omnium eſt.

Luc. 22.

Chriſtus bibit ſanguinē ſuū in Cœna.

Dicēs, hoc facite, veteris agni ſacrificium abrogauit.

Per oblationē huius incruenti ſacrificij, cruentū cōtra quoſdā hæreticos defenditur.

8 IDEM homilia 24. in priorē epiſtolā ad Corinthios: Et in veteri quidem teſtamento, cùm imperfectiores eſſent, quem idolis offerebant ſanguinē, eum ipſe accipere voluit, vt ab idolis eos auerteret.

Cur Christus ſanguinem ſumpſerit. Pro brutorū cæde ſeipſum offerendum præcepit. Exod. 12. Num. 9.

Quód etiam inenarrabilis amoris ſignum erat. Hic autē multo admirabilius & magnificentius ſacrificium præparauit,& quum ſacrificium ipſum commutaret,& pro brutorum cæde ſeipſum offerendum præciperet. Et paulò pòſt: Sed quare addit: quem frangimus? Hoc in Euchariſtia videre licet, in cruce autē minimè, ſed oīnò cōtrà: Os enim eius, inqt, non cōteretur. Sed q̃d in cruce paſſus nō eſt, id in oblatione patitur propter te: frangi ſuſtinet, vt omnes ſatiet.

Fractio Euchariſtiæ. Altare ad cōſecrationem reſeruatum dedicatur.

9. MARTIALIS in epiſtola ad Burdegalēſes, capite tertio: Dū altaria dæmonum ni puluerē redigerentur, aram ignoti Dei ad conſecrationem reſeruari iuſsimus: qua dedicata in nomine Domini Dei Iſrael,& ipſius teſtis Stephani, qui pro eo à Iudæis paſſus eſt, nō hominis cultum, ſed Dei in ea frequentatis: Stephanus enim non Deus, ſed amicus Dei fuit: qui pro teſtimonio eius, animam ſuam poſuit: cuius ſanguine ipſa menſa eſt decorata, quia ſuo ſanguine IESVS CHRISTVS comprobatus eſt eſſe Deus: & qui crediderit, ornamenta fidei maiora perceperit. Sacrificium enim Deo creatori offertur in ara, non homini, neque angelo. Nec ſolùm in ara ſanctificata, ſed vbiquè offertur Deo oblatio munda, ſicut teſtatus eſt: cuius corpus & ſanguinem in vitam æternam offerimus, dicentes: Spiritus eſt Deus,& eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Ipſe enim corpus habens & immaculatum,& ſine peccato, quia conceptus eſt de ſpirituſancto, natus ex Maria virgine, in ara crucis ipſum permiſit immolari. Quòd autem Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes ſe nomen eius à terra abolere, nos cauſa ſalutis noſtræ in ara ſanctificata proponimus, ſcientes hoc ſolo remedio nobis vitam præſtandam, & mortem effugandam: hoc enim ipſe Dominus noſter iuſsit nos agere in ſuî commemorationem. Nam de ſacrificijs idolorum notum vobis à me factum eſt, quia ea maximè de cauſa dominabatur vobis diabolus. Et ſicut cōmuniō viui Dei eſt vobis vita, ſic participatio menſæ ſimulacrorum, erat vobis æterna mors,& infirmitates,& corruptiones,& nimiæ tribulationes huius ſeculi.

Sacrificium Deo offer in ara ſanctificata. Chriſti corpus & ſanguinē offerimus. Ioan. 4. Hoc remedio vita pſtatur & mors effugatur. Chriſtus iuſſit in ſuî memoriam hoc Sacrificium offerri.

10. DIONYSIVS Areopagita Eccleſiaſticæ hierarchiæ cap. 3. Hinc iam venerandus antiſtes diuinis altaribus adſtās, ſancta & diuina laudat IESV opera, q̃ ineffabilis prouidētiæ ratiōe in ſalutē generis noſtri, volūtate ſanctiſsimi patris in ſpirituſancto (vt eloqa diuina tradūt) cōſummauit. Peracta verò laude, venerādaq; ipſorū & intelligibili ſpeculatiōe ſpūalibus inſpecta luminib⁹, tū verò etiā ad ſacra myſteria in ſignis celebrāda pgredit, idq; ex traditiōe diuina.

Quo-

Quocircà reuerenter ſimul & ex pontificali officio, poſt ſacras diuinorum operum laudes, quod hoſtiam ſalutarem (quæ ſupra ipſum eſt) licèt ſe excuſat, ad ipſum primò decenter exclamans, Tu dixiſti: Hoc facite in meam commemorationem. Deindè tanto miniſterio ad imitationem DEI inſtituto dignus fieri poſtulat, & ſimilis ipſi CHRISTO pro viribus euadere, vt & ſacramenta ſanctè conficiat, & caſtè diſtribuat: & qui ad communionem acceſſuri ſunt, dignè participent: ſicq́; veneranda myſteria conſummat, & laudata oculis ſubijcit, in ſignis ſanctè propoſitis. Chriſtus cùm dixit, hoc facite &c. hoſtiam ſalutarem litari iuſſit.

1. D AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite vigeſimo: Vt ſuprà, C. 4.

2. IDEM libro ſexto contra Fauſtum Manichæum, capite quinto, de ſacrificijs veteris teſtamenti loquens: Et ipſa, inquit, figuræ noſtræ fuerunt, & omnia talia multis & varijs modis vnum ſacrificium, cuius nunc memoriam celebramus, ſignificauerũt. Vndè iſto reuelato, & ſuo tẽpore oblato, illa de agẽdi celebritate ſublata ſunt: ſed in ſignificandi authoritate manſerunt. Figuræ noſtri ſacrificij.

1. E HIPPOLYTVS Epiſcopus & martyr in oratione de conſummatione mundi & Antichriſto: Lugebunt etiàm eccleſię luctum magnum, quia nec oblatio, nec ſuffitus fiat, nec cultus DEO gratus. Sed Eccleſiarũ ædes ſacræ, tugurij inſtàr erunt, precioſumq́; corpus & ſanguis CHRISTI non extabit in diebus illis: liturgia extinguetur, pſalmorum decantatio ceſſabit, ſcripturarum recitatio non audietur: Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio ſuper lamentationem, væ ſuper væ. In diebus antichriſti auferetur liturgia

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadrageſimanona operis imperfecti in Matthęum, in ea verba, Cùm ergò videritis abominationem: Et ſic prophetæ verba ſignificant magìs de conſummatiõe mundi: prophetia tamen, ſicut docet CHRISTVS, ad vtrunque eſt dicta. Sunt autem verba illa ſic: In dimidio ſeptimi anni auferetur iuge ſacrificium, & abominatio deſolationis ſtabit in loco ſancto, vſque ad conſummationem temporis, & conſummatio dabitur ſuper ſolitudinẽ. Illic exercitus Romanus dictus eſt abominatio deſolatiõis, quia ad deſolationem redacturus fuerat Iudaicum cultum: hîc autem antichriſtus dicitur abominatio deſolationis, quia multorum Chriſtianorũ animas facturus eſt deſolatas à Deo. Nam antequàm caperent Romani Hieruſalem, in dimidio hebdomadis CHRISTVS per ſuam doctrinam tulit de medio iuge ſacrificium Iudæorum: Nam dicitur tribus annis & ſex menſibus docuiſſe Dan. 9.

cuiſſe, qui numerus facit dimidium ſeptem annorum, vt illud ſacrificiũ quod iugiter fuerat in vſu, tolleretur de medio, & offerretur ſacrificium laudis in voce, & ſacrificium iuſtitiæ in operibus, & ſacrificium pacis per Euchariſtiam. Vſque ad finem autẽ ſeculi tumultus eſt, quia Iudaica conſuetudo de ſacrificijs offerendis nunquàm eſt reparanda. Item in dimidio hebdomadis, hoc eſt, tribus annis & ſex menſibus, hoc ſacrificium Chriſtianorum tollendum eſt ab Antichriſto, confugientibus Chriſtianis ante eum per loca deſerta, non erit, qui aut in Eccleſiam intret, aut oblationem offerat DEO.

Sacrificium Chriſtianorũ ab Antichriſto tollendũ.

1. F CYPRIANVS libro ſecundo, epiſtola tertia ad Cæciliũ: Admonitos nos ſcias, vt in calice offerendo Dominica traditio ſeruetur, neque aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecerit: vt calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus vino offeratur. Nam cùm dicat CHRISTVS, Ego ſum vitis: ſanguis CHRISTI non aqua eſt vtiquè, ſed vinum. Nec poteſt videri ſanguis eius, quo redempti & viuificati ſumus, eſſe in calice, quandò vinum deſit calici, quo CHRISTI ſanguis oſtenditur, qui ſcripturarum omnium ſacramento ac teſtimonio prædicetur. Inuenimus enim & in Geneſi circa ſacramentum Noë hoc idem præcurriſſe, & figuram Dominicæ paſsionis illic extitiſſe, quòd vinum bibit, &c. Item in ſacerdote Melchiſedech ſacrificij Dominici ſacramentum præfiguratum videmus, ſecundùm quod ſcriptura diuina teſtatur, & dicit: Et Melchiſedech rex Salem, protulit panem & vinum. Fuit autem ſacerdos Dei ſummi, & benedixit Abrahã. Quòd autem Melchiſedech typum CHRISTI portaret, declarat in pſalmis ſpiritusſanctus, ex perſona patris ad filium dicens: Ante Luciferum genui te: tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Qui ordo vtiquè hic eſt, de ſacrificio illo veniens & indè deſcendens, quòd Melchiſedech ſacerdos Dei ſummi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis ſacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter IESVS CHRISTVS? qui ſacrificiũ Deo patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinẽ. Et paulò pòſt: Vt ergò in Geneſi per Melchiſedech ſacerdotem benedictio circa Abraham poſſet ritè celebrari, præcedit antè imago ſacrificij CHRISTI, in pane & vino ſcilicet conſtituta: quam rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum vino obtulit: & qui eſt plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimpleuit,

Mixtio vini & aquæ in calice.

Ioan. 15.

Geneſ. 9.

Gen. 14.

Pſal. 109.

Sacrificium Melchiſed. noſtri ſacrificij typus eſt.

Chriſtus ſacrificium obtulit ſecundũ ordinem Melchiſedech in vltima cœna.

pleuit. Sed & per Salomonem ſpiritusſanctus typum Dominici ſacrificij antè præmõſtrat, immolatæ hoſtiæ & panis & vini, ſed & altaris & Apoſtolorum faciens mentionem: Sapientia, inquit, ædificauit ſibi domum, & ſubdidit columnas ſeptem: Mactauit ſuas hoſtias, miſcuit in cratera vinũ ſuũ, & parauit mẽſam ſuã: Et miſit ſeruos ſuos, conuocans cum excelſa prædicatione ad craterem, &c. Prou 9.

2. EVSEBIVS libro quinto de demõſtratione euãgelica, cap. 3. Et ſanè oraculi exitus admirabilis ei q̃ contẽpletur, quẽadmodùm Saluator noſter Ieſus, qui eſt Chriſtus Dei, ipſius Melchiſedech ritu, ea q̃ ad ſacerdotiũ in hominibus gerendũ ſpectãt, ꝑ ſuos miniſtros ꝑficiat. Nam quẽadmodùm ille q̃ ſacerdos gentium erat, nuſquàm videtur ſacrificijs corporalibus functus, ſed vino ſolo & pane, dum ipſi Abrahã benedicit: ità ſanè primus ipſe Saluator ac Dñs noſter: deindè qui ab ipſo profecti ſunt, ſacerdotes in oĩbus gentibus, ſpirituale ſecũdùm eccleſiaſticas ſanctiones ſacerdotij munus obeuntes, vino ac pane, & corporis illiꝰ & ſalutaris ſanguinis myſteria repræſentãt, quæ ſanè myſteria Melchiſedech tàntò antè ſpiritu diuino cognouerat, & rerũ futurarũ imaginibus vſus fuerat, ſicut etiam Moyſi ſcriptura teſtificatur, vbi ait: Et Melchiſedech rex Salẽ, ꝓtulit panes & vinũ: Erat aũt ſacerdos Dei altiſsimi, & benedixit Abrahã. Per miniſtros ſuos adminiſtrat Chriſtus ſacrificiũ ſecundùm ord. Melchiſ. Figuræ oblationis noſtræ.

3. HIERONYMVS in epiſtola decimaſeptima ad Marcellam, ſub nomine Paulæ & Euſtochij, vt commigret Bethlehem: Recurre ad Geneſim, & Melchiſedech regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis: qui iam tunc in typo Chriſti panem & vinum obtulit, & myſterium Chriſtianum in ſaluatoris ſanguine & corpore dedicauit. Melchiſedech in typo Chriſti panẽ & vinum obtulit.

4. IDEM Hieronymus ad Euagrium epiſtola cẽteſima vigeſima ſexta: Sic & Melchiſedech, eò quòd Chananæus fuerit, & non de genere Iudæorum, in typum præceſsiſſe ſacerdotis filij Dei, de quo dicitur in cẽteſimo nono pſalmo: Tu es ſacerdos in æternũ ſecundùm ordinẽ Melchiſedech. Ordinem autem eius multis modis interpretantur, quòd ſolus & rex fuerit & ſacerdos, & ante circuncſionem functus ſacerdotio: vt non gentes ex Iudæis, ſed Iudęi à gentibus ſacerdotium acceperint, neque vnctus oleo ſacerdotali, vt Moyſi prę- cepta conſtituunt, ſed oleo exultationis & fidei puritate neq; carnis & ſanguinis victimas immolauerit, & brutorũ animaliũ ſanguinẽ dextra ſuſceperit, ſed pane & vino ſimplici puroq; ſacrificio, Chriſti dedicauerit ſacramentũ, & multa alia q̃ epiſtolę breuitas nõ recipit. Leuit. 9. Panis & vini puro ſacrificio, Chriſti ſacramentũ dedicauit.

5. AVGVSTINVS in pſalmũ trigeſimũtertiũ cõcione ſecũda:

Coram

Inſtituit ſacrificium de corpore & ſanguine ſuo ſecundùm ordinē Melchiſedech.

Coram regno ergò patris ſui mutauit vultum ſuum,& dimiſit eum & abijt: quia erat ibi ſacrificium ſecūdùm ordinem Aarō,& poſteà ipſe de corpore & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificium ſecundùm ordinem Melchiſedech. Mutauit ergò vultum ſuum in ſacerdotio, & dimiſit gentem Iudæorum, & venit ad gentes. Quid eſt ergò,affectabat? Affectu plenus erat. Quid enim tam plenum affectu, quàm miſericordia Domini noſtri IESV CHRISTI?

6. EPIPHANIVS hæreſi quinquageſimaquinta Melchiſedechianorum: Obtulit ipſi Abraham panes & vinum &c. quandoquidem ex ipſo ex circunciſione futurum erat ſacerdotium, vt omnis altitudo quæ ſe effert contra cognitionem Dei,per cognitionē Dei deſtrueretur,ad hoc vt nè ſe iactans circunciſio de ſacerdotio,contradicere poſsit ſacerdotio ſanctæ eccleſię. Abraham enim obtulit ipſi Melchiſedech decimam. Qui verò ab Abrahamo deſcenderunt,ipſi Leui offerunt & Aaron. Poſt tempus autem cùm rursùs eſſet ſacerdotium ex circunciſione per Aaron & filios ipſius,conſequēter ſcriptura dicit per Dauidem,poſt generationes duodecim à generatione Leui, ſeptimam verò à ſucceſsione Aaron:natura viſum eſt,vt in veteri ſacerdotio ſacerdotalis dignitas nè cōſtituatur, verùm ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit ſecundùm ordinē Melchiſedech ſacerdotium transferatur: quod ſanè nunc in Eccleſia viget à Chriſto & hucuſquè dum non ampliùs ſemen ſecundùm ſucceſsionem eligitur,ſed forma iuxta virtutem quæritur. Primum enim ſacerdotium in præputio per Abel perficitur: ſed & deincèps per Noë: tertium verò per Melchiſedech. Et paulò pòſt: Quandò Abraham fuit annorū octogintaocto aut nonaginta plùs minùs, tūc Melchiſedech ipſi obuiàm venit,& propoſuit ipſi panes & vinum,myſteriorū ęnigmata ꝓfigurans & exēplaria:quū Dn̄s noſter dicat:Ego ſum viuēs: & exēplar ſanguinis ipſius, q ex latere ipſius cōpuncto fluxit, ad purgationē inqnatorū, & reſpſionē ac ſalutē animarū noſtrarū.

Panis & vinū melchiſedech erant myſteriorum exemplaria. Ioan.6.

7. DAMASCENVS libro quarto de Orthodoxa fide,capite decimoquarto: Pane & vino ſuſcepit Melchiſedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentē,qui erat ſacerdos Dei altiſsimi. Illa menſa hanc myſticam præfigurauit menſam: velut & ſacerdos ille,Chriſti veri ſacerdotis figurā ꝑ ſe ferebat & imaginē. Tu es,inquit,ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Hunc panem panes figurabant propoſitionis. Hæc eſt pura ſcilicet hoſtia & incruenta,quam ab ortu vſque ad occaſum ipſi offerri per prophetam Dominus loquitur,corpus videlicet & ſanguis CHRISTI.

Menſa Melchiſedech noſtram ſignificabat. Pſal 109. Leuit.24. Mala 1. De noſtra hoſtia incruenta ꝑdixit Malachias.

1. G AV-

1. G AVGVSTINVS libro decimoſeptimo de Ciuitate Dei, capite vigeſimo, exponēs illud, Venite, comedite panem meū, &c. Hic certè agnoſcimus Dei ſapiētiam, hoc eſt, verbum Patri coæternum, in vtero virginali domum ſibi ædificâſſe corpus humanum, & huic tanquàm capiti membra Eccleſiam ſubiunxiſſe, martyrum victimas immolâſſe, menſam in vino & panibus præparâſſe, vbi appáret etiam ſacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech, inſipientes & inopes ſenſu vocâſſe: quia ſicut dicit Apoſtolus, Infirma huius mundi elegit Deus, vt confunderet fortia. Quibus tamen infirmis, quod ſequitur, dicit: Derelinquite inſipientiam, vt viuatis: & quærite prudentiam, vt habeatis vitam. Participem autem fieri mēſæ illius, ipſum eſt incipere habere vitam. Nam & in alio libro, qui vocatur Eccleſiaſtes, vbi ait: Non eſt bonum homini, niſi quod mā-ducabit & bibet: quid credibilius dicere intelligitur, quàm quod ad participationem menſæ huius pertinet, quam ſacerdos ipſe mediator teſtamenti noui exhibet ſecundùm ordinem Melchiſedech de corpore & ſanguine ſuo? Id enim ſacrificium ſucceſsit omnibus illis ſacrificijs veteris teſtamenti, quæ immolabantur in vmbra futuri, propter quod etiàm vocem illam in pſalmo triceſimo & nono eiuſdem mediatoris per prophetiam loquentis agnoſcimus: Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem perfeciſti mihi: quia pro illis omnibus ſacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus miniſtratur.

Prouerb. 9. — Pſalm. 109. — 1. Cor. 1. — Prouer. 9. — Cap. 3. — Sacrificium Melchiſedechicū ſucceſsit alijs ſacrificijs typicis. — Pſalm 39. — Pro omnibus alijs ſacrificijs offertur corpus Chriſti.

2. MARTIALIS apoſtolus Galliæ ad Burdegalēſes, capite tertio, vt ſuprà, C. 9.

3. ITEM Iuſtinus philoſophus & martyr aduersùs Iudæos in dialogo cum Tryphone habito, vt ſuprà, A. 3.

4. IRENAEVS libro quarto aduersùs hęreſes, capite trigeſimo ſecūdo, vt ſuprà, B. 8.

5. ITEM in eodem libro quarto, capite trigeſimotertiò: Quoniā nomen filij proprium patris eſt, & in Deo omnipotente per Ieſum CHRISTVM offert Eccleſia, benè ait ſecundùm vtrunque, & omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum. Incenſa autem Ioannes in Apocalypſi, orationes ait eſſe ſanctorum.

Mala. 1. — Apoc. 5. & 8.

6. ET capite trigeſimoquarto: Igitur Eccleſiæ oblatio, quam Dominus docuit offerri in vniuerſo mundo, purum ſacrificium reputatum eſt apud Deum, & acceptum eſt ei, non quòd indigeat à nobis ſacrificium, ſed quoniam is qui offert, glorificatur ipſe in eo quod offert, ſi acceptetur munus eius. Et poſt pauca: Et genus oblationū

Eccleſiæ oblationē Dominus offerri docuit in vniuerſo mūdo.

reprobatũ eſt: oblationes enim & illic, oblationes aũt & hîc. Sacrificia in populo, ſacrificia & in Eccleſia. Sed ſpecies immutata eſt tantùm, quippe cùm iam non à ſeruis, ſed à liberis offeratur. Et pòſt: Quoniam igitur cum ſimplicitate Eccleſia offert, iuſtè munus eius purum ſacrificium apud DEVM deputatum eſt. Oportet enim nos oblationem DEO facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori DEO, in ſententia pura & fide ſine hypocriſi, in ſpe firma, in dilectione feruenti, primitias earum quæ ſunt eius creaturarum offerentes: & hanc oblationem Eccleſia ſola puram offert fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Et pòſt pauca, de oblatione quorundam hæreticorum loquens, ait: Quomodò autem conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe Domini ſui, & calicẽ ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, verbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes: & dat primùm quidem fœnum. pòſt deindè ſpicam, deindè plenum triticum in ſpica. Quomodò autem rursùs dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur? Ergò aut ſententiam mutent, aut abſtineant offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem cõſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſum confirmat ſententiam noſtram: Offerimus enim ei, quæ ſunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodùm enim qui eſt à terra panis percipiens vocationem DEI, iam nõn communis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrena & cæleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, & ſanctificantes creaturam.

Veritas corporis & ſanguinis.

Oblatio Euchariſtiæ.

7. CHRYSOSTOMVS in homilia ſup pſalmũ nonageſimũ quintum, illud Malachiæ citans, Non eſt mea voluntas &c. Vidè quàm luculenter, quamq; dilucidè myſticam interpretatus eſt mẽſam, quæ eſt incruenta hoſtia. Thymiama verò purum appellat ſacras preces, quæ poſt hoſtiam offeruntur. hic enim ſuffitus Deum refocillat, nõ is qui à terrenis radicibus fumitur, ſed qui à puro corde exhalatur. Vides vt vbiq; locorum conceſſum eſt angelicum illud ſacrificium inclareſcere? vides nullis finibus circunſcriptum neque altare, neque canticum? In omni loco thymiama offertur nomini meo. Eſt igitur hoſtia pura, prima quidem myſtica menſa, cæleſte ſummeq; venerandum ſacrificium. Eſt autem & in nobis varia ſacri-

Malach. j.

Incruenta hoſtia.

Angelicum ſacrificium.

Summè venerandum ſacrificium.

ſacrificiorum differétia,&c.vbi cùm explicâſſet multa alia eſſe noui teſtamenti ſacrificia,concludit hoc modo: Habemus igitur primum ſacrificium illud ſalutare donum:ſecundum,martyrum:tertium,deprecatiōis: quartum,iubilatiōis:quintum,iuſtitię:ſextum, eleemoſynæ:ſeptimum laudis:octauum compunctionis: nonū humilitatis: decimum prædicationis: tametſi quiddam prætermiſi, quum animo nouem enumerârim, putaui me tradidiſſe decem. Quodnam igitur ſacrificij genus prætermiſſum eſt?Eſt decimum ſacrificium,fructificationis.

Varia ſacrificiorum genera apud Chriſtianos inter quæ primum eſt hoc noſtrum.

8. AVGVSTINVS libro decimonono de ciuitate Dei, capite vigeſimotertio·Dei præclariſsimum atq; optimum ſacrificium nos ipſi ſumus.Hæc eſt ciuitas eius,cuius rei myſteriū celebramus oblationibus noſtris quę fidelibus notę ſunt.Ceſſaturas enim victimas, quas in vmbra futuri offerebant Iudæi:& vnum ſacrificium gentes à ſolis ortu vſq; ad occaſum,ſicut iam fieri cernimus, oblaturas per prophetas Hebræos oracula increpuêre diuina.

Malach 1. A Malachia prædictum.

9. IDEM libro decimooctauo de ciuitate DEI,capite trigeſimo quinto:Malachias prophetans Eccleſiam,quam per Chriſtū iam cernimus propagatam,Iudæis apertiſsimè dicit ex perſona Dei: Nō eſt mihi voluntas in vobis &c.Ab ortu ſolis &c.Hoc ſacrificium per ſacerdotium CHRISTI, ſecundùm ordinem Melchiſedech, cùm in omni loco à ſolis ortu vſq; ad occaſum Deo iam videamus offerri: ſacrificium autē Iudęorum,quibus dictum eſt:Non eſt mihi voluntas in vobis,nec accipiā &c. ceſsâſſe negare nō poſſunt: quid adhuc expectāt aliū CHRISTVM,quum hoc quod prophetatum eſt legunt, & impletum vident,impleri non potuerit, niſi per ipſum?

Cap. 1.

Sacerdotium Chriſti ſecūdùm ordinē Melchiſedech à Malachia prædictum.

1. H CANON tertius Apoſtolorū.Si quis Epiſcopus, aut presbyter,præter ordinationē Domini,alia quædā in ſacrificio offerat ſuper altare,id eſt,aut mel,aut lac:aut pro vino ſiceram, aut cōfecta quædam,aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra conſtitutionem Domini faciens,congruo tempore deponatur.

2. ITEM Canon ix.Si qs Epiſcopus,aut presbyter, aut diaconus, vel qlibet ex ſacerdotali catalogo facta oblatiōe nō cōmunicauerit, aut cauſam dicat,vt ſi rationabilis fuerit,veniā cōſequatur:aut ſi nō dixerit,cōmunione priuetur,tanq̄ qui populo cauſa læſionis extiterit,dans ſuſpicionē de eo,qui ſacrificauit,quòd rectè nō obtulerit.

3. CLEMENS pontifex & martyr libro ſexto cōſtitutionū apoſtolicarū,capite vigeſimotertio:Chriſtus circūciſionē ſuſtulit,cū eā in ſe explēſſet,Baptiſmū,ſacrificiū,ſacerdotium,localē adoratiōem

alio modo mutauit: Pro quotidiano baptiſmo, vnum ſolum baptiſmum inſtituit, qui in eius morte perficitur: Pro vna tribu, de qualibet natione præcepit optimos deligi, nec corporum integritatem ſpectari, ſed religionem ac vitam: Pro ſacrificio cruento, rationale & incruentum, ac myſticum ſacrificium inſtituit, quod in mortem Domini per ſymbola corporis & ſanguinis ſui celebratur: Pro adoratiõe locali, ab ortu ſolis vſque ad occaſum, in omni loco imperij ſui nomen ſuum celebrari ſtatuit. Quare nõ ſuſtulit à nobis legem, ſed vincula.

Inſtituit Chriſtus incruentum & myſticũ ſacrificiũ.

Malach. 1.

4. CONCILIVM primum Nicenum canone decimoquarto: Hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit, vt hi qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatẽ, his qui offerũt, corpus CHRISTI porrigant.

Offerendi ſacrificij poteſtatem nõ habẽt Diaconi.

5. CONCILIVM Laodicenum canone decimonono: Quoniã Catechumenorum orationem ſeparatìm & priùs poſt tractatum Epiſcoporum oporteat celebrari. Quibus egreſsis, orent etiàm hi, qui in pœnitentia ſunt conſtituti, & poſt manus impoſitionem his quoquè abſcedentibus, tunc fideles orare debebunt. Quorum tres orationes fiant, vna quidem (id eſt, prima) per ſilentium, ſecunda verò & tertia per vocis pronunciationem. Et tunc demùm oſculo pacem dari debere. Et poſteaquàm presbyteri Epiſcopo pacem dederint, tunc etiàm laicos dare. Et ſic oblatio offeratur. Solis autem miniſtris altaris liceat ingredi ad altare, & ibidèm communicare.

6. ET canone quinquageſimooctauo eiuſdem Cõcilij: Nõ oportet in domibus oblationes ab Epiſcopis ſiue presbyteris fieri.

7. CONCILIVM Epheſinum in epiſtola ad Neſtorium, vt ſuprà, quæſtione quarta, A. 3.

8. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaſecunda, capite primo: Quoniam ſub priori teſtamentò, teſte Apoſtolo Paulo, propter Leuitici ſacerdotij imbecillitatem conſummatio non erat: oportuit, DEO patre miſericordiarum ità ordinante, ſacerdotem alium ſecundùm ordinem Melchiſedech ſurgere Dominum noſtrũ IESVM CHRISTVM, qui poſſet omnes, quotquot ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus & Dominus noſter etſi ſemel ſeipſum in ara crucis, morte intercedente Deo Patri oblaturus erat, vt æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem ſacerdotium eius extinguendum nõ erat: in cœna nouiſsima, qua nocte tradebatur, vt dilectæ ſponſę ſuæ Eccleſiæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, relinqueret ſacrificium,

Doctrina Cõcilij de ſacro ſancto Miſſæ ſacrificio.

Heb. 7.

Pſalm. 109.

cium, quo cruentum illud ſemel in cruce peragendum, repræſentaretur: eiusq́ memoria in finem vſq́ ſeculi permaneret: atque illius ſalutaris virtus in remiſsionem eorum, quæ à nobis quotidiè committuntur, peccatorum applicaretur: ſacerdotem ſecundùm Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo patri obtulit: ac ſub earundem rerum ſymbolis, Apoſtolis, quos tunc noui teſtamenti ſacerdotes conſtituebat, vt ſumerent tradidit: & eiſdem eorumq́ in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent, præcepit, per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem: vtì ſemper catholica Eccleſia intellexit, & docuit. nam celebrato veteri Paſcha, quod in memoriam exitus de Aegypto multitudo filiorum Iſrael immolabat, nouum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per ſacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum in memoriam tranſitus ſui ex hoc mundo ad Patrem, quandò per ſui ſanguinis effuſionem nos redemit, eripuitq́ de poteſtate tenebrarum, & in regnum ſuum tranſtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio eſt, quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari poteſt: quam Dominus per Malachiam nomini ſuo, quod magnum futurum eſſet in gentibus, in omni loco mundam offerēdam prædixit, & quam non obſcurè innuit Apoſtolus Paulus Corinthijs ſcribens, cùm dicit: Nō poſſe eos qui participatione menſæ Dæmoniorum polluti ſint, menſæ Domini participes fieri: per menſam, altare vtrobiq́ intelligens. Hæc deniquè illa eſt, quæ per varias ſacrificiorum, naturæ & legis tempore, ſimilitudines figurabatur: vtpotè, quæ bona omnia, per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio & perfectio complectitur. In eadem ſeſsione canone primo de Sacrificio Miſſæ: Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum & proprium ſacrificium: aut quòd offerri non ſit aliud, quàm nobis CHRISTVM ad manducandum dari, anathema ſit. Et canone ſecūdo: Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, CHRISTVM non inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes: aut non ordinâſſe, vt ipſi, alijq́ ſacerdotes offerrent corpus & ſanguinem ſuum, anathema ſit.

[Christus in cœna obtulit tanq̄ ſacerdos ſecundū ordinem Melchiſedech. — Luc. 22. — Exod 13. — Coloſſ. 1. — Per Malachiā prædictum. Cap. 1. — 1. Cor. 10. — à B. Paulo inſinuatum. — Per ſacrificia alia ſignificatum. — In miſſa offertur verum & propriū ſacrificium. — Per, hoc facite, ſacerdotes inſtituit Apoſtolos.]

9. IACOBVS, Baſilius, Chryſoſtomus in Liturgijs, vt infrà, M. 2. & ſeq.

1. I ALEXANDER primus in epiſtola prima ad omnes orthodoxos, capite quarto: In Sacramētorum quoquè oblationibus, quę inter Miſſarum ſolennia Domino offeruntur, paſsio Domini miſcēda eſt, vt eius, cuius corpus & ſanguis conficitur, paſsio celebretur,

itá vt repulſis opinionibus ſuperſtitionum, panis tantùm & vinum aqua permixtum, in ſacrificio offerantur. Non debet enim (vt à patribus accepimus, & ipſa ratio docet) in calice Domini aut vinum ſolum aut aqua ſola offerri, ſed vtrunque permixtum, quia vtrunq; ex latere eius in paſsione ſua profluxiſſe legitur. Ipſa verò Veritas nos inſtruit, calicem & panem in ſacramento offerre, quãdò ait: Accepit Ieſus panem, & benedixit &c.

Panis & vinũ aqua permixtum offerẽdum, in ſacrificio.

Matth. 26.

2. TELESPHORVS pontifex & martyr in epiſtola ad omnes Epiſcopos capite ſecũdo: Nocte verò ſancta Natiuitatis Domini ſaluatoris Miſſas celebrẽt, & hymnum angelicum in eis ſolenniter decantent, quoniam & eadem nocte ab angelo paſtoribus nunciatus eſt, ſicut ipſa veritas teſtatur, dicens: Paſtores erant in &c. Reliquis enim temporibus Miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè ſunt celebrandæ: quia & eadem hora Dominus crucifixus eſt, & ſuper apoſtolos ſpiritus ſanctus deſcendiſſe legitur. Ab Epiſcopis autem idem angelicus hymnus pro tempore & loco in Miſſarum ſolennijs celebrandus eſt, atque ſolenniter recitandus.

Miſſas celebrare.
Luc. 2.
Miſſarum celebrationes.
Mar. 15.
Actq. 2.
Miſſarum ſolennia.

3. FELIX primus pontifex & martyr in epiſtola ſecunda ad Epiſcopos Galliæ: Nos verò ad ſupplementum veſtrum, fratres, & coëpiſcopos noſtros vocauimus ampliùs quàm ſeptuaginta, cum quibus hęc quę ſubtèr habentur inſerta, regulariter tractando decreuimus &c. Et poſteà: Quapropter in præfata conſtituimus ſynodo, vobiſq; & omnibus Eccleſijs tenendum & agendum mandamus, vt ſuper memorias martyrum Miſſę celebrentur, nè memoriç eorum à talibus extingui, aut veneratio poſsit prohiberi.

Super memorias Martyrũ Miſſæ celebrentur.

4. HIGINVS Pontifex & Martyr apud Gratianum de conſecratione diſtinctione prima: Omnes Baſilicæ cum Miſſa debẽt ſemper conſecrari. vbì autem plures ſunt &c.

Cum Miſſa.

5. SOTER pontifex & martyr, apud eundem Gratianum de conſecratione, diſtinctione prima, capite, vt illud: Cenſuimus ergò conuenire, vt cùm à ſacerdotibus Miſſarum tempore ſacra myſteria conſecrantur, ſi ęgritudinis accidat quilibet euentus, quo cœptum nequeat expleri myſterium, ſit liberum epiſcopo vel presbytero vel alij, vt conſecrationem expleat officij cœpti. Et poſt pauca: Nullus poſt cibum potumq; ſiue quodlibet minimũ ſumptum Miſſas facere præſumat. Ibidèm: Hoc quoquè ſtatutum eſt, vt nullus presbyterorum Miſſarum ſolennia celebrare præſumat, niſì duobus præſentibus, ſibiq; reſpondentibus. &c.

A Sacerdotibus Miſſarũ tempore ſacra myſteria conſecrãtur.
Miſſas facere
Miſſarum ſolennia celebrare.

6. EVARISTVS pontifex & martyr, apud Iuonem parte tertia,

tia,capite quarto, & Burchardum libro tertio Decretorum, capite vigeſimoſeptimo:Oēs baſilicæ cum Miſſa debent ſemper cōſecrari. Cum Miſſa.

7. FABIANVS pontifex & martyr,vt habetur in Codice decretorum ſexdecim librorum libro quinto,capite nono: Sacrificium non eſt accipiendū de manu ſacerdotis,qui orationes vel actiones,& reliquas obſeruationes in Miſſa ſecundùm ritum implere nō poteſt. In Miſſa.

8. DAMASVS pontifex in pontificali de Alexandro pontifice & martyre loquens in ipſius vita,ſic ait:Hic paſsionem Domini miſcuit in precatione ſacerdotum,quandò Miſſæ celebrantur. Deindè de Sixto primo:Et conſtituit,vt Miſſarum actionem ſacerdote incipiente,populus hymnum decantaret,Sanctus,Sanctus,Sanctus Dominus DEVS Sabaoth, &c. Item de Teleſphoro: Hic fecit vt in natali Domini noſtri IESV CHRISTI noctū Miſſæ celebrarentur,cùm omni alio tempore ante horæ tertiæ curſum nullus præſumeret Miſſas celebrare,quia ea hora Dominus noſter aſcendit in crucem.& vt ante ſacrificium,hymnus diceretur angelicus,hoc eſt, Gloria in excelſis DEO.Et de Felice primo:Hic conſtituit ſupra ſepulcra aut memorias martyrum, Miſſas celebrari. Miſſæ celebrantur. Miſſarum actio. Miſſas celebrare. Miſſas celebrari.

9. IDEM Damaſus epiſtola quarta de Chorepiſcopis: Quòd verò eis non liceat ſacerdotes conſecrare, nec diaconos aut ſubdiaconos,nec virgines,nec altare erigere,nec vngere aut ſacrare, &c. nec publicè quidem in Miſſa quenquam pœnitentem reconciliare,&c. In Miſſa.

10. CONCILIVM Carthaginenſe ſecundum canone tertio: Ab vniuerſis epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio & puellarum conſecratio à presbyteris non fiant. Vel reconciliare quenquam in publica Miſſa, presbytero non licere, hoc omnibus placet. In publica Miſſa.

11. AMBROSIVS epiſtola trigeſimatertia ad Marcellinam ſororem ſuam,de tradendis baſilicis:Sequenti die(erat autem Dominica) poſt lectiones atque tractatum,dimiſsis catechumenis,ſymbolum aliquibus competentibus in baptiſterijs tradebam baſilicæ. Illic nunciatum eſt mihi,comperto quòd ad Portianam baſilicam de palatio decanos miſiſſent,& vela ſuſpenderēt, populi partem eò pergere.Ego tamen manſi in munere, Miſſam facere cœpi.Dum offero,raptum cognoui à populo Caſtulū quendā quem presbyterū dicerent Arriani. Hunc aūt in platea offenderant tranſeuntes.Amariſsimè flere, & orare in ipſa oblatione Deum cœpi, vt ſubueniret, Miſſam facere cœpi.

nec

* nè cuius * nec huius ſanguis in cauſa Eccleſiæ fieret, certè vt meus ſanguis pro ſalute non ſolùm populi, ſed etiàm pro ipſis impijs effunderetur. Quid multa? Miſsis presbyteris & diaconibus, eripui iniurię virum.

Ad Miſſas. 12 AVGVSTINVS ſermone nonageſimoprimo de tempore. In lectione quæ nobis ad Miſſas legenda eſt, fratres chariſsimi, audituri ſumus, quòd filij Iſrael poſt trãſitum maris rubri venerunt, &c.

Fit Miſſa catechumenis. 13. IDEM ſermone ducenteſimo trigeſimoſeptimo de tempore: Eccè poſt ſermonem fit Miſſa catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis. Scitis quò acceſſuri ſumus, quid priùs

Matth. 6. Deo dicturi ſumus? Dimitte nobis debita noſtra &c.

14. IDEM Auguſtinus in ſermone ducenteſimo quinquageſimo primo, agens de celebrãda Dominica die: In die verò nullus ſe à ſa-

Miſſarum celebratio. cra Miſſarum celebratione ſeparet, neque ocioſus quis domi remaneat, cæteris ad Eccleſiam pergentibus: neque in venatione ſe occupet, & diabolico mancipetur officio, circunuagando campos & ſyluas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitũ, nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum proferens. Adhuc quoquè quod deteſtabilius eſt, ad Eccleſiã aliqui venientes non intrant, non

Sanctarum Miſſarum celebratio. inſiſtunt precibus, non expectant cum ſilentio ſanctarum Miſſarum celebrationem, ſed quandò lectiones diuinæ intùs leguntur, tunc ipſi forìs aut cauſas dicere, aut diuerſis ſtudẽt calumnijs impugnare, aut videlicet in alea vel in iocis inutilibus inſudare.

15. CONCILIVM Mileuitanum cui Auguſtinus interfuit, canone duodecimo: Placuit etiam & illud, vt preces vel orationes ſeu

Miſſæ nõ niſi approbatæ celebrentur. Miſſæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, ſiue præfationes, ſiue commendationes, ſeu manus impoſitiones, ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omninò dicantur in Eccleſia, niſi quæ à prudentioribus tractatæ vel comprobatæ in ſynodo fuerint, nè fortè aliquid contra fidem, vel per ignorãtiam, vel per minus ſtudium ſit compoſitum.

16. CONCILIVM quartum Carthaginenſe, cui etiàm interfuit Auguſtinus, canone octogeſimoquarto: Vt Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue gentilem,

Miſſa catechumenorũ. ſiue hęreticum, ſiue Iudæum, vſque ad Miſſam catechumenorum.

17. LEO Magnus epiſt. octogeſimaprima ad Dioſcorum Alexãdrinum: Vt autem in omnibus obſeruantia noſtra concordet, illud quoquè volumus cuſtodiri, vt quum ſolennior feſtiuitas conuentũ populi numeroſioris indixerit, & ad eam tanta multitudo conuenerit, quam recipere baſilica ſimul vna non poſsit, ſacrificij oblatio indu-

indubitanter iteretur, nè his tãtùm admiſsis ad hanc deuotionem, qui primi aduenerint, videantur hi, qui poſtmodùm confluxerint, non recepti: cùm plenum pietatis atque rationis ſit, vt quotiès Baſilicã, in qua agitur, præſentia nouæ plebis impleuerit, totiès ſacrificium ſubſequens offeratur. Neceſsè eſt autem, vt quædam pars populi ſua deuotione priuetur, ſi vnius tantùm Miſſę more ſeruato, ſacrificium offerre non poſsint, niſi qui prima diei parte cõuenerint. Studioſè ergò dilectionem tuam & familiariter admonemus, vt q̃d noſtræ conſuetudini ex forma paternæ traditionis inſedit, tua quoquè cura non negligat, vt per omnia nobis & fide & actibus congruamus.

Sacrificij oblatio iterari præcipitur in eodem die & templo.

Vnius Miſſæ

IDEM epiſtola octogeſimaoctaua, ad Epiſcopos Germanię & Galliæ: Nec publicè quidem in Miſſa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epiſtolas mittere Chorepiſcopis vel presbyteris licet.

Publicè in Miſſa.

1. K DE cæremonijs Miſſæ vide Dionyſium Areopagitam libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, capite tertio, vt ſuprà A. I. Scripſerunt de ijſdem cæremonijs & ritibus quamplurimi alij: atque ij p̃ſertim qui libros edidère de diuinis vel eccleſiaſticis officijs, vt Iſidorus Hiſpalenſis, Vualafridus abbas S. Galli, Alcuinus, Amalarius archiepiſcopus Treuirenſis, Angelomus, Rabanus archiepiſcopus Moguntinus de inſtitutione clericorum, Remigius Altiſiodorenſis, Herigerus abbas Lobienſis, Berno abbas Augienſis de officio Miſſæ, Bernoldus Conſtantienſis presbyter, Iuo Carnotenſis in ſermonibus de rebus Eccleſiaſticis, Hildebertus Cenomannenſis, Anſelmus Cantuarienſis, Honorius Auguſtodunenſis, Hugo Victorinus, Rupertus Tuitienſis, Innocentius 3. in libris de officio Miſſæ, Guilielmus Altiſiodorenſis, Ioãnes Beleth, Thomas Aquinas opuſculo 66. de expoſitione Miſſæ, & in 3. parte quæſt. 83. Guilhelmus Durandus epiſcopus Mimatenſis, Micrologus, & plures alij.

Vide Trit. de Script. Eccle. Item Ordinẽ Rom. cum adiunctis Scriptoribus, per Melchiorem Hittorpium Coloniæ editũ anno 1568

2. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaſecunda, capite quinto: Cumq́; natura hominum ea ſit, vt non facilè queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem ſuſtolli: propterea pia mater Eccleſia ritus quoſdã, vt ſcilicet quædam ſummiſſa voce, alia verò elatiore, in Miſſa pronunciarentur, inſtituit. Cæremonias item adhibuit, vt myſticas benedictiones, lumina, thymiamata, veſtes, aliaq́; id genus multa, ex Apoſtolica diſciplina & traditione, quo & maieſtas tanti ſacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc viſibilia religionis & pietatis ſigna

Cur Eccleſia ritus & cæremonias Miſſæ inſtituerit, ex traditione Apoſtolic

Contemnentes cæremonias & ritus Miſſæ, anathemate feriuntur.

ad rerum altiſsimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur. Ibidèm canone ſeptimo: Si quis dixerit, ceremonias, veſtes, & externa ſigna, quibus in Miſſarum celebratione Eccleſia Catholica vtitur, irritabula impietatis eſſe magìs, quàm officia pietatis, anathema ſit.

Reuerenter tractandi ſacri calices &c

3. HIERONYMVS in epiſtola ad Theophilum Alexādrinum ante libros Paſchales: In opere tuo vtilitatem ſpectauimus Eccleſiarum, vt diſcāt qui ignorant, eruditi teſtimonijs ſcripturarum, qua debeāt veneratiōe ſancta ſuſcipere, & altaris Chriſti miniſterio deſeruire, ſacroſcꝙ; calices & ſancta velamina, & cætera q̄ ad cultū Dominicæ pertinent paſsionis, non quaſi inania & ſenſu carentia, ſanctimoniam non habere, ſed ex conſortio corporis & ſanguinis Domini, eadem qua corpus eius & ſanguis maieſtate veneranda.

Quæ fiant & dicantur in Sacrificio Miſſæ.

CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi quinta myſtagogica: Vidiſtis diaconum aquam lauandis manibus porrigētem ſacerdoti &c. Deindè clamat diaconus longè pòſt: Complectimini & oſculemini vos inuicèm: atque tunc mutuo nos oſculo ſalutamus. Poſteà clamat ſacerdos: Surſum corda. Vos deindè reſpondetis: Habemus ad Dominum. Deindè dicit ſacerdos: Gratias agamus Domino. Ad hæc vos ſubijcitis: Dignum & iuſtum eſt. Facimus deindè mentionem cæli & terræ & maris, Solis & lunæ, & ſiderum ac vniuerſæ creaturæ, tā ratione præditæ, quàm irrationalis: tàm iſtius quæ videtur, quàm illius quæ ſub aſpectum noſtrum non cadit: angelorum, archangelorum, virtutum, dominationum, principatuum, poteſtatum, thronorum & Cherubim, faciem operientium, quaſi diceremus illud Dauidis: Magnificate Dominum mecum. Commemoramus etiam illa Cherubim, quæ in ſpiriſuſancto cernebat Eſaias, circunſtantia thronum DEI: ac alis quidem duabus faciem velantia, atque dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth. Propterea enim traditam nobis hanc Seraphicam theologiam recitamus, vt in illa cæleſti hymnodia, cum ſupramūdana militia communicemus: atque ſic per eiuſmodi hymnos noſ ipſos ſanctificantes, Deum benigniſsimum oramus, vt ſuper illa, ꝓpoſita, ſanctum ſpiritum emittat, vt panem quidem faciat corpus CHRISTI, vinum verò ſanguinem CHRISTI. Omninò enim quod attigerit ſpiritusſanctus, hòc ſanctificatur & tranſmutatur.

Cultus incruentus.

Deindè verò poſtquàm confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus ſuper ipſa propitiationis hoſtia, obſecramus Deum, pro communi Eccleſiarū pace, pro tranquillitate mundi,

di, prô regibus, pro militibus, pro ſocijs, pro ægrotis & afflictis, & in ſumma pro his omnibus qui egent auxilio. Indigemus autem omnes. Cùm hoc ſacrificinm offerimus, poſteà facimus mẽtionem etiam eorum, qui ante nos obdormiẽrũt. Primùm Patriarcharum, Prophetarum. Apoſtolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras. Deindè pro defunctis ſanctis Patribus & Epiſcopis. deniquè pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt, maximum eſſe credentes animarum iuuamèn, pro quibus offertur obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altari poſitum eſt, ſacrificij. Quod exemplo vobis demonſtrare volumus. Scio enim multos dicere: Quid iuuat animã in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiamſi in hoc ſacrificio mentio illius fiat? An enim ſi rex aliquis eos à quibus offenſus eſt, in exilium pepulerit, poſteà verò illorũ propinqui coronam aliquam conficientes, pro his, qui ſunt in ſupplicio, exulibus, eidem offerẽt, nónne condonationem aliquam ſuppliciorum ipſis dederit? Ad eũdem modum & nos, pro defunctis precationes adhibentes, quanuis ſint peccatores, non quidem coronam plectimus, ſed Chriſtum pro noſtris peccatis mactatũ offerimus, vt & nobis & illis eum qui eſt benigniſsimus, propitium reddamus. Poſteà dicitis illam orationem, quam Saluator ſuis diſcipulis tradidit, cum pura conſcientia patrem nuncupantes DEVM, atque dicentes: Pater noſter qui es in cælis &c. Sacerdos autem poſteà dicit: Sancta ſanctis. Vos deindère ſpondetis: Vnus ſanctus, vnus Dominus IESVS CHRISTVS. Audiſtis deinceps diuina quadam melodia pſallentem, atque ad ſacrorum myſteriorum communionem vos adhortantem: Guſtate & videte, quòd CHRISTVS eſt Dominus &c.

Memoria ſanctorum in Miſſa.
Memoria defunctorum.
Maximũ animarum iuuamen.
Sacrificium ꝑpitiatoriũ.
Pſal. 33.

4. CLEMENS pontifex & martyr epiſtola ſecunda ad fratrem Domini: De vaſis ſanè ſacris ità gerendum eſt: Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur: quoniam non licet ea, quæ in ſanctuario fuerint, malè tractari, ſed incendio vniuerſa tradantur. Cineres quoquè eorum in baptiſterio inferantur, vbi nullus tranſitum habeat, aut in pariete, aut in foſsis pauimentorum iactentur, nè introeuntium pedibus inquinentur. Nemo per ignorantiam clericus palla mortuum credat obuoluendum, aut Diaconus ſcapulas operire velit, quæ fuit in altari, aut certè quæ data eſt in menſam DOMINI. Qui hæc fecerit, vel leuiter quaſi nihil & ne-

Quæ ſtã in veneratione habẽda ea, qbus vtitur Eccleſia in altari.

tibus datam, Geminium Fauſtinum presbyterũ auſus ſit tutorem conſtituere,non eſt quòd pro dormitiõe eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Eccleſia frequentetur, vt ſacerdotum decretum religioſè & neceſſariè factum,ſeruetur à nobis: ſimul & cæteris fratribus detur exemplum, nè quis ſacerdotes & miniſtros Dei, altari eius & Eccleſiæ vacantes,ad ſeculares moleſtias deuocet. obſeruari enim decætero poterit, nè vltrà hoc fiat circa perſonam clericorum,ſi quod nunc factum eſt,fuerit vindicatũ.

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadrageſimaprima in priorem epiſtolã ad Corinthios: Abierit mortuus peccator ſanè, gaudere decet, peccata impedita eſſe, & non accumulatum malum,nitiꝗ quantùm fieri poteſt, vt iuuetur non lachrymis, ſed prece, ſupplicationibus,eleemoſynis,oblationibus. Non eſt temerè hoc excogitatum,nec fruſtrà memoriam mortuorũ inter ſacra myſteria celebramus,aut accedimus,pro iſtis agnum illum iacentem,& peccata mundi tollentem deprecantes, ſed vt his conſolatio hinc aliqua fiat. Nec temerè qui altari aſsiſtit, inter horrenda myſteria clamat, pro omnibus in Chriſto dormientibus,& pro his qui memoriam celebrant illorum. Nam nunquàm iſta fiant,neque hæc dicantur,ſi pro illis commemorationes non fierent. Neque enim ſcena iam amplius noſtra ſunt,ſed ſpiritus ordinatione fiunt. Opitulemur igitur his fratres,memoriam pro ipſis faciamus.Nam ſi Iobi illius liberos patris victima purgauit:quid dubites,è nobis quoquè,ſi ꝓ dormiẽtibus offeramus,ſolatij quiddam illis acceſſurum?Gratificari Deus propter alios alijs ſolet,quod Paulus hic oſtendit: Vt ex multis,inquit,perſonis,ꝓro dono in nos collato, per multos gratiæ ꝓ nobis agantur.Nè defatigemur mortuis auxilium ferẽdo,preces pro ipſis offerendo:communis totius orbis victima:preces ſunt. Hinc pleni fidutia, pro toto etiam orbe ſupplicamus,inter martyres, inter cõfeſſores,inter ſacerdotes mortuos recenſemus.Vnum enim corpus oẽs ſumus,ſint membra licèt alia alijs illuſtriora, vndiꝗ veniã ipſis impetrare licet,precibus pro ipſis effuſis,muneribus datis, conſortio eorũ,inter quos velut cõmune corpus referũtur.Quid ergò doles?qd lachrymaris?cũ impetrãdæ mortuo veniꝗ tot extẽt rationes?

3. IDEM Chryſoſtomus homilia vigeſimaprima in Acta Apoſtolorũ:Nõ fruſtrà oblatiões pro defunctis fiunt, nõ fruſtrà preces, nõ fruſtrà eleemoſynꝗ.Hꝗc omnia ſpiritus diſpoſuit,volẽs vt nos mutuũ iuuenus. Vide enim: vtilitatem accipiet ille per te,& tu ꝑ illũ, contẽptis opibus inductus es ad faciẽdũ aliqd generoſum: & tu illi

Iuuantur oblationibus. Memoria mortuorum in ſacris myſterijs.

Iob.1.

Solatiũ mortuorũ ex oblatione. 2.Cor.1.

Cõmunis totius orbis victima.

Oblationes, preces & eleemoſynæ pro defunctis.

ſalutis,& ipſe tibi eleemoſynę factus eſt author.Nè dubita,quia erit aliquis fructus ſuauis.Non temerè diaconus clamat:Pro his qui defuncti ſunt in Chriſto,& pro his qui illorũ memoriam faciunt.Non diaconus eſt qui talem illam vocem emittit,ſed ſpiritus: nõ ſanctus inquam,ſed donũ.Quid dicis?In manibus eſt hoſtia, & omnia propoſita ſunt benè ordinata,adſunt angeli,adſunt archangeli, adeſt filius dei,cum tãto horrore adſtant omnes,adſtãt illi clamãtes omnibus ſilentibus,& putas temerè hæc fieri?Igitur & alia temerè,& quæ pro eccleſia, & quæ pro ſacerdotibus offeruntur, & quæ pro plenitudine ac vniuerſitate?Abſit.Sed omnia cum fide fiunt.

4. IOANNES Damaſcenus in ſermone, Quòd qui in fide hinc migrãrunt,ſacris operationibus & viuorum beneficijs multùm iuuentur:Diui autem Apoſtoli diſcipuli ſaluatoris, qui totum mundi circulum viuum cepêre prædicando verbum, quod ſuis oculis viderant,in tremendis & impollutis vitalibusq; ſacramentis memoriam eorũ qui fideliter obdormiêrunt,habendam edixerunt.Quod adhuc firmiter atq; adeò ſine contradictione obſeruat Apoſtolica & catholica Eccleſia CHRISTI & Dei,à finibus vſq; ad fines terrę,ab eoq; tempore vſq; in præſens,& in finem mundi vſq;. Omninò hoc neque vanè,neque abſurdè,neque temerè,fortuitóve ordinatũ eſt. Quæ enim Chriſtiana religio erroris neſcia ſuſcipit, & in tot ſecula ſeruat inconcuſſa,minimè vana ſunt,ſed vtilia,Deo placita, ſalutiq; noſtræ conducibilia plurimùm.Ibidèm poſteà: Inſupèr & Athanaſius in ſermone illo vndecunq; concinno,quem in eos, qui obdormiêrunt,ſcripſit,ſcitè dicit:Si quis diem obierit, licèt in aërem deponatur inhumatus,nè omiſeris oleum & ceram,inuocato Chriſto Deo,ad ſepulcrum accendere:Accepta enim Deo ſunt, plurimamq; ſecum referunt retributionem. Oleum enim & cera,holocauſtum eſt: incruentæ autem hoſtiæ oblatio, propitiatio eſt.Quod verò in pauperes collocatur beneficiũ,omnis bonæ retributionis augmentum.Itaque pro defuncto oblaturus &c.Apoſtoli enim Dei prædicatores & magiſtri ſacrificiorum curatores,alijq; patres ſacro afflati numine,& participes virtutis animum excedere facientis,ſecundùm quod fas erat & acceptum Deo,diuino ore annunciãrũt, operationes ſacras(ſiue Miſſarum oblationes) & preces,& pſalmos anniuerſariasq; defunctorum memorias, & quæcunque vſque in hodiernum diem gratia benigniſsimi DEI augentur, incrementumq; accipiunt,ab ortu Solis vſque ad occaſum,& à ſeptentrione & meridie in gloriam & laudem Dei Dñi Dominorum,& regis regnantiũ.

Memoria mortuorũ in Miſſa ab Apoſtolis ꝓfecta.

Nota.

Athanaſij eadem de re teſtimonium.

5. AVGV-

5. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: In Machabæorũ libris legimus oblatũ pro mortuis ſacrificium. Sed & ſi nuſquàm in ſcripturis veteribus omninò legeretur, non parua eſt vniuerſæ eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas: vbì in precibus ſacerdotis, quę Domino DEO ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiàm commendatio mortuorum. 2. Mach. 12. Nota.

6. ITEM de verbis Apoſtoli, ſermone trigeſimoquarto, vel ſecũdùm alios trigeſimoſecundo: Pompa funeris, agmina exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monumentorũ opulenta conſtructio, viuorũ ſunt qualiacunq; ſolatia, nõ adiutoria mortuorũ. Orationibus verò ſanctæ Eccleſiæ & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis quę pro eorũ ſpiritibus erogantur, nõ eſt dubitandũ mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordiùs agatur à Dño, q̃ eorũ peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditũ vniuerſa obſeruat eccleſia, vt pro eis qui in corporis & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cùm ad ipſum ſacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoquè id offerri commemoretur. Cùm verò eorum commẽdandorum cauſa opera miſericordiæ celebrantur, quis eis dubitet ſuffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Sacrificio ſalutari non dubitandum adiuuari mortuos. Nota.

7. ET libro nono Confeſsionũ, capite vndecimo: Et mox omnibus (mihi & fratri meo) Ponite (inquit Monica) hoc corpus vbicũq;: nihil vos eius cura conturbet. Tantùm illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbì fueritis. Memoria defuncti ad altare.

8. ITEM capite duodecimo, de eadẽ matre ſua Monica loquẽs: Cùm eccè corpus elatum eſt, imus & redimus ſine lachrymis. Nam neq; in eis precibus quas ibì fudimus, cùm offerretur pro ea ſacrificium precij noſtri, iam iuxta ſepulcrum poſito cadauere, priuſquàm deponeretur, ſicut illic fieri ſolet, nec in eis precibus ego fleui, ſed toto die grauiter in occulto mœſtus eram. Pro Monica ſacrificium precij noſtri oblatum.

9. PRAETEREA capite decimotertio: Nõ iſta mãdauit nobis, ſed tantummodò memoriam ſuî ad altare tuũ fieri deſiderauit, cui nullius rei prętermiſsione ſeruierat, vndè ſciret diſpenſari victimã ſanctam, qua deletum eſt chirographũ quod erat contrariũ nobis, qua triumphatus eſt hoſtis computans delicta noſtra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo in quo vincimus. Memoriã ſuî ad altare fieri petijt. Coloſ. 2.

10. EPIPHANIVS cõtra Aërium, hæreſi ſeptuageſimaquinta: Deindè, qua ratiõe poſt mortem nominatis (inquit Aërius) nomina mortuorum? Orat enim, inquit, viuens, aut diſpẽſationẽ facit, quid Argumenta Aërij hæretici.

protue-

profuerit mortuo? Si verò omninò preces eorum, qui hic ſunt, proſunt illis qui iſthic ſunt, igitur nemo ſit piùs, neque boni quicquam faciat, ſed acquirat amicos quoſdam ꝑ quē vult modū, aut per pecunias perſuadens, aut amicis id in obitu demandans, & orent ꝓ ipſo, vt nè quid illic patiatur, neq; immedicabilia peccata ab ipſo ꝑpetrata requirantur. Ad q̄ poſteà reſpondens Epiphanius, ità ait: De eo verò, quòd proferantur nomina vita defunctorū, quid hoc magìs fuerit vtile? quid hoc commodius & magìs admiratione dignū? quod credunt præſentes, quòd hi qui deceſſerunt, viuunt, & non ſunt nulli, ſed ſunt & viuūt apud Dn̄m: & vt pientiſsimam prædicationem recenſeam, quod ſpes eſt orantibus pro fratribus velut qui in peregrinatione ſint. Proſunt autem & preces pro ipſis facientes, etiamſi totam culpam non abſcindāt. Verumenimuerò cō ꝙ nos ſępè dum in mundo ſumus, fallimur & erramus, tum inuiti, tum voluntariè, quò id quod perfectius eſt ſignificetur, & pro iuſtis, & pro peccatoribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem miſericordiā Dei implorantes, pro iuſtis verò & Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Euangeliſtis, martyribus ac cōfeſſoribus, Epiſcopiſq; & Anachoretis, & pro vniuerſo ordine, vt Dn̄m IESVM CHRISTVM ab hominum ordine ſeparemus, per honorem, quem ipſi exhibemus, & vt adorationem ipſi præſtemus, illud mente voluentes, quòd Dominus non eſt alicui homini adæquatus, etiāſi millies, & vltra, in iuſtitia degat vnuſquiſque homo. Et poſt pauca: Deindè verò rurſùs ad propoſiti argumenti conſequentiam deueniā, quòd Eccleſia neceſſariò hoc perficit, traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit, Audi fili ſermonem patris tui, & nè repudies ſtatuta matris tuæ: oſtendens per hoc quod & in ſcripturis & ſine ſcripto docuit pater, hoc eſt Deus, & vnigenitus, & ſpiritus ſanctus. Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita, indiſſolubilia, quæ diſſolui non poſſunt. Quum itaque ordinata ſint in eccleſia ſtatuta, & benè ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus eſt rurſùs etiàm hic ſeductor. Sed & hoc relicto, velut ſcarabæo, aut cantharide, aut bupreſti animalculo, per eccleſiaſticum fundamētum & Dei potentiam conculcato, ad reliquas conſequenter procedamus, Deū auxiliarium inuocantes.

Reſpōſio Epiphanij.

Pro peccatoribus memoria fiet in ſacro.

Ex Traditiōe à patribus accepta ꝓ mortuis iſta præſtantur.

1\. M CYPRIANVS in ſermone de cœna Dn̄i: Ex quo à Dn̄o dictum eſt: Hoc facite in meam commemorationem, hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus, quotieſcunquè his verbis & hac fide actum

Luc. 22.

actum eſt,panis iſte ſubſtãtialis & calix benedictione ſolenni ſacratus,ad totius hominis vitam ſalutemq́ proficit,ſimul medicamentum & holocauſtum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates exiſtens. Vtilitas huius Sacrificij.

2. IACOBVS in ſua Liturgia·Noſtras animas ſanctifica,corporaq́ & ſpiritus, necnon cogitationes noſtras ad pietatem conuerte, vt pura conſcientia tibi dona offeramus,munera,fructuum oblationes,vt ea deleantur delicta,quæ admiſimus, & vt toti populo tuo ſis propitius.Ibidèm:Vt tibi grato & diuino oblato ſacrificio, digni abs te habeamur vita æterna. Itẽ:Nè auerſeris nos peccatores, verẽdum hoc & incruentum ſacrificiũ attrectantes.Supplicamus & imploramus bonitatem tuam,nè myſterium hoc quod ad ſalutem nobis diſpenſatum eſt, in cõdemnationem populo ſit:ſed in abolitionem peccatorum,ac animarum & corporum renouationem, &c. Admitte nos accedentes ad ſanctum tuum altare,ſecundùm multitudinem miſericordiæ tuæ,vt digni ſimus, qui offeramus tibi munera,& ſacrificium pro nobis,& pro ijs,quę populus per ignorantiã admiſit:daq́ nobis,Domine,vt tibi cum omni metu,ac pura conſcientia hoc ſacrificium ſpiritale atq́ incruentum offeramus: quod vbi admiſeris in ſanctum, ſupercæleſte, ac intellectuale tuum altare,in odorem ſuauitatis ſpiritalis,viciſsìm mitte nobis gratiam ſpiritus tui ſanctiſsimi.ô Deus,reſpice in nos,& ad noſtrum hoc rationale obſequium intuere,idq́ accipe,vt Abel dona accepiſti, Noë ſacrificia,Moyſis & Aaronis ſacerdotia,Samuelis pacifica,Dauidis pœnitentiam,Zachariæ incenſum:vt de manu Apoſtolorum tuorũ verum hũc cultum accepiſti,ità quoquè è manibus noſtris qui peccatores ſumus,recipe munera hæc propoſita per tuam benignitatem: & fac vt oblatio noſtra grata & acceptabilis ſit,per ſpiritum ſanctũ ſanctificata,in propitiationem peccatorum noſtrorum,& eorũ quæ populus per ignorãtiam admiſit,& in requiem animarum eorum, qui ante nos dormiũt,vt & nos abiecti,& peccatores,& indigni ſerui tui,digni habiti,qui ſine dolo miniſtremus ſancto altari tuo,mercedem accipiamus fidelium & prudentium diſpenſatorum, gratiamq́ inueniamus & miſericordiam in die illa tremenda retributionis tuæ iuſtæ & bonæ. Et nonnullis interiectis: Miſerere noſtrî: quãdoquidem veremur ac tremimus, cùm tuũ ſanctum altare nobis accedendum eſt, & offerendum ſacrificium hoc verendum & incruentum pro noſtris peccatis,& pro ijs quæ populus per ignorãtiam admiſit.

Propitiatorium ſacrificiũ pro viuis.

Pro defunctis.

Propitiatorium ꝑ viuis.

3. BASILIVS Magnus in Liturgia ſua: Da Domine & pro omnibus noſtris peccatis, & populi tui ignorãtia, acceptabile & ſuſceptibile fieri ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo. Ibidèm: Suſcipe nos appropinquantes ſancto altari tuo, ſecundùm multitudinem miſericordiæ tuæ, vt ſimus digni offerre tibi rationabile iſtud, & abſque ſanguine ſacrificium pro noſtris peccatis & populi ignorantia.

4. CHRYSOSTOMVS in Liturgia ſua: Fac nos dignos vt offeramus tibi deprecationes, & ſupplicationes, & ſacrificia immaculata pro populo tuo. Et poſt pauca: Miniſtrare tibi, magnum ac formidandum etiàm ſupercæleſtibus virtutibus. Attamen propter ineffabilem & immenſam tuam humanitatem intrepidè & irreuocabiliter factus es homo, & ſummus pontifex noſter. Sacrificiorũ ritum inſtituiſti, ac ſolennis huius & immaculati ſacrificij celebrationem nobis tradidiſti, tanquàm Dominus omnium. Reſpice ad me peccatorem, vt aſsiſtam ſanctæ tuæ huic menſæ, cõſecrem ſanctum & immaculatum tuum corpus, & precioſum ſanguinem. Tu enim es qui offers, & offerris, & accipiens, & dans, CHRISTE Deus noſter. Et nonnullis interiectis: Domine Deus omnipotens, ſolus ſanctus, qui ſuſcipis hoſtiam laudis ab ijs qui te inuocant in toto corde, ſuſcipe preces noſtras, & offer ſancto altari tuo: & fac nos dignos offerre tibi dona, & ſacrificium ſpiritale pro noſtris peccatis, atque ignorantijs populi: & præſta, vt inueniamus gratiam in conſpectu tuo, vt fiat acceptabile ſacrificium noſtrũ, & inhabitet ſpiritus gratiæ tuæ bonus ſuper nos, & ſuper hæc appoſita ſacramenta, & ſuper omnem populum. Et nonnullis interpoſitis: Amplius obtulimus tibi hanc rationabilem hoſtiam, pro orbe, pro ſancta catholica & apoſtolica DEI Eccleſia, & ijs qui caſta in conuerſatione ac ſobria degunt. Pro fidelisſimis & DEO dilectis Imperatoribus noſtris, & toto palatio, & omni exercitu eorum.

Pro quibus offeratur.

5. MARTIALIS in epiſtola ad Burdegalenſes, capite tertio: Quod Iudæi per inuidiam &c. vt ſuprà, G 1.

6. HIERONYMVS in caput primum epiſtolæ ad Titũ: Quid de Epiſcopo ſentiendum eſt, qui quotidiè pro ſuis populiq; peccatis, illibatas Deo oblaturus eſt victimas?

7. AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite quadrageſimooctauo: Vmbra in lege, imago in Euangelio, veritas in cæleſtibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nũc CHRISTVS offertur: ſed offertur quaſi homo, quaſi recipiens paſsionem, & offert

fert ſe ipſe quaſi ſacerdos,vt peccata noſtra dimittat. Hic in imagine,ibi in veritate,vbi apud patrem pro nobis quaſi aduocatus interuenit.Hic ergò in imagine ambulamus, in imagine videmus: illic facie ad faciem, vbi plena perfectio,quia perfectio omnis in veritate eſt. Intellige de aliena ſpecie

8. IDEM Ambroſius in pſalmum trigeſimumoctauum: Vidimus principem ſacerdotum ad nos venientem, vidimus & audiuimus offerentem pro nobis ſanguinem ſuum: ſequamur, vt poſſumus,ſacerdotes, vt offeramus pro populo ſacrificium: etſi infirmi merito,tamen honorabiles ſacrificio:quia etſi nunc CHRISTVS non videtur offerre,tamen ipſe offertur in terris,quandò CHRISTI corpus offertur.Immò ipſe offerre manifeſtatur in nobis,cuius ſermò ſanctificat ſacrificium,quod offertur. Sacerdotũ eſt pro populo offerre ſacrificium. Chriſti corpus in terris offertur.

9. ALEXANDER primus Pontifex & martyr, in epiſtola prima ad omnes Orthodoxos,capite quarto:In Sacramentorum oblatiõnibus,quæ inter Miſſarum ſolennia Domino offeruntur,&c. vt ſuprà,I 1. Ac deindè:Crimina atque peccata, oblatis his Domino ſacrificijs delentur.Idcircò & paſsio eius in his commemoranda eſt,qua redempti ſumus,& ſæpiùs recitanda, atque hæc Domino offerenda.Talibus hoſtijs delectabitur & placabitur Dominus,& peccata dimittet ingentia. Nihil enim in ſacrificijs maius eſſe poteſt,quàm corpus & ſanguis CHRISTI.Nec vlla oblatio hac potior eſt,ſed hæc omnes præcellit. Quæ pura conſcientia Domino offerenda eſt,& pura mente ſumenda,atque ab omnibus veneranda,Et ſicut potior eſt cæteris,ità potiùs excoli & venerari debet. Matth. 26. Crimina delentur. Placabitur Dominus, & peccata ingẽtia dimittet.

10. IDEM epiſtola ſecunda ad omnes Epiſcopos: Quos in ordine Apoſtolatus conſtitui voluit,ipſi pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus ſuis & oblatiõibus ea delent atq; conſumunt. Oſeæ 4.

11. GREGORIVS Nazianzenus oratione prima in Iulianum Imperatorem:Mox incruenti ſacrificij oblatione manus commaculat, per quod nos CHRISTO vnimur, necnon paſsionis ac diuinitatis eius participes reddimur, ſectionibus & victimis res ſtabiliens regias,malis conſiliarijs in malo vtens principatu.

12. AVGVSTINVS ſermone quarto de Innocẽtibus: Quid reuerẽtius,quid honorabilius dici poteſt,q̃ ſub illa ara requieſcere,in qua Deo ſacrificiũ celebratur,in qua offerũtur hoſtię,in qua Dñs eſt

Pſalm.109. ſacerdos,ſicut ſcriptum eſt:Tu es ſacerdos in æternū ſecundùm ordinem Melchiſedech?Rectè ſub altario iuſtorū animæ requieſcunt, quia ſuper altare corpus Domini offertur. Nec immeritò illic iuſti vindictam ſanguinis poſtulant,vbì etiàm pro peccatoribus Christi ſanguis effunditur.Conuenienter igitur,& quaſi pro quodam conſortio ibì martyribus ſepultura decreta eſt,vbì mors Domini quotidiè celebratur,ſicut ipſe ait:Quotieſcunque hæc feceritis, mortem meam annunciabitis,donèc veniam,ſcilicet, vt qui propter mortē eius mortui fuerant,ſub ſacramenti eius myſterio requieſcant.

Pro peccatoribus in altari Chriſti ſanguis effunditur.

1.Cor.11.

13. TERTIVM conciliū Braccarenſe,capite primo: Cùm omne crimen atque peccatum,oblatis Deo ſacrificijs deleatur, quid decæterò pro delictorum expiatione Domino dabitur,quādò in ipſa ſacrificij oblatione erratur?

Omne crimē deletur.

14. GREGORIVS homilia trigeſimaſeptima in Euāgelia:Singulariter nanque ad abſolutionem noſtram oblata cum lachrymis & benignitate mētis ſacri altaris hoſtia ſuffragatur:quia is qui in ſe reſurgens à mortuis iam nō moritur,adhuc per hanc in ſuo myſterio pro nobis iterùm patitur.Nam quotiès ei hoſtiam ſuæ paſsionis offerimus, totiès nobis ad abſolutionem noſtram, paſsionem illius reparamus.Multos vt arbitror veſtrûm,fratres chariſsimi,contigit nôſſe hoc,quod volo ad memoriā veſtram narrando reuocare.Non lōgè à noſtris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hoſtibus captus,longè tranſductus eſt.Cumque diù teneretur in vinculis, eum vxor ſua,cùm ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit.Pro quo iam velut mortuo hoſtias hebdomadibus ſingulis curabat offerre.Cuius totiès vincula ſoluebantur in captiuitate, quotiès ab eius coniuge oblatæ fuiſſent hoſtiæ pro animæ eius abſolutione.Non longo pòſt tempore reuerſus,admirans valdè, ſuæ indicauit vxori,quòd diebus certis hebdomadibus ſingulis,eius vincula ſoluebantur.Quos videlicet dies eius vxor atque horas diſcutiens, tunc eum recognouit abſolutum,cùm pro eo ſacrificium meminerat oblatum.Hinc ergò fratres chariſsimi,hinc certa conſideratione colligite, oblata à nobis hoſtia ſacra quantùm in nobis ſoluere valeat ligaturam cordis, ſi oblata ab altero,potuit in altero ſoluere vincula corporis.

Applicatur nobis ſacrificiū cruentum.

Vide etiā lib. 4 dial. ca. 57.

Vincula ſoluta per oblationem ſacrificij.

Soluit ligaturam cordis.

15. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaſecunda,capite ſecundo: Et quoniam in diuino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur,idem ille CHRISTVS continetur,& incruentè immolatur,qui in ara Crucis ſemel ſeipſum cruentè obtulit: docet ſancta Syno-

Synodus, ſacrificium iſtud verè propitiatoriũ eſſe, per ipſumq; fieri, vt, ſi vero corde & recta fide, cum metu & reuerentia, contriti ac pœnitentes, ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit. vna enim eademq; eſt hoſtia, idem nunc offerens ſacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tũc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diuerſa. Cuius quidem oblationis, cruentæ inquam, fructus per hanc incruentam vberrimè percipiuntur: tãtum abeſt vt illi per hanc quouis modo derogetur. Quare non ſolùm pro fidelium viuorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & alijs neceſsitatibus, ſed & prò defunctis in CHRISTO nondùm ad plenum purgatis, ritè, iuxta Apoſtolorum traditionẽ, offertur. Ibidèm, canone tertio: Si quis dixerit, Miſſæ ſacrificiũ tantùm eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem ſacrificij in Cruce peracti, non autem propitiatorium, vel ſoli prodeſſe ſumenti: neque pro viuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & alijs neceſsitatibus offerri debere, anathema ſit.

Propitiatorium eſt.

Quò crimina & ingentia peccata deleat.

Fructus huius Sacrificij.

Propitiatorium.

1. N CONCILIVM Epheſinum in epiſtola ad Neſtorium, vt ſuprà, quæſtione quarta, litera A 3.

2. SECVNDA ſynodus Nicena, actione ſexta, tomo tertio, vt ſuprà ibidèm, A 4.

3. AVGVSTINVS contra Fauſtum libro vigeſimo, capite vigeſimoprimo, vt ſuprà, hac eadem quæſtione, A 6.

4. EVSEBIVS de demonſtratione euangelica, libro primo, capite decimo, vt ſuprà C 2.

5. GREGORIVS Nazianzenus oratione ſecũda cõtra Iulianũ Apoſtatam: Non ampliùs ædes noſtras ſacras ſiniſtrè adſpicient. Nõ ampliùs ſanguine deteſtando, puriſsimi ac incruenti ſacrificij puriſsima inquinabũt altaria, nec aris ſacrilegis inacceſſa defœdabũt.

Incruentum ſacrificium.

6. IDEM in carminibus ad Epiſcopos:

O ſacrificia mittentes incruenta ſacerdotes,
O animarum cuſtodes glorioſi, ô magni
Figmentum Dei manibus in veſtris ferentes.

7. ITEM ad Conſtantinopolis ſacerdotes & ipſam vrbem:

O ſacrificia mittentes incruenta ſacerdotes,
Et magnæ Vnitatis cultores in Trinitate.

8. CYRILLVS Alexandrinus epiſtola decima ad Neſtorium:

Dum vnigeniti filij Dei, hoc eſt, IESV CHRISTI, mortem ſecundùm carnem & reſurrectionem ex mortuis annunciamus, aſſumptionemq́ in cælos confitemur, incruentum in Eccleſijs perficimus cultũ, atque ità ad myſticas accedimus benedictiones ac ſanctificamur, participes facti ſanctæ carnis precioſiq́ ſanguinis ſeruatoris noſtri oĩm Ieſu Chriſti, nec vt cõmunem carnẽ accipimus, &c.

Vide I. tom. Concil.

IDEM in declaratione anathematiſmi vndecimi: Sanctũ ac viuificum incruentumq́ in Eccleſijs celebramus ſacrificium, nõ hominis alicuius nobis ſimilis & communis corpus: conſimiliter & precioſum ſanguinem eſſe, quod proponitur, credentes, ſed magis tanquàm proprium viuificantis verbi corpus & ſanguinem accipimus. Communis enim caro viuificare non poteſt. Et hoc ipſe ſeruator teſtatur, dicens: Caro non prodeſt quicquam. ſpiritus eſt qui viuificat. Quoniam enim verbi facta eſt propria, ob eam cauſam intelligitur, & eſt viuifica, ſicut ſeruator dicit: Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, etiàm ille viuet propter me. Quia verò Neſtorius, & qui cum illo ſentiunt, myſterij huius virtutem temerè diſſoluunt, propterea, idq́ valdè meritò, conſtitutus eſt hic Anathematiſmus.

Incruentũ in Eccleſijs ſacrificium celebratur, & q̃le ſit illud.

Ioan. 6.

Ibidèm.

9. HIERONYMVS in caput vigeſimumſextum Matthæi: Poſtquàm typicum Paſcha fuerat impletum, & agni carnes cũ Apoſtolis comederat: aſſumit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Paſchæ tranſgreditur ſacramentũ, vt quomodò in præfiguratiõe eius Melchiſedech ſummi Dei ſacerdos, panẽ & vinũ offerẽs fecerat, ipſe quoq́ veritatẽ ſui corporis & ſanguinis repræſentaret.

Chriſtus ſecũdùm ordinẽ Melchiſedech, in vltima cœna obtulit

Geneſ. 14.

10. OECVMENIVS in caput quintum epiſtolæ diui Pauli ad Hebræos, ſuper ea verba, Tu es ſacerdos in æternum &c. Neq́ enim de ea, quæ ſemel à DEO facta eſt oblatio & hoſtia, dixiſſet, In æternum, ſed reſpiciens ad præſentes ſacrificos, per quos medios Chriſtus ſacrificat & ſacrificatur: qui etiàm in myſtica cœna modum illis tradidit huiuſmodi ſacrificij.

Chriſtus per Sacerdotes exercet perpetuò ſacerdotium Melchiſedech.

1. O CHRYSOSTOMVS homilia decimaſeptima in epiſtolam ad Hebræos: Imperauit ſemper offerri, propter infirmitatem, vt & memoria peccatorum fieret: Quid ergò nos? Nónne per ſingulos dies offerimus? Offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius. Et vna eſt hæc hoſtia, non multæ. Quomodò vna & non multæ? Quia ſemel oblata eſt, oblata eſt in ſancta ſanctorum: hoc autem ſacrificium exemplar eſt illius: idipſum ſemper offerimus. Neq́ nunc quidem alium agnum, craſtina alium, ſed ſemper

Eadẽ eſt hoſtia in hoc ſacrificio cũ ea quæ in cruce immolata eſt.

per eundem ipſum. Proindè vnum eſt hoc ſacrificium hac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi CHRISTI ſunt? Nequaquàm, ſed vnus vbiquè eſt Chriſtus, & hîc plenus exiſtens, & illic plenus, vnum corpus. Sicut enim qui vbiquè offertur, vnũ corpus eſt, & non multa corpora: ità etiàm & vnum ſacrificium. Pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiam mundãtem nos obtulit: ipſam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidẽ, conſumi non poteſt. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum eſt. Hoc enim facite, inquit, in meam commemorationem. Non aliud ſacrificium, ſicut pontifex, ſed id ipſum ſemper facimus: magis autem recordationem ſacrificij operamur. Vnũ eſt ſacrificiũ idemq; ſemper. Luc. 22.

2. AVGVSTINVS epiſtola vigeſimatertia ad Bonifacium Epiſcopum: Nónne ſemel immolatus eſt CHRISTVS in ſeipſo, & tamen in ſacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur: nec vtiq; mentitur qui interrogatus eum reſponderit immolari? Omni die immolatur.

3. THEOPHYLACTVS in capitis quinti ad Hebræos hęc verba ſcribens, Tu es ſacerdos in æternum &c. Dicant igitur Iudæi nobis, quiſnam fuerit alius ſacerdos ſecũdùm ordinem Melchiſedech præter Chriſtum? Nónne omnes ſub lege fuerũt? nónne omnes ſabbatum celebrabant, & victimas offerebãt? Manifeſtiſsimè igitur de Chriſto hoc dictum eſt. ſolus enim ille pane & vino ſacrificium cõſecrauit, perindè àc Melchiſedech. Quî verò dixit, In æternũ? Quoniam etiamnũm vnà cũ corpore quod pro nobis immolauit, apud Deum & patrem intercedit &c. Vel quia quæ in ſingulos dies fit & futura eſt in perpetuũ oblatio per Dei miniſtros, ipſum habet Pontificem & ſacerdotem Dominum, atq; adeò ipſam hoſtiam, qui ſeipſum ꝓ nobis ſanctificat, & frãgitur & diſtribuitur. Quotiès enim hæc fiunt, mors Domini annunciatur. Geneſ. 14. Per miniſtros in perpetuũ offert Chriſtus. 1 Cor. 11.

4. IDEM in eiuſdem epiſtolæ capitis ſeptimi illa verba, Manet ſacerdos in perpetuũ: Dicimus Chriſtũ cùm æternus ſit & immortalis, reuerà ſemper eſſe ſacerdotem. Nam & nunc quidem ſemper ſeipſum pro nobis offerre creditur per miniſtros ſuos.

5. ITEM in caput decimum ad Hebræos: Suboritur hîc quęſtio, Num & nos hoſtias incruẽtas offeramus? Cui reſpondemus, omninò: cæterùm memoriam facimus mortis Domini, eſtq; vna ipſa, nõ multæ, quandoquidem ſemel oblatus eſt. Nam eundem ſemper offerimus, immò potiùs memoriam illius oblationis facimus, qua ſe ipſe obtulit, ceu iã nũc facta ſit. Proindè vnũ eſt ſacrificiũ. Nã quod Nõ repugnat noſtra oblatio vnicæ iſti oblatiõi quæ ſemel in cruce peracta eſt

ad

ad quæſtionem attinet,poſtquàm multis in locis offertur, num igitur multi CHRISTI erunt?nequaquàm, ſed vnus eſt vbiq;,& hic plenus,& illic plenus & perfectus, vnumq; corpus. Quemadmodùm enim in multis locis oblatus CHRISTVS vnum corpus eſt, & non multa corpora,ſic & vnum ſacrificium. Nam illam hoſtiam offerimus,quæ tum eſt oblata:illic autem alius erat qui herì oblatus erat,agnus fortaſsè,à victima quæ hodiè offertur, nec velutì cōmemoratio erat heſternæ oblationis,qui hodiè offerebatur agnus, ſed ipſe per ſeipſum ſacrificium perficiebat.

Vnum eſt ſacrificium.

In veteri lege erat ſemper alia hoſtia.

6. OECVMENIVS in quintum caput epiſtolæ ad Hebræos, vt ſuprà, N 10.

7. PHOTIVS apud Oecumenium in eũdem locum: Quia etiã CHRISTVS ſine ſanguine hoſtiam obtulit, deindè poſtmodùm ſuum ipſius etiàm corpus:propterea aptè dictũ eſt,CHRISTVM eſſe ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech.

Cur ſacerdos ſecundũ ordinem Melchiſedech.

8. IDEM Oecumenius in caput ſeptimum ſuper illa verba, Manet ſacerdos in perpetuum: Eo modo perpetuitatem accipito, quo & cætera: Aut quòd etiàm modus ſacerdotij Melchiſedech (noſti autem quid dicam) in perpetuum maneat.

9. ITEM in eiuſdem epiſtolæ caput decimum: Qui multas,inquit Apoſtolus, & eaſdem ſingulis annis offerunt hoſtias,perficere nequeunt illos,qui ſecundùm legem conuerſantur. Quid ergò? An' ne nos ſemper offerimus hoſtias ſanguine carentes? Sed vnius eiuſdemq; mortis CHRISTI memoriam facimus, & vnum Chriſti corpus ſemper edimus.Non enim nunc quidem vnius Chriſti,aliàs verò alterius,ſed ſemper eiuſdem:Iudęorum verò hoſtię varias habebãt victimas,nempe oues,boues,capras:ideò multæ ſunt hoſtiæ: noſtræ verò quanquàm actione multæ ſint, vnica tamen eſt poteſtate.

Noſtra hoſtia eadem.

VIII

Eſt'ne ſub altera tantùm, panis ſcilicet, an verò ſub vtraq; panis ac vini ſpecie, ſumenda Euchariſtia?

A De Sacerdotibus quidem,ſeu ſacrificantibus conſtat,

cõſtat, ambas Sacramenti ſpecies illis eſſe ſumendas, ſine quibus neque ritè conſecrare, neque offerre poſſent Euchariſtiam. Cuius rei cauſam ex ſacrificio ipſo pendentem reddere, hîc iam neceſsè non eſt.

B De alijs verò fidelibus non ſacrificantibus, illud fatendum eſt, nullo eos Diuino præcepto ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub ſpecie vtraque ſumendum adſtringi, ſed ad ſalutem illis eſſe ſatis, alterius ſpeciei communionem. Igitur ſi veteris Eccleſiæ ſtatum repetimus,[a] nunc vnã tantùm, nunc vtranque ſpeciem fidelibus diſpenſatam fuiſſe cõperiemus. Si verò Scripturam ſacram conſulimus, [b] ſic illa de hoc Sacramento differit, vt modò panis & calicis, modò ſolius quidẽ panis ſoleat meminiſſe. Vbi enim legimus,[c] *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis:* legimus etiam, *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Et qui dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam:* dixit etiam,[d] *Panis quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita.* Et rursùs idem qui affirmauit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem; in me manet, & ego in illo:* affirmauit & illud,[e] *Qui mãducat hunc panẽ, viuet in æternum:* vt omittamus q̃[f] Lucas de fractione ſolùm panis adducit.

a Tertull. lib. 2. ad vxorem. Cypria. ſer. 5. de lapſis. Ori. ho 13 in Exo. Baſil. ad Cæſa. Hier. apologia p libro contra Iouinianum.

b 1. Cor. 10. d 11. e Act. 2. g

c. Ioan 6. f

Ibidèm. Conc. Trid. ſeſſ. 21. cap. 1

d Ibidèm.

e Ibidèm.

f Luc. 24. e Act. 2. g 20. b 27. ſAu. epiſt. 86 ad Caſula. & Chryſ. ho. 17. operis im perfecti.

g Matt. 26. e Marc. 14. e Luc. 22. b 1. Cor. 11. e

C Neque CHRISTI nobis hîc deeſt exemplum, qui primùm in extrema illa cœna[g] ſub vtraque ſpecie hoc inſtituit ac Apoſtolis tradidit Sacramentum. Deindè verò in Emaus cum duobus diſcipulis agens, ſub vna ſolùm ſpecie[h] porrexit illis Euchariſtiam, ac poſteà ſtatìm illinc ſeſe ſubduxit, ſicut Euãgelicum hunc locum Patres interpretantur.

h Luc. 24. e & ibidèm Theoph & Beda Chry. in Matt. operis imperfecti hom. 17. & Augu. lib. 3. de conſenſu Euã. cap 25.

D Proindè damnandi non ſunt ſiue qui nunc vnica contenti ſpecie, ab vſu calicis abſtinent, & multis ab hinc ſeculis[a] abſtinuiſſe leguntur, ſiue qui olìm cùm ità probaret Eccleſia, vtranque ſpeciem in vſu publico habuêre.

a Euſeb. lib 6 eccleſia. hiſt cap. 36 Aug hom. 26. ex hõilijs 50. & ſer. 252. de tempore. Amb. in Satyrum. Paulinus in vita S. Ambroſij. Amphiloch. in vita Baſilij. Beda Anglicanæ hiſt. lib. 4 ca. 14. & 24. Theodoretus in Philotheo. vita 26. quæ eſt Simeonis. Euagrius lib 4 ecc. hiſt cap. 35. & Guiliel. abbas in vita S. Bernar. lib. 1. cap. 12.

E Verùm magiſter rerũ vſus paulatìm docuit, maiore cum populi commoditate, ac minore periculo, multiſq; de cauſis frugiferè fieri, vt omiſſo calicis vſu, alterius tantùm ſpeciei communio retineatur. Atque ità faciendum iamdiù decreuit Eccleſia, non diſcedens illa quidem à ſponſi ſui inſtituto præceptóve (columna enim[b] & firmamentum veritatis eſt, & myſteriorum DEI fida [c]diſpenſatrix) ſed poteſtatem à ſponſo acceptam in diſpenſandis myſterijs ad[d] ædificationem communemq; fidelium vtilitatem con-

b 1 ad Timoth. 3 d

c 1. Cor. 4. a

d 2. Cor. 10 e 13. d Concil. Trid. ſeſs. 21. cap. 2.

conuertens, prout temporum hominumq́ue con ditio, quæ nonnulla etiã in ſacris immutari cogit, poſtulare videtur.

F Nam & Euangelij nobis verba [e] declarant, CHRISTVM in cœna cum illis egiſſe, quibus poteſtatem fecit non ſumendæ modò, ſed etiam cõſecrandæ offerendæq́ue Euchariſtiæ, immò [f] & ordinandę & adminiſtrandę totius Eccleſię. Horum iudicio, prudentiæ, & authoritati reliquit, tùm de alijs pleriſque ad rem Chriſtianam ſpectantibus, tum de modo ordineque diſpenſandę fidelibus Euchariſtiæ, ius in poſterum conſtituendi, atque pro ratione temporum ritè diſponendi. Id probat etiam ex [g] Paulo [h] Auguſtinus, & multis Apoſtolorum inſtitutis euinci facilè poteſt.

e Matth. 26. c Marci. 14. c Luc. 22. b Iuſti. in apol. 2. ad Antoni.

f Act. 20. f 1. Pet. 5. a Luc. 10. c Epheſ. 4. e

g 1 Cor. 11. g

h Ad Ianuarium, epiſt. 118. cap. 6.

G Nec eſt cur Laicis iniuria irrogari vlla putetur, ſi vt in pleriſque itidèm [a] alijs, hac in parte non æquantur Sacerdotibus. Nam in confeſſo eſt, CHRISTVM non eſſe diſſectũ in partes duas ſecundùm duo Sacramenti huius ſigna, ſed tã ſub vna, quàm ſub vtraque ſpecie, immò ſub vnius etiã hoſtię conſecratę [b] particula, CHRISTVM totum exhiberi atque ſumi, videlicet, ſecũdùm carnem, animã, ſanguinem, diuinitatem. Vbì autem CHRISTVS totus ac integer ſumitur, illic deeſſe

a Matth. 18. e Ioan 20. f 1. Tim. 3 a. b c & 4. d ad Titum 1. b

b Baſilius ad Cæſar. patrit. Cyrill. in epiſtola ad Caloſyriũ, & in Ioã. l. 4. cap. 17 Con. Florét. Euſeb. Emiſenus hom. 5 de paſch. Trident. ſeſ. 13. cap. 3. Et de Conſecr. diſtin 2. cap qui manducat, & c. Sing.

deeſſe non poteſt integer quoquè fructus & efficax gratia tanti Sacramenti. Quapropter nulla hîc laici vtilitate fraudantur, ſiue rem ipſam in Sacramento contentam, CHRISTVM ſcilicet Deum & hominem, ſpectes: ſiue [c] fructū & gratiam, quæ Euchariſtiam ſumentibus, ad animarum ſalutem donatur, quæras: ſed tantum hi ſub altera accipiunt, quantum ſub vtraque, ſi liceret, ſpecie eſſent percepturi.

c Ioan 6. e f 1. Cor. 10 d

H Qua de re [d] ambigendi, vel diſceptandi amplius nullus iā relictus eſt locus, poſteaquàm Spiritusſanctus, qui iuxta promiſſionem [e] CHRISTI docet ac regit Eccleſiam, certam nobis & explicatam ſentētiam edidit, editamque ſemel ac iterùm ſacroſanctæ [f] Synodi non violanda authoritate confirmauit. Vndè perſpicuè colligi poteſt, hanc ſub altera ſpecie communicandi conſuetudinem præcepto diuino haud aduerſari, Eccleſię legitima authoritate fulciri, temporis lōgæuitate magnoq; populorum fidelium conſenſu comprobari, ratione ac vtilitate certa commendari: ac demùm pro lege, quam ſola mutare poſſit Eccleſia, certò habēdam eſſe.

d Aug. ad Ianuar. epi. 118. cap. 5.

e Luc. 22 c Ioan. 14. b d & 16. b Eſa, 50. d

f Synod. Conſtantiēſis ſeſ. 13. Baſil. ſeſs. 30. Tridenti. ſeſs. 21.

I Sed nec aduerſarij, quantumuis hîc obſtrepāt, eiuſmodi in communicando ritus initium vllum poſſunt demonſtrare: Vt mirum ſit adhuc reperiri,

ri, qui priuatæ pietatis ſpecie ducti, aliter ſibi perſuadeant, & hac in parte cum nouis Eccleſiæ contemptoribus [g] aduersùs venerandam totius Eccleſiæ [h] authoritatem conſpirent. His verendum eſt ſanè, nè, dum externa Sacramenti ſigna tantoperè vrgent, & contentioni ſeruiunt, Sacramenti fructum internum, adeoque CHRISTVM totum amittant: vt ab omni vſu Sacramenti præſtet eos penitùs abſtinere. Quandoquidem neque [a] Fides, neque Sacramenta vllis, niſi perſiſtentibus in Eccleſię vnitate, ſunt ſalutaria. Vt hinc Auguſtinus [b] dixerit, omnia Sacramenta CHRISTI non ad ſalutem, ſed ad iudicium habētur ſine charitate vnitatis. Ac iterùm, [c] Quid prodeſt homini vel ſana fides, vel ſanum fortaſsè fidei Sacramentum, vbì lethali vulnere Schiſmatis perempta eſt ſanitas charitatis? Nec dubium ſanè, quin grauiter in Chriſtum ipſum peccent, qui hoc vnitatis Sanctiſſimo [d] Symbolo ad Schiſmaticę diuiſionis Symbolum audent abuti.

g 1. Tim. 3. d Matth. 18 c

h Aug cōtra Creſcon. lib. 1. cap. 33.

a Au. de vnit. Eccleſ. cap. 4.

b Lib. 3. cont. literas Petili. cap. 40.

c De baptiſ. cōtra Donat. lib. 1. cap. 8.

d Aug 21. de ciuit. cap. 25. Tiident. ſeſs. 13. cap. 2. & 8.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Calix benedictionis, cuì benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt?

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Quotieſcūquè enim

manducabitis panem hunc, & calicẽ bibetis &c. Itaque quicũque manducauerit panẽ hunc, vel biberit calicem Domini indignè, &c. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.

Actorvm ſecundo: Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

Ioannis ſexto, vt infrà.

Lvcae vigeſimoquarto: Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorũ, & cognouerunt eum: & ipſe euanuit ex oculis eorum, &c. Et ipſi narrabãt quæ geſta erãt in via: & quomodò cognouerunt eum in fractione panis.

Actorvm vigeſimo: Vna autem Sabbati cùm conueniſſemus ad frangendũ panẽ, Paulus diſputabat cum eis &c.

Et vigeſimoſeptimo: Et cùm hæc dixiſſet, ſumens panẽ, gratias egit Deo in conſpectu omnium: & cùm fregiſſet, cœpit manducare. Animæquiores autẽ facti omnes, & ipſi ſumpſerunt cibum.

Matthaei vigeſimoſexto: Cœnantibus autem eis, accepit Iesvs panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim ſanguis meus &c.

Marci decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Iesvs panem, &c. Et accepto calice, gratias agens dedit eis. & biberunt ex illo omnes &c.

Lvcae vigeſimoſecundo: Et accepto pane, gratias egit, &c. Similiter & calicem, poſtquàm cœnauit, dicens: Hic eſt calix nouum teſtamentum &c.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Dominus Iesvs in

in qua nocte tradebatur, accepit panem, &c. Similiter & calicem, &c. vt ſuprà quæſtione ſecunda.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

PRIORIS ad Corinthios quarto: Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros CHRISTI, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

POSTERIORIS ad Corinthios decimo: Nam & ſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram, non erubeſcam.

ET capite decimotertio: Ideò hæc abſens ſcribo, vt non præſens duriùs agam ſecundùm poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.

MATTHAEI vigeſimoſexto: Veſpere aũt facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis, &c. Cœnantibus autem eis, accepit IESVS panem, &c.

MARCI decimoquarto: Veſpere autem facto, venit cum duodecim, &c. Et manducantibus illis, accepit IESVS panem, &c.

LVCAE vigeſimoſecundo: Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo, &c. Et accepto pane, gratias egit.

ACTORVM vigeſimo: Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritusſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

PRIORIS Petri quinto: Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, &c.

LVCAE decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.

AD

Ad Epheſios quarto: Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos,&c. alios autem paſtores & doctores, ad cōſummationem ſanctorum,in opus miniſterij, in ædificationem corporis Christi: vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circūferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circunuentionem erroris.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Cętera autem, cùm venero, diſponam.

Matthaei decimooctauo: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram,&c.

Ioannis vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata,&c.

Prioris ad Timotheum tertio: Oportet Epiſcopum irrepręhenſibilem eſſe, &c. Diaconos ſimiliter pudicos,&c. Qui enim benè miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent,&c.

Prioris ad Timotheum quarto: Dum venio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quę data eſt tibi &c.

Ad Titum primo: Conſtituas per ciuitates presbyteros.

Ioannis ſexto: Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto: & mortui ſunt Hic eſt panis de cælo deſcendens: vt ſi quis ex ipſo manducauerit, nō moriatur. Ego ſum panis viuus, q de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Et paulò pòſt: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam ęternam: & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Caro em̄ mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui mādu cat me, & ipſe viuet propter me.

Hic

Hic eſt panis quĩ de cælo deſcendit. Non ſicut manducauerunt patres veſtri manna:& mortui ſunt. Qui manducat hũc panem, viuet in æternum.

LVCAE vigeſimoſecundo: Simon, eccè ſatanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos.

IOANNIS decimoquarto: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere: quia non videt eum, nec ſcit eum. Vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Ibidèm: Paracletus autem ſpiritusſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quęcunque dixero vobis.

IOANNIS decimoſexto: Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modò: quum autem venerit ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

ESAIAE quinquageſimonono: Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus, qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, & de ore ſeminis ſeminis tui, dicit Dominus, amodò & vſque in ſempiternum.

MATTHAEI 18. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.

PATRES.

1. B TERTVLLIANVS libro ſecundo ad vxorem: Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibum guſtes. Et ſi ſciuerit panem, non illum credit eſſe qui dicitur. Et hæc ignorans quiſque, rationem ſimpliciter ſuſtinebit, ſine gemitu, ſine ſuſpicione panis an veneni? Suſtinent quidem, ſed vt inculcent &c. Domi olim ſub ſpecie panis cõmunicabant fideles.

2. CYPRIANVS ſermone quinto de lapſis: Et cùm quædam arcam ſuam, in qua Domini ſanctũ fuit, manibus indignis tentâſſet Miraculũ circa corpus Do

mini in arca, communiōis cauſa reſeruatum.

aperire, igne indè ſurgente deterrita eſt, nè auderet attingere. Et aliꝰ qui & ipſe maculatus de ſacrificio à ſacerdote celebrato, partem cum cæteris auſus eſt latenter accipere, ſanctum Domini edere & contrectare non potuit, cinerem ferre ſe apertis manibus inuenit. documento vnius oſtenſum eſt, Dominum recedere, cùm negatur: nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe quod ſumitur, quandò gratia ſalutaris in cinerem, ſanctitate fugiente, mutetur.

Gratia ſalutaris.

3. ORIGENES homilia decimatertia in Exodum: Volo vos admonere religionis veſtræ exemplis: nôſtis qui diuinis myſterijs intereſſe conſuêſtis, quomodò cùm ſuſcipitis corpus Domini, cum omni cautela & veneratione ſeruatis, nè ex eo parùm quid decidat, nè conſecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, & rectè creditis, ſi quid indè per negligentiam décidat. Quòd ſi circa corpus eius conſeruandum tanta vtimini cautela, & meritò vtimini: quomodò putatis minoris eſſe piaculi verbum Dei neglexiſſe, quàm corpus eius?

Diligens corporis Dominici conſeruatio, nè qua particula dilabatur in terram.

4. BASILIVS Magnus in epiſtola ad Cæſariam Patritiam (quę Græcè extat:) Illud autem, in perſecutionis temporibus neceſsitate cogi quempiam, non præſente ſacerdote aut miniſtro (id eſt, Diacono) communionem propria manu ſumere, nequaquàm eſſe graue, ſi ſuperuacaneum eſt demonſtrare, propterea quòd longa conſuetudine, hoc ipſo rerum vſu cõfirmatum eſt. Omnes enim in eremis ſolitariam vitam agentes, vbì non eſt ſacerdos, communionem domi ſeruantes, à ſeipſis communicant. In Alexandria verò & in Aegypto, vnuſquiſq; eorum qui ſunt de populo, vtplurimùm habet cõmunionem in domo ſua. Semel enim ſacrificium ſacerdote conſecrante & diſtribuente, meritò participare & ſuſcipere, credere oportet. Etenim & in Eccleſia ſacerdos dat partem, & accipit eam is qui ſuſcipit cum omni libertate, & ipſam admouet ori propria manu. Idem igitur eſt virtute, ſiue vnam partem accipiet quiſquam à ſacerdote, ſiue plures partes ſimul.

Tẽpore perſecutionis ſolebant fideles ſecũ domum deferre corpus Domini, atque illic communicare.

Cõmunio domi ſeruata.

Eiuſdem virtutis eſt vna pars cum multis.

5. HIERONYMVS in Apologia ad Pammachium pro libris aduersùs Iouinianum: Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, vt fideles ſemper CHRISTI corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo. Vnuſquiſque enim in ſuo ſenſu abundat. Sed ipſorum conſcientiam conuenio, qui eodem die poſt coitum communicãt: & iuxta Perſium, nocte flumine purgant: quare ad martyres ire nõ audent? quare non ingrediuntur eccleſias? An alius in publico, alius in domo CHRISTVS eſt? Quod in eccleſia nõ licet, nec domi licet.

Quotidiana cõmunio corporis Chriſti Romæ.

Communio domeſtica Romæ.

licet. Nihil Deo clauſum eſt, & tenebræ quoquè lucēt apud Deum.
6. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaprima, capite primo: Sed neque ex ſermone illo, apud Ioannem ſexto, rectè colligitur, vtriuſque ſpeciei communionem à Domino prçceptam eſſe, vtcunquè iuxta varias ſanctorum patrum & doctorum interpretationes intelligatur. Nanque qui dixit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: dixit quoquè, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: dixit etiàm, Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Et deniquè qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo: dixit nihilominùs, Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

Ioannis ſexto non minùs approbatur cõmunio vnius ſpeciei, quàm vtriuſque.

Ioan. 6.

7. AVGVSTINVS epiſtola octogeſimaſexta ad Caſulanum: Dies reſurrectionis Domini, prima ſabbati à Matthæo, à cæteris autem tribus vna ſabbati dicitur: quem conſtat eum eſſe, qui Dominicus poſteà appellatus eſt. Aut ergò poſt peractum diē ſabbati, noctis initio fuerant congregati, quæ vtiquè nox iam ad diem Dominicum, hoc eſt, ad vnam ſabbati pertinebat: & ità eadem nocte fracturus panem, ſicut frangitur in ſacramento corporis CHRISTI, produxit ſermonem vſque ad medium noctis, vt poſt ſacramenta celebrata, rursùs vſque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multùm feſtinabat, luceſcente proficiſceretur Dominico die. Aut certè &c.

Matt. 28. Mar. 16. Luc. 24. Ioan. 20.

Dominicus dies.

Fractionē panis, de qua Act. 20. de cõmunione interpretatur Auguſtinus.

8. CHRYSOSTOMVS homilia 17. operis imperfecti in Matthęū: Aliud eſt ſanctificatio, aliud ſanctificatū. Sāctificatio enim eſt, q̊d alterū ſanctificat: ſanctificatū aūt, alterum ſanctificare nō poteſt, quāuìs ipſum ſit ſanctū. Vtputà ſignas panē tuū, quē māducas, ſicut ait Paulus: Sāctificatur enim ꝑ verbū Dei & orationem: ſanctificâſti eum, nō feciſti ſanctificationē. quod aūt ſacerdos de manu ſua dat, nō ſolū ſanctificatū eſt, ſed etiā ſanctificatio eſt: quoniā hoc nō ſolū datur, q̊d videtur, ſed etiā illud q̊d intelligitur. De ſanctificato ergò pane licet & aīalib⁹ iactare & infidelib⁹ dare: qa nō ſāctificat accipientē. Si autem tale eſſet q̊d de manu ſacerdotis accipitur, q̃le eſt q̊d in mēſa māducatur, oēs de mēſa māducarent, & nemo de manu ſacerdotis acciperet. Vndè & Dñs in via non ſolū benedixit panē, ſed de manu ſua dedit Cleophæ & ſocio eius. Et Paulus nauigās nō ſolùm benedixit panem, ſed de manu ſua porrexit Lucæ & cæteris di-

1. Tim. 4.

Luc. 24. Act. 27.

In Emaus cō-municârunt diſcipuli. Itē in naui Paulus, Lucas & diſcipuli. ſcipulis ſuis. Quod autem de manu porrigitur, nec animalibus dandum eſt, nec infidelibus porrigendum: quia non ſolùm ſanctificatum, ſed etiam ſanctificatio eſt, & ſanctificat accipientem.

Communio in Emaus. 1. C THEOPHYLACTVS in vigeſimumquartum caput Lucæ: Inſinuatur autem & aliud quiddam, nempe quòd oculi eorum qui benedictum panem aſſumunt, aperiuntur vt agnoſcant illum. Magnam enim & indicibilem vim habet caro Domini.

2. BEDA in vigeſimumquartum caput Lucæ: Certi myſterij cau-

Ex Auguſtino deſumptū. ſa factum eſt, vt eis in illo alia oſtenderetur effigies, & ſic eum non niſi in fractione panis agnoſcerent, nè quiſquam ſe CHRISTVM agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt, id eſt, eccle-

1. Cor. 10. ſiæ, cuius vnitatem in ſacramento panis commendat Apoſtolus, dicēs: Vnus panis, vnum corpus multi ſumus. vt cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoſcerent eum. Aperirentur vtiquè ad eius cognitionem, remoto ſcilicet impedimento quo tenebantur nè agnoſcerent. Non autem incongruenter accipiamus, hoc impedimentum in oculis eorum à ſatana fuiſſe nè agnoſceretur IESVS, ſed tamen à CHRISTO facta eſt permiſsio vſque ad ſacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt CHRISTVS poſsit agnoſci.

3. CHRYSOSTOMVS homilia decimaſexta operis imperfecti in Matthæum, vt ſuprà, B.S.

4. AVGVSTINVS libro tertio de conſenſu Euangeliſtarum, capite vigeſimoquinto: Oculis eorum acciderat aliquid, quod ità manere permiſſum eſt vſque ad fractionem panis, certi myſterij cauſa, vt eis in illo alia oſtenderetur effigies, & ſic eum non niſi in fractione panis agnoſcerent, ſicut Luca narrante monſtratur. Pro merito quippe mentis eorum adhuc ignorantis, quòd oportebat Chriſtum mori & reſurgere, ſimile aliquid eorum oculi paſsi ſunt: non veritate fallente, ſed ipſis veritatem percipere nō valentibus, & aliud quàm res eſt opinatibus: nè quiſquam ſe CHRISTVM agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt, id eſt, Eccleſiæ,

1. Cor. 10. cuius vnitatem in ſacramento panis commēdat Apoſtolus, dicens: Vnus panis, vnum corpus multi ſumus: vt cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & cognoſcerēt. Et paulò pòſt: Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à ſatana factum fuiſſe, nè agnoſceretur IESVS, ſed tamen à CHRISTO eſt facta permiſsio vſque ad ſacramentum

pa-

panis: vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt CHRISTVS poſsit agnoſci.

1. D EVSEBIVS Cæſareẽſis hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro ſexto, capite trigeſimoſexto, ex epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Fabium Antiochenum, hanc citat hiſtoriam: Erat, inquit, quidam Serapion apud nos fidelis ſenex, qui licèt magnam vitæ partem integrè & incorruptè tranſegiſſet, tempore tamen perſecutionis præ imbecillitate animi lapſus eſt. Hic ſępenumerò in Eccleſiam denuò recipi ſupplex poſtulabat: ſed nemo, quia idolis ſacrificâſſet, eius poſtulationi aliquandò auſcultauit. Qui in grauem morbum delabens, triduo deincèps mutus & abſque ſenſu vixit: quarto autem die paululùm releuatus, nepotem ad ſe accerſit: ſicq́ alloquitur: Quouſq́, fili, me detinetis? properate, obſecro, & me ocyùs dimittite. Aliquem ex presbyteris aduoca ad me. Quæ cùm dixiſſet, iterùm fit mutus. Puer currit ad Presbyterum: nox iam erat. Ille fortè morbo vexatus accedere ad eum non poterat: ſed tamen quoniam à me quidem mandatum dabatur, vt qui iam eſſent vita emigraturi, ſanctorum myſteriorum (dummodò peterent, & vel maximè ſi anteà dum integra valetudine erant, ſupplices petiuiſſent) participes fierent, ſicq́ cum pace dimiſsi, & bona ſpe cõfirmati ex hac luce decederent, puero exiguam quandam Euchariſtiæ partem dedit, præcipiens vt eam madefactam in os ſenis infunderet: quam puer ſecum adferens, redijt. Cui iam appropinquanti, priùs quàm cum eo quod geſtabat, intraret ędes, Serapiõ denuò voce recuperata dixit: Veniſti fili? Tametſi presbyter non poteſt venire, tu tamen præſta, quod tibi in mandatis dederit, & dimitte me abire. Particulam igitur puer, quam apportârat, madefactam in os ſenis infundit. Atque ille, ſimul atquè eam pedetentim per fauces dimiſerat, ilicò extremum ſpiritum edidit.

Morituri cõmunicabant.

Communicat Serapion ſub vna ſpecie.

2. AVGVSTINVS libro quinquaginta homiliarum, homilia vigeſimaſexta: Quanta ſolicitudine obſeruamus, quãdò nobis corpus CHRISTI miniſtratur, vt nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat: tanta ſolicitudine obſeruemus, nè verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliquid aut cogitamus, aut loquimur de corde noſtro pereat: Quia non minùs reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui corpus CHRISTI in terram cadere negligentia ſua permiſerit.

Solicitudo circa corpus Dominicum, nè quid ex eo in terram decidat.

3. IDEM ſermone ducenteſimo quinquageſimoſecũdo de tempore: Mulieres quomodò nitidum exhibent linteolum vbi corpus

Linteolo corpus Chriſti accipiebant.

CHRISTI accipiant: ſic corpus caſtum ac cor mundum exhibeat, vt cum bona conſcientia CHRISTI ſacramenta ſuſcipiant.

4. AMBROSIVS in oratione funebri de exceſſu fratris ſui Satyri: Quid igitur obſeruantiam eius erga Dei cultum prædicem? Qui priuſquàm perfectioribus eſſet initiatus myſterijs, in naufragio conſtitutus, cùm ea qua veheretur nauis ſcopuloſo illiſa vado, & vrgentibus hinc atque indè fluctibus ſolueretur, non mortem metuens, ſed nè vacuus myſterij exiret è vita, quos initiatos eſſe cognouerat, ab his diuinum illud fidelium ſacramentum popoſcit: non vt curioſos oculos inſereret arcanis, ſed vt fidei ſuæ conſequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ità ſe deiecit in mare, non requirens de nauis compage reſolutam tabulam, cui ſupernatans iuuaretur, quoniam fidei ſolius arma quæſierat. Itaque his ſe tectum atque munitum ſatìs credens, alia auxilia non deſiderauit. Nec deſeruit ſpes, nec fefellit opinio. Deniquè primus ſeruatus ex vndis, & in portum terrenæ ſtationis euectus, præſulem ſuum cui ſe crediderat, recognouit: ſtatimq́ue vbì etiam cæteros ſeruulos ſuos vel ipſe liberauit, vel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amiſſa deſiderans, Dei eccleſiam requiſiuit, vt ageret gratias liberatus, & myſteria ęterna cognoſceret, pronuncians nullū referēdæ gratiæ maius eſſe officium.

Corpus Chriſti, nauigātes Chriſtiāi, ſecum habebāt.

5. PAVLINVS in vita ſancti Ambroſij: Honoratus ſacerdos eccleſiæ Vercellenſis, cùm in ſuperiori domo ſe ad quietem compoſuiſſet, tertiò vocem vocantis ſe audiuit, dicentisq́ue ſibi: Surge, feſtina: quia modò eſt receſſurus. Qui deſcendens, obtulit ſancto (Ambroſio) Domini corpus. Quod vbi accepit, emiſit ſpiritum, bonum viaticum ſecum ferens, vt in virtute eſcæ anima refectior, angelorum nunc conſortio, quorum vitam vixit in terris, & Heliæ ſocietate lætetur.

Ambroſius moriturus, corpus Domini, ſumpſit tāquàm viaticum.

6. AMPHILOCHIVS epiſcopus Iconienſis in vita Baſilij Magni: Diuidens (Baſilius cùm ſacris operaretur) panem in tres partes, vnam quidem communicauit timore multo, alteram autem reſeruauit conſepelire ſecum: tertiam verò imponens columbæ aureæ quæ pependit ſuper altare. Et ſub finem: Et circa horam nonam ſtetit magnus pater noſter Baſilius ad miniſterium Miſſæ in ſancta eccleſia ſimul cum cleri & ciuitatis capitaneis: & iterùm cum ipſis panem ſumens, dimiſit eos, inſtruens & oſculans eos in oſculo ſancto, & nouum CHRISTI militem commendans etiam & omnes Domino, atque diſpoſitam ſibi conſepelire ſumpſit tertiam

Conſeruatio corporis Dominici.

tiam partem, quæ à Domino data fuit ei communionis: & recumbens in lecto, gratias egit extensè Domino & Deo noſtro, in peregrinatione à corpore, & fide medici, & adhuc gratiæ cùm eſſent in ore eius, reddidit Domino ſpiritum.

7. BEDA libro quarto Anglicanæ hiſtoriæ, capite decimoquarto, de puero ęgrotante loquēs: Credidit verbis pueri presbyter: vocatiſq; fratribus, parari prandium, Miſſas fieri, atque omnes communicare, more ſolito præcepit, ſimul & infirmanti puero de eodē ſacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandauit. Quibus ità geſtis, non multò pòſt eadem ipſa die puer defunctus eſt. Miſſas fieri. Communio ſub vna ſpecie.

ITEM capite vigeſimoquarto: Rogauit ergò Cedmon miniſtrū ſuum veſpere, incumbente nocte, qua de ſeculo eſſet tranſiturus, vt in ea ſibi locū quieſcendi præpararet. Qui miratus cur hoc rogaret, qui nequaquàm adhuc moriturus eſſe videbatur, fecit tamen quod dixerat. Cumq; ibidèm poſiti viciſsìm aliqua gaudente animo vnà cum eo qui ibidèm anteà inerant, loquerentur, ac iocarentur, & iam mediæ noctis tempus eſſet tranſcenſum, interrogauit, ſi Euchariſtiā intùs haberent. Reſpondebāt: Quid opùs eſt Euchariſtia? Neq; enim mori adhuc habes, qui tam hilariter nobiſcum velut ſoſpes loqueris. Rurſus ille: Et tamen, ait, afferte mihi Euchariſtiam. Qua accepta in manu, interrogauit, ſi omnes placidum erga ſe animum, & ſine querela controuerſiæ ac rancoris haberent. Reſpondebant oēs, placidiſsimam ſe mentem ad illum, & ab omni ira remotam habere: eumq; viciſsìm rogabant, placidam erga ipſos mentem habere. Qui confeſtim reſpondit: Placidam ego mētem, filioli, erga omnes famulos Dei gero. Sicq; ſe cæleſti muniens viatico, vitæ alterius ingreſſui parauit, & interrogauit, quàm propè eſſet hora, qua fratres ad dicendas Domino laudes nocturnas excitari deberent. Reſpondebant: Non longè eſt. At ille: Benè, ergò expectemus horam illam. Et ſignans ſe ſigno ſanctæ Crucis, reclinauit caput ad ceruical, modicumq; obdormiens, ità cum ſilentio vitam finiuit. Euchariſtiā moriturus afferri iubet, eamq; manu tenens.

9. THEODORETVS Cyri Epiſcopus in Philotheo, ſiue in hiſtoria ſanctorum patrum, in vita vigeſimaſexta quæ eſt Simeonis: Moyſis & Heliæ diuinorum virorū exemplo, quadraginta dies ieiunare decreuit. Quarè Baſſum, qui ea tempeſtate oppidorum presbyteris præfectus, multa loca circuibat, rogat, vt nulla re intra domunculam relicta, fores ipſos cęmentis obſtrueret. Qui rei difficultate propoſita, ab huiuſmodi incepto deterrebat, violentamq; ſibi mortem conſciſcere quenquam, non eſſe virtutem, ſed vitium, & primum Simeon 40. diebus ieiunare decreuit.

ſacrilegum aut illicitum, cenſeri debet erroneum: & pertinaciter aſſerentes oppoſitum præmiſſorum, tanquàm hæretici arcendi ſunt &grauiter puniendi per diœceſanos locorum ſeu officiales eorum, aut inquiſitores hæreticæ prauitatis in regnis ſeu prouincijs, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forſan attentatum aut præſumptum, iuxta Canonicas & legitimas ſanctiones, in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores, ſalubriter adinuentas. Item ipſa ſancta Synodus decernit & declarat ſuper iſta materia, reuerendiſsimis in Christo patribus & Dominis, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & eorum in ſpiritualibus vicarijs vbilibèt cõſtitutis, proceſſus eſſe dirigendos, in quibus ijs committatur & mandetur authoritate huius ſacri Concilij ſub pœna excommunicationis, vt effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum ſub vtraque ſpecie panis & vini exhortati fuerint, & ſic faciendum eſſe docuerint: & ſi ad pœnitentiam redierint, ad gremium Eccleſiæ ſuſcipiantur, iniuncta eis pro modo culpæ pœnitentia ſalutari. Qui verò ex illis ad pœnitentiam redire nõ curauerint animo indurato, per cenſuras eccleſiaſticas per eos vt hæretici ſunt coercendi, inuocato etiã ad hoc (ſi opùs fuerit) auxilio brachij ſecularis.

Eccleſiæ authoritate mutanda.

Puniendi qui docent communicãdum populum ſub vtraq; ſpecie.

3. CONCILIVM Baſileenſe ſeſsione trigeſima: Vt lucidius videatur pro declaratione Catholicæ veritatis, quid circa perceptionem ſacræ Euchariſtiæ tenendum ſit, & agendum pro vtilitate & ſalute populi Chriſtiani, poſt diligentem perſcrutatiõem diuinarum ſcripturarum ſacrorumq́ canonum & doctrinarum à ſanctis patribus & doctoribus traditarum, in hac ſancta ſynodo longis temporibus habitam, conſideratisq́ omnibus quæ pro declaratione huius rei conſideranda fuerunt, decernit & declarat eadem ſancta ſynodus, quòd fideles Laici ſiue clerici communicantes, & non conficientes, non adſtringũtur ex præcepto Domini ad ſuſcipiẽdum ſub vtraque ſpecie, panis ſcilicet & vini, ſacrum Euchariſtiæ ſacramentum. Sed Eccleſia, quæ regitur ſpiritu veritatis ſecum manente in æternum, & cum qua CHRISTVS manet vſque ad conſummationem ſeculi, (ſicut ait diuina ſcriptura) ordinare habet, quomodò ipſis non conficientibus miniſtretur, prout pro reuerentia ipſius ſacramẽti & ſalute fidelium viderit expedire. ſiue autem ſub vna ſpecie, ſiue ſub duplici quis communicet, ſecũdùm ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ proficit dignè communicantibus ad ſalutẽ. Nec vllatenùs ambigendum eſt, quòd nõ ſub ſpecie panis caro tantùm,

Nõ conficientes nõ adſtringũtur ex Chriſti pcepto ad cõmunionẽ ſub vtraque ſpecie.

Matth. 28.

tùm,nec ſub ſpecie vini ſanguis tantùm,ſed ſub qualibet ſpecie eſt integrè totus CHRISTVS. Laudabilis quoq; cõſuetudo cõmunicandi laicum populum ſub vna ſpecie,ab Eccleſia & ſanctis patribus rationabiliter introducta,& hactenùs diutiſsimè obſeruata, & à doctoribus diuinæ legis ſacrarum ſcripturarum atque canonum multam peritiam habentibus,iam à longæuo tempore commẽdata,pro lege habenda eſt,nec alicui licitum eſt eam reprobare, aut ſine authoritate Eccleſiæ ipſam immutare.

Totus ſub alterutra ſpecie Chriſtus.

Pro lege habẽda hæc conſuetudo.

4. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaprima: Cùm de tremendo & ſanctiſsimo Euchariſtiæ Sacramento varia diuerſis in locis errorum monſtra nequiſsimi Dęmonis artibus circunferãtur,ob quæ in nonnullis prouincijs multi à Catholicę Eccleſiæ fide, atq; obediẽtia videãtur diſceſsiſſe, cenſuit ea Sacroſancta ſynodus, quæ ad Communionem ſub vtraque ſpecie, & paruulorum pertinent,hoc loco exponenda eſſe. Quapropter cunctis Chriſti fidelibus interdicit, nè poſthàc de ijs aliter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant,quàm eſt his decretis explicatum atque definitum. Ibidèm capite primo: Itaque ſancta ipſa ſynodus, à ſpiritu-ſancto, qui ſpiritus eſt ſapientiæ & intellectus, ſpiritus concilij & pietatis,edocta, atque ipſius Eccleſiæ iudicium & conſuetudinem ſecuta,declarat ac docet,nullo diuino præcepto Laicos & Clericos non conficientes,obligari ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub vtraq; ſpecie ſumendum,neque vllo pacto,ſalua fide,dubitari poſſe,quin illius alterius ſpeciei cõmunio ad ſalutem ſufficiat. Nam etſi Chriſtus Dominus in vltima cœna venerabile hoc ſacramentum in panis & vini ſpeciebus inſtituit,& Apoſtolis tradidit, non tamen illa inſtitutio & traditio eò tendunt, vt omnes Chriſti fideles ſtatuto Domini ad vtranque ſpeciem accipiendam adſtringantur. Sed neq; ex ſermone illo,apud Ioannem ſexto,rectè colligitur, vtriuſq; ſpeciei Communionem à Domino præceptam eſſe, vtcunquè iuxta varias ſanctorum Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur.nanque qui dixit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis eius ſanguinem,non habebitis vitam in vobis: dixit quoq;, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum &c. vt ſuprà. B 6. Item capite ſecundo,vt ſuprà,E. Deindè capite tertio: Inſupèr declarat, quanuìs redemptor noſter, vt anteà dictum eſt, in ſuprema illa cœna hoc Sacramentum in duabus ſpeciebus inſtituerit,& Apoſtolis tradiderit,tamen fatendũ eſſe,etiam ſub altera tantùm ſpecie totum atque integrum Chriſtum,verumq; Sacramentũ ſumi,

Nõ docendũ aut credendũ aliter.

Eſai. 11.

Nullo præcepto adſtringi non conficientes ad cõmunionem vtriuſq; ſpeciei.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Ioan. 6.

Matth. 26. Marci 14.

ſumi,ac propterea,quòd ad fructum attinet,nulla gratia, neceſſaria ad ſalutem,eos defraudari,qui vnam ſpeciem ſolam accipiunt. Ibidèm canone primo:Si quis dixerit,ex Dei præcepto, vel neceſsitate ſalutis, omnes & ſingulos Chriſti fideles vtranq; ſpeciem ſanctiſsimi Euchariſtiæ Sacramẽti ſumere debere,anathema ſit. Canone ſecũdo, vt ſuprà B. Canone tertio: Si quis negauerit,totum & integrũ Chriſtum, omnium gratiarum fontem & authorem, ſub vna panis ſpecie ſumi,quia, vt quidam falsò aſſerunt, non ſecundùm ipſius CHRISTI conſtitutionem ſub vtraque ſpecie ſumatur, anathema ſit.

Sub altera ſpecie totus Chriſtus continetur.

Anathemata.

1. I AVGVSTINVS contra Creſconium Grammaticum,libro primo,capite trigeſimotertio:Quàuis huius rei (ſcilicet de Baptiſmo hæreticorum) certè de ſcripturis Canonicis non proferatur exemplum,earundem tamen ſcripturarum etiàm in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus quod vniuerſæ iam placuit Eccleſię,quam ipſarum ſcripturarum commẽdat authoritas, vt quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt,quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis,eandem Eccleſiam de illa conſulat,quam ſine vlla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat.

Scripturã ſequitur quiſquis Eccleſiæ ſententiam amplectitur.

In difficilibus quæſtiõibus Eccleſia conſulenda.

2. IDEM in libro ſiue epiſtola cõtra Petiliani epiſtolam,de vnitate Eccleſiæ,capite quarto:Totus Chriſtus caput & corpus eſt. Caput vnigenitus Dei filius,& corpus eius Eccleſia,ſponſus & ſponſa, duo in carne vna.Quicunque de ipſo capite à ſcripturis ſanctis diſſentiunt,etiam ſi in omnibus locis inueniantur in quibus Eccleſia deſignata eſt,non ſunt in Eccleſia. Et rursùs, Quicunque de ipſo capite ſcripturis ſanctis conſentiunt,& vnitati Eccleſiæ non communicant,non ſunt in Eccleſia,quia de Chriſti corpore,quod eſt Eccleſia,ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt.Verbi gratia: Qui non credunt Chriſtum in carne veniſſe de virgine Maria ex ſemine Dauid,quod apertiſsimè ſcriptura DEI loquitur, aut non in corpore ipſo reſurrexiſſe in quo crucifixus & ſepultus eſt,etiam ſi per omnes terras inueniantur,per quas eſt Eccleſia,non vtique ſunt in Eccleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent,quod eſt Chriſtus Ieſus. Nec in aliqua diuinarum ſcripturarum obſcuritate falluntur, ſed notiſſimis & apertiſsimis earum teſtimonijs cõtradicunt.Item quicunq; credunt quidẽ q; Chriſtus Ieſus,ità vt dictum eſt,in carne venerit,& in eadem carne in qua natus & paſſus eſt,reſurrexit, & ipſe ſit filius DEI, DEVS apud DEVM & cum patre vnum,& incommutabile verbum patris, per quod facta ſunt omnia, ſed tamen ab eius

Vnitati Eccleſiæ non communicãtes nõ ſunt in Eccleſia.

Epheſ. 5.

Non ſatis eſt de Deo & Dei filio rectè ſentire, niſi etiã ab Eccleſia non diſſentiamus.

eius corpore,quod eſt Eccleſia,ità diſſentiũt, vt eorum communio non ſit cum toto quacunque diffunditur,ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur,manifeſtum eſt eos non eſſe in catholica Eccleſia.

3. IDEM Auguſtinus libro tertio contra literas Petiliani Donatiſtę,capite quadrageſimo:Omnia ſacramenta &c.vt in textu.

4. ITEM libro primo de Baptiſmo contra Donatiſtas, capite octauo:Quid prodeſt homini,&c.vt in textu.

5. ITEM libro vigeſimoprimo de Ciuitate Dei,capite vigeſimo quinto:Hæretici & ſchiſmatici ab huius vnitate corporis ſeparati, 1.Cor.10. de quo ait Apoſtolus,Vnus panis,vnum corpus multi ſumus: poſſunt idem percipere ſacramentum, ſed non ſibi vtile, immò verò etiàm noxium,quo iudicentur grauiùs,quàm vel tardiùs liberentur.Non ſunt enim in eo vinculo pacis, quod in illo exprimitur ſacramento.

Epheſ.2. CONCILIVM Tridẽtinum ſeſsione decimatertia, capite ſecundo:Pignus prætereà hoc Sacramẽtum eſſe voluit futuræ noſtræ 1.Cor.11. glorię, & perpetuæ felicitatis.adeoq; ſymbolum vnius illius cor-Epheſ.5. poris,cuius ipſe caput exiſtit,cuique nos,tanquàm membra arctiſ-Roma 12. ſima, fidei, ſpei, & charitatis cõnexione adſtrictos eſſe voluit,vt id 1.Cor.5. ipſum omnes diceremus, nec eſſent in nobis ſchiſmata.

ET capite octauo:Demùm verò paterno affectu admonet ſancta Synodus, hortatur,rogat,& obſecrat per viſcera miſericordiæ Dei noſtri,vt omnes & ſinguli,qui Chriſtiano nomine cenſentur,in hoc vnitatis ſigno,in hoc vinculo charitatis, in hoc cõcordię ſymbolo iam tandèm aliquandò conueniant, & concordent.

IX

Quem fructum exhibet ritè ſumpta Euchariſtia?

Plurimum ſanè maximumq́ue præbet. Hoc enim ſacrum eſt conuiuium,in quo CHRISTVS ſumitur,recolitur memoria Paſsionis eius, mens a Ambroſ in Pſal. 118. ser. 15. verſu 4. Concilium Trident. ſeſs. 13. cap. 2. impletur [a] gratia,& futuræ gloriç nobis pignus datur:vt præclarè horum fructuum ſenſu experientiaq́ue excitata decantat Eccleſia.

deniq; dedit,quotiès eſuriebam.Quare ad Iuſtiniánum perlata,puerum cum matre lauacro regenerationis tingendos decernit: patrē autem pueri,qui recuſauit in numerum Chriſtianorum aſſcribi, in Sycis cruci ſuffigendum curauit.

11. GVILHELMVS Abbas ſancti Theodorici,in vita ſancti Bernardi libro primo,capite vndecimo: Agebatur ſolennitas quædam præcipua,& frater aliquis quē pro ſecreta culpa ab altaris ſacri com munione ſuſpenderat,notari timens,& ruborem non ſuſtinens, ad manum eius cum cæteris nimiùm præſumptuoſus acceſsit. Intuitus autem eum,quoniam cauſa latens erat,repellere hominem noluit,ſed intimo corde orabat Deum,vt de tanta præſumptione melius aliquid ordinaret.Itaq; ſumens homo Euchariſtiam non poterat ad interiora traijcere,& diù multumq; conatus cùm nullo modo præualeret,anxius & tremebundus clauſam ore ſeruabat.Expleta deniq; hora orationis ſexta,patrem ſanctum traxit in partē,cuius pedibus aduolutus,cum multis ei lachrymis quod patiebatur aperuit,& aperto ore ipſam quoquē Euchariſtiam oſtendebat.Increpās autem eum,confitentem abſoluit,& ſine difficultate recepit Dominica ſacramenta. Communicabāt tempore D.Bernardi ſub vna ſpecie apud altare. Aperto ore Euchariſtiam oſtendebat.

E CONCILIVM Tridentinum,ſeſsione vigeſimaprima,capite ſecundo:Præterea declarat Sancta Synodus,hanc poteſtatem perpetuò in Eccleſia fuiſſe, vt in Sacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia,ea ſtatueret vel mutaret,quæ ſuſcipientium vtilitati,ſeu ipſorum Sacramentorū venerationi,pro rerum,temporū, & locorum varietate,magis expedire iudicaret.id autem Apoſtolus non obſcurè viſus eſt innuiſſe,cùm ait: Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros CHRISTI,& diſpenſatores myſteriorū Dei. atq; ipſum quidē hac poteſtate vſum eſſe ſatis conſtat,cùm in multis alijs, tum in hoc ipſo Sacramento,cùm ordinatis nonnullis circa eius vſum, Cætera,inquit,cùm venero,diſponam.Quare agnoſcens ſancta mater Eccleſia hanc ſuam in adminiſtratione Sacramentorum authoritatem,licèt ab initio Chriſtianæ religionis nō infrequens vtriuſq; ſpeciei vſus fuiſſet:tamen progreſsu temporis,latiſsimè iam mutata illa conſuetudine,grauibus & iuſtis cauſis adducta,hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie communicandi approbauit, & pro lege habēdam decreuit:quam reprobare, aut ſine ipſius Eccleſiæ authoritate pro libito mutare non licet. Ibidèm Canone ſecundo: Si quis dixerit,ſanctam Eccleſiam Catholicam non iuſtis cauſis & rationibus adductam fuiſſe,vt laicos,atque etiàm Clericos non con- 1. Cor. 4. 2 Cor. 6. 1. Cor. 11.

ficientes ſub panis tãtummodò ſpecie communicaret, aut in eo errâſſe,anathema ſit.

F IVSTINVS philoſophus & martyr in apologia ſecũda pro Chriſtianis ad Antoninum Pium Imperatorẽ: Apoſtoli in commẽtarijs ſuis quæ Euangelia dicuntur, ità ſibi CHRISTVM præcepiſſe tradiderunt,eum accepto pane cùm gratias egiſſet,dixiſſe:Hoc facite in memoriam mei,Hoc eſt corpus meum:dixiſſe etiàm,accepto poculo,cùm egiſſet gratias:Hic eſt ſanguis meus,ſibiq; ſolis dediſſe.

Luc. 22. Marci 14. Matth 26. 1.Corin. 11.

AVGVSTINVS epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium,capite ſexto:Nanque ſaluator quo vehementiùs commendaret myſterij illius altitudinem,vltimum hoc voluit infigere cordibus,& memoriæ diſcipulorum,à quibus ad paſsionem digreſſurus erat. Et ideò non præcepit,quo deincèps ordine ſumeretur,vt Apoſtolis per quos eccleſias diſpoſiturus erat,ſeruaret hunc locum.

1. G BASILIVS ad Cæſariam Patritiam,vt ſuprà B 4.

2. CYRILLVS Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium: Audio,quòd dicant myſticam benedictionem,ſi ex ea remanſerint in ſequentem diem reliquiæ, ad ſanctificatiõem inutilem eſſe. Sed inſaniunt hæc dicentes. Non enim alius fit CHRISTVS,neq; ſanctũ eius corpus immutabitur:ſed virtus benedictionis & viuifica gratia manet in illo.

Reliquiæ corporis Dominici ad ſanctificationẽ vtiles.

3. IDEM Cyrillus Alexandrinus libro quarto in Ioannem,capite decimoſeptimo:Sicut parùm (vt Paulus ait) fermenti totam maſſam fermentat:ſic paruula benedictio totum hominem in ſeipſum attrahit,& ſua gratia replet: & hoc modo CHRISTVS in nobis manet,&nos in CHRISTO. Verè enim totum fermentum in totã maſſam pertranſit.

Paruulæ Euchariſtiæ partes quam vim habeant.

4. CONCILIVM Florentinum: Sacerdos in perſona Chriſti loquens,hoc conficit ſacramentum. Nam ipſorum verborum virtute ſubſtãtia panis in corpus CHRISTI,& ſubſtantia vini in ſanguinem conuertuntur,ità tamen,quòd totus CHRISTVS continetur ſub ſpecie panis,& totus ſub ſpecie vini: ſub qualibet quoquè parte hoſtiæ conſecratæ,& vini cõſecrati,ſeparatione facta totus eſt CHRISTVS.

Sub qualibet parte hoſtiæ totus Chriſtus continetur.

5. EVSEBIVS Emiſenus homilia quinta de Paſchate: Euchariſtiæ ſacra perceptio,non in quantitate,ſed in virtute conſiſtit. Quod corpus ſacerdote diſpenſante tantum eſt in exiguo, quantũ eſſe cõſtat in toto:quod cùm eccleſia fidelium ſumit,ſicut plenum in vniuerſis,

Tãtum eſt in exiguo, quantum in toto.

uerſis,ità integrum eſſe probatur in ſingulis. De quo ſenſu apoſtolica ſentẽtia deriuata eſt, dicens: Qui multa, nõ abundabit: & qui modicum, non minorabit. Si fortè panes eſurientibus apponeremus, non ex toto perueniret ad ſingulos: quia particulatìm & minutatìm proportione ſua quiſq; præſumeret. De hoc verò pane cùm aſſumitur, nihilo minus habẽt ſinguli, quàm vniuerſi: totũ vnus, totũ duo, totũ plures ſine diminutiõe percipiunt: quia benedictio huius ſacramenti ſcit diſtribui, neſcit diſtributione conſumi. Nihil minus habẽt ſinguli quã vniuerſi.

6. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite tertio: Veriſsimũ eſt tantundem ſub alterutra ſpecie, atq; ſub vtraq; cõtineri. totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte, totus itẽ ſub vini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit. Ibidèm canone tertio: Si quis negauerit, in venerabili ſacramento Euchariſtiæ ſub vnaquaq; ſpecie, & ſub ſingulis cuiuſq; ſpeciei partibus ſeparatione facta, totum CHRISTVM cõtineri, anathema ſit. Tantũ ſub alterutra, quãtũ ſub vtraq; ſpecie continetur. Sub ſingulis partibus totus.

7. APVD Gratianum de Cõſecratione diſtinctione ſecunda, capite, Qui manducat. & apud Bedam in caput decimũ prioris epiſtolæ ad Corinthios, ex ſermone Auguſtini de verbis euãgelij: Manducetur Chriſtus. Viuit manducatus, quia reſurrexit occiſus. Nec qñ manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in ſacramento ſic fit, & nôrunt fideles quẽadmodùm manducent carnẽ Chriſti. Vnuſquiſq; accipit partem ſuam. Vndè & ipſa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus. Per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cælo, manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quandò venit in virginem: impleuit illam, nec receſsit ab illo. Veniebat in carnẽ, vt eum homines manducarent: & manebat integer apud patrẽ, vt Angelos paſceret. Per partes mãducatur, & manet integer totus.

8. APVD eundem Gratianũ eadem diſtinctiõe ex Hieronymo, in ſermone Dominicę quintę poſt Epiphaniã: Singuli autem totum accipiunt Chriſtum Dominum: & in ſingulis portionibus totus eſt: nec per ſingulos minuitur: ſed integrũ ſe in ſingulis præbet. Et apud eundem Gratianum in eadem diſtinctione, ait Hilarius Papa: Vbi pars eſt corporis, eſt & totum. Eadem ratio eſt in corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præceſsit: de quo dicitur: Qui plus collegerat, non habuit amplius: neque qui minus parauerat, habuit minus: nõ enim eſt quantitas viſibilis in hoc æſtimãda myſterio, ſed virtus ſacramenti ſpiritualis. Exod. 16. 2. Corinth. 8.

B Hic eſt[b] panis, qui de cælo deſcēdit, & dat vitam mundo, noſtrosq́; animos in vita ſpirituali ſuſtentat atque confirmat.

C Hæc ſacra ſynaxis, ſiue communio, [c] quæ fideles tāquàm eiuſdem corporis membra inter ſe iungi, ac ſanctorum piorumq́; omnium meritis aſſociari ſignificat atque præſtat: tum quod auguſtius eſt, eoſdem capiti ſuo Chriſto[d] arctiſsimè vnit, vt in eo illi[e] maneant, & ipſe in illis, atque itá vitam æternam conſequantur.

D Hoc eſt[f] viaticum noſtræ peregrinatiōis, quod in huius vitæ deſerto militiaque verſantibus, & hinc ad cæleſtem Hieruſalem cōtendentibus, veluti Manna[g] Patribus datum, affert conſolationem, delectationem, virtutem & gratiam longè efficaciſsimam.

E Ac præcipuè quidem duo (vt egregiè docet[h] Bernardus) in nobis operatur hoc Sacramentum, vt & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omninò cōſenſum. Si quis veſtrûm non tam ſæpè modò, nō tam acerbos ſentit iracundię motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorū huiuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd peſſimum vlcus accedat ad ſanitatem. Et idem

b Ioannis 6. d e f. & ibidèm Theophylactus & Cyrillus.

c 1. Corinth. 10 d Concil. Florentin.

d Chryſoſt. homil. 45 in Ioan. & 61. ad popul. Hila lib. 8. de Trinit. Leo ſerm. 14. de paſs. Domini. Cyrillus lib 11 in Ioan. cap. 26. l. 10. c. 13. & l. 4. c. 17.

e Ioan. 6 f

f 1 Nice. conc. can. 12 2 Arel. can. 12 3. Autel can 24 Chryſoſto 6 de ſacerd. Paulin. in vita Amb.

g Exod. 16. d f. Deuter. 8 a Sapient. 16. c Ioan. 6. f

h Sermon. de cœna Domini. lege Cyrillum lib 4 in Ioannē cap. 17. & l. 3. cap. 37.

h Citantur à B. Thomā opuſculo 59 cap. Vide etiā Chryſoſt. homil. 24. in 1. Cor. & 51. in Matth.

[h] alibì: Hoc corpus CHRISTI ægris medicina, peregrinantibus via: quod debiles confortat, valentes delectat, languorem ſanat. Per hoc homo manſuetior efficitur ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior.

a Ad Epheſios. Vide Baſiliū ad Cæſariam Pat. Amb. lib. 5 de Sacramentis, cap. 4. Cypria ſermon. 6. de oratione Domi. Hieron ad Luciniū epiſt. 28 Cyrill. lib. 3. in Ioannem, cap. 37.

F Quare nihil mirū à magno Ignatio[a] ſcribi, vt ad Euchariſtiam Deique gloriam, ſicut ille appellat, frequēter & properè accedamus. Quādò enim aſſiduè hoc ipſum agitur, expelluntur poteſtates Satanæ, qui actus ſuos in ſagittas ad peccatum ignitas conuertit. Medicamentum eſt panis ille immortalitatis, antidotum non moriendi, ſed in DEO per IESVM CHRISTVM viuendi.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS ſexto: Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei eſt qui de cęlo deſcēdit, & dat vitam mundo: Ego ſum panis vitæ. Murmurabant ergò Iudæi de illo quia dixiſſet: Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi. Ego ſum panis vitæ. Hic eſt panis de cælo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo māducauerit, non moriatur. Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum: & panis quē ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Qui man-

ducat me, et ipſe viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus, om̃es qui de vno pane & de vno calice participamus.

IOANNIS ſexto: Qni manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.

EXODI decimoſexto: Veſpere comedetis carnes, & manè ſaturabimini panibus &c. Manè quoquè ros iacuit per circuitum caſtrorum. Cumque operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum in ſimilitudinem pruinæ ſuper terram. Quod cùm vidiſſent filij Iſrael, dixerunt adinuicem, Man hu. (quod ſignificat, Quid eſt hoc?) Ignorabant enim quid eſſet. Quibus ait Moyſes: Iſte eſt panis quem dedit Dominus vobis ad veſcendum. Hic eſt ſermo quem præcepit Dominus: Colligat vnuſquiſque ex eo quantum ſufficit ad veſcendum: gomor per ſingula capita, iuxta numerum animarum veſtrarum quæ habitant in tabernaculo, ſic tolletis. Feceruntque ità filij Iſrael: & collegerunt, alius plus, alius minus. Et menſi ſunt ad menſuram gomor: nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: ſed ſinguli iuxta id quod edere poterant, congregauerunt. Et paulò pòſt: Appellauitque domus Iſrael nomen eius Man. quod erat quaſi ſemen coriandri album, guſtuſque eius quaſi ſimilæ cum melle. Filij autem Iſrael comederunt Man quadraginta annis, donèc venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, vſquequò tangerent fines terræ Chanaan. Gomor autem, decima pars eſt ephi.

2.Cor.8.

tanꝗ mēbra, arctiſsima fidei, ſpei, & charitatis cōnexiōe aſtrictos eſ-ſe voluit, vt id ipſum oēs diceremus, nec eſſent in nobis ſchiſmata.
1. B THEOPHYLACTVS in caput ſextum Ioannis: Manifeſtè nobis hoc loco de myſtica communione corporis ſui dicit: Nam panis, inquit, quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo ꝑ mundi vita. Attende autē quòd panis qui à nobis in myſterijs manducatur, non eſt tantùm figuratio quædam &c. vt ſuprà quæſtione ſecunda B. 3. Et paucis interpoſitis, Non nudi hominis caro eſt quæ manducatur, ſed DEI & quæ deificare valet, vtpotè contemperata deitati.
2. CYRILLVS Alexandrinus in caput ſextum Ioannis: vt ſuprà quæſt. prima B. 9. 10. & quæſtione quarta, B. 5. 6. & 7.
1. C CONCILIVM Florentinum: Huius ſacramenti effectus, quē in anima operatur dignè ſumentis, eſt adunatio hominis ad CHRISTVM. Et quia per gratiam homo CHRISTO incorporatur, & membris eius vnitur, conſequens eſt, quòd per hoc ſacramentum in ſumentibus dignè gratia augeatur: omnemq́ effectum, quem materialis cibus & potus, quo ad vitam agunt corporalem, ſuſtentando, augendo, reparando & delectando, ſacramentū hoc quo ad vitam operatur ſpiritualem: in quo gratam Saluatoris noſtri recenſemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum. Effectus Sacramenti Euchariſtiæ.
2. CHRYSOSTOMVS homilia quadrageſimaquinta in Ioannem, & ſexageſimaprima ad populum Antiochenum, vt ſuprà, q̄ſtione prima, B. 5.
3. HILARIVS libro octauo de Trinitate, ibidèm 14.
4. LEO ſermone decimoquarto de Paſsione Domini: Non aliud agit participatio corporis & ſanguinis CHRISTI, quàm vt in id quod ſumimus, tranſeamus: & in quo mortui, & ſepulti, & conreſuſcitati ſumus, ipſum per omnia & ſpiritu & carne geſtemus, dicente Apoſtolo: Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum CHRISTO in Deo. Cùm enim CHRISTVS apparuerit vita veſtra, tunc & vos cum CHRISTO apparebitis in gloria. In id quod ſumimus, tráſimus. Coloſ. 3.
5. CYRILLVS vndecimo in Ioannem, capite vigeſimoſexto: Item libro decimo, capite decimotertio: Et libro quarto, capite decimoſeptimo: vt ſuprà quæſtione prima, B. authorit. 9. & ſequent.
1. D CONCILIVM Nicenum primum, canone duodecimo: De his verò qui recedunt ex corpore, antiquę legis regula obſeruabitur etiàm nunc, ità vt fortè quis recedat ex corpore, vltimo ne-

Viaticum morientium.

ceſſario vitæ ſuæ viatico non defraudetur. Quòd ſi deſperatus aliquis, accepta communione ſuperuixerit, ſit inter eos qui ſola oratione communicant, donèc ſtatutum tempus compleatur. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, & Euchariſtiam poſtulant, in tradenda eis communione cura & probatio ſit Epiſcopi.

2. CONCILIVM Arelatenſe ſecundum, canone duodecimo: De his qui in pœnitentia poſiti vitam exceſſerunt, placuit nullum communione vacuum debere dimitti, ſed pro eo, quòd honorauit pœnitentiam, oblatio illius recipiatur.

3. CONCILIVM Aurelianenſe tertiũ, canone vigeſimoquarto: Si quis pœnitentię benedictione ſuſcepta ad ſecularem habitum militiāq; reuerti præſumpſerit, viatico conceſſo, vſque ad exitum excommunicatione plectatur.

4. CHRYSOSTOMVS lib. ſexto de Sacerdotio: Quidā mihi narrauit, non ille quidem ab alio edoctus, ſed dignus habitus, qui id & vidiſſet ipſe & audijſſet, quòd q de vita hac emigraturi ſunt, ſi myſteriorũ huiuſmodi cũ pura ac mũda cōſcientia fuerint participes, ſpiritũ efflaturi, ab angelis, illorũ corpora ſatellitũ more ſtipātib⁹, propter aſſumptum illud ſacrum hinc rectà in cælũ abducuntur.

PAVLINVS in vita B. Ambroſij, vt ſuprà in præcedenti quæſtione, D. 5.

1. E BERNARDVS in ſermone de cœna Domini: Cecidimus ſuper aceruum lapidum, & in luto: vndè non ſolùm inquinati, ſed etiam vulnerati, & grauiter quaſſati ſumus. Lauari quidem citò poſſumus, ad ſanādum verò opùs eſt curatione multa. Lauamur igitur in baptiſmo, quia deletur chirographum damnatiōis noſtræ: & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis concupiſcentia noceat, ſi tamen à conſenſu abſtineamus: atque ità tanquàm ſanies inueterati vlceris remouetur, dum tollitur damnatio, & reſponſum mortis, quod priùs indè manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritum vlceris huius ferre queat? Confidite quia & in hoc gratia ſubuenit, & vt ſecuri ſitis, ſacramēti Dñici corporis & ſanguinis precioſi inueſtiturā habetis. Duo enim illud ſacramētum operatur in nobis: vt videlicet & ſenſum minuat in minimis, &c.

Baptiſmo ſordes peccati abluuntur.

Euchariſtiæ virtute cōcupiſcentiæ motus minuuntur.

2. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, cap. 17. Pias quæſo cogitationes ſuſcipias, ſtudioſè ſanctéq; viuas, & benedictione participes, quæ (mihi crede) non mortē ſolùm, verumetiam morbos oēs depellit. Sedat enim, cùm in nobis maneat CHRISTVS, ſæuientē membrorũ noſtrorũ legē, pietatē corroborat, perturbatiōes animi

Morbos depellit, concupi-

extin-

extinguit. Ibid. Sicut parũ fermẽti (vt Paulus ait) totã maſſam fermẽtat, ſic paruula bñdictio totũ hominẽ in ſeipſum attrahit, & ſua gratia replet: & hoc modo in nobis Chriſt⁹ manet, & nos in Chriſto. ſcentiã ſedat, pietatem corroborat &c. 1 Cor. 5.

3. IDEM lib. 3. in Ioannẽ, cap. 37. Sciãt baptizati homines, & diuinæ gratiæ participes facti, ſi rariùs in Eccleſiã proficiſcãtur, & longo temporum ſpatio propter ſimulatã religionẽ myſticè cõmunicare Chriſto recuſent, ab æterna ſe vita procùl depellere: qppe recuſatio huiuſmodi, quãuìs ex religiõe proficiſci videatur, & ſcandalũ facit, & laqueos inſtruit: quare oportet oĩbus viribus à peccato mũdari, & rectè viuendi iactis fundamẽtis, magna cum fidutia ad ſumendã vitã cõcurrere. Sed variæ ſunt diaboli, multiplicesq́ ad decipiendũ inſidiæ. Nã primũ ad viuendũ turpiter inducit: deindè cùm malis onerati fuerint, tũc abhorrere à Chriſti gloria pſuadet, qua poſſent à turpitudine voluptatis, quaſi ab ebrietate reuocari. Quare demus operã, oro, vt vinculis eius abruptis, & iugo ſeruitutis peccatorum excuſſo, in timore Dño ſeruiamus. Et vt carnis voluptate p cõtinẽtiam ſeparata, ad cæleſtẽ gratiã accedamus, corporisq́ Chriſti, participes efficiamur. Sic enim, ſic inquam diabolũ fugabimus, & diuinæ naturæ participes, ad vitam & incorruptibilitatẽ aſcendemus. Totum hominẽ in ſeipſum attrahit, & ſua gratia replet. Incommoda & dãna rarò communicantium.

4. BERNARDVS, teſte D. Thoma Aquinate in opuſculo 59. capite vel prędicamento qnto, corpus Chriſti &c. vt in textu.

5. CHRYSOSTOMVS homilia 24. in priorẽ epiſtolã ad Corinthios: Quẽadmodùm frigida acceſsio piculoſa eſt, ità nulla myſticæ illius cœnæ participatio, peſtis eſt & interitus. Ipſa nanq; mẽſa animę noſtræ vis eſt, nerui mẽtis, fidutiæ vinculũ, fundamẽtũ, ſpes, ſalus, lux, vita noſtra. Si hinc hoc ſacrificio muniti migrabimus, maxima cum fidutia ſanctũ aſcẽdemus veſtibulũ, tanq̃ aureis quibuſdam veſtibus vndiq; cõtecti. Et quid futura commemoro? Nam dũ in hac vita ſumus, vt terra nobis cælum ſit, facit hoc myſterium. Communiõis intermiſſio. Per dignã cõmunionam fit vt terra nobis cælum ſit.

6. IDEM homilia 51. in Mattheũ: Tangamus ergò etiã nos fimbriam veſtimenti eius, vel potiùs, ſi volumus, ipſum totum habemus. non enim veſtis ſolùm, ſed corpus ipſius nobis propoſitũ eſt, vt non tãgamus ſolùmodò, ſed vt comedamus & ſaturemur. Adeamus igitur Chriſtũ ſinguli ęgrotãtes magna cũ fide. Nam ſi qui fimbriã veſtimenti eius tunc tetigerũt, rectè oẽs conualuerunt: quanto magìs corroborabimur, ſi totum in nobis habebimus? Cum fide aũt accedere, non eſt vt tantummodò propoſitũ corpus recipias, verumetiã multo magìs, vt mundo corde tangas, vt ſic adeas quemadmodùm ad ipſum CHRISTVM. Quid enim ſi vocem eius non audis? nónne Adhortatio ad communionem. Matt. 14.

ne vides iacentē, immò verò & loquentem per Euāgeliſtam ipſum audis? Credite igitur omnes, quia etiam nunc illa cœna celebratur, in qua CHRISTVS ipſe recūbebat. Nihil quippe intereſt inter illam & hanc. Non enim hæc ab homine, illa ab ipſo conficitur: ſed & hanc & illam ipſe efficit.

Cœna ipſa in qua Christus recumbebat, etiam nūc celebratur.

1. F BASILIVS ad Cæſariam Patritiam: Communicare per ſingulos dies, & participare de ſacro corpore & ſanguine CHRISTI, pulchrum eſt & valdè vtile, ipſo manifeſtè dicente: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Quis enim ambigit, quin frequens vitæ participatio, nihil aliud ſit, quàm pluribus modis viuere? Nos idcircò quater in ſingulis hebdomadis communicamus: in die Dominico, in quarto die hebdomadæ, in Paraſceue, & in Sabbato, ac in alijs diebus, ſi qua memoria fuerit ſancti alicuius. Et cętera, vt ſuprà, quæſtione octaua de Euchariſtia, B.4.

Ioan.6.

Frequēs communio quid ſit.

2. AMBROSIVS libro quinto de ſacramentis, capite quarto: Dixi vobis, quod ante verba CHRISTI, quod offertur, panis dicatur: vbi CHRISTI verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergò in oratione Dominica quæ poſteà ſequitur, ait: Panem noſtrum? Panem quidem dixit, ſed ἐπιούσιον dixit, hoc eſt, ſuperſubſtantialem. Non iſte panis eſt qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Ideò Græcè ἐπιούσιον dicitur. Latinus autem hunc panem quotidianum dixit, quem Græci dicunt aduenientem. Quia Græci dicunt τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν aduenientem diem. Ergò quod Latinus dixit, & quod Græcus, vtrunque vtile videtur. Græcus vtrunque vno ſermone ſignificauit, Latinus quotidianum dixit. Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodùm Græci in Oriente facere conſuẽrunt? Accipe quotidiè, quod quotidiè tibi proſit. Sic viue, vt quotidiè, merearis accipere. Qui non meretur quotidiè accipere, non meretur poſt annum accipere: quomodò Iob ſanctus pro filijs ſuis offerebat quotidiè ſacrificium, nè fortè aliquid vel in corde, vel in ſermone peccâſſent. Ergò tu audis quòd quotieſcunquè offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Domini, eleuatio Domini ſignificetur, & remiſsio peccatorum: & panem iſtum vitæ nō quotidianum aſſumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus. Medicina eſt cæleſte & venerabile ſacramentum. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè. Quotidiè ſi accipis, quotidiè tibi hodiè eſt. Si tibi hodiè eſt-

Panis ſuperſubſtantialis.

Rara cōmūio reprehenditur.

Iob.1.

CHRI-

CHRISTVS, tibi quotidiè reſurgit. Quomodò? Filius meus es tu, ego hodiè genui te. Pſal. 2.

3. CYRILLVS ſermone ſexto de oratione Dominica: Panem noſtrum vocamus, quia CHRISTVS, noſter (qui corpus eius cõtingimus) panis eſt. Hunc autem panem dari nobis quotidiè poſtulamus, nè qui in CHRISTO ſumus, & euchariſtiam quotidiè ad cibum ſalutis accipimus, intercedẽte aliquo grauiore delicto, dum abſtenti & non communicantes à cæleſti pane prohibemur, à CHRISTI corpore ſeparemur, ipſo prædicante & monente: Ego ſum panis vitæ qui de cælo deſcendi. Si quis ederit de meo pane, viuet in æternum. Panis autem, quem ego dedero, caro mea eſt pro ſeculi vita. Quandò ergò dicit in æternum viuere, ſi quis ederit de eius pane: vt manifeſtum eſt eos viuere, qui corpus eius attingunt, & euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ità contrà timendum eſt & orandum, nè, dum quis abſtentus ſeparatur à CHRISTI corpore, procùl remaneat à ſalute, comminante ipſo & dicente: Niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Et ideò panem noſtrum, id eſt, CHRISTVM dari nobis quotidiè petimus, vt qui in CHRISTO manemus & viuimus, à ſanctificatione eius & corpore non recedamus.

Separari à cõmunione Euchariſtiæ, quã graue. *Ioan. 6.* *Ibidem.*

4. HIERONYMVS in epiſtola vigeſimaoctaua ad Lucinium: De ſabbato quod quæris, vtrùm ieiunandum ſit: & de euchariſtia, an accipienda quotidiè, quod Romanæ eccleſiæ & Hiſpaniæ obſeruare perhibentur: ſcripſit quidem & Hippolytus vir diſertiſsimus, & carptìm diuerſi ſcriptores è varijs authoribus edidêre. Sed egò illud te breuiter admonẽdum puto, traditiones eccleſiaſticas (præſertim quæ fidei non officiant) ità obſeruandas, vt à maioribus traditę ſunt: Nec aliorum conſuetudinem, aliorum contrario more ſubuerti. Atquì vtinàm omni tempore ieiunare poſsimus, quod in Actibus Apoſtolorum diebus Pentecoſtes, & die Dominico, Apoſtolum Paulum, & cum eo credentes feciſſe legimus. Nec tamen Manichęæ hæreſeos accuſandi ſunt, cùm carnalis cibus præferri nõ debuerit ſpirituali: Euchariſtiam quoquè abſque condemnatione noſtrî, & pungente conſcientia, ſemper accipere, & Pſalmiſtam audire dicentem: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus: & cum eo canere, Eructauit cor meum verbum bonum.

Quotidiana communio olim in vſu Romæ & in Hiſpanijs fuit. *Act. 13. 20. 27.* *Vtinã poſsimus ſemper Euchariſtiam dignè percipere.* *Pſal. 33. & 44.*

5. CYRILLVS libro tertio in Ioannem, capite trigeſimoſeptimo, vt ſuprà, hac quæſtione, E 3.

X

Quænam ad Euchariſtiam dignè ſumendam, eiusq́; fructus conſequendos requiruntur?

a 1.Cor.11.f & ibidèm Theophylact. & Anſelmus. Item Greg. in 1. Reg. lib.2.cap.1.

b Sermone 1. de temp.

A Expedita eſt Apoſtoli reſponſio: [a] *Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat:* quemadmodùm & Auguſtinus [b] dixit: In CHRISTI corpore vita noſtra conſiſtit: mutet ergò vitam, qui vult accipere vitam.

B Hęc autem probatio ſuî, & vitę mutatio in quatuor potiſſimùm rebus verſatur, videlicet vt adſit fides, pœnitentia, mentis attentio, & Chriſtiani hominis habitus decens.

c Baſil. quæſt 172. in regulis breuiorib. ſiue compend. explicatis.

d 1.Tim.3.d

C Fides hoc poſtulat, nè [c] de his quę diximus, alijsq́ue ſimilibus ad hoc myſterium ꝑtinentibus, quicquam dubites. Id fiet, ſi ſimpliciter quidem In fide atque ſententia [d] Eccleſiæ, vt eſt ſanè neceſſarium, per omnia acquieſcas.

e Baſil. lib. 1. de baptiſ. cap.3. & lib.2. cap.3. Cypri de lapſis. Concilium Triden. ſeſ. 13. cap 7. Heſych. in cap. 26. Leu. Chryſoſt homilia 30. in Geneſim, & homil. 10. in Matt.

f Chryſoſt. homi. 83 in Matt & 3 ad Ephe. 60. & 61. ad pop Antioche.

D Pœnitentia, [e] de qua mox plura dicemus, peccatorum deteſtationem & explicatam coram Sacerdote confeſſionem, impetratamq́ue abſolutionem exigit.

E Animus deindè [f] præſens accedat opùs eſt, qui ſeſe per meditationes & precationes

pias

[g] pias ad hoc tantum Sacramẽtum ſeriò conuertat.

g Ambro. in oratione ante Miſſam

F Poſtremò decens habitus & compoſitio poſtulat, ad ſacram Synaxim neminem, niſi [h] caſtum, [a] ieiunum, modeſtum, humilem, [b] ſupplicem, minimeque ſordidum accedere.

h Auguſt. ſer. 2. & 252. de tempore.
a Aug. ad Ianuarium, epiſt. 118. cap. 6.
b Orig homil. 5. in diuerſ euangelij locos.

G Qui verò ſacram Euchariſtiam indignè ſumunt, non vitam, ſed iudicium ſibi ſumunt, & [c] rei ſunt corporis & ſanguinis Domini, Apoſtolo teſte: quales cum Iuda & Iudęis ſanguinarijs CHRISTI hoſtibus grauiſſimè condemnabuntur.

c 1. Cor. 11 g Chryſoſt. homil. 45 in Ioan. & 61. ad pop. Ant. Baſ. lib. 2. de bap. quæſt. vel cap 3. Theodoret. in 1. Cor. cap. 11.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios 11. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Qui enim mãducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, nõ dijudicans Corpus Domini. Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus, non vtiquè iudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

PATRES.

1. A THEOPHYLACTVS in caput vndecimum prioris ad Corinthios: Non alium tibi iudicem attribuo, verùm teipſum tibi ipſi commendo. Iudica igitur & explora conſcientiam tuam, & ſic accede, non quandò fuerint feriæ, ſed quandò purum teipſum ac dignum inueneris.

Exploranda conſcientia ante communionem.

Probatio quæ fit ante cõmunionem quomodò intelligenda.

2. ANSELMVS in eundem locum: Nemo præſumat accedere indignus, ſed homo, id eſt, rationabiliter agens, probet, id eſt, diſcutiat & examinet priùs ſeipſum, qui etiàm ex eo quòd homo eſt, ſine peccato non eſt. Probet anteà ſeipſum, id eſt, vitam ſuam inſpiciat & conſideret, an dignè poſsit accedere, vel non. Raro enim poteſt inueniri quiſquam ità magnus & iuſtus, vt in eo per diſcuſsionem nõ inueniatur aliquid, quod debeat eum à corpore & ſanguine Domini retardare, niſi confeſſus fuerit illud, & per pœnitentiam deleuerit. Probet ſe, & ſic, id eſt, poſtquàm ſe probauerit, edat de pane illo, & bibat de calice, quia tunc ei proderit. Ideò priùs ſe diſcutiat & purget, quia qui manducat & bibit indignè, id eſt, ſine ſuî examinatione, iudicium ſibi manducat & bibit. Indignè manducat & bibit, qui vel aliquod graue peccatum, vel multa leuia commiſit, & non confitetur ea priuſquàm ad communionem accedat.

Confeſsio & pœnitentia.

Indignè quis communicet.

3. GREGORIVS libro ſecundo, capite primo in librum primum Regum: Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Quid enim eſt hoc loco ſe probare, niſi euacuata peccatorum nequitia, ſe probatum ad Dominicam menſam, & purum exhibere? De repletis etiàm ſubdit: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit. Qui ergò quotidiè delinquimus, quotidiè ad pœnitentiæ lamenta curramus, quia ipſa ſola virtus eſt, quæ euacuat, quod in ventre animæ culpa coadunat. Et tũc verè famelici ſaturantur, quia quo ſtudioſiùs mundamur lamento pœnitentiæ, eo vberiorem diuinæ gratiæ fructum recipimus in ſpiritali refectione.

Probatio qualis.

1. Cor. 11.

Pœnitentiæ vis.

4. AVGVSTINVS ſermone primo de tẽpore: Quantùm poſſumus cum Dei adiutorio laboremus, vt cum ſyncera & pura conſcientia & mundo corde, & caſto corpore ad altare Domini poſsimus accedere, & corpus & ſanguinem eius non ad iudicium, ſed ad remedium animæ noſtræ mereamur accipere. In CHRISTI enim corpore vita noſtra conſiſtit, ſicut ipſe dixit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Mutet ergò vitam, qui vult accipere vitam. Nam ſi nõ mutet vitam, ad iudicium accipiet vitam, & magìs ex ipſa corrumpitur quàm ſanetur, magìs occiditur quàm viuificetur.

Pura conſciẽtia accedẽdũ & caſto corpore.

Ioan. 6.

Vitæ mutatio neceſſaria eſt.

5. BASILIVS Magnus quæſtione centeſima ſeptuageſimaſecunda, ex quæſtionibus compendiò explicatis: ſiue, in regulis breuioribus, interrogatione eadem: Quanto cum timore, qualíve cum animi perſuaſione, affectionéve corpus & ſanguinem CHRISTI com-

communicemus? Reſp. De timore quidem habemus Apoſtolum, q dicit, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi mãducat & bibit. Fidem autem faciunt verba Domini, qui dixit, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem: & teſtimonium etiam Ioannis, qui cùm gloriam verbi priùs poſuiſſet, pòſt confeſtìm modum aſſumptæ humanitatis adiecit, cũ dixit, Verbum caro factum eſt & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. itemq; Apoſtoli, apud quem ſcriptum eſt, Quòd cùm in forma Dei eſſet, nõ rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiẽs, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Quotieſcunquè igitur animus, fide his atque huiuſmodi verbis adhibita, qua quidẽ in cognitiõem venerit maieſtatis tantæ gloriæ, qua verò incredibilem magnitudinem humilitatis & obedientiæ admiratus fuerit, ꝙ videlicet ille talis ac tantus patri obediens, fuerit vſque ad mortem pro vita noſtra: prorſùs in eo charitatem arbitror excitari erga Deum patrem, qui proprio filio non pepercerit, ſed pro nobis omnibus illum tradiderit: ſimiliterq; impelli ad diligendum vnigenitũ filium, qui obediens fuit vſque ad mortem pro redemptione & ſalute noſtra: atq; ità aſſentiri Apoſtolo poteſt, qui quidem ijs qui ſani ſunt, quandam veluti regulam exponit, eam videlicet, quæ in his bona eſt conſcientia, cùm ait, Charitas CHRISTI vrget nos, æſtimãtes hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergò omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt CHRISTVS, vt qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit. Hoc modo animo affectus, & paratus eſſe debet, qui panem & calicem communicat.

1 Cor. 11. Luc. 22.

Fides de veritate corporis Dominici & maieſtate ac bonitate eius ante cómunionem eſt in primis neceſſaria.

Ioan. 1.

Philip 2

Vndè charitas excitetur.

Rom. 8.

2. Cor. 5.

1. D BASILIVS Magnus libro primo de baptiſmo, capite tertio: Oportet igitur accedẽtem ad corpus ac ſanguinem Domini, ad recordationem eius qui pro nobis eſt mortuus ac reſurrexit, non ſolùm purum eſſe à quouis inquinamento carnis ac ſpiritus, nè ad iudicium edat & bibat, ſed & euidenter oſtẽdere & exprimere memoriam eius qui pro nobis mortuus eſt ac reſurrexit, in eo, quod & mortificatus eſt, peccato, mundo, ac ſibijpſi, & Deo viuit in Chriſto IESV Domino noſtro.

Purum eſſe oportet ab omni inquinamento carnis & ſpiritus

2. IDEM libro ſecundo de baptiſmo, capite tertio: Grauiſsimũ ſuppliciũ in lege Deus aduersùm eos decreuit, qui cùm ſint immũ-

Immundi qui ad ſancta acceſſerũt, quò

di,ſancta contingere nõ verentur. Typicè nanq; illis quidem,nobis verò admonitionis gratia,ſcriptum eſt ad hũc modum: Et locutus eſt Dñs ad Moyſen,dicens:Dic Aaroni & filijs eius:Abſtineant à ſanctis filiorũ Iſrael,nec polluant nomen meũ ſanctum,quæcunque illi mihi ſanctificant. Ego Dñs: Dic illis, in generationibus ipſorum: Quiſquis hominum ab omni veſtro ſemine, ad ſancta, quæcunque filij Iſrael Dño ſanctificant, in immunditia ſua conſtitutus, accedit, exterminabitur anima illius à facie mea. Ego Dñs. Si tales minę adverſùm eos poſitæ ſunt,qui temerè ad ſacra accedunt q̃ ab hominibus ſanctificantur: quid dicẽdum eſt de eo, qui in tantũ ac tale myſterium temerarius eſt? Quãto enim maius aliquid is eſt templo,ſecundùm Dñi vocem,tãto grauius & terribilius eſt,in animæ impuritate conſtitutum, corpus Chriſti temerè contingere, quàm ſit accedere ad arietes vel tauros,dicente Apoſtolo: Itaq; qui edit panem aut bibit poculũ Dñi indignè, reus erit corporis & ſanguinis Dñi: immò vehementius ac terribilius iudicium per repetitionẽ exprimente,cùm dicit: Probet aũt quiſq; ſeipſum,& ſic de pane hoc edat & de poculo bibat. Qui nanq; manducat ac bibit indignè,iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Dñi. Quòd ſi in immunditia tantùm conſtitutus (Immunditiæ verò proprietatem typicè ex lege diſcimus) tã terribile iudiciũ habet, quanto magis,q cũ in peccato ſit,corpus Dñi cõtingere audet,grauius ſibi accerſit iudiciũ? Mũdemus itaq; nos ab omni inqnamento. (differẽtia verò inqnamẽti & immũditię, ſapiẽtibus eſt manifeſta) atq; ità ad ſancta accedamus,vt iudiciũ eorũ q Dñm occiderũt,effugiamus: ꝓptereà q̃ quiſquis ederit panẽ, & biberit poculũ Dñi indignè, reus erit corporis ac ſanguinis Dñi. Habebimus aũt vitã æternã,ſicut ꝓmiſit,qui mẽtiri nequit,Dñs ac Deus noſter Ieſus Chriſtus,ſi edentes ac bibentes memores fuerimus eius q pro nobis eſt mortuus, & ſententiã Apoſtoli ſeruauerimus,dicentis: Dilectio nanque Dei nos conſtringit, iudicantes hoc, quòd ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, omnes itaque mortuos eſſe. Et pro omnibus mortuum eſſe,vt qui viuũt,iam non ampliùs ſibijpſis viuant,ſed ei qui pro nobis eſt mortuus ac reſurrexit,quod & in baptiſmate profeſsi ſumus ac polliciti.

Leui. 21. & 22.

Quàm periculoſum ſit indignè cõmunicare & quã graue peccatum.

1. Cor. 11.

Iudicium eorum qui Dominum occiderunt,incurritur.

2. Cor. 5.

3. CYPRIANVS in ſermone de lapſis: Cõtra euãgelij vigorẽ & Dei legẽ temeritate quorundã laxatur incautis cõmunicatio: irrita & falſa pax,periculoſa dantibus,& nihil accipiẽtibus profutura. Nõ quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt, grauiſsimi extremique de-

delicti memoria ſublata eſt. Operiuntur morientiũ vulnera: & plaga letalis altis & profundis viſceribus infixa, diſsimulato dolore cõtegitur. A diaboli aris reuertentes, ad ſanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini corpus inuadũt, quandò occurrat ſcriptura diuina & clamet & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcunque manducauerit ex carne ſacrificij ſalutaris, quod eſt Domini, & immunditia ipſius ſuper ipſum eſt, peribit anima illa de populo ſuo. Apoſtolus item teſtatur & dicit: Non poteſtis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini communicare & menſæ dæmoniorũ. Idem contumacibus & peruicacibus comminatur & denunciat, dicens: Quicunq; ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contẽptis, vis infertur corpori eius & ſanguini: & plùs modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cùm Dominum negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologeſin factam criminis, ante purgatam cõnſcientiam ſacrificio & manu ſacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis, pacẽ putant eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant.

Leuit. 22.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

Vis infertur corpori & ſanguini Domini.

Ante expiata delicta & exomologeſim factam criminis

4. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite ſeptimo: Si non decet ad ſacras vllas functiones quempiam accedere, niſi ſanctè: certè, quo magìs ſanctitas & diuinitas cæleſtis huius Sacramenti viro Chriſtiano comperta eſt, eo diligentiùs cauere ille debet, nè abſq; magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat, p̃ſertim cùm illa plena formidinis verba apud Apoſtolũ legamus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Quare communicare volenti reuocãdum eſt in memoriam eius præceptum: Probet ſeipſum homo. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationẽ neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantunuìs ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali Confeſsione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat. quod à Chriſtianis omnibus, etiam ab ijs ſacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc ſancta Synodus perpetuò ſeruandũ eſſe decreuit, modò non deſit illis copia confeſſoris. quòd ſi, neceſsitate vrgente, ſacerdos abſque præuia confeſsione celebrauerit, quamprimùm cõfiteatur. Ibidèm canone vndecimo: Si quis dixerit, ſolam fidem eſſe ſufficiẽtem

Cum reuerẽtia cur accedendum.

1. Corint. 11.

Qualis probatio neceſſaria

Notent ſacerdotes.

Sola fides nõ eſt ſufficiens præparatio.

igitur nauſeans accedat, nemo remiſſus, ſed excitati, incenſi ac feruentes omnes accedant. Nam ſi Iudæi ſtantes, calceati, & baculos in manibus habentes cum feſtinatione comedebant, quãto magis nobis vigilandum eſt? Nam illi ab Aegypto in Palęſtinam erant profecturi, ac ideò viatoris habitum habebãt: tu de terra in cælum aſcenſurus es. Vigilandum igitur eſt: non enim paruum ſupplicium indignè communicantes expectat. Et poſt pauca: Qua igitur re mundiorem eſſe nõ oportet eum, qui hoc ſacrificio participaturus eſt: quos radios ſolares non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertractat, os quod igne impletur ſpiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili ſanguine? Veniat in mentem tibi quo ſis honore honoratus, qua menſa fruaris. Ea nanque re nos alimur, quam angeli videntes tremunt, nec abſque pauore propter fulgorem, qui indè reſilit, adſpicere poſſunt, & nos in vnã cum illo maſſam reducimur: Chriſti corpus vnum, & caro vna facti ſumus. Quis loquetur potẽtias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? quis paſtor vnquàm membris ſuis oues ſuas nutriuit. Et paucis interiectis: Non videtis quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua preſsione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoquè ad hanc menſam, & ad huius calicis ſpiritalem accedamus papillam: immò verò maiore deſiderio quaſi lactẽtes pueri, gratiam ſpiritus ſugamus: vnus ſit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi hoc alimẽto ſpiritali priuamur.

Animo præſenti ad communioné accedendum, & magno cum deſiderio.

Pſal. 105. Similitudo pulchra.

Vnus ſit nobis dolor, ſacra communiõe priuari.

2. IDEM homilia tertia in Epiſtolam ad Epheſios, & ſexageſima prima ad populum Antiochenum: Quotquot in corpore Chriſti communicamus, quotquot ſanguinem illius deguſtamus, cogitemus quòd illius corpus & ſanguinem guſtamus, qui in cæleſtibus ſedet, qui ab angelis adoratur, qui proximè conſiſtit immortali Dei potentiæ. Et quibuſdam interpoſitis: Adſtat menſa regia, adſunt angeli menſæ huius miniſtri, adeſt rex ipſe, & tu oſcitabundus adſtas? Sordidis indutus es, & nihil curas? Sed veſtibus es mundis? Recumbe itaque & communica. Quotidiè venit, vt diſcumbentes videat, omnibus loquitur, & nunc etiam in conſcientijs dicit, &c.

Quid cogitandum.

3. AMBROSIVS habet in tomo quarto poſt librum de dignitate ſacerdotali duas precationes ad Miſſam præparantes. Prior ſic incipit, Summe Sacerdos & vere Pontifex IESV CHRISTE &c. Altera verò, Summa & incompræhenſibilis natura &c.

1. F AVGVSTINVS ſermone ſecundo de tempore: Inuitati ſumus ad menſam, vbi nõ inuenitur cibus hominum, ſed panis po-

nitur Angelorum. Et ideò quotieſcunquè aut dies natalis Domini, aut reliquę feſtiuitates adueniunt, ſicut frequenter admonui, ante plures dies nõ ſolùm ab infelici concubinarum conſortio, ſed etiã à proprijs vxoribus abſtinete.

Caſto corpore accedẽdũ.

2. IDEM ſermone ducenteſimo quinquageſimoſecundo de tẽpore: Qui ad iſtud altare caſto corpore & mundo corde cum munda & ſecura conſcientia venit, ad illud altare quod in cælis eſt, felici transmigratione perueniet. Ad extremum, fratres chariſſimi, nõ eſt graue nec laborioſum quod ſuggero: hoc dico quod vos frequenter facere adſpicio. Oẽs viri qñ cõmunicare deſiderant, lauãt manus ſuas: & oẽs mulieres nitida exhibẽt linteamina, vbì corpus Chriſti accipiãt. Nõ eſt graue quod dico, fratres: quõ viri lauant aqua manus ſuas, ſic eleemoſynis lauent conſcientias ſuas. Similiter & mulieres quomodò nitidum exhibent linteolum, vbì corpus Chriſti accipiant: ſic corpus caſtum & cor mundum exhibeant, vt cum bona conſcientia Chriſti ſacramenta ſuſcipiant. Rogo vos fratres, nunquìd eſt aliquis, qui in arca ſordibus plena velit mittere veſtem ſuam? Et ſi in arca ſordibus plena veſtis non mittitur precioſa, qua fronte in anima quæ peccatorum ſordibus inquinatur, Chriſti Euchariſtia ſuſcipitur?

Caſto corpore & mundo corde.

Mũditia etiã externa.

3. ITEM in epiſtola centeſima decimaoctaua, ad Ianuarium, capite ſexto: Liquidò apparet, quandò primùm acceperunt diſcipuli corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe ieiunos. Nunquìd tamen propterea calumniandum eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quòd à ieiunis ſemper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui ſancto, vt in honorem tanti ſacramenti in os Chriſtiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm exteri cibi. Nam ideò per vniuerſum orbẽ mos iſte ſeruatur. Neque enim quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi aut cœnati fratres ad illud ſacramentum accipiendum conuenire debent, aut ſicut faciebant quos Apoſtolus arguit & emendat, menſis ſuis iſta miſcere. Nanq; Saluator quo vehementiùs cõmendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat. Et ideò non præcepit quo deinceps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis per quos eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hũc locum. Nam ſi hoc ille monuiſſet, vt poſt cibos alios ſemper acciperetur, credo quòd eum morem nemo variaſſet.

In vniuerſa eccleſia à ieiunis corpus Chriſti accipitur.

1. Cor. 11.

Cur Chriſtus poſt cœnam corpus & ſanguinẽ Apoſtolis porrexerit.

Ordinem & modum communicãdi reliquit Eccleſiæ & Apoſtolis.

4. ORIGENES in diuerſos euangelij locos, homilia quinta: Quandò ſanctum cibum illudq; incorruptum accipis epulum, quã-

dò vitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humiliās temetipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Centurionis verbis vtendum in communione. Matth 8.

1. G Chryſoſtomus homilia quadrageſimaquinta in Ioannē, & ſexageſimaprima ad populum Antiochenum: Si purè acceſſeris, ad ſalutem acceſsiſti: ſin praua conſcientia, ad pœnam & ſuppliciū. Qui enim mãducat & bibit indignè ſanguinem Domini, iudicium ſibi manducat & bibit. Nam ſi qui regiam purpuram coinquinant, haud ſecùs, quàm qui ſcindunt, puniuntur: quid mirum ſi qui immunda conſcientia Chriſti corpus accipiunt, idem ſupplicium ſubeant, quod qui eum clauis cruci affixerunt? Vide quàm formidandā pœnam his minetur Paulus: Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur: quanto magìs putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt? 1. Cor 11. Supplicium idē cū ijs qui cruci Chriſtū ſuffixerunt. Heb. 12.

2. BASILIVS Magnus libro ſecūdo de baptiſmo, quæſtione vel capite tertio, vt ſuprà, in hac quæſtione. C.

3. THEODORETVS in caput vndecimum prioris ad Corinthios: Illud autem, Reus erit corporis & ſanguinis, hoc ſignificat, quòd quemadmodùm tradidit ipſum Iudas, ipſi autem inſultārūt, & eum probris & conuicijs affecerunt Iudæi, ità eum ignominia & dedecore afficiunt, qui ſanctiſſimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & inceſtum os immittunt. Iudæ & ſanguinarijs Iudæis cōparātur indignè cōmunicātes.

DE POENITENTIAE SACRAMENTO.

I

Quid eſt Pœnitentiæ Sacramentum?

A EST in quo Sacerdotalis abſolutio à peccatis, quæ deteſtatus riteque confeſſus quis fuerit, impenditur. Tridēt ſeſ. 14 cap. 1. & cā. 1. Itē ſeſ 6. cap. 14 & can. 29. Florēt & Cōſtantiēſe ſeſs. 15. Bernar. in vita Malach.

B Quam abſoluendi poteſtatem vt in Eccleſia

certam haberemus, diuina promiſſio [a] Sacerdotibus facta hæc fuit: [b] *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retẽta ſunt.* Tum in alio loco, *Amen dico vobis*, inquit [c] Dominus, *quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erũt ſoluta & in cælo.*

a Trid ſeſ 14 cap. 6. & can. 10. Amb. l. 1. de pœnitẽ. c 2 & 7. Itẽ l. 2. c 2.
b Ioan. 20 f. Ibidẽ Cyrill. l. 12. c 56 Greg homil. 26. in Euang Chryſoſt. homil. 85 in Ioan.
c Matth. 18. c Cyprian. lib. 1. epiſt 2. ad Cornel. Hilar. can. 16 in Matth. Hiero. ad Heliod epiſt. 1 Auguſt. lib. 20 de Ciuita. Dei, cap 9 Chryſoſt homil. 5. de verbis Eſaiæ, vidi Dominum.

C Ex quibus liquidò cernitur, pręſtantem & conſolationis plenam Sacramenti huius efficaciam eſſe, vt quo remittãtur quæcunq; peccata fœdiſſimè perpetrata, & ſoluãtur indiſcriminatìm, qui coram Deo reas habent conſcientias: idque Sacerdotum miniſterio ex diuina CHRISTI inſtitutione. Quare Sacerdotum poteſtas & authoritas nunc longè quàm [d] olim, eſt excellentior plurisque facienda, vt quibus non corporis lepram, verũ animæ ſordes nõ dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt, [e] Chryſoſtomo teſte. Et Auguſtinus: [f] Quid facit Eccleſia, inquit, cui dictum eſt, quæ ſolueritis, ſoluta erunt? niſì quod ait Dominus ad diſcipulos: [g] *Soluite illum, & ſinite abire?*

d Leuit 4 e f g. 5 b d. 6. a 13 a 14 a Matth 8. a Lucæ 17. d
e Chryſoſt. lib. 3. de Sacerdotio.
f Auguſt de verbis Domini ſermo. 8 Vide etiã ſer. 44 & in Ioan. tract 40. Item homil 27. ex 50. & in Pſal. 101. cõc. 2
g Ioan. 11. f

SCRIPTVRAE.

IOANNIS vigeſimo: Accipite ſpiritum ſanctũ &c.

MATTHAEI decimooctauo: Amẽ dico vobis, quæcunq; alligaueritis &c.

LEVITICI quarto: Si peccauerit princeps, & fecerit vnũ è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur: & poſteà intellexerit peccatum ſuum, offeret hoſtiam Domino, hircum de capris immaculatum. Ponetque manum ſuam ſuper caput eius: cumq; immolauerit eum in loco vbi ſolet mactari holocauſtum coram Domino, quia pro peccato eſt, tinget ſacerdos digitum in ſanguine hoſtiæ pro peccato, tãgens cornua altaris holocauſti, & reliquum fundens ad baſim eius Adipem verò adolebit ſupra altare, ſicut in victimis pacificorum fieri ſolet rogabitque pro eo ſacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quòd ſi peccauerit anima per ignorantiam de populo terræ, vt faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat, & cognouerit peccatũm ſuum, offeret capram immaculatam. Ponetq; manus ſuper caput hoſtiæ quæ pro peccato eſt, & immolabit eã in loco holocauſti. Tolletque ſacerdos de ſanguine in digito ſuo: & tangens cornua altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim eius Omnem autem adipem auferens, ſicut auferri ſolet de victimis pacificorum, adolebit ſuper altare in odorem ſuauitatis Domino rogabitque pro eo, & dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem ſcilicet immaculatam: ponet manum ſuper caput eius, & immolabit eam in loco vbi ſolent cædi holocauſtorum hoſtiæ. Sumetque Sacerdos de ſanguine eius digito ſuo, & tangens cornua altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim eius. Omnem quoquè adipem auferens, ſicut auferri ſolet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit ſu-

per altare incenſum Domini:rogabitq; pro eo & pro peccato eius,& dimittetur ei.

Deinde capite quinto:Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs ſuis, vt vel malè quid faceret, vel benè, & idipſum iuramento & ſermone firmauerit, oblitaque poſteà intellexerit delictum ſuum,agat pœnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnam ſiue capram,orabitque pro ea ſacerdos & pro peccato eius: ſin autem non potuerit offerre pecus,offerat duos turtures, vel duos pullos columbarũ Domino, vnum pro peccato, & alterum in holocauſtum, dabitque eos ſacerdoti. Qui primùm offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas,ità vt collo adhæreat, & non penitùs abrumpatur Et aſperget de ſanguine eius parietem altaris.quicquid autem reliquum fuerit,faciet diſtillare ad fundamentum eius,quia pro peccato eſt. Alterum verò in holocauſtum adolebit, vt fieri ſolet:rogabitque pro eo ſacerdos,& pro peccato eius,& dimittetur ei. Et paulò pòſt: Anima ſi præuaricans cæremonias, per errorem in his quæ Domino ſunt ſanctificata,peccauerit,offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis,iuxta pondus ſanctuarij:ipſumque quod intulit damni reſtituet, quintam partem ponet ſuprà, tradens ſacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem,& dimittetur ei. Anima ſi peccauerit per ignorantiam, feceritque vnum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem ſuam, offeret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti,iuxta menſuram æſtimationemque peccati: qui orabit pro eo,quia neſciens fecerit:& dimittetur ei,quia per errorem deliquit in Domino.

Item capite ſexto:Locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Anima quæ peccauerit, & contempto Domino nega-

uerit

uerit proximo ſuo depoſitum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniam fecerit, ſiue rem perditam inuenerit, & inficians inſupèr peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam inſupèr partem Domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum ſacerdoti, iuxta æſtimationem menſuramq́; delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro ſingulis, quæ faciendo peccauit.

LEVITICI decimotertio: Locutusque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens: Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus color ſiue puſtula, aut quaſi lucens quippiam, id eſt plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius. Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipſamque ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad arbitrium eius ſeparabitur. Sin autem lucens candor fuerit, &cæt. Et poſt pauca: Quòd ſi rursùm caro verſa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit, conſiderabit eum ſacerdos, & mundum eſſe decernet. Iterùm: Porrò ſi ſteterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronunciet mundum.

ITEM capite decimoquarto: Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Hic eſt ritus leproſi quandò mundandus eſt: Adducetur ad ſacerdotem, qui egreſſus de caſtris cùm viderit lepram eſſe mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quos veſci lici-

licitum eſt, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyſſopum. & vnum ex paſſeribus immolari iubebit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino & cocco hyſſopo tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo adſperget illũ qui mundandus eſt, ſeptiès, vt iure purgetur: & dimittet paſſerem viuum, vt in agrum auolet, &c. Rogabitque pro eo ſacerdos coram Domino, & faciet ſacrificium pro peccato. tunc immolabit holocauſtum, & ponet illud in altari cum libamentis ſuis, & homo ritè mundabitur, &c.

MATTHAEI octauo: Vade, oſtende te ſacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.

LVCAE decimoſeptimo: Ite, oſtendite vos ſacerdotibus: Et factum eſt, dum irent, mundati ſunt.

PATRES.

Cur inſtitutũ ſit Pœnitẽtiæ Sacramentũ.

1. A CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta in doctrina de Sacramento pœnitentiæ, capite primo: Si ea in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum eſſet, vt iuſtitiam in Baptiſmo ipſius beneficio & gratia ſuſceptam, conſtanter tuerentur, non fuiſſet opùs, aliud ab Baptiſmo Sacramentum ad peccatorum remiſsionem eſſe inſtitutũ. Quoniam autem Deus, diues in miſericordia, cognouit figmentum noſtrum, illis etiam vitę remedium contulit, qui ſeſe poſteà in peccati ſeruitutem, & Dæmonis poteſtatem tradidiſſent, Sacramentum videlicet Pœnitentiæ, quo lapſis poſt baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicatur. Fuit quidem Pœnitẽtia vniuerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinâſſent, quouis tempore ad gratiam & iuſtitiam aſſequendam neceſſaria, illis etiam qui Baptiſmi Sacramẽto ablui petiuiſſent, vt peruerſitate abiecta & emendata, tantam DEI offenſionem cum peccati odio, & pio animi dolore deteſtarentur. vndè Propheta ait: Cõuertimini, & agitẽ pœnitẽtiam ab omnibus iniquitatibus veſtris: & nõ erit vobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit: Niſì pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Et princeps Apoſtolorũ Petrus

Pœnitentia ſemper fuit neceſſaria ad gratiam aſſequendam.

Ezech. 18.

Luc. 13.

trus peccatoribus baptiſmo initiandis, pœnitentiam commēdans, dicebat: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm. Porrò nec ante aduentum CHRISTI Pœnitentia erat Sacramentum, nec eſt poſt aduentum illius cuiquam ante baptiſmum. Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus, inſufflauit in diſcipulos ſuos, dicens: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles, poſt baptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam, vniuerſorum patrū conſenſus ſemper intellexit. Et Nouatianos, remittendi poteſtatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Eccleſia Catholica, tanquàm hæreticos exploſit atque condemnauit. Quare veriſsimum hunc illorum verborū Domini ſenſum ſancta hęc Synodus probās & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad poteſtatem prædicandi verbum Dei, & CHRISTI Euangelium annunciandi, contra huiuſmodi ſacramenti inſtitutionem falsò retorquent.

Act. 2.

Quādò Sacramentum inſtitutum.

Ioan. 20.

2. ET canone primo: Si quis dixerit, in catholica eccleſia Pœnitentiam non eſſe verè & propriè Sacramentum, pro fidelibus, quotiès poſt baptiſmum in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis, à CHRISTO Domino noſtro inſtitutum, anathema ſit.

Verè & ꝑpriè ſacramentum à Chriſto inſtitutum.

3. IDEM Concilium Tridentinum ſeſsione ſexta, capite decimoquarto: Qui verò ab accepta iuſtificationis gratia per peccatum exciderunt, rurſus iuſtificari poterunt, cùm excitante Deo per pœnitentiæ Sacramentum, meritò CHRISTI amiſſam gratiam recuperare curauerint. hic enim iuſtificatiōis modus eſt lapſi reparatio, quam ſecundam poſt naufragium deperditæ gratiæ tabulam ſancti Patres aptè nuncupârunt. Etenim pro ijs qui poſt baptiſmum in peccata labuntur, CHRISTVS IESVS ſacramentum inſtituit Pœnitentię, cùm dixit: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Vndè docendum eſt, Chriſtiani hominis pœnitentiam poſt lapſum, multò aliam eſſe à baptiſmali, eaq; contineri nō modò ceſſationem à peccatis, & eorum deteſtationem, aut cor contritum & humiliatum, verumetiam eorundem ſacramentalem confeſsionem ſaltem in voto, & ſuo tempore faciendam, & ſacerdotalem abſolutionem, itemq; ſatisfactionem per ieiunia, eleemoſynas, orationes,

Secunda poſt naufragium tabula.

Inſtitutum à Chriſto ſacramentum.

Ioan 20.

Pœnitētia ante baptiſmum differt ab ea quæ poſt baptiſmum requiritur.

kk &

Satisfactio fit pro pœna temporali. & alia pia ſpiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel ſacramento, vel ſacramenti voto vnà cum culpa remittitur, ſed pro pœna temporali: quæ, vt ſacræ literæ docent, non tota ſemper, vt in baptiſmo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei quam acceperunt ingrati, ſpiritumſanctum cõtriſtauerunt, & templum Dei violare non ſunt veriti. De qua ſcriptum eſt: Memor eſto vndè excideris: age pœnitentiam, & prima opera fac. Et iterùm: Quæ ſecũdùm DEVM triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Et rurſùs: Pœnitentiam agite, & facite fructus dignos pœnitentiæ.

Num. 14. 2 Re. 12. & 24. Ephe 4. 1. Cor 3. Apoc. 2. 2. Cor 7. Matth. 3. & 4. Luc. 3.

Sine ſacramẽto Pœnitẽtiæ non recuperatur amiſſa iuſtitia. 4. ITEM canone vigeſimonono: Si quis dixerit, eum qui poſt baptiſmum lapſus eſt, non poſſe per Dei gratiam reſurgere, aut poſſe quidem, ſed ſola fide amiſſam iuſtitiam recuperare ſine ſacramento Pœnitentiæ, prout ſancta Romana & vniuerſalis Eccleſia, à CHRISTO Domino & eius Apoſtolis edocta, huc uſquè profeſſa eſt, ſeruauit, & docuit, anathema ſit.

5. CONCILIVM Florentinum: Quartum ſacramentum eſt Pœnitẽtia, cuius quaſi Materia, &c.

6. CONCILIVM Conſtantienſe ſeſsione decimaquinta, damnat octauum articulum Ioannis Huſs, qui ità habet, Sacerdotes quomodolibèt criminosè viuentes infideliter ſentiunt de ſeptem ſacramentis Eccleſiæ.

Trium ſacramentorum vſum reſtituit in Hybernia Malachias. 7. BERNARDVS in vita ſancti Malachiæ epiſcopi Hyberniæ: Vſum ſaluberrimum confeſsionis, ſacramentum Confirmationis, contractum coniugiorum: quæ omnia aut ignorabant, aut negligebant, Malachias de nouo inſtituit.

Miniſter huius ſacramenti quis ſit. 1. B CONCILIVM Tridentinum, ſeſſione decimaquarta in doctrina de ſacramento Pœnitentiæ, capite ſexto: Circa Miniſtrum autem huius ſacramenti, declarat ſancta ſynodus, falſas eſſe & à veritate Euangelij penitùs alienas doctrinas omnes, q̃ ad alios quoſuis homines, prẹter Epiſcopos & ſacerdotes, Clauium miniſterium perniciosè extendunt, putantes verba illa Domini: Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt alligata & in cælo: & quęcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo, & Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt: ad omnes CHRISTI fideles indifferenter & promiſcuè, contra inſtitutionem huius ſacramenti, ità fuiſſe dicta, vt quiuis poteſtatem habeat remittendi peccata, publica quidem per correptionem, ſi correptus acquieuerit, ſecreta verò per ſpõtaneam confeſsionem, cuicun-

Matt. 18. Ioan 20.

cunque factam. Docet quoquè, etiam ſacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per virtutem ſpiritusſancti, in ordinatione collatam, tanquàm CHRISTI miniſtros, functionem remittendi peccata exercere, eosq́; prauè ſentire, qui in malis ſacerdotibus hanc poteſtatem non eſſe contendunt. Quanuìs autem Abſolutio ſacerdotis, alieni beneficij ſit diſpẽſatio, tñ nõ eſt ſolùm nudũ miniſterium, vel annunciandi euangelium, vel declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed ad inſtar actus iudicialis, quo ab ipſo velut à iudice ſententia pronunciatur, atq; ideò non debet pœnitens adeò ſibi de ſua ipſius fide blãdiri, vt etiamſi nulla illi adſit contritio, aut ſacerdoti animus feriò agendi, & verè abſoluẽdi, deſit, putet tamen ſe, propter ſuam ſolam fidem, verè & coram Deo eſſe abſolutum. nec enim fides ſine pœnitentia remiſsionem vllam peccatorum præſtaret: nec is eſſet, niſi ſalutis ſuæ negligentiſsimus, qui ſacerdotem ioco ſe abſoluentem cognoſceret, & non alium ſeriò agentem, ſedulò requireret. *Etiam mali ſacerdotes habent miniſterium Clauiũ.* *Actus iudicialis inſtar.*

2. IBIDEM canone decimo: Si quis dixerit, ſacerdotes q in peccato mortali ſunt, poteſtatem ligandi & ſoluendi non habere, aut non ſolos ſacerdotes eſſe miniſtros abſolutiõis, ſed omnibus & ſingulis CHRISTI fidelibus eſſe dictum: Quæcunque ligaueritis ſuper terrã, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo: & quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retẽta ſunt: quorum verborum virtute quilibet abſoluere poſsit peccata, publica quidem per correptionem duntaxàt, ſi correptus acquieuerit, ſecreta verò per ſpõtaneam confeſsionem, anathema ſit. *Matt. 18.* *Ioan. 20.*

3. AMBROSIVS libro primo de Pœnitentia, capite ſecundo: Sed aiunt ſe Domino deferre reuerentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſeruent. Immò nulli maiorem iniuriam faciunt, quàm qui eius volunt mandata reſcindere, commiſſum munus refundere. Nam cùm ipſe in Euangelio ſuo dixerit Dominus IESVS: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, detenta erunt: quis eſt ergò qui magìs honorat, vtrùm qui mandatis obtemperat, an qui reſiſtit? Eccleſia in vtroque ſeruat obedientiam, vt peccatum & alliget, & relaxet. Hæreſis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare quod non reſoluat, non vult ſoluere quod ligauit: in quo ſe, ſuamq; ſententiam ſua damnat ſententia. Dominus enim par ius & ſoluendi eſſe voluit & ligandi, qui vtrunque pari conditione permiſit. *Nouatianorum hæreſim quæ ſacerdotibus adimebat poteſtatẽ remittendi crimina, impugnat.* *Ioan. 20.* *Par ius ligandi & ſoluendi ſacerdotibus à Chriſto cõceſſum.*

Ergò qui ſoluendi ius non habet, nec ligandi habet. Sicut enim ſecundùm Dominicam ſententiam, qui ligandi ius habet, & ſoluendi habet: ità iſtorum aſſertio ſeipſam ſtrangulat, vt quia ſoluendi ſibi ius negant, negare debeant & ligãdi. Quomodò igitur poteſt alterũ licere, alterũ nõ licere? Quibus donatũ eſt vtrunq;, aut vtrunq; licere manifeſtum eſt, aut vtrunque non licere certum eſt: Eccleſiæ autem vtrunque licet, hæreſi vtrunque non licet. Ius enim hoc ſolis pmiſſum ſacerdotibus eſt. Rectè igitur hoc Eccleſia vindicat, q̃ veros Sacerdotes habet: hæreſis vindicare nõ poteſt, q̃ ſacerdotes Dei nõ habet. Non vindicando autem ipſa de ſe pronunciat, quòd cùm Sacerdotes non habeat, ius ſibi vindicare non debeat ſacerdotale: Ità in impudenti contumacia pudentem cernimus confeſsionem. Spectat etiam illud, quoniam qui ſpiritumſanctum accepit, & ſoluendi peccati poteſtatem, & ligandi accepit. Sic enim ſcriptum eſt: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur: & quorum retinueritis, detenta erunt: Ergò qui ſoluere non poteſt peccatum, non habet ſpiritumſanctum. Munus enim ſpiritusſancti eſt officium ſacerdotis: ius autem ſpiritusſancti in ſoluendis ligandisq; criminibus eſt: Quomodò igitur munus eius vindicant, de cuius diffidunt iure & poteſtate? Quid, quòd inſolentiores ſunt? Nã cùm ad miſericordiam promptior, quàm ad ſeueritatem ſit ſpiritus DEI, quod ait ſe velle, id nolunt: quod nolle, hoc agunt: cùm vindicare iudicis ſit, remittere miſericordis. Tolerabiliùs igitur Nouatiane remitteres, quàm ligares. Aliud enim quaſi delinquendi ‡ parcus vſurpares, aliud quaſi ærumnæ compaſſus ignoſceres.

Ioan. 20.

‡ aliàs, parte

Sed aiunt ſe exceptis grauioribus criminibus, relaxare veniam leuioribus. Non hoc quidem author veſtri erroris Nouatianus ait, qui nemini pœnitentiam dandam putauit, ea ſcilicet contemplatione, vt quod ipſe non poſſet ſoluere, non ligaret, nè ligando ſperari à ſe faceret ſolutionem. In eo igitur patrem veſtrum propria damnatis ſententia, qui diſtinctionem peccatorum facitis, quæ ſoluenda à vobis putetis, & quę ſine remedio eſſe arbitremini. Sed Deus diſtinctionem non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam ſacerdotibus ſuis ſine vlla exceptione conceſsit. Sed qui culpam exaggerauit, exaggeret & pœnitentiã. Maiora enim crimina, maioribus abluuntur fletibus. Ità nec Nouatianus probatur, qui veniam intercluſit omnibus: nec vos eius diſcipuli, imitatores eiuſdem & condemnatores, qui ibì minuitis ſtudia pœnitentiæ, vbì augeri oportet, quia grauiora peccata maioribus ſuſtentanda

Maiora crimina maioribus fletibus abluuntur.

da fulcris docuit CHRISTI miſericordia, Quæ autẽ iſta peruerſitas eſt, vt vobis vindicetis poſsibilia conceſſu, Deo (vt ipſis dicitis) impoſsibilia reſeruetis? hoc eſt, ſibi eligere cauſas ignoſcendi, DEO materiam ſæuiendi relinquere. Et vbi eſt illud? Sit autem Deus verax, omnis homo mendax, ſicut ſcriptum eſt: Vt iuſtificeris in ſermouibus tuis, & vincas cùm iudicaris? Vt cognoſcamus igitur Deum miſericordiæ magìs indulgentem eſſe quàm ſeueritatis tenacẽ, ipſe ait: Miſericordiam mâlo, quàm ſacrificium. Rom. 3. Pſal. 50. Oſeæ 6.

4. ET capite ſeptimo: Vult Dominus plurimùm poſſe diſcipulos ſuos, vult à ſeruulis ſuis ea fieri in nomine ſuo, quæ faciebat ipſe poſitus in terris. Deniquè ait: Et maiora his facietis. Dedit vt mortuos ſuſcitarent. Et cùm ipſe Saulo reddere poſſet vſum videndi, eũ tamen ad Ananiam diſcipulum ſuum miſit, vt eius benedictione Saulo refunderentur oculi quos amiſerat. Petrum quoquè ſecum in mari iuſsit ambulare: & quia titubauit, repræhendit ilicò, eô ꝙ dona gratiarum fidei pauxillitate minuiſſet. Dedit etiam diſcipulis vt lux mũdi eſſent per gratiam, qui erat ipſe lux mundi. Et quia deſcenſurus eſſet è cælo & in cælum aſcenſurus, Eliam ad cælum leuauit, indè eum terris placito redditurus tempore. Baptizaturus quoquè in ſpiritusancto & igni, per Ioannem baptiſmatis ſacramenta p̃miſit. Omnia deniquè donauit diſcipulis ſuis, de quibus ait: In nomine meo dæmonia eijcient &c. Omnia ergò dedit: ſed nulla in his hominis poteſtas eſt, vbì diuini muneris gratia viget. Cur ergò manus imponitis, & benedictionis opus creditis, ſi quis fortè reualuit ægrotus? Cur præſumitis aliquos à colluuione diaboli per vos mũdari poſſe? Cur baptizatis, ſi per hominem peccata dimitti nõ licet? In baptiſmo vtiquè remiſsio peccatorum omnium eſt, Quid intereſt, vtrùm per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius ſibi datum ſacerdotes vindicent? vnum in vtroque miniſterium eſt. Sed dices, quia in lauacro operatur myſteriorum gratia. Quid in pœnitentia? nónne Dei nomen operatur? Quid ergò? vbì vultis vindicatis vobis Dei gratiam, vbì vultis repudiatis? Sed hoc inſolentis arrogantiæ, non ſancti timoris eſt, vt faſtidio vobis ſint qui volunt agere pœnitentiam. Perpeti videlicet flentium lacrhymas non poteſtis. Nõ ferunt oculi veſtri vilia veſtimentorum, illuuiem ſordidatorum. Suã poteſtatẽ Deus hominibus cõmunicauit. Ioan 14. Actor. 9. Matt. 14. Matth. 5. Ioan 8. 4 Reg. 2. Matt. 3. Mar. 16. Cõtra Nouatianos. Idem ius ſacerdotibus in ſacramento Baptiſini & pœnitentiæ.

5. IDEM libro ſecundo de pœnitentia, capite ſecundo: Poſſem quidẽ etiã illud dicere ei, q hoc quod ſcribitur ad Hebræos, de pœnitentia dictum putat, quia quæ impoſsibilia ſunt homini, poſsibilia ſunt apud Deum: & potens eſt Deus quandò vult donare nobis Heb. 6.

peccata, etiam quæ putamus non poſſe concedi. Et ideò quod nobis impoſsibile impetratu videtur, Deo donare poſsibile eſt. Nam & impoſsibile videbatur, vt peccatum ablueret aqua. Deniquè Naaman Syrus lepram ſuam mundari per aquam poſſe nō credidit. Sed quod impoſsibile erat, fecit Deus poſsibile eſſe, qui tantam nobis donauit gratiam. Similiter impoſsibile videbatur per pœnitentiam peccata dimitti. Conceſsit hoc CHRISTVS Apoſtolis ſuis, quod ab Apoſtolis ad ſacerdotum officia tranſmiſſum eſt. Factum eſt igitur poſsibile, quod impoſsibile videbatur.

4. Reg. 5.

Ab Apoſtolis ad ſacerdotū officia tranſmiſſa poteſtas remittendi peccata.

6. CYRILLVS Alexandrinus libro duodecimo in Ioannem, capite quinquageſimoſexto: Quomodò igitur (dicet quiſpiam) ſi tunc aberat Thomas, quandò CHRISTVS ſufflans dixit, Accipite ſpiritum ſanctum, ſpiritus ipſe particeps factus eſt? Dicimus igitur virtutem ſpiritus ex intentione dantis CHRISTI, in omnes diſcipulos pertranſiſſe: non enim quibuſdam, ſed omnibus diſcipulis dedit. Quare libertate dantis, non ſolùm præſentes, ſed etiam abſentes Apoſtoli ſpiritum ſanctum acceperunt. Quòd autem non violenta, ſed tuta veráque iſta ratio ſit, authoritate ſanctæ ſcripturæ monſtrabimus. Iuſsit Deus quondàm Moyſi ſeptuaginta ſeniores Iudæorum eligere. Dixit autem de ſpiritu, qui erat in Moyſe, ablaturum ſe atque impoſiturū in illis. Quum verò duo Heldad & Medad de ſeptuaginta, &c. Et quibuſdam interiectis: Qua igitur ratione, diuinæ naturæ dignitatem ac poteſtatem diſcipulis ſuis ſaluator largitus eſt? quia certè abſurdum non eſt peccata remitti poſſe ab illis, qui ſpiritum ſanctum in ſeipſis habeant. Nam cùm ipſi remittunt aut detinent, ſpiritus qui habitat in eis, per eos remittit & detinet. Erit autem id per eos duobus, vt arbitror, modis: primùm baptiſmo, deindè pœnitentia. Nam aut credentes, & vitæ ſanctimonia probatos homines, ad baptiſmum inducunt, & indignos indè diligenter expellunt, aut eccleſiæ filios peccantes quidem increpant, pœnitentibus autem indulgent. Sicut Paulus olìm fornicantem apud Corinthios, in perniciem carnis tradebat, vt ſpiritus eius ſaluaretur: recepitque rurſus, nè maiore ſubmergeretur dolore. Quum igitur ſpiritus CHRISTI habitans in hominibus, veri Dei operationem efficiat, quomodò non erit natura Deus, qui naturaliter poteſtatem diuinę naturæ ac dignitatem poſsidet, quum in diuinam legem eximiam habeat authoritatem?

An B. Thomas etiam abſens acceperit ſpiritum ſanctum & poteſtatē remittēdi peccata.

Num. 11.

Sacerdotes p ſacramentum baptiſmi & pœnitentiæ peccáta condonant.

1. Cor. 5.

7. GREGORIVS homilia vigeſimaſexta in euangelia, in ea

verba

verba, Quorum remiſeritis peccata &c. Eccè non ſolùm de ſemetipſis ſecuri fiunt, ſed etiàm alienæ obligationis poteſtatem relaxationis accipiunt: principatumq́ʒ ſuperni iudicij ſortiuntur: vt vice Dei, quibuſdam peccata retineant, quibuſdam relaxent. Sic ſic eos à Deo decebat erigi, qui tantum pro Deo conſenſerant humiliari. Eccè qui diſtrictum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt: & alios damnant vel liberant, qui ſemetipſos damnari metuebant. Horum profectò nunc in Eccleſia Epiſcopi locum tenent. Ligandi atqʒ ſoluendi authoritatem ſuſcipiunt, qui gradū regiminis ſortiūtur. Grandis honor, ſed graue pondus iſtius eſt honoris. Durū qppe eſt, vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, iudex vitę fiat alienę. Principatus ſuperni iudicij. Animarū iudices apoſtoli & Epiſcopi conſtituti.

8. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimaquinta in Ioannem: Non dixit, Accepiſtis: ſed, Accipite Spiritum ſanctum. Non tamen quiſpiam erraret, ſi tunc Apoſtolos poteſtatē quandam & gratiam ſpiritualem accepiſſe diceret, non tamen vt mortuos ſuſcitarent, & virtutes oſtenderent, ſed vt peccata dimitterent: differentes enim ſunt gratiæ ſpiritus: quare addidit, Quorumcunque remiſeritis peccata, remiſſa ſunt: oſtendens quod virtutis genus largiatur. Poſt quinquaginta autem dies, ſignorum operationem acceperunt, ideò inquit: Accipietis virtutem venientis in vos Spiritus ſancti, & eritis mihi teſtes: Per ſigna ſcilicet. Eſt enim inenarrabilis ſpiritus gratia, & multiplex donum. Ioan. 20. Poteſtas & gratia ſpiritis ad remittēda peccata Apoſtolis donata eſt. Acto. 1.

9. CYPRIANVS libro primo, epiſtola ſecūda ad Cornelium: Ipſe legem dedit, vt ligata in terris etiam in cælis ligata eſſent: ſolui autem poſſent illic, quæ hic priùs in Eccleſia ſoluerentur.

10. HILARIVS canone decimoſexto in Matthæum: O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus tradūtur, cuius terreſtre iudiciū præiudicata authoritas ſit in cælo, vt quæ in terris aut ligata ſunt aut ſoluta, ſtatuti eiuſdē conditionē obtineant & in cælo.

11. HIERONYMVS epiſtola prima ad Heliodorum: Abſit vt de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedētes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt: per quos & nos Chriſtiani ſumus. Qui claues regni cælorū habentes, quodammodò ante iudicij diem iudicant: qui ſponſam Domini ſobria caſtitate conſeruāt. Iudiciū terreſtre præcedit cæleſtem ſententiam. Sacerdotes ante iudicij diem quodāmodò iudicant.

12. AVGVSTINVS libro vigeſimo de ciuitate Dei, capite nono, ea verba Apocalypſis exponens, Et vidi ſedes & ſedentes ſuper eas, & iudicium datum eſt: Non hoc putandum eſt de vltimo iudicio dici, ſed ſedes præpoſitorum, & ipſi præpoſiti intelligendi ſunt, per quos Eccleſia nunc gubernatur. Iudicium autem datum, Apocal. 20. Iudicium in Eccleſia.

nullum

Matth. 18.

nullum melius accipiendum videtur, quàm id quod dictũ eſt: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt & in cælo: & quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cælo. Vndè Apoſtolus: Quid enim mihi eſt, inquit, de his qui forìs ſunt iudicare? Nonne de his qui intùs ſunt, vos iudicatis?

1. Cor. 5.

13. CHRYSOSTOMVS homilia quinta de verbis Eſaiæ, Vidi Dominum: Quanquàm nobis admirandus videtur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus eſt: tamen rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitus eſt, nec vltra poteſtatẽ hanc prætereà quidquam habet authoritatis. Verùm ſacerdoti thronus in cęlis collocatus eſt, & de cæleſtibus negocijs pronunciandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipſe cælorum rex: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Quid cum hoc honore cõferri poſsit? A terra iudicandi principalem authoritatem ſumit cælum. Nam iudex ſedet in terra, Dominus ſequitur ſeruum, & quidquid hîc in inferioribus iudicârit, hoc ille in ſupernis comprobat.

De cæleſtibus pronunciãdi authoritas.

Matth. 18.

Cælum iudicandi authoritatẽ ſumit à terra.

1. C CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Corporis lepram purgare, ſeu veriùs dicam, haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Iudæorum ſacerdotibus ſolis licebat: neque neſcis quanta cum ambitione, quanto cum ſtudio ac concertatione ſacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At verò noſtris ſacerdotibus non corporis lepram, verùm animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt: quare iudicio quidem meo, qui iſtos deſpiciunt contemnuntq́, multo ſceleratiores ac maiori ſupplicio digni fuerint, quàm fuerit Dathan vnà cũ ſuis omnibus.

Nõ tam probant purgatã animæ leprã Sacerdotes, q̃ purgant.

2. AVGVSTINVS de verbis Domini ſermone octauo: Quis peccatorem mortuum in peccatis reſuſcitabit, niſi qui remoto lapide, clamauit, dicẽs: Lazare, prodi forâs? Quid eſt autẽ forâs prodire, niſi quod occultum erat forâs prodere? Qui confitetur, forâs prodit. Forâs prodire non poſſet niſi viueret. Viuere nõ poſset, niſi reſuſcitatus eſſet. Ergò in confeſsione ſuî accuſatio, DEI laudatio eſt. Dicit ergò aliquis, Quid prodeſt Eccleſia, ſi iam confeſſor voce Dominica reſuſcitatus prodit? Quid prodeſt Eccleſia confitenti, cui Dominus ait, Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cælo? Ipſum Lazarum attende, Cum vinculis prodit, iam viuebat confitendo, ſed nondùm liber ambulabat vinculis irretitus. Quid ergò facit Eccleſia cui dictum eſt, Quæ ſolueritis, ſoluta erunt, niſi quod ait

Ioan. 11.

Comparatur peccator pœnitens cũ Lazaro reſuſcitato, & Eccleſia cũ Apoſtolis eum ſoluẽtibus.

Matth. 18.

ait Dominus continuò ad diſcipulos, Soluite illum & ſinite abire.

3. ITEM de verbis Domini, ſermõe quadrageſimoquarto: Opùs eſt ergò vt q reuixit ſoluatur, & ire permittatur. Hoc officium diſcipulis dedit, qbus ait: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta ſunt & in cælo. Matt. 18.

4. IDEM tractatu quadrageſimonono in Ioannem: Quid eſt, pcedere, niſi ab occultis velut exeundo te manifeſtare? Sed vt confitearis, De⁹ facit magna voce clamando, id eſt, magna gratia vocando: ideò cùm proceſsiſſet mortuus adhuc ligatus, cõfitens & adhuc reus, vt ſoluerentur peccata eius, miniſtris hoc dixit Dominus, Soluite illum & ſinite abire. Quid eſt, ſoluite & ſinite abire? Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cælo. Matt. 18.

5. RVRSVM in libro quinquaginta homiliarum, homilia vigeſimaprima: Eleuatus eſt Lazarus, proceſsit tumulo, & ligatus erat, Ioan. 11. ſicut ſunt homines in confeſsione peccati agentes pœnitẽtiam. Iam proceſſerunt à morte. Nã non confiterentur niſi procederẽt. Ipſum confiteri, ab occulto & tenebroſo procedere eſt. Sed quid Dominus eccleſiæ ſuæ inquit? Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erũt in cælo. Proinde Lazaro procedente, quia impleuit Dominus miſericordiæ ſuæ bonum, perducere ad confeſsionem mortuorum latentem, putentem, iam cætera implet Eccleſiæ myſteria, Soluite illum & ſinite abire. Matt. 18.

6. IDEM Auguſtinus in pſalmum centeſimumprimum concione ſecunda: Quid prodeſſet Lazaro, quia proceſsit de monumento niſi diceretur, Soluite eum & ſinite abire? Ipſe quidem voce de ſepulcro ſuſcitauit, ipſe clamando animam reddidit, ipſe terrenam molem terreno ſepulcro impoſitam vicit, & proceſsit ille vinctus. Non ergò pedibus proprijs, ſed virtute producẽtis ſit hoc in corde pœnitentis. Cùm audis hominem pœnitere peccatorum ſuorum, iam reuixit: cùm audis hominem confitendo proferre conſcientiam, iam de ſepulcro reductus eſt, ſed nondùm ſolutus eſt. Quandò ſoluitur? A quibus ſoluitur? Quæ ſolueritis, inquit, in terra, erunt ſoluta & in cælo. Meritò per Eccleſiam dari ſolutio peccatorũ poteſt, ſuſcitari autem ipſe mortuus non niſi intùs clamante Domino poteſt. Hæc enim Deus interiùs agit. Ioan. 11. Vide etiã Ambroſium lib. 2. de pœnitẽtia, cap. 7. Matt. 18.

II

Cur opùs eſt pœnitentiæ Sacramento?

Ambroſ.lib.de pœnitē-tia 1.& 2.Aug.lib.1.de adult con. ca.28.&li 2. cap.16.Conci.Lateran. can.1. Trident.cap 2. ſeſs.14. Item Florent. Hieron.lib.2. aduersùs Pelag.

A Vt homo poſt baptiſmum relapſus, & inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remiſſione peccatorum accepta, Deo reconcilietur, & ex mortuo viuus, ex impioque iuſtus efficiatur.

a Pacian. epiſtola 1. & 2. ad Sympr. Hieron in cap. 3. Eſa. & ad Demetriad de ſeruan virg. Ambroſ. ad virgin. lapſam cap 8 Triddn. ſeſ. 6. cap. 14 & ſeſſ. 14 can. 1. Tertull. de pœniten. Ezechiæ 18 g & 33.c

B Vndè patres[a] pœnitentiam non temerè ſecundam poſt naufragium Tabulam vocant, qua ſcilicet ex vortice mortalis peccati tanquàm è naufragio ſubuehi, & in gratiam amicitiamque Dei transferri vnuſquiſque poſsit, quantumlibèt multis magniſque criminibus prægrauatus.

SCRIPTVRAE.

Ezechielis decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proijcite à vobis omnes præuaricatiões veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum & ſpiritum nouum: & quare moriemini domus Iſrael? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini, & viuite.

Et apud eundem trigeſimotertio: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, ſed vt conuertatur impius à via ſua, & viuat. Conuertimini à vijs veſtris peſsimis, & quare moriemini domus Iſrael? Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iuſtitia iuſti non liberabit eum in quacũque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua, & iuſtus non poterit viuere in iuſtitia ſua, in quacunque die peccauerit. Etiam ſi dixero iuſto, quòd vita viuat, & confiſus in iuſtitia ſua

ſecerit iniquitatẽ: oẽs iuſtitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate ſua quã operatus eſt, in ipſa morietur. Si aũt dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitẽtiã à peccato ſuo, feceritq́; iudiciũ & iuſtitiã, & pignus reſtituerit ille impius, rapinamq́; reddiderit, in mãdatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniuſtum: vita viuet, & non morietur. Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei: iudicium et iuſtitiam fecit, vita viuet.

PATRES.

1. AMBROSIVS ſcripſit duos integros libros de pœnitẽtia, de quibus ità loquitur in pſalmum triceſimum ſeptimum ſcribens, in præfatione: De pœnitentia duos iamdudùm ſcripſi libellos: & iterùm ſcribendũ arbitror. Primùm, quia vtile eſt vel quotidiè veniã delictorum precari: deindè quoniã in illis duobus libellis, adhortatio pœnitentiæ vel profectus eſt, ſi geratur: nunc autem quemadmodùm agi pœnitentia debeat, exprimendum eſt. Nihil enim prodeſt agere, niſì ità agatur vt oportet.

Nihil ꝓdeſt agere pœnitentiam, niſì ità agatur vt oportet.

2. AVGVSTINVS lib. 1. de adulterinis cõiugijs, cap. vigeſimo octauo: Quæ autem baptiſmatis, eadem reconciliationis eſt cauſa, ſi fortè pœnitentem finiendę vitę periculũ ꝓoccupauerit. Nec ipſos enim ex hac vita ſine arra ſuæ pacis exire velle debet mater eccleſia.

Vt nõ regeneratis baptiſmus, ità lapſis hoc ſacramentũ neceſſarium eſt.

3. IDEM libro ſecũdo, capite decimoſexto: Si autem accuſando adulteram occiderit, hoc peccatum quoniam tranſactum eſt, & in eo non permanetur, & ſi à catechumeno factum eſt, baptiſmate abluitur: & ſi à baptizato, pœnitentia & reconciliatione ſanatur.

Homicidiũ à baptizato cõmiſſum, recõciliatione ſanatur, ſicut à nõ baptiaato per baptiſmũ abluitur.

4. Cõciliũ Lateran. magnũ ca. 1. Si poſt ſuſceptionẽ baptiſmi qſquã ꝓlapſus fuerit in peccatũ, ꝑ verã pœnitẽtiam ſemꝑ poteſt reparari.

5. CONCILIVM Tridentinum cap. 2. ſeſsione decimaquarta: Cæterùm hoc ſacramentũ multis rationibus à baptiſmo differre dignoſcitur, nam ꝑterquàm ꝙ materia & forma, quibus ſacramenti eſſentia ꝑficitur, lõgiſsimè diſsidet: cõſtat certè, baptiſmi miniſtrũ iudicẽ eſſe non oportere: cùm eccleſia in neminẽ iudiciũ exerceat, q nõ priùs in ipſam ꝑ baptiſmi ianuã fuerit ingreſſus. Quid enim mihi, inqt Apoſtolus, de ijs, q foris ſunt iudicare? Secꝰ eſt de domeſticis fidei, q̃s Chriſtus Dñs lauacro baptiſmi ſui corporis membra ſemel effecit. nã hos ſi ſe poſteà crimine aliq̃ cõtaminauerint, nõ iã repetito baptiſmo ablui, cũ id in eccleſia catholica nulla ratiõe liceat, ſed

Pœnitẽtiæ ſacramentum à baptiſmo qd differat.

Prima differẽtia.

Secund.

1. Cor. 5.

ante hoc tribunal tanq̃ reos ſiſti voluit, vt per ſacerdotũ ſententiam nõ ſemel, ſed quotiès ab admiſsis peccatis ad ipſum pœnitẽtes cõfugerint, poſſent liberari. Alius eſt ꝓtereà baptiſmi, & alius pœnitẽtię fructus. ꝑ baptiſmũ enim Chriſtũ induẽtes, noua ꝓrsùs in illo efficimur creatura, plenã & integrã peccatorũ omniũ remiſsionẽ cõſequẽtes: ad quã tñ nouitatẽ & integritatẽ, ꝑ ſacramentũ pœnitentiæ ſine magnis noſtris fletib⁹ & laboribus, diuina id exigẽte iuſtitia, ꝑuenire nequaq̃ poſſumus: vt meritò pœnitẽtia, laborioſus q̃dã baptiſm⁹ à S. patrib⁹ dict⁹ fuerit. Eſt aũt hoc ſacramentũ pœnitẽtię lapſis poſt baptiſmũ ad ſalutẽ neceſſariũ, vt nõdũ regñatis ipſe baptiſm⁹.

Tertia, ex parte effectus.

Laborioſus baptiſmus pœnitentia.

Lapſis hoc ſacramentũ neceſſarium ad ſalutẽ, vt non regeneratis baptiſmus.

6. CONCILIVM Florentinum: Effectus huius ſacramenti eſt abſolutio à peccatis.

7. HIERONYMVS lib. 2. aduersùs Pelagianos: Adfert multa ſcripturæ teſtimonia, quibus pœnitẽtia ab effectu ſuo cõmendatur.

Pœnitẽtia cõparatur tabulæ quam naufragus amplectitur.

1. B PACIANVS epiſtola prima ad Sympronianũ Nouatianum: Pigeat ſanè peccare, ſed pœnitere non pigeat: pudeat periclitari, ſed non pudeat liberari. quis naufrago tabulam, nè euadat, eripiet? quis ſanandis vulneribus inuidebit?

Pœnitẽtia eſt ſecunda poſt naufragium tabula.

2. HIERON. in cap. 3. Eſaiæ: Secũda enim poſt naufragium tabula, pœnitẽtia eſt: & cõſolatio miſeriarũ, impietatẽ ſuã abſcõdere.

Secunda tabula.

3 IDEM epiſtola octaua ad Demetriadem de ſeruanda virginitate: Pœnitentia quaſi ſecunda poſt naufragium miſeris tabula ſit: in virgine, integra ſeruetur nauis.

4. AMBROSIVS ad virginẽ lapſam cap. 8. Pœnitudo neceſſaria eſt, ſicut vulneratis ſunt neceſſaria medicamina. Sed quãta putas & q̃lis neceſſaria pœnitẽtia, q̃ aut æquet crimina, aut certè excedat? Pœnitẽtia nõ verbis agẽda eſt, ſed & actu. Cùm animo cõceperis, nõ aliud remediũ conſtitutum eſſe poſt baptiſmũ q̃ pœnitẽtiæ ſolatiũ, quãtãuis afflictionẽ, quantũuis laborẽ & indecorẽ ſubire eſto contẽta: dũmodò ab æternalibus pœnis libereris. Et pòſt pauca: Sed tu q̃ iam ingreſſa es agonem pœnitentiæ, inſiſte miſera fortiter, inhære tanq̃ naufragus tabulę, ſperans ꝑ ipſam te de profundo criminũ liberari.

Inhærẽdũ pœnitentiæ vt naufragus tabulæ.

5. CONCILIVM Trident. ſeſ. 6. ca. 14. Lapſi reparationẽ ſecũdã poſt naufragiũ depditę gratię tabulã ſancti patres aptè nũcupàrunt. Itẽ ſeſsione decimaquarta, canone ſecũdo: Si quis ſacramẽta cõfundens, ipſum baptiſmũ pœnitẽtiæ ſacramentũ eſſe dixerit, quaſi hæc duo ſacramenta diſtincta non ſint, atque ideò pœnitentiã non rectè ſecundam poſt naufragium tabulam appellari, anathema ſit.

Tabula ſecunda deperditæ gratiæ poſt naufragium.

6. TERTVLLIANVS in libro de pœnitẽtia: Nemo idcircò deterior

terior

terior ſit, qa Deus melior eſt, totiès delinquēdo quotiès ignoſcitur. Cęterū finē vtiq; euadēdi habebit, cū offendēdi non habebit. Euaſimus ſemèl, hactenùs piculoſis noſmetipſos inferamus, & ſi iterùm euaſuri videmur. Pleriq; naufragio liberati, exindè repudiū & naui & mari dicūt, & Dei beneficiū, ſalutē ſuā ſcilicet, memoria periculi honorāt. Laudo timorē, diligo verecūdiā, nolūt iterū diuinę miſericordię oneri eſſe: formidāt videri inculcare, q̄d cōſecuti ſunt: bona certè ſolicitudine iterū experiri vitāt, q̄d ſemèl didicerūt timere. Ità modus temeritatis, teſtatio eſt timoris. Timor autē hominis, Dei honor eſt. Sed enim puicaciſsimus hoſtis ille, nunq̄ malitię ſuæ ociū facit. Atq; tūc maximè ſæuit, cùm hominē plenè ſentit liberatū: tūc plurimū accēditur, dū extinguitur. Doleat & ingemiſcat neceſsè eſt venia peccatorū pmiſſa, tot in homine mortis opa diruta, tot titulos damnationis retrò ſuę eraſos. Dolet ꝙ ipſum & angelos eius, Chriſti ſeruus ille peccator iudicaturus eſt. Itaq; obſeruat, oppugnat, obſidet, ſi qua poſsit aut oculos cōcupiſcētia carnali ferire, aut animū illecebris ſecularibus irretire, aut fidē terrenę poteſtatis formidine euertere, aut à via certa puerſis traditiōibus detorquere: nō ſcādalis, nō tētationibus deficit. Hęc igitur venena eius puidens Deus, clauſa licèt ignoſcentię ianua & intinctiōis ſera obſtructa, aliqd adhuc pmiſit patére. Collocauit in veſtibulo pœnitentiā ſecūdā, q̄ pulſantib⁹ patefaciat: ſed iā ſemel, qa iā ſecūdò: ſed ampliùs nunq̄, qa pximè fruſtrà. Nō enim & hoc ſemel ſatìs eſt? Habes q̄d iā nō merebaris, amiſiſti enim q̄d acceperas. Si tibi indulgentia Dn̄i accōmodat vndè reſtituas q̄d amiſeras, iterato beneficio gratus eſto, nedùm ampliato: maius eſt enim reſtituere, q̄ dare, quoniā miſerius eſt pdidiſſe, q̄ omninò non accepiſſe. Verū nō ſtatim ſuccidēdus ac ſubruendus eſt animus deſpatione, ſi ſecūdę qs pœnitētię debitor fuerit: pigeat ſanè peccare rursùs, ſed rursùs pœnitere nō pigeat: pigeat iterùm periclitari, ſed non iterùm liberari. Neminem pudeat: Iteratæ valetudinis iteranda eſt medicina: gratus in Dn̄m extiteris, ſi q̄d tibi Dn̄s offert, non recuſaueris: offendiſti, ſed reconciliari adhuc potes.

Nō ideò peccandū, qa Deus ad ignoſcēdum pœnitētibus facilis eſt.

Poſt baptiſmum ſupeſt pœnitētiæ remediū tanq̄ altera ianua ad indulgentiam.

III

Quandò hoc ſacramentum ritè accipitur & efficaciter operatur?

A Cùm is, q remiſſionē peccatorū implorat, tres illas partes ſeu actiones adhibet, Contritionē, Cō- Conci. Flor. & Tridē. ſeſs. 14. cap. 3. & can 4.

feſſionẽ & Satisfactionẽ, ꝙ totã hominis ad Deum cõuerſionẽ, pœnitẽtis officiũ & renouationẽ cõ-
[a Sermone de pœnitentia.] plectuntur. De ꝗbus ità Chryſoſtomus: Perfecta
[2.Reg.16.c Pſa.50.d a 6.b] pœnitẽtia cogit peccatorẽ oĩa libẽter ferre: in cor-
[37.b d 101.a b 2.Reg.12.d] de eius cõtritio, in ore confeſſio, in opere tota hu-
[24.b 3.Reg. 21.g] militas. Hanc eſſe frugiferã pœnitentiam Chryſo-
[Ionæ 3.d] ſtomus aſſerit, vt ꝗbus modis Deum offendimus, offendimus autem corde, ore, ac opere, iiſdem reconciliemur Deo, corde quidem per contritionẽ, ore per cõfeſſionem, ac opere per ſatisfactionem.

[b Pſal.50.d] B Ad Contritionem pertinet illud,[b] *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.*

[c Act.19.d Num.5.a] C Confeſſionẽ his verbis Lucas indicat: [c] Multi credentium veniebant, confitentes & annunci-
[d Iacob 5.d & ibid. Beda.] antes actus ſuos. Et[d] Iacobus Apoſtolus docet: *Confitemini alterutrùm peccata veſtra.*

[e Matt. 3 b Luc.3.b Act.26 f] D Ad Satisfactionẽ porrò ſpectãt digni [e] pœnitentiæ fructus, quos Ioãnes baptiſta poſtulat, inter quos & eleemoſynę. De his aũt Daniel propheta:
[f Dan 4.e] [f] Peccata tua, inꝗt, *Eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum.* Grande ſcelus grandem
[g Am. ad vir. lapſam cap. 8.] habet neceſſariam Satisfactiõem, ait [g] Ambroſius.

E Atque eò referendum etiam, quod Paulus ait
[h 2.Cor.12.g] [h] de Corinthijs deplorandis, quãdoquidem ſuper immunditia, fornicatione, & impudicitia quã geſ-

ſerant, pœnitentiam necdùm egiſſent.

SCRIPTVRAE.

Secvndi Reg. 16. Venit ergò rex Dauid vſq; Bahurim: & eccè egrediebatr indè vir de cognatiōe domus Saul, nomine Semei, filius Gera: procedebatq; egrediens, & maledicebat. Mittebatq; lapides cōtra Dauid, & cōtra ſeruos vniuerſos regis Dauid: oīs aūt populus & vniuerſi bellatores à dextro & ſiniſtro latere regis incedebāt. Ità aūt loquebatr Semei cū malediceret regi: Egredere, egredere vir ſanguinū & vir Belial. Reddidit tibi dn̄s vniuerſum ſanguinem domus Saul &c. Et paulò pòſt: Dimittite eū, ait rex, vt maledicat iuxta præceptū dn̄i, ſi fortè reſpiciat dn̄s afflictionē meā, & reddat mihi dn̄s bonū ꝓ maledictiōe hac, die hodierna. Ambulabat itaq; Dauid & ſocij eius per viam cum eo: Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduersùm eum, terramque ſpargens.

Psalmo quinquageſimo: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Ibidèm: Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris, &c.

Et Pſalmo ſexto: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectū meū, lachrymis meis ſtratū meū rigabo.

Et Pſalmo trigeſimoſeptimo: Miſer factus ſum & curuatus ſum vſque in finem: tota die contriſtatus ingrediebar. Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne mea. &cęt. Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper. Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

ITEM pſalmo centeſimoprimo: Oſſa mea ſicut cremium aruërunt. Percuſſus ſum vt fœnum, &c. Quia cinerem tanquàm panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.

SECVNDI Regũ duodecimo: Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitq; Nathan ad Dauid, Dominus quoquè tranſtulit peccatum tuum: Non morieris. Veruntamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur.

ET capite vigeſimoquarto: Percuſsit autem cor Dauid eum, poſtquàm numeratus eſt populus: & dixit Dauid ad Dominum, Peccaui valdè in hoc facto: ſed precor Domine, vt transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtultè egi nimìs. Surrexit itaque Dauid manè, & ſermo Domini factus eſt ad Gad prophetam & Videntem Dauid, dicens: Vade, & loquere ad Dauid, Hęc dicit Dominus, Trium tibi datur optio: elige vnũ quod voluëris ex his, vt faciam tibi. Cumque veniſſet Gad ad Dauid, nunciauit ei, dicens: Aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mẽſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequentur: aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Nunc ergò delibera, & vide quem reſpondeam ei, qui me miſit, ſermonem.

TERTII Regum vigeſimoprimo: Ideò non fuit alter talis ſicut Achab, qui venundatus eſt vt faceret malum in conſpectu Domini: concitauit enim eum Iezabel vxor ſua, & abominabilis factus eſt intàtùm, vt ſequeretur idola quę fecerant Amorrhęi, quos cõſumpſit Dominus à facie filiorum Iſrael. Itaque cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo Domini ad Eliam Thesbitem, dicẽs: Nónne vidiſti humi-

humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus eſt meî cauſa, non inducam malum in diebus eius, ſed in diebus filij ſui inferam malum domui eius.

IONAE tertio capite: Et clamauit & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora nõ guſtent quicquam: nec paſcantur, & aquã non bibant. Et operiantur ſaccis homines & iumenta, & clament ad DOMINUM in fortitudine: & cõuertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat DEUS: & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Et vidit DEUS opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala: & miſertus eſt DEUS ſuper malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

ACTORVM decimonono: Multi credentium &c. vt in textu.

NVMERORVM quinto: Vir ſiue mulier cùm fecerint ex omnibus peccatis quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam tranſgreſsi fuerint mandatum DOMINI, atque deliquerint: confitebuntur peccatum ſuum, & reddent ipſum caput, quintamq́ue partem deſupèr ei in quem peccauerint.

IACOBI quinto: Confitemini alterutrùm &c. vt in textu.

MATTHAEI tertio: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.

LVCAE tertio: Facite ergò fructus dignos Pœnitentiæ.

ACTORVM viceſimoſexto inquit Paulus: Sed his q ſunt Damaſci primùm, & Hieroſolymis, & in omnem regionem Iudçæ, & gentibus annunciabam, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad DEUM, aliqua Pœnitentiæ opera facientes.

DANIELIS quarto: Peccata tua eleemoſynis &c. vt in textu.

SECVNDAE ad Corinthios duodecimo: Timeo nè iterùm cùm venero, humiliet me Deus apud vos & lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egérunt pœnitētiam ſuper immunditia & fornicatione & impudicitia, quam geſſerunt.

PATRES.

Materia huius Sacramēti. 1. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Quartum Sacramentum eſt Pœnitentia, cuius quaſi materia ſunt actus Pœnitentis, qui in tres diſtinguuntur partes. Quarum prima eſt cordis contritio, ad quam pertinet, vt doleat de peccato cōmiſſo cum propoſito non peccandi de cætero. Secunda eſt oris confeſſio, ad quam pertinet, vt peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, ſuo ſacerdoti confiteatur integraliter. Tertia eſt ſatisfactio pro peccatis ſecūdùm arbitrium ſacerdotis, quæ quidem præcipuè fit per orationem, ieiunium & eleemoſynam. Forma. Forma huius ſacramenti ſunt verba abſolutionis, quę ſacerdos profert, cùm dicit: Ego te abſoluo &c.

2. CONCILIVM Tridentinū capite tertio, ſeſſ. decimaquarta in doctrina de Sacramento Pœnitētiæ: Sunt autem quaſi materia huius Sacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe contritio, confeſ-Materia. ſio, & ſatisfactio. Qui quatenùs in pœnitente, ad integritatem ſacramenti, ad plenamq́ue & perfectam peccatorum remiſsionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur. Forma. Et ibidèm: Docet præterea ſancta Synodus, ſacramenti Pœnitentiæ formā, in qua præcipuè ipſius vis ſita eſt, in illis miniſtri verbis poſitam eſſe, Ego te abſoluo, &c. Quibus quidem de Eccleſię ſanctę more preces quædam laudabiliter adiunguntur, ad ipſius tamē formæ eſſentiam nequaquàm ſpectant, neque ad ipſius Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ.

Tres actus in Pœnitēte requiruntur. 3. IN eadem ſeſsione canone quarto: Si quis negauerit, ad integrā & perfectam peccatorum remiſsionem requiri tres actus in pœnitente, quaſi materiam Sacramenti pœnitentię, videlicet, Contritionem, Confeſsionem, & Satisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit, duas tantùm eſſe pœnitentiæ partes, terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio, vel abſolutione, qua credit quis ſibi per Chriſtum remiſſa peccata, anathema ſit.

4. CHRY-

4. CHRYSOSTOMVS in ſermone de Pœnitentia: Perfecta pœnitentia cogit &c. vt in textu, & infrà, quęſt. decima, A 3.
1. C BEDA in caput quintum epiſtolæ D. Iacobi: Grauioris lepræ immunditiam iuxta legem Sacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium qualiter & quanto tempore iuſſerit, purificari curemus.
2. AMBROSIVS in libro ad virginem lapſam capite octauo, vt infrà quæſt. octaua, D 3.

IIII

Quid eſt Contritio?

A Eſt animi dolor, & quæ de peccatis propter Deum offenſum concipitur deteſtatio, cum propoſito vitæ in melius commutandæ coniuncta.

Trident. cap 4. ſeſs 14. Florētin Auguſt. ſer 5. in Natali Domini & cap 3 de pœnitētiæ medicina, ſeu homil. 50. ex 50. Ibidèm cap. 15.

B Hæc Contritio[a] paratur, ſi quis peccatorum ſuorum fœditatem, magnitudinem ac multitudinem ſedulò intueatur: ſi de ſumma bonitate offenſa, de Dei gratia, cæteriſq; donis amiſsis ſolicitè cogitet: ſi mortis incertæ ineluctabilem[b] neceſsitatem, futuri iudicij horrendam ſeueritatem, ac paratas etiam peccatoribus pœnas ſempiternas expendat atque pertimeſcat.

[a] Chryſoſt. in Pſal. 50. & de compun. cord lib. 1. & 2 Auguſt. de pœnitent. medic. cap 9. Ambroſ. cap 8. ad Virg lapſam. Trident. ſeſſ. 14. can 5.

[b] Heb. 9 g Sophon. 1. d Matth. 25. d Marci 9. f g

C Huc pertinet illud Ezechiæ:[c] *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Et illud Dauidis, *A iudicijs tuis timui.*[d] Et quod idem gemens orat, *Afflictus ſum, & humiliatus*

[c] Eſaiæ 38. c

[d] Pſalm 118. p Pſalm 37. b Ibidèm d

ſum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei. Nec multò pòſt: *Iniquitatem meam annũciabo, & cogitabo pro peccato meo.*

e Apocal 2. b 2 ad Cor. 12. g & 7 c

f Luc. 12 a Matth. 10. d

D Quin & manifeſta Dei vox eſt ad peccatorem: [e] *Charitatem tuam primam reliquiſti: memor eſto itaque vndè excideris, & age Pœnitẽtiam.* [f] Sed & CHRISTVS in Euangelio, *Timete eum,* inquit, *qui poſtquàm occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam: ità dico vobis, hunc timete.* Iam verò Contritionis hic dolor ità demùm ad remiſſionem peccatorum nos præparat, ſi cum [g] fidutia diuinæ miſericordiæ, votoque præſtandi ea, quæ ad [h] Pœnitentiæ Sacramentum ſpectant, coniungatur.

g Amb. lib. 1. de pœnit. cap. 1

h Aug. de pœnit. med. cap 11. & in Euchir. ca. 65. Amb. in Pſal 37. & cap. 8 ad Virg lapſam.

SCRIPTVRAE.

AD Hebræos nono capite: Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium.

SOPHONIAE primo capite: Dies irę dies illa, dies tribulationis et anguſtiæ, dies calamitatis et miſeriæ, dies tenebrarũ et caliginis, dies nebulæ et turbinis, dies tubę et clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo et angelis eius.

MARCI nono: Bonum eſt tibi debilem introire in vitã, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbì vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur.

POSTE-

Posterioris ad Corinthios duodecimo: Timeo, nè iterũ cùm venero, humiliet me Deus apud vos, et lugeã multos ex ijs, qui antè peccauerunt, et non egérunt pœnitentiã ſuper immunditia et fornicatione, et impudicitia quam geſſerunt.

Posterioris ad Corinthios ſeptimo: Nunc gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiã. Contriſtati enim eſtis ſecundùm Deũ, vt in nullo detrimentũ patiamini ex nobis. Quæ enim ſecundùm Deũ triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ſeculi autem triſtitia mortem operatur.

Matthaei decimo: Timete eum qui poteſt & animam et corpus perdere in gehennam.

PATRES.

1\. A CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta, capite quarto: Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitẽtię actus habet, animi dolor ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cętero. Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus neceſſarius, & in homine poſt Baptiſmum lapſo itá demùm præparat ad remiſsiõem peccatorum, ſi cum fiducia diuinæ miſericordiæ & voto præſtandi reliqua coniunctus ſit, quæ ad ritè ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur ſancta Synodus hãc Contritionem, non ſolùm ceſſationem à peccato, & vitæ nouæ propoſitum & inchoationem, ſed veteris etiam odium continere, iuxta illud: Proijcite à vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum & ſpiritum nouum. Et certè qui illos Sanctorum clamores conſiderauerit: Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: & alios huiuſmodi generis: facilè intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorũ deteſtatione manâſſe. Docet prætereà, etſi Contritionem hanc aliquandò charitate perfectam eſſe contingat, hominemq́ꝫ Deo recõciliare, priuſquàm hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur, ipſam nihilominùs reconciliationem ipſi contritioni ſine Sacramenti voto,

[Margin: Cõtritio generalis quid ſit. — Vt eſt pars huius Sacramenti, quid requirat. — Ezech. 18. — Pſalm. 50. Pſalm. 6. Eſaiæ 38. — Votũ Sacramenti in Cõtritiõe includitur.]

quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam. Illam verò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu cõmuniter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ, declarat, non ſolùm non facere hominem hypocritam, & magìs peccatorem, verùm etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantùm mouẽtis, quo pœnitens adiutus viam ſibi ad iuſtitiam parat. Et quanuìs ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad iuſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitẽtiæ impetrandam diſponit. Hoc enim timore vtiliter concuſsi Niniuitæ, ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus, pœnitentiam egẽrunt, & miſericordiam à Domino impetrârunt. Quamobrem falsò quidam calumniantur catholicos ſcriptores, quaſi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ, abſq; bono motu ſuſcipientium, gratiam conferre: quod nunquàm Eccleſia Dei docuit, nec ſenſit: ſed & falsò docent, Contritionem eſſe extortam & coactam, non liberam & voluntariam.

Attritio donum Dei eſt, diſponens ad gratiã ſuſcipiendã in Sacramento.

Ionæ 3. Matth. 12. Lucæ 11.

2. CONCILIVM Florentinum: Ad cordis contritionem pertinet, vt doleat pœnitens de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.

Ad Contritionem quæ pertineant.

3. AVGVSTINVS ſermone tertio in Natali Domini, qui eſt ſeptimus de tempore: Pœnitentiam certam non facit, niſi odiũ peccati & amor Dei. Quandò ſic pœnites, vt tibi amarum ſapiat in animo, quod antè dulce fuit in vita, & quod te priùs oblectabat in corpore, ipſum te cruciat in mente: iam tunc benè ingemiſcis ad Deũ, & dicis, Tibi ſoli peccaui, & malũ coram te feci. Benè, tibi ſoli peccaui, quia nullus hominum ſine peccato: & ideò tibi ſoli peccaui, quia nullus eſt ſine peccato. Da Domine miſericordiam miſero, qui tam diù pepercisti criminoſo. Inclinet ad remedium humilitas pœnitentis, quem permouere non potuit diuturnitas peccatoris. Dic illi in fletu cordis: Adſpice ad infelicem pietas immẽſa, reſpice crudelem miſericordia publica. Deſperatus ad omnipotentem venio, vulneratus ad medicum curro: ſerua pietatem manſuetudinis, qui tam diù ſuſpendiſti gladium vltionis: dele numeroſitatem criminũ multitudine miſericordiarum. Iſta eſt, filioli, vera pœnitentia, quãdò ſic conuertitur quis, vt non reuertatur: quandò ſic pœnitet, vt non repetat. Et paulò pòſt: Aperiant aures ſuas ad præcepta Chriſti, quæ fortaſsè patuerũt hucuſquè ad audiẽda ludibria. Aperiãt oculos

Pſalm. 50.

los ſuos ad nitorem, qui hucuſq; ad ignominiam patuerunt. Compungat pœnitentia criminum, quos hucuſq; tranſpunxit delectatio voluptatum. Erigat adiuncta virtus, quem vitia proſtrauerũt. Aperiãt medicaméto nares ſuas, quibus illis fœteat cõſuetudo peccati.

4. IDEM Auguſtinus in libro de Pœnitentiæ medicina, capite tertio, ſiue in libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquageſima, capite tertio: Omnis qui iam arbiter voluntatis ſuæ conſtitutus eſt, cùm accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum pœniteat vitę veteris, nouam non poteſt inchoare. Pœnitẽtia veteris vitæ neceſſaria eſt.

5 IBIDEM capite decimoquinto: Quid autem Dauid obtulit Dño, vndè illum propitiaret ſibi? Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium dediſſem, vtiq; holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Non ſolùm ergò deuoté obtulit, ſed etiam iſta dicẽdo, quid offerri oporteret, oſtẽdit. Non enim ſufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, niſi etiam de his quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per pœnitẽtiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium cooperantibus eleemoſynis. Beati enim miſericordes, quoniam ipſorum miſerebitur Deus. Nõ enim dictum eſt, vt tantùm abſtineatis à peccatis, ſed & de præteritis, inquit, deprecare Dominum, vt tibi dimittantur. Et Petrus iam erat fidelis, iam in Chriſto & alios baptizauerat. Intuere ergò Petrum præſumẽtem accuſatum, timẽtem vulneratum, flentem ſanatum. Iam etiam poſt aduentum de cælo Spiritus ſancti, quidam Simon pecunia voluit eundem Spiritum ſanctum emere, ſceleratiſsimum & impiũ mercimonium cogitans, iam baptizatus in Chriſto: & tamen pœnitentiæ conſilium ab ipſo Petro correptus accepit. Dicit etiam Apoſtolus Paulus, qui vtiq; fidelibus mittebat epiſtolas, Nè iterùm cũ venero ad vos, humiliet me Deus, vt lugeam multos ex his qui antè peccauerunt, & non egérunt pœnitentiam ſuper immunditia & luxuria & fornicatione, quam geſſerunt. Circunſtant ergò nos & pręcepta rectè faciendi, & exempla non tantùm rectè facientium, ſed etiam ad recipiẽdam ſalutem pœnitentium, quę fuerat amiſſa peccando. Pſalm. 50. Ad verã pœnitentiã quæ requirantur. Matth. 5. Eccleſ. 21. Matth. 26. Actor. 8. 2. Cor. 12.

1. B CHRYSOSTOMVS in Pſalmũ quinquageſimũ duas habet homilias, in quarum poſteriore ſic ait: Habeto codicem conſcientiã tuam, & ſcribe quotidiana peccata. Quandò accubueris ſuper ſtratum tuum, & neminem infeſtũ pateris, anteq̃ veniat tibi ſomnus, profer in mediũ codicem conſcientiam tuam, & reminiſcere pecca- Examen conſcientiæ veſpertinum.

peccata tua,ſi quid in verbo,ſeu in facto,vel in cogitatione peccâſti.
Pſalm.4. Hoc enim dicit Propheta:Iraſcimini, & nolite peccare,quæ dicitis in cordibus veſtris,& in cubilibus veſtris compungimini. Et poſt pauca:Dicito in corde tuo & in anima tua: Expēdimus diem,ô anima,quid boni fecimus,aut quid mali operati ſumus? Et ſi quid boni feciſti,gratias age Deo:ſi quid mali,de cętero nè facias. Et rursùs paulò pòſt:Propone tibi timorem gehennæ,ſuperducito ei ſecturæ ictum non habētem dolorem. Iudicium facito tibimetipſi terribile,leuiorem præpara confeſsionem cogitatuum tuorum, vt non in futuro die ignauior ſis ad perſcrutanda peccata.

2. IDEM in libro primo de Compunctione cordis, ſub finem: Quid,dic mihi,corporis viribus opùs eſt, cùm cor cōterere debeamus?Hoc ſolū eſt,quod expoſcitur à nobis, vt ſemper recordemur & ad animum reuocemus mala noſtra, & conſcientiam geſtorum noſtrorum habeamus ante oculos,vt pro his ſupplicemus Deo, vt gehennam ponamus in conſpectibus noſtris, & angelos, qui in die iudicij vbiq; diſcurrunt,& congregant de omni orbe terrarum eos qui trudendi ſunt in gehennam ac ſupplicijs tradendi. Ponamus etiam & illud ante oculos,quanti doloris eſt excludi ac proijci à regno cælorum,quod vt mihi videtur,grauius eſt ipſa gehenna. Nam & ſi ignis ille non arderet,& immortalis illa pœna non eſſet parata, hoc ſolùm quòd alieni efficimur à Chriſto, & excludimur à bonis æternis,nónne omni pœna cruciabilius diceretur? Quòd ſi non ſufficiunt hæc ad erigendas animas,& incitandas ad ſpem:illud ſaltem ad memoriam reuocemus exemplū, quod de virginibus refertur, quæ excluſę à thalamo ſponſi ſunt propter olei defectum. Ponamus noſmetipſos in illis,quæ excludūtur,& videamus qui dolor,& quæ pœna ſit,ſi cogitemus eadem poſſe & nos pati,ſi negligimus.

Gehenna ob oculos ponenda.

A regno cælorum ſeparari quàm luctuoſum.

3. ET libro ſecundo circa finem:Tantum boni confert meminiſſe frequentiùs hominem peccati ſui, vt etiàm Paulum Apoſtolum videamus,ea quæ abolita iam fuerant & deleta,adducere tamen in medium:& cùm culpam de præſentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum,& luctum gemitumq; ſciebat animæ prodeſſe,etiam illa commemorat,quæ per ignorantiam commiſſa,gratia baptiſmi & confeſsio fidei aboleuerat. Et poſt pauca: Oportet ergò recordari nos priora delicta,etiam ea pro quibus veniam conſecuti ſumus,vt intuentes quàm ingentem modum debiti remiſit nobis Deus,& ampliùs eum diligere poſsimus,& verecūdiam pudoremq; concipere,atq; ex his corde compungi: conſiderantes,

Peccatorum memoria q̃ fructuoſa ſit. 1.Tim.1.

rantes, quòd niſi miſeratio ipſius ſubueniſſet, tantum illud peccatorũ pondus ſine dubio in imis nos inferni pœnis ſupplicijsq́; preſſiſſet. Paulus etiam illa meminerat, quę peremerat indulgentia: nos verò nec iſta recordamur, quæ poſt baptiſmum commiſimus, in quibus vtiquè periculum nobis ſaluum eſt, & reos nos atque in vinculis poſitos tenet. Quòd ſi aliquandò ad recordationem venerimus, & viſi fuerimus paululùm indè cogitare & eſſe ſoliciti, ſtatìm effugit cogitatio, & tranſimus ad alia: & nec integra quidem hora patimur animam noſtram afflictione mœroris huius adſtringi. Hęc igitur cauſa eſt, quòd malis addimus mala, dum priorum memoria non permanet, nec dolor aliquis inuritur pro conſcientia delicti. Hinc eſt, vndè nec ad confeſsionem accedimus. Quomodò enim confitebimur, quorum ne memoriam quidem tenemus? Et ſic conſuetudine contemnendi, dum de præteritis dolor nullus eſt, faciliùs ſuperuenientibus malis locum damus. Quòd ſi omnis ex anima ſtimulus auferatur, & cuncta ei ſecuritatis fręna laxentur: quis eam poſt hæc tenebit, aut quis eam de præcipitijs reuocabit? Quid prohibet vbì nihil metuitur, vbì nihil verecundiæ, nihil pudoris admittitur, vt non in omnes perditionis foueas demergatur?

Contra eos q peccatorum fœditatem & damna animæ nolunt expẽdere.

4. AVGVSTINVS libro de Pœnitentiæ medicina, capite nono, vel eodem capite in homilia quinquageſima ex quinquaginta: Aſcẽdat homo aduersùm ſe tribunal mẽtis ſuę, ſi timet illud, quòd oportet nos exhiberi ante tribunal CHRISTI, vt illud recipiat vnuſquiſque quod per corpus geſsit, ſiue bonum ſiue malum: conſtituat ſe ante faciem ſuam, nè hoc ei poſteà fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori, dicens: Arguam te, & ſtatuam te ante faciem tuam. Atque ità conſtituto in corde iudicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Indè quidem ſanguis animæ confitentis per lachrymas profluat. Poſtremò ab ipſa mente talis ſententia proferatur, vt ſe indignum homo iudicet participatione corporis & ſanguinis Domini: Vt qui ſeparari à regno cælorum timet per vltimam ſententiam ſummi iudicis, per eccleſiaſticam diſciplinam à ſacramento cæleſtis panis interìm ſeparetur. Verſetur ante oculos imago futuri iudicij, vt cùm alij accedũt ad altare Dei, quò ipſe non accedit, cogitet quàm ſit contremiſcenda illa pœna, qua percipientibus alijs vitam æternam, alij in mortem præcipitentur æternam.

Tribunal mẽtis aſcendẽdũ ad comparandam compũctionem.

2. Cor. 5.

Pſal. 49.

Accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor.

Matth. 25.

5. AMBROSIVS ad virginem lapſam, cap. octauo: Pœnitentia ergò non verbis agenda eſt, ſed & actu. Hæc autem ſic agitur: Si tibi

Quorum rerũ

ante oculos ponas de quanta gloria rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum ſit,& ſi te iam credas propè ipſas poſitam tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum,& ſtridor dentium ſine fine. Cùm hæc certa fide,ſicut eſt, animo conceperis, quia neceſsè eſt præuaricatricem animam tartareis pœnis & gehennę ignibus tradi, nec aliud remedium cõſtitutum eſſe poſt baptiſmum, quàm pœnitentiæ ſolatium, quantáuis afflictionem,quantũuis laborem & indecorem ſubire eſto contenta, dummodò ab æternalibus pœnis libereris. Ergò hæc tu tecum cogitans,& mente retractans,proprij facti tu ipſa iudex eſto crudelior. In primis omnis cura vitæ huius interimenda tibi eſt,& quaſi mortuam te exiſtimans,ſicut es,quomodò poſsis reuiuiſcere cogita. Deindè lugubris tibi accipienda eſt veſtis,& mens ac mẽbra ſingula digna caſtigatione punienda. Reliqua vide infrà,quæſtione octaua,D.3.

Matt.8.

Nõ aliud remediũ poſt baptiſmũ, quàm pœnitentiæ ſolatium.

6. CONCILIVM Tridentinũ ſeſſ.14.canone qnto: Si quis dixerit,eam contritionẽ,q̃ paratur per diſcuſsionẽ,collectionẽ,& deteſtationẽ peccatorũ, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuę,ponderando peccatorum ſuorũ grauitatẽ,multitudinẽ, fœditatem,amiſsionẽ æternæ beatitudinis,& æternę dãnationis incurſum,cũ ꝓpoſito melioris vitæ,nõ eſſe verũ & vtilẽ dolorẽ,nec ꝑparare ad gratiã, ſed facere hominẽ hypocritã & magìs peccatorẽ, demũ, illã eſſe dolorẽ coactũ, & nõ liberũ ac volũtariũ, anathẽa ſit.

Cõtritio quó paratur.

Eſa 38.

1. D AMBROSIVS libro primo de pœnitẽtia,capite primo: Nemo poteſt benè agere pœnitentiã, niſi q ſperauerit indulgẽtiam.

Spes veniæ.

2. AVGVSTINVS in libro de Pœnitentię medicina,cap.11.vel eodem capite in homilia qnquageſima ex qnquaginta: Iudicet ergò ſeipſum homo in iſtis voluntate dum poteſt, & mores conuertat in melius,nè cùm iam non poterit,etiam præter volũtatem à Dño iudicetur. Et cùm in ſe protulerit ſeueriſsimæ medicinæ ſententiam, veniat ad antiſtites, per q̃s illi in Eccleſia claues miniſtrãtur, & tanq̃ bonus incipiens iam eſſe filius,maternorũ membrorum ordine cuſtodito,à præpoſitis ſacrorum accipiat ſatisfactiõis ſuæ modũ,vt in offerẽdo ſacrificio cordis cõtribulati deuotus & ſupplex,id tñ agat, quod non ſolùm illi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum: Vt ſi peccatum eius nõ ſolùm in graui eius malo, ſed etiam in ſcandalo eſt aliorũ, atque hoc expedire vtilitati Eccleſiæ videtur antiſtiti,in notitia multorum,vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuſet,non reſiſtat,non letali & mortiferæ plagę per pudorem addat tumorem. Meminerit tamen ſemper, ꝙ ſu-

Ad claues eccleſiæ poſt cõtritionẽ confugiẽdum,& ſatisfactionis modus accipiendus.

ſuperbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quid eſt enim infelicius, quid peruerſius, quàm de ipſo vulnere quod latére non poteſt, non erubeſcere, & de ligatura illius erubeſcere? Iacob. 4. 1. Pet. 5. Infelices q de ligatura erubeſcunt, & nó de vulnere.

3. IDEM Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium, capite ſexageſimoquinto: Sed neq; de ipſis criminibus quálibèt magnis remittendis in ſancta eccleſia, Dei deſperanda eſt miſericordia agentibus pœnitentiam ſecundùm modum ſui cuiuſq; peccati. In actione autẽ pœnitentiæ, vbi tale crimen cõmiſſum eſt, vt is qui cõmiſit, à Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tam cõſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus nõ ſpernit. Psal. 50. Verùm qa plerunq; dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorũ notitiã per verba vel quæcunq; alia ſigna ꝓcedit, cùm ſit corã illo cui dicitur, Gemitus meus à te nõ eſt abſconditus: Psal. 37. rectè conſtituuntur ab ijs qui Eccleſiæ ꝑſunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata: Extra eam quippe non remittũtur. Ipſa nanque propriè ſpiritumſanctum pignus accepit, ſine quo non remittuntur vlla peccata, ità vt quibus dimittuntur, conſequantur vitam æternam. Præſides eccleſiæ tempora pœnitẽtiæ conſtituunt.

4. AMBROSIVS in pſalmum trigeſimumſeptimum: Qui pœnitentiã agit, offerre ſe debet ad pœnam, vt hìc puniatur à Dño, non ad ſupplicia ęterna ſeruetur. Ibidèm: Plurimùm ſuffragatur reo verecunda confeſsio, & pœnam quam defenſione euitare non poſſumus, pudóre ſubleuamus. Et ſub finẽ: Vt febres in alto ſitæ non queunt mitigari: cũ foràs eruperint, ſpẽ adferũt definẽdi: ità peccatorũ morbus dũ tegitur, inardeſcit: ſi confeſsionibus ꝓditur, euaporat.

5. IDEM ad virginem lapſam, capite octauo, vt ſuprà B. 5. & infrà quęſt. octaua, D. 3.

V

Eſt'ne confeſsio neceſſaria?

A Eſt vtiq;: non ſolũ aũt, vt quidã falsò autumãt, interior illa quæ coram DEO[a] quotidiè facienda eſt Dauidis exẽplo, qui ait:[b] *Dixi, cõfitebor aduersùm me iniuſtitiã meã Domino:* Verũ etiã hęc exterior, q̃ apud [c]ſacerdotẽ de criminibus pagitur oĩbus, q̃ poſt examinatã ſedulò cõſciẽtiã in mentẽ homini veniũt. a Chry hom. 42. in Matt. b Psal. 31. b c Orig in Psa. 37. hó. 1. Chr. lib. 3. de ſacer. Cyril. li. 2. in Leuiticum.

B Ità de hominib⁹ eccleſię primitiuę ſcriptũ eſt:[d] *Multi credentiũ veniebant confitentes & annunciantes actus ſuos.*

d Act. 19.

C Quam confitendi rationẽ eſſe neceſſariá, nõ eccleſię [e] modò ſacra iura & patrũ[f] venerãda ſcripta cõfirmãt, ſed etiã Chriſti diuina verba cõcludũt, declarãtq; cũ ait:[g] *Quorũ remiſeritis peccata, remittũtur eis: & quorũ retinueritis, retẽta ſunt.* Atq; remittere vel retinere peccata (cũ iudicis hęc ſint officia) null⁹ rectè poteſt Sacerdos, niſi peccãtis cauſam, de qua iudicandũ eſt, ꝓbè anteà cognitã habuerit atq; ꝑſpectã. quę cauſę cognitio priùs haberi nõ poteſt, quàm is, qui expendendum ſe ſacerdoti, vt [h] Iudici ac [a] medico ſuo, abſoluendũq; tradit, ſpontanea confeſſione vulnera ſua ſigillatìm detegat, atque ità apiat, vt Sacerdos, vbì peccata ſoluenda & vbi liganda ſint, explicatè cognoſcere queat.

e Concil. Lateran. can. 21. Florent. & Trident. ſeſſ. 14 cap 5.
f Clemẽs epiſt. 1 ad fratrem dom. Dionyſ epi. 8. ad Demoph. Tertull. de pœnit. Orig. in pſal. 37. hõ 2. Cypr. de lapſis. Pacianus in paræneſi ad pœnitent. Cyril. lib. 2 in Leuit Hieron in cap. 10. Eccleſiaſtis. Chryſoſt. homil. 30. in Geneſ. & 10 in Matth.
g Ioann 20. c
h Auguſt lib. 20. de ciuit. Dei cap 9. Greg. hõ. 26 in Euang. Chryſoſt. lib 3. de Sacerdot. & hõ. 5. de verb Eſaiæ. Hiero. ad Heliod.
a Concil. Lateran. cap. 21. Vuormatien. cap. 25. Orig. homil. 1. & 2. in Pſalm. 37.

SCRIPTVRAE.

ACTORVM XIX, & IOANNIS vigeſimo, vt in textu.

PATRES.

1. A CHRYSOSTOMVS homilia quadrageſima ſecunda in Matthæũ: Tu ipſe tibi iuſtus ſis iudex, exige à teipſo rationẽ & correctionẽ, largos lachrymarũ effunde fluuios, ingẽtes cõpunctionis gemit⁹ redde, humilimus ſis, laborib⁹ ac vigilijs teipſum afflige, peccata tua ꝑ ſingulas ſpecies recole. Nõ paruus eſt hic cruciatus animæ, nec quãtus ſit, ab alio cognoſcii, niſi ab eo qui cõpũctus eſt, qui non ignorat

Peccata ꝑ ſpecies ſingulas recolenda.

ignorat hac re animam in hac vita maximè torqueri: nec eſt neſcius, quantus dolor ex memoria peccatorum naſcatur. Quas ob res iuſtitiam Deus huic pœnitentiæ in præmium propoſuit, dicens: Dic tu priùs peccata tua, vt iuſtificeris. Non eſt profectò, non eſt inſufficiẽs ad emendandum via, ſi cùm omnia ſecundùm ſpeciem in vnũ peccata collegeris, aſsiduè animo deindè ipſa verſes, ac de ipſis continuè mediteris & cogites.

Eſaiæ 43. ſecundùm lxx. Omnia peccata ſecũdùm ſpeciẽ in vnũ colligere.

2. ORIGENES homilia prima in pſalmum trigeſimumſeptimum: Chriſtus quidem erat archiatros, qui poſſet curare omnem languorem & omnem infirmitatem: Diſcipuli verò eius Petrus vel Paulus, ſed & prophetę medici ſunt, & hi omnes qui poſt Apoſtolos in Eccleſia poſiti ſunt, quibusq́ curandorum vulnerum diſciplina commiſſa eſt, quos voluit Deus in Eccleſia ſua eſſe medicos animarum, quia non vult Deus noſter mortem peccatoris, ſed pœnitentiã & orationem eius expectat.

Medici animarũ in Eccleſia.

3. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, vt ſuprà, quæſtione prima, C 1.

4. CYRILLVS Alexandrinus libro ſecundo in Leuiticum: Audiſti quanta ſint in lege ſacrificia pro peccatis, audi nunc quantę ſint remiſsiones peccatorum. In Euangelio eſt iſta prima &c. Eſt adhuc & ſeptima, licèt dura & laborioſa, per pœnitentiam remiſsio peccatorum, cùm lauat peccator lachrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lachrymæ ſuæ panes die ac nocte: cùm nõ erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam, ſecundùm eum qui ait: Dixi, pronunciabo aduersùm me iniuſtitiam meam, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.

Laborioſa ꝑ pœnitentiam remiſsio. Pſalm. 6.

Nõ erubeſcit Sacerdoti indicare peccatũ & quærere medicinam. Pſalm. 31.

1. C CONCILIVM Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, capite vigeſimoprimo: Omnis vtriusq́ ſexus fidelis, poſtquã ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter ſaltem ſemel in anno proprio ſacerdoti, & iniunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere, ſuſcipiens reuerẽter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentũ, niſi fortè de cõſilio proprij Sacerdotis, ob aliquam ratiõabilem cauſam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & viuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vndè hoc ſalutare ſtatutum frequenter in Eccleſijs publicetur, nè quiſquam ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit iuſta de cauſa confiteri peccata, licentiam priùs poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cùm aliter ille

Confeſsio annua.

Alienus Sacerdos non

potest ſolue- re aut ligare. Ille ipſum nō poſsit ſoluere vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, vt more periti medici ſuperinfundat vinū & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunſtantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale ille cōſiliū debeat exhibere, & cuiuſmodi remedium adhibere, diuerſis experimentis vtendo ad ſanandum ægrotum. Caueat autem omninò, nè verbo vel ſigno vel alio quouis modo prodat aliquatenùs peccatorem, ſed ſi prudentiori cōſilio indiguerit, illud abſq; vlla expreſsione perſonæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio ſibi detectum præſumpſerit reuelare, nō ſolùm à ſacerdotali officio deponendum decernimus, verumetiam ad agendam perpetuā pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

Inquiſitio circunſtantiarū peccati & peccatoris.

Sigillum cōfeſsionis. Pœnam reuelantis Cōfeſsionem.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramētis: Ad oris Confeſsionem pertinet, vt peccator omnia peccata quorū memoriam habet, ſuo ſacerdoti confiteatur integraliter, &c. Miniſter huius Sacramenti eſt Sacerdos habens authoritatem abſoluendi vel ordinariam, vel ex commiſsione ſuperioris.

Non quiuis Sacerdos huius Sacramēti miniſter eſt.

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta, capite quinto: Ex inſtitutione Sacramenti Pœnitentiæ iam explicata, vniuerſa Eccleſia ſemper intellexit inſtitutam etiam eſſe à Domino integram peccatorum Confeſsiōem, & omnibus poſt baptiſmū lapſis iure diuino neceſſariam exiſtere: quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus, è terris aſcenſurus ad cælos, ſacerdotes ſuî ipſius vicarios reliquit, tanquàm præſides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Chriſti fideles ceciderint, quo pro poteſtate clauium remiſsionis aut retentionis peccatorum ſententiam pronuncient. Conſtat enim, ſacerdotes iudicium hoc incognita cauſa exercere non potuiſſe, nec æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis ſeruare potuiſſe, ſi in genere duntaxàt, & non potiùs in ſpecie, ac ſigillatìm ſua ipſi peccata declarâſſent. Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligētem ſuî diſcuſsionem conſcientiam habent, in confeſsione recenſeri, etiam ſi occultiſsima illa ſint, & tantū aduersùs duo vltima decalogi præcepta commiſſa, quæ nonnunquàm animum grauiùs ſauciant & periculoſiora ſunt, ijs quæ in manifeſto admittuntur. Nam venialia, quibus à gratia Dei nō excludimur, & in quæ frequentiùs labimur, quanquàm rectè & vtiliter citraq; omnem præſumptionem in confeſsione dicantur, quod piorum hominum vſus demonſtrat, taceri tamē citra culpam, multiſq; alijs remedijs expiari poſſunt. Verùm

Integra peccatorum cōfeſsio à Chriſto inſtituta & ad ſalutem lapſis neceſſaria.

In ſpecie & ſigillatim peccata cōfitenda.

cùm vniuerſa mortalia peccata etiã cogitationis,homines iræ filios & Dei inimicos reddant,neceſſum eſt omnium etiam veniam cum aperta & verecunda confeſsione à Deo quærere. Itaq; dum oĩa quæ memoriæ occurrũt peccata Chriſti fideles confiteri ſtudent, procul dubio omnia diuinæ miſericordiæ agnoſcenda exponunt. Qui verò ſecùs faciunt,& ſciẽter aliqua retinent,nihil diuinæ bonitati per ſacerdotem remittendũ proponũt. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus medico detegere,quod ignorat,medicina nõ curat: Colligitur prætereà etiàm eas circunſtantias in confeſsione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant,quòd ſine illis peccata ipſa neq; à pœnitentibus integrè exponantur,nec iudicibus innoteſcãt,& fieri nequeat, vt de grauitate criminũ rectè cenſere poſsint,& pœnã quam oportet,pro illis,pœnitẽtibus imponere. vndè alienum à ratione eſt,docere circunſtantias has ab hominibus ocioſis excogitatas fuiſſe, aut vnã tantùm circunſtantiã confitendã eſſe,nempe peccâſſe in fratrẽ. Sed & impium eſt,Confeſsionem,quæ hac ratione fieri præcipitur, impoſsibilem dicere,aut carnificinã illam conſcientiarũ appellare. Conſtat enim,nihil aliud in Eccleſia à pœnitentibus exigi, quàm vt poſtquàm quiſq; diligentiùs ſe excuſſerit, & conſcientiæ ſuæ ſinus omnes & latebras explorauerit,ea peccata confiteatur,q̃bus ſe Dominum & Deũ ſuum mortaliter offendiſſe meminerit: reliqua autẽ peccata,quę diligenter cogitanti non occurrunt,in vniuerſum,eadẽ Confeſsione incluſa eſſe intelliguntur: pro quibus fideliter cũ Propheta dicimus·Ab occultis meis mũda me Dñe. Ipſa verò huiuſmodi Confeſsionis difficultas,ac peccata detegendi verecundia grauis quidẽ videri poſſet, niſi tot tantiſq; cõmodis & cõſolationibus leuaretur,q̃ omnibus dignè ad hoc ſacramentũ accedentibus,per Abſolutionẽ certiſsimè cõferuntur. Cęterũ quo ad modũ cõfitendi ſecretò apud ſolũ ſacerdotẽ,etſi Chriſtus non vetuerit,quin aliquis in vindictã ſuorũ ſcelerũ & ſui humiliationẽ,cùm ob aliorũ exemplũ, tum ob Eccleſiæ offenſę ędificationem, delicta ſua publicè cõfiteri poſsit: nõ eſt tñ hoc diuino præcepto mandatum,nec ſatìs conſultò humana aliqua lege p̃ciperetur, vt delicta, præſertim ſecreta, publica eſſent confeſsione aperienda. Vndè cùm à ſanctiſsimis & antiquiſsimis Patribus,magno vnanimiq; conſenſu, ſecreta Confeſſio ſacramentalis,qua ab initio Eccleſia ſancta vſa eſt, & modò etiã vtitur, fuerit ſemper commendata: manifeſtè refellitur inanis eorum calumnia,qui eam à diuino mandato alienam, & inuentũ humanum eſſe,atque à Patribus in Concilio Lateranenſi congregatis, initium habuiſſe docere non verentur,neque enim per Lateranenſe

Vniuerſa mortalia peccata quæ memoriæ poſt diligens examẽ occurrũt, confitenda neceſſariò.

Circunſtantiarum cõfeſſio.

Cõfeſſio ſacramentalis nõ eſt impoſſibilis aut carnificina conſcientiæ.

Pſal. 18.

Confeſsio aliquãdò publica eſſe poteſt

Secreta Confeſsiõe Sacramentali vſa eſt ab initio Eccleſia.

Cõcilium Eccleſia ſtatuit, vt Chriſti fideles confiterentur, quod iure diuino neceſſarium & inſtitutum eſſe intellexerat, ſed vt præceptum Confeſsionis, ſaltem ſemel in anno, ab omnibus & ſingulis, cũ ad annos diſcretionis perueniſſent, impleretur. vndè iam in vniuerſa Eccleſia, cum ingenti animarum fidelium fructu, obſeruatur mos ille ſalutaris cõfitendi ſacro illo & maximè acceptabili tempore Quadrageſimæ: quem morem hæc ſancta Synodus maximè probat & amplectitur, tanquàm pium & meritò retinendum.

De annua cõfeſsione præceptũ Eccleſiæ renouatur.

4. CLEMENS epiſtola prima ad fratrẽ Domini: Quòd ſi fortè alicuius cor vel liuor, vel infidelitas, vel aliquod malum ex his quæ ſuperiùs memorauimus, latenter irrepſerit, non erubeſcat, qui animæ ſuę curam gerit, confiteri hęc huic qui pręeſt, vt ab ipſo per verbum Dei & conſiliũ ſalubre curetur, quô poſsit integra fide & operibus bonis pœnas ęterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ pręmia peruenire. Et infrà: Inſtruebat B. Petrus actus ſuę vitę omni hora cuſtodire, & omni loco Deum reſpicere: firmiter ſcire, cogitationes malas, cordi ſuo aduenietes, mox ad Chriſtum allidere, & ſacerdotibus Domini manifeſtare.

Nõ erubeſcat confiteri peccator huic qui præeſt.

Sacerdotibus cogitationes malas patefaciẽdas docuit D. Petrus.

5. DIONYSIVS Areopagita epiſtola octaua ad Demophilum: Tu verò procidentem ſacerdoti impium (vt ais) atque peccatorem neſcio quo pacto contra diſciplinę ordinẽ adſtans calce abieciſti ac repuliſti. Cùm ille quidem verecundè (quod oportuit) fateretur ſe ad peccatorum remedia quęrenda veniſſe: neq; exhorruiſti inſupèr & ſacerdotem optimum lacerare cõuicijs, miſerabilem eum dicẽs, qui pœnitentem atque impium iuſtificâſſet.

Conſuetudo vt peccatores ſacerdoti prociderent ſua peccata confeſſuri.

6. TERTVLLIANVS in libro de pœnitẽtia: Tantum releuat confeſsio delictum, quantum diſsimulatio exaggerat. Confeſsio enim, ſatisfactionis conſilium eſt: diſsimulatio, contumaciæ. Huius igitur pœnitentię ſecundę & vnius, quanto in arcto negocium eſt, tanto operoſior probatio, vt non ſola conſcientia pręferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur. Is actus, qui magìs Gręco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtrum confitemur, non quidem vt ignaro, ſed quatenùs ſatisfactio confeſsione diſponitur, confeſsione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaq; exomologeſis proſternendi & humilificandi hominis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoquè habitu atq; victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deijcere, illa quę peccauit, triſti tractatione mutare: cæterũ, paſtum

De vtilitate Cõfeſsionis & ſatisfactionis.

Satisfactiõis opera.

& potum

& potum pura nôſſe, non ventris ſcilicet, ſed animę cauſa: plerunq; verò ieiunijs preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctesq́ ad Dñm Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuę iniungere. Hęc omnia exomologeſis, vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipſa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione ęterna ſupplicia non dicam fruſtretur, ſed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magìs releuat: cùm ſqualidum facit, magìs mundatum reddit: cùm accuſat, excuſat: cùm condemnat, abſoluit: Inquantum non peperceris tibi, intãtum tibi Deus, crede, parcet. Pleroſq́ tamen hoc opus vt publicationem ſuî aut ſuffugere, aut de die in diem differre, præſumo, pudoris magìs memores quàm ſalutis: velut illi, qui in partibus verecundioribus corporis cõtracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ità cum erubeſcentia ſua pereunt. Intolerandum ſcilicet pudori, Domino offenſo ſatisfacere, ſaluti pro dactę reformari. Nę tu verecũdia bonus, ad delinquẽdum expandens frontem, ad deprecandum verò ſubducẽs. Ego rubori locum non facio, cùm plus de detrimento eius acquiro, cùm ipſe hominem quodammodò exhortatur: Nè me reſpexeris, dicẽs, pro te mihi melius eſt perire. Certè periculũ eius tunc ſi fortè oneroſum eſt, cùm penès inſultaturos in riſiloquio conſiſtit, vbì de alterius ruina alter attollitur, vbì proſtrato ſuperſcenditur. Cęterùm inter fratres atq́ conſeruos, vbì communis ſpes, metus, gaudium, dolor, paſsio (quia communis ſpiritus de communi Domino & patre) quid tuos aliud, quàm te opinaris? Quid cõſortes caſuum tuorum, vt plauſores fugis? Non poteſt corpus de vnius membri vexatione lętum agere: condoleat vniuerſum & ad remedium conlaboret, neceſsè eſt. In vno & altero Eccleſia eſt, Eccleſia verò Chriſtus. Ergò cùm te ad fratrum genua protendis, Chriſtum contrectas, Chriſtũ exoras. Aequè illi cùm ſuper te lachrymas agunt, Chriſtus patitur, Chriſtus Patrem deprecatur. Facilè impetratur ſemper, quod filius poſtulat. Grande planè emolumentum verecundię, occultatio delicti pollicetur. Videlicet ſi quid humanę notitię ſubduxerimus, proindè & Deum celabimus. Adeóne exiſtimatio hominũ & Dei conſcientia comparantur? An melius eſt damnatum latére, quàm palàm abſolui? Miſerum eſt ſic ad exomologeſin peruenire. Et poſteà: Si de exomologeſi retractas, gehennam in corde conſidera, quam tibi exomologeſis extinguit: & pœnę priùs magnitudinẽ imagi-

Presbyteris aduolui.

Contra eos q ob pudorẽ & verecundiam refugiunt cõfiteri peccata & ſatisfacere.

Exomologeſis gehennam extinguit.

imaginare, vt de remedij adeptione non dubites. Iterū poſt pauca: Igitur cùm ſcias aduersùs gehennā poſt prima illa intinctionis Dominicæ monimenta, eſſe adhuc in exomologeſi ſecunda ſubſidia, cur ſalutem tuam deſeris? Cur ceſſas aggredi, quod ſcias mederi tibi? Mutę quidem animæ & irrationales, medicinas ſibi diuinitùs attributas in tempore agnoſcunt. Ceruus ſagitta transfixus, vt ferrum & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat, ſcit ſibi dictamno medēdum. Hirūdo ſi excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursùs de ſua chelidonia. Peccator reſtituendo ſibi inſtitutā à Dño exomologeſin ſciens, præteribit illam, quæ Babylonium regem in regna reſtituit? Diù enim pœnitentiā Domino immolârat, ſeptenni ſqualore exomologeſin operatus, vnguium leoninum in modum efferatione, & capilli incuria horrorem aquilinum prēferēte. Proh malæ tractationis: Quē homines perhorrebant, Deus recipiebat. Contrà autem Aegyptius imperator, qui populum Dei aliquandò afflictum diù Domino ſuo denegatum perſecutus, in prælīu irruit, poſt tot documenta plagarū, diſcidio maris, quod ſoli populo peruium licebat, reuolutis fluctibus perit. Pœnitētiam enim & miniſterium eius exomologeſin abiecerat. Quid ego vltrà de iſtis duabus humanæ ſalutis quaſi Pharis, ſtyli potiùs negocium, quàm officium conſcientiæ meæ curans? Peccator enim omnium notarū cùm ſim, nec vlli rei niſi pœnitentiæ natus, non facilè poſſum ſuper illa tacere, quam ipſe quoquè & ſtirpis humanæ & offenſæ in Dominum princeps Adam, exomologeſi reſtitutus in paradiſum ſuum, non tacet.

Poſt baptiſmum in exomologeſi ſunt ſecunda ſubſidia.

A Domino inſtituta exomologeſis.

Dani. 4.

Exodi 14.

7. ORIGENES homilia ſecunda in Pſalmum trigeſimumſeptimum: Omnibus igitur flagellis emendari, verberariq́ paratus ſum, & nihil horum recuſo, tantùm vt ſupplicia æterni ignis effugiam. Ego in flagella paratus ſum, & dolor meus coram me eſt ſemper. Ante oculos meos habeo dolorem meum, vt futuros pœnarum dolores, præſentibus poſsim doloribus compenſare. Quoniam iniquitatem meam pronuncio. Pronunciationem iniquitatis, id eſt, confeſsionem peccati, frequentiùs diximus. Vide ergò quid edocet nos ſcriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinſecùs. Fortaſsìs enim ſicut ij, qui habēt intùs incluſam eſcam indigeſtam, aut humoris vel phlegmatis ſtomacho grauiter & moleſtè imminentia, ſi vomuerint, releuantur: ità etiàm hi qui peccauerunt, ſi quidem occultant & retinent intrà ſe peccatum, intrinſecùs vrgentur, & propemodùm ſuffocantur à phlegmate vel humore peccati. Si autem ipſe ſui accuſator fuit, dum accuſat ſemetipſum,

Pſalm. 37.

Confeſsionis peccatorum neceſsitas.

Egregia ſimilitudo.

ipſum, & cõſitetur, ſimul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit cauſam. Tantummodò circumſpice diligentiùs, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba priùs medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit diſciplinam: vt ità demùm ſi quid ille dixerit, qui ſe priùs & eruditũ medicum oſtenderit & miſericordem, ſi quid conſilij dederit, facias & ſequaris: ſi intellexerit, & præuiderit talem eſſe languorem tuũ, qui in conuẽtu totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſsis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facilè ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis perito medici illius conſilio procurandum eſt.

Qualis Confeſſarius quærendus ſit.

Confeſsionẽ aliquandò publicã eſſe conuenit.

8. CYPRIANVS in tractatu vel ſermone de lapſis: Deniquè quanto & fide maiores, & timore meliores ſunt, qui quanuìs nullo ſacrificij aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipſum apud ſacerdotes DEI dolenter & ſimpliciter confitentes, exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponũt, ſalutarem medelam paruis licèt & modicis vulneribus exquirunt, ſcientes ſcriptum eſſe: DEVS non deridetur. Iterùm paulò pòſt: Confiteantur ſinguli, quæſo vos fratres, delictũ ſuum, dum adhuc qui deliquit, in ſeculo eſt, dum admitti confeſsio eius poteſt, dum ſatisfactio & remiſsio facta per Sacerdotes, apud Dominum grata eſt. Cõuertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis, veris doloribus exprimentes, Dei miſericordiã deprecemur.

Confeſsio apud Sacerdotes.

Galat 6.

Remiſsio per Sacerdotes fit in hac vita.

9. PACIANVS in parœneſi ad pœnitentiã, ſiue in libello de pœnitẽtia & confeſsione: Vos primùm appello fratres, qui criminibus admiſsis, pœnitentiam recuſatis, vos inquam poſt impudentiã timidos, poſt peccata verecundos: qui peccare non erubeſcitis, & erubeſcitis cõfiteri. Et paulò pòſt: Eccè iterùm Apoſtolus ad Sacerdotẽ: Manus citò nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu qui decipis Sacerdotem? qui aut ignorantem fallis, aut nõ ad plenũ ſcientẽ probãdi difficultate cõfundis? Rogo ergò vos, fratres, etiã pro periculo meo per illũ Dñm, quẽ occulta nõ fallũt, definite vulneratã tegere conſcientiã. prudẽtes ægri medicos nõ verẽtur, ne in occultis quidẽ corporũ partibus etiã ſecaturos, etiã puſtu-ros. Meminimus quoſdã, remota etiã & verecũda mẽbrorũ nõ erubeſcẽtes, in ferro & cauterio, & grauiſsima illa pulueris mordacitare d urãſſe, & quantũ eſt illud, quod homines præſtiterunt? peccator

Contra eos q confiteri erubeſcunt.

1. Tim. 5.

In eos qui ficte aut non integrè confitentur Sacerdoti.

Simile.

timebit?peccator erubeſcet perpetuã vitam præſenti pudore mercari?& offerẽti manus Domino vulnera malè tecta ſubducet? & habet aliquid,quod in illo erubeſcat, qui Dominum læſit? An ſic illi melius eſt perire,nè tu,pudore timidus,ſine pudore moriaris, non faciens pudori locum,plus de detrimento eius acquiras, cui pro te melius eſt perire?Quòd ſi fratrum oculos erubeſcitis,conſortes caſuum veſtrorum timere nolite. Nullum corpus membrorum ſuorum vexatione lætatur,immò pariter dolet, & ad remedium conlaborat:In vno &altero Eccleſia eſt,Eccleſia verò Chriſtus,atq; ideò qui fratribus peccata ſua nõ tacet,Eccleſię lachrymis adiutus Chriſti precibus abſoluitur.Nunc ad eos ſermo ſit qui benè ac ſapienter vulnera ſua pœnitentiæ nomine confitentes,nec quid ſit pœnitẽtia, nec quæ vulnerum medicina,nouerunt: ſimilesq; ſunt illis,qui plagas quidem aperiunt ac tumores,medicisq; etiam adſidẽtibus cõfitentur:ſed admoniti, quæ imponenda ſunt,negligunt, & quæ bibenda,faſtidiunt.

Contra eos q rectè quidem confitentur, ſed ſatiſfactionem impoſitam refugiunt aut Sacerdotis cõſilia negligũt.

10. CYRILLVS Alexandrinus libro ſecundo in Leuiticum,vt ſuprà, A 4.

Eccẽs 10.

11. HIERONYMVS in caput decimũ Eccleſiaſtis ſuper ea verba,Si momorderit ſerpens in ſilentio : Si quẽ ſerpens Diabolus occultè momorderit,& nullo conſcio eum peccati veneno infecerit: ſi tacuerit qui percuſſus eſt,& non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit cõfiteri : magiſter qui linguam habet ad curandum,facilè ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus medico confiteri,quod ignorat medicina nõ curat.

Peccati venenum per cõfeſsionẽ euomendum. Quod ignorat medicina non curat.

12. CHRYSOSTOMVS homilia trigeſima in Geneſim,&homilia decima in Matthæum,vt ſuprà,quæſt.decima de Euchariſtia. D 6.&7.

13. AVGVSTINVS libro vigeſimo de Ciuitate Dei,capite nono,vt ſuprà,quæſtione prima, B 12.

14. GREGORIVS homilia vigeſimaſexta in Euangelia, vt ſuprà,Ibidèm. B 7.

15. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, & homilia quinta de verbis Eſaiæ,Ibidèm, B 11.

16. HIERONYMVS ad Heliodorum,Ibidèm B 9.

17. CONCILIVM Lateranenſe capite vigeſimoprimo,vt ſuprà,hac eadem quæſtione. C 1.

18. CONCILIVM Vuormatiẽſe canone vigeſimoquinto: Pœnitentibus,ſecundùm differẽtiam peccatorum, ſacerdotis arbitrio pœni-

pœnitentię decernuntur. Debet itaque Sacerdos in pœnitentia danda ſingulorum cauſas ſingulatìm conſiderare, originem quoq́;, modumq́; culparum, & affectus gemitusq́; delinquentium diligenter examinare, manifeſteq́; cognoſcere: temporũ etiàm & perſonarũ, locorum quoquè & ætatum qualitates inſpicere, vt etiàm pro conſideratione locorum, ætatum vel temporum, ſeu pro qualitate delictorum atque gemituum vniuſcuiuſque delinquentis, à ſacris regulis oculos non reflectat.

Confeſſarij officium.

19. ORIGENES homilia prima & ſecunda in Pſalmum trigeſimumſeptimum, vt ſuprà A 2. & C 7.

VI

Quomodò Patres de Confeſsione ſcribunt?

A Hi certè non modò confitendi vtilitatem & vſum, qui ſemper in Eccleſia fuit, ſed ius etiã atque neceſsitatem nobis magno conſenſu commendant comprobantq́;.

B Vt verò è plurimis paucos & probatiſsimos illos teſtes ꝓducamus, ſic habet in primis Magnus ille Baſilius:[a] Neceſſarium videtur his quibus diſpenſatio Myſteriorum Dei commiſſa eſt, confitenda eſſe peccata. Sic enim & hi, qui antiquitùs pœnitebant, inueniuntur apud ſanctos confeſsi eſſe peccata ſua.

a Quæſt. 288. in regulis breuiorib. Vide etiam quæſtio. 229. & in epiſt. 3. canonica ad Amphilochium, can. 73.

C Tum Cyprianus[b], Confiteantur, inquit, ſinguli, quęſo vos fratres, delictum ſuum, dum adhuc qui delinquit, in ſeculo eſt, dum admitti eius confeſſio poteſt, dum Satisfactio cuiuſq; & remiſſio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt.

b De lapſis, Vide eundem lib. 3 epiſt. 14 & lib. 1. epiſt. 3. ad Cornelium.

Homil. 49. ex 50. Itē homil. 41. & 50.

D Accedit his Auguſtini ſentētia, qui docet in hunc modum: Agite pœnitētiam qualis agitur in Eccleſia, vt oret pro vobis Eccleſia. Nemo ſibi dicat, Occultè ago, apud Deum ago: nouit Deus qui mihi ignoſcit, quia in corde ago. Ergò ſine cauſa dictum eſt: *Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cælo?* Ergò ſine cauſa ſunt claues datæ Eccleſiæ Dei? Fruſtramus Euangelium Dei, Fruſtramus verba Chriſti? Promittimus vobis quod ille negat? Nónne vos decipimus? Tum alibi, [d] ſunt, inquit, qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumant, ſi ſoli Deo, cui nihil occultum eſt, quem nullius latet conſcientia, ſua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubeſcūt ſiue dedignantur ſe oſtendere Sacerdotibus, quos tamen inter lepram [e] & lepram diſcernere per legiſlatorem conſtituit Dominus. Sed nolo, vt ipſa decipiaris opinione, quatenùs confundaris confiteri coram Domini Vicario, vel tabeſcens præ rubore, vel ceruicoſus præ indignatiōe. Nam ipſius ſimiliter ſubeundum eſt iudicium, quem Dominus ſibi non dedignatur Vicarium.

Matth. 18. Ioan. 20. c

d Lib. 2. de viſit. infirmo. ca. 4.

e Leuit. 13. & 14. a Luc. 17 d Matth. 8. a

E Nec minùs eſt euidens, quod Leo ille Magnus ſcriptum reliquit: [f] Multiplex miſericordia Dei ità lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolùm per baptiſmi gratiam, ſed etiàm per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, vt qui Regenera-

f Epiſt. 91. ad Theodorum Foroiulienſem Epiſ.

tionis

tionis donum violâſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſsionem criminum peruenirent: ſic diuinæ bonitatis prçſidijs ordinatis, vt indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim[g] Dei & hominum homo CHRISTVS IESVS, hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus Satisfactionem pœnitentiæ darent, & eadem ſalubri ſatisſactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam recóciliationis admitterent.

[g Vide eundē epiſtola 80. ad Epiſcopos Campaniæ.]

[h 1.Ti.2.b]

SCRIPTVRAE, vt ſuprà quæſtione prima.

PATRES.

1. BASILIVS in regulis breuioribus, ſiue quæſtionibus compendiò explicatis, quæſtione centeſima octogeſimaoctaua: Neceſſarium videtur &c. vt in textu.

2. IDEM quæſtione ducenteſima vigeſimanona compendiò explicata: Interrogatio. Nunquìd flagitioſè facta, abiecta omni verecundia, enũciari apud omnes debeant, an apud aliquos tantummodò? & ſi hoc, apud quos, & cuiuſmodi? Reſpõſio: Omninò in peccatorum confeſsione eadem ratio eſt, quæ etiam in apertione vitiorũ corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquàm quibuſuis temerè homines aperiunt, ſed ijs tantummodò, qui rationem, qua ea curanda ſunt, teneant: eodem modo etiam peccatorum cõfeſsio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea poſsint curare: cõſentaneum in modum illi, quod ſcriptum eſt, Vos qui firmiores eſtis, imbecillitates infirmiorum portate. hoc eſt, tollite diligentia & cura veſtra.

[Non quibuſuis confitendum.]

[Roma. 15.]

3. IDEM in epiſtola tertia canonica ad Amphilochium, canone ſeptuageſimotertio: Sin autem vnuſquiſque eorum qui in prędictis peccatis fuêre, confeſſus bonus euaſerit, & is cui à Dei benignitate ligandi & ſoluendi credita eſt poteſtas, ſi ſit clemẽtior, videns ſummam eius, qui peccauit confeſsionem ad diminuendum pœnarum

[Confeſsio.]

[Matth. 18. Ioan. 20.]

tempus,

tempus,nõ eſt dignus damnatione, cùm quę eſt in ſcripturis,nobis hiſtoria ſignificet,quòd qui cum maiori labore confitentur,Dei miſericordiam celeriter apprehendant.

1. C CYPRIANVS in tractatu vel ſermone de lapſis: Confiteantur ſinguli &c.vt in textu.& ſuprà,quæſt.quinta, C 8.

2. IDEM libro tertio,epiſtola decimaquarta ad Presbyteros & Diaconos: Hæc qui ſubtrahit fratribus noſtris, decipit miſeros, vt qui poſſunt agentes pœnitẽtiam veram Deo patri miſericordi precibus & operibus ſuis ſatisfacere, ſeducantur, vt magìs pereant, & qui erigere ſe poſſent,plùs cadant.Nam cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iuſto tempore, & ſecũdùm diſciplinę ordinem ad exomologeſim veniant, & per manus impoſitionẽ Epiſcopi & cleri,ius communicationis accipiant,nunc crudo tempore perſecutione adhuc perſeuerante, nondùm reſtituta Eccleſiæ ipſius pace,ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondùm pœnitentia acta, nondùm exomologeſi facta, nõdùm manu eis ab Epiſcopo & clero impoſita,euchariſtia illis datur,cùm ſcriptum ſit:Qui ederit panem aut biberit calicem Domini indignè,reus erit corporis & ſanguinis Domini.

Precibus & operibus ſatisfacere.. — Exomologeſis. — 1.Cor.11.

3. IDEM libro primo epiſtolarũ, epiſtola tertia ad Cornelium: Honor ergò datur Deo, quandò ſic Dei maieſtas & cenſura contemnitur,vt ſe ille indignari & iraſci ſacrificãtibus dicat,& cũ pœnas æternas & ſupplicia perpetua comminetur, proponatur ſacrilegis atque dicatur,nè ira cogitetur Dei,nè timeatur iudicium Domini, nè pulſetur ad Eccleſiã Chriſti, ſed ſublata pœnitentia,nec vlla exomologeſi criminis facta, deſpectis Epiſcopis atque calcatis, pax à presbyteris verbis fallacibus prædicetur,& nè lapſi ſurgant, aut foris poſiti ad Eccleſiam redeant,communicatio non communicantibus offeratur?Quibus etiam non ſatìs fuit ab euangelio receſsiſſe, ſpem lapſis ſatisfactionis & pœnitentiæ ſuſtuliſſe, fraudibus inuolutos,vel adulterijs commaculatos,vel ſacrificiorum funeſta contagione pollutos,nè Deum rogarent, nè in Eccleſia exomologeſin criminum facerent,ab omni & ſenſu & fructu pœnitentiæ remouiſſe,niſi foris ſibi extra Eccleſiam,& contra Eccleſiam conſtituiſſet conuenticulum perditæ factionis,cùm malè ſibi conſciorum & Deum rogare ac ſatisfacere nolentium caterua conflueret.

Criminis exomologeſis. — In eccleſia exomologeſim criminũ facere. — Satisfacere nolentium caterua.

1. D. AVGVSTINVS homilia quadrageſimanona ex libro quinquaginta homiliarum:Agite pœnitenriam &c.vt in textu.

2. IDEM

2. IDEM homilia quadrageſimaprima ex libro quinquaginta homiliarum: Non ſolùm poſt pœnitentiam ab iſtis vitijs ſe homo ſeruare debet, ſed & ante pœnitentiam, dum ſanus eſt: quia ſi ad vltimum vitæ ſteterit, neſcit ſi ipſam pœnitentiam accipere, ac Deo & ſacerdoti peccata ſua confiteri poterit. Eadem verba habet Ambr. in exhortatione ad pœnitentiam.

3. IDEM homilia quinquageſima ex libro eodem, capite decimo: vel in libro de pœnitentiæ medicina, capite decimo: Quiſquis poſt baptiſmum aliquorum priſtinorum malorum opere obligatus tenetur, vſqueadeò ſibi inimicus eſt, vt adhuc dubitet vitã mutare, dum tempus eſt, cùm ità peccat, & viuit. Nam vtiquè quòd ità perſeuerans peccat, theſaurizat ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Quòd autem adhuc viuit, patientia Dei ad pœnitẽtiam eum adducit. Implicatus ergò tam mortiferis vinculis peccatorum detrectat aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas claues eccleſiæ, quibus ſoluatur in terra, vt ſit ſolutus in cælo: & audet ſibi poſt hãc vitam, quia tantùm Chriſtianus dicitur, ſalutem aliquam polliceri? Deo ac ſacerdoti peccata confiteri. Rom. 2. Peccatorum vinculis implicatus, ad claues Eccleſiæ cõfugere debet. Matt. 16.

4. IBIDEM capite vndecimo: Iudicet ergò ſeipſum homo in iſtis voluntate dum poteſt, & mores conuertat in melius, nè cùm iam non poterit, etiàm præter volũtatem à Dominò iudicetur, &c. ſuprà, quæſtione quarta de pœnitentia D. 2.

5. ET capite decimoſexto: Sed fac incertum eſſe, vtrùm ignoſcat Deus. Quid perdit cùm ſupplicat Deo, qui ſalutem perdere nõ dubitauerit, cùm offenderet Deum? Quis enim certus eſt, quòd etiam Imperator ignoſcat? Et tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, procellarum incerta ſubeuntur, & penè vt mors vitetur, mors ipſa ſuſcipitur. Supplicatur deindè per homines homini, ſine dubitatione fiunt iſta, quum ſit dubium quo fine proueniant, & tamen certiores ſunt claues Eccleſiæ, quàm corda regia. Quibus clauibus quodcunque in terra ſoluitur, etiam in cælo ſolutum eſſe promittitur. Et multo eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humiliat eccleſiæ Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur. Matt. 16.

6. PRAETEREA in libro ſecundo de viſitatione infirmorum, capite quarto: Sunt quidam qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumãt, ſi ſoli Deo, &c. Et quibuſdam interpoſitis: Ergò ad te venire roges ſacerdotem, & fac ipſum conſcientiarum tuarum penitùs participem. Non ſeducat te ſomniantium illa ſuperſtitio quæ in viſitando confirmat, quia ſaluat ſacerdote inconſulto ad Deum peccatorum Nõ ſoli Deo, ſed & ſacerdoti cõfitendũ.

1. E LEO epiſtola nonageſimaprima ad Theodorum Foroiulienſem Epiſcopum: Sed vt quoquo modo inſtruatur ambiguitas conſulentis, quid de pœnitentium ſtatu Eccleſiaſtica habeat regula, non tacebo. Multiplex miſericordia DEI, & cętera, vt in textu, per ianuam reconciliationis admitterent. Cui vtiquè operi ipſe Saluator interuenit, nec vnquàm ab his abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit, dicens: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi: vt ſi quid per ſeruitutem noſtram bono ordine & gratulando impletur affectu, non ambigamus per ſpiritum ſanctum nobis fuiſſe donatum. Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino ſupplicamus, quocunque interceptus obſtaculo, à munere indulgentiæ præſentis exciderit, & priuſquàm ad conſtituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, conſequi exutus carne, non poterit. Nec neceſsè eſt nobis, eorum, qui ſic obierint, merita actúſque diſcutere, cùm DOMINVS DEVS noſter, cuius iudicia nequeunt compræhendi, quod ſacerdotale miniſterium implere non potuit, ſuæ iuſtitiæ reſeruauerit: ità poteſtatem ſuam timeri volens, vt hic terror omnibus proſit, & quod quibuſdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multùm enim vtile ac neceſſarium eſt, vt peccatorum reatus ante vltimum diem ſacerdotali ſupplicatione ſoluatur. His autem qui in tempore neceſsitatis, & in periculi vrgentis inſtantia, præſidium pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ DEI nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conuerſio, dicente ſpiritu DEI per Prophetam: Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas prior, vt iuſtificeris. Et iterùm: Quia apud Dominum miſericordia eſt, & copioſa apud eum redemptio. In diſpenſandis itaque DEI donis non debemus eſſe difficiles, nec accuſantium ſe lachrymas, gemitúſque negligere, cùm ipſam ✝ pœnitentiam ex DEI credamus inſpiratione conceptam, dicente Apoſtolo: Nè fortè det illis DEVS pœnitentiam, vt reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipſius voluntatem. Vndè oportet vnumquenque

Matt 28.

Quàm periculoſũ, mori ſine abſolutiõe ſacramentali.

Satisfactio.

Ezech. 33.
Eſa 43.

Pſal. 129.

✝ pœnitẽdi affectionẽ
2. Tim. 2.

Non differenda conuerſio & ſatisfactio.

que Chriſtianum conſcientiæ ſuæ habere iudicium, nè conuerti ad Deum de die in diem differat: nè cùm ſatisfactionis ſibi tempus in fine vitæ ſuæ conſtituit, quia periculosè hac ſe cõditione fragilitas & ignorãtia humana concludit, ad paucarum horarum ſe reſeruet incertum: & cùm poſsit pleniore ſatisfactione indulgentiam promereri, illius temporis anguſtias eligat, quo vix inueniat ſpatium aut confeſsio pœnitentis, vel recõciliatio ſacerdotis. Verũ (vt dixi) etiàm talium neceſsitati ità auxiliandum eſt, vt nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, ſi eam, etiam amiſſo vocis officio per indiciũ integri ſenſus quærere comprobentur. Quòd ſi aliqua vi ægritudinis ità fuerint aggrauati, vt quod pauloantè poſcebant, ſub præſentia ſacerdotis ſignificare non valeant: teſtimonia eis fidelium circunſtantium prodeſſe debebunt, vt ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium conſequantur, ſeruata tamen regula canonum paternorũ circa eorum perſonas, qui in Deũ, à fide diſcedendo, peccàrunt.

Recõciliatio ſacerdotis.

2. IDEM epiſtola octogeſima ad Epiſcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum conſtitutos, capite ſecundo: Illam etiam contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nupèr agnoui à quibuſdam illicita vſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoueri, (de pœnitẽtia videlicet, quæ ità à fidelibus poſtulatur) nè de ſingulorum peccatorum genere, libellis ſcripta profeſsio publicè recitetur, cùm reatus cõſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſsione ſecreta. Quãuìs enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorẽ apud homines erubeſcere non veretur, tamen quia non omnium huiuſmodi ſunt peccata, vt ea, qui pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis conſuetudo, nè multi à pœnitentiæ remedijs arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta referare, quibus poſſent legum conſtitutione percelli. Sufficit enim illa confeſsio, quæ primùm Deo offertur, tunc etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentium peccator accedit. Tunc enim demũ plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.

Confeſsio ſecreta apud ſacerdotes ſufficit, nec expedit publicam facere.

VII

Quid porrò de Satisfactione ſentiendum eſt?

A Id

A Id videlicet, quòd alia CHRISTI Redẽptoris propria, alia fidelium pœnitẽtium cõmunis ſit ſatisfactio. Illa ſemel[a] in corpore Chriſti crucifixi, dum agnus ille mundi peccata tulit, peracta eſt, vt qui natura ſunt[b] irę filij, DEO reconcilientur: Hæc verò quæ ad pœnitentes pertinet, à CHRISTI membris in Eccleſia quotidiè peragitur, cùm pœnitẽtes poſt Confeſſionem ea quæ Sacerdos abſoluens iniunxit, perficimus, aut cùm vltrò quidem dignos pœnitẽtiæ fructus edimus, quibus anteactæ vitæ errata ſiue commiſſa aliqua ſaltem ex parte compenſemus.

Gregorius in cap. 9. libri 1. Regum
Baſilius quæſt. 12. in regulis breuiorib.
a Hebræorũ 9. g Epheſ. 5. a f 4 g 1. Ioan. 2. a Ioan. 1. d
b Ephe 2. a 2 Cor. 5. d Cyprianus lib. 3. epiſt. 8. & 14. Tertull. de pœnitẽtia. Concil. Tridẽ. ſeſſ. 14. cap 8. & 9. de ſacramento Pœnitentiæ.

B Hæc vindicatoria ſimul & emendatoria quædã eſt Satisfactio, & Redemptoris Chriſti beneficium atque Satisfactiõem adeò nõ obſcurat, vt magìs etiam commendet, illuſtretque. Illa enim prę eũte, ac pręcipuè[c] cooperante, iuxta diuinam ſcripturam iudicium[d] facimus & iuſtitiam, delicta noſtra contra noſipſos vindicantes, & reſiduas in nobis peccatorum reliquias diluentes, Deique gratiam nobis pleniorem conciliantes atq; promerentes: deniquè hac ratione teſtãtes, nos Chriſti Crucem libenter amplecti,[e] abnegare nos ipſos, mortificare carnem, vete-

c Chryſoſt. homil. 80. ad pop. Eſa. 56 a Ezech. 18. e f Hiere. 22 a 2. Cor. 7. c Pſal. 50. a & Chryſo. ibid. & in 3 cap. Math.
e Luc. 9. c Matt. 16. d Rom. 6. a Ephe. 4. e Coloſ. 3. a

ris nos hominis odio commotos ad perfectiora conniti, dum aduersùs deprauati animi motus ardenti zelo fortiterque certamus.

f 1.Reg.11.d 1 Paral.21.c Pſal 34.b 68.b Ion 3.b 3.Reg.21.g 1 Mac.2.b 3 f 2 Mach.3.d Matth.11.c Luc.10 Iudith.4 b c d 8.a 7.a 9 a Ioel 2 c Dan.9 a Iob 42 b Hiere 6 g 4.e 25 g 48 f 40.a Ezec.7.e Thren 2.c

g Ioel.2.c

h Ezech.18.g

a 2.Cor.7.e

b 1 Cor.11.g

C Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabant[f] Dauid, Niniuitę, & alij, quos in cilicio, cinere, gemitu, luctu, ieiunijs, alijsq; afflictionibus pœnituiſſe cõſtat, qui & hinc Deo grati & approbati fuiſſe legũtur. Quam pœnitentię partem Scriptura confirmans, nobiſque commendans clamat:[g] *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu.* Et alibì:[h] *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Et quidem Paulus [a] docet, triſtitiam quæ ſecundùm Deum eſt, operari vindictàm: & generatìm admonet: [b] *Si noſipſos dijudicaremus, nõ vtiquè iudicaremur à Domino.*

D Eapropter non eſt, cur de Satisfactionis nomine, quod certè patribus eſt perquàm familiare, diſceptemus, cùm in Scripturis res ipſa perſpicuè proponatur.

SCRIPTVRAE.

A Ad Hebręos nono: Neq; vt ſæpè offerat ſemetipſum, quemadmodùm pontifex intrat in ſancta, per ſingu-

ſingulos annos in ſanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in cōſummatione ſeculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit: Et quemadmodùm ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: ſic & CHRISTVS ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in ſalutem.

AD Epheſios quinto: CHRISTVS dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Ibidèm: CHRISTVS dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea: vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro &c

AD Epheſios quarto: Donantes inuicèm, ſicut & Deus in CHRISTO donauit vobis.

PRIMAE Ioannis ſecundo: Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.

IOANNIS primo: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.

AD Epheſios ſecūdo: Eramus natura filij iræ ſicut & cęteri: Deus autem (qui diues eſt in miſericordia) propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in CHRISTO, (cuius gratia eſtis ſaluati) & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in CHRISTO IESV.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per CHRISTVM: & dedit nobis miniſterium reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in CHRISTO mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Pro CHRISTO ergò legatione fungimur, tanquàm Deo exhortāte

ctus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri,& per illum acceptantur à Patre. Debent ergò ſacerdotes Domini, quantùm ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, ſalutares & conuenientes ſatisfactiones iniungere: nè, ſi fortè peccatis cõniueant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leuiſsima quædam opera pro grauiſsimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiatur. Habeant autem præ oculis, vt Satisfactio, quam imponunt, non ſit tantùm ad nouæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem. nam Claues ſacerdotum non ad ſoluendum duntaxàt, ſed & ad ligandum conceſſas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent. nec propterea exiſtimàrunt, Sacramentum Pœnitentiæ eſſe forum iræ vel pœnarum, ſicut nemo vnquàm Catholicus ſenſit, ex huiuſmodi noſtris ſatisfactionibus vim meriti & ſatisfactionis Domini noſtri IESV CHRISTI vel obſcurari, vel aliqua ex parte imminui: quod dum Nouatores intelligere nolunt, ità optimam Pœnitentiam nouam vitam eſſe docent, vt omnem Satisfactionis vim & vſum tollant. Luc. 3. Quales ſatiſfactiones iniungendæ. Claues Sacerdotum etiam ad ligandum valent. Noſtra ſatiſfactio non minuit Chriſti ſatisfactionem.

7. ITEM capite nono: Docet prætereà, tantam eſſe diuinæ munificentiæ largitatem, vt non ſolùm pœnis ſpontè à nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut ſacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis, ſed etiam, quod maximum amoris argumẽtum eſt, temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum patrem per CHRISTVM IESVM ſatisfacere valeamus. Pœnæ diuinitùs inflictæ, quandò vim ſatisfaciendi habeant.

1.° B CHRYSOSTOMVS homilia octogeſima ad populum Antiochenum: Totam vitam in peccatis abſumpſi, & ſi pœnitẽtiam egero, ſaluabor? & maximè. Vndè conſtat? Ex Domini clementia. Nè tuæ confidas pœnitentiæ: Tua nanque pœnitentia tanta nequit peccata delere. Si ſola foret pœnitentia, iure timeres: ſed poſtquàm cum pœnitentia commiſcetur Dei miſericordia, confide, quoniam tuam vincit nequitiam: multùm enim eſt miſericors Deus, & tantùm clemens, vt neque filio pepercerit, vt ingratos ſeruos redimeret. Nec mihi dicas, Nimiùm peccaui, & quomodò poſſum ſaluari? Tu non potes, tuus poteſt Dominus: & ità delet peccata, vt nec eorum remaneat veſtigium. In corporibus quidem hoc nõ licet, quin etiamſi milliès medicus elaboret, & imponat vulneri remedia, vulnus quidem tollit, cicatrix verò permanet, vulneris circunferens Pœnitentia noſtra Dei miſericordia nititur. Ità penitùs delentur peccata, vt ne veſtigium quidẽ remaneat

argumentum, adſpectus deformitatem. Et licèt in infinitum medicus contendat, non tamen cicatricem delere poteſt. Ipſa nanque naturæ repugnat imbecillitas, & artis impotentia, vilitáſque medicamentorum. Deus autem cùm delet peccata, neque cicatricem relinquit, neque permittit remanere veſtigium, ſed cum ſanitate pulchritudinem quoquè reſtituit: cum liberatione à pœna, dat & iuſtitiam, & præuaricatum non præuaricato ſimilem reddit. Si nanque vel infinita quis habens vulnera, pœnitentiam egerit, & aliquid fecerit boni, ſic ea Deus delet, vt neque cicatricem, neque veſtigium, neque peccatorum oſtendat indicium.

2. IDEM in Pſalmum quinquageſimum, multa habet de pœnitentia Dauid.

3. ITEM in caput Matthæi tertium ſcribens, homilia decima ſic ait: Agamus pœnitentiam, etiamſi indulgentię modum peccata excedere videantur, & non modò venia peccatorum, verumetiam præmiorum gloria perfruemur. Pœnitentiam verò dico, nō ſolùm vt à malis prioribus deſiſtamus, verumetiam vt bonorum operum fructibus impleamur. Facite, inquit, fructus dignos pœnitentia. (Matth. 3.) Quo autem modo fructificare poterimus? Si vtiquè peccatis aduerſa faciamus. Aliena rapuiſti? incipe donare iam & propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoquè vſu ſuſpendere coniugij, ac perpetuam continentiam ſæpiùs paucorum dierum caſtitate meditare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel ſermone feciſti? refer benedictionis verba conuicijs: & percutientes te, nūc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. (Egregia ſimilitudo.) Neque enim vulnerato ſufficit ad ſalutem, tantummodò ſpicula de corpore euellere, ſed etiam remedia adhibere vulneribus. Delicijs antè & temulentia diffluebas? ieiunio & aquæ potu vtrunque compenſa: cura vt detrimentum, quod ex anteactis accepiſti, abigas. Vidiſti impudicis alienum decorē oculis? fœminam iam omninò nè videas, maiore tractus cautione, quo tutior poſt vulnera.

VIII

Profer aliquot Patrum de Satisfactione ſententias.

A Cypri-

A Cyprianus ille, ſanctiſsimus Martyr & teſtis grauiſsimus, in hunc modum docet:[a] Deus quantùm patris pietate indulgens eſt, tantũ iudicis maieſtate metuendus eſt. Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit: pœnitẽtia crimine minor non ſit: orare oportet impenſiùs, diem luctu tranſigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymoſis occupare lamẽtationibus, ſtratos ſolo adhærere cineri, in cilicio volutari & ſordibus. Idemque rurſus: [b] Rogandus eſt Deus, & ſatisfactione noſtra placandus, delicta noſtra reputãda, actus noſtri & animi ſecreta voluenda, conſciẽtiæ merita ponderãda. Nec multò pòſt: Pœnitentiæ iter quod oſtendit antiſtes, amplectamur: remedia vitalia, quæ de ſcripturis cæleſtibus ille depromit, aſſumamus, & ex vulneribus etiam occultis, quorum exomologeſin fecimus, exponentes apud eum conſcientiæ noſtræ pondus, ſalutarem medicinam exquiramus: nec ceſſemus in agenda pœnitentia atque in Domini miſericordia deprecanda, nè quod minus eſſe in qualitate delicti videtur, in neglecta ſatisfactione cumuletur.

[a] De lapſis. Idem lib. 1. epiſt. ad Cornelium. & lib. 3. epiſto. 14. ad Clerum.

[b] De lapſis. Vide eundem de eleemoſyna.

B Et [c] Auguſtinus clariſsimè dixit: Non ſufficit mores in melius cõmutare, & à factis malis recedere, niſi etiam de his quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per humilitatis gemitum, per contriti cordis

[c] Homil. 50. ex homilijs 50. cap. 15. Vide etiã in euchiridio, cap. 70. 71. & 65.

ſacrificium,cooperantibus eleemoſynis.

d In Epitaphio Paulæ ad Euſtoch.epiſt. 27. & Chryſoſto.homil.10.in Matth.

C Tum apud Hieronymum[d] legimus in hunc modum: Affligendum corpus, quod multis vacauit delicijs: longus riſus perpeti compenſandus eſt fletu: mollia linteamina & ſerica precioſiſſima, aſperitate cilicij cõmutanda.

e Lib 2. de Pœnitentia, cap.5.Item lib.1.cap.16.

D Eodèm ſpectans Ambroſius:[e] Qui agit pœnitentiam,inquit,non ſolùm diluere lachrymis debet peccatũ ſuum, ſed etiã emendatioribus factis operire & tegere delicta ſuperiora,vt ei non imputetur peccatum.Atq; idem alibì:[f] Grandi plagæ alta & ꝓlixa opùs eſt medicina. Grande ſcelus grandem neceſſariam habet ſatisfactiõem. Ità demùm Gregorius[g]: Cogitandum eſt ſummoperè,vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe,à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere, quatenùs per hoc conditori ſuo ſatisfaciat.

f Ad virginem lapſam, cap.8.Similiter lib.1.de pœnitent.cap.2.

g Homil.34 in euangelia. Vide Emiſenum ad monachos, homil.5.& 10. Item Theodoretum in epitome diuinorum decret cap. de pœnitẽtia & lib 4. hæreticarũ fabularũ de Audianis.

PATRES.

1. A CYPRIANVS in ſermone vel tractatu quinto de lapſis: Deus quantùm patris pietate indulgens eſt &c.vt in textu.

2. IDEM libro primo epiſtolarum,epiſtola tertia ad Cornelium loquens de hæreticis:Super hæc non indignabor?dicit Dominus.Et intercedunt,nè rogetur Deus,qui indignari ſe ipſe teſtatur. Intercedunt,nè exoretur precibus & ſatisfactionibus Chriſtus,qui negantem ſe negare profitetur. Nos in ipſo perſecutionis tempore de hoc ipſo literas miſimus,nec auditi ſumus: concilio frequenter acto,nõ con-

Precibus & ſatisfactionibus exoratur Chriſtus.

conſenſione tantùm noſtra, ſed & cõminatione decreuimus, vt pœnitentiã fratres agerent, vt pœnitentiam nõ agentibus nemo temerè pacem daret. Et illi contra Deum ſacrilegi, contra ſacerdotes Dei impio furore temerarij, de Eccleſia recedentes, & contra Eccleſiam parricidalia arma tollentes, elaborant (vt opus ſuum diaboli malitia conſumment) nè vulneratos diuina clementia in eccleſia ſua curet: miſerorum pœnitentiam mendaciorum ſuorum fraude corrũpũt, nè Deo indignanti ſatisfiat, nè Chriſtum Dñm ſuum, qui Chriſtianus eſſe vel erubuit antè, vel timuit, poſtmodùm quærat: nè ad Eccleſiam, qui de Eccleſia receſſerat, redeat: Datur opera, nè ſatisfactionibus & lamentationibus iuſtis delicta redimantur, nè vulnera lachrymis abluantur. Pax vera falſę pacis mendacio tollitur: ſalutaris ſinus matris, nouerca intercedente, præcluditur, nè de pectore atque ore lapſorum fletus & gemitus audiatur.

Hæretici dãt operam, nè Deo indignãti ſatisfiat.

Nè ſatisfactionibus delicta redimantur.

3. IDEM libro tertio, epiſtola decimaquarta ad Clerum, vt in ſuperiori quæſtione, A 4.

4. RVRSVS in ſermone ſeu tractatu de lapſis: Dominus orandus eſt, Dominus noſtra ſatisfactione placandus eſt. Delicta noſtra reputemus, actus noſtros & animi ſecreta reuoluentes, conſcientiæ merita ponderemus. Redeat in cor noſtrum, non ambulâſſe nos in vijs Domini, & abieciſſe legem Dei. Tumens animus & ſuperbus nec quia victus eſt, fractus eſt. Iacens ſtantibus, & integris vulneratus minatur: & quod non ſtatìm Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini ſanguinem bibat, ſacerdotibus ſacrilegus iraſcitur. Atque ô tuam nimiam furioſe dementiam. Iraſceris ei, qui abs te auertere iram Dei nititur: ei minaris, qui pro te Domini miſericordiam deprecatur, qui vulnus tuũ ſentit, quod ipſe non ſentis, qui pro te lachrymas fundit, quas forſitan ipſe non fundis. Oneras adhuc crimen & cumulas, & cùm ſis ipſe implacabilis ad Antiſtites & ſacerdotes Dei, putas circa te Dominũ poſſe placari? Accipe potiùs & admitte quæ loquimur. Quid ſurdæ aures ſalutaria præcepta nõ audiunt, quæ monemus? Quid cæci oculi pœnitentiæ iter non vident, quod oſtendimus? Quid perculſa & alienata mens remedia vitalia non percipit, quæ de ſcripturis cæleſtibus & diſcimus & docemus? Et poſt quædam: Quàm multi quotidiè pœnitentiam non agentes, nec delicti ſui cõſcientiã confitentes, immũdis ſpiritibus adimplẽtur: ꝙ multi vſq; ad inſaniã mentis excordes, demẽtię furore quatiũtur? Quanto & fide maiores, & timore meliores ſunt, qui quanuis nullo ſacrificij aut libelli facinore cõ-

Noſtra ſatisfactione placandus Dominus.

ſtricti,quoniam tamen de hoc vel cogitauerũt, hoc ipſum apud ſacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes,exomologeſin cõſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam

Galat.6. paruis licèt & modicis vulneribus exquirunt, ſcientes ſcriptum eſſe: Deus non deridetur. Et paulò pòſt: Nec ceſſet in agenda pœnitentia,atq; in Domini miſericordia deprecanda,nè quod minus eſſe in qualitate delicti videtur,in neglecta ſatisfactione cumuletur.

Satisfactio neglecta, cumulas peccata.

5. IDEM Cyprianus in ſermone vel tractatu de opere & Eleemoſynis, monet vt peccata noſtra eleemoſynis redimamus: atque inter cætera hos loquendi modos vſurpat: Sordes quaſcunque contrahimus, eleemoſynis abluamus. Sicut lauacro aquæ ſalutaris,gehennæ ignis extinguitur, itá eleemoſynis atque operibus iuſtis delictorũ flamma ſopitur. Emundandis purgandiſq; peccatis noſtris, medelis ſpiritualibus vulnera noſtra curemus. Dedit Dominus curandis ſanandiſq; vulneribus remedia ſalutaria, Satisfacere pro delictis. Quid deberent facere peccantes,magiſteria diuina docuerũt: operationibus iuſtis Deo ſatisfieri, miſericordiæ meritis peccata purgari.

Eleemoſynis purgantur peccata.

Pro delictis ſatisfacere.

1. B AVGVSTINVS homilia quinquageſima in libro quinquaginta homiliarum,capite decimoquinto: Vel,in libro de Pœnitentiæ medicina,capite decimoquinto: Nõ ſufficit mores in melius commutare,&c. vt in textu.

2. IDEM in Enchiridio ad Laurentium,capite ſeptuageſimo: Sanè cauendum eſt,nè quiſquam exiſtimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non poſsidebunt,quotidiè perpetranda & eleemoſynis quotidiè redimenda. In melius quippe eſt vita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodò,vt ea ſemper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quanuìs miſerando deleat iam facta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur.

Galat. 5. 1.Cor.6. Eccleſ. 15.

Si non negligatur cõgrua ſatisfactio.

3. EODEM libro, capite ſeptuageſimoprimo: De quotidianis autem breuibus leuibuſq; peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur,quotidiana oratio fidelium ſatisfacit. Eorum eſt enim dicere, Pater noſter qui es in cælis: qui iá patri tali regenerati ſunt ex aqua & Spirituſancto. Delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa, à quibus vita fidelium ſcelerate etiam geſta, ſed pœnitendo in melius mutata diſcedit,: ſi quemadmodùm veraciter dicitur, Dimitte nobis debita noſtra,quoniam non deſunt quę dimit-

Satisfactio ꝓ leuibus peccatis & pœnis dimiſſa culpa reſtantibus.

dimittantur: ità veraciter dicatur, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, id eſt, ſi fiat quod dicitur: quia & ipſa eleemoſyna eſt, veniam petenti homini ignoſcere.

4. EODEM libro, capite ſexageſimoquinto: Sed neque de ipſis criminibus quamlibèt magnis remittendis in ſancta Eccleſia, DEI deſperanda eſt miſericordia agentibus pœnitentiam ſecundũ modum ſui cuiuſque peccati. In actione autem pœnitentiæ, vbi tale crimẽ commiſſum eſt, vt is qui commiſit, à CHRISTI etiam corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum DEVS non ſpernit. Psalm. 50. Verùm quia plerunquè dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quæcunque alia ſigna procedit, cùm ſit coram illo cui dicitur, Gemitus meus à te non eſt abſconditus: rectè conſtituuntur ab ijs, qui Eccleſiæ præſunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata: Extra eam quippe non remittuntur. Ipſa nanque propriè Spiritum ſanctum pignus accepit, ſine quo non remittuntur vlla peccata, ità vt quibus dimittuntur, conſequantur vitam æternam. Psalm. 37.

1. C HIERONYMVS in Epitaphio Paulæ ad Euſtochium, epiſtola vigeſimaſeptima: Affligendum corpus, quod multis vacauit delicijs, &c. vt in textu.

2. CHRYSOSTOMVS homilia decima in Matthæum, vt in ſuperiori quæſtione, B 2.

1. D AMBROSIVS libro ſecundo de pœnitẽtia, capite quinto: Qui agit pœnitentiam, &c. vt in textu.

2. IDEM libro primo de pœnitentia, capite decimoſexto: Volo veniam reus ſperet: petat eam lachrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus: vt ignoſcatur, obſecret: & cùm ſecundò & tertiò fuerit dilata eius communio, credat remiſsius ſe ſupplicâſſe. fletus augeat miſerabilior, poſteà reuertatur, teneat pedes brachijs, oſculetur oſculis, lauet fletibus, nec dimittat, vt de ipſo dicat Dominus IESVS: Remiſſa ſunt peccata eius multa, quoniam dilexit multùm. Cognoui quoſdam in pœnitentia ſulcâſſe vultum lachrymis, exarâſſe continuis fletibus genas, ſtrauiſſe corpus ſuum calcandum omnibus, ieiuno ore ſemper & pallido, mortis ſpeciem ſpiranti in corpore prætuliſſe. Pœnitentiæ opera. Luc. 7.

3. IDEM

3. IDEM ad virginem lapſam capite octauo: Lugubris tibi accipienda eſt veſtis, & mens ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt. Defluant oculi lachrymas, qui maſculum ſimpliciter non adſpexerunt. Palleſcat facies, quæ quondàm viruit impudicè. Deniquè totũ corpus incuria maceretur: cinere adſperſum & opertum cilicio perhorreſcat, quia malè ſibi de pulchritudine placuit. Cor verò ſit liqueſcens ſicut cera ieiunijs, inquietans ſeipſum, & cogitatiõibus ventilans, quare ſit ab inimico ſubuerſum. Senſus etiam crucietur, quia in membra corporis cùm haberet dominationem, malo ceſsit imperio. Talis vita, talis actio pœnitentiæ ſi fuerit perſeuerans, audebit ſperare etſi non gloriam, certè pœnæ vacuationem. Dicit enim Deus: Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Conuertimini ex toto corde veſtro, in ieiunio & fletu, in planctu: dirumpite corda veſtra, & non veſtimentum, quoniã pius & miſericors ſum. Sic conuerſus magnus ille Dauid, iuſtificatus eſt. Sic Niniue peccatrix illa ciuitas incumbẽtem ſibi euaſit interitum. Peccator ergò ſi ſibijpſi non pepercit, à Deo illi parcitur. Et ſi futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc paruo vitæ ſpatio compenſauerit, ſeipſum ab æterno iudicio liberat. Grandi plagæ alta & prolixa opùs eſt medicina. Grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactionem. Nam non eſt dubium, leuius eſſe crimen, vbi peccatũ ſuum vltrò homo confitetur, & pœnitet. At vbi celans mala ſua, inuitus detegitur, & nolens publicatur, illud grauius ſcelus eſt, quod tibi vtiquè prouenisse negare non poteris. Et ideò fortiùs eſt dolendum, quia peccatum eſt fortius. Si mente cernerẽt homines peccatores, quale iudiciũ imminet mundo, ſenſus humanus non diſpergeretur vanitate ſeculari, ſi nõ infidelitate grauaretur. Quantùmuis & qualémuis cruciatum longior vita duceret optarent, dummodò in illas pœnas æterni ignis non incurrerent. Sed tu quæ iam ingreſſa es agonem pœnitẽtię, inſiſte miſera fortiter, inhære tanquàm naufragus tabulæ, ſperans per ipſam te de profundo criminũ liberari. Inhære pœnitentiæ vſque ad extremum vitæ.

Opera pœnitentiæ.

Pſalm. 118.

Zachar. 1. Ioelis 2.

2 Reg. 12. Ionæ 3.

Compenſare pœnas perpetuas

Grandior ſatisfactio quãdò adhibẽda.

Inhære pœnitentiæ tanquàm naufragus tabulæ.

4. ITEM libro primo de Pœnitentia, capite ſecundo: Qui culpam exaggerauit, exaggeret etiam pœnitẽtiam. Maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus.

5. GREGORIVS homilia trigeſimaquarta in Euangelia: Cogitandum eſt ſummoperè &c. vt in textu.

6. EVSE-

contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris, &c.

LVCAE nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè, & ſequatur me.

MATTHAEI decimoſexto: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

AD Romanos ſexto: Qui enim mortui ſumus peccato, quomodò adhuc viuemus in illo? Et paulò pòſt: Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltrà non ſeruiamus peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.

AD Epheſios quarto: Deponite vos, ſecundùm priſtinam conuerſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecũdùm deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritus mẽtis veſtræ: & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deũ creatus eſt &c.

AD Coloſſenſes tertio: Nolite mentiri inuicèm, expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem ſecundùm imaginem eius qui creauit illum, &c.

C SECVNDI Regum duodecimo: Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoquè tranſtulit peccatum tuum: non morieris Verũtamen quia blaſphemare feciſti inimicos Domini: propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur. Et reuerſus eſt Nathan in domum ſuam. Percuſsit quoquè Dominus paruulũ, quẽ pepererat vxor Vriæ Dauid, & deſperatus eſt. Deprecatuſque eſt Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſeorsùm, iacuit ſuper

terram. Venerunt autem ſeniores domus eius, cogentes eum, vt ſurgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

PRIMI Paralipomenon vigeſimoprimo: Leuanſque Dauid oculos ſuos, vidit angelum DOMINI ſtantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & verſum contrà Hieruſalem: & ceciderunt tam ipſe quàm maiores natu veſtiti cilicijs proni in terram, &c.

PSALMO trigeſimoquarto: Ego autem cùm mihi moleſti eſſent, induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in ſinu meo conuertetur. Quaſi proximum & quaſi fratrem noſtrum, ſic complacebam: quaſi lugens & contriſtatus ſic humiliabar.

PSALMO ſexageſimooctauo: Et operui in ieiunio animam meam: & factum eſt in opprobrium mihi. Et poſui veſtimentum meum cilicium: & factus ſum illis in parabolam.

IONAE tertio: Et crediderunt viri Niniuitæ in DEUM: & prædicauerũt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniuæ: et ſurrexit de ſolio ſuo, et abiecit veſtimentum ſuum à ſe, et indutus eſt ſacco, et ſedit in cinere. Et clamauit, et dixit in Niniue ex ore regis et principum eius, dicens: Homines, et iumenta, et boues, et pecora non guſtent quicquam, nec paſcantur, et aquam non bibant. Et operiantur ſaccis homines et iumenta, & clament ad DOMINUM in fortitudine: & conuertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Et vidit DEUS opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala: et miſertus eſt Deus ſuper malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, et non fecit.

Tertii Regum vigeſimoprimo: Itaque cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, et operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque, et dormiuit in ſacco, et ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo Domini ad Heliam Thesbiten, dicens: Nónne vidiſti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus eſt meî cauſa, non inducam malum in diebus eius, ſed in diebus filij ſui inferam malum domui eius.

Primi Machabæorum ſecundo: Poſtquàm Mathathias deploràſſet cum filijs ſuis deſolationem Hieruſalem, ſic de eo dicitur: Et ſcidit veſtimenta ſua Mathathias, et filij eius: et operuerunt ſe cilicijs, et planxerunt valdè.

Eodem libro, capite tertio: Et congregati ſunt (Iudæi cùm aduersùs eos miſſus eſſet exercitus à Lyſia) et venerunt in Maſpha contra Hieruſalem: quia locus orationis erat in Maſpha antè in Iſrael. Et ieiunauerunt illa die, et induerunt ſe cilicijs, et cinerem impoſuerunt capiti ſuo, et diſciderunt veſtimenta ſua, etcæt.

Secundi Machabæorum capite tertio: Accinctæq; mulieres cilicijs pectus, per plateas confluebant.

Matthaei capite vndecimo: Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro et Sidone factę eſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olìm in cilicio et cinere pœnitentiam egiſſent. Veruntamē dico vobis, Tyro et Sidoni remiſsius erit in die iudicij, quàm vobis.

Lucae decimo: Væ tibi Corozain, vę tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro et Sidone factę fuiſſent virtutes quæ factę ſunt in vobis, olìm in cilicio et cinere ſedentes pœniterent.

Iudith quarto: Et clamauit oīs populus ad Dn̄m inſtantia magna, et humiliauerūt animas ſuas in ieiunijs et oratio-

nibus ipſi et mulieres eorum. Et induerunt ſe ſacerdotes cilicijs,& infantes proſtrauerunt contra faciem templi Domini,& altare Domini operuerunt cilicio. Et clamauerunt ad Dominum Deum Iſrael vnanimiter, nè darentur in prædam infantes eorum,& vxores eorum in diuiſionem,& ciuitates eorum in exterminium, & ſancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium Gentibus. Tūc Eliachim ſacerdos Domini magnus circuiuit om̄em Iſrael, allocutusq́; eſt eos, dicēs: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces veſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs & orationibus in conſpectu Domini. Memores eſtote Moyſi ſerui Domini, qui Amalec confidentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo,& in clypeis ſuis,& in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pugnando, ſed precibus ſanctis orando deiecit: ſic erunt vniuerſi hoſtes Iſrael, ſi perſeuraueritis in hoc opere quod cœpiſtis. Ad hanc igitur exhortationē eius deprecantes Dominum, permanebant in conſpectu Domini, ità vt etiam hi qui offerebāt Domino holocauſta, præcincti cilicijs offerrent ſacrificia Domino, & erat cinis ſupra capita eorum. Et ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, vt viſitaret populum ſuum Iſrael.

ITEM capite ſeptimo: Filij autem Iſrael, vt viderunt multitudinem illorum, proſtrauerunt ſe ſuper terram, mittentes cinerem ſuper capita ſua, vnanimes orātes, vt Deus Iſrael miſericordiam ſuam oſtenderet ſuper populum ſuum.

CAPITE octauo: Et in ſuperioribus domus ſuæ (vidua Iudith) fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur: & habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ, præter Sabbata, et neomenias, et feſta domus Iſrael.

Et nonnullis interiectis, ad presbyteros: Sed quia patiens Domi-

Dominus eſt, (inquit Iudith ad presbyteros Chabri & Charmi) in hoc ipſo pœniteamus, & indulgentiam eius fuſis lachrymis poſtulemus. Nõ enim quaſi homo, ſic Deus comminabitur: neque ſicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideò humiliemus illi animas noſtras: & in ſpiritu conſtituti humiliato, ſeruiẽtes illi dicamus flentes Domino, vt ſecundùm voluntatem ſuam ſic faciat nobiſcum citò miſericordiam ſuam.

IVDITH nono: Iudith ingreſſa eſt oratorium ſuum: & induens ſe cilicio, poſuit cinerem ſuper caput ſuum: & proſternens ſe Domino, clamabat ad Dominum.

IOELIS ſecundo: Magnus dies Domini & terribilis valdè: & quis ſuſtinebit eum? Nunc ergò, dicit Dominus, conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra, & conuertimini ad Dominum Deum veſtrum: quia benignus & miſericors eſt, patiens & multæ miſericordię, & præſtabilis ſuper malitia. Quis ſcit ſi cõuertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem, ſacrificium & libamen Domino Deo noſtro? Canite taba in Sion, ſanctificate ieiunium, vocate cœtum. Congregate populum, ſanctificate eccleſiam, coadunate ſenes: congregate páruulos, & ſugentes hubera: egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo. Inter veſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes miniſtri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo.

DANIELIS nono: Et poſui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare, et deprecari in ieiunijs, ſacco, & cinere.

IOB quadrageſimoſecundo: Idcircò ipſe me repræhendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

HIEREMIAE ſexto: Filia populi mei accingere cilicio, &

conſpergere cinere: luctum vnigeniti fac tibi planctũ amarum.

Item capite quarto: Accingite vos cilicijs, plangite & vlulate: quia non eſt auerſa ira furoris Domini à vobis.

Et capite vigeſimoquinto: Vlulate paſtores & clamate: & aſpergite vos cinere optimates gregis.

Hieremiae quadrageſimooctauo: Omne enim caput caluitium, & omnis barba raſa erit, in cunctis manibus colligatio, & ſuper omne dorſum cilicium.

Item quadrageſimonono: Accingite vos cilicijs, plangite.

Ezechielis ſeptimo: Accingent ſe cilicijs, & operiet eos formido.

Threnorum ſecundo: Sederunt in terra, conticuerũt ſenes filiæ Sion: cõſperſerunt cinere capita ſua, accincti ſunt cilicijs, abiecerunt in terram capita ſua virgines Hieruſalem.

Ezechielis decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam &c. proijcite à vobis omnes præuaricationes veſtras in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouũ, & ſpiritum nouum: & quare moriemini domus Iſrael. Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini & viuite.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Si nosipſos &c. vt in textu.

PATRES.

Præter Chriſti ſatisfactionẽ neceſſaria eſt etiam noſtra ſatiſfactio &c. 2.Tim.2. 1. Pet. 2.

1. A GREGORIVS in caput nonum libri primi Regum in illa verba, dixit Samuel coco &c. Non omnia noſtra Chriſtus expleuit. Per crucem quidem ſuam omnes redemit, ſed remanſit, vt qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò reſiduum viderat, qui dicebat: Si compatimur, & conregnabimus. Quaſi dicat, quod expleuit Chriſtus, non valet, niſi ei, qui id quod remanſit, adimplet. Hinc beatus Petrus Apoſtolus dicit: Chriſtus paſſus eſt pro

pro nobis,vobis relinquens exemplum,vt ſequamini veſtigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea quæ deſunt paſsioni Chriſti in corpore meo. Col. 1.

2. BASILIVS quæſtione duodecima in regulis breuioribus ſeu compendiò explicatis quæſtionibus: Deus pro remiſsione peccatorum noſtrorum demiſſo vnigenito filio ſuo, quantum in ipſo eſt, ea antè iam omnibus condonauit. Quoniam autem miſericordiam & iudicium ſanctus vir canit, & teſtatur Deum miſericordem eſſe & iuſtum, neceſſe eſt, vt quæ & à prophetis, & ab apoſtolis, ſuis locis de pœnitentia dicta ſunt, ea à nobis præſtentur, vt appareant iudicia iuſtitiæ Dei, & miſericordia eius conſummetur ad condonationem peccatorum.

Deus quantũ in ipſo eſt nobis omnia cõdonauit. ſed tamen pœnitentia noſtra opus eſt. Pſalm. 100.

3. CYPRIANVS libro tertio, epiſtola octaua, ad Fidum presbyterũ: Legimus literas tuas, frater chariſsime, quibus ſignificâſti de Victore quodam presbytero: quòd ei antequàm pœnitentiã plenam egiſſet, & Domino Deo, in quem deliquerat, ſatisfeciſſet, temerè Therapius collega noſter immaturo tempore, & præpopera feſtinatione pacem dederit. Quæ res nos ſatis mouit, receſſum eſſe à decreti noſtri authoritate, vt ante legitimum & plenum tempus ſatisfactionis, & ſine petitu & conſcientia plebis, nulla infirmitate vrgente, ac neceſsitate cogente, pax ei concederetur.

Deo facienda ſatisfactio.

4. IDEM libro tertio, epiſtola decimaquarta ad Clerum: Agentes pœnitentiam veram, poſſunt Deo Patri miſericordi precibus & operibus ſuis ſatisfacere.

Precibus & operib. Deo ſatisfacere.

5. TERTVLLIANVS libro de Pœnitẽtia: Ità qui per delictorum pœnitentiam inſtituerat Domino ſatisfacere, &c. Et aliquibus interiectis: Nõ ſtatìm ſuccidendus ac ſubruendus eſt animus deſperatione, ſi ſecundæ quis pœnitentiæ debitor fuerit: pigeat ſanè peccare rurſus, ſed rurſus pœnitere non pigeat: pigeat iterùm periclitari, ſed non iterùm liberari. Neminem pudeat. Iteratæ valetudinis, iteranda medicina eſt: gratus in Dominũ extiteris, ſi quod tibi Dominus offert, non recuſaueris: offendiſti, ſed reconciliari adhuc potes. Habes cui ſatisfacias, & quidem volentem: id ſi dubitas, euolue quæ ſpiritus eccleſijs dicat: Deſertam dilectionem Epheſijs imputat, ſtuprum & idolothytorũ eſum Thyatirenis exprobrat, Sardios non plenorum operum incuſat, Pergamenos docentes peruerſa reprehendit, Laodicenos fidentes diuitijs obiurgat: & tamen omnes ad pœnitentiam commonet, ſub comminationibus quidem. Non comminaretur autem non pœnitenti, ſi non ignoſceret pœnitenti.

Satisfacere Domino.

Satisfactio.

Apoca. 2. & 3.

Satisfactio confeſsione diſponitur.

Ibidèm:

6. EVSEBIVS Emiſenus homilia quinta ad Monachos: Nō putemus tam facilè remitti poſſe inuſta ſemel crimina, & profundo vulnere in animæ ipſius impreſſa viſceribus. Multo opùs eſt fletu, multo gemitu, multo dolore cordis ad ſanandos ipſius cordis dolores. Tota incumbendum eſt ſpiritus contritione, vt vetuſta mala tanquàm ſagittæ quædam de conſcientia debellentur. Non ſufficit ſummis labijs dicere: Peccaui, parce, remitte. Et Saul dicebat, Peccaui: ſed non obtinuit illam veniam, quam Dauid vna pœnitentiæ voce promeruit. & hoc quare? Quia confeſsionem illam nuda magìs verba, quàm veri gemitus, exprimebant: Quia non compēſabat magnitudinem criminis, lenta humiliatio ſupplicantis. Non leui agendum eſt contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur: nec trāſitoria opùs eſt ſatisfactione pro malis illis, propter quæ paratus eſt ignis æternus. Pœnitētia vera quēadmodùm agitur. 1. Reg 15. 2. Reg. 12.

7. IDEM homilia decima ad monachos: Hæc itaque principalia mala ingēti rugitu, gemitu, & fonte indigent lachrymarum, eiꝙ pòſt lachrymandum eſt cum propheta: Rugiebam à gemitu cordis mei, lauabo per ſingulas noctes lectum meum. & iterùm: Ego autē cinerem ſicut panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam. Nemo deſpiciat hanc humilitatem. Summus rex erat, qui iſta dicebat: ſummus rex erat, qui iſta faciebat. Oportet itaque ſicut ſupra mortuum conclamatum, ità magnos ſupra extinctam animā dare planctus: & quomodò ſolet mater orba ſuper amiſsione vnici ſui fracto pectore lamentari, ità conuenit ſuper vnicam ſuam, ſed cum ſpe reparationis, affligi. De qua vnica ſermo propheticus dicit: Eripe à framea animam meam, & de manu canis vnicam meam. Quare vnicam dixit? Siue quia tanquàm vnica diligenda eſt, ſiue qa ipſa ſola & ſingula ante tribunal cæleſte rationem, remotis omnibus ſolatijs, redditura eſt: ità inquam neceſsè eſt ſuper hāc vnicam criminum mucrone confoſſam totum pondus doloris effundi, ſi fortè poſsit lachrymarum viuificata fontibus, calore fidei ſuſcitari. Ac condenda eſt compunctio, corroborandæ ſunt preces futuri recordatione iudicij, miſericordiarum operibus adiuuandæ. Audienda eſt prophetæ ſententia, ſed audienda obedientiæ aure, dicentis: Accipe (inquit) ô rex conſilium meum, & peccata tua eleemoſynis redime. Pſal. 37. Pſal. 6. Pſal. 101. Pſal. 21. Dan. 4.

8. THEODORETVS in Epitome diuinorum decretorum, capite de Pœnitentia: Sunt ergò medicabilia, etiam quæ poſt baptiſmum fiunt vulnera: medicabilia autem, non vt olìm per ſolam fi- Remiſsio poſt baptiſmum laborioſior.

B At longè plures ſunt homines medij generis morientes, nec valdè mali, vt [f] Auguſtinus indicat, qui peccatorum ſuorum pœnitentiam in vita perfectam nō p̄ſtiterunt: ideoque per ignem[g] ſaluandi, vt quod ſatisfactioni pro hac vita conuenienti defuit, in altero ſeculo iuſtitię diuinę perſoluatur.[h] Nihil enim *coinquinatū intrabit in ſanctā illā ciuitatē.*

C Huiuſmodi ergò defunctis, vt ad q̃ſtionem propoſitam reſpondeamus, ſubeunda eſt quędam, & grauis illa profectò poſt mortem ſatisfactio. Quam interim Deus ꝓ ingēti clemētia ſua relaxare[a] cōſueuit, pietate viuorum intercedēte, vt defuncti, ſuorū in eccleſia fratrū, adeoq; mēbrorū adiuti ſuffragijs, à peccatis, horrendisq; peccatorū pœnis releuentur. Et huc ſpectat, quod ſacrę ſcripturæ tradit authoritas, [b] *Sancta & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.* Vndè laudatus eſt Iudas ille Machabæus, ꝙ ſingulari rēligione ductus, pro mortuorum peccatis, non preces modò, ſed etiam Sacrificiū[c] offerri ſolicitè atq; ſumptuosè curârit.

D In hanc ſententiam concedunt venerandæ[a] Synodi & Patres, qui veram eccleſiæ doctrinam tradiderunt. Ex quibus vt vnus pro

f In Enchir. cap. 110. Beda in cap. 11. Prouerb.

g 1. Cor. 3. e Sic interpretatur eum locū idē Auguſtinus in Pſal. 37. lib. 21. de ciuit Dei, cap. 26. de fide & oper. cap. 16. & in pſal 80 Orige. homil. 12. & 13. in Hiere. 25. in Num. & 6. in Exo. Greg. lib. 4. dial. cap. 39. Beda in 3. caput Lucæ.

h Apoc 21. g Pſal. 14 a & 23 a

a Auguſt. vt ſuprà. & li. 21 de ciuit. cap 24. h6. 17 ex 50. & ſerm. 41. de ſanctis. Greg. 4. dial. ca. 39. Berna. de obitu Hūberti. Damaſc. in ſerm. de defunctis. Concil. Florent. Trident. ſeſſ. 6. can 30. & ſeſſ 25. part 1.

b 2. Mac. 12. g Vide etiā 1. Reg. 31. d & ibid Bedam Item 2 reg. 1. b 3 f g Tob. 4 c Eccl 7. d 17. c 38. c Hiere 16. b 2. Tim. 1. d 1. Ioan. 5. d

c Ibidèm.

a Concil. 4 Carthag cā. 79 & 95. Tolet 11 cā. 12. Triburienſe, can 31 Bracaren. 1. can 34 Florent. Trident. ſeſſ. 25 & ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3.

pro multis, idemq́ue fide digniſſimus teſtis [b] Auguſtinus proferatur: In Machabęorum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquàm omninò in ſcripturis legeretur, non parua eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas, vbì in precibus Sacerdotum, quę Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Et rursùs alibì: [c] Purgatorias pœnas nullas futuras opinãdum eſt, niſì ante illud vltimum tremendumq́ue iudicium. Et quid illis verbis luculentius? [d] Orationibus ſanctę Eccleſiæ, & Sacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quę pro eorum (defunctorum) ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordiùs agatur à Domino, quàm peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuerſa obſeruat Eccleſia. Sic Auguſtinus ante MCC. annos, vt interìm eo vetuſtiores etiam, [e] Cyprianum, [f] Origenem, [g] Dionyſium, [h] Clementem, in hac doctrina maximè conſentientes, prætermittamus.

E. Quocirca [a] Chryſoſtomus palàm hortatur, vt pro viribus & ipſi defunctos iuuemus,

b Lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 1.

c De ciuitate Dei, li 21. cap. 16. Vide Matt 12. c. 5 d Malac. 3 a Philip. 2. b Apoc. 5 a d

d Aug de verbis Apoſt. ſerm. 34. Similiter Iſidorus lib. 1. de officijs eccle. cap. 18. Rabanus lib. 2. de iuſtificatione Cler. cap. 44.

e Lib. 4 epiſt. 2 & lib. 1. epiſt. 9.

f Vt ſuprà.

g De Eccleſ. Hierarch. cap 7.

h Epiſt. 1. & lib. 6. Conſtitut. Apoſt. cap. 30.

a Homil 3. in epiſt. ad Philip. & 41. in 1. Cor. & 69. ad pop. Damaſc.

mus,& alios qui pro ipſis orent,commonefaciamus. Non enim temerè ab Apoſtolis hęc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis indè multum contingere lucrum,vtilitatem multam. Ità Chryſoſtomus.

in orati. de defunctis. Athanaſius & Nyſſenus apud Damaſcenum.

F Hoc eſt demùm,quod aduersùs [b] Aërianos Eccleſia fida Scripturæ interpres vſquè docuit, ignem [c] eſſe quendam purgatorium ſeu emendatorium, vt Auguſtinus [d] appellat;eoque pœnas peccatorum, quas hîc pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in CHRISTO fidelibus luendas & expiãdas eſſe,niſi, prout Auguſtinus [e] loquitur, viuentium ſuorum pietate illi releuentur.

b Epiphan. hæreſi 75 & Auguſt. hæreſi 53. Item Damaſc. de hæreſibus.

c Trident. ſeſs. 25. & 6. Vide & concilium Florentinum.

d In Pſal. 37 & lib 2 de gen contra Manich. ca. 20. Greg. in 3. pſal. pœnitential. & lib. 4. dial. cap. 39 Bernard. ſer. 66. in Cantica.

e In Enchir. cap. 110. Et de cura pro mortuis gerenda, cap. 1. 4. & 18.

SCRIPTVRAE.

A MANASSES rex Iuda in oratione cùm captus teneretur in Babylone: Tu igitur DOMINE DEVS iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis, Abraham, Iſaac, et Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: ſed poſuiſti pœnitentiam propter me peccatorem.

SECVNDI Regum duodecimo: Et dixit Dauid (repræhẽſus à Nathan ob commiſſum homicidium et adulterium) ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoquè tranſtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos DOMINI: propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur.

Et cœperunt, qui ſimul accumbebant, dicere intrà ſe: Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.

B PRIORIS ad Corinthios tertio: Fundamentũ aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitũ eſt: quod eſt Chriſtus IESVS. Si quis aũt ſuperędificat ſuper fundamentũ hoc, aurum, argẽtum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuſcuiuſq; opus quale ſit, ignis ꝓbabit. Si cuius opꝰ mãſerit, quod ſupędificauit, mercedem accipiet Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

APOCALYPSIS vigeſimoprimo, in fine: Nõ intrabit in eã (ciuitatẽ cęleſtẽ) aliquod coinquinatũ, aut abominationẽ faciens & mẽdacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitę Agni. PSALMO 14. Dñe, qs habitabit in tabernaculo tuo? aut qs requieſcet in mõte ſancto tuo? Qui ingredit̃ ſine macula, & operat̃ iuſtitiam, &c. PSALMO vigeſimotertio: Quis aſcendet in montem Domini? aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo.

C SECVNDI Machabęorum duodecimo: At verò fortiſsimus Iudas hortabat̃ populum cõſeruare ſe ſine peccato, ſub oculis vidẽtes q̃ facta ſunt, ꝓ peccatis eorũ q ꝓſtrati ſunt Et facta collatiõe, duodecim millia drachmas argẽti miſit Hieroſolymã offerri ꝓ peccatis mortuorũ ſacrificiũ, benè & religiosè de reſurrectiõe cogitãs. (niſi ẽm eos q ceciderãt, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluũ videret̃ & vanũ orare ꝓ mortuis) & qa conſiderabat, quòd hi q cũ pietate dormitionẽ acceperãt, optimam haberent repoſitã gratiã. Sãcta ergò & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.

PRI-

PRIMI Regum capite trigeſimoprimo, eoq; vltimo: Cùm audiſſent habitatores Iabes Galaad, quæcunque fecerāt Philiſtijm Saul, ſurrexerunt omnes viri fortiſſimi, & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethſan: veneruntque Iabes Galaad & combuſſerunt ea ibì igni: & tulerunt oſſa eorum & ſepeliêrunt in memore Iabes, & ieiunauerunt ſeptem diebus.

SECVNDI Regum primo: Apprehendens autem Dauid veſtimenta ſua ſcidit, omnesq; viri qui erant cum eo: & planxerunt & fleuerunt & ieiunauerunt vſque ad veſperam ſuper Saul & ſuper Ionathan filium eius, & ſuper populū Domini, et ſuper domum Iſrael, eô quòd corruiſſent gladio.

ET capite tertio: Dixit autem Dauid ad Ioab, et ad omnem populum qui erat cum eo: Scindite veſtimenta veſtra, et accingimini ſaccis, et plangite ante exequias Abner. Porrò rex Dauid ſequebatur feretrum. Cumq; ſepeliſſent Abner in Hebrō, leuauit rex Dauid vocem ſuam, et fleuit ſuper tumulum Abner: fleuit autem et omnis populus. Plangensque rex et lugens Abner, ait: Nequaquàm vt mori ſolent ignaui, mortuus eſt Abner. Manus tuæ ligatæ non ſunt, et pedes tui non ſunt compedibus aggrauati: ſed ſicut ſolent cadere coram filijs iniquitatis, ſic corruiſti. Congeminansque omnis populus fleuit ſuper eum. Cumque veniſſet vniuerſa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, ſi ante occaſum ſolis guſtauero panem vel aliud quidquam. Omnisque populus audiuit, et placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conſpectu totius populi.

al. tes

TOBIAE quarto: Panem tuum et vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, et noli ex eo manducare et bibere cum peccatoribus.

ECCLE-

Ecclesiastici ſeptimo: Gratia datus in conſpectu dati omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam.

Et capite decimoſeptimo: Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cũ ipſo, & gratiã hominis quaſi pupillã cõſeruabit: & poſteà reſurget, & retribuet illis retributionem, vnicuique in caput ipſorum, & conuertet in interiores partes terræ.

Item capite trigeſimooctauo: In requie mortui requieſcere fac memoriã eius, & cõſolare illum in exitu ſpiritus ſui.

Hieremiae decimoſexto: Hæc enim dicit Dominus, nè ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plangendum, neque conſoleris eos: quia abſtuliſti pacem meam à populo iſto, dicit Dominus, miſericordiam & miſerationes. Et morientur grandes & parui in terra iſta: non ſepelientur, neque plangentur, & non ſe incídent, neque caluitium fiet pro ijs Et non frangent inter eos lugenti panem ad conſolãdum ſuper mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad conſolandum ſuper patre ſuo & matre.

Posterioris ad Timotheum primo: Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui: quia ſæpè me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. ſed cùm Romam veniſſet, ſolicitè me quæſiuit, & inuénit. Det illi Dominus inuenire miſericordiam à Domino in illa die.

Primae Ioannis quinto: Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita, peccanti nõ ad mortẽ. Eſt peccatũ ad mortẽ: nõ pro illo dico, vt roget quis. Omnis iniquitas peccatum eſt: & eſt peccatum ad mortem.

D. Matthaei duodecimo: Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit cõtra ſpiritũ ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro.

Et capite quinto: Eſto conſentiens aduerſario tuo citò dum es in via cum eo, nè fortè tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies indè, donèc reddas nouiſsimum quadrantem.

Malac. 3. Eccè venit (Dñator,) dicit Dñs exercituũ: & qs poterit cogitare diẽ aduẽtus eius? & qs ſtabit ad vidẽdũ eũ? Ipſe eñ quaſi ignis cõflans, & quaſi herba fullonũ: & ſedebit cõflans & emũdans argẽtum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurũ & q̃ſi argẽtũ, et erũt Dño offerẽtes ſacrificia in iuſtitia. Ad Philip. 2. Vt in noĩe Iesv omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dñs Iesvs Chriſtus in gloria eſt Dei patris.

Apoc. 5. Nemo poterat neq; in cælo, neque in terra, neq; ſubtus terrã apire librũ, neq; reſpicere illũ. Ibid. Et oẽm creaturã q̃ in cælo eſt, et ſup terrã, et ſub terra, et q̃ ſunt in mari, et quę in eo: omnes audiui dicẽtes, Sedẽti in throno, et Agno benedictio et honor et gloria et poteſtas in ſecula ſeculorũ.

PATRES.

1. B. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centeſimodecimo: Neque negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cùm pro illis ſacrificium mediatoris offertur, vel eleemoſynę in Eccleſia fiunt. Sed eis hæc proſunt, qui cùm viuerent, vt hæc ſibi poſteà prodeſſe pꝑſſent, meruerũt. Eſt enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat iſta poſt mortem: nec tam malus, vt ei nõ proſint iſta poſt mortem. Eſt verò talis in bono, vt iſta non requirat: & eſt rurſus talis in malo, vt nec his valeat, cùm hęc vita tranſierit, adiuuari. Quocirca hìc omne meritũ cõparatur, q̃ poſsit poſt hãc vitã releuari quiſpiã, vel grauari. Nemo aũt ſe ſperet q̃d hìc neglexerit, cùm obierit, apud Deũ promereri. Nõ igitur iſta, q̃ ꝑ defunctis cõmendandis frequentat eccleſia, illi Apoſtolicę ſunt aduerſa ſentẽtię, q̃ dictũ eſt, Oẽs enim adſtabimus &c. quia etiã hoc meritũ ſibi quiſq; cùm in corpore viueret, cõparauit, vt ei poſſent iſta prodeſſe. Non enim omnibus proſunt. Et quare non omnibus proſunt, niſi propter differentiam vitæ, quam quiſque geſsit in corpore? Cùm ergò ſacrificia, ſiue altaris, ſiue quarumcunq;

Animæ defũctorum ſacrificio mediatoris & eleemoſynis iuuantur.

Triplex mortuorũ genus.

2. Cor 5.

rumcunque eleemoſynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valdè bonis gratiarū actiones ſunt: pro non valdè malis propitiationes ſunt: pro valdè malis etſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcunque viuorum conſolationes ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc ꝓſunt, vt ſit plena remiſsio, aut certè tolerabilior fiat ipſa damnatio. Hæc ibid. Eadem etiàm hęc verba oīa & eodē modo citat, & hinc ſe ea deſumpſiſſe affirmat, libro de octo Dulcitij quæſtionibus, quęſtione ſecunda. Habet ſimilia libro vigeſimoprimo de ciuitate Dei, capite vigeſimoquarto.

2. BEDA presbyter in caput vndecimum Prouerbiorum: Notandum autem, quòd etſi impijs poſt mortem ſpes veniæ non eſt: ſunt tamen qui de leuioribus peccatis, cum quibus obligati defuncti ſunt, poſt mortem poſſunt abſolui: vel pœnis videlicet caſtigati, vel ſuorum precibus, eleemoſynis, Miſſarum celebrationibus abſoluti: ſed hæc quibuſcunque fiunt, & ante iudicium, & de leuioribus fiunt erratis. Suorum precibus, eleemoſynis & Miſſarum celebrationibus abſoluuntur.

3. AVGVSTINVS in Pſalmum trigeſimumſeptimū: Domine, nè in indignatione tua arguas me &c. Non ſim inter illos, quibus dicturus es, Ite in ignem æternum. Matt. 25. Neque in ira tua emendes me, vt in hac vita purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opùs ſit, propter illos, qui ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignē. Ignis emēdatorius. 1. Cor. 3. Quare, niſì quia hîc ædificant ſupra fundamentum ligna, fœnum, ſtipulam? Si ædificarent autem aurum, argentum, lapides precioſos: & de vtroque igne ſecuri eſſent, non ſolùm de illo æterno, qui in æternum cruciaturus eſt impios: ſed etiàm de illo, qui emendabit eos, qui per ignem ſalui erunt. Dicitur enim, Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Et quia dicitur, ſaluus erit, contemnitur ille ignis. Grauitas ignis purgatorij. Ità planè quamuìs ſalui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quàm quicquid poteſt homo pati in hac vita. Et nôſtis, quanta hìc paſsi ſunt mali, & quanta poſſunt pati, tamen tanta paſsi ſunt, quanta potuerunt pati & boni. Quid enim quiſque maleficus, latro, adulter, ſceleratus, ſacrilegus pertulit legibus, quod non pertulit martyr in confeſsione CHRISTI? Iſta ergò quæ hîc ſunt mala, multo faciliora ſunt, & tamen videte quemadmodùm ea homines nè patiantur, quicquid iuſſeris faciunt. Quanto melius faciunt quod iubet Deus, nè illa grauiora patiantur?

4. IDEM libro vigeſimoprimo de ciuitate Dei, capite vigeſimo ſexto: Verùm qui has neceſsitudines (vxorem, patrem, filios, &c.) ſic amat carnaliter, vt tamen eas CHRISTO Domino non præ-

ponat, malítque ipſis carere, quàm CHRISTO, ſi ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem ſaluus erit, quia ex earum amiſsione tantum neceſsè eſt vrat dolor, quantum hæſerat amor.

Tãtũ vrit dolor, quantum hæſerat têporalium rerum amor.

5. IDEM Auguſtinus libro de fide & operibus, capite decimoſexto, exponens illum locum, Fundamentum aliud &c. Eccè ille qui quæſiuit à magiſtro bono, quid boni faceret, vt haberet vitam æternam, & audiuit, ſi ad vitam venire vellet, ſeruanda ſibi eſſe mandata. Et cùm quæreret, Quæ mandata? dictum eſt ei, Non occides &c. &, Diliges proximum tuum tãquàm te ipſum: vt hęc faciens, fidem CHRISTI teneret, & proculdubiò fidem, quæ per dilectionem operatur. Porrò ſi faceret etiam, quod Dominus addidit, dicens, Si vis perfectus eſſe &c. ędificaret ſuper illud fundamentũ aurum, argentum, lapides precioſos: non enim cogitaret, niſi quæ ſunt DEI, quomodò placeret Deo: & hæ cogitationes ſunt, quãtùm exiſtimo, aurum, argentum, lapides precioſi. Porrò ſi circa diuitias ſuas quodam carnali teneretur affectu, quanuis ex eis multas eleemoſynas faceret: nec ad eas augendas fraudis aliquid rapinæq; moliretur, aut earum minuẽdarum vel amittẽdarum metu in aliquod facinus flagitiúmve laberetur, alioquin iam ſe iſto modo ab illius fundamenti ſtabilitate ſubtraheret: ſed propter carnalem, vt dixi, quem in ijs habebat, affectũ talibus bonis ſine dolore carere nõ poſſet, ædificaret ſuper fundamẽtum illud fœnũ, ligna, ſtipulã, maximè ſi & vxorem ſic haberet, vt etiam propter ipſam cogitaret ea quæ ſunt mundi, quomodò placeret vxori. Hæc igitur quoniã affectu dilecta carnali, non ſine dolore amittuntur,634 propterea qui ſic ea habent, cùm habeant in fundamento fidem, quæ per dilectionem operatur, neque huic iſta vlla ratione vel cupiditate præponant, in eorum amiſſione paſsi detrimentum, per ignem quendam doloris perueniunt ad ſalutem. A quo dolore atque detrimento tanto eſt quiſque ſecurior, quanto ea vel minùs amauerit, vel tanquàm non habens habuerit. Hæc ibì, quæ eadem ex hoc loco petita repetit de octo Dulcitij quæſtionibus, quæſtione prima.

1. Cor 3. Matth. 19. Gal. 5. Quid ſit ædificare aurum &cæ. 1. Cor 7. 1. Cor. 3. Aedificnates fœnum, ſtipulam. 1. Cor 7.

6. IDEM in Pſalmum octogeſimum: Nemo ſuper fundamentum hoc ædificans adulteria, blaſphemias, ſacrilegia, idololatrias, periuria, putet ſe ſaluum futurum per ignem, quaſi iſta ſint ligna, fœnum, ſtipula, ſed qui ædificat amorem terrenorum ſuper fundamentum regni cælorum, id eſt, ſuper Chriſtum, ardebit amor rerum temporalium, & ipſe ſaluus erit per idoneum fundamentum.

ardebit amor temporaliũ.

7. ORI-

7. ORIGENES homilia duodecima in Hieremiam: Et vide ſi non vera ſit ratio. Quis enim peccata non recipit? Nempe ille, qui poſt credulitatem aut baptiſmum audierit Dominum dicẽtem, dimiſſa ſunt tibi peccata, nec vltrà peccauerit. Si autem poſt lauacrũ & veniam delictorum, rursùs ad priſtinas ſordes fuerimus reuerſi, & adhuc imperfecto ſenſu ab Apoſtolorum veſtigijs recedẽtes, aut iniuſta geſſerimus aliqua, aut certè in ipſa iuſtitia ſint aliq̃ nata peccata, quid nobis fiat cõſideremus: vtrum'ne egredientes de præſenti ſeculo ſi habuerimus vitia vel virtutes, recipiem⁹ pro virtutibus p̃mia, & dimittẽtur nobis ea, q̃ ſciẽtes peccauimus: an plectemur ꝓ delictis, neq; recipiemus p̃mia ꝓ virtutibus. Sed neutrũ hoc verum eſt, qa & ꝓ peccatis torquebimur, & ꝓ iuſtitia recipiemus p̃mia quę meremur. Si enim poſt fundamentũ IESV CHRISTI non ſolùm in tuo corde aurum, & argentum, & lapidem precioſum (ſi tamen habes aliquid auri vel argenti) ſuperædificaueris, verùm & ligna, fœnum, & ſtipulam, quid tibi vis fieri, cùm anima ſeiuncta fuerit à corpore: vtrum'nam ingredi vis in ſancta cum lignis tuis, cum fœno & ſtipula, & polluas regnum Dei? an propter lignum, fœnum, & ſtipulam foris reſidere, & pro auro, argento, & lapide precioſo nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum eſt. Quid igitur ſequitur, niſi vt primùm propter ligna ignis tibi detur, qui conſumat fœnũ, lignũ, vel ſtipulã? &c. Et paucis interiectis: Primùm quippe ꝓpter iniuſtitias tormenta perpetimur: deindè ꝓpter iuſtitiã coronamur.

Et ꝓ peccatis torquebimur, & ꝓ iuſtitia recipiemus præmia.

1. Cor. 3.

Cũ lignis, fœno & ſtipula nõ intrabitur in regnũ cælorum.

8 IDEM homilia decimatertia in Hieremiam: Si quis ſeruauerit lauacrum Spiritus ſancti, iſte in reſurrectionis primæ parte communicat. Si quis verò in ſecunda reſurrectione ſeruatur, iſte peccator eſt, qui ignis indiget baptiſmo, qui combuſtione purgatur, vt qcquid habuerit lignorum, fœni & ſtipulæ, ignis conſumat. Quamobrem cùm talia poſt mortem nobis reſidere videamus, ſcripturas diligenter ſimul recitantes, reponamus eas in cordibus noſtris, & iuxta earum viuere præcepta nitamur, vt ante exceſſionis diem, ſi fieri poteſt, peccatorum ſordibus emundati, cum ſanctis valeamus aſſumi.

Apoc. 10.

1. Cor. 3.

9. IDEM Origenes homilia vigeſimaquinta in Numeros: Tempus igitur belli nobis eſt in hoc mundo, pugna aduersùs Madianitas eſt, ſiue aduersùm vitia carnis noſtræ, ſiue aduersùm contrarias poteſtates. Spectat nos angelorum chorus, virtutum cæleſtium pia erga nos pendet expectatio, quandò vel quomodò de hoc prælio reuertamur, quid vnuſquiſque noſtrûm manubiarum reportet: & in-

intuentur curioſiùs ac ſolicitiùs perſcrutantur, quis noſtrûm auri
1.Cor 3. hinc amplius ferat, quis etiam argenti illud pôdus exhibeat, quis ve
lapides deferat precioſos. Requirunt etiam, ſi quis æs deferat, aut
ferrũ, aut plũbum, ſed & vas ligneũ ſi fortè aliqs, aut fictile, aut ali-
ud huiuſmodi magnę domus vſibus neceſſariũ. In magna enim do-
2.Tim.2. mo nõ ſunt tantũmodò vaſa aurea & argẽtea, ſed & lignea & fictilia.
Requiritur ergò diligenter, cùm abierimus illuc, quid vnuſquiſque
noſtrûm deferat: & ſecundùm ea quæ detulerit, ſecundùm quod
labor eius pro contemplatione exuuiarum probatur, etiam manſi-
onis ei meritum deputabitur. Probantur tamen omnia hæc: quæ
per ignem, per ignem: quæ per aquam, per aquam. Vniuſcuiuſque
enim opus, quale ſit, ignis probabit. Propterea ergò ait: Hæc eſt iu-
ſtificatio legis, quam conſtituit Dominus Moyſi: præter aurum, &
argentum, & æramentum, & ferrum, & plumbum, & ſtannum, &
omnes res quæ tranſit per ignem, traducite per ignem, & mundabi-
tur. Sed & in aqua purificationis purificabuntur. Omnia quæcunq;
non tranſeunt per ignem, tranſibunt per aquam, & lauabitis veſti-
menta veſtra die ſeptima, & mundi eritis, & poſt hæc introibitis in
caſtra. Vides quomodò purificatione indiget omnis qui exierit de
prẹlio vitę huius? &c.

10. IDEM homilia ſexta in Exodum: Triplex eſt benè agendi via:
nihilominùs enim vel opere, vel cogitatione, vel verbo boni aliqd
1.Cor 3. agitur. Hoc enim ſignificat & Apoſtolus, cùm dicit: Qui aũt ædificat
ſuper fundamentũ hoc aurũ, argentũ, lapides precioſos: triplicẽ bo
norũ indicãs viam. Subiungit nihilominùs triplicẽ etiam malorũ,
cùm dicit, ligna, fœnũ, ſtipulã. Et paulò pòſt: Idcircò igitur q ſaluus
fit, per ignem ſaluus fit, vt ſi quid fortè de ſpecie plũbi habuerit ad-
mixtum, id ignis decoquat & reſoluat, vt efficiantur omnes aurum
bonum. Quia aurum terræ illius bonum eſſe dicitur, quam habitu-
Eccl.27. ri ſunt ſancti, & ſicut fornax probat aurum, ſic homines iuſtos ten-
tatio. Veniendum eſt ergò omnibus ad ignem, veniendũ eſt ad con-
Mala.3. flatorium. Sedet enim Dñs & conflat, & purgat filios Iuda. Sed & il-
luc cùm ven..ur, ſi quis multa opera bona, & parùm aliquid iniqui-
tatis attulerit, illud parùm tanquàm plumbum, igne reſoluitur ac
purgatur, & totum remanet aurum purum. Et ſi quis plus illuc plũ-
bi detulerit, plùs exuritur, vt ampliùs decoquatur, vt etſi parũ ali-
quid ſit auri, purgatum tamen reſideat. Quòd ſi aliquis illic totus
plumbeus venerit, fiet de illo hoc quod ſcriptum eſt: Demergetur
in profundum tanquàm plumbum in aqua validiſsimum.

11. GRE-

11. GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite trigeſimo nono, reſpondens ad quæſtionem, An poſt mortē purgatorius ignis ſit: ſic ait, In Euangelio Dominus dicit: Ambulate dum lucem habetis. Per prophetam quoquè ait: Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Quod Paulus Apoſtolus exponens, dicit: Eccè nunc tempus acceptabile, eccè nunc dies ſalutis. Salomon quoq; ait: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erit apud inferos quò tu properas. Dauid quoquè ait: Quoniam in ſeculum miſericordia eius. Ex quibus nimirùm ſententijs conſtat, quia qualis hinc qſque egreditur, talis in iudicio præſentatur. Sed tamē de quibuſdam leuibus culpis eſſe ante iudicium purgatorius ignis credendus eſt, pro eo quod veritas dicit: Quia ſi quis in ſancto ſpiritu blaſphemiā dixerit, neque in hoc ſeculo remittetur ei, neque in futuro. In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſeculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari. Quod enim de vno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur. Sed tamen vt prędixi, hoc de paruis minimíſque peccatis fieri poſſe credendum eſt: ſicut eſt aſsiduus ocioſus ſermo, immoderatus riſus, vel peccatum curę rei familiaris, quę vix ſine culpa vel ab ipſis agitur, qui culpam q̄liter declinare debeāt, ſciunt: aut in nō grauibus rebus error ignorantiæ: quæ cuncta etiam poſt mortem grauant, ſi adhuc in hac vita poſitis minimè fuerint relaxata. Nam cūm Paulus dicat, Chriſtum eſſe fundamentum, atque ſubiungat: Si quis ſuperædificauerit &c. ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Quanuìs hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito poſsit intelligi, tamen ſi quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, penſandum ſolicitè eſt, quia illum per ignem dixit poſſe ſaluari, non qui ſuper hoc fundamentum ferrum, æs vel plumbum ædificat, id eſt, peccata maiora, & idcircò duriora, atque tunc iam inſolubilia: ſed lignum, fœnum, ſtipulam, id eſt, peccata minuta atque leuiſsima, quæ ignis facilè conſumat. Hoc tamen ſciendum eſt, quia illic ſaltem de minimis nihil quiſque purgationis obtinebit, niſi bonis hoc actibus in hac adhuc vita poſitus, vt illic obtineat, promereatur.

[Margin: Ioan. 12. / Eſa 59. / 2. Cor. 6. / Eccl. 9. / Pſal. 117. / Probat B. Gregorius Purgatorium eſſe. / Matt. 12. / 1. Cor. 3. / Ligna, fœnū, ſtipulæ.]

12. BEDA in tertiū caput Lucę in ea verba: Ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Sunt q̄ ità exponūt, q̄ in p̄ſenti in ſpiritu, & in futuro baptizemur in igni: Vt videlicet ſicut nūc in remiſsiōe oīm peccatorū, ex aqua & ſpiritu renaſcimur, ità & tūc de leuib' qbuſdā peccatis, q̄ hinc nobis eūtibus adhęſerint, Purgatorij ignis ante vltimum

[Margin: Purgatorij gnis baptiſma.]

1.Cor.3. mũ iudiciũ baptiſmate pmundemur, dicẽte Apoſtolo: Si qs ſupædificauerit ſuper hoc fundamentũ, aurũ, argẽtum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur. Ipſe autem ſaluus

Ex Gregorio erit, ſic tamen quaſi per ignem. Quod quanuis & de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito poſsit intelligi, tamen ſi quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, penſandum ſolicitè eſt, quia illum dixit, poſſe per ignem ſaluari, non qui ſuper fundamentum Chriſti, ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id eſt, peccata maiora & duriora, atque tunc iam inſolubilia, ſed lignum, fœnum, ſtipulam, id eſt, peccata minima atque leuiſsima, quæ ignis facilè conſumat. Hoc tamen ſciẽdum eſt, quòd illic ſaltem de minimis nihil quiſque purgationis obtinebit, niſi bonis hoc actibus in hac adhuc vita poſitus, vt illic obtineat, promereatur.

Quibus defũctis proſint orationes viuentium. 1. C AVGVSTINVS Libro 21. de ciuitate Dei, cap. 24. Nam pro defunctis quibuſdam, vel vt dicitur pro mortuis, vel eccleſię, vel q̃rundã piorum exaudiri orationẽ eius, licèt q in Chriſto renati non adeò ità malè vixerint in corpore, vt tali miſericordia habeãtur indigni: nec iidem ſic benè, vt inueniãtur tali miſericordia non egére.

Spiritus patiuntur pœnas temporales. Tales etiã cõſtat ante iudicij diẽ per pœnas tẽporales, quas eorũ ſpiritus patiũtur, purgatos, receptis corporibus, ęterni ignis ſupplicijs nõ tradẽdos. Ibidèm: Ipſius quippe Eccleſiæ, vel quorundã piorum exauditur oratio, ſed ꝓ his quorũ in Chriſto regeneratorũ nec vſq; adeò vita in corpore malè geſta eſt, vt tali miſericordia iudicentur digni non eſſe: nec vſqueadeò benè, vt talẽ miſericordiã reperiãtur

Matt.12. neceſſariã non habere. Sicut etiã facta reſurrectione mortuorũ non deerũt, qbus poſt pœnas, q̃s patiũtur ſpiritus mortuorũ, impẽtiatur miſericordia, vt in ignẽ nõ mittãtur ęternũ. Neque enim de qbuſdã veraciter diceretur, ꝙ nõ eis remittatur neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro, niſi eſſent, qbus etſi non in iſto, tamen remitteretur in futuro.

1.Cor.3. 2. IDEM homilia decimaſexta in libro quinquaginta homiliarum: Hi verò qui temporalibus pœnis digna geſſerunt, de quibus Apoſtolus dicit, Si cuius opus arſerit, detrimentũ patietur: ipſe aũt

Dan. 7. ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem: per fluuium igneum, de quo Propheticus ſermo commemorat, Et fluuius igneus currebat ante

Quanta pertranſeundi mora. eum: per fluuium igneum & vada feruentibus globis horrẽda trãſibunt. Quãta fuerit peccati materia, tãta & ꝑtranſeundi mora. Quãtum exegerit culpa, tantũ ſibi ex homine vendicabit q̃dam flammæ

ratio-

rationabilis diſciplina. Et quantum ſtulta iniquitas ſuggeſſerit, tantum ſapiens pœna deſæuiet. Et quia ſermo diuinus quodam loco æneę ollę animam peccatricem comparat, dicens: Pone illam ſuper prunas vacuam, donèc concaleſcat æs eius, & omne § ſtagnum eius defluat: illic ſermones ocioſi, & cogitationes iniquæ vel ſordidæ, illic multitudo leuiũ peccatorũ, q̃ puritaté nobilis naturæ infecerãt, exundabũt: illic ſtagnũ vel plumbum diuerſorum ſubrepẽtium delictorũ, quæ diuinã imaginẽ obſcurauerãt, cõſumentur: q̃ oĩa hĩc ab anima ſeparari per eleemoſynas & lachrymas compendioſa trãſactione potuiſſent. Eccè ſic exigere habet ab homine rationem, qui ſeipſum pro homine dedit, & confixus clauis, legi mortis ſe iunxit. Ezech. 14. for. § ſtannũ Peccata venialia illic expiabuntur.

3. AVGVSTINVS ſermone quadrageſimoprimo de ſanctis, qui eſt ſermo quartus de animabus defunctorum: Fundamentum enim aliud &c. Multi ſunt, qui lectionem iſtam malè intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur, dum credunt, quòd ſi ſupra fundamẽtũ Chriſti capitalia crimina ędificent, peccata ipſa per ignem tranſitorium poſsint purgari, & ipſi poſteà ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iſte, fratres chariſsimi, corrigẽdus eſt: quia ipſi ſe ſeducunt, qui taliter ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dixit Apoſtolus, Ipſe autẽ ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem: non capitalia, ſed minuta peccata purgantur. Quicunq; aliqua de capitalibus peccatis in ſe dominari cognouerit, niſi dignè ſe emẽdauerit, & ſi habuerit ſpatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogauerit, & à peccatis ipſis abſtinuerit, illo trãſitorio igne de quo dixit Apoſtolus, purgari non poterit, ſed æterna illum flamma ſine vllo remedio cruciabit. Ità peccata ipſa in hoc ſeculo purgantur, vt in futuro illo ignis purgatorius aut non inueniat, aut certè parũm inueniat, quod exurat. Sin autem nec in tribulatione Deo gratias agimus, nec bonis operibus peccata redimimus, ipſi tã diù in illo purgatorio igne moras habebimus, quàm diù ſupradicta peccata minuta tanq̃ ligna, fœnum, ſtipula, cõſumatur. Sed dicit aliquis: Non pertinet ad me, quandiù moras habeã, ſi tamen ad vitam æternã perrexero. Nemo hoc dicat, fratres chariſsimi, quia ille purgatorius ignis durior erit, (vt & ſuprà in pſalmum trigeſimum ſeptimum) quàm quid poteſt in hoc ſeculo pœnarum videri, aut cogitari, aut ſentiri. Et cùm de die Iudicij ſcriptum ſit, quòd erit dies vnus tanq̃ mille anni, & mille anni tanq̃ dies vnus, vndè ſcit vnuſquiſq;, vtrùm diebus, an menſibus, an fortè etiam & annis per illum ignem ſit tranſiturus? Et quibuſdam interpoſitis, Et ideò quotiès in lectiõe Qualia peccata illic expiabuntur, qualia nõ itẽ: & q̃ graui pœna. Pſalm 89.

VV apo-

apoſtolica audieritis: Si quis ſupra fundamentum Chriſti ſuperędificat aurum,argentum,lapides precioſos,de ſanctis hoc & perfectis Chriſtianis accipite,qui velut aurum purgatū merebuntur ad æterna præmia peruenire.Illi verò, qui ſuperædificant ligna, fœnum, & ſtipulā,de bonis Chriſtianis,ſed negligentibus minuta peccata purgare,intelligite: quæ peccata ſi nec diuina iuſtitia multis tribulationibus purgauerit,nec vnuſquiſq; eleemoſynarum largitate redemerit,non ſine grandi dolore in illis implebitur illud quod dicit Apoſtolus:Si cuius opus arſerit,detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit,ſic tamen quaſi per ignem.

4. GREGORIVM habes ſuprà in hac quæſtione, B 11.

5. BERNARDVS in ſermone de obitu Humberti monachi:Illud ſcitote,quia poſt hāc vitam in purgabilibuſs locis centupliciter, quæ fuerint hîc neglecta,redduntur vſq; ad nouiſsimū quadrantē.

Neglecta centupliciter redduntur in locis Purgabilibus.

6. DAMASCENVM in ſermone de defunctis,ſiue in ſermone, Quòd qui hinc migrârunt,ſacris operationibus & viuorum beneficijs multùm iuuentur: habes ſuprà in tractatu de Sacramento Euchariſtiæ,quæſtione ſeptima, L 4.

7. CONCILIVM Florentinum in literis vnionis: Item definimus,ſi verè pœnitētes in Dei charitate deceſſerint,anteq̄ dignis pœnitentiæ fructibus de commiſsis ſatisfecerint & omiſsis, eorū animas pœnis purgatorijs poſt mortē purgari.Et vt à pœnis huiuſmodi releuentur,prodeſſe eis fidelium viuorū ſuffragia, Miſſarū ſcilicet ſacrificia,orationes,& eleemoſynas,& alia pietatis officia,quę à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt,ſecundū Eccleſiæ inſtituta: illorumq; animas,qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam oīnò peccati maculam incurrerūt,illas etiam quæ poſt contractā peccati maculam,vel in ſuis corporibus,vel eiſdem exutæ corporibus (prout ſuperiùs dictum eſt) ſunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum & vnum,ſicuti eſt, pro meritorū tñ diuerſitate alium alio perfectiùs.Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato,vel ſolo originali decedūt, mox in infernū deſcendere,pœnis tñ diſparibus puniendas.

Propter neglectā ſatiſfactionem in hac vita,purgatoriæ pœnæ ſuſtinentur.

Modi quibus releuantur.

Quorū animæ ſtatim ad cælum euolent, aut in infernum deſcendant.

8. CONCILIVM Tridentinū ſeſsione ſexta,canone trigeſimo: Si quis poſt acceptam iuſtificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ità culpam remitti,& reatum æternæ pœnæ deleri dixerit,vt nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exoluendæ vel in hoc ſeculo,vel in futuro in Purgatorio, antequàm ad regna cælorum aditus patére poſsit, anathema ſit.

Pœna nōnunquàm reſtat exoluenda in Purgatorio.

9. IDEM Cōcilium Tridentinū ſeſsione vigeſimaquinta, parte

prima, in decreto de Purgatorio· Cum Catholica Eccleſia, Spiritu ſancto edocta, ex ſacris literis & antiqua Patrum traditiōe, in ſacris Concilijs, & nouiſsimè in hac œcumenica ſynodo docuerit, Purgatoriũ eſſe, animaſq́; ibi detentas, fideliũ ſuffragijs, potiſsimũ verò acceptabili altaris ſacrificio iuuari: p̄cipit ſancta Synodus epiſcopis, vt ſanam de Purgatorio doctrinã, à ſanctis Patribus & ſacris Cōcilijs traditã, à Chriſti fidelibus credi, teneri, doceri, & vbiq; prædicari, diligenter ſtudeant. Apud rudem verò plebẽ difficiliores ac ſubtiliores quęſtiones, quęq́; ad ędificationẽ non faciũt, & ex q̄bus plerunq; nulla fit pietatis acceſsio, à popularibus concionibus ſecludãtur. Incerta itẽ, vel q̃ ſpecie falſi laborant, euulgari ac tractari non p̄mittant. Ea verò q̃ ad curioſitatẽ quandã, aut ſuperſtitionẽ ſpectãt, vel turpe lucrũ ſapiunt, tanq̃ ſcandala & fideliũ offendicula prohibeant. Curent aũt Epiſcopi, vt fideliũ viuorũ ſuffragia, Miſſarũ ſcilicet ſacrificia, orationes, eleemoſynæ, aliaq́; pietatis opera, q̃ à fidelibus pro alijs fidelibus defunctis fieri cõſueuerũt, ſecundũ Eccleſiæ inſtituta, piè & deuotè fiãt, & q̃ ꝓ illis ex teſtatorũ fundatiōibus, vel alia ratiōe debẽtur, nõ p̄functoriè, ſed à ſacerdotibus & eccleſię miniſtris & alijs, q hoc p̄ſtare tenẽtur, diligẽter & accuratè p̄ſoluantur.

Doctrina Eccleſiæ Catholicæ de Purgatorio & ſuffragijs viuorum.

opera quibus animæ iuuãtur.

10. BEDA expoſitionũ allegoricarũ in Samuelẽ libro quarto, capite decimo, in ea verba vltimi capitis libri primi Regũ, Et ieiunauerunt ſeptem diebus: Rectè, inquit, & ad literam pro mortuis, vt ad requiem peruenire valeant, ſeptem diebus ieiunatur.

1. D CONCILIVM quartum Carthaginenſe (cui interfuit D. Auguſt.) canone ſeptuageſimonono: Pœnitẽtes, qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur, ſi caſu in itinere vel in mari mortui fuerint, vbi eis ſubueniri non poſsit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

Orationes & oblationes p̄ mortuis.

2. ITEM canone nonageſimoquinto: Qui oblatiōes defunctorũ aut negant eccleſijs, aut cum difficultate reddunt, tanquàm egentiũ necatores excommunicentur.

Egẽtiũ necatores.

3. CONCILIVM Toletanũ vndecimũ, canone duodecimo: De his autẽ, qui accepta pœnitentia, anteq̃ reconciliẽtur, ab hac vita receſſerint, placuit nobis, vt & memoria talium in eccleſijs commendetur, & oblatio pro eorum delicto à Presbyteris recipiatur.

Oblatio pro mortuorum delicto.

4. TRIBVRIENSE, canone trigeſimoprimo: Si quis inuẽtus fuerit furtũ aut rapinã exercere, & in ipſo diabolico actu mortẽ meretur incurrere, nullus ꝓ eo p̄ſumat orare, aut eleemoſynam dare: & eleemoſyna pro eo data, in memoriã nec clericorũ, nec pauperũ veniat, ſed execrabilis ſordeſcat.

5. CONCILIVM Braccarenſe primũ, canone trigeſimoquarto: Placuit, vt qui aut per ferrũ, aut per venenũ, aut p̃ præcipitiũ, aut ſuſpẽdiũ, aut quolibet modo violentã ſibijpſis inferunt mortẽ, nulla pro illis in oblatiõe commemoratio fiat, neq; cum Pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera deducantur. Multi enim ſibi hoc per ignorantiam vſurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.

6. CONCILIVM Florentinum in literis vnionis, vt ſuprà, hac quæſtione, C 8.

7. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaſexta, vt ſuprà, hac quæſtione, C 9.

8. IDEM ſeſsione vigeſimaſecunda, capite ſecundo, & canone tertio, vt ſuprà, quæſtione ſeptima de Euchariſtia, M. 15.

9. AVGVSTINVS libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo, volens reſpondere ad quæſtionem, vtrùm proſit cuiq; quòd poſt mortẽ corpus eius apud ſancti alicuius memoriam ſepeliatur: Dicis (inquit) videri tibi, non eſſe inanes motus animorum religioſorum atq; fidelium pro ſuis iſta curantium. Adiungis etiam vacare non poſſe, quòd vniuerſa pro defunctis Eccleſia ſupplicare conſueuit: vt hinc & illud conijci poſsit, homini prodeſſe poſt mortem, ſi fide ſuorum humãdo eius corpori talis prouideatur locus, in quo appareat opitulatio etiam iſto modo quæſita ſanctorum. Sed cùm hęc ità ſint, quomodò huic opinioni contrarium non ſit, quod dicit Apoſtolus, Omnes enim adſtabimus ante tribunal Chriſti, vt ferat vnuſquiſq; ſecundùm ea quę per corpus geſsit, ſiue bonũ, ſiue malũ: non te ſatis videre ſignificas. Hæc quidem Apoſtolica ſententia, ante mortẽ admonet fieri, quod poſsit prodeſſe poſt mortẽ: non tunc q̃n iam recipiendũ eſt, quod quiſq; geſſerit ante mortẽ. Verùm hæc ità ſoluitur quæſtio, quoniam quodam vitæ genere acquiritur, dum in hoc corpore viuitur, vt aliquid adiuuent iſta defunctos: ac per hoc ſecundùm ea, quę per corpus geſſerunt, eis quæ poſt corpus religioſè pro illis facta fuerint, adiuuantur. Sunt enim quos nihil omninò adiuuãt iſta: ſiue pro eis fiant, quorũ tam mala ſunt merita, vt neq; talibus digni ſint adiuuari: ſiue pro eis, quorũ tã bona, vt talibus nõ indigeãt adiumẽtis. Genere igitur vitæ quod geſsit quiſq; p̃ corpus, efficitur vt proſint vel non proſint, quæcunq; pro illo piè fiunt, cùm reliquerit corpus. Nam meritũ per quod iſta proſint, ſi nullũ comparatum eſt in hac vita, fruſtrà quæritur poſt hanc vitam. Ità fit, vt neq; inaniter Eccleſia, vel ſuorũ cura pro defunctis, quod potuerit religi-

2. Cor 5.

Varia moriẽtiũ genera, ex quibus vnum eſt cui proſunt viuorũ opera.

religionis impendat:& tamen ferat vnuſquiſque ſecundùm ea,quæ per corpus geſsit. Vt enim hoc quod impenditur,poſsit ei prodeſſe poſt corpus, in ea vita acquiſitũ eſt, quam geſsit in corpore. (Hucuſquè hæc citat in libro de octo Dulcitij quæſtionibus, quæſtione ſecunda.) Poterat inquiſitioni tuî ſufficere mea breuis iſta reſponſio:ſed quia alia mouent,quibus reſpondendum exiſtimo, parumpèr attende.In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquàm in ſcripturis veteribus omninò legeretur, non parua eſt vniuerſę Eccleſię,quę in hac conſuetudine claret authoritas:vbì in precibus Sacerdotis,quæ Domino Deo ad eius altare funduntur,locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum.Hæc ibì. De conditione ſepulturæ, & ijs quorum corpora apud memoriam ſanctorum ſepeliuntur, capitibus ſequentibus diſſerit. 2.Mach.12. Vniuerſæ Eccleſiæ authoritas.

10. IDEM Auguſtinus libro vigeſimoprimo de ciuitate Dei, capite decimoſexto: Tanta eſt Dei miſericordia in vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam,vt etiam prima hominis ætas,id eſt, infantia,quę ſine vllo reniſu ſubiacet carni,&c.& ſecunda,quę pueritia nuncupatur, vbì nondùm ratio ſuſcepit hanc pugnam, & ferè ſub omnibus vitioſis delectationibus iacet,&c. Si ſacramenta mediatoris acceperit, etiamſi hanc in eis annis vitam finiat,non ſolùm pœnis non præparetur æternis, ſed ne vlla quidem poſt mortem purgatoria tormenta patiatur. Sufficit enim ſola ſpiritalis regeneratio, nè poſt mortem obſit, quod carnalis generatio cum morte contraxit, &c. Quiſquis igitur cupit pœnas euadere ſempiternas, non ſolùm baptizetur,verùm etiam iuſtificetur in CHRISTO,ac ſic verè tranſeat à diabolo ad CHRISTVM. Purgatorias autem pœnas nullas futuras opinetur, nisi ante illud vltimum tremendumq́ iudicium. Rom.9. Pueri baptizati ante rationis vſum mortui,ſine purgatorio ſaluantur.

11. AVGVSTINVS de verbis Apoſtoli,ſermõe trigeſimoquarto, vel ſecundùm alios trigeſimoſecundo : Pompa funeris,agmina exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monumentorum opulenta conſtructio,viuorum ſunt qualiacunque ſolatia, non adiutoria mortuorum.Orationibus verò ſanctæ Eccleſiæ & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitãdum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuerſa obſeruat Eccleſia, vt pro eis qui in corporis & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt,cùm ad ipſum ſacri- Quibus opibus certò iuuentur mortui.

ficium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoquè id offerri commemoretur. Cùm verò eorum commendandorum cauſa opera miſericordiæ celebrantur, quis eis dubitet ſuffragari, pro quibus orationes Deo nõ inaniter allegantur? Non omninò ambigendum eſt iſta prodeſſe defunctis, ſed talibus qui ità vixerint ante mortem, vt poſsint eis hæc vtilia eſſe poſt mortem. Nam qui ſine fide quæ per dilectionem operatur, eiuſq́ſacramentis de corporibus exiērunt, fruſtrà illis à ſuis huiuſmodi pietatis impenduntur officia &c. Non ergò mortuis noua merita comparantur, cùm pro eis boni aliquid impendunt ſui, ſed eorum præcedentibus conſequentia iſta redduntur. Non enim dictum eſt niſi cùm hîc viuerét, vt eos hæc aliquid adiuuarent, cùm hîc viuere deſtitiſſent. Et ideò iſtam finiens quiſque vitam, niſi quod meruit in ipſa, non poterit habere poſt ipſam. Permittantur itaque pia corda charorum de ſuorũ mortibus contriſtari dolore ſanabili, & conſolabiles lachrymas fundant conditione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, qua credũt fideles, quãdò moriuntur, paululùm à nobis abire, & ad meliora trãſire &c. Sit pro viribus cura ſepeliendi & ſepulcra conſtruendi, quia & hæc in ſcriptis ſanctis inter bona opera deputata ſunt. Nec ſolùm in corporibus Patriarcharũ aliorumq́ſanctorum, & humanis cadaueribus quorũque iacentium, verùm etiàm in ipſius Dñi corpore prędicati atq; collaudati ſunt, q iſta fecerunt. Impleant ergò hęc homines erga ſuos officia poſtremi muneris, & ſui humani lenimenta mœroris. Verùm illa quę adiuuent ſpiritus defunctorũ oblationes, orationes, erogationes, multo pro eis obſeruãtiùs, inſtantiùs, abundantiùs impendãt, q ſuos carne, nõ ſpiritu mortuos, non ſolùm carnaliter, ſed etiam ſpiritaliter amant.

Quibus proſint. *Gal. 5.* *Cura ſepulcra cõſtruẽdi.* *Ioan. 19.* *Spiritus defunctorũ vt iuuandi.*

12. ISIDORVS lib. primo de officijs eccleſiaſticis, capite decimooctauo: Sacrificium pro defunctorũ fideliũ requie offerre, vel pro eis orare, qa per totũ hoc orbem cuſtoditur, credimus quòd ab ipſis Apoſtolis traditũ ſit. Hoc enim vbiq; Catholica tenet Eccleſia, q̃ niſi crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, nõ pro eorũ ſpiritibus vel eleemoſynã faceret, vel Deo ſacrificium offerret. Nam & cùm Dominus dicit, Qui peccauerit in ſpiritum ſanctum, non remittetur ei neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro: demonſtrat, quibuſdam illic dimittenda peccata, & quodã purgatorio igne purganda. Ergò in quodam loco à ſancto Auguſtino dictum eſt, Defunctorum animas ſine dubio pietate ſuorum viuentium releuari, cũ pro illis ſacrificiũ offertur, vel eleemoſynę fiũt, ſi tamẽ aliq̃d ſibi quiſq; meri-

Traditio Apoſtolica, orare & ſacrificare p mortuis. *Matth. 12.* *purgatorius ignis.* *In enchiridio ad Laurent. cap. 110.*

ritum præparauit, dum adhuc in corpore viueret, pró quo iſta proſint, quæcunq; pro illo fiunt. Nam non omnibus proſunt. Et quare non omnibus proſunt, niſì propter differentiam vitæ, quam quiſq; geſsit in corpore? Nam pro valdè bonis gratiarũ actiones ſunt, pro non valdè malis propitiatiões ſunt: pro valdè malis, etſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcunq; conſolationes viuorum ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, vt ſit plena remiſsio peccatorum: aut certè, vt tolerabilior fiat ipſa damnatio.

13. RABANVS Maurus libro ſecundo de Inſtitutione Clericorum, capite quadrageſimoquarto: Sacrificiũ pro defunctorũ fideliũ requie offerre, vel ꝓ eis orare, quia per totũ orbem hoc cuſtoditur, credimus ꝙ ab ipſis Apoſtolis traditum ſit. Hoc enim vbiq; Catholica tenet Eccleſia: q̃ niſì crederet, fidelibus defunctis dimitti peccata, nõ pro eorum ſpiritibus vel eleemoſynã faceret, vel ſacrificiũ Deo offerret. Nam & cùm dicit, Qui peccauerit in Spiritũ ſanctũ, nõ remittetur ei in hoc ſeculo, neq; in futuro: demõſtrat, quibuſdã illic dimittenda peccata, & quodã purgatorio igne purganda. Ergò vt in libris dialogi ſanct⁹ Gregori⁹ narrat, & Beda magiſter in geſtis Anglorũ, frequẽter exẽplo oſtenſum, ſeu viſiõe reuelatũ eſt, animabus defunctorũ multũ prodeſſe oblata ꝓ eis ſacrificia. Et in quodã loco dictũ eſt à ſancto Auguſtino, defunctorum animas ſine dubio pietate ſuorũ viuentiũ releuari, &c. vt ex eodẽ refert Iſidorus.

Apoſtolica traditio.

Matth. 12.

Lib. 4. dial c. 55. & ſequentib. Lib. 5 Angl. hiſt. ca. 13.

14. CYPRIANVS libro quarto epiſtolarũ, epiſtola ſecunda, ad Antonianum ſcribens: Floret Eccleſia tot virginibus coronata, & caſtitas ac pudicitia tenorem gloriæ ſuæ ſeruat: nec quia adultero pœnitentia & venia laxatur, continentiæ vigor frangitur. Aliud eſt ad veniam ſtare, aliud ad gloriam peruenire: aliud, miſſum in carcerem non exire indè, donèc ſoluat nouiſsimum quadrantem: aliud, ſtatìm fidei & virtutis accipere mercedem: aliud, pro peccatis longo dolore cruciatuũ emundari, & purgari diù igne: aliud, peccata omnia paſsione purgâſſe: aliud deniquè, pendére in die iudicij ad ſententiam Domini: aliud, ſtatìm à Domino coronari.

Matth. 5.

Nonnulli nõ exeũt carcerẽ donèc ſoluerint nouiſsimũ quadrantem.

1. Cor. 3.

15. IDEM libro primo epiſtolarũ, epiſtola nona ad plebem & Clerũ Furnitanorum: Quod Epiſcopi anteceſſores noſtri religiosè conſiderantes, & ſalubriter prouidentes, cenſuerũt, nè quis frater excedens, ad tutelã vel curam Clericũ nominaret: ac ſi quis hoc feciſſet, nõ offerretur ꝓ eo, nec ſacrificiũ ꝓ dormitiõe eius celebraretur. Neq; enim apud altare Dei mereĩ nominari in ſacerdotũ prece, ꝗ ab altari ſacerdotes & miniſtros voluit auocare. Et ideò Victor cũ

Sacrificij celebratio pro dormitione fidelium.

contra

contra formam nupèr in Concilio à ſacerdotibus datam, Geminium Fauſtinum presbyterum auſus ſit tutorem conſtituere, non eſt quòd pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Eccleſia frequentetur, vt ſacerdotum decretum religioſè & neceſſariè factum, ſeruetur à nobis.

16. ORIGENEM habes ſuprà in hac quæſtione, B.7.

17. DIONYSIVS Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite ſeptimo: Coacto ſancto cœtu, venerandus antiſtes (ſi quidem ſacerdotalis ordinis fuerat, qui obdormiuit) ante ſanctum altare inclinans eum, orationem ad Deum inchoat & gratiarũ actionem. Si autem aut honeſtiſsimis monachis, aut ſanctæ plebi inſertus erat, ad venerandum ſacrarium ipſum ante ſacerdotum reclinat ingreſſum, deindè precem cum gratiarum actione peragit Præſul. Deincèps verò miniſtri diuinis inſerta eloquijs, veriſsima de noſtra reſurrectione promiſſa recitantes, conſentanea, tãtundemq́ valentia canunt pſalmorum cantica: deindè miniſtrorum primus dimittit Catechumenos, ſanctosq́ iam defunctos cõcelebrat, cum quibus & nupèr vita functum pari laudatione proſequitur: hortaturq́ omnes, vt ſibijpſis identidèm poſtulent beatam in CHRISTO conſummationem. Poſteà accedens venerabilis Præſul, precem ſuper eo ſacratiſsimam peragit: & poſt orationem ipſe quoquè Pontifex defunctum ſalutat, & poſt illum qui adſtant omnes. Vbì verò cuncti conſalutauerunt, ſuper defuncto fundit oleum Pontifex, & oratione pro omnibus facta, honeſto in loco ponit corpus cum æqualibus alijs corporibus ſanctis. Poſteà verò explicans Dionyſius precationem Antiſtitis, inquit. Precatur oratio illam diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanam admiſſa peccata defuncto: eumq́ in luce ſtatuat, & regione viuorum, in finibus Abrahæ, Iſaac & Iacob, in loco vndè aufugit dolor, & triſtitia, & gemitus. Et paulò pòſt: Ac fortaſsè inqes, iſta quidem rectè à nobis dici, verùm ambigere, cuius rei gratia Præſul diuinam precatur clementiam, defuncto peccatorum veniam poſtulans, & æqualem ſanctis ac lucidiſsimam ſortem. Si enim eorum quæ in vita geſsit, bonorum aut malorum à diuina iuſtitia percipiet præmia: perfecit autem actiones ſuas in vita iſta defunctus, quæ nam hunc oratio Pręſulis ad aliam (pręter illam quam meruit vitæ hìc actæ reſpondentem) transferet requiem? Non ignoro quidem & ego diuinis eloquijs accedens, ſingulis reddendam pro meritis ſortem. Quòd autem & iuſtorum preces etiam in vita iſta, & nedùm poſt

Ritus ſepeliendi, Dionyſij & Apoſtolorũ tẽpore.

Oratio pro defunctis.

Orat põtifex ꝓ peccatorũ remiſſione, & pro quiete æterna.

Obiectioni ſolutio.

poſt mortem,(nedùm,id eſt,quanto magìs,teſte Damaſceno in ſermone de defunctis) ijs ſolis proſint qui digni ſunt, ſcripturæ nos edocet ſacroſancta traditio. Quid enim Sauli profuit Samuelis oratio?&c. Itaq; ſcripturæ ſacræ acquieſcens,vtiles in hac vita eſſe dixerim ſanctorum preces,hoc modo ſcilicet,ſi quis ſanctorum munerum deſiderio incenſus,ad eaq; percipienda piè affectus, paruitatis tamē propriæ conſcius, quempiā ſanctorum virorum adeat,oretq; ſibi adiutorem & precatorem accedere,capiet ex hoc omninò vtilitatem commoda cūcta excedentem,&c. Hanc ſi quis ſpernat ſacroſanctam diſciplinam,atq; infelici elatiōe ſeductus, dignum ſe diuina arbitretur familiaritate,ſanctosq; deſpiciat: hic certè ſi petitiōes indignas Deo,neq; ſacras poſtulârit,intētoq; careat diuinorum deſiderio,ſibiq; ipſi conſentaneo, imperita poſtulatione per ſeipſum nūquàm potietur. Quæ nam verò de huiuſmodi prece,quam ſuper defuncto peragit Præſul, ex diuinis ducibus noſtris traditio peruenit ad nos,operæprecium eſt vt dicamus: Didicit igitur de ſcripturis diuinitùs traditis, vt his qui piè vixerunt, lucidiſsima diuinaq; vita pro merito ab æquiſsimis lancibus redditur, non recordante diuina bonitate per ſummam clementiam maculas,quę illis ex humana infirmitate adhæſerunt. Nullus enim (inquit) eſt mundus à labe. Iſta quidem nouit Pontifex promiſſa à ſanctis eloquijs: petit autem ea fieri,donariq; eis qui piè vixerunt, prēmia ſacra &c. Neq; enim vnquàm peteret Pontifex diuinæ iuſtificationis prædicator, quæ Deo ſciret non eſſe gratiſsima,& quæ largiturum ſe ille nequaquàm promiſiſſet. Quocirca prophanis vita functis non iſta imprecatur. Et paulò pòſt: Cæteras verò ità pontificibus oportet animum intendere,quęcunq; illi geſſerint,tanquàm à Deo agitatis. Qui enim (inquit) vos ſpernit, me ſpernit.

Apoſtolos intelligit. *Hierem. 25.* *Matth. 16.* *Sūma orationis quam pro mortuo fecit præſul.* *Iob 15.* *Luc. 10.*

18. CLEMENS epiſtola prima, ad Iacobum fratrem Domini ſcribens: Inſtruebat D. Petrus,actus ſuæ vitæ omni hora cuſtodire, &c. mortuos ſepelire, & diligenter eorum exequias peragere, pro eiſq; orare,& eleemoſynas dare.

B. Petrus docuit orādum eſſe pro defūctis,& eleemoſynas dādas.

19. IDEM libro ſexto Conſtitutionum Apoſtolicarū, capite trigeſimo: Sine vlla exceptione conuenite in cœmeteria, ſacros libros in ijs legentes,& pſallentes pro ijs,qui dormiêrunt,Martyribus,atq; omnibus ſanctis qui à ſeculo fuerūt,(in eorū honorē ſcilicet) proq; fratribus noſtris qui in Domino obiêrunt: Et antitypū regalis corporis Chriſti,acceptabilemq; Euchariſtiā offerte in Eccleſijs & cœmeterijs veſtris. Atq; in exitu mortuorum pſallentes, eos deducite,

Euchariſtia pro defunctis offerenda.

 ſi fide-

Pſalm. 115. Pſalm. 114. ſi fideles fuerint in Domino. Precioſa enim in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Et iterùm: Reuertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus benefecit tibi. Dicit enim Dominus Sadducæis de reſurrectione mortuorum: Non legiſtis quod ſcriptū Marc. 12. eſt, Quoniā ego Deus Abrahā, Deus Iſaac, Deus Iacob: non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum: omnes enim in ipſo viuunt. Igitur eorū qui in Deo viuunt, nec reliquiæ ſine honore manent. nam Heliſæus 4. Reg. 13. Propheta poſt diſceſſum è vita, mortuum quēdam excitauit interfectum à piratis Syriæ. attigit enim corpus eius Heliſæi oſſa, atq; excitatus vixit, quod factū non eſſet, niſi Heliſæi corpus ſanctū fuiſſet.

1. E CHRYSOSTOMVS homilia tertia in epiſtolā ad Philippenſes: Lugeamus peccatores non ſolùm mortuos, ſed & viuentes. Gaudeamus propter iuſtos, nō ſolùm viuentes, ſed & mortuos. Iterùm poſteà: Deplorato eos, q in diuitijs mortui ſunt, & nihil cōſolationis ſuis ipſorum aīabus ex diuitijs ſuis procurârunt: eos qui cùm poteſtatem abluendorum peccatorum habuiſſent, noluerunt. Hos inquam non vnum aut alterum deploremus diem, ſed omnem noſtram vitam. Non ſunt abſurdi affectus hæ lachrymæ, ſed magni Precibus & eleemoſynis iuuandi defuncti. amoris. Defleamus iſtos, iuuemus iſtos pro viribus: procuremus illis aliquid auxilij, modici quidē, attamen iuuemus eos. Quomodò, quáve ratione? Precantes. Adhortemur & alios, vt ꝓ illis orent: pauperibusq; indeſinenter pro illis eleemoſynas demus. Habet res iſta 4. Reg. 19. nonnihil cōſolationis. Audi quippe, quid Deus dicat: Protegam ciuitatē iſtam propter me, & propter Dauid ſeruū meum. Si memoria duntaxàt iuſti tantum valuit, quādò & opera pro tali fiunt, quid nō Ab Apoſtolis inſtituta eſt commemoratio mortuorū ſub Miſſæ ſacrificio. potuerunt? Non fruſtrà ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratione venerandorum myſteriorum memoria fiat eorum qui hinc diſceſſerunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multum vtilitatis. Stante ſiquidem vniuerſo populo, manus in cælos extendēte, cœtu item ſacerdotali, verēdoq; poſito ſacrificio, quomodò Deū non placaremus pro iſtis orantès? Verùm iſtud quidem de illis dicimus, qui in fide abceſſerunt: Catechumenos verò neq; iſto ſolatio dignamur, ſed omni huiuſmodi deſtituti ſunt auxilio, vno quodam dempto. Quónam illo? Pauperibus illorum nomine dare licet, vndè illis nonnihil refrigerij accedit. Nam ità vult Deus, vt nos inuicē mutuò iuuemus.

2. IDEM homilia quadrageſimaprima in priorem epiſtolam ad Corinthios: Abierit peccator ſanè, gaudere decet peccata impedita eſſe, & non accumulatum malum, nitiq; quantum fieri poteſt, vt iuuetur,

uetur,non lachrymis,ſed prece,ſupplicationibus,eleemoſynis,ob-
lationibus. Nō eſt temerè hoc excogitatum,nec fruſtrà memoriam Prece, eleemoſynis, oblatiōibus iuuandi.
mortuorū inter ſacra myſteria celebramus, aut accedimus,pro iſtis
agnum illum iacentem & peccata mūdi tollentem deprecantes, ſed
vt his cōſolatio hinc aliqua fiat.Nec temerè q altari aſsiſtit &c.Vide Memoria mortuorū in celebratione Myſterij altaris.
reliqua in tractatu de Sacramēto euchariſtiæ,quęſtiōe ſeptima,L.2.
3. IDEM homilia ſexageſimanona ad populū Antiochenū habet
eadē q̄ paulò antè ex homilia tertia in epiſto.ad Philippēſ.allata ſūt.
4. DAMASCENVM in oratione de defunctis,ſiue, Quòd q in fide
hîc migrârūt &c.habes in VII.quæſt. de ſacramēto euchariſtię,L.4.
5. ATHANASIVM habes ibidèm, à Damaſceno citatum.
6. GREGORIVS Nyſſenus,teſte Damaſceno in eadem oratio- A Chriſti diſcipulis traditū,& vbiq; prædicatum.
ne:Nihil, inquit, abſq; ratione & vtilitate à prædicatoribus & diſci-
pulis Chriſti traditū,& in omnibus Eccleſijs Dei prædicatum. Res
aūt modis oībus vtilis & Deo in primis grata,in diuinis p̄clariſq; ſa-
cris operationibus eorū q in recta fide deceſſerunt,facere memoriā.
1. F EPIPHANIVS cōtra hæreſes,hęreſi ſeptuageſimaquin-
ta,vt ſuprà,quæſtione ſeptima de ſacramento Euchariſtiæ, L 10.
2. AVGVSTINVS libro de hęreſibus ad Quodvultdeū, hęre-
ſi quinquageſimatertia: Fertur Aërius propria quoq; dogmata ad- Aërij hæreſis
didiſſe nonnulla,dicens,orare vel offerre pro mortuis oblationem
non oportere,nec ſtatuta ſolenniter celebranda eſſe ieiunia.
3. DAMASCENVS in libro de hęreſibus, de Aërio ſcribens ſic
inquit:Cumq; ſibi Epiſcopatum denegatum videret,multa contra
Eccleſiam docere inſtituit,Arianorum nulli ſecundus. Adiecit autē
quędam de ſuo.Negat enim quicquam offerendum pro mortuis.
4. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſexta,& vigeſimaquin-
ta,vt ſuprà in hac quæſtione, C. 8. 9.
5. FLORENTINVM vide ibidèm. C 7.
6. AVGVSTINVM in Pſalmum trigeſimumſeptimum, vide
ſuprà in hac quæſtione, B 3.
7. IDEM Auguſtinus libro II.de Geneſi,cōtra Manichęos,capite
vigeſimo:Qui coluerit agrū ſuū interiùs, & ad panē ſuū quanuìs cū
labore peruenerit,poteſt vſq; ad finē vitę huius hūc laborem pati:poſt
hanc aūt vitā nō eſt neceſsè vt patiatur.Sed qui fortè agrum nō co-
luerit, & ſpinis eū opprimi p̄miſerit,habet in hac vita maledictionē Ignis purgationis.
terrę ſuę in oībus operibus ſuis,& poſt hanc vitam habebit vel ignē
purgationis,vel pœnam æternam. Ità nemo euadit iſtam ſententiā, Geneſ.3.
quæ prolata eſt in Adamum, Maledicta terra &c.Sed agendum eſt,

vt ſaltem in hac tantùm vita ſentiatur.

8. GREGORIVS in tertium pſalmum pœnitentialem, ſuper primum verſum, Domine nè in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Quaſi dicat: Scio futurum eſſe, vt poſt huius vitæ exitum alij flammis expientur purgatorijs, alij ſententiam æternæ ſubeant damnationis. Sed quia illum tranſitorium ignem omni tribulatione æſtimo præſenti intolerabiliorem, non ſolùm in furore æternæ damnationis opto non argui, ſed etiam in ira tranſeuntis timeo correptionis purgari.

Pſalm. 6 37. Flammis purgatorijs nonnulli expiantur. Acerbitas pœnarũ Purgatorij.

9. EVNDEM in libro quarto dialogorum, capite trigeſimonono habes hac quæſtione, B 11.

10. BERNARDVS ſermone ſexageſimoſexto ſuper Cantica Canticorum. Videte detractores, videte canes. Irrident nos quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd ſanctorũ ſuffragia poſtulamus. In omni genere hominum atque in vtroq; ſexu feſtinant proſcribere Chriſtum, in adultis & paruulis, in viuis & mortuis, &cæt. Mortuos viuentium fraudantes auxilijs: viuentes nihilominùs ſanctorum qui deceſſerunt, ſuffragijs ſpoliantes. Et paulò pòſt: Non credunt autem ignem Purgatorium reſtare poſt mortem, ſed ſtatìm animam ſolutam à corpore vel ad requiẽ tranſire, vel ad damnationem. Quærant ergò ab eo qui dixit quoddam peccatum eſſe, quod neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittetur: cur hoc dixerit, ſi nulla manet in futuro remiſsio purgatióve peccati?

Catholicos irrident hæretici q̃ ꝓ mortuis orent.

Vide epiſtol. Petri venerabilis Abbatis Cluniacenſis contra Petrobruſianos hæreticos.

Purgatorium poſt mortem reſtare nó credebãt antiqui hæretici.

Matth. 12.

11. AVGVSTINVS in Enchiridio, capite centeſimodecimo: Neque negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cùm pro illis ſacrificium mediatoris offertur, &cæt. Reliqua poſita ſunt initio huius quæſtionis, B 1.

12. IDEM in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: Nam dicis videri tibi non eſſe inanes motus animorum religioſorũ atque fidelium pro ſuis iſta curantium. Ibidèm: Ità fit, vt neque inaniter Eccleſia vel ſuorum cura pro defunctis quod potuerit religionis impendat. &c. Totũ hunc locũ habes ſuprà, hac quæſtione, D 9.

13. IN eodem libro, capite quarto: Prouiſus ſepeliendis corporibus apud memoriam ſanctorum locus, bonę affectiõis humanę eſt erga funera ſuorum: quoniam ſi nonnulla religio eſt, vt ſepeliantur, non poteſt nulla eſſe, quandò vbì ſepeliantur attenditur. Sed cũ talia viuorum ſolatia requirũtur, quibus eorum pius in ſuos animus appareat, non video quę ſunt adiumenta mortuorum: niſi ad hoc,

vt dum recolunt, vbì ſint poſita eorum quos diligũt corpora, eiſdẽ ſanctis illos tanq̃ patronis ſuſceptos apud Dominum adiuuandos orando commẽdent. Quod quidem facere poſſent, etiam ſi talibus locis eos humare non poſſent. Deindè explicans, quare ſepulcra vocentur monumenta, (ꝙ nimirùm mentẽ moneant) ſubiungit: Cùm itaq; recolit animus vbì ſepultum ſit chariſsimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectã commendat recordantis & precantis affectus. Qui cùm defunctis à fidelibus chariſsimis exhibetur, eum prodeſſe non dubium eſt ijs, qui cùm in corpore viuerẽt, talia ſibi poſt hanc vitam prodeſſe meruerunt. Verùm etſi aliqua neceſsitas vel humari corpora, vel in talibus locis humari nulla data facultate permittat, non ſunt prætermittendę ſupplicationes pro ſpiritibus mortuorũ: quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & Catholica ſocietate defunctis, etiam tacitis nominibus, quorũq; ſub generali cõmemoratione ſuſcepit Eccleſia: vt quibus ad iſta deſunt parentes aut filij, aut quicunq; cognati vel amici, ab vna eis exhibeantur pia matre cõmuni. Si autem deeſſent iſtæ ſupplicationes, quæ fiunt rectã fide ac pietate pro mortuis, puto quòd nihil prodeſſet ſpiritibus eorum, quamlibèt in locis ſanctis exanima corpora ponerentur.

Sanctis tanq̃ patronis mortui cõmendantur.

Commendãt animã Martyri.

Supplicãdum pro Spiritibus mortuorum.

14. ET capite decimooctauo eiuſdem libri: Quæ cùm ità ſint, nõ exiſtimemus ad mortuos, pro quibus curam gerimus, peruenire, niſi quòd pro eis ſiue altaris, ſiue orationum, ſiue eleemoſynarũ ſacrificijs ſolenniter ſupplicamus: quanuis non pro quibus fiunt, oĩbus proſint, ſed ijs tantùm, quibus, dum viuũt, comparatur vt proſint. Sed quia non diſcernimus, qui ſint: oportet ea pro regeneratis oĩbus facere, vt nullus eorum prętermittatur, ad quos hæc beneficia poſsint aut debeãt peruenire. Melius enim ſupererunt iſta eis, quibus nec obſunt, nec proſunt, quàm eis deerunt, quibus proſunt. Diligentiùs tamen facit hæc quiſq; pro neceſſarijs ſuis, quòd pro illo fiat ſimiliter à ſuis.

Sacrificiũ altaris, orationum & eleemoſynarũ ꝑ defunctis.

Regeneratis oĩbus hæc beneficia curãda ſunt.

X

Quæ commendatio ac dignitas eſt Pœnitentiæ?

A Hæc eſt Euangelicę prędicationis exordium, Angelorum in cælis gaudium, via in terris arcta, & anguſta porta, per quam fideles ad vitam con-

Matt 3. b 4. e
Marci 1 a b
Lucæ 15 b
Matth. 7 b
Matth. 11. b

tendunt,& violenti rapiunt regnum cælorū. [a] Hæc lapſos erigit, ſaucios curat, imbecilles roborat, mortuos viuificat, perditos reſtituit: omnia demùm quæ peccatum vitiat, Pœnitentia in nobis redintegrat. Hac veteris vitæ odium, noſtrique contemptum & omnem ſubmiſsionem teſtamur: hac ipſa duce lugentes [b] conſolationem, ſaucij curationem, humiles verò exaltationem reportamus.

a Lib. de vera & falſa pœnitētia, cap. 1. Baſil. in homilia de pœnitentia. Chryſoſt. in homilijs & ſermone de pœnitētia.

b Matth. 5. a

B Hæc eſt, qua Dæmones & vitiorum peſtes ſuperamus: qua meritas [c] pœnas auertimus, Dei placamus iram, conciliamus gratiam, & gloriam æternam comparamus.

c Hier. 18. a Ezech. 18. e f g & 33. e d. Ionæ 3 b Matth. 3. b 2. Cor. 7. c Actor. 11. c

C Hinc illæ Chriſti voces in Euangelio: [d] *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.* [e] *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* [f] *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* At is demùm veram pœnitentiam agit, vt Cypriani verbis hæc omnia concludamus, qui Dei & Sacerdotis præceptis obediens, & obſequijs ſuis & operibus iuſtis Dominum promeretur.

d Matth. 4. c

e Luc. 5. f

f Luc. 13. a

Cyprian. lib. 3. epiſtola 18.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI tertio: In diebus autem illis venit Ioannes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnū cælorum.

cælorum. Hic eſt enim, qui dictus eſt per Iſaiam prophetam, dicentem: Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Ipſe autem Ioannes habebat veſtimẽtum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos: eſca autem eius erat locuſtæ & mel ſylueſtre. Tunc exibat ad eum Hieroſolyma & omĩs Iudęa, & omnis regio circa Iordanem: & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua. Videns autem multos Phariſæorum & Sadducęorum, venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies viperarum, quis vobis demonſtrauit fugere à ventura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ.

MATTHAEI quarto: Exindè cœpit IESVS prædicare & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnũ cælorum.

MARCI primo: Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & p̃dicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum. Ibidèm: Venit IESVS in Galilæam, prædicans Euangeliũ regni Dei, & dicens: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio.

LVCAE decimoquinto: Dico vobis (inquit Saluator ad Phariſæos & Scribas) quòd ità gaudiũ erit in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanouẽ iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmã vnam, nónne accendit lucernam, & euertit domum, & quęrit diligenter, donèc inueniat eam? Et cùm inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmã, quam perdideram. Ità, dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.

MATTHAEI ſeptimo: Intrate per anguſtã portam: quia lata porta & ſpatioſa via eſt, quę ducit ad perdutionẽ & multi ſunt

ti ſunt qui intrant per eam. Quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt qui inueniunt eam.

MATTHAEI vndecimo: A diebus autem Ioannis Baptiſtæ vſque nunc, regnum cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. (inquit Saluator ad turbas.)

MATTHAEI quinto: Beati qui lugent, quoniam ipſi cõſolabuntur.

HIEREMIAE decimooctauo: Ait DOMINUS, Eccè ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea, domus Iſrael. Repentè loquar aduersùm gentem & aduersùs regnum, vt eradicem & deſtruam et diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum aduersùs eam, agam et ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui vt facerem ei: Et ſubitò loquar de gente et regno, vt ædificem et plantem illud.

EZECHIELIS decimooctauo: Si autẽ impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, et cuſtodierit omnia præcepta mea, et fecerit iudicium et iuſtitiã: vita viuet, et non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia ſua quam operatus eſt, viuet. Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij, dicit DOMINUS DEUS, et nõ vt cõuertatur à vijs ſuis, et viuat? Et paulò pòſt: Cùm enim auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, et fecerit iniquitatem, morietur in eis. In iuſtitia quam operatus eſt, morietur. Et cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, quã operatus eſt, et fecerit iudicium et iuſtitiam, ipſe animam ſuam viuificabit Conſiderans enim, et auertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita viuet et non morietur. Iterùm ibidèm: Cõuertimini, et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris: et non erit vobis in ruinam iniquitas. Proijcite à vobis omẽs iniquitates veſtras, in quibus præuarica-

uaricati eſtis, et facite vobis cor nouum, et ſpiritum nouum: et quare moriemini domus Iſrael? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini, et viuite.

Et capite trigeſimotertio: Tu ergò fili hominis, dic ad domum Iſrael: Sic locuti eſtis, dicentes: Iniquitates noſtræ et peccata noſtra ſup nos ſunt, et in ipſis nos tabeſcimus: quomodò ergò viuere poterimus? Dic ad eos, Viuo ego, dicit Dominus Deus: Nolo mortem impij, ſed vt conuertatur impius à via ſua, & viuat. Conuertimini, conuertimini à vijs veſtris peſsimis: & quare moriemini domus Iſrael? Tu itaque fili hominis, dic ad filios populi tui: Iuſtitia iuſti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die cõuerſus fuerit ab impietate ſua. Et iuſtus non poterit viuere in iuſtitia ſua, in quacunque die peccauerit. Etiã ſi dixero iuſto ꝙ vita viuat, & confiſus in iuſtitia ſua, fecerit iniquitatem, oẽs iuſtitiæ eius obliuioni tradentur: & in iniquitate ſua, quam operatus eſt, in ipſa morietur. Si aũt dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato ſuo, feceritque iudicium & iuſtitiã, & pignus reſtituerit ille impius, rapinamq; reddiderit, in mãdatis vitę ambulauerit, nec fecerit quicquã iniuſtũ: vita viuet, & non morietur. Omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei. Iudicium & iuſtitiam fecit, vita viuet.

Ionae tertio, vt ſuprà quæſtione ſeptima de pœnitentia.

Matthaei tertiò: Progenies viperarũ, qs demõſtrauit vobis fugere à vẽtura ira? Facite ergò fructũ dignũ pœnitẽtię.

Posterioris ad Corinthios ſeptimo: Quę eñ ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilẽ operatur: ſeculi autem triſtitia mortem operatur.

Actorum vndecimo: Glorificauerunt Deum, dicẽtes: Ergò & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

2. BASILIVS ſcripſit homiliam vnam de pœnitētia, quæ eſt vltima inter homilias variorum argumentorum ad populum.

3. CHRYSOSTOMVS ſcripſit decem homilias admodùm egregias de pœnitentia, quæ habentur in tomo quinto: poſt quas ſequitur ſermo de pœnitentia, vbi ſic habet: O pœnitentia quæ peccatum miſerante Deo remittis, & paradiſum reſeras: quæ contritum ſanas hominem, & triſtem exhilaras: vitam de interitu reuocas, ſtatum reſtauras: honorem renouas, fiduciam das: & reformas vires, gratiamq; abundantiorem refundis. O pœnitentia, quid de te noui referam? Omnia ligata tu ſoluis, omnia ſoluta reſeras, omnia aduerſa tu mitigas: omnia contrita tu ſanas, omnia cōfuſa tu lucidas, omnia deſperata tu animas. O pœnitentia rutilantior auro, ſplendidior ſole, quam nō vincit peccatum, nec defectio ſuperat, nec deſperatio delet. Pœnitentia reſpuit auaritiam, horret luxuriam, fugit furorem, firmat amorem, calcat ſuperbiam, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre, ſi violentus quærat quæ habet, non vetat: ſi veſtem dirimat, non refragatur: percutienti maxillam præbet alteram. Iam angariatus vltrò adijcit, caſtigatus gratias agit, prouocatus tacet, exaſperatus blanditur: ſuperiori ſupplex eſt, inferiori ſubiacet: in corde eius contritio eſt, in ore eius confeſsio, in opere tota humilitas. Hæc eſt perfecta & fructifera pœnitudo. Sic pœnitenti præſtò eſt Deus, eſurienti nutritor, ſitienti potator. Sapienti quod ſtultum putatur, ſapit: quod triſte eſt, placet: quod molle eſt, diſplicet: quod fluxum eſt, horret. O pœnitentia miſericordiæ mater, & magiſtra virtutum, magna opera tua, quibus reos reſoluis, ac reficis delinquentes, lapſos releuas, recreas deſperatos. Per te nobis CHRISTVS regnum cælorum appropiatum deſignat, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Itâ & baptiſta clamat: Facite fructus dignos pœnitentiæ, quoniam eccè adeſt regnum Dei. Per te ſubitò rapuit latronem CHRISTVS ad regnum: per te Dauid poſt flagitium felix iterùm recipit ſpiritumſanctum: per te Manaſſes poſt cruenta facinora eccè meruit fieri acceptabilis: per te Petro Apoſtolo, poſtquàm ter negauit, data eſt indulgentiæ dextera: per te filius prodigus regreſſus ad patrem, non ſolùm amplexum oſculúmque paternum, ſed etiam epulū vituli ſaginati, veſtemq; inſignem promeruit adipiſci: per te mulier fornicaria vberes ſtillauit lachrymas, fonteq; ſui baptiſmi pro-

[Margin notes: Ex ſermone de pœnitētia tomo 5. — Pœnitentiæ vis. — Matt. 4. — Matth. 3. — Luc. 23. — Mar. 14. — Matt. 26. — Ioan 21. — Luc. 15. — Luc. 7.]

protinùs lauit pedes Chriſti, crinéque deterſit: per te Niniue ciuitas magna, populusq́ integer barbarorũ ſubitò Deũ ſapuit, virtutem tuam ſenſit, odorem tuum accepit, ſaporem tuum ſtrinxit, dulcedinem tuam guſtauit, cilicium contraxit, cinerem tuum comedit, ieiunium tuum protraxit, lachrymas tuas profudit, gemitum tuum ſuſpirium'que perſenſit, fructusq́ vbertatis tuæ abundanter exhibuit: & ſic per opera tua non ſolùm decretæ mortis diſcrimen euaſit, ſed etiam vitæ incognitæ coronam accepit. Cuius ſimilitudini pœnitētiam comparemus? Sic eſt quo modo ager fructifer, aut vinea fœcunda, aut etiam arbor fructifera: fructus edit peccator famelicus, proficit in fiducia DEI, acceptáque remiſsione pingueſcit in vita.

Opibus Deũ ꝓmeremur.

C CYPRIANVS libro tertio, epiſtola decimaoctaua ad Clerum: Pœnitentiam autem ille agit, qui diuinis præceptis mitis & patiens, & ſacerdotibus Dei obtemperans, obſequijs ſuis & operibus iuſtis Dominum promeretur.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

I

Quid de Sacramento extremæ Vnctionis credendum eſt?

a Cōc. Cōſtātien. ſeſſ 15. & Florēt & Trident. ſeſſ. 14 Innocētius 1. epi. ad Decētium Eugub. c. 8. Petrus Damia. ſer. 1. in Dedicatione eccleſiæ. Ber. in vita Mala. epiſcopi Cōcil. Vuorma. cap. 72.

IDipſum nempe, quod Catholica [a] Eccleſia conſtanter docet, ſignum hoc eſſe ſacrum, in conſecrato oleo inſtitutum, vt per illud cæleſtis virtus ad ſalutem, nō animæ ſolùm, ſed & corporis, applicetur ægrotis ex diuina inſtitutione.

Iacob 5 d & ibid Beda.

B Cui Sacramento teſtimonium longè clariſſimum præbet Iacobus Apoſtolus, cùm in hæc verba ſcribit: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine*

ne Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.

PATRES.

1. A CONCILIVM Conſtantienſe ſeſsione decimaquinta damnat articulum octauum Ioannis Hus: Sacerdotes criminosè viuentes, infideliter ſentiunt de ſeptem ſacramentis Eccleſię. Septem Sacramenta.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Quintum ſacramentum eſt extrema Vnctio, cuius Materia eſt oleũ oliuæ per Epiſcopum benedictum. Hoc ſacramentum niſi infirmo de cuius morte timetur, dari non debet: qui in his locis vngendus eſt: in oculis propter viſum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter guſtum vel locutionem: in manibus propter tactum, in pedibus propter greſſum, in renibus propter delectationem ibidèm vigentem. Forma huius ſacramenti eſt hæc: Per iſtam vnctiõem, & ſuam pijſsimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid peccâſti per viſum &c. Et ſimiliter in alijs membris: Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos: Effectus verò eſt mentis ſanatio: inquantùm autem expedit, ipſius etiam corporis. De hoc ſacramento inquit beatus Iacobus Apoſtolus: Infirmatur quis in vobis? &c.

Sacramentũ quintum. Materia. Qui ſint inungẽdi, & in quibus partib. Forma Effectus

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta in doctrina de Sacramento extremæ vnctionis. Viſum eſt autem ſanctæ Synodo, præcedenti doctrinæ de pœnitentia adiungere ea quæ ſequuntur de Sacramento extremæ Vnctionis: quod non modò pœnitentiæ, ſed & totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua pœnitẽtia eſſe debet, conſummatiuum exiſtimatum eſt à Patribus. Primùm itaque circa illius inſtitutionem, declarat & docet, quòd clementiſsimus Redemptor noſter, qui ſeruis ſuis quouis tempore voluit de ſalutaribus remedijs aduersùs omnia omnium hoſtiũ tela eſſe proſpectum, quemadmodùm auxilia maxima in Sacramẽtis alijs pręparauit, quibus Chriſtiani conſeruare ſe integros dum viuerent, ab omni grauiore Spiritus incommodo poſsint: ità extremæ Vnctionis ſacramento finem vitæ tanquàm firmiſsimo quodam præſidio muniuit. Nam etſi aduerſarius noſter occaſiones per omnem vitam quærat & captet, vt deuorare animas noſtras quoquo modo poſsit: nullum tamen tempus eſt, quo vehementiùs ille omnes ſuæ verſutiæ neruos intendat ad perdendos nos penitùs, & àfi-

Cur inſtitutũ ſit hoc Sacramentum.

à fiducia etiam, ſi poſsit, diuinæ miſericordiæ deturbandos, quàm cùm impendére nobis exitum vitæ perſpicit.

Marc.6.
Apud Marcũ inſinuatũ,& à Iacobo fidelibus commendatum & promulgatũ: ſed à Chriſto inſtitutum.
Iacob.5.

CAPVT primum: Inſtituta eſt autem ſacra hæc Vnctio infirmorum tanquàm verè & propriè Sacramentum Noui teſtamenti, à CHRISTO Domino noſtro apud Marcum quidem inſinuatum, per Iacobum autem Apoſtolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum. Infirmatur, inquit, quis in vobis? inducat presbyteros eccleſiæ,& orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus.& ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Quibus verbis, vt ex Apoſtolica traditione per manus accepta eccleſia didicit, docet materiam, formam, proprium miniſtrum, & effectum huius ſalutaris ſacramenti. Intellexit enim Eccleſia materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictũ. nam vnctio aptiſsimè ſpiritusſancti gratiam, qua inuiſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat. Formam deindè eſſe illa verba, Per iſtam vnctionem, &c.

Materia.
Forma.
Effectus.

CAPVT ſecundum: Res porrò & effectus huius ſacramenti illis verbis explicatur; Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Res etenim hæc gratia eſt ſpiritusſancti, cuius vnctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericordię fiduciam excitando: qua infirmus ſubleuatus, & morbi incommoda, ac labores leuiùs fert, & tentationibus dęmonis, calcaneo inſidiantis faciliùs reſiſtit, & ſanitatem corporis interdùm, vbi ſaluti animæ expedierit, conſequitur.

Gen.3.
Miniſter.

CAPVT tertium: Iam verò quòd attinet ad præſcriptionẽ eorũ, q & ſuſcipere & miniſtrare hoc ſacramẽtum debẽt, haud obſcurè fuit illud etiã in verbis p̄dictis traditũ. nã & oſtẽditur illic proprios huius ſacramenti miniſtros eſſe eccleſię presbyteros. quo nomine eo loco non ætate ſeniores aut primores in populo intelligendi veniunt, ſed aut epiſcopi, aut ſacerdotes ab ipſis ritè ordinati p impoſitionem manuum presbyterii. Declaratur etiam eſſe hãc vnctionẽ infirmis adhibẽdã, illis verò p̄ſertim, q tã piculosè decũbũt, vt in exitu vitę cõſtituti videãtur: vndè & ſacramentũ exeũtiũ nũcupatur. Quòd ſi infirmi poſt ſuſceptã hãc vnctionẽ cõualuerint, iterũ hui⁹ ſacramẽti ſubſidio iuuari poterũt, cũ in aliud ſimile vitę diſcrimẽ inciderint. Quare nulla ratiõe audiẽdi ſunt, q cõtra tã apertã & dilucidã Apoſtoli Iacobi ſentẽtiã, docẽt hãc vnctionẽ, vel ſigmẽtũ eſſe hũanũ, vel ritũ à patrib⁹ acceptũ, nec mãdatũ Dei, nec pro-

1.Tim.4.
Qui inũgẽdi.
Repetitio huius ſacramenti.
Hæreſes de hoc ſacramẽto.

promiſsionem gratiæ habentem, & qui illam iam ceſſaſſe aſſerunt, quaſi ad gratiam curationum duntaxàt in primitiua eccleſia referenda eſſet: & qui dicunt ritum & vſum, quem ſancta Romana Eccleſia in huius ſacramẽti adminiſtratione obſeruat, Iacobi Apoſtoli ſententiæ repugnare, atque ideò in alium commutandum eſſe, & deniquè qui hanc extremam Vnctionem à fidelibus ſine peccato contemni poſſe affirmant. Hæc enim omnia manifeſtiſsimè pugnant cum perſpicuis tanti Apoſtoli verbis. Nec profectò Eccleſia Romana aliarum omnium mater & magiſtra, aliud in hac adminiſtranda Vnctione, quantùm ad ea quæ huius ſacramenti ſubſtantiam perficiunt, obſeruat, quàm quod beatus Iacobus præſcripſit. Nec verò tanti ſacramenti contemptus abſque ingenti ſcelere, & ipſius Spiritus ſancti iniuria eſſe poſsit. Hæc ſunt quæ de pœnitentiæ & extremæ vnctionis ſacramentis hæc ſancta œcumenica ſynodus profitetur & docet, atque omnibus CHRISTI fidelibus credenda & tenenda proponit. Sequentes autem Canones inuiolabiliter ſeruandos eſſe tradit, & aſſerentes contrarium, perpetuò damnat & anathematizat. Nõ contemnitur hoc Sacramentũ ſine ſpiritusſancti iniuria.

IN eadem ſeſsione canon primus de extrema Vnctione: Si quis dixerit, extremam vnctionem non eſſe verè & propriè ſacramẽtum à CHRISTO Domino noſtro inſtitutum, & à beato Iacobo Apoſtolo promulgatum, ſed ritum tantùm acceptum à Patribus, ac figmentum humanum, anathema ſit. Inſtitutum à Chriſto.

CANON ſecundus: Si quis dixerit ſacram infirmorum Vnctionem non cõferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleuiare infirmos, ſed iam ceſſaſſe, quaſi olim tãtùm fuerit gratia curationum, anathema ſit. Gratiam confert.

CANON tertius: Si quis dixerit extremæ Vnctionis ritum & vſum, quem obſeruat ſancta Romana Eccleſia, repugnare ſententiæ beati Iacobi Apoſtoli, ideoq́; eum mutandum, poſſeq́; à Chriſtianis abſque peccato contemni, anathema ſit. Miniſter.

CANON quartus: Si quis dixerit presbyteros Eccleſiæ, quos beatus Iacobus adducendos eſſe ad infirmum inungendum hortatur, non eſſe ſacerdotes ab epiſcopo ordinatos, ſed ætate ſeniores in quauis communitate, ob idq́; proprium extremæ Vnctionis miniſtrum non eſſe ſolum ſacerdotem, anathema ſit.

4. INNOCENTIVS primus epiſtola prima ad Decentiũ Eugubinũ epiſcopũ, cap. 8. Sanè quoniã de hoc ſicutì de cęteris, cõſulere voluit dilectio tua, adiecit etiã filius meus Cęleſtinus diaconus

in epiſtola ſua, eſſe à tua dilectiõe poſitum illud, quod in beati Apoſtoli Iacobi epiſtola conſcriptum eſt: Si infirmus aliquis in vobis eſt, vocet presbyteros, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit laborantem, & ſuſcitabit illum Dominus: & ſi peccata fecit, remittet ei. Quod non eſt dubiũ, de fidelibus ægrotãtibus accipi vel intelligi debere, qui ſancto oleo chriſmatis perungi poſſunt, quo ab epiſcopo confecto, non ſolùm ſacerdotibus, ſed omnibus vti Chriſtianis licet in ſua aut ſuorum neceſsitate inungendo. Cæterùm illud ſuperfluum videmus adiectum, vt de epiſcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium eſt. Nam idcircò de presbyteris dictum eſt, quia epiſcopi occupationibus alijs impediti, ad omnes languidos ire non poſſunt. Ceterùm ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem à ſe viſitandum & benedicere & tangere chriſmate, ſine cunctatione poteſt, cuius eſt ipſum chriſma conficere. Nam pœnitentibus iſtud infundi non poteſt, quia genus eſt ſacramenti. Nam quibus reliqua ſacramenta negantur, quomodò vnum genus putatur poſſe concedi?

Iacob. 5. — Exponit locũ Apoſtoli Iacobi de hoc Sacramento. — Materia. — Qui inungi poſſunt. — Miniſter. — Genus Sacramẽti eſt hæc infirmorum vnctio.

5. PETRVS Damianus in ſermone primo in Dedicatione Eccleſiæ: Tertium ſacramentum eſt vnctio infirmorum. Infirmãtibus nobis & vſque ad mortem mortali peccatorum febre languentibus, ſpiritus pietatis aſsiſtit, & recordatus eſt quoniam puluis ſumus. Ait enim Diuus Iacobus: Infirmatur qs in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis eſt, dimittetur ei. Solennis vnctio, liquor excellens, quo ſanitas redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Vidéſne qualiter ſacerdotalis manus infirmãtis corpus alleuiet, & illecebroſam ſenſuum motionem ſacratiſsima mitiget vnctione? Vndè & ſancti patres hanc vnctiõem ſacramentum eſſe ſanxerunt.

Iacob. 5. — Effectus extremæ vnctionis. — Sacramẽtum.

6. BERNARDVS in vita ſancti Malachiæ Epiſcopi: Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorenſis Monaſterij. Cuius vxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt deſcenderet priuſquàm moreretur, infirmam vncturus oleo: deſcendit, & intrauit ad eam. Quo viſo exultat illa, ſpe animata ſalutis. Et cùm pararet vngere eam, viſum eſt omnibus differendum potiùs vſque manè. Erat enim veſpera. Acquieuit Malachias, & data benedictiõe ſuper ægrã, exiuit cum his qui ſecum erant. At verò poſt modicum ſubitò clamor

mor factus eſt, planctus & ſtrepitus multus per totam domum, ſiquidem inſonuit quòd mortua eſſet. Accurrit Malachias tumultu audito:& ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Et accedens ad lectum, vt certò comperit expirâſſe,cõſternatus eſt ánimo,ſibi imputãs,quòd fraudata gratia ſacramenti obierit. Et eleuatis in cælum manibus, Obſecro Domine (inquit) inſipienter egi, ego peccaui qui diſtuli, non iſta,quę voluit. Hæc dicens,conteſtatus eſt in audientia omnium, nullam ſe recepturum conſolationem, nullam daturum requiem ſpiritui ſuo,niſi quam tulerat,liceret reſtituere,gratiam. Et ſtans ſuper eam,tota nocte laborabat in gemitu ſuo:& pro oleo ſancto,largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicẽ illi vnctionis, quam poterat,exhibebat. Ipſe quidem ſic. Ad ſuos autem: Vigilate, inquit,& orate. Itaq; in pſalmis illi,ille in lachrymis, noctem duxêre peruigilem. Et manè facto, exaudiuit Dominus ſanctum ſuum, quia ſpiritus Domini erat poſtulans pro eo, qui poſtulat pro ſanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua, & vt ſolent, qui de graui ſomno euigilant, fricans ſibi manibus frontem & tempora, ſuper lectum ſe erigit, & agnito Malachia, inclinans deuotè ſalutat eum. Et verſo luctu in gaudium,ſtupor appręhendit omnes,& qui viderunt,& qui audiêrunt.Sed & Malachias gratias agens,benedixit Dominum. Et vnxit eam nihilominùs,ſciens in hóc ſacramẽto remitti peccata, & quòd oratio fidei ſaluet infirmum.Poſt hæc abijt ille,& illa conualuit, & viuens incolumis tempore aliquanto,vt gloria Domini manifeſtaretur in ea,peracta pœnitẽtia quam ſibi Malachias iniũxerat, in bona Confeſsione iterùm obdormiuit,& migrauit ad Dominum.

Luget Malachias,quòd mulier fraudata gratia Sacramenti huius expirârit.

Miraculum.

Hoc Sacramẽto remittuntur peccata.

TANDEM deſcribens mortem Malachiæ, ſic ait: Nec longè aberat dies ipſa, cùm talia loqueretur Malachias. Intereà iubet ſe ſacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrum vt ſolenniter fieret, non ſuſtinuit vt ad ſe aſcenderent : ipſe deſcendit ad eos. Iacebat ſiquidem in ſolario,domo ſuperiori. Vngitur, & ſumpto viatico, fratrum ſe orationibus,& fratres commendans DEO, ad lectum reuertitur.

Malachias ſe ſacro oleo inungi iubet.

7. CONCILIVM Vuormatienſe Canone ſeptuageſimoſecũdo: Infirmatur quis in vobis? & cæte. Quod non eſt dubium de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere &c. Pœnitentibus iſtud fundi non poteſt, quia genus eſt Sacramenti. nam quibus reliqua ſacramenta negantur, quomodò vnum genus putatur concedi?

ex Innocẽtio.

Sacramentum eſt.

Infirmi etiam Bedæ tempore oleo ſacro inungebātur.

Oleum conſecratum.

Peccata remittuntur.

1. Cor. 11.

B BEDA in caput quintum Iacobi, Vngentes eum oleo &c. Hoc & Apoſtolos feciſſe in euangelio legimus, & nunc eccleſiæ conſuetudo tenet, vt infirmi oleo conſecrato vngātur à presbyteris, & oratione comitante ſanentur Nec ſolùm presbyteris, ſed vt Innocentius papa ſcribit, etiam omnibus Chriſtianis vti licet eodem oleo in ſua aut ſuorum neceſſitate vngendo. Quod tamen oleum non niſi ab epiſcopis licet confici. Nam quod ait, oleo in nomine Domini, ſignificat oleum cōſecratum in nomine Domini: Vel certè, quia etiā cùm vngunt infirmum, nomen Domini ſuper eum inuocare debēt. Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Multi propter peccata in anima facta, infirmitate aut etiam morte plectuntur corporis. Vndè Apoſtolus Corinthijs, q corpus Dñi pcipere indignè ſoliti erāt, ait: Ideò inter vos multi & infirmi & imbecilles ſunt, & dormiūt multi Si ergò infirmi ī peccatis ſint, & hęc presbyteris eccleſię cōfeſsi fuerint, ac pfecto corde ea relinquere atq; emēdare ſategerint, dimittentur eis. Neq; enim ſine cōfeſsione emēdationis peccata queunt dimitti.

II

Quid his verbis docet Apoſtolus?

a In c 6. Mar. & in 8 Luc. & c. 5 Iacob. Innocē 1. vt ſupr. cōcil Meldēſ. cā. 1. apûd Burchard. li. 4 c 75 Et Iuonē part. 1. ca. 269.

b Theophyl. in c. 6. Marci.

c Chryſoſt. li. 3 de ſacerdot. & Cyrill. li. 2. in Leuiticū.

d Marc 6 b & ibid Theo. & Beda.

A Primùm Sacramēti huius oſtēdit elementū, ſeu materiā oleū eſſe, Pōtificali benedictiōe (vt rectè ait [a] Beda) cōſecratum. Significat autem [b] hilaritatē animi & confirmationē internā, q̄ p Dei gratiam Sacramenti huius virtute ab ęgroto pcipitur.

B Deindè p Apoſtolū deſignat Sacramenti miniſter pprius, nimirū [c] Sacerdos, q ſacrā hāc vnctionē cum orationibus decenter exerceat. Nec fruſtrà de Apoſtolis eſt ſcriptum: [d] *Vngebant oleo multos ægrotos, & ſanabantur.*

C Prętereà qui ſuſcipiunt hoc Sacramentum, à Iacobo dicti ſunt infirmi: quoniā, vt eccleſię mos eſt, in grauibus & periculoſis infirmitatibus tantū ſacra iſthęc vnctio celebratur.

PATRES.

1. A BEDA in caput ſextum Marci ſuper ea verba, Dęmonia multa eijciebát,& vngebát oleo multos ęgrotos,& ſanabātur:Dicit Apoſtolus Iacobus,Infirmatur qs in vobis?inducat presbyteros Eccleſię,& orent ſuper ipſum,vngētes eum oleo in nomine Dñi. Et ſi in peccatis ſit,dimittentur ei. Vndè patet,ab ipſis Apoſtolis hūc ſanctę Eccleſię morē eſſe traditū,vt energumeni vel alij quilibet ęgroti vngantur oleo, pontificali benedictione conſecrato. Apud Marcū inſinuatū fuit hoc Sacramentum.

2. IDEM in caput octauum Lucę:Quidam vicinus mihi presbyter retulit,ſe quandam ſanctimonialem fœminam à dęmonio curare cœpiſſe,ſed quandiù res latebat,nihil apud eam ꝓficere potuiſſe. Confeſſo aūt quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſum orationibus, cæteriſq; q̃ oportebat purificationū generibus effugiſſe, & eiuſdem fœminę corpus ab vlceribus quę dęmonis tactu contraxerat,medicinali ſtudio,adiūcto ſale benedicto curāſſe.Sed dum vnū de vlceribus,quod altiùs lateri infixum repererat,nullatenùs poſsit quin continuò panderetur obducere,ab eadē ipſa quàm ſanare volebat,conſilium quo ſanaretur,accepiſſe.Si(inquit)oleum pro infirmis cōſecratum,eidem medicamēto adſperſeris, ſicq; me perunxeris,ſtatim ſanitati reſtituar.Nam vidi quōdàm per ſpiritum in quadam longiùs poſita ciuitate, quam nunquàm corporalibus oculis vidi,puellam quandam pari calamitate laborantem,taliter à Sacerdote curatam.Fecit vt illa ſuggeſſerat, ſtatimq; volens remedium, quod antè reſpuerat,accipere conſenſit. Salis benedicti vis. Oleū ꝓ infirmis cōſecratum, & eius virtus.

ET in caput quintū Iacobi,vt ſuprà quęſtione præcedenti, B.

3. CONCILIVM Meldenſe canone primo, teſte Buchardo libro quarto,capite ſeptuageſimoquinto,& Iuone parte prima,capite ducenteſimo ſexageſimonono: Presbyter in Cœna Dñi ampullas tres ſecum deferat, vnā ad chriſma, alteram ad oleum ad catechumenos inungendos,tertiam ad infirmos iuxta ſententiam Apoſtolicam,vt quandò quis infirmatur, inducat presbyteros Eccleſiæ &c. Chriſma,oleum catechumenorum,& oleū infirmorū cōſecrātur in die cœnæ Domini.

4. THEOPHYLACTVS in caput ſextū euāgelij ſecundū Marcū: Quòd vnxerint oleo Apoſtoli,ſolus Marcus narrat,q̃d & frater Dñi Iacobus in catholica epiſtola dicit:Infirmatur qs inter vos?aduocet presbyteros eccleſię,& orēt ſuper illū,vngētes eū oleo. Eſt igit oleū & ad labores vtile,& lucis fomentū, & hilaritatis effectiuū,ſignificatq; miſericordiā Dei,& gratiā ſpiritus, ꝑ quā à labore liberamur, & lucem,ac gaudium,hilaritatemq; ſpiritalem accipimus. Iacob.5. Olei ſignificatio myſtic.

1. B CHRYSOSTOMVS libro tertio de ſacerdotio:Sacerdotes

Sacerdotes ſunt huius Vnctionis miniſtri. Iacob.5.

non ſolùm, quum nos regenerant, ſed poſteà etiam condonãdorum nobis peccatorum facultatem obtinẽt. Infirmatur, inquit, inter vos aliquis? accerſat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo &c.

2. CYRILLVS Alexandrinus libro ſecundo in Leuiticum: Audiſti quanta ſint in lege ſacrificia pro peccatis: audi nunc quantæ ſint remiſsiones peccatorum. In euangelio eſt iſta prima, qua baptizamur in remiſsionem peccatorum: ſecunda remiſsio eſt in paſsione martyrij, &c. Eſt adhuc & ſeptima, licèt dura & laborioſa, per pœnitentiam remiſsio peccatorum, cùm lauat peccator lachrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lachrymæ ſuæ panes die ac nocte: quum nõ erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam, ſecundùm eum qui ait: Dixi, pronunciabo aduersùm me iniuſtitiam meam, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud, quod Iacobus Apoſtolus dicit: Si quis autem infirmatur, vocet presbyteros Eccleſiæ, &c.

Pſal 6. Pſal.41. Pſal.31.

3. IBIDEM Theophylactus & Beda, vt ſuprà.

III

Quis eſt Sacramenti huius fructus & effectus?

a Bernardus in vita S. Malac epiſcopi. Cõcil. Tridẽ. vt ſuprà.

A Confert primùm ad remiſſionem [a] peccatorum, quæ quidem ab ægroto Pœnitẽtiæ remedijs non ſunt expurgata, vt decumbentis anima peccatorum ſuorum onere ac morbo in primis leuet.

B Deindè prodeſt ad corporalem infirmitatem vel [b] depellendam, vel alleuiandam, quatenùs expedit eam ęgroto recuperare.

b Ibid Berna.

C Poſtremò ad conſolationem & fiduciam ſubminiſtrandam valet, quã ſanè in ſupremo illo agone, exituque animę opùs eſt maximè, quandò & cum doloribus acerbiſſimis, & cum horrendis dęmonibus [c] morituro eſt grauiſſimè confligandũ.

c Cyril. Alex. in ora de exi.

Vn-

Vndè licèt ſalus corporis ægroto non reſtituatur, vt qui poſt acceptam hanc vnctionem moritur ſępè, tamen gratia in hoc ſacramento peculiaris prębetur ad morbi vim, moleſtiasq; conſtantiùs perferendas, & ad mortem ipſam faciliùs excipiendã. Atque hoc eſt, quod per Apoſtolum ſuum Deus promiſit: *Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.*

tu animæ. Gregor li. 24. moral c 17. & 18. hõ 39 in Euã. Climacus gradu 7. Euſeb. Emiſen. hom. 1. ad monach.

Iacob. 5.

D Ad quos quidem deſignãdos effectus, etiam olei natura, ſeu natiua vis pulchrè congruit, vt explicat[d] Theophylactus. Quocirca retinenda eſt prorsùs quod ſaluberrimè monet[e] Auguſtinus: Quotiès aliqua infirmitas ſuperuenerit, corpus & ſanguinem CHRISTI ille qui ægrotat accipiat, & indè corpuſculum ſuum vngat, vt illud quod ſcriptum eſt, impleatur in eo:[f] *Infirmatur aliquis? inducat presbyteros, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo, & oratio fidei ſaluabit infirmũ, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.*

d. In c. 6. Mar.

e Serm. 215. de tẽp. Vide etiã de rect. cath conuer. Et de viſita. Infirmorũ lib 2. ca 4. itẽ I ſpeculo.

f Iacob. 5 d

PATRES.

1. A BERNARDVS in vita Malachiæ epiſcopi, vt ſuprà quæſt. prima, A 6.

2. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta in doctrina de hoc ſacramento, capite ſecũdo & canone ſecũdo, vt ſuprà quæſt. prima, A 3.

1. C CYRILLVS Alexãdrinus in oratione de exitu animę: Mihi amarulẽtam timeo gehennam, quippe interminatã. Exhorreo tartarũ, vt cui nimiũ inſĩt caloris. Paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis. Formido peſtiferũ vermẽ, quoniã eſt pennis. Vereor

angelos in iudicio, quoniã ſunt immiſericordes. Terreor mẽte,cõcipiẽs illius diei rigidũ & immotũ iudicium, horrendũ tribunal,iu-
Dan 7. dicẽ ſeuerũ. Conſternit me fluuius igneus ante forũ illud incitatus, flammiſq; furentibus crepitans &c.Et poſt interiecta quędam:Quis
Tremor & certamen animæ à corpore recedentis. terror,quis tremor, q̃d certamẽ, q̃ vis animã manet à corpore ſecedentẽ? Quandoquidẽ nos adeunt cæleſtes exercitus & poteſtates,ex aduerſis verò copijs,tenebrarũ rectores, nequitiæ dñi, telonarchæ exigẽdis tributis pręfecti,logothetę,rationũ cõditores,atq; actionũ calculatores,in aëre agẽtes, necnõ homicida diabolus ille princeps
Pſal. 119. improbitatis, cui᷒ lingua pindè quaſi acuta nouacula, de q̃ ꝓpheta:
Pſal 9. Sagittæ,inquit,potẽtis acutæ cum carbonibus deſolatorijs,inſidiatur tanq̃ leo in ſpelunca ſua,draco magnus, apoſtata,orcus os ſuum expandens,imperator noctis,damnator mortis,& vt vindex animã coërcens,cõferens, ſupputanſq; cunctos actus meos, rebus, verbis,
Aſpectus dæmonum horrendus. ſciẽtia,ignorãtia,commiſſos reatus ac flagitia ab adoleſcẽtia in eam vſq; diẽ,qua ſum cõpręhenſus. Exindè quãta formidine & tremore arbitraris animã die illa pcelli horribiles intuentẽ,atroces,impios, & aduerſos dæmones, æquè atq; ęthiopes caliginoſos adſtantes,ità vt forma ipſa quouis tormẽto ſit grauior. Quos nimirùm adſpiciẽs anima ſubſultat,conturbatur, affligitur,exterretur,contrahitur,ad cæleſtes angelos cõfugiens,à qbus excepta ſubit aërẽ,& ſublime pe-
Reddenda eſt ratio. tẽs offendit telonia, conſcẽdentes animas obſeruãtia & remorãtia. Siquidẽ vnumquodq; teloniũ peculiaria quædam crimina profert. Primũ quidẽ loquacitatis,q̃cunque p os & linguã ex mẽdacio,iureiurãdo,piurio,ocioſos item ſermones, nugaces, vanos,gulæ ingluuies,abuſus vini, ꝓfuſiores crapulas, immodicos pariter riſus atq; dedecẽtes,cum ſuauijs impudicis,& fœdis ac meretricijs cantionibus. Cõtra verò ſacroſancti angeli animã vnà deducẽtes,ꝓponũt & ipſi q̃nã bona ore & lingua ſum᷒ locuti,oratiões, gratiarũ actiones, pſalmos,odas,hymnos, & cãtus ſpirituales, ſcripturarumq; lectiones,& quæcunq; bona anteacto tẽpore ad Deum ore linguaq; fudimus. Alterũ teloniũ quęcũq; viſu cõmiſimus exigit,adſpectus indecoros,ſuperuacaneos,infrẽnes,& nutus doloſos. Tertiũ auditus, & quæcunq; p huiuſmodi ſenſum ſpirit᷒ immũdos introducũt. Quartũ eſt olfactus,ſuaueolẽtiæ vnguentorũ,tetriq; odoratus,qbus mulierculæ,mimæ & meretrices gaudẽt. Quĩtũ coarguit quæcũq; noxia tactu manuũ improbarũ ſunt ppetrata. Sunt & alia vitiorũ telonia,liuoris,ęmulatiõis,nimiæ gloriæ, inanis faſtus,crudelitatis,excandeſcẽtię,iracũdiæ,furoris,ſcortatiõis,adulterij,mollitiei,inui-dentiæ,

dẽtię,veneficij, cęterarũq; deteſtabiliũ ac deo inuiſarũ actiõũ. Breuiter vnũquodq; vitiũ & ſcelus ſuos ità deincèps telonas obtinet, id eſt, publicanos ac portitores. Hæc ergò atq; his maiora & plura ſpectãs anima, qbus terriculamẽtis, quãta trepidatiõe corripi cẽſenda, quoad Animæ terror lato iudicio libera euadat? Illa eſt hora doloroſa, periculoſa, luctuoſa, incõſolabilis, donèc ei pateat exitus: Stãt nanq; ex aduerſo malorũ ſpirituũ, diuinæ poteſtates, act⁹ ipſius aïæ ſtudioſos ac meritorios depromẽtes, facta, dicta, cogitatiões, & cõceptus hauriũt. Itaq; in medio ſtãs anima meticuloſa & trepidãs, quouſquè ob actiones, dicta, factaq; ſua, vel damnata in vincula conijciatur, vel iuſtificata liberetur. Suorũ enim quiſque peccatorũ catenis adſtringetur, &c. & trepida. io. Proue. 5.

2. Gregorius lib. 24. Moraliũ, cap. 17. Sæpè ergò electis etiã nolẽtibus in cogitatiõe ſurripitur, quod in ſe quidẽ ſolerter inſpiciunt, & ante Dei oculos quãti ſit reatus attendũt, & cũ de his oĩbus ſemp iudicia diſtricta ptimeſcant, tũc tñ hoc vehemẽter metuũt, cũ ad ſoluendũ humanę cõditionis debitũ venientes, diſtricto iudici appropinquare ſe cernũt. Et fit tãto timor acrior, quãto & retributio ęterna vicinior. Ante oculos aũt cordis nihil mane tũc trãſuolat de phãtaſmate cogitationis: quia ſubductis è medio omnibus, ſe & illum tantummodò conſiderant cui appropinquant. Creſcit pauor vicina retributione iuſtitiæ, & vrgente ſolutione carnis, quanto magìs diſtrictum iudicium iamiamq; quaſi tangitur, tanto vehemẽtius formidatur. Et ſi ea quæ ſciunt, nunquàm ſe prætermiſiſſe meminerũt, formidant tamen illa quę neſciunt: quia videlicet ſemetipſos dijudicare & comprehendere omninò non poſſunt, atque vrgente exitu, ſubtiliore terrentur metu. Vndè redemptor noſter ſolutioni carnis appropinquans, & membrorum ſuorum ſeruans ſpeciem, factus in agonia, cœpit prolixiùs orare. Quid enim pro ſe ille cùm in agonia eſſet, peteret, qui in terra poſitus, cęleſtia cum poteſtate tribuebat? Sed appropinquante morte, noſtræ mortis in ſe certamen expreſsit, qui vim quandam terroris ac formidinis patimur, cùm per ſolutionem carnis æterno propinquamus iudicio. Neque enim tunc cuiuslibet anima immeritò terretur, quandò poſt puſillum hoc inuenit, quod in æternum mutare non poſsit. In hora mortis quõ etiam iuſti metuãt. Luc. 22.

3. ET capite decimooctauo: Conſideramus quippè, quòd viam vitæ præſentis nequaquàm ſine culpa tranſire potuimus: conſideramus etiam, quia nec hoc quidem ſine aliquo reatu noſtro eſt, quod laudabiliter geſsimus, ſi remota pietate iudicemur. Quis enim noſtrûm vitam præcedentium patrum valeat, vel

Pſal.142. vel ſuperare,vel aſſequi?Et tñ Dauid dicit:Nè intres in iudiciũ cum ſeruo tuo:quia non iuſtificabitur in cõſpectu tuo oĩs viuens.Paulus cùm diceret, Nihil mihi cõſcius ſum:cautè ſubiũxit, Sed nõ in hoc 1 Cor.4. iuſtificatus ſum.Iacobus dicit:In multis enim offendimus oẽs.Ioã- Iacobi 3. 1.Ioan.1. nes dicit:Si dixerimus,qa peccatũ nõ habemus,ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis nõ eſt. Quid ergò faciẽt tabulæ,ſi tremũt colũnę? Aut quomodò virgulta immobilia ſtabũt, ſi huius pauoris turbine Etiã iuſti anima in morte turbatur. etiã cedri quatiuntur?Solutiõi ergò carnis appropinquãs,nonnunq̃ terrore vindictæ etiã iuſti anima turbatur.Cui etſi qd trãquillum in hac vita ſapere potuit, mortis articulo interueniẽte cõcutitur,vt iu- Iob 33. rè dici debeat:Abominabilis fit ei panis in vita ſua,& animæ eius cibus antè deſiderabilis. Vel certè ꝓpter pauoris pœnã hoc quod illic ſubditur:Appropinquabit corruptiõi aĩa ei⁹,& vita illi⁹ mortiferis.

4. IDEM Gregorius homilia trigeſimanona in Euangelia: Cogi- Pauor in hora mortis. tandum valdè eſt,quantùm nobis erit terribilis hora noſtræ reſolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria,quæ obliuio tranſactæ felicitatis, quæ formido & conſideratio iudicis.Tũc maligni ſpiritus, egrediente anima, ſua opera re- Dæmonũ importunitas. quirunt.Tunc mala quæ ſuaſerunt,replicant,vt ſociam ad tormenta trahant. Sed cur hoc de peruerſa ſolũmodò anima dicimus,cùm ad electos quoque egredientes veniant,& ſuum in illis,ſi pręualeãt, aliquid requirant.Vnus autem in hominibus extitit,qui ante paſſi- Ioan.14. onem ſuam libera voce dixit: Iam non multa loquar vobiſcum:venit enim princeps mũdi huius,& in me non habet quicquam. Quia enim hunc mortalem hominem vidit,ſuum in illo mundi princeps aliquid inuenire poſſe credidit. Et paulò pòſt: Vndè curandum nobis eſt,& cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quàm rabidus,quàm terribilis ſua in nobis opera requirens in die noſtri exitus princeps huius mundi veniat,ſi etiam ad Deum carne morientem venit,& in illo aliquid quæſiuit, in quo ſuum inuenire nihil potuit.Quid itaque nos miſeri dicturi,quid acturi ſumus,qui innumera mala commiſimus? Quid requirenti aduerſario, & multa ſua in nobis inuenienti dicemus, niſi ſolum quod nobis eſt certum refugiũ & ſolida ſpes quia vnum cum illo facti ſumus, in quo princeps huius mundi, & ſuum aliquid requiſiuit,& inuenire minimè potu- Matth.7. it? Sed quid prodeſt quòd eidem redemptori noſtro per fidem iungimur,ſi ab eo moribus diſiungamur? Ipſe enim dicit: Non omnis qui dicit, Domine Domine, intrabit in regnũ cęlorum. Recta ergò opera,rectæ fidei iungenda ſunt.

5. IOAN-

5. IOANNES Climacus, in libro de triginta gradibus, gradu ſeptimo: Stephanus quidam hoc in loco habitãs, ſolitariam & quietam vitam adamauerat. Hic cùm annos plurimos in monaſtico certamine egiſſet, ieiunijs´que maximè & lachrymis eſſet ornatus, alijsq́; prætereà virtutum priuilegijs floreret, cellulam ad radicem montis, in quo ſacram illam, diuinamq́; viſionem ſpeculatus olìm fuerat Helias, ſibi conſtruxerat. Hic igitur tam venerandus moribus, intentione maioris laborioſiorisq́; pœnitentiæ, profectus eſt ad Anachoretarum locum, cui Fides nomẽ erat. Quo in loco quum annos aliq̃t arctiſsimo vitæ inſtituto peregiſſet, (erat enim hic locus ab omni conſolatione mortali penitùs remotus, omnibus´que ferè hominibus inuius: ſeptuaginta enim ferè millibus paſſuum, ab omni humana habitatione diſiunctus erat) rursùs extremo vitæ tempore redijt, cupiens in cellula ſua priore ſancti illius montis habitare. Erant autem ibì duo ex Palæſtina diſcipuli admodùm religioſi, qui etiã priùs obſeruabãt cellulam ſenis. In qua cùm paucos egiſſet dies, languorẽ incurrit, ex q̃ & mortuus eſt. Igitur ante vnum exitus ſui diem repentè animo obſtupuit, apertisq́; oculis ad dexteram atque ad ſiniſtram partem lectuli circunſpiciebat, & quaſi rationem quidam à ſe exigerẽt, cunctis qui adſtabant audiẽtibus, aiebat, aliquandò quidem: Ita ſanè: Sic reuera eſt, ſed pro hoc tot annis ieiunaui. Aliquandò verò, Non certè, ſed mentimini, hoc non feci. Deindè rurſus: Ita verè eſt: Hoc ità eſt: ſed fleui, ſed miniſtraui. Ac rurſus: Verè me accuſatis. In quibuſdam etiã aliquãdò aiebat: Ità ſanè, & quidẽ ad hęc quid dicam, non habeo, ideò miſericordia opùs eſt. Et erat profectò ſpectaculum horrendum ac terrificum, inuiſibile illud, ſæniſsimumq́; iudicium, in quo etiam (quod terribilius eſt) & quod non fecerat, illi obijciebant (me miſerum) quietis ac ſolitudinis ſectatori. In nonnullis verò peccatorum ſuorum, quid ad ea reſpondere poſſet, ſe nõ habere dicebat, qui iam ferè quadraginta annos monachus fuerat, & lachrymarũ gratiam habuerat. Quidam verò mihi veraciter affirmauerunt, quòd hic dum eſſet in eremo, leopardum quoq; ex manu ſua nutriebat. Hic ipſe tamen, cùm adeò infeſtè ratio à ſe exigeretur, carne ſolutus eſt.

Ab eremita Stephão iam morituro rationẽ accuratam repoſcunt.

Obijciũt dæmões ea quæ non perpetrauimus.

6. EVSEBIVS Emiſenus homilia prima ad Monachos: Paratos nos inueniat extrema neceſsitas, quę ſępè pręuenit imparatos. Certam nobis imponat ſolicitudinem incerta conditio: quotidianus ſit illius periculi metus, cuius neſcitur incurſus. Quàm tardè miſera anima malorum ſuorum pœnitebit, cùm die vltimo superue-

niente, ſeparari ſe à corpore ſuo viderit, cùm ſibi in fine claudenti oculos nigreſcere & horreſcere ſempiterna nox cœperit: cùm iacere ante ſe vacuum ſalutis ac lucis infelicem commilitonem ſuum viderit incentorem pariter ac deceptorem, cum quo de arena mũdi huius per flagitium ſuum victa diſceſsit: Cùm cœperit ab eodem iam diuulſa immanes & inanes dare ſuper eum planctus, & dicere: Vbì ſunt animoſitates & cupiditates tuæ, quibus hucuſquè impatienter arſiſti, & arſura iugiter congregâſti? Eccè tranſiêrũt illa omnia tanquàm vmbra, abiêrunt oblectamenta, & ſola in perpetuum opprobria & crimina remanſerunt. Væ mihi ô anima, ad tam perditum vas, velim nolim, reditura ſum, & propter fugitiuas voluptates nunquàm effugiendis cum eo vaporibus concremanda. Quid inter hæc, cùm eam cœperit ad definitam ſententiam & immobili lege defixam, importunus depoſiti exactor abſtrahere, & hincindè inſultare & inſiſtere infernalium diræ facies miniſtrorũ? Quid erit, cùm ab apparitoribus mortis per hunc vaſtũ aërem ſeparari, & per ſemitas tenebrarum abduci trans diem cœperit, & nequaquàm remeabile iter agere per fines illos vbì ipſa lux deficit, cùm peregrina vbiquè anima, comitante malorum ſuorum triſti agmine, viderit ſe per extremas mundi oras in illud inane ac vacuum cadere de mundo, atque illud magnum chaos, quod vitæ mortis´que regionem diſcernit, intrare, & vitales auras naturæ ipſius exul amittere? Cùm rebus humanis Vale vltimum dicens, mortem autem ante ſe habens, & vitam poſt ſe relinquens, in illud horrendum & vix oculis attingendum pertrahetur profundum, diuerſis auaritiæ ac malitiæ catenata criminibus, quãtum perdidit precium, tantum exceptura ſupplicium?

Anima alloquitur corpus. *Diræ facies infernalium miniſtrorũ.*

7. SEVERVS Sulpitius de tranſitu ſancti Martini: Hęc locutus, diabolum vidit propè aſsiſtere. Quid hic, inquit, adſtas cruenta beſtia? Nihil in me funeſte reperies: Abrahæ me ſinus recipiet. Cum hac ergò voce, fatigatum Diuinis operibus ſpiritum cælo reddidit.

Martinus videt aſſiſtẽtem dæmonem.

1. D THEOPHYLACTVS in caput ſextum Marci: Eſt igitur oleum & ad labores vtile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, ſignificatq́ miſericordiam Dei, & gratiã ſpiritus, per quã à labore liberamur, & lucem ac gaudium hilaritatemq́ ſpiritalem accipimus.

Olei natiua vis & ſignificatio.

2. AVGVSTINVS ſermone ducẽteſimo decimoquinto de tẽpore: Quotiès aliqua infirmitas ſuperuenerit, corpus & ſanguinem

Chri-

CHRISTI ille qui ægrotat accipiat, & indè (ſiue deindè) corpuſculum ſuum vngat, vt illud quod ſcriptum eſt, impleatur in eo: Infirmatur aliqs? inducat presbyteros &c. Videte fratres quia q in infirmitate ad Eccleſiam cucurrerit, & corporis ſanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. *Aegroti incũbẽdi post cõmunionem ſacram. Iacob. 5.*

3. IN tractatu de rectitudine Catholicæ conuerſationis: Quotiès aliqua infirmitas occurrerit alicui, non quærantur præcantatores, non diuini, non ſortilegi, non carcarij, neque per fontes, aut arbores, aut biuia phylacteria exerceantur, ſed qui ægrotat, in ſola DEI miſericordia confidat, & Euchariſtiam cum fide & deuotione accipiat, oleum'que benedictum fideliter ab Eccleſia petat, vndè corpus ſuum vngatur, & ſecundùm Apoſtolum, Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: non ſolùm corporis, ſed & animæ ſanitatem accipiet. complebitur'que in illo, quod DOMINVS in euangelio promiſit, dicens: Omnia quęcunque petieritis patrem in nomine meo in oratione, credentes accipietis. *Aegroti quid agere debeãt. Matth. 21.*

4. ITEM in libro ſecundo De viſitatione infirmorum, capite quarto: Nec prætermittendum eſt illud Apoſtoli Iacobi præceptum: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, vt orent ſuper eum, vngentes eum oleo ſancto in nomine IESV: & oratio fidei ſaluabit infirmum. Ergò ſic roges de te & pro te fieri, ſicut dixit Apoſtolus Iacobus, immò per apoſtolum ſuum Dominus: ipſa videlicet olei ſacrati delibutio, intelligitur Spiritus ſancti typicalis vnctio. Illud etiam viuificum Dominici corporis ſupplementum, ſuſcipere fili mi non tenuas. viaticum tibi erit ſaluberrimum. *Iacob. 5.*

5. IDEM Auguſtinus in Speculo in præfatione: Quis ignorat, in ſcripturis ſanctis, id eſt, legitimis, Propheticis, Euangelicis, & Apoſtolicis, authoritate canonica præditis, quædam ſic eſſe poſita, vt tantùm ſcirentur & crederentur: quædam verò ſic eſſe iuſſa, vt obſeruarentur & fierent, vel prohibita nè fierent? Horum autem quæ iubendo & vetando ſcripta ſunt, alia ſunt Sacramentorum velata myſterijs, quæ multa veteris teſtamenti populo illi facienda mandata ſunt: neque à populo Chriſtiano nunc fiunt, ſed tantummodò intelligenda requiruntur atque tractantur. Alia verò etiàm nunc facienda ſunt, ſi facienda pcepta ſunt: nec facienda, ſi prohibita. De his igitur q ità ſunt poſita in literis ſacris, *Verſioſa quæ in ſacris literis vtriuſq; teſtamẽti cõtinẽtur, ad Chriſtianos, & quo modo ptineant.*

vel iubendo, vel vetando, vel ſinendo, vt etiam nunc, id eſt, tempore noui teſtamenti ad vitam piam exercendam moresq́ pertineant, hoc opus quod in manus ſumpſi, cõponere aggreſſus ſum, vt quãtùm me Deus adiuuat, omnia talia de canonicis libris colligã, atq; vt facilè inſpici poſsint, in vnũ tanquàm ſpeculum congeram. Cùm itaq; Auguſtinus paulò ante finem ſpeculi ſui ſentẽtias adfert ex B. Iacobi epiſtola, inter cæteras ponit & iſtam: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, &c.

Iacobi Apoſtoli præceptũ de infirmorũ inunctione, ex Auguſti. ſententia ad Chriſtianos omnes pertinet.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

I

Quid eſt Ordinis Sacramentum?

Auguſtin lib 2 contra epiſto Parme. c. 13 & de bono cõiug. c 24. & lib. 1. cont. Donatiſt cap. 1. Leo epi 81. ad Dioſcor. Grego. in caput 10 lib. 1. Regum Conc Florẽt. Tridenti ſeſ 23. Ambr. in 12. cap 1. ad Corinth. Theophylac. in cap 19. Lucæ.

A EST, quo ſingularis gratia ac poteſtas ſpiritualis quibuſdam traditur, vt munus in Eccleſia ex profeſſo gerant.

B Hoc eſt, Sacramentum per quod, velut oſtium, neceſſariò intrant legitimi diſpenſatores[a] myſteriorum & eloquiorum Dei, miniſtri CHRISTI & Eccleſiæ, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & quotquot demùm in Eccleſiaſticis munijs obeundis ritè & cum authoritate verſantur.

a 1 Corin. 4. a Malach. 2. b 1. Timoth. 3. a b 5. e Epheſ 4. c. 1. Corinth. 14 a b d & 12 d

C [b] Nemo enim, vt ſcriptura teſtatur, ſibi ſumit aut ſumere debet honorem, exercendorum videlicet miniſteriorũ Eccleſiæ, niſi qui

c Hebr. 5. b Actor. 1. d Cyprian. lib 4. epiſt. 2. Tertulli. de præſcript. Hæretic.

qui vocatur à Deo, tanquàm Aaron: hoc eſt, niſi Sacramento viſibilis Ordinationis initiatus, & ab Epiſcopo legitimè ordinatus, miſſusque fuerit ad opus certi miniſterij, quod in Eccleſia pro ſuo ſtatu gerat iuxta leges diuinæ & Apoſtolicæ Traditionis. c Matth. 10. a Luc. 9 a. Mar. vlt. d Ioã. 20. f. 17. e Acto. 13. a. Titi 1. b

PATRES.

PRIORIS ad Corinthios quarto: Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros CHRISTI, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

MALACHIAE ſecundo: Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum eſt.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Si quis Epiſcopatũ deſiderat, bonum opus deſiderat. Oportet enim Epiſcopũ irrepræhenſibilem eſſe, & Diaconos ſimiliter pudicos &c.

ET capite quinto: Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.

AD Epheſios quarto: Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis CHRISTI: donèc occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis CHRISTI: vt iam nõ ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circunuentionem erroris &c.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Qui loquitur

lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo. Nemo enim audit. Spiritus autẽ loquitur myſteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationẽ, & conſolationem, &c. Et paulò pòſt: Sed in eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam: quàm decem millia verborum in lingua. Ibidèm: Mulieres in eccleſijs taceant.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Et quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deindè virtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquìd omnes Prophetæ? nũquìd omnes Doctores? &c. Nunquid omnes interpretantur?

AD Hebræos quinto: Nec quiſquam ſumit ſibi honorẽ: ſed qui vocatur à Deo tanquàm Aaron.

ACTORVM primo: Tu Domine qui corda nôſti omniũ, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum miniſterij huius & Apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum. Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam. & annumeratus eſt cum vndecim Apôſtolis.

MATTHAEI decimo: Conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, &c. Hos duodecim miſit IESVS, præcipiens eis, dicens: In viam gẽtium nè abieritis, & in ciuitates Samaritanorum nè intraueritis, ſed potiùs ite ad oues, quæ periẽrunt, domus Iſrael. Euntes autem prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cælorum. Infirmos curate &c.

LVCAE nono: Conuocatis autẽ IESVS duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem et poteſtatem ſuper omnia dæmonia,

nia, et vt languores curarent. Et miſit illos prædicare regnũ Dei, et ſanare infirmos.

MARCI vltimo: Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.

IOANNIS vigeſimo: Sicut miſit me pater, et ego mitto vos.

ET capite decimoſeptimo: Sicut tu me miſiſti in mundum, et ego miſi eos in mundum.

ACTORVM decimotertio: Miniſtrantibus autem illis Domino, et ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum et Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes et orantes, imponentesque eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſſi à Spiritu ſancto, abierunt Seleuciam, et indè nauigauerunt Cyprum.

AD Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, et conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut et ego diſpoſui tibi. Si quis ſine crimine eſt, et cæt.

PATRES.

1. A AVGVSTINVS libro ſecundo cõtra epiſtolam Parmeniani, capite decimotertio: Nam illud quod quidam eorum veritate conuicti dicere cœperant, Baptiſmum quidem non amittit qui recedit ab Eccleſia, ſed ius tamen dandi amittit: multis modis appáret fruſtrà & inaniter dici. Primò, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, ius dandi amittere poſsit. Vtrunque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrunque homini datur: illud cùm baptizatur, illud cùm ordinatur: ideóque in Catholica vtrunque non licet iterari. Nam ſi quandò ex ipſa parte venientes etiam præpoſiti, pro bono pacis correcto ſchiſmatis errore, ſuſcepti ſunt: etſi viſum eſt opùs eſſe vt eadem officia gererent quę gerebant, non ſunt rursùs ordinandi: ſed ſicut baptiſmus in eis, ità Ordinatio manſit integra, quia in præciſione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum

Ordo eſt Sacramentum, quemadmodùm & Baptiſmus: & vtrũque iterare non licet.

correctum eſt,non in ſacramentis quę vbicunq; ſunt,ipſa vera ſunt. Et cùm expedire hòc videatur Eccleſiæ,vt præpoſiti eorum venientes ad Catholicam ſocietatem, honores ſuos ibi non adminiſtrent: non eis tamen ipſa ordinationis ſacramenta detrahuntur, ſed manent ſuper eos. Ideoq; non eis in populo manus imponitur, nè non homini,ſed ipſi ſacraměto fiat iniuria. Et ſi quandò ignoranter fit,nec animoſe defenditur factum, ſed corrigitur cognitum,venia faciliùs impetratur.Deus enim noſter, nō eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis: nec Eccleſiæ eius Sacramenta in eis qui ab Eccleſia receſſerũt, ſed ipſi qui receſſerũt,inimici ſunt.Sicut autem habent in baptiſmo quod per eos dari poſsit: ſic in ordinatione ius dandi, vtrunq; quidem ad perniciem ſuam,quandiù charitatem non habent vnitatis. Sed tamen aliud eſt prorsùs non habere, aliud perniciosè habere, aliud ſalubriter habere. Et paulò pòſt:

Ordinationis Sacramẽtum.

1. Cor. 14.

Sacramẽtum ordinati, & baptizati.

Sed ſi nos malè facimus,ipſi explicent,quomodò ſacramentum baptizati non poſsit amitti, & Sacramentum ordinati poſsit amitti: quoniam dicunt, recedens ab Eccleſia,baptiſmum non amittit,ius dandi tamen amittit.Si enim vtrunq; ſacramentum eſt,quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri ſacramento iniuria facienda eſt.

Vtrũq; Sacramentum eſſe nemo dubitat.

2. IDEM Auguſtinus in libro de bono coniugali, capite vigeſimo quarto: Quemadmodùm ſi fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam,etiam ſi plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamẽ in illis ordinatis ſacramentum ordinationis: & ſi aliqua culpa quiſquàm ab officio remoueatur,ſacramento Domini ſemel impoſito non carebit,quanuìs ad iudicium permanente.

In Ordinatis manet Sacramentũ ordinationis.

3. IDEM libro primo de baptiſmo contra Donatiſtas,capite primo: Sacramentum baptiſmi eſt, quod habet qui baptizatur. Et Sacramentum dandi baptiſmi eſt, quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus ſi ab vnitate receſſerit, ſacramentum baptiſmi nō amittit:ſic etiam ordinatus,ſi ab vnitate receſſerit, ſacramentum dandi baptiſmi non amittit.Nulli enim ſacraměto iniuria faciẽda eſt:ſi diſcedit,à malis vtrunq; diſcedit: ſi permanet,in malis vtrunq; permanet.Sicut ergò acceptatur baptiſmus quem non potuit amittere,qui ab vnitate diſceſſerat: ſic acceptandus eſt baptiſmus quem dedit ille,qui ſacramentum dandi cùm diſcederet,non amiſerat.Nam ſicut redeuntes qui priuſquàm recederent,baptizati ſunt, nō rebaptizantur:ità redeuntes qui priuſquàm recederẽt, ordinati ſunt,non vtiq; rursùs ordinantur:ſed aut adminiſtrant quod admi-

Sacramẽtum dandi baptiſmi ſiue Ordinationis non amittitur, vt nec Baptiſmi Sacramẽtum.

adminiſtrabant,ſi hoc Eccleſiæ vtilitas poſtulat:aut ſi non adminiſtrant,ſacramentum ordinatiōis ſuæ tamen gerunt, & ideò eis manus inter laicos non imponitur. Nam neque ſacramentum baptiſmi, neque ſacramentum dandi baptiſmi,quandò ab eis cum Maximiniano diſceſsit,Felicianus amiſit.Nunc vnum eum ſecum habent,cum eiſipſis, quòd cùm foris eſſet, in Maximiniani ſchiſmate baptizauit.

4. LEO Magnus epiſtola octogeſimaprima ad Dioſcorum Alexandrinum: Quod ergò à Patribus noſtris propenſiore cura nouimus eſſe ſeruatum,à vobis quoquè volumus cuſtodiri, vt non paſsim diebus omnibus ſacerdotalis vel leuitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem ſabbati eius noctis,quæ in prima ſabbati luceſcit,exordia deligantur, hoc eſt, ſub lege Diuini officij ſubſtituantur, in quibus his,qui conſecrandi ſunt,ieiunis,& à ieiunantibus ſacra benedictio conferatur. Quod eiuſdem obſeruantiæ erit, ſi manè ipſo Dominico die,continuato ſabbati ieiunio celebretur,à quo præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem reſurrectionis, ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur,pertinere nō dubium eſt. Nam præter authoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica nouimus venire doctrina, etiam ſacra ſcriptura manifeſtat,quòd cùm Apoſtoli Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritusſancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum,ieiunātes & orantes impoſuerunt eis manus,vt intelligamus quanta & dantium & accipientium deuotione curandum ſit,nè tantæ benedictionis ſacramentum negligenter videatur impletū.Et ideò piè & laudabiliter Apoſtolicis morem geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum ſacerdotū formam per eccleſias, qbus Dominus præeſſe te voluit, etiam ipſe ſeruaueris,vt his qui conſecrādi ſunt,nunquàm benedictiones,niſi in die reſurrectionis Dominicæ tribuantur, cui à veſpera ſabbati initium conſtat aſcribi,& tantis diuinarum diſpoſitionum myſterijs eſt conſecrata, vt quicquid eſt à Domino inſignius cōſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum.In hac mūdus ſumpſit exordium, in hac per reſurrectionem Chriſti & mors interitum,& vita accepit initium. In hac Apoſtoli à Domino prædicandi omnibus gentibus euangelij tubam ſumunt,& inferendum vniuerſo mundo ſacramētum regenerationis accipiunt. In hac (ſicut beatus Ioannes Euangeliſta teſtatur,cōgregatis in vnum diſcipulis,ianuis clauſis, quum ad eos Dominus introijſſet, inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum:quorū remiſeritis peccata,remittuntur eis:& quorū deti-

Ordinatio ſacerdotalis & leuitica fieri nō debet quouis tempore.

Ieiuni conſecrandi.

Actor.13

Sacramentū benedictiōis ſacerdotalis.

Ioan 20.

nueritis, detenta erunt. In hac deniq; promiſſus à Domino apoſtolis ſpiritus ſanctus, aduenit: vt cæleſti quadam regula inſinuatũ & traditũ nouerimus, in illa die celebrãda nobis eſſe myſteria ſacerdotalium benedictionum, in qua collata ſunt omnia dona gratiarum.

Ioan. 14. & 16

1. Reg 10.
Sacrorũ Ordinum Sacramenta.

5. GREGORIVS in caput X. libri primi Regũ: Samuel Saul in principẽ vnxit, Deus aũt ei cor aliud immutauit: qa ſacrorũ Ordinum ſacramenta ab Eccleſiæ doctoribus foris accipimus, ſed ſacramentorum virtute ab omnipotente Deo interiùs roboramur. Virtus verò ſacramẽti, gratia eſt ſpiritus ſeptiformis. Quã certè gratiã qui accipiunt, quaſi alio accepto corde immutantur: quia quos gratia ſua ſanctus ſpiritus roborat, eſſe eos facit protinus quod non erant.

Virtus Sacramẽti Ordinis.

Sacramẽtum Ordinis, & eius materia.

6. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sextum ſacramentum eſt Ordinis, cuius materia eſt illud, per cuius traditionem confertur Ordo, ſicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenę cum pane porrectionem. Diaconatus verò per libri Euangeliorum dationem: Subdiaconatus, per calicis vacui cũ patena vacua ſuperpoſita traditionẽ: Et ſimiliter de alijs per rerũ ad miniſteria ſua pertinẽtium aſsignationem. Forma ſacerdotij, talis eſt: Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro viuis & mortuis, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. & ſic de aliorũ Ordinum formis. Ordinarius miniſter huius ſacramẽti, eſt epiſcopus.

Forma Sacerdotij.

Miniſter.

7. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione trigeſimatertia, capite primo: Sacrificium & ſacerdotium ità Dei ordinatione coniuncta ſunt, vt vtrunq; in omni lege extiterit. Cùm igitur in nouo teſtamẽto ſanctum Euchariſtiæ ſacrificium viſibile ex Domini inſtitutione catholica Eccleſia acceperit, fateri etiam oportet, in ea nouũ eſſe viſibile & externum ſacerdotium, in quod vetus translatum eſt. Hoc autem ab eodem Domino Saluatore noſtro inſtitutũ eſſe, atq; Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus in ſacerdotio, poteſtatem traditã conſecrandi, offerendi, & miniſtrandi corpus & ſanguinem eius, necnõ & peccata dimittendi, & retinendi, ſacrę literę oſtendunt, & Catholicæ Eccleſię traditio ſemper docuit. Capite ſecundo: Cùm autẽ diuina res ſit tam ſancti ſacerdotij miniſterium, cõſentaneum fuit, quo digniùs & maiori cum veneratione exerceri poſſet, vt in eccleſiæ ordinatiſsima diſpoſitione plures & diuerſi eſſent miniſtrorum ordines, qui ſacerdotio ex officio deſeruirent, ità diſtributi, vt, qui iam

Sacerdotium externũ noui teſtamenti.
Luc. 22.

Ioan. 20.

Diuerſi miniſtrorum Ordines.

iam clerici tonſura inſigniti eſſent, per minores ad maiores aſcen- *1.Timo 3.*
derent. Nam nō ſolùm de ſacerdotibus, ſed & de Diaconis ſacræ li- *Actor. 6.*
teræ apertam mentionem faciunt, & quæ maximè in illorum Ordi-
natione attendenda ſunt, grauiſsimis verbis docent: & ab ipſo Ec-
cleſiæ initio ſequentium ordinum nomina, atque vniuſcuiuſq; eo- *Minores*
rum propria miniſteria, Subdiaconi ſcilicet, Acolyti, Exorciſtæ, Le *Ordines.*
ctoris, & Oſtiarij in vſu fuiſſe cognoſcuntur, quanuis non pari gra-
du. Nā Subdiaconatus ad maiores ordines à Patribus, & ſacris con-
cilijs refertur, in qbus & de alijs inferioribus frequentiſsimè legi-
mus. Capite tertio: Cùm ſcripturæ teſtimonio, Apoſtolica tradi- *1.Timo.4.*
tione, & Patrum vnanimi conſenſu perſpicuum ſit, per ſacram Or-
dinationem, quæ verbis & ſignis exterioribus perficitur, gratiam *Ordo vnū eſt*
cōferri: dubitare nemo debet, Ordinem eſſe verè, & propriè vnum *ex VII Sacra-*
ex ſeptem ſanctæ Eccleſiæ ſacramentis. inquit enim Apoſtolus: Ad- *mentis.* *2.Timo.1.*
moneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quę eſt in te per impoſitionem
manuum mearum. non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris,
ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis. Capite quarto: Quoni- *Characterem*
am verò in Sacramēto Ordinis, ſicut in Baptiſmo & Confirmatio- *imprimit: &*
ne, character imprimitur, qui nec deleri, neć auferri poteſt, meritò *idcircò repe-*
ſancta Synodus damnat eorum ſententiam, qui aſſerunt noui Teſta- *ti ſacramen-* *tū nō poteſt.*
menti ſacerdotes temporariam tantummodò poteſtatem habere,
& ſemèl ritè ordinatos, iterùm Laicos effici poſſe, ſi verbi Dei mi- *Non omnes*
niſteriū non exerceant. Quòd ſi quis omnes Chriſtianos promiſcuè *Chriſtiani*
noui Teſtamenti ſacerdotes eſſe, aut omnes pari inter ſe poteſtate *ſunt ſacerdo-*
ſpirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quàm Eccle- *tes.*
ſiaſticam hierarchiam, quæ eſt vt caſtrorum acies ordinata, cōfun-
dere, perindè àc ſi contra beati Pauli doctrinam, omnes Apoſtoli, *1.Cor. 12.* *Epheſ.4.*
omnes Prophetæ, omnes Euangeliſtæ, omnes Paſtores, omnes ſint
Doctores. Proindè ſacroſancta Synodus declarat, præter cæteros *Epiſcopi pre-*
Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſuc- *sbyteris ſupe*
ceſſerunt, ad hunc hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere, & *riores in hie-* *rarchia eccle*
poſitos, ſicut idem Apoſtolus ait, à Spiritu ſancto, regere Eccleſi- *ſiaſtica.*
am DEI, eoſq; presbyteris ſuperiores eſſe, ac Sacramentum Con- *Acto. 20.*
firmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia ple-
raque peragere ipſos poſſe: quarum functionum poteſtatem reli-
qui inferioris Ordinis nullam habent. Docet inſupèr Sacroſancta
Synodus, in Ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & cæterorū
Ordinū nec populi, nec cuiuſuis ſecularis poteſtatis & magiſtratus

A ſeculari poteſtate aut à populo ordinati, fures & latrones habendi.
Ioan. 10.

cōſenſum, ſiue vocationem ſiue authoritatem ità requiri, vt ſine ea irrita ſit ordinatio: quin potiùs decernit, eos qui tantummodò à populo, aut ſeculari poteſtate, ac magiſtratu vocati & inſtituti, ad hæc miniſteria exercenda aſcendunt, & qui ea propria temeritate ſibi ſumunt, omnes non Eccleſiæ miniſtros, ſed fures & latrones per oſtiū non ingreſſos, habendos eſſe. Hæc ſunt quæ generatim ſacræ Synodo viſum eſt, Chriſti fideles de Sacramēto Ordinis docere. His autē contraria certis & proprijs canonibus in hūc, qui ſequitur, modum damnare conſtituit, vt omnes adiuuante Chriſto, fidei regula vtentes, in tot errorū tenebris Catholicam veritatē faciliùs agnoſcere & tenere poſſent.

Sacerdotium externum & viſibile noui teſtamenti.

CANON primus: Si quis dixerit, non eſſe in nouo teſtamento ſacerdotium viſibile & externum: vel non eſſe poteſtatem aliquam conſecrandi & offerendi verum corpus & ſanguinem Domini, & peccata remittendi & retinendi: ſed officium tātùm & nudum miniſteriū prædicandi Euangeliū: vel eos qui non ꝑdicant, prorsùs nō eſſe ſacerdotes, anathema ſit.

Ordinum diſtinctio & gradus diuerſi.

CANON ſecūdus: Si qs dixerit, ꝑter ſacerdotium non eſſe in eccleſia Catholica alios ordines & maiores & minores, per quos, velut per gradus quoſdam in ſacerdotium tendatur, anathema ſit.

Propriè Sacramentū eſt ordinatio ſacra.
Effectus.

CANON tertius: Si quis dixerit, Ordinem ſiue ſacram Ordinationē, non eſſe verè & propriè Sacramētum, à Chriſto Domino inſtitutum, vel eſſe figmentum quoddam humanum, excogitatum à viris rerum Eccleſiaſticarum imperitis, aut eſſe tantùm ritum quendam eligendi miniſtros verbi Dei & Sacramentorum, anathema ſit.

Character.

CANON quartus: Si quis dixerit per ſacram Ordinationem non dari ſpiritum ſanctū, ac proinde fruſtrà Epiſcopos dicere, Accipite Spiritum ſanctum: aut per eam non imprimi characterem: vel eum, qui Sacerdos ſemel fuerit, Laicum rursùs fieri poſſe, anathema ſit.

Vnctio ſacra quæ in hoc ſa mento adhibetur.
Cæremoniæ.

CANON quintus: Si quis dixerit ſacram vnctionē, qua Eccleſia in ſancta Ordinatione vtitur, non tantùm non requiri, ſed contemnendam & pernicioſam eſſe, ſimiliter & alias Ordinis cæremonias, anathema ſit.

Hierarchia Eccleſiaſtica.

CANON ſextus: Si quis dixerit in Eccleſia Catholica nō eſſe Hierarchiam diuina ordinatione inſtitutam, quæ cōſtat ex Epiſcopis, presbyteris, & miniſtris, anathema ſit.

Epiſcopi presbyteris ſuperiores.

CANON ſeptimus: Si quis dixerit Epiſcopos non eſſe presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem Cōfirmandi & Ordinādi: vel eam quam habent, illis eſſe cum presbyteris communem: vel Ordines ab ipſis collatos ſine populi vel poteſtatis ſecularis cōſenſu aut vocatione, irritos eſſe: aut eos, qui nec ab

ab eccleſiaſtica & canõica poteſtate ritè ordinati,nec miſsi ſunt,ſed aliũdè venıũt,legitimos eſſe verbi & Sacramentorũ miniſtros,anathema ſit. CANON octauus: Si qs dixerit Epiſcopos qui authoritate Romani Pontificis aſſumuntur, non eſſe legitimos & veros Epiſcopos,ſed figmentum humanum,anathema ſit. Miſsi à ſeculari poteſtate

8. AMBROSIVS in duodecimũ caput prioris ad Corinthios, ſuper ea verba,Diuiſiones gratiarum ſunt: In loco Ordinis officij Eccleſiaſtici poſitus,gratiam habet, qualiſuis ſit,non vtiquè propriã, ſed Ordinis per efficaciam ſpiritusſancti. Gratia ordinatorum.

9. THEOPHYLACTVS in caput decimumnonũ Lucæ:Dominus dedit ſeruis decem minas.Serui autem illi ſunt hi, quibus in Eccleſia miniſterium concreditum eſt, decemuiriq́ dicuntur eſſe, propter perfectionem Eccleſiaſticæ pręſidentiæ. Ordo enim in Eccleſia perfectam pręſidentium diſpoſitionem habet, & neq́ plures oportebat eſſe,neq́ pauciores: vt exempli gratia: Tria hæc vidimus eſſe in eccleſia,purgationem,illuminationem,& perfectionẽ. Operatiões enim illas tres ſortiti ſunt Ordines. Diaconi purgant per inſtructionem & doctrinam,presbyteri illuminant per baptiſmũ,epiſcopi ſacerdotales Ordines conſtituunt & perficiunt, hoc eſt, ordinant. Vides Ordines cum operatiõibus, & neq́ plures,neq́ pauciores pręſidẽtium Ordines.Illis igitur ſeruis diſtribuit decem minas, hoc eſt,dona,quę vnicuiq́ data ſunt in vtilitatem.Omnis enim cuicunque concredita eſt præſidentia,etiamſi indignus fuerit,donum habet ex vnctione ſua,id quod magnum diuinæ miſericordię ſacramentum eſt. Hierarchia ordinis eccleſiaſtici tribus potiſsimis partibus cõſtat. Vide Dionyſ. Areopag in Eccleſia. hierar.cap.5.& 6. Donum ex vnctione.

1. C CYPRIANVS libro quarto,epiſtola ſecunda ad Antonianum. Vide infrà quæſtione quinta, D.

2. TERTVLLIANVS de præſcriptionibus hæreticorum, vt infrà quęſtione ſeptima, C.

II.

Nónne omnes Chriſtiani ex æquo ſunt Sacerdotes?

A Dici quidem[a] ità poſſunt hactenùs, quòd ſicut Sacerdotes externa quædam ſacrificia & miniſteria ſacra exercere ſolent, ſic quotquot ſint in a Apo.1 b 5.6 1 Pet 2.b

 Chriſto

CHRISTO renati, ſpiritualia quædam[b] Sacrificia, nimirùm orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificatiōem, & id genus alia quotidiè poſsint ac debeāt offerre, ſeduloq; exercitare: Vt hinc ſpirituales corā Deo Sacerdotes, & ſpirituales offerre hoſtias in ſcriptura dicantur.

B. Verùm ſi propriè nomen hoc ſacerdotij accipimus, nō ſunt promiſcuè Sacerdotes om̄es, ſed hi duntaxàt, quibus authoritas eccleſiæ, vt ſacramētorū[c] proprij ſint miniſtri, demandauit, atq; ad conſecrandum, offerendum, diſpenſandumq; ſacram Euchariſtiam, & ad peccata hominū tum remittenda, tum retinenda ius contulit.

C. Ac de his quidem nouæ legis ſacerdotibus ſeu presbyteris ità Paulus: *Qui benè[d] præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Id quod certè cōgruere nō poteſt mulieribus, [e] quas in Eccleſia idem Apoſtolus docere vetat, ac tacere iubet: neq; om̄inò[f] plebeijs conuenit, quorū eſt ouiū more paſci, nō[g] paſcere: regi, nō regere: nec ſe pferre, ſed ſubijcere & ſubiacere præpoſitis, & quęcunq; hi, ſiue boni, ſiue mali, in Cathedra ſedētes dixerint, audi-

b 1 Pet. 2. a b. Rom. 12. a Pſalm. 49. d. Pſalm 50. d Philip. 4. d. Hebr. 13. c Vide Baſil. lib. 2. de Baptiſ. ca 8. Auguſt. 20 de ciuit. ca 10. Leo. ſer. 3. in anniuer Pōtificatus. Ambroſ. lib. 4. de Sacrament. ca. 1.

c Ignatius ad Heronē. Chryſoſt. lib. 3. & 6. de ſacerd. & homil. 60 ad popul. Hiero. ad Heliodorū, & aduersùs Luciferianos. Idē ad Euagrium. Victor lib. 2. de perſecutione Vvandalica.

d Cypria. lib. 1. epiſt. 2. a 1. Timoth 5 c

e 1. Tim. 2. c. 1. Cor 14. f Tertul. de pſcript. Epiphan. hæreſi 42 & 49.

f Leo epiſt 62. ad Maximum Antiochenum.

g Ioā. 10. b c. 21 e. 1 Pet. 5. a & 2. c d. Hebr 13. c Roman. 13. a. Matt. 23. a Luc. 10. c. 1. Ioan. 4 b

audire, ſeruare & facere, vt verbo Dei præceptum legimus.

D Quapropter ſicut in Eccleſia triumphante Angeli ſunt[h] Ordine ac poteſtate differentes, qui iniuncta ſibi munia decenti quadam obſeruata diſpoſitione obeunt, ac fideliter exequuntur: ſic militans etiam Eccleſia,[a] quę domus Dei, & velut caſtrorum acies quædam ordinata eſt, miniſtros habet ſibi peculiares, à reliquis Chriſtianis ſeiunctos & pulchro ordine inter ſe diſpoſitos ad publica & cõmunia Eccleſię miniſteria in terris peragenda: nimirùm vt ꝓ Chriſtiano populo in his,[b] quæ ad DEVM ſalutemq; animarũ ſpectant, ſuas illi operas ex profeſſo ac pro dignitate præſtent.

h Epheſ.1. d Colo.1.c Daniel.7.c Dionyſ. de cæleſt. hierar.c.10.

a Timoth 3.d Cant. 6. c Anaclet. epiſtol. 1. 2. & 3. Iſido. lib.2. de Eccleſ. offic. ca. 5. & ſequentibus.

b Heb.5 a 8.a & 13.c 2.Corin.5.d

SCRIPTVRAE.

APOCALYPSIS primo: Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum et Sacerdotes Deo et Patri ſuo.

ET capite quinto: Feciſti nos Deo noſtro regnum et ſacerdotes, et regnabimus ſuper terram.

PRIORIS Petri ſecundo: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis.

IBIDEM: Et ipſi tanquàm lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, offerre ſpiritales hoſtias, acceptabiles Deo per IESVM CHRISTVM.

AD ROMANOS duodecimo: Obſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam

hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.

PSALMO quadrageſimonono. Sacrificium laudis honorificabit me.

PSALMO quinquageſimo: Sacrificium Deo ſpiritus cõtribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.

AD Philippenſes quarto: Habeo autẽ omnia, & abundo: repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis, odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.

AD Hebræos decimotertio: Per ipſum ergò offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo: id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius. Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Qui benè præſunt, &c. vt in textu.

ET capite ſecundo: Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione Docere autem mulieri non permitto, neq; dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Mulieres in eccleſijs taceant: non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit. Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri, loqui in eccleſia. An à vobis verbũ Dei proceſsit? aut in vos ſolos peruenit?

IOANNIS decimo: Ego ſum Paſtor bonus: Bonus Paſtor animã ſuam dat pro ouibus ſuis. Et alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocẽ meam audient, & fiet vnum Ouile & vnus Paſtor.

IOANNIS vigeſimoprimo: Paſce agnos meos. Paſce oues meas.

PRIORIS Petri quinto capite: Paſcite qui in vobis eſt gregem

gregem Dei,&c. Et cùm apparuerit princeps paſtorum,percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

PRIORIS Petri ſecundo: Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter DEũ, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquàm ab eo miſsis,&c. Omnes honorate, fraternitatem diligite,&c. Serui, ſubditi eſtote in omni timore Dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. Et poſt pauca: Eratis enim ſicut oues errantes,ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem & epiſcopum animarum veſtrarum.

AD Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis veſtris,& ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilãt quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant,& non gementes. HOC enim non expedit vobis.

AD Romanos decimotertio: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit Non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Quæ autem ſunt à Deo ordinata ſunt Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirũt. Et poſt pauca: Ideò neceſſitate ſubditi eſtote: non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.

MATTHAEI vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecũdùm opera verò eorum nolite facere.

LVCAE decimo: Qui vos audit, me audit: et qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.

PRIMAE Ioannis quarto: Qui nouit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos. In hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis, et ſpiritum erroris.

AD Epheſios primo: Suſcitans illum à mortuis, et conſti-

tuens ad dexteram ſuam in cæleſtibus, ſupra omnem principatum & poteſtatē & virtutem & Dominationē, & om̄e nomē quod nominat̄ nō ſolū in hoc ſeculo, ſed etiā in futuro.

AD Coloſſenſes primo: Quoniā in ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue Dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: Omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt.

DANIELIS ſeptimo: Millia milliū miniſtrabant ei, et deciès millies centena millia aſſiſtebant ei: iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Et paulò antè: Adſpiciebā donèc throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit.

PRIORIS ad Timotheū tertio: Vt ſcias quomodò oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt eccleſia Dei viui, columna et firmamentum veritatis.

CANTICORVM ſexto: Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata?

AD Hebræos 5. Oı̄s pōtifex ex hominibus aſſumptus, ꝓ hominibus cōſtituitur in ijs q̄ ſunt ad Deū, vt offerat dona et ſacrificia pro peccatis. ET capite octauo: Omnis enim pontifex, ad offerendum munera et hoſtias conſtituitur.

ITEM capite decimotertio: Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.

SEDVNDAE ad Corinthios quinto: Pro CHRISTO legatione fungimur, tanquàm Deo exhortante per nos. Et paulò antè: Omnia autem ex DEO, qui nos reconciliauit ſibi per CHRISTVM, et dedit nobis miniſterium reconciliationis.

PATRES.

1. A BASILIVS libro ſecundo de baptiſmo, capite octauo: Si verò quiſquam obijciat, Quid igitur eſt quod Apoſtolus dixit,
1. Tim. 2. Volo viros precari in quouis loco, ob id quòd Dominus ipſe poteſtatem

ſtatem dedit adorãdi Deum in omni loco, vbì dixit: Neque Hieroſolymis poſthàc, neque in monte iſto adorabitur pater? Hoc dicendum eſt, quòd illud, in omni loco, non compræhendit eos locos, qui humanis vſibus, rebusq́ immundis & prophanis deputati ſunt: ſed dilatat ac diducit adorationem Dei ab arcto Hieroſolymæ ambitu in omnem totius orbis locum. Et ſecundùm prophetiam hoſtiæ, eum qui diligẽter ac ſtudioſè ad ſacerdotium glorioſi myſterij obeundum propenſus eſt, Deo dicare oportet. Nam etiamſi audiamus prophetam dicentem, Vos aũt omnes ſacerdotes Dei vocabimini: neq́ tamen omnes mox huiuſce ſacerdotij ac miniſterij poteſtatem vſurpamus, neque alius alij datam gratiam licitè poteſt ad ſe rapere, ſed quiſquis fidelium proprijs doni Dei terminis cõtentus manet, docente nos Apoſtolo, dum ad omnes quidem dicit: Obſecro aũt vos fratres p miſerationes Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, &c. Et per mutuam illam membrorum corporis rectam diſpoſitionem, quam inter ſe ad decentem venuſtatem pariter & ſecuritatem neceſſariam habent, normam nobis præſcribit, quàm commodè ac decenter inter nos ad beneplacitum Dei, in dilectiõe Chr̃i Ieſu & chariſmatũ differẽtia diſpoſiti eſſe debeamus.

Ioan. 4. Non quis locus orationi accommodatus eſt. Malach. 1. Eſaiæ 61. Non oẽs ſumus Sacerdotes proprij nominis. Rom. 12.

2. AVGVSTINVS libro vigeſimo de ciuitate Dei, capite decimo, exponens illud Apocalypſis: Sed erũt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis: non vtiq́ de Epiſcopis & presbyteris dictum eſt, qui propriè iam vocãtur in eccleſia ſacerdotes: ſed ſicut omnes Chriſtianos dicimus propter myſticum Chriſma: ſic omnes ſacerdotes, quoniam membra ſunt vnius ſacerdotis. De q̃bus Apoſtolus Petrus: Plebs, inquit, ſancta, regale ſacerdotium.

Apocal. 20. Nõ eadem ſignificatiõe dicũtur Epiſcopi & presbyteri ſacerdotes qua oẽs Chriſtiani. 1. Pet. 2.

3. LEO papa ſermone tertio in anniuerſario die aſſumptiõis ſuæ ad Põtificatũ. Licèt vniuerſa eccleſia Dei diſtinctis ordinata ſit gradib⁹, vt ex diuerſis mẽbris ſacrati corporis ſubſiſtat integritas. nos tñ oẽs, ſicut ait Apoſtolus, in Chriſto Ieſu vnũ ſumus, nec q̃ſquã ab alteri⁹ità eſt diuiſus officio, vt nõ ad cõnexionẽ ptineat capitis, cuiuslibet humilitas portiõis. In vnitate igiĩ fidei atq́ baptiſmatis, indiſcreta nobis ſocietas, dilectiſsimi, & generalis eſt dignitas, ſecũdũ illud beatiſsimi Petri Apoſtoli, ſacratiſsima voce dicẽtis: Et ipſi tãq̃ lapides viui ſuperædificamini in domos ſpiritales, ſacerdotiũ ſanctũ, offerentes ſpiritales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. Et infrà: Vos aũt genus electum, regale ſacerdotium, gẽs ſancta, popolus acq̃ſitionis. Oẽs enim in Chriſto regeneratos, crucis ſignum efficit reges: ſancti verò ſpiritus vnctio conſecrat ſacerdotes,

1. Cor. 12. 1. Pet. 2. Oẽs Chriſtiani ſunt quadã ratiõe reges & ſacerdotes.

vt prę̨ter iſtam ſpecialem noſtri miniſterij ſeruitutem, vniuerſi ſpiritales & rationabiles Chriſtiani agnoſcāt, ſe regij generis & Sacerdotalis officij eſſe conſortes. Quid enim tam regium, quàm ſubditum Deo animum, corporis ſui eſſe rectorem? Et quid tam ſacerdotale, quàm vouere Domino conſcientiam puram, & immaculatas pietatis hoſtias de altari cordis offerre? Quod cùm omnibus per DEI gratiam commune ſit factum, religioſum tamen nobis atque laudabile eſt, de die prouectionis noſtræ quaſi de proprio honore gaudere, vt vnum celebretur in toto eccleſię corpore Pontificij ſacramentum, quod effuſo benedictionis vnguento, copioſiùs quidē in ſuperiora profluit, ſed non parcè etiam in inferiora deſcendit.

In quo cóſiſtat Sacerdotiū Chriſtianorum.

Pſal.132.

3. AMBROSIVS libro quarto de ſacramētis, capite primo: Sed fortè dicas: Quid hoc ad populum, ſi virga Sacerdotis aruerat & refloruit? Populus ipſe q̃ eſt niſi ſacerdotalis? Quibus dictum eſt: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, vt ait Apoſtolus Petrus. Vnuſquiſque vngitur in ſacerdotium, vngitur in regnum. Sed ſpiritale regnum eſt, & ſacerdotium ſpiritale. In ſecūdo quoquè tabernaculo eſt thymiamaterium. Thymiamaterium eſt quod bonum odorem fragrare cōſueuit. Ità & vos iam bonus odor Chriſti eſtis, iam nullæ in vobis ſordes delictorū, nullus odor grauioris erroris.

Num.17.

1.Pet.2.

Spirituale eſt regnū & ſacerdotiū Chriſtianorum.

2 Cor.2.

1. B IGNATIVS in epiſtola ad Heronē eccleſię Antiochenæ diaconum: Sine epiſcopis nihil agas. ſacerdotes enim ſunt, tu verò miniſter ſacerdotū. illi enim baptizant, ſacerdotiū agūt, ordinant, manus imponunt: tu verò eis miniſtras, ſicut ſanctus Stephanus Iacobo & cęteris preſbyteris in Hieroſolymis.

2. CHRYSOST. lib. tertio de ſacerdotio, vt inferiùs, quęſt. 5. A. 1.

3. ITEM libro ſexto de Sacerdotio: Eum qui pro ciuitate tota, q̃d dico ciuitate? immò verò pro vniuerſo terrarū orbe legatus intercedit, deprecatorq́ eſt apud Deum, vt hominum omnium, non viuentium modò, ſed etiam mortuorum peccatis propicius fiat: qualem quæſo eſſe oportet? &c. Quum autē ille & Spiritū ſanctum inuocauerit, ſacrificiumq́ illud horrore ac reuerentia pleniſsimum perfecerit, communi omnium Dn̄o manibus aſsiduè pertractato: quęro ex te, quoto illū in ordine collocabimus? quantam autem ab eo integritatem exigemus? quātam religionē? conſidera enim, quales manus illas adminiſtrātes eſſe oporteat: qualē linguam, q̃ verba illa effundat: qua denię re non puriorem ſanctiorem've eſſe cōueniat animā, quę tantū illū, tamq́ dignum ſpiritum receperit. Per id

Sacerdos pro mortuorum peccatis orat.

Sacrificiū angelis tremendum adminiſtrat.

tempus

tẽpus & angeli ſacerdoti aſsidẽt,& cęleſtiũ poteſtatũ vniuerſus ordo clamores excitat,& loc⁹ altari vicinus in illius honorẽ q immolaſ,angelorũ choris plenus eſt. Id quod credere abundè licet,vel ex tanto illo ſacrificio quod tum peragitur,&c.vt ſuperiùs quæſtione ſeptima de Euchariſtia,C.3.

4. IDEM homilia ſexageſima ad populũ Antiochenũ,& octogeſimatertia in Matthęum:Nõ ſunt humanę virtutis opera propoſita: qui tunc ipſa fecit in illa cœna,idem ea nunc quoq; facit.Nos miniſtrorũ tenemus locũ:q verò ſanctificat ea & immutat,ipſe eſt. Nullus itaq; Iudas aſsiſtat,nullus auarus,&c.Hęc ad communicãtes dico, & ad vos miniſtrantes.Nam & ad vos ſermonem cõuertere neceſſarium eſt,vt multo cum ſtudio hæc dona diſtribuatis. Et paulò pòſt: Verùm & tu laice (quæ etiam habet homilia quinquageſimaprima in Matthęum)cùm ſacerdotem videris offerentem,nè vt ſacerdotem eſſe putes hoc faciẽtem, ſed Chriſti manum inuiſibiliter extenſam.Sicut enim cùm baptizaris,ipſe te non baptizat,ſed Deus eſt, qui tuum caput inuiſibili potentia continet:& nec angelus, nec archãgelus, nec vllus alius accedere & tãgere audet:ità nunc quoq; cùm Deus regenerat, ipſius eſt ſolius donum.

Sacerdotes ſunt miniſtri cõſecrationis & cõionis: Chriſtus verò præcipua oĩm cauſa eſt.

Sacerdotes offerũt tanq̃ miniſtri,& baptizant vt miniſtri.

5. HIERONYMVS in epiſtola prima ad Heliodorũ: Abſit vt de his quicquam ſiniſtrũ loquar: qui Apoſtolico gradui ſuccedẽtes, Chriſti corpus ſacro ore cõficiunt, p quos & nos Chriſtiani ſumus: qui claues regni cęlorũ habẽtes, q̃dãmodò ante iudicij diẽ iudicãt.

Chriſti corpus ſacro ore conficiunt. Mat.16. & 18.

6. IDEM in dialogo cõtra Luciferianos: Hilarius cùm diaconus de eccleſia receſſerit,ſolusq; vt putat,turba ſit mundi,neq; Euchariſtiam conficere poteſt, epiſcopos & presbyteros nõ habẽs, neq; baptiſma ſine Euchariſtia tradere. Et cùm iam homo mortuus ſit, cũ homine pariter interijt & ſecta: q̃a poſt ſe nullum clericũ diaconus potuit ordinare.Eccleſia autẽ non eſt, quę nõ habet ſacerdotes. Sed omiſsis paucis homũculis,q ipſi ſibi & laici ſunt & Epiſcopi,auſculta quid de omni Eccleſia ſentiendum ſit &c.

Diaconus euchariſtiã cõficere non poteſt,nec ordinariè baptiſma tradere, aut ordinare clericos.

7. IDEM in epiſtola octogeſimaqnta ad Euagriũ:Quis patiatur, menſarũ & viduarum miniſter vt ſuprà eos ſe tumidus efferat, ad quorũ preces Chriſti corpus ſanguisq; conficitur?

Ad ſacerdotũ preces Chriſti corpus & ſanguis conficitur.

8. VICTOR Aphricanus lib. ſecũdo de perſecutiõe Vuandalica: Quantę tũc multitudines de diuerſis regionibus & ciuitatibus, ad viſendos Dei Martyres occurrerint populorũ,teſtãtur vię vel ſemitę:q̃ cũ agmina viuẽtiũ nequaq̃ caperẽt, p vertices montiũ & valliũ cõcurrẽs turba fideliũ ineſtimabilis deſcẽdebat, cereos manib⁹ ge-

 ſtantes:

ſtantes: ſuóſq; infantulos veſtigijs martyrum proijcientes, iſta voce clamabãt: Quibus nos miſeros relinquitis, dum pgitis ad coronas? qui hos baptizaturi ſunt paruulos fontibus aquæ perennis? q nobis pœnitentię munus collaturi ſunt, & reconciliationis indulgẽtia obſtrictos peccatorum vinculis ſoluturi? quia vobis dictum eſt, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Qui nos ſolennibus orationibus ſepulturi ſunt morientes? à quibus diuini ſacrificij ritus exhibendus eſt conſultus? vobiſcum & nos licebat pergere, ſi liceret vt tali modo filios à patrib⁹ nulla neceſsitas ſepararet.

Presbyteri & ſacerdotes ſunt miniſtri Sacramentorum.
Matt. 18.

9. CYPRIANVS libro primo, epiſtola ſecunda ad Cornelium: Epiſcopatus noſtri honor grandis & gloria eſt, pacem dediſſe martyribus, vt ſacerdotes qui ſacrificia Dei quotidiè celebramus, hoſtias Deo & victimas præparemus.

Sacerdotes ſacrificia Dei quotidiè celebrant.

1. C TERTVLLIANVS de præſcriptionibus aduersùs hæreticos, vt infrà quæſtione ſeptima, in textu.

2. EPIPHANIVS hæreſi quadrageſimaſecunda contra Marcioniſtas: Dat (Marcion) permiſsiõem mulieribus, vt baptiſmũ dent. Apud ipſos enim oĩa ſunt ludibrio plena, & nihil aliud, q̃ etiã myſteria corã his q inſtituũtur atq; initiãtur in ſacris, perficere audeãt.

Mulieres apud Marcioniſtas baptizant.

3. ITEM hęreſi quadrageſimanona, contra Pepuzianos: Epiſcopi quoquè apud ipſos ſunt mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt. In Chriſto enim Ieſu neque maſculus, neque fœmina.

Apud hæreticos Pepuzianus obeunt mulieres epiſcoporum & presbyterorũ munia.
Galat. 3.

4. LEO epiſtola ſexageſimaſecunda ad Maximum epiſcopum Antiochenum: Illud quoquè dilectionem tuam cõuenit pręcauere, vt præter eos, qui ſunt Domini ſacerdotes, nullus ſibi ius docẽdi & prædicandi audeat vendicare, ſiue ſit ille monachus, ſiue ſit laicus, qui alicuius ſcientiæ nomine glorietur. Quia etſi optandum eſt, vt omnes Eccleſię filij, quæ recta & ſana ſunt, ſapiant: non tamen permittendum eſt, vt quiſquam extra ſacerdotalem ordinem conſtitutus, gradum ſibi prædicatoris aſſumat, quum in eccleſia Dei omnia ordinata eſſe conueniat vt in vno Chriſti corpore & excellentiora membra ſuũ officiũ impleant, & inferiora ſupioribus non reſultẽt.

Officium docendi & prædicandi quibus commiſſum ſit.
1. Cor. 14

1. D DIONYSIVS Areopagita, de cæleſti hierarchia capite decimo: Sunt autem & angeli omnes itá inſtituti, vt inferiores ſuperioribus obaudiant, eorumq; nutus enuncient: ac primi illi quidem vt ſummi Dei ſe monentis, conſilia & voces exponant: reliqui verò proportione debita, eorum qui à Deo monẽtur, exprimant voces. Intantũ enim ſumma illa oĩm & ſupeminẽs cõgruentia, q̃rumlibet rationali-

Hierarchia angelorum in cælo.

rationalium ac ſpiritalium ſacrò decori & ordinatiſsimo inſtituto proſpexit, vt ipſis quoquè diſtinctionibus ſacris ordines decētiſſimos poneret. Deniquè hierarchiam omnē cernimus in primas & medias, extremasq; virtutes diſtributam, immò & ipſas quoq; ſingulas (vt propriè dixerim) diſtinctiones ità diſcreuit, vt in eiſdem conuenientiæ pulchritudo ſeruetur. Quocirca & ipſa ſacratiſsima Seraphim, alterum ad alterum clamâſſe Theologi aiunt, apertiſsimè per hoc (vt reor) indicantes, quòd diuinarum rerum notiones prima ſequentibus tradunt.

2. ANACLETVS pontifex & martyr in epiſtola prima ad oēs epiſcopos & oēs fideles: Nā (vt ait B. Clemēs anteceſſor noſter) ſimilis eſt oīs Eccleſiæ ſtatus naui magnæ, q̄ p vndoſum pelagus diuerſis è locis & regionibus viros portat, ad vnā potētis regni vrbē properare cupiētes. Sit ergò nauis author huius, Dn̄s ipſe omnipotēs Deus: gubernator verò ſit CHRISTVS: tum deindè proretæ officium Epiſcopus impleat: Presbyteri nautarum, Diaconi diſpenſatorum locum teneant: hi qui catechizant, nautologis conferantur: Epibatis autem, totius fraternitatis multitudo ſit ſimilis. Ipſum quoquè mare hîc mundus habeatur.

Epiſtola 1. ad fratrem Domini.

Eccleſia naui cōparatur & eius miniſtri miniſtris nauticis.

2. IDEM epiſtola ſecunda ad vniuerſos epiſcopos in Italia cōſtitutos, capite quarto: Prouinciæ autem multo ante CHRISTI aduentum tempore diuiſæ ſunt maxima ex parte, & poſteà ab Apoſtolis & beato Clemente prædeceſſore noſtro ipſa diuiſio eſt renouata. Et in capite prouinciarū, vbi dudùm primates legibus ſeculi erant, ac prima iudiciaria poteſtas, ad quos qui per reliquas ciuitates commorabantur, quandò eis neceſsè erat, qui ad aulam Imperatoris vel regum confugere non poterant, vel quibus pmiſſum non erat, confugiebāt pro oppreſsionibus vel iniuſtitijs ſuis: ipſosq; appellabāt, quotiès opùs erat, ſicut in lege eorum præceptum erat: ipſis quoq; in ciuitatibus vel locis noſtris, Patriarchas vel Primates, q vnā formā tenēt, licèt diuerſa ſint nomina, leges diuinæ & Eccleſiaſticę poni & eſſe iuſſerunt, ad q̄s epiſcopi (ſi neceſsè fuerit) confugerēt, eosq; appellarēt, & ipſi Primatū nomine fruerētur, & nō alij. Reliquę verò Metropolitanę ciuitates quę minores iudices habebāt, (licèt maiores comitibus eſſent) haberēt Metropolitanos ſuos, qui prædictis ⸸iuſtè obedirēt Primatibus, ſicut & in legibus ſeculi olìm ordinatū erat, q non Primatū, ſed aut Metropolitanorū, aut Archiepiſcoporum nomine fruerentur. Et licèt ſingulæ Metropoles ciuitates ſuas prouincias habeant, & ſuos Metropolitanos iudices habere debeant

Sediū epiſcopalium in eccleſia diſtinctio vndè pfecta ſit.

Patriarchæ vel Primates.

Metropolitani ſeu Archiepiſcopi.

⸸iure

Epiſco-

Epiſcopos, ſicut priùs Metropolitanos iudices habebant ſeculares, Primates tamen (vt præfixum eſt) & tunc, & nunc habere iuſſæ ſunt, ad q̃s poſt ſedẽ Apoſtolicã ſumma negocia conueniant, vt ibidẽ quibus neceſsè fuerit, releuentur & iuſtè reſtituantur, & hi qui iniuſtè opprimuntur, iuſtè reformentur atque fulciantur, Epiſcoporumq́ causæ, & ſummorum negociorũ iudicia (ſalua Apoſtolicę Sedis authoritate) iuſtiſsimè terminẽtur. Hæc ab antiquis, hæc ab Apoſtolis, hæc à ſanctis Patribus accepimus, vobisq́ (vt poſtulâſtis) rimanda, & futuris tenẽda temporibus mittimus, & reliquis fratribus prędicanda ac cunctis fidelibus tradenda mandamus.

Sedes Apoſtolica.

Ab Apoſtolis accepta.

4. ITEM epiſtola tertia ad omnes Epiſcopos ac reliquos Chriſti ſacerdotes, capite tertio: Epiſcoporum verò ordo vnus eſt, licèt ſint primates illi qui primas ciuitates tenent, qui & in quibuſdam locis Patriarchæ à nonnullis vocantur. Illi autem, qui in Metropoli à beato Petro Apoſtolo ordinante Domino, & à prædeceſſore noſtro p̃dicto ſancto Clemente, ſeu à nobis conſtituti ſunt, non omnes primates vel Patriarchæ eſſe poſſunt, ſed illæ vrbes quę præfatis & priſcis temporibus primatum tenuêre, Patriarcharum aut primatum nomine fruantur: reliquæ verò Metropoles, Archiepiſcoporum aut Metropolitanorum & non Patriarcharum aut primatum vtantur nominibus: quia hæc eadem & leges ſeculi in ſuis continent principibus: aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conſcriptas in quodam tomo mittimus, à ſanctis Apoſtolis, & à beato Clemente, ſiue à nobis, primates prædicatores acceperunt. Hæc verò ſacroſancta Romana & Apoſtolica eccleſia, non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Saluatore noſtro primatũ obtinuit, &c. vt ſuprà parte prima, quæſtione nona de præceptis eccleſiæ, E. authoritate 10.

Primates vel Patriarchæ inſtituti ab Apoſtolis ordinante Domino.

Metropolitani ſeu Archiepiſcopi.

5. ISIDORVS Hiſpalenſis Epiſcopus libro ſecundo de eccleſiaſticis officijs, capite quinto: Veniamus nunc ad ſacratiſsimos ordines clericorum, eorumq́ originem ſingulariter demonſtremus, quod eſt ſacerdotij fundamentum, vel quo authore Pontificalis ordo adoleuit in ſeculo. Initium quidem ſacerdotij Aaron fuit, quanquàm & Melchiſedech prior obtulerit ſacrificiũ, & poſt hunc Abraham, Iſaac, & Iacob. Sed iſti ſpontanea voluntate, non ſacerdotali authoritate iſta fecerunt: Cæterùm Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, primusq́ pontificali ſtola indutus, victimas obtulit, iubente Domino ac loquente ad Moyſen: Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonij: cumq́ láueris patrem cum filijs, indues Aaron veſtimentis ſuis, id eſt,

Sacerdotium vndè cœperit.
Gen. 14. 22. 26. & 35.

Exod 29.

eſt, linea & tunica, & ſuperhumerali, & rationali, quod cõſtringes balteo, & pones tiaram, & oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesq́ balteo, Aaron ſcilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntq́ Sacerdotes mei lege perpetua. Quo loco contemplari oportet Aaron ſummum ſacerdotem, id eſt, Epiſcopum fuiſſe. Nam filios eius, presbyterorum figuram præmonſtrâſſe. Fuerunt enim filij Aaron, & ipſi ſacerdotes, qbus meritò adſtare debuiſſent Leuitæ, ſicut ſummo ſacerdoti. Sed hoc fuit inter ſummum ſacerdotem Aaron, & filios eiuſdem Aaron, qui & ipſi ſacerdotes fuerũt, quòd Aaron ſuper tunicam accipiebat poderem, ſtolam ſanctam, coronam auream, mitram, & zonam auream, & ſuperhumerale, & cætera quæ ſuprà memorata ſunt. Filij autem Aarõ ſuper tunicas lineas cincti tantummodò & tiarati ità adſtabant ſacrificio DEI. Sed forſan quæritur & hoc, cuius figuram faciebat Moyſes? Si enim filij Aaron presbyterorum figuram faciebant, & Aaron ſummi ſacerdotis, id eſt, Epiſcopi, Moyſes cuius? indubitanter CHRISTI. Et verè per omnia Chriſti, quoniam ſimilitudo fuit mediatoris Dei, qui eſt inter Deum & hominem IESVS CHRISTVS, qui eſt dux populorum, verus princeps ſacerdotum, & Dominus Põtificum, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amẽ. Hactenùs de primordijs ſacerdotalibus in veteri teſtamento. In nouo autem teſtamento poſt CHRISTVM Sacerdotalis ordo à Petro Apoſtolo cœpit, ipſi enim primus datus eſt põtificatus in Eccleſia CHRISTI. Sic enim loquitur ad eum Dominus: Tu es (inquit) Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cęlorum. Hic ergò ligandi ſoluendiq́ poteſtatem primus accepit, primusq́ ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit: ſi quidẽ & cæteri Apoſtoli cum Petro par cõſortium honoris & poteſtatis acceperunt, qui etiam in toto orbe diſperſi, Euangelium prędicauerunt, quibusq́ decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum: qui non iam ex genere carnis & ſanguinis eliguntur, ſicut priùs, ſecundùm ordinem Aaron, ſed pro vniuſcuiuſque vita meritóque, quomodò in eum DEI gratia contulerit, ſicut ad Heli Dominus pronunciauit, dicens: Hæc dicit Dominus DEVS Iſrael: Dixi, domus tua & domus patris tui permanebũt coram me vſque in æternum: & nunc dicit Dominus: Nequaquàm, ſed glorificantes me

Aarõ Epiſcopi formã referebat: Filij Aarõis, presbyterorum.

Moyſes Chriſti figurã geſſit.

1. Tim. 2.

Petrus primus põtifex & ſummus ſacerdos noui teſtamenti.

Mat. 16.

Apoſtolis Epiſcopi ſucceſſerunt

1. Reg. 2.

glorificabo: & qui me ſpernit, ſpernetur. Quatuor autē genera ſunt Apoſtolorum: Vnum à Deo tantùm, vt Moyſes: alterum per hominem & DEVM, vt Ioſue: tertiùm tantùm per hominem, ſicut his temporibus fauore populi & poteſtatum in ſacerdotium ſubrogātur. Quartum autem genus ex ſe eſt, ſicut pſeudoprophetę & pſeudoapoſtoli. Quid ſit autem nomen Apoſtolorum, Apoſtoli in Latina lingua miſsi interpretantur, quia ipſos miſit CHRISTVS euāgelizare ad illuminationem omnium populorum. Epiſcopatus autem, vt quidam prudentium ait, nomen eſt operis, non honoris. Gręcum eſt enim, atque indè ductum vocabulum, quòd ille qui ſuperefficitur, ſuperintendit, curam ſcilicet ſubditorum gerens. Scopus quidem intentio eſt. Ergò epiſcopos Latinè ſuperintendentes poſſumus dicere, vt intelligat, non ſe eſſe Epiſcopum, qui non prdeſſe, ſed præeſſe dilexerit. Quòd verò per manus impoſitionem à pręceſſoribus Dei ſacerdotibus Epiſcopi ordinantur, antiqua inſtitutio eſt. Iſaac enim patriarcha ſanctus, ponens manum ſuam ſuper caput Iacob, benedixit ei: ſimiliter & Iacob filijs ſuis, ſed & Moyſes ſuper caput Ioſue manum ſuam imponens, dedit ei ſpiritum virtutis & ducatus in populo Iſrael. Sic & ſuperimpletor legis & prophetarum, Dominus noſter IESVS CHRISTVS, per manus impoſitionem Apoſtolis ſuis benedixit, ſicut in Euangelio Lucę ſcriptum eſt, Et perduxit eos trans Bethaniam, & eleuauit manus ſuper eos, & benedixit eos. Et in Actibus Apoſtolorum ex pręcepto ſpiritusſancti Paulo & Barnabæ ab Apoſtolis manus impoſita eſt in Epiſcopatum, & ſic miſsi ſunt ad euangelizandum.

Manus impoſitio.

Gen. 27. 49. Num. 27.

Lucæ vltimo. Act. 13.

6. CAPITE autem ſexto agit de Chorepiſcopis: ſeptimo, de presbyteris: octauo, de Diaconibus: nono, de cuſtodibus ſacrorum: decimo, de Subdiaconibus: vndecimo, de lectoribus: duodecimo, de Pſalmiſtis: decimotertio, de Exorciſtis: & decimoquarto capite, de Oſtiarijs. Vide horum nonnulla inferiùs, in quæſtione quarta, D. E.

III

Quo loco ſcriptura teſtimonium huic Sacramento præbet.

A Illic ſcilicet, vbi de Apoſtolis docet, quòd in

in Eccleſiæ miniſtris deligendis, inſtituen- Tit.1 b
dis atque ordinandis, vſi ſunt [a] manuum a Act 6 e & 13. a 1.Timoth.4.d 5 d
impoſitione. Hoc enim veluti Symbolo 2.Timoth.1.b
certo & efficaci præſentis gratiæ, quę in Ordinum collatione exhibetur & [b] accipitur, b Ambroſ lib. de digni. ſacerd cap 5. Niceph. lib.12.cap 14.
Sacramentum illud nobis eſt commendatum.

B Quare Paulus ad Timotheum à ſe creatum Epiſcopum ſcribens, & acceptę in hoc Sacramento gratiæ illum admonens: [c] *Noli,* c 1.Timoth 4. & ibidèm Theophyl. & Haymo.
inquit, *negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij.* Et rurſus ad eundem: [d] *Admoneo* d 2.Timoth.1.b & ibidèm Theophylactus.
te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.

C Quoniam verò permagni [e] refert, e Leo in epiſtol. 87. ad epiſcopos Mauritaniæ. Synod. Roman. ſub Sylueſtro, can. 11. Trident. ſeſs 23. cap. 7. & 12. Reformationis.
quales in Eccleſia quibuſcunque munijs præficiantur, & eccleſiaſticam poteſtatem ex hoc Sacramento accipiant, ad omnem Epiſcopum dicitur: [f] *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis.* f 1.Timoth.5.d

SCRIPTVRAE.

A *p* Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut et ego diſpoſui tibi.

Actorvm ſexto: Et elegerunt Stephanum, &c. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes, impoſuerunt eis manus.

Item decimotertio: Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſsi (Saulus & Barnabas) à ſpiritu ſancto, abiêrunt Seleuciam.

Prioris ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.

Et capite quinto: Manus citò nemini impoſueris.

Poſterioris ad Timotheũ primo: Admoneo te &c. vt in textu.

PATRES.

Gratia confertur p impoſitionem manuũ in ordinatione.

1. A AMBROSIVS libro de dignitate ſacerdotali, capite qnto: Quis dat, frater, epiſcopalem gratiam? Deus, an homo? Reſpondes, ſine dubio, Deus: ſed tamen per hominem dat Deus: Homo imponit manus, Deus largitur gratiam. Sacerdos imponit ſupplicem dexteram, & Deus benedicit pðtenti dextera. Epiſcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem.

In ordinatione Epiſcopali confertur remiſſio peccatorum.

2. NICEPHORVS libro duodecimo Eccleſiaſticæ hiſtariæ, capite decimoquarto: Martyrius porrò: At tu vir beate, ait (ad Nectarium) nupèr admodùm per baptiſmum omnem labem abluiſti, cùm etiam epiſcopalem dignitatem es conſequutus. Vtrunque verò & ſacrum lauacrum & munus epiſcopale, delictorum eſſe remedium & expiationem ex ſacris nouimus cõſtitutionibus. Ac tu quidem nũc nihil mihi differre vidéris à recèns genito infante. Ego verò iamdudùm diuino purgatus lauacro, eundem per libidinem vitæ curſum tenere perſeueraui. His dictis, ſacerdotij non ſubijt iugũ.

Impoſitio manuum Epiſcopalium in ordinatione qd efficiat.

1. B THEOPHYLACTVS in prioris epiſtolę ad Timotheum capitis quarti illa verba, Nè negligas donũ quod in te eſt, quod datum eſt tibi per prophetiam: Doctrinæ donũ hîc intelligit, quod acceperit Epiſcopus factus per prophetiam, hoc eſt, imperante ſpiritu, vt ſuprà commemoratum eſt. Cum impoſitione manuũ presbyterij: Hoc eſt, Epiſcoporum. non enim presbyteri Epiſcopum Ordinabant. Vide autem horrendũ, quantum poſsit impoſitio ſacerdotalium manuum.

2. HA-

2. HAYMO epiſcopus Halberſtattenſis in eadem verba: Noli negligere gratiam &c. Gratiam appellat hîc fidem, & ſapientiam, atq; remiſsionem peccatorum, & gratiam epiſcopatus, quę per prophetiam data eſt illi, quia prophetiæ ſpiritu reuelante cognouit beatus Paulus Timotheum dignum eſſe epiſcopali honore. Effectus ſacramenti Ordinis.

3. THEOPHYLACTVS in poſterioris epiſtolę ad Timotheum caput primum: ea verba exponens, Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei: Quia, inquit Apoſtolus, nôui te non ſimulatam habere fidem, excito te, vt gratiam ſpiritus quam accepiſti ad præfecturam eccleſiæ, ad ſignorum operationem, & ſimpliciter ad omnem quæ epiſcopum deceat virtutem, vt hanc ſemper exuſcites, ac virêtem & floridam facias. Quemadmodùm enim ignis lignis indiget, hunc ad modum gratia ſpiritus opùs habet promptitudine, & attẽtione, & ſobria mente, vt ſemper ferueat. nam niſi hæc præſtò ſint, extinguitur. quemadmodùm & alio in loco dicit, Spiritum nolite extinguere. Quæ in te eſt per impoſitionem manuum mearum: In te quidem habitat ipſa gratia, quam accepiſti cùm imponerem ego tibi manus, quandò epiſcopum te ſeligebam & conſecrabam. Atquì ignem iſtum vehementiorem & maiorẽ effice: quod accepiſti verbum, fiducia libertateq́; imple ac fortitudine, ſtatq; ingenuè. Gratia ſpiritus ſancti in ordinatione accepta.

1. C. LEO Magnus in epiſtola octogeſima ſeptima ad Epiſcopos Aphricanos per Mauritaniam Cæſareenſem conſtitutos, capite primo: Quid eſt citò manus imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ, ſacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici Ordinãtem, qualis ille eſt, qui non meruit Ordinari? Sicut enim boni operis ſibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligẽdo ſacerdote iudicium: ità graui ſemetipſum afficit damno, qui ad ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignum. Non enim in cuiuſquam perſona prætermittendum eſt, quod inſtitutis generalibus continetur, nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit de præuaricatione collatus. Et paulò pòſt: Meritò beatorum patrum venerabiles ſanctiones, cùm de ſacerdotum electione loquerentur, eos demùm idoneos ſacris adminiſtrationibus cenſuêre, quorum omnis ætas, à puerilibus exordijs vſque ad prouectiores annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtipendia cucurriſſet, vt vnicuique teſtimonium prior vita præberet: nec poſſet de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus caſtis, pro actibus ſtrenuis celſioris loci præmium deberetur. Manus citò imponere quid ſit. Quales Ordinandi ſint.

beretur. Si enim ad honores mũdi ſine ſuffragio temporis, ſine merito laboris, indignum eſt peruenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adiuuant: quàm diligens & quàm prudens habenda eſt diſpẽſatio diuinorum munerum & cæleſtium dignitatum, nè in aliquo Apoſtolica & canonica decreta violentur?

Olim quãdiù in minoribus Ordinibus probabantur.

2. SYNODVS Romana ſub Syluestro, capite vndecimo: Vt nullus ex laica perſona ad honorem acolyti vſque ad Epiſcopatum ſubleuaretur, niſi priùs fuiſſet lector annis triginta, deindè vno die exorciſta, & poſteà caperet onus acolyti, & faceret in eodem ordine acolyti annos decem, vt acciperet onus ſubdiaconi, & in ſubdiaconatu eſſet annos quinque. Deindè ad diaconatus honorem pertingeret fixus rogantibus triginta presbyteris examen, vt eſſet ſubdiaconus cardinalis: quia à prima ſede erat conſtitutum, vt ſeruiret annos ſeptem. Hoc enim quòd ſi quis deſideraret Ordinem presbyterij, ità exigeretur, vt in ſeptem annis à cuncto clero Romano probaretur doctrinæ, natiuitatis, generoſitatis, & conſilio non expetens prædam à quoquam opinione clara, firmarent omnes presbyteri, declararent & firmarent, & ſic ad Ordinem presbyterij accederet, & faceret in eodem ordine annos tres.

Examen Ordinandorũ.

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſſione vigeſimatertia, capite ſeptimo reformationis: Quandò epiſcopus ordinationem facere diſpoſuerit, omnes qui ad ſacrum miniſterium accedere voluerint, feria quarta ante ipſam ordinationem, vel quandò Epiſcopo videbitur, ad ciuitatem euocentur. Epiſcopus autem ſacerdotibus, & alijs prudentibus viris, peritis diuinę legis, ac in eccleſiaſticis ſanctionibus exercitatis, ſibi aſcitis, ordinandorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inueſtiget & examinet.

Aetas ordinãdorum & qualitas.

4. ITEM capite duodecimo: Nullus in poſterum ad ſubdiaconatus ordinem ante vigeſimumſecundum, ad diaconatus ante vigeſimumtertium, ad presbyteratus ante vigeſimumquintum ætatis ſuæ annum promoueatur. Sciant tamen epiſcopi non ſingulos, in ea ętate cõſtitutos debere ad hos ordines aſſumi, ſed dignos duntaxàt, & quorum probata vita ſenectus ſit. Regulares quoquè nec in minori ætate, nec ſine diligenti epiſcopi examine ordinentur: priuilegijs quibuſcunque, quo ad hoc, penitùs excluſis.

IIII

Quot gradus in ſe continet hoc Sacramentum?

A GENE-

A Generatìm quidem minores Ordines, maioresq́; continet: minores ſcilicet [a] quatuor, Oſtiariorũ, Lectorum, Exorciſtarum, & Acolytorũ: maiores verò tres, nẽpe Subdiaconorum, diaconorum, ac Presbyterorum. Ex presbyteris porrò alij maiores, alij minores à [b] Chriſto inſtituti inueniuntur.

B Maiores eñ presbyteri, Apoſtoli ſunt, eorumq́; ſucceſſores [c] Epiſcopi, magna ſanè poteſtate & reuerenda dignitatis prærogatiua excellentes. Nam horum eſt, [d] (Scripturà teſte) attendere ſibi & vniuerſo gregi, quem à Spiritu ſancto curandum paſcendumq́; accipiũt, regere Eccleſiam, ea quę deſunt corrigere, per ciuitates item presbyteros conſtituere.

C Minores verò presbyteri ſub epiſcopis, ſicut ſeptuagintaduo [e] illi diſcipuli ſub Apoſtolis, in eccleſiæ miniſterio deſeruiunt, dona ac ſacrificia [f] pro peccatis offerunt, atque in curãda Dominica meſſe, tanquàm [g] operarij, ſecundùm illos exiſtunt.

D Ac minorum quidẽ quatuor ordinũ clerici hoc ꝓprium habeãt [h] munꝰ, vt ſacerdotibus & epiſcopis multis in rebus p̃ſtò ſint,

vt

a Cõcil. Cartha 4 Item Laod. & Tridẽt Ignac. ad Antioch Dion. eccleſ. hierar. ca 3. Euſeb hiſt. lib. 6. cap 35 ex epiſtola Cornelij ad Fabium.

b Luc. 9. a 10 a & ibidẽ Beda Clemens epiſt 1. Anaclet. epiſtola 2. & 3.

c Hiero. ad Marcellam epiſt 54. Cypria. lib 4. epi 9. & l. 3. ep. 9. Ignat. ad Phila, Au. in pſa. 44.

d Actor. 20 f 1 Petr 5. a Hebræo. 13. c ad Tit 1. b Actor. 14 d

e Luc 10 a Leo epiſt 88. ad Epiſc Gall. & Germ. Innoc. 3 lib. 1. de myſte. alta. cap 6.

f Hebræor. 5. a 8 a

g Matth. 9. d Lucæ 10 a

h 4 Carthag can. 6. & ſequent Iſido. lib 2 de off. eccleſ. cap. 11. & ſe.

quent Rabanus lib.1.de inſtitutione cler.cap 9. & ſequen. Conc Aquiſgran 1.ſub Ludouico Pio,cap 2. & ſequent. Rom.ſub Sylueſt.cap.1. 3.7.& 9.

vt ad ſacra conuenientem populũ ordinent, vtque paulatim ipſi velut quibuſdam gradibus ad maiora munia in eccleſia obeunda ritè inſtituantur atque pręparentur.

c 4.Cartha.cap.3.& ſeq. Iſido. lib.2.de off. eccl. ca.7.& ſeq. Raban.lib 1. ca.6.& ſeq. Aquiſgran. cap 6.& ſequent.

E Cæteri verò maiores [c] tres ordines cùm in alijs, tum in ſacris Euchariſtiæ myſterijs maiorem conferunt. Igitur Subdiaconus & Diaconus dictis iam myſterijs tanquàm adminiſtri adeſſe, ipſiſque ſacerdotibus proximi eſſe poſſunt. Et quanquàm quòd ad Ordinis Sacramentum ac ſacrificandi authoritatem attinet, diſcrimen inter Epiſcopos & Sacerdotes non ſit, [d] tamen ſunt illi ſacerdotibus multo excellentiores, ſi eccleſiæ gubernandæ, ſi paſcendarum animarum ius, tum baptizatos confirmandi, & Clericos ordinãdi poteſtatem conſideremus.

d Damaſus epiſtola 4. Iſido.lib.2.de offic.ecc. ca.7.Hiero. contra Luciferianos Leo epiſtola 88.ad epiſco. Galliæ & Germaniæ Con.Hiſpa. 2.ca.7.Epiph. hæreſ.75. Aerianor.

F Verùm præſentis inſtituti non eſt, quæ ſingulis Ordinibus functiones & leges præſcriptæ ſint, enucleare. Illud ſanè conſtat, magno in precio cũctos Ordines habendos, ac ſedulò retinendos eſſe. Firmum enim teſtimonium illi prębet ſacra Traditionis Apoſtolicę, [e] Eccleſiaſticæque obſeruationis diſciplina, quæ ad nos vſque tranſmiſſa perdurat.

e Ambroſ.in ca.4.epiſt. ad Epheſ.

SCRI-

LVCAE nono: Conuocatis autem IESVS duodecim apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent. Et miſit illos prædicare regnũ DEI, & ſanare infirmos.

LVCAE decimo: Poſt hæc autem deſignauit DOMINUS & alios ſeptuagintaduos: Et miſit illos binos ante faciẽ ſuam, in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipſe venturus.

ACTORVM vigeſimo: Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritusſanctus poſuit EPIſcopos, regere Eccleſiam DEI, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

PRIORIS epiſtolæ Petri quinto: Seniores ergò q in vobis ſunt, obſecro &c. Paſcite qui in vobis eſt gregem DEI, prouidẽtes non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundũm DEUM: neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo: & cũ apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

AD Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem ꝑ animabus veſtris redditurí: vt cum gaudio hoc faciant, et nõ gementes. Hoc enim non expedit vobis.

AD Titum primo: Huius rei gratia relíqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

ACTORVM decimoquarto: Et cùm conſtituiſſent illis (Paulus & Barnabas) per ſingulas ECCLEſias presbyteros, et oràſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino.

LVCAE decimo, vt ſuprà.

AD Hebræos quinto: Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in ijs q̃ ſunt ad DEUM,

vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. ET octauo cap. Omnis Pontifex ad offerendū munera & hoſtias cōſtituitur.

MATTHAEI nono, & Lucæ decimo: Meſsis quidē multa, operarij autē pauci. Rogate ergò Dominū meſsis, vt emittat operarios in meſſem ſuam.

PATRES.

Acolytus quomodò ordinatur.

1. A CONCILIVM Carthaginenſe quartum, cui beatus Auguſtinus interfuit, canone ſexto: Acolytus quum ordinatur, ab Epiſcopo quidem doceatur, qualiter in officio ſuo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat ceroferariū cum cereo, vt ſciat ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari. Accipiat & vrceolum vacuum, ad ſuggerendum vinum in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti.

Exorciſta uqomodò ordinatur.

ET canone ſeptimo Exorciſta quū ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo: Accipe & cōmenda memoriæ, & habeto poteſtatē imponēdi manus ſuper energumenū, ſiue baptizatum ſiue catechumenum.

Lector.

Canon octauus ſic habet: Lector quū ordinatur, faciat de illo verbum Epiſcopus ad plebem, indicans eius fidem ac vitā atq; ingeniū. Poſt hæc ſpectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus eſt, dicens ad eum: Accipe, & eſto lector verbi Dei, habiturus ſi fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis qui verbū Dei miniſtrauerunt.

Oſtiarij Ordinatio.

Canon nonus: Oſtiarius quū ordinatur, poſtquàm ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat cōuerſari, ad ſuggeſtionem Archidiaconi, tradat ei Epiſcopus claues Eccleſiæ de altario, dicens: Sic age, quaſi redditurus Deo rationem pro his rebus quæ his clauibus recluduntur.

Lectores, Exorciſtæ, Oſtiarij.

2. LAODICENVM Concilium canone vigeſimoquarto: Quòd non oportet ſacratum à presbytero vſq; ad Diaconum, & deincèps quemlibet Eccleſiaſtici ordinis vſq; ad miniſtros, vel lectores, vel cantores, vel exorciſtas, vel oſtiarios, vel exercitatorum ordinis in cauponam ingredi.

3. CONCILIVM Tridētinum ſeſsione vigeſimatertia, capite & canone ſecundo, vt ſuprà, quęſtione prima, A 7.

Ordines Minores tēpore Ignatij.

4. IGNATIVS in epiſtola ad Antiochenſes: Saluto Subdiaconos, Lectores, Cātores, Oſtiarios, Laborātes, Exorciſtas, atq; Cōfeſſores.

Cleri diſtinctio Dionyſij ætate.

5. DIONYSIVS Areopagita libro Eccleſiaſticæ Hierarchię, capite, tertio: Porrò miniſtrorū alij quidē pro clauſis templi foribus adſtant, alij proprij aliquid muneris agunt, Qui verò ipſius Ordinis præ-

præcipui ſunt, vnà cum ſacerdotibus ſanctum panem & benedictionis calicem ſacroſanctis altaribus imponunt, cùm antè præceſſerit ab omni clero vniuerſalis laus atq; Confeſsio.

6. CORNELIVS Pontifex & Martyr in epiſtola ad Fabium Antiochenum Epiſcopum, teſte Euſebio lib. VI. hiſto. eccleſ. cap. XYXV. Iſtũ igitur lepidũ Euangelij patronũ, Nouatum, omninò præterijt, ſcilicet vnũ ſolũ Epiſcopum oportere eſſe in hac Eccleſia catholica: in qua tñ non ignorabat (quo modo enim poterat?) Presbyteros eſſe quadragintaſex, Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptẽ, Acolytos quadragintaduos, Exorciſtas & Lectores vnà cũ Oſtiarijs quinquaginta duos, viduas & alios morbo atq; egeſtate afflictatos mille & quingentos: quos omnes Dñi gratia & benignitas abundè ſuſtentat.

Eccleſiæ Romanæ presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, & minorum ordinũ clerici tempore Cornelij & Cypriani.

7. BEDA in cap. X. Luc. Sicut XII. Apoſtolos formã epiſcoporum exhibere ſimul & ꝓmonſtrare nemo eſt q dubitet, ſic & hos LXXII. figurã presbyterorũ, id eſt, ſecũdi ordinis ſacerdotum geſsiſſe ſciendum eſt. Tametſi primis eccleſiæ tẽporibus, vt Apoſtolica ſcriptura teſtis eſt, vtriq; presbyteri, vtriq; vocabãtur Epiſcopi. Quorum vnũ ſapientiæ maturitatem, alterum induſtriã curæ paſtoralis ſignificat.

Epiſcopi locum tenent Apoſtolorũ, & Presbyteri 72. diſcipulorum.

8. CLEMENS Pontifex & Martyr, epiſt. I. ad fratrẽ Dñi: Epiſcopos vicem Apoſtolorum gerere, S. Petrus Dñm docuiſſe dicebat, reliquorum diſcipulorũ vicẽ tenere presbyteros debere inſinuabat..

Chriſtus teſte D Petro idẽ docuit.

9. ANACLETVS Pontifex & Martyr epiſtol. II. ad vniuerſos Epiſcopos Italiæ, cap. 2. In nouo teſtamento, poſt Chriſtũ Dñm à Petro ſacerdotalis cœpit ordo, qa ipſi primo Põtificatus in eccleſia Chriſti datus eſt, dicente Dño ad eum: Tu es (inquit) Petrus, & ſuper hanc Petrã ædificabo Eccleſiã meã, & portæ inferi non ꝑualebunt aduerſùs eam: & tibi dabo claues regni cælorũ. Hic ergò ligandi atq; ſoluendi poteſtatẽ primus accepit à Dño, primusq; ad fidẽ populũ virtute ſuæ ꝑdicationis adduxit. Cęteri verò Apoſtoli cum eodem pari cõſortio honorẽ & poteſtatẽ acceperũt, ipſumq; principẽ eorũ eſſe voluerunt. Qui etiã, iubente Dño, in toto orbe diſperſi euangelium ꝑdicauerũt: Ipſis quoq; decedentibus, in locũ eorũ ſucceſſerũt Epiſcopi, quorũ ordinatio ꝑfacto fieri debet ordine & modo: quos qui recipit & verba eorũ, Deũ recipit: qui aũt eos ſpernit, eũ à quo miſſi ſunt, & cuius funguntur legatiõe, ſpernit, & ipſe indubitãter ſpernetur à Dño. Vidẽtes aũt ipſi Apoſtoli meſſem eſſe multã, & operarios paucos, rogauerũt Dñm meſsis, vt mitteret oparios in meſſem ſuã. Indè electi ſunt ab eis ſeptuagintaduo diſcipuli, quorum typũ gerunt presbyteri, atq; in eorum locum ſunt conſtituti in eccleſia.

Matth. 16.

Matth 10. Marci vltimo

Epiſcopi apoſtolis ſucceſſere.

Luc 10.

Matth. 9. Luc. 10.

Septuagintaduorũ diſcipulorũ locũ tenẽt presbyteri.

IDEM Anacletus pōtifex epiſtola tertia ad omnes Epiſcopos & Sacerdotes, capite primo: Sacerdotum ordo bipartitus eſt, & ſicut Dominus illum conſtituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apoſtolos eſſe electos & conſtitutos, & poſteà per diuerſas prouincias ad prædicandum diſperſos. Cùm verò meſsis cœpiſſet creſcere, videns paucos eſſe operarios, ad eorum adiumentum ſeptuagintaduos eligi præcepit diſcipulos. Epiſcopi verò, Domini Apoſtolorum: Presbyteri quoque, ſeptuagintaduorum diſcipulorum locum tenent.

Bipartitus ordo Sacerdotum. *Luc 10.*

1. B HIERONYMVS in epiſtola quinquageſimaquarta ad Marcellani aduersùs Montanum: Apud nos Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent: apud eos Epiſcopus tertius eſt.

Apoſtolorũ locũ Epiſcopi tenent.

2. CYPRIANVS libro quarto, epiſtola nona ad Florentium ſeu Puppianum: Chriſtus dicit ad Apoſtolos, ac per hoc ad omnes præpoſitos, qui Apoſtolis vicaria ordinatione ſuccedunt: Qui vos audit, me audit & cæt. Indè enim ſchiſmata & hęreſes obortæ ſunt & oriuntur, dum Epiſcopus qui vnus eſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur &c.

Luc. 10. *Apoſtolis vicaria ordinatiōe ſuccedūt Epiſcopi.*

3. IDEM libro tertio, epiſtola nona ad Rogatianum: Meminiſſe Diaconi debēt, quoniã Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos & p̄poſitos Dn̄s elegit: diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cælos, Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatus ſui & eccleſiæ miniſtros. Quòd ſi nos aliquid audere contra DEVM poſſumus, qui Epiſcopos facit: poſſunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt.

Epiſcopi in Apoſtolis electi. *Act. 6.*

4. IGNATIVS in epiſtola ad Philadelphienſes: Principes ſubditi eſtote Cæſari, milites principibus, Diaconi presbyteris, vt ſacrorum adminiſtratoribus. Presbyteri verò & diaconi, atq; omnis clerus ſimul cum omni populo, & militibus atque principibus, ſed & Cæſares, obediant epiſcopo. Epiſcopus verò Chriſto, ſicut Patri Chriſtus: & ità vnitás per omnia ſeruatur.

Epiſcopo oēs obediant.

5. AVGVSTINVS in pſalmum quadrageſimumquartum: Quid eſt, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij? Patres miſsi ſunt Apoſtoli, pro apoſtolis filij nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodiè enim Epiſcopi qui ſunt per totum mundum, vndè nati ſunt? Ipſa Eccleſia patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in ſedibus patrum. Non ergò te putes deſertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia nō vides illos per quos nata es: De prole tua tibi creuit paternitas: Pro patribus nati ſunt tibi filij.

Pro apoſtolis cōſtituti ſunt Epiſcopi. *Pſal. 44.*

1. C LEO

1. C LEO epiſtola octogeſimaoctaua ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, enumeratis officijs Epiſcoporum: Hæc, inquit, omnia illicita ſunt Chorepiſcopis, qui ad exemplum & formam ſeptuaginta diſcipulorum eſſe noſcuntur, vel presbyteris qui eandem geſtāt figuram: quoniam quanquàm conſecrationem habeant, pontificatus tamen apicem non habent. Quæ omnia ſolis deberi ſummis pontificibus authoritate canonum præcipitur, vt per hoc & diſcretio graduum, & dignitatis faſtigium ſummi Pontificis demonſtretur. Presbyteri formā habēt 70. diſcipulorum.

2. INNOCENTIVS tertius libro primo de myſterio altaris ſiue de myſterijs Euangelicæ legis ac ſacramenti Euchariſtiæ, capite ſexto: In nouo teſtamento Chriſtus ipſe maiores & minores ſacerdotes inſtituit, ſcilicet duodecim Apoſtolos, & ſeptuagintaduos diſcipulos, quos præmittebat binos in omnem ciuitatem & locum quò erat ipſe venturus. Sicut enim Pontifices ſummos Moyſes regendis populis in lege præfecit, ſed ad eorum ſocietatis & operis adiutorium, ſequentis ordinis viros & ſecundæ dignitatis elegit. (Nam in Eleazaro & Ithamar filijs Aaron paternæ transfudit plenitudinis abundantiam, vt ad hoſtias ſalutares & frequentioris officij ſacramenta, miniſterium ſufficeret ſacerdotum. Et in eremo per ſeptuaginta virorum prudentium mentes Moyſi ſpiritum propagauit. Quibus ille vſus in populo, innumerabiles multitudines facilè gubernaret) Sic & Chriſtus Apoſtolis ſuis diſcipulos addidit, quibus illi ſuis prædicationibus totum orbem impleuerunt. Apoſtolorum itaque vices, maiores obtinent ſacerdotes, id eſt, Epiſcopi: Diſcipulorum verò, minores, id eſt, Presbyteri. Maiorū & minorū Sacerdotū inſtitutio. Exo. 28. & 29. Num. 11.

1. D CONCILIVM Carthaginenſe quartum, canone ſexto & ſequentibus, vt ſuprà, hac quæſtione, A. 1.

2. ISIDORVS Hiſpalenſis libro ſecundo de Officijs Eccleſiaſticis, capite vndecimo: Lectorum Ordo formam & initium à Prophetis accepit. Sunt lectores qui verbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, nè ceſſes: quaſi tuba exalta vocē tuam. Iſti quippe dum ordinantur, primùm de eorum conuerſatione Epiſcopus verbum facit ad populum. Deniq; coram plebe tradit eis codicem apicum diuinorum ad Dei verbum annunciandum. Qui autem ad huiuſmodi promouetur gradum, iſte erit doctrina & libris imbutus, ſenſuumq; ac verborum ſcientia ornatus, ità vt in diſtinctionibus ſententiarum intelligat vbi finiatur iunctura, vbi adhuc pendeat oratio, vbi ſententia extrema claudatur &c. Lectores. Eſaiæ 58.

IBIDEM capite decimotertio: In primo ordine & miniſterio Eccleſię eſſe Exorciſtas ſecundùm officia, quæ in templo Salomonis erãt diſpoſita, quæq́ poſteriùs ſunt ab Eſdra diſpartita, inuenimus: eosq́ quos Eſdras actores memorat templi, nunc eſſe Exorciſtas in Eccleſia Dei &c. Hi cùm ordinantur, ſicut ait Canon, accipiunt de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, accipientes poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſiue baptizatos ſiue catechumenos.

Exorciſtæ. 1. Eſdræ. 2. 4. Carth. c. 7.

ITEM capite decimoquarto: Oſtiarij ſunt, qui in veteri teſtamẽto ianitores templi vocabantur, qui pręerant portis templi Hieruſalem, quiq́ ordinati per vices ſua omnia interiora templi vel exteriora cuſtodiebãt. Hi deniquè inter ſanctũ & iniquũ diſcernẽtes, eos tãtùm in Eccleſia, qui ſunt fideles, recipiunt. Intrare enim templum niſi per eos nõ poſſumus: habent enim in poteſtate tam bonos recipiendi, quàm reijciendi indignos.

Oſtiarij. 1. Paral. 23. & 2. Para. 8. & 23.

IDEM libro ſeptimo Etymologiarum, capite duodecimo: Acolyti Græcè, Latinè ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quãdò legendum eſt euangeliũ aut ſacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis & deportantur, nõ ad effugandas tenebras, dum ſol eo tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitię demonſtrandũ, vt ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtẽdatur, de qua in euãgelio legitur: Erat lux vera, q̃ illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mundum.

Acolyti. Ioan. 1.

3. RABANVS Maurus Archiepiſcopus Mogũtinus lib. primo de inſtitutiõe Clericorũ, capite nono: ἀκόλυθοι Gręcè, Latinè ceroferarij dicuntur à deportãdis cereis &c. vt Iſidorus: Quorũ typum præferebãt illi, qui Dñi mandato in tabernaculo lucernas quotidiè accendebant ſuper candelabrum poſitas.

Acolyti. Leuit. 24.

IDEM capite decimo: ἐξορκίσαι, ex Græco in Latinum, Adiurantes ſeu increpantes vocantur. Inuocant ſuper Catechumenos, vel ſuper eos qui habent ſpiritum immundum, nomen DOMINI IESV, adiurantes per eum vt egrediatur ab eis. Refert Ioſephus regem Salomonem excogitâſſe, ſuam'que gentem docuiſſe modos exorciſmi, id eſt, adiurationis, quibus immundi ſpiritus expulſi ab homine, vlteriùs reuerti non ſunt auſi. Teſtatur & de eis liber Actus Apoſtolorum, ità dicens: Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare nomen DOMINI IESV, & cætera, vt Iſidorus.

Exorciſtæ. Lib. 8 antiqt. Iudaicarũ, c. 2. Act. 19.

ITEM capite vndecimo: Lectores à legendo, Pſalmiſtæ à pſal-

mis canendis vocati. Illi prædicant populis quid ſequantur: iſti canunt, vt excitent ad compunctiones animos audientium. Et paulò pòſt: Lectorum ordo formam & initium à Prophetis ſumpſit.Sunt ergò lectores qui verbum DEI prædicant,quibus dicitur: Clama,nè ceſſes,&c.vt Iſidorus. Lectores Eſaiæ 58.

ET capite duodecimo:Oſtiarij ſunt,qui & æditui & Ianitores in lege dicebantur. Hi apud Hebræos in Veteri Teſtamento electi ſunt ad cuſtodiam templi, qui'que ordinati,per vices ſuas omnia interiora templi vel exteriora cuſtodiebant, vt non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem Oſtiarij, quòd præſint oſtijs templi: ipſi enim tenentes clauem, omnia intùs ex vtraque parte cuſtodiunt,atque inter bonos & malos habentes iudicium,fideles recipiunt,reſpuunt infideles. Oſtiarij. 2.Paral.8.

4. CONCILIVM Aquiſgranenſe primum ſub Ludouico Pio, capite ſecundo: Oſtiarij ſunt,& cætera, vt Iſidorus capite decimoquarto, vt ſuprà hac quæſtione, D. CAPITE tertio: Lectorum ordo,& cætera,vt Iſidorus capite vndecimo. CAPITE quarto: de Exorciſtis, vt Iſidorus capite decimotertio. * CAPITE quinto: Acolyti Græcè, vt Iſidorus libro ſeptimo Etymologiarum,capite duodecimo,vt ſuprà.

5. CONCILIVM Romanum ſub Syluestro,capite primo: Syluester Epiſcopus Vrbis Romæ,congregans fratres compresbyteros & Coepiſcopos vel Diaconos ſuos ciues Romanos,collegit in gremio ſedis ſuæ ducentos octogintaquatuor Epiſcopos, quibus Auguſtus Conſtantinus vehicula & annonas præſtari præcepit, & alij quiquagintaſeptem Epiſcopi partis Rinocoruris, quorũ chirographus in eorum concilio declaratur, centum quadragintaduo Presbyteri Vrbis Romæ, & diacones ſex,Subdiacones ſex, Acolyti eius concilio facti quadragintaquinque, Exorciſtæ vigintiduo, Lectores vrbis Romæ nonaginta, quorum pręſentes parẽtes audiebant. Notarij eccleſię quatuordecim,qui geſta diuerſorum martyrum ſuſcipientes,ordinatè narrabant. Presbyteri Diacõi Subdiaconi Acolyti Exorciſtæ,Lectores.

6. CAPITE tertio: Poſteà autem fecit gradus in medio ſynodi, vt non Presbyter aduersùs Epiſcopum, non Diaconus aduersùs Presbyterum,non Subdiaconus aduersùs Diaconum, non Acolytus aduersùs Subdiaconum nõ Exorciſta aduersùs Acolytũ, non Lector aduersùs Exorciſtam,nõ Oſtiarius aduersùs Lectorem, nõ Laicus det accuſationem aliquam. Et paulò pòſt: Subdiaconus, Acolytus, Exorciſta, Lector, niſi &c. Oſtiarius reliquis a merat…

7. DE-

7. DEINDE capite ſeptimo: Ità tamen Syluester clara voce dicebat ad coëpiſcopos, vt à Subdiacono vſq; ad Lectoré, omnes ſubditi eſſent Diacono Cardinali vrbis Romæ, in Eccleſia repręſentantes tātùm: Pontifici verò presbyteri, Diaconi, Subdiacones, Acolyti, Exorciſtæ, Lectores in omni loco repræſentātes obſequium, ſiue in publico, ſiue in gremio Eccleſiæ tantùm Pontifici.

Diaconus cardinalis vrbis Romæ. Subdiaconi, Acolyti, Exorciſtæ, Lectores. Lector, Oſtiarius, Acolytus.

8. CAPITE nono: Nullus lector vel Oſtiarius vaſa ſacrata contingeret, nullus acolytus rem ſacratam à presbytero iam alio porrigeret, niſi tantùm ſupportaret, quod ei ſacerdos imponeret ſuo ore benedictum.

Presbyteri ordinatio quō fiebat ætate Auguſtini.

1. E CONCILIVM quartum Carthaginenſe canone tertio: Presbyter quum ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput eius tenente, etiā omnes presbyteri, qui pręſentes ſunt, manus ſuas iuxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant.

Diaconus quomodò ordinatur.

QVARTO: Diaconus quū ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat: quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

Subdiaconus

QVINTO: Subdiaconus quum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de Epiſcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum. De manu verò Archidiaconi, vrceolum cum aqua & mantile & manutergium.

Presbyterorū ordo & officium.

2. ISIDORVS libro ſecundo de Officijs eccleſiaſticis, capite ſeptimo: Presbyterorum Ordo exordium ſumpſit à filijs Aaron, vt dictum eſt: qui enim ſacerdotes vocabantur in veteri teſtamento, hi ſunt qui nunc appellantur presbyteri: & qui nuncupabantur principes ſacerdotum, nunc Epiſcopi nominātur. Presbyteri autem interpretātur ſeniores, quia ſeniores ætate, Græci presbyteros vocāt. His enim ſicut Epiſcopis diſpenſatio myſteriorum Dei cōmiſſa eſt. Præſunt enim Eccleſijs Chriſti, & in confectione diuina corporis & ſanguinis, conſortes cum Epiſcopis ſunt, ſimiliter & in doctrina populorū, & in officio prædicandi. Sed ſola propter authoritaté ſummo Sacerdoti Clericorum Ordinatio & Conſecratio reſeruata eſt, nè à multis eccleſiæ diſciplina vendicata, cōcordiam ſolueret, ſcandala generaret. Nam Paulus Apoſtolus eoſdem presbyteros vt verè Sacerdotes, ſub nomine Epiſcoporum ità aſſeuerat, loquens ad Titū: Huius rei (inquit) gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, quemadmodùm ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habés fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſco-

Quomodo cū epiſcopis cōueniant, & quomodò ab iis differant.

Tit. 1.

Epiſcopum ſine crimine eſſe. Qua ſententia oſtendit presbyterum etiam ſub Epiſcopi nomine taxari. Vndè & ad Timotheum de ordinatiōe Epiſcopi & Diaconi ſcribens, de presbyteris omninò tacuit, quia eos in Epiſcopi nomine comprehendit. Secūdus enim & penè cōiunctus gradus eſt, ſicut ad Philippenſes epiſcopis & Diaconibus ſcribit, cū vna ciuitas plures Epiſcopos habere nō poſsit. Et in Actibus Apoſtolorum presbyteros Eccleſiæ, Hieroſolymam iturus, cōgregauit, quibus inter cætera: Videte, inquit, gregem in quo vos ſpiritus ſanctus Epiſcopos ordinauit. Vndè etiā tales in Eccleſia presbyteros conſtituendos eſſe ſicut Epiſcopos & Apoſtolos, ad Titum loquitur, & canones ipſi teſtātur. Presbyteros autem merito & ſapientia dicit, nō ætate. Nam & Moyſi præcepit Deus, vt eligat presbyteros. Vndè & in Prouerbijs dicitur: Gloria ſenum canicies. Quæ eſt hæc canicies? haud dubiè quin Sapientia, de qua ſcriptum eſt: Canicies hominum prudētia eſt. Cumq; nongentos & ampliùs annos ab Adam vſq; ad Abrahā vixiſſe homines legerimus, nullus alius primus appellatus eſt presbyter, id eſt, ſenior, niſì Abraham: qui multo paucioribus annis vixiſſe conuincitur. Nō ergò propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam presbyteri nominantur. Quod ſi ità eſt, miror cur inſipientes conſtituantur. ET capite octauo: Diaconorum ordo à Leui tribu accepit exordium. præcepit enim Dominus Moyſi, vt poſt ordinatiōem Aaron ſacerdotis, & filiorum eius, rursùs Leui tribus in diuini cultus miniſterijs ordinarentur & conſecrarētur Domino pro omnibus primogenitis, & ſeruirent pro Iſrael coram Aaron & filijs eius in tabernaculo Domini, excubātes in templo die ac nocte, ipſiq; geſtarent arcam & tabernaculum & omnia vaſa eius, & in circuitu tabernaculi caſtra ipſi conſtituerent, & in promouendo tabernaculo ipſi deponerent, rursùs ipſi componerēt. A vigintiquinq; annis & ſupra, in tabernaculo ſeruire mandatum eſt: quam regulam conſtituerunt ſancti Patres & in nouo teſtamento. In Euangelio autem primordia eorum in Actibus Apoſtolorum ità leguntur: Cōuocantes autem duodecim Apoſtoli multitudinem diſcipulorum, dixerunt: Non placet, nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis, &c. Ex hinc iam decreuerūt Apoſtoli, vel ſucceſſores Apoſtolorum, vt per omnes Eccleſias ſeptem Diaconi, qui ſublimiore gradu eſſent cæteris, circa arā Chriſti, quaſi columnæ altaris aſsiſterēt; & nō ſine aliquo ſeptenarij numeri myſterio. Hi ſunt enim, quos in Apocalypſi legimus, ſeptem Angeli tubus canentes: hi ſunt ſeptem candelabra aurea: hi voces tonitruorū.

1. Timo. 3.
Philip 1.
Acto. 20.
Presbyteri vocabulum.
Num. 11.
Prouer. 20.
Sapient. 4.
Ordo Diaconorum.
Num. 3. & 8.
Cōcil 3. Arel. can. 1.
Acto. 6.
Diaconi altari aſsiſtunt.
Apoc. 1. & 8.
Officia reliqua Diaconi.

fff Ipſi

Ipſi enim clara voce in modum præconis admonēt cunctos, ſiue in orando, ſiue in flectendo genua, ſiue in pſallendo, ſiue in lectionibus audiendis: ipſi etiàm vt aures habeamus ad Dominum, clamāt: ipſi quoq; euangelizant: ſine ipſis Sacerdos nomen habet, officium non habet. Nam ſicut in Sacerdote conſecratio, ità in miniſtro diſpenſatio Sacramenti eſt: illi orare, huic pſallere mandatur: ille oblata ſanctificat, hic ſanctificata diſpenſat. Ipſis etiam Sacerdotibus propter præſumptionem non licet de menſa Domini tollere calicem, niſi eis traditus ſit à Diacono. Leuitę inferunt oblationes in altaria, Leuitę componunt menſam Domini, Leuitæ operiunt arcam teſtamenti. Non enim omnes vident alta myſteriorum, quæ operiuntur à Leuitis, nè videant qui videre nō debent, & ſumant qui ſeruare nō poſſunt: quiq; propterea altari albis induti aſsiſtunt, vt cæleſtē vitā habeant, candidiq; ad hoſtias immaculati accedant, mundi ſcilicet corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere miniſtros, qui nullo carnis corrumpantur cōtagio, ſed potiùs eminētia caſtitatis ſplendeant. Quales enim Diaconi ordinentur, Apoſtolus Paulus pleniſsimè ſcribit ad Timotheum. Nam cùm præmiſiſſet de Sacerdotū electione, continuò ſubiunxit: Diaconi ſimiliter irrepræhēſibiles, hoc eſt, ſine macula, ſicut Epiſcopi, pudici vtiq;, id eſt, à libidine continentes: non bilingues, ſcilicet, nè conturbent habentes pacem: non multo vino dediti, quia vbi ebrietas, ibi libido dominatur & furor: non turpe lucrum ſectantes, nè de cæleſti miniſterio lucra terrena ſectentur. Eſt quoq; turpis lucri appetitio, plusq̄ de æternis, de præſentibus cogitare. Poſt hæc autem ſubiecit. Hi aūt probentur primùm, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes. Hi vtiq; ſicut Epiſcopi ante ordinatiōem probari debent, ſi digni ſunt, & ſic miniſtrare. Capite decimo: Subdiaconi qui apud Græcos Hypodiaconi vocantur, in Eſdra inueniuntur, appellanturq; ibi Nathinnæi, id eſt, in humilitate Deo ſeruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in Euangelio Ioannis diuina proditione cōmonitus, Saluatorem meruit confiteri: quiq; etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit, proteſtante Domino ac dicente: Eccè verè Iſraelita, in quo dolus non eſt. Deniq; iſti oblationes in templo Domini ſuſcipiunt à populis, iſti obediunt officijs Leuitarum, iſti quoq; vaſa corporis & ſanguinis Chriſti, Diaconibus ad altariū offerunt. De quibus quidem placuit Patribus, vt quia ſacra myſteria contrectant, caſti ſint, & continentes ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia ſint liberi, iuxta quod illis, Propheta dicente, iubetur: Munda-

Habitus indicat quales eſſe debeant, caſti ſcilicet &c.

1. Timo. 3.

Subdiaconi & eorum officium.

1. Eſd. 8.

Ioan. 1.

Continentia Subdiaconorum.

Eſaiæ 52.

Mundamini qui fertis vaſa Dñi. Hi igitur cùm ordinantur, ſicut Sacerdotes & Leuitæ, manus impoſitionem nõ ſuſcipiunt, ſed patenã tantùm & calicem de manu Epiſcopi, & ab Archidiacono ſcyphum aquæ cum aquamanili & manutergium accipiunt. 4. Carthag. can. 5.

3. RABANVS cap. VI. libri primi de inſti. Clericorũ: Presbyterorũ ordo exordiũ ſumpſit à filijs Aaron &c. vt ſuprà Iſidorus. lib. 2. ca. 7.

ET cap. VII. Leuitæ ex nomine authoris vocati, de nomine Leui Leuitæ exorti ſunt, à quibus in templo Dei myſtici ſacramenti myſteria explebantur. Præcepit enim Dominus &c. vt Iſidorus.

Capite octauo: Hypodiacones Græcè, quos nos ſubdiacones dicimus, qui ideò ſic appellantur, quia ſubiacent præceptis & officijs Leuitarum: Oblationes in templo Dei à fidelibus ipſi ſuſcipiunt, & Leuitis ſupponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnæi vocantur, vt liber Paralipomenon & Eſdrę teſtatur: quod interpretatur, In humilitate Domino ſeruientes &c. vt Iſidorus. Exod. 29.

4. CONCILIVM Aquiſgranenſe capite ſexto: Subdiaconi, q apud Græcos Hypodiaconi vocantur, vt paulò antè Iſidorus. Capite ſeptimo: Diaconorum ordo à tribu Leui accepit exordium, vt ſuprà Iſidorus. Capite octauo: Presbyterorũ ordo exordium ſumpſit, vt idem ſuprà.

5. DAMASVS Põtifex epiſtola quarta de Chorepiſcopis, vbi cùm dixiſſet Chorepiſcopos ſeptuaginta diſcipulorum vice fungi, ità poſtmodùm ſubiungit: Quòd verò eis non liceat ſacerdotes conſecrare, nec Diaconos aut Subdiacones, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere aut ſacrare, nec Eccleſias dedicare, nec chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frõtes ſignare, nec publicè quidẽ in Miſſa quenquã pœnitentem reconciliare, nec formatas epiſtolas mittere, nec populũ benedicere, nec ante epiſcopũ in baptiſterio aut in ſacrario introire, nec pſente Epiſcopo infantẽ tingere aut ſignare, nec pœnitentẽ ſine pręceptione Epiſcopi ſui reconcilare, necnon pſente, niſi illo iubente, ſacramentũ corporis & ſanguinis Chriſti cõficere, nec eo corã poſito populũ docere aut ſalutare, nec plebẽ exhortari: q̃ omnia ſolis pontificibus deberi, tam ex ſuperioribus q̃ ex alijs patrum conſtitutis, aut ſacris canonibus, edocti eſtis. Epiſcoporũ officia alijs Sacerdotibus non coia.

6. ISIDORVS libro ſecũdo de Officijs Eccleſiaſticis, cap. VII. Presbyteris ſicut Epiſcopis diſpẽſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt enim Eccleſijs Chriſti, & in confectione diuina corporis & ſanguinis conſortes cum Epiſcopis ſunt: ſimiliter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi, &c. vt ſuprà, E 2.

7. HIERONYMVS in dialogo aduerſùs Luceferianos,vt ſuprà de Confirmatione,quæſtione ſecunda. B 1.

8. LEO Magnus epiſtola vigeſimaoctaua ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, eadem habet quæ Damaſus, inter cætera ità ſcribens: Quanuìs cum Epiſcopis plurima illis (Chorepiſcopis & presbyteris) miniſteriorum communis ſit diſpēſatio,quædam tamē authoritate veteris legis,quædam nouellis & eccleſiaſticis regulis ſibi ꝓhibita nouerint, ſicut Presbyterorum & Diaconorum aut Virginū conſecratio,ſicut conſtitutio altaris, ac benedictio vel vnctio,&c.

9. CONCILIVM Hiſpalenſe ſecundum canone ſeptimo, de Chorepiſcopis & presbyteris agens: Quanuìs cum Epiſcopis plurima illis &c.vt ſuprà,Leo Pontifex.

10. EPIPHANIVS hæreſi ſeptuageſimaquinta cōtra Aërium, hæreſim eiuſdem exponens: Erat autem ipſi ſermo furioſus magìs quàm humanæ conditionis, & dicebat: Quid eſt Epiſcopus ad presbyterum? nihil differt hic ab illo: vnus enim eſt ordo, & vnus (inquit) honor & vna dignitas. Imponit manus Epiſcopus, ità etiā presbyter. Lauacrum dat Epiſcopus, ſimiliter & presbyter: diſpenſationem cultus diuini facit Epiſcopus, & presbyter ſimiliter. Paulò pòſt cōfutans, ità ait: Dicere, ipſum epiſcopum & presbyterū æqualem eſſe, quomodò erit poſsibile? Epiſcoporum enim ordo patrum generator eſt: Patres enim generat eccleſiæ: Presbyterorū verò non potens generare patres, per lauacri regeneratiōem generat filios eccleſiæ, non tamen patres aut Doctores. Et quomodò poſsibile erat, presbyterum conſtituere non habentem manuum impoſitionē ad eligendum, aut dicere ipſum æqualem eſſe Epiſcopo? Decepit autem prædictum Aërium nugacitas ipſius & æmulatio. Profert autē ad errorem ſuum & eorum qui ipſum audiūt, quòd Apoſtolus ſcribit presbyteris & Diaconis, & non ſcribit Epiſcopis. Et ad Epiſcopū dicit: Nè neglexeris donum quod in te eſt, quod accepiſti per manus presbyterij. Et rursùs in alio loco Epiſcopis & Diaconis ſcribit. Quare eſt, inquit, idem Epiſcopus & Presbyter. Et non nouit ille ꝗ conſequentiæ veritatis ignarus eſt, & hiſtorias profundiſsimas non legit, quòd cùm recēs eſſet prædicatio, ſanctus Apoſtolus pro re nata, velut habebat, ſcripſit. Vbì enim Epiſcopi erant iam conſtituti, ſcripſit Epiſcopis & Diaconis. Non enim omnia ſtatìm potuerunt Apoſtoli conſtituere: Presbyteris enim opùs erat & Diaconis. per hos enim duos Eccleſiaſtica compleri poſſunt. Vbì verò non inuentus eſt quis dignus epiſcopatu, permanſit locus ſine Epiſcopo. Vbì autem

Presbyterū ab Epiſcopo nō diſtingui, hæreſis eſt Aërij

Confutatio huius erroris

Argumenta Aërij refutantur.

1. Timo 4.

Philip. 1.

autem opùs fuit,& erāt digni Epiſcopatu, conſtituti ſunt Epiſcopi. Quum autem multitudo non eſſet, non inuenti ſunt inter ipſos q presbyteri conſtituerentur,& cōtenti fuerunt ſolo Epiſcopo in loco conſtituto. Verùm ſine Diacono impoſsibile eſt eſſe Epiſcopum. Et curam adhibuit ſanctus Apoſtolus, vt Diaconi eſſent Epiſcopo propter miniſterium. Sic eccleſia accepit complementa diſpenſationis,ſic illo tempore erant loci. Nam ſingulę res nō ab initio omnia habuerunt,ſed progreſſu temporis ea quæ ad neceſſariorum perfectionem requiruntur,parabantur, &c. Nota.

F. AMBROSIVS in caput quartum epiſtolæ ad Epheſios, in ea verba: Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c. Apoſtoli epiſcopi ſunt. Prophetę verò,explanatores ſunt ſcripturarum,quāuis inter ipſa primordia fuerint Prophetæ,ſicut Agabus,& quatuor virgines prophetantes,ſicut continetur in Actis Apoſtolorum, ſed propter rudimenta fidei commendanda: Nunc autem interpretes Prophetæ dicuntur. Euangeliſtæ,Diaconi ſunt,ſicut fuit Philippus. Nam quanuis non ſint ſacerdotes,euangelizare tamen poſſunt ſine cathedra,quemadmodùm & Stephanus & Philippus memoratus. Paſtores poſſunt eſſe Lectores,qui lectione ſaginent populum audientem: quia non in pane tantùm viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Magiſtri verò Exorciſtæ ſunt, quia in Eccleſia ipſi compeſcunt & verberant inquietos: ſiue ij qui lectionibus imbuendi,infantes ſolebāt imbuere,ſicut mos Iudæorum eſt, quorum traditio ad nos tranſitum fecit,quæ per negligentiam obſoleuit. Inter iſtos poſt epiſcopum plus eſſe intelligitur,qui propter reſeratum occultum ſcripturarum ſenſum prophetare dicitur, præſertim quia futuræ ſpei verba depromit. Qui ordo nunc poteſt eſſe presbyteri. Nam in Epiſcopo omnes ordines ſunt: quia primus ſacerdos eſt,hoc eſt,princeps eſt Sacerdotum,& Propheta & Euangeliſta,& cętera adimplenda officia Eccleſiæ in miniſterio fidelium. Tamen poſtquàm omnibus locis Eccleſiæ ſunt conſtitutæ, & officia ordinata:aliter compoſita res eſt,quàm cœperat. Primùm enim oēs docebant,& omnes baptizabant, quibuſcunq; diebus vel temporibus fuiſſet occaſio. Nec enim Philippus tempus quæſiuit aut diem quo eunuchum baptizaret, neq; ieiunium interpoſuit. Neq; Paulus & Silas tempus diſtulerūt, quo Optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Neq; Petrus Diaconos habuit,aut diem quęſiuit quandò Cornelium cum omni domo eius baptizauit, nec ipſe, ſed iuſsit fratribus qui cum illo iérant ad Cornelium ab Ioppe. Adhuc

Accōmodat locum Pauli ad miniſtros diuerſorum ordinum. Actor. 21. Actor. 21. Actor. 6 & 8. Actor. 7. Matth 4. Differentia naſcentis & iā propagatæ Eccleſiæ. Actor. 8. Actor. 16. Actor. 10.

enim præter ſeptem diaconos nullus fuerat ordinatus. Vt ergò creſceret plebs & multiplicaretur, omnibus inter initia conceſſum eſt, & euangelizare, & baptizare, & ſcripturas in Eccleſia explanare. At vbi autem omnia loca circumplexa eſt eccleſia, cõuenticula conſtituta ſunt, & rectores, & cætera officia in Eccleſijs ſunt ordinata, vt nullus de clero auderet, qui ordinatus non eſſet, præſumere officiũ, quod ſciret non ſibi creditum vel conceſſum: & cœpit alio ordine & prouidentia gubernari Eccleſia: quia ſi omnes eadem poſſent, irratiõabile eſſet, & vulgaris res & viliſsima videretur. Hinc ergò eſt, vndè nunc neq; Diaconi in populo prædicant, neq; Cleri vel Laici baptizant, neq; quocunq; die credentes tinguntur, niſi ægri. Ideò nõ per omnia conueniunt ſcripta Apoſtoli, ordinationi quæ nunc in Eccleſia eſt, quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta.

Nota.

V

Quomodò veteres patres de hoc Sacramento ſcribunt?

A De hoc Auguſtinus Doctor verè Catholicus, ſuam & Eccleſiæ ſententiam [a] his verbis manifeſtè declarat: Quòd inſufflâſſe in diſcipulos Dominus legitur poſt dies paucos reſurrectionis ſuæ, & dixiſſe, [b] *Accipite Spiritum ſanctum*, Eccleſiaſtica poteſtas collata intelligitur eſſe. Quia enim omnia in Traditione Dominica per Spiritum ſanctum aguntur, idcircò cùm regula eis & forma traditur huius diſciplinæ, dicitur eis: *Accipite Spiritum ſanctum.* Et quia verè ad ius Eccleſiaſticum pertinet, ſtatìm ſub-

a Lib. quæſtion. 93. veteris & noui Teſtamenti. Vide & lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani ca. 13.

b Ioan. 20. f

ſubiecit, dicens: Cuius tenueritis peccata, tenebuntur: & cuius remiſeritis, remittentur ei. Inſpiratio ergò hæc, gratia quædam eſt, quæ per traditionem infunditur Ordinatis, per quam cõmendatiores habeantur. Vndè Apoſtolus dicit ad Timotheum: [c] Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum presbyteri. Semel ergò fieri oportuit, vt de cætero. Traditio iſta nõ ſine dono Spiritusſancti eſſe crederetur. Hucuſquè Auguſtinus.

[c] 1. Tim. 4. d

B Extant & Apoſtolorum Canones, in quibus hoc modo [d] ſtatuitur: Epiſcopus à duobus aut tribus Epiſcopis ordinetur: Presbyter ab vno Epiſcopo ordinetur: ità Diaconus & reliqui Cleri. Tùm [e] infrà: Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor ſacram Quadrageſimam non ieiunauerit, quartam feriam, aut paraſceuen, (hanc ſextam feriam nunc dicimus) Ordine mouetor, niſi fortè infirmitas corporis impediat.

[d] Cano 1. & 2

[e] Cano. 68.

Vide inſignes canones diſtinctiõe 59. & ſequentib.

C Caius [f] verò ante annos M. CCC. Pontifex & Martyr illuſtris, hos ipſos gradus & Ordines ſigillatim recenſet, quum ait: Si quis Epiſcopus eſſe meruerit, primò Oſtiarius, deindè

[f] In epiſt. ad Felicem. Vide & Damaſum in Pontificali de eod. Caio.

Lector,

Lector,pòſt Exorciſta, deindè ſacretur Acolytus: dehinc verò Subdiaconus, Diaconus, & poſteà presbyter: exindè, ſi meretur, Epiſcopus ordinetur.

h lib. 4. epiſt. 2. Sozimus epiſt. 1 ad Heſychium.

D Laudat igitur [h] Cyprianus Cornelium Epiſcopum, ac bonis omnibus tum in Clero, tum in populo eundem laudabili prædicatione commendari ſcribit: quia non ad Epiſcopatum ſubitò peruenit, ſed per omnia Eccleſiaſtica officia promotus, & in diuinis adminiſtrationibus, Dominũ ſæpè promeritus, ad Sacerdotij ſublime faſtigium cunctis Religionis gradibus aſcendit: tum deindè Epiſcopatum ipſum nec poſtulauit, nec voluit, nec vi inuaſit: ſed quietus, modeſtus, caſtus, humilis, verecundus, demùm & coactus excepit.

a De Eccleſ. hierar. cap 5. & ad Demophilum. b Epiſtola 2. c Ad Antiochenſes.

E Quos igitur Ordines vetus & Apoſtolica probauit Eccleſia, ſicut [a] Dionyſij, [b] Anacleti, [c] Ignatijque ſcripta declarant, quos ætas etiàm omnis complexa poſterior, eos præſens Eccleſia non poteſt ſanè non conſeruare atque defendere.

PATRES.

1. A AVGVSTINVS libro quæſtionum veteris & noui Teſtamenti, quæſtione nonageſimatertia: Quòd inſufflâſſe in diſcipulos Dominus legitur, &c. vt in textu.

IDEM Auguſtinus libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, capite decimotertio, vt ſuprà quæſtione prima, A 1.

1. B CANON primus Apoſtolorum: Epiſcopus à duobus, &c.

2. CA-

2. CANON ſecundus: Presbyter ab vno Epiſcopo ordinetur, & Diaconus,& reliqui Clerici.

3. CANON ſexageſimusoctauus: Si quis epiſcopus aut presbyter,&c.vt in textu.

4. APVD Gratianum diſtinctione quinquageſimanona citatur VRBANVS Papa, qui ſtatuit vt ad ſacerdotale officiũ nullus, niſi per ſingulos gradus approbatus,accedat.Item GREGORIVS: Nè cuiuslibet meriti laicus ad ſummũ ſacerdotium adſpiret.Prætereà CAELESTINVS primus epiſtola ſecunda ad Epiſcopos Galliæ: Vt nõ adſpiret ad ſummũ ſacerdotium,qui eccleſiaſticis diſciplinis non ſit imbutus. Quõ[?]& qui ad eccleſiaſticos Ordines promouendi.

ET diſtinctione ſexageſima adducitur Concilium Vrbani Papæ celebratum Aluerniæ:vbì ſtatuitur,vt Archipresbyter,vel decanus, vel Diaconus,aut Archidiaconus non niſì qui diaconus aut Presbyter ſit,ordinetur.Deindè citatur CALIXTVS Papa,à quo decretum eſt,vt nullus in Præpoſitum vel Archiepiſcopum,vel archipresbyterum, vel Archidiaconum, niſì Presbyter vel Diaconus ordinetur.Vtrunque teſtimonio Innocentij ſecundi etiam confirmatur. Citatur & VRBANI Papę decretum, vt non eligatur in epiſcopũ, niſì in ſacris ordinibus conſtitutus.

DISTINCTIONE ſexageſimaprima citatur Gregorius Magnus in epiſtola ad Brunichildem Reginam Francorum,quæ habetur libro ſeptimo,capite centeſimo decimotertio, quo declaratur, Sacerdotes ex laicis ſubitò non ordinandos.

ITEM Hormiſda in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ:Quales debeant eſſe qui ordinantur,& quibus gubernacula Eccleſiæ committuntur. Citatur etiam INNOCENTIVS primus ex epiſtola duodecima ad Aurelium,vbì ſic ait: Miſerum eſt,eum fieri magiſtrum qui nunquàm fuit diſcipulus: eumq́ ſummum ſacerdotem fieri,q in nullo gradu vnquàm obſequutus fuerit ſacerdoti. Item LEO Magnus in epiſt.ad epiſcopos Aphricę,vt ſuprà q̃ſtione tertia,C. 1.

Item CONCILIVM Laodicenſe canone duodecimo, non eſſe eligendos ad epiſcopatum, niſì quos probabilis vita commendat.Prætereà CAELESTINVS primus epiſtola tertia,capite ſecundo,ad omnes orthodoxos: Rursùs ex Leone,rudibus & imperitis gubernacula eccleſię committenda non eſſe.Vide ibidèm plura.

DISTINCTIONE ſexageſimaſecũda & ſexageſimatertia agitur de electione Eccleſiaſticorum: Diſtinctione verò ſexageſimaquarta, ſexageſimaquinta,& ſequẽtibus agitur de eorũ ordinatiõe.

1. C CAIVS Pontifex & Martyr in epiſtola ad Felicem Epiſcopum: De Epiſcoporum verò & Presbyterorum, Diaconorumq; & ſequentiũ clericorum ordinationibus, ſanctos Apoſtolos & ſucceſſores eorum, & præcipuè Anacletum & prætereà alios, ſufficienter ſtatuiſſe cognoſcimus, & idcircò non eſt neceſsè, nunc replicari, niſi quod illi non ſtatuerunt. Illud tñ nos ſtatuentes, vobis & omnibus ſeruare mandamus, vt ad ordines eccleſiaſticos ſic aſcẽdant in eccleſia, qui ordinari merẽtur, id eſt, ſi quis epiſcopus eſſe meretur, ſit primò Oſtiarius, deindè lector, &c. vt ſuprà in textu.

2. DAMASVS in Pontificali: Caius conſtituit, vt omnes ordines in Eccleſia ſic aſcenderent: Si quis Epiſcopus fieri meretur, &c. vt in textu.

1. D CYPRIANVS libro quarto, epiſtola ſecunda ad Antonianum, vt in textu.

2. SOZIMVS Pontifex epiſtola prima ad Heſychium epiſcopũ Salonitanum: Hoc autẽ ſpecialiter & ſub prædeceſſoribus noſtris, & nupèr à nobis interdictum conſtat, nè quis penitùs contra patrũ præcepta, qui Eccleſiaſticis diſciplinis imbutus per ordinem non fuiſſet, & temporis approbatione diuinis ſtipendijs eruditus, nequaquàm ad ſummum eccleſiæ ſacerdotiũ adſpirare præſumeret: & non ſolùm in eo ambitio inefficax haberetur, verumetiam in ordinatores eius, vt carerent eo ordine, quem ſine ordine contra præcepta patrum crediderant præſumendum. Et paulò pòſt: Obſiſtite talibus ordinationibus, obſiſtite ſuperbiæ & arrogantiæ venienti. Tecum faciunt pręcepta patrum, tecum Apoſtolicę ſedis authoritas. Si enim officia ſecularia principem locum, non veſtibulũ actionis ingreſsis, ſed per plurimos gradus examinatis, temporibus deferunt: quis ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, vt in cæleſti militia, quę propenſiùs ponderanda eſt, & ſicut aurum repetitis ignibus exploranda, ſtatìm dux eſſe deſideret, cùm tyro antè non fuerit: & priùs velit docere, quàm diſcere. Aſſueſcat in Dñi caſtris, in Lectorũ primitùs gradu diuini rudimẽta ſeruitij: nec illi vile ſit, exorciſtã, Acolytũ, Subdiaconũ, Diaconũ ꝑ ordinẽ fieri: nec hoc ſaltu, ſed ſtatutis maiorũ ordinatiõe tẽporibus. Iã verò ad Presbyterij faſtigium talis accedat, vt & nomẽ ætas impleat, & meritũ ꝓbitatis ſtipẽdia anteacta teſtẽtur. Iure indè ſummi põtificis locũ ſperare debebit. Et paulò pòſt: Hęc aũt in ſingulis gradibus obſeruãda ſunt tẽpora. Si ab infantia eccleſiaſticis miniſterijs nomẽ dederit, inter Lectores vſq; ad vice ſimũ ętatis annũ, cõtinuata obſeruatione ꝑduret.

Vide & Syricium epi. 1. ad Hymeriũ Tarraconenſem cap. 9. & ſeq.

Paulatim ad altiores gradus aſcẽdendum.

Ordinum gradus.

Quot annis olim in ſingu

Sa

Si Maior iam & grandæuus acceſſerit, ità tamen, vt poſt baptiſmum ſtatim ſe diuinæ militiæ deſideret mancipari, ſiue inter Lectores, ſiue inter Exorciſtas quinquennio teneatur: exindè Acolytus, vel Subdiaconus quatuor annis: & ſic ad benedictionem diaconatus (ſi meretur) accedat: in quo ordine quinque annis, ſi inculpatè ſe geſſerit, hærere debebit. Exindè ſuffragantibus ſtipendijs per tot gradus datis propriç fidei documentis, Presbyterij ſacerdotium poterit promereri. De quo loco (ſi eò illum exactior ad bonos mores vita perduxerit) ſummum pontificatum ſperare debebit. Hac tamen lege ſeruata, vt neque digamus, neque pœnitens, neque viduæ maritus, ad hos gradus poſsit admitti. Sanè, vt etiam defenſores eccleſiæ qui ex laicis fiunt, ſupradicta obſeruatiõne teneãtur, ſi meruerint eſſe in ordine clericatus.

lis ordinibus hærebatur.

Bigami aut viduarum mariti, non ſunt promouẽdi.

1. E DIONYSIVS Areopagita libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite quinto: Præſul igitur vbi ſacrandus offertur, vtroque genu poſito ante altare, ſupra caput habet à Deo tradita Euangelia, manumq́ Pontificis: atque hoc modo à conſecrante Pontifice caſtiſsimis imprecationibus conſummatur. Sacerdos verò coram ſancto altari, ponens vtrunque genu, in capite habet pontificis dexteram, & in hunc modum à ſacrante præſule ſanctiſsimis inuocationibus cõſecratur. At verò miniſter altero tantùm coram ſanctis altaribus poſito genu, ſacrantis ſe pontificis dexteram in capite præfert, atque ab eo perficitur precationibus ad eam rem accommodatis. Cuilibet autem ipſorum à benedicẽte põtifice crucis imprimitur ſignum, & per ſingulos ſacra prędicatio nominis, cõſummansq́ conſalutatio fit, cunctis ſacri ordinis viris, ipſoq́ ſacratore pontifice eum ſalutantibus, qui ad aliquem ſacrorum (quos diximus) ordinum ea fuerit conſecratione promotus.

Modus cõſecrandi epiſcopos, Sacerdotes & reliquos miniſtros tẽpore Dionyſ.

2. IDEM epiſtola octaua ad Demophilũ monachũ: Neque enim ſancta ſanctorũ ſimpliciter oĩbus ſunt inacceſſa: verùm his appropinquat magìs pontificum ſacra diſtinctiò, deindè ſacerdotũ ordo, quos deincèps & miniſtrorũ ſequitur gradus. Porrò ijs qui cultores ſunt ordinati, adytorũ portę ſegregatę ſunt, iuxta quas & initiantur & adſtant, non ad cuſtodiam, ſed vt ordinem recognoſcant ſuum, ſuntq́ ipſi populo propinquiores, quàm hi qui ſacra adminiſtrant, & quàm populus ipſis quoquè ſacerdotibus magìs accedentes. Vndè & ſacrorum ſanctus ordo, ſacerq́ principatus, eos diuina percipere ſacrè inſtituit: alijs quidem qui intrà adytorum valuas ſunt, ſacrorum adminiſtrationem concedens. Nam hi qui diuinum (vt ex-

Ordines eccleſiaſtici.

preſsiùs dixerim) altare circunſtant, diuina intuentur, atque audiũt apertè ſibi reuelata: procedentesq́ benigniſsimè ad exteriora ſacrorum velaminum, ſubiectis cultoribus & ſacro populo, & ijs qui purgentur ordinibus, ſacra myſteria pro meritis pandunt.

3. ANACLETVS pontifex & martyr epiſtola ſecũda ad omnes Epiſcopos ac reliquos CHRISTI ſacerdotes, ſcribit de bipartito ordine ſacerdotum: de ordinatione & conſtitutione Epiſcoporum ac presbyterorum: de diſcretione Epiſcoporum & ciuitatum, quæ aliqua ex parte ſuprà annotata ſunt, quæſt. 2. C.

4. IGNATIVS in epiſtola ad Antiochenos, vt ſuprà quæſtione quarta, A. 4.

VI

Quis eſt ordo in Eccleſia magis celebratus?

Presbyterorum Ordo, ſiue Sacerdotium: de cuius ingẽti ſemperq́; reuerenda dignitate Chryſoſtomus & Ambroſius libros integros ediderũt. De quo magnus etiam ille Ignatius,[a] ſacerdotium, inquit, ſumma eſt om̃ium honorum, qui in hominibus conſiſtunt: quod ſi quis inhonorauerit, Deum inhonorat, & Dominum IESVM CHRISTVM primogenitum totius creaturæ, & ſolum natura principem Sacerdotem Dei. Sic ille. Quin & dilucidè teſtatur Diuinum oraculum:[b] *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt. Et rursùs:*[c] *Qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael, cunctusq́; populus audiẽs timebit, vt nullus deincèps intumeſcat ſuperbia.* Hinc

a Epiſtol. ad Smyrnenſes. Vide & Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdo. Item homil. 4 & 5. de verbis Eſa. Vidi Dominum.

b Malach. 2. b Aggæi 2. b Gregor. curæ paſt. pa. 2. c. 4.

c Deut. 17. c. 2. Et Cypr. li. 1. epi. 3. & lib. 3. epiſt. 9 Greg. lib. 12. epi. 31. ad Felicem.

Hinc & Apoſtolus iubet: [d] *Aduersùs presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* Idque ad Timotheum Epheſiorum epiſcopum ſcribitur, ſicut & illud iam antè citatum: [e] *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.* d 1.Tim. 5. d Vide 2. epiſtol. Fabiani. e 1.Tim. 5. e

SCRIPTVRAE.

MALACHIAE ſecundo capite: Labia ſacerdotis &c. vt in textu.

AGGAEI ſecundo: Interroga ſacerdotes legem.

DEVTERON. decimoſeptimo, & prioris ad Timoth. quinto, vt in textu.

PATRES.

1. IGNATIVS in epiſtola ad Smyrnenſes, vt in textu. & ſuprà de præceptis Eccleſ. quæſt. duodecima, A. 4.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Sacerdotium ipſum in terra quidem peragitur, ſed in rerum cæleſtiũ claſſem ordinemq́ referendum eſt. Atque id perquàm meritò: quippe non mortalis quiſquam, non Angelus, non Archangelus, non alia quæuis creata potentia, ſed ipſe paracletus ordinem huiuſmodi diſpoſuit: qui mortalibus hominibus etiamnũm in carne manentibus author fuit, vt angelorum miniſterium animo conciperẽt. Idcircò neceſsè eſt Sacerdotem ſic eſſe purum, vt ſi in ipſis cælis collocatus inter cæleſtes illas virtutes medius ſtaret. Et paulò pòſt: Nam ſi quis conſideret, quantum id ſit myſterium, vt is ſcilicet qui homo ipſe ſit, carne ac ſanguine etiamnùm conſtans, ijsq́ inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri propior queat: tum probè intelliget, quanto ſacerdotes honore, quãta dignitate ſpiritusſanctigratia dignata fuerit: operantibus enim illis, tum ſacra hæc quæ dico, initiantur perficiunturq́: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipſa ad dignitatis ſalutisq́ noſtræ rationem ſpectant. Etenim qui terram incolunt atque in ea verſantur, ijs commiſſum eſt, vt ea quę in cælis Sacerdotij dignitas.

lis ſunt, diſpenſent: ijs datum eſt, vt poteſtatem habeant, quam Deus Optim. neque Angelis, neque Archangelis datam eſſe voluit: neque enim ad illos dictum eſt: Quęcunque alligaueris in terra, erunt alligata & in cęlo: & quæcunque ſolueris in terra, erunt ſoluta & in cęlo. Habent quidem & terreſtres principes vinculi poteſtatem, verùm corporum ſolùm. Id autem quod dico ſacerdotum vinculum, ipſam etiam animam contingit, atque ad cælos vſq; peruadit: vſqueadeò, vt quęcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus cõfirmat. Etenim quidnam hoc aliud eſſe dicas, niſi omnem rerum cæleſtium poteſtatem illis à Deo conceſſam? Quorumcunq; enim, ait, peccata retinueritis, retenta ſunt. Quęnam, obſecro, poteſtas hac vna maior eſſe queat? Pater omnifariam filio poteſtatem dedit: cæterùm video ipſam eandem omnifariam poteſtatem à DEO filio illis traditam. Nam quaſi iam in cælum tranſlati, ac ſupra humanam naturam poſiti, atque noſtris ab affectibus exempti, ſic illi ad principatum iſtum perducti ſunt. Et paulò pòſt: Inſania enim manifeſtaria, deſpicere tantum iſtum principatum, ſine quo neque ſalutis, neque promiſſorum bonorum compotes fieri poſsimus. Nam ſi non poteſt quis in regnum cęlorum ingredi, niſi per aquam & ſpiritum regeneratus fuerit, &cæt. Qui non manducat carnem Domini & ſanguinem eius non bibit, æterna vita priuatur: omnia autem hæc haud aliter quàm per ſacroſanctas illas manus perficiuntur, manus, inquam Sacerdotum: qui fiet, vt citra illarum opem aut gehennæ ignem euitare quis poſsit, aut repoſitæ in cælo coronæ præmia aſſequi? Hi enim ſunt, hi ſunt, inquam, quibus tum concreditę ſunt ſpirituales parturigines, tum etiam baptiſmatis partus à DEO eſt commiſſus: per hos ipſos CHRISTVM induimus, vnà cum DEI filio ſepelimur, beatæ carnis illius membra efficimur: quo nomine ſacerdotes meritò non modò plùs vereri debemus, quàm vel Principes vel Reges, verumetiam maiori honore quàm parentes proprios honeſtare. Hi enim ex ſanguinibus & voluntate carnis nos genuerunt: illi verò authores nobis ſunt natiuitatis eius quam à DEO habemus, beatę regenerationis illius, libertatis veræ, atque adeò adoptionis eius, qua nos per gratiam filij DEI ſumus effecti. Corporis lepram purgare, ſeu veriùs dicam, haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Iudæorum ſacerdotibus ſolis licebat: neque neſcis, quanta cum ambitione, quanto

Matt. 16. & 18.

Matt. 28.

Ioan. 3.

Ioan. 6.

Rom. 7.

Sacerdotes magis honorandi q̃ principes aut parentes.

quanto cum ſtudio ac concertatione ſacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At verò noſtris ſacerdotibus non corporis lepram, verùm animę ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorsùs conceſſum eſt: quare iudicio quidem meo, qui iſtos deſpiciũt, contemnuntq́, multò ſceleratiores ac màiori ſupplicio digni fuerint, quàm fuerit Dathan vnà cum ſuis omnibus. Et paucis interiectis: Neque in puniendo ſolùm, ſed & in benè merendo maiorem Deus poteſtatẽ ſacerdotibus largitus eſt, quàm naturalibus noſtris parentibus: quos inter vtroſq́ tantum eſt ſanè interiectum interuallum, quantum vitam inter præſentem & æternam. Parentes enim nos in præſentem, ſacerdotes in vitã æternã generant: &c.

3. IDEM in homilia quarta de verbis Eſaiæ, Vidi Dominũ: Alij ſunt termini regni, alij termini ſacerdotij: Hoc regnum illo maius eſt. Neq́ enim ex his quę videntur, hîc declaratur rex, neque è gemmis illi affixis, neq́ ex auro quo amictus eſt, debet æſtimari rex. Ille quidem ea quæ ſunt in terris, ſortitus erat adminiſtranda: cæterùm ſacerdotij ius è ſupernis deſcendit: Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hîc ſunt, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia: mihi quum dico, ſacerdotem intelligo. Itaque cùm videris ſacerdotem indignum, nè traducas ſacerdotium. Non enim oportet damnare res, ſed eum qui re bona malè vtitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verùm non ob id accuſatur ordo Apoſtolicus, ſed illius animus: nec crimen eſt ſacerdotij, ſed malum animi. Et tu igitur nè ſacerdotium vituperes, ſed ſacerdotem malè re bona vtẽtẽ. Et paulò pòſt: Regi corpora cõmiſſa ſunt, ſacerdoti animę. Rex maculas corporũ remittit, ſacerdotes aũt maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille neceſsitate, hic conſilio. Ille habet arma ſenſibilia, hic arma ſpiritualia. Ille bellũ gerit cum barbaris, mihi bellũ eſt aduersùs dæmones. Maior hic principatus, propterea rex caput ſubmittit manui ſacerdotis: & vbiquè in veteri ſcriptura, ſacerdotes inungebant Reges.

Sacerdotes regibus dignitate præſtant.

Matt.16.

Propter malos ſacerdotes nõ eſt traducendũ Sacerdotium.

4. ET homilia quinta: Sacerdotiũ, principatus eſt, ipſo etiã regno venerabilius ac maius. Nè mihi narres purpurã, neq́ diadema, neque veſtes aureas. vmbrę ſunt iſthęc omnia, vernisq́ floſculis leuiora. Omnis enim, inquit, gloria flos graminis, etiam ſi ipſam gloriam regalẽ dixeris. Nè, inquã, mihi narres iſta, ſed ſi vis videre diſcrimẽ, quantũ abſit rex à ſacerdote, expẽde modũ poteſtatis vtriuſq́ traditę. videbis ſacerdotem multo ſublimiùs Rege ſedentẽ. Quanquã enim nobis admirandus videtur thronus regius ob gẽmas affixas, & aurũ

Sacerdotij principatus regno maior & præſtãtior.

1.Pet.1.

quo

quo obcinctus eſt: tamen rerum terrenarum adminiſtratiõem ſortitus eſt, nec vltra poteſtatem hanc prætereà quicquam habet authoritatis. Verùm ſacerdoti thronus in cælis collocatus eſt, & de cæleſtibus negocijs pronunciandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipſe cælorum Rex: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erũt ligata & in cælis: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Quid cum hoc honore conferrri poſsit? A terra iudicandi principalem authoritatẽ ſumit cælum. Nam iudex ſedet in terra. Dominus ſequitur ſeruum: & ꝗcquid hîc in inferioribus iudicârit, hoc ille in ſupernis comprobat. Itaque medius ſtat ſacerdos inter Deum & naturam humanam, illinc venientia beneficia ad nos deferens, & noſtras petitiones illuc perferens, Dominum iratum reconcilians vtrique naturæ, nos qui offendimus, eripiens ex illius manibus. Eoq́ Deus ipſum regale caput ſacerdotis mauibus ſubiecit, nos erudiens, quòd hic princeps eſt illo maior. Siquidem id quod minus eſt, benedictionem accipit ab eo quod præſtantius eſt.

Matth. 18.

Hebr. 7.

5. GREGORIVS curę Paſtoralis parte ſecunda, capite quarto, docens ex ſacris literis quomodò ſacerdos & concionator loqui & prædicare debeat cum diſcretione, inter cætera ſic ait: Præconis officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit.

6. CYPRIANVS libro primo, epiſtola tertia ad Cornelium: Quo modo poſſunt cenſuram Domiui vltoris euadere, qui talia ingerunt non ſolùm fratribus, ſed & ſacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, vt quiſquis ſacerdoti eius, & ad tempus hîc iudicanti non obtemperaret, ſtatim necaretur? In Deuteronomio loquitur Dominus Deus, dicens: Et homo quicunque fecerit in ſuperbia, vt non exaudiat ſacerdotem aut iudicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc. Et quæ fuſiùs ſequuntur ſuprà De præceptis Eccleſiæ, quæſtione vndecima, B. 8.

Sacerdotes honorandi.

Deut. 17.

7. IDEM libro tertio, epiſtola nona ad Rogatianum: Dominus Deus in Deuteronomio dicit: Et homo quicunq; fuerit in ſuperbia, vt non exaudiat Sacerdotem aut Iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agẽt impiè etiam nunc. Et vt ſciamus hanc Dei vocem, cum vera & ſumma maieſtate proceſsiſſe ad honorãdos ac vindicandos ſacerdotes ſuos, cùm aduerſùs Aaron ſacerdotem tres de miniſtris Chore,

Deut. 17. Sacerdotũ veneratio Scripturæ teſtimonijs & exemplis comprobatur.

Num. 16.

Chore, Dathan & Abiron auſi ſunt ſuperbiſſe, & ceruicem ſuam extollere, & ſacerdoti præpoſito ſe adæquare, hiatu terræ abſorpti ac deuorati, pœnas ſtatim ſacrilegæ audaciæ perſoluerunt. Nec ſoli illi, ſed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciam fuerunt, prorumpente à Domino igne conſumpti ſunt: vt probaretur, ſacerdotes DEI ab eo qui ſacerdotes facit, vindicari. In libro quoquè Regnorum cùm Samuel ſacerdos à Iudæorum populo ob ſenectutem, ſicut tu modò, contemneretur: exclamauit iratus Dominus, & dixit: Non te ſpreuerunt, ſed me ſpreuerunt. Et vt hoc vlciſceretur, excitauit eis Saul regem, q eos iniurijs grauibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas ſuperbum populum calcaret & premeret, vt contemptus ſacerdos, de ſuperbo populo vltione diuina vindicaretur. Sed & Salomon in ſpiritu ſancto conſtitutus, teſtatur & docet, quæ ſit ſacerdotalis authoritas & poteſtas, dicens: Ex tota anima tua time Deum, & ſacerdotes eius ſanctifica. Et iterùm: Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica ſacerdotes eius. Quorum præceptorum memor beatus Apoſtolus Paulus, ſecundùm quod in Actibus Apoſtolorum legimus, cùm ei diceretur: Sic inſilis in ſacerdotem Dei maledicendo? reſpondit, & dixit: Neſciebam fratres quia pontifex eſt: ſcriptum eſt enim, Principem populi tui nõ maledices. Dominus etiam noſter ipſe Ieſus Chriſtus Rex & Iudex & Deus noſter, vſque ad paſsionis diem ſeruauit honorem pontificibus & ſacerdotibus, quanuis illi nec timorem DEI, nec agnitiõem Chriſti ſeruâſſent. Nam cùm leproſum emundâſſet, dixit ei: Vade, & monſtra te ſacerdoti, & offer donum. Humilitate ea qua nos quoq; eſſe humiles docuit, Sacerdotem adhuc appellabat, quem ſciebat eſſe ſacrilegum. Item ſub ictu paſsionis cùm alapam accepiſſet, & ei diceretur: Sic reſpondes pontifici? nil ille contumelioſè locutus eſt in perſonam pontificis, ſed magis innocentiã ſuam tuitus eſt, dicẽs: Si malè locutus ſum, exprobra de malo: ſi aũt benè, qd me cædis? Quæ oĩa ab eo ideò facta ſunt humiliter atq; patienter, vt nos humilitatis ac patientię haberemus exemplum. Docuit enim ſacerdotes veros legitimè & plenè honorari, dum circa falſos ſacerdotes ipſe talis extitit. Et paulò pòſt: Hæc ſunt enim initia hæreticorum, & ortus atq; conatus ſchiſmaticorum malè cogitantium, vt ſibi placeant, vt Præpoſitum ſuperbo tumore contemnant. Sic de Eccleſia receditur, ſic altare prophanum foris collocatur, ſic contra pacem Chriſti & ordinationem atq; vnitatem Dei rebellatur.

Sacerdotum iniuriã vindicat Deus.

1. Reg. 8.

Eccl. 7.

Act. 23.

Exod 26.

Matth. 8.

Ioan. 18.

8. GREGORIVS libro duodecimo epiſtolarum, epiſtola triceſimaprima ad Felicem Epiſcopum Siciliæ: Si Dauid Regum iuſtiſsimus in Saul, quem conſtabat iam à Domino reprobatum & abiectum eſſe, manum mittere non præſumpſit: quanto magis cauendum eſt, nè manum detractionis aut vituperationis, ſiue indiſcretionis aut dehonorationis, quidam mittant in vnctum Domini, vel in prædicatores ſanctæ eccleſiæ? quia eorum vexatio, ſiue detractio ad CHRISTVM pertinet, cuius vice in eccleſia legatione funguntur. Vndè ſummoperè cauendum omnibus fidelibus, nè clanculò aut publicè Epiſcopum ſuum, id eſt, vnctum Domini detractionibus aut vituperationibus dilanient, perpendentes illud exemplum Mariæ, quia pro eo quòd Moyſi famulo D E I propter Aethiopiſſam detraxit, immunditia lepræ mulctata ſit, & illud Pſalmiſtæ: Nolite tãgere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et in lege diuina legitur: Dijs non detrahes, & populi tui principi non maledices. Vndè valdè prouidendum eſt ſubditis, tam Clericis quàm laicis, nè Epiſcoporum, nè præpoſitorum vitam temerè reprehendant, ſi quid eos fortaſsè agere reprehenſibiliter vident: nè vndè mala redarguunt, indè per elationis impulſum in ꝓfundiora mergantur. Admonendi ſunt etiam, nè cùm culpas præpoſitorum ſuorum conſiderant, contra eos audaciores fiant. Sed ſic eorum praua apud ſemetipſos conſiderent, vt diuino timore conſtricti, ferre ſub eis iugum reuerentiæ non recuſent, quoniam facta ſuorum Epiſcoporum vel præpoſitorum oris gladio non ſunt ferienda, etiam cùm rectè reprehendenda videntur.

1. Re. 24. & 26.

Sacerdotum vexatio & detractio ad Chriſtũ pertinet.

Numer 12.
Pſal. 104.
Exod. 22.

9. FABIANVS Pontifex & martyr in epiſtola ſecunda ad epiſcopos Orientales: In omni iudicio quatuor perſonas neceſsè eſt ſemper adeſſe, id eſt, iudices electos, & accuſatores, ac defenſores, atque teſtes. Similiter ſtatuentes, Apoſtolica authoritate iubemus, nè paſtorem ſuum oues, quæ ei commiſſæ fuerant, niſi in fide errauerit, reprehendere audeant: quia facta præpoſitorum, oris gladio ferienda non ſunt, neque poteſt eſſe diſcipulus ſuper magiſtrum, dicente veritatis voce: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper Dominum ſuum. Et paulò pòſt: Exemplo Cham filij Noë, damnantur qui patrum ſuorum culpas in publicum produnt, aut eos accuſare vel detrahere præſumunt. Si enim à fide deuiauerit Epiſcopus, erit corrigendus priùs ſecretè à ſubditis ſuis. Quòd ſi incorrigibilis (quod abſit) apparuerit, tunc erit accuſandus ad primates ſuos, aut ad ſedem Apoſtolicam. Pro alijs verò actibus ſuis, ma-

Cõtra obtrectatores ſuorum ꝓlatorũ.

Matth. 10.
Luc. 6.
Geneſ. 9.

gis

gìs eſt tolerandus ab ouibus & ſubditis ſuis, quàm accuſandus, aut publicè derogandus: quia quum in eis à ſubditis delinquitur, eius ordinationi obuiatur, qui eos eis prętulit, dicente Apoſtolo: Dei ordinationi reſiſtit, qui poteſtati reſiſtit. &c. Rom. 13.

VIDE ſimilia in prima, ſecunda, & tertia epiſtola Anacleti, & in epiſtola Teleſphori ad omnes Epiſcopos.

VII

Quid verò de malis Sacerdotibus eſt ſentiendum?

A Diuina iſthęc eſt ordinatio, quę non poteſt aboleri, vt non boni modò, ſed mali quoq; Sacerdotes in eccleſia[a] honorentur. Vult em̃ in ſuis miniſtris agnoſci, recipi, audiri atq; obſeruari ille qui dixit:[b] *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, ſeruate et facite: ſecundùm autem eorũ opera nolite facere, dicũt enim, & non faciunt.*

[a] Eccl 7. d Matt. 10.d Luc.10.c Ioan.13.c Chryſo.hom. 2.in 2.Tim.& 65.in Geneſ. Orig.hom.7. in Ezec. Ber. ſer.66.in can. Aug.epi. 137.
[b] Matt.23.a Augu.ſer.49. de verbis Domini. Chryſo. hõ. 85. in Ioã.

B Cęterùm inter malos delectus quidam habendus eſt, vt quòd ad munus authoritatemque docendi ſpectat, illis tantùm fidem obedientiamque deberi intelligamus, qui ab Epiſcopis legitimè ordinati ac miſſi, ſanam eccleſiæ doctrinam profitentur: ab alijs verò vt hoſtibus & peſtibus ſedulò caueamus.

C Qua de re ſapiẽtiſſimè monet, atq; hũc in modum docet antiqs. Irenæus:[c] Ijs q in eccleſia ſunt presbyteris obaudire oportet, & q ſucceſſionẽ habent ab Apoſtolis, & q cũ epiſcopatus ſucceſsiõne

[c] Lib 4 c.43. Vide eundem lib.3. c. 2.& 3.

charisma veritatis acceperunt: Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſſione, quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, vel quaſi hæreticos & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos. Nec multò [b] pòſt: Ab omnibus talibus abſiſtere oportet: adhærere verò his qui Apoſtolicam, ſicut prędiximus, doctrinam cuſtodiunt, & cum presbyterij Ordine ſermonem ſanum & conuerſationem ſine offenſa pręſtant, ad cõfirmationem & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui ſancti Ioannis Euangeliſtæ diſcipulum Polycarpum præceptorem audiuit. Nec aliter Tertullianus [c] docet, qui hęreticis hoc exprobrat, dicens: Ordinationes eorum temerariæ, leues, & inconſtantes. Nũc Neophytos collocant, nunc ſeculo obſtrictos, nunc Apoſtatas noſtros: vt eos gloria obligent, quia veritate non poſſunt. NVSQVAM faciliùs proficitur, quàm in caſtris rebellium, vbì ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodiè Epiſcopus, cràs alius: hodiè Diaconus, qui cràs lector: hodiè presbyter, qui cràs laicus. Nam & laicis [d] ſacerdotalia officia iniũgunt. Hucuſquè Tertullianus, ꝑpulchrè nobis depingens non ſuę tantùm, ſed huius etiam ętatis præpoſteros mores, & prophanos in turbandis ſacris ordinandiſque miniſtris conatus ſectariorum oſtendens.

b ca. 44. li. 4.

c lib. de ꝑſcriptiõibus aduersùs hæreticos.

d Vide & Epiphan. hæreſ. 42. & 49.

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Ecclesiastici ſeptimo: In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius ſanctifica. In omni virtute tua dilige eum, qui te fecit, & miniſtros eius nè derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica ſacerdotes.

Matthaei decimo: Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.

Lvcae decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.

Ioannis decimotertio: Amen amen dico vobis, qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.

Matthaei vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi &cæt.

PATRES.

1. A CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in epiſtolam ſecundam ad Timotheum: Obedite præpoſitis veſtris, & ſubditi eſtote illis, ſcientes quoniam ipſi vigilant pro animabus veſtris quaſi rationem redditurı. Nam dic, oro, ipſe tanto periculo tuî gratia ſubditus eſt: tu illi obtemperare detrectes in his, quæ tibi vtilia ſunt? Etſi enim ille ſua omnia ritè diſponat, quandiù tu minùs rectè vales, angoris vacuus eſſe non poteſt, cùm duplex ab eo ratio ſit exigẽda. Iam verò conſidera, quantùm periculi ſit per ſingulos ſubditorum diſcuti, rationemq́ pro omnibus reddere. Quantunuìs illi honoris impendas, quantumlibet obſequij deferas, nihil his periculis referre par poteris. Nam etſi animam ponas, ipſe hoc pro te iugiter facit: etſi id minùs hac in vita facit, quòd perſecutionis non adſit tempus, eam tamen periculo æternę mortis exponit. Tu contrà, neque ad verba vſque illi ſubijci vis. Hoc nempe eſt malorum omnium cauſa, quòd veſtrorum authoritas perijt, nulla ijs reuerentia habetur, nullus honor, nullus metus. Obaudite, inquit, præpoſitis veſtris, & ſubditi eſtote illis. At nunc peruerſa & confuſa ſunt omnia. Neque iſtud præpoſitorũ gratia dico. Quid enim illi de noſtro ho-

Heb. 13.

Contra eos q obedire Sacerdotibus quãuis malis, recuſant.

nore lucrantur, niſi inquantùm obtemperantes habebunt, idq; pro vtilitate noſtra? Hi enim licèt honorentur, nihil ex eo honore in futurum lucrantur, maiorem'que damnationem indè ſuſcipiunt. Et ſi patiantur iniurias, nihil ex eis detrimenti in futurum acquirunt: immò & meritorũ illis accedit cumulus, atque defenſio. Noſtri denique cauſa cuncta illi faciunt. Nam ſiue honorantur à ſubditis, &
1.Reg 2. hoc illis fieri iubet, quemadmodùm dicebat Heli: Aſſumpſi te de domo patris tui: Siue iniurijs afficiantur, hoc in ſe Deus ipſe perpetitur, ſicut ad Samuelem ait: Non te ſpreuerunt, ſed me. Itaque illis cõtumelia lucrum, honor verò onus eſt: non ergò hæc illorum gratia, ſed veſtri cauſa dico. Qui honorat ſacerdotem, Deum quoquè honorat: qui verò ſacerdotem ſpernit, ad id ſenſim prolabitur, vt in Deum ipſum aliquãdò contumelioſus euadat. Qui vos, inquit, ſuſcipit, me ſuſcipit. Et ſacerdotes, ait, eius in honore habete. Hinc Iu-
Num.16. dæi Deum ſpernere didicerunt, qui Moyſen contempſêre: quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè ſacerdoti afficitur, longè maiore pietate Deum reuerebitur. Etſi enim malus fuerit ſacerdos quiſpiam, attendit Deus, quòd ſui gratia illum etiam, qui dignus honore non eſt, obſequijs foues, ipſeq; tibi pręmia exoluet. Si enim qui Prophetam in nomine prophetæ ſuſcipit, mercedem prophetæ
Matth.10. accipiet: profectò & qui cedit & obtemperat ſacerdoti, mercede ſua non deſtituetur. Nam ſi vbi de hoſpitalitate agitur tantùm, vbi quem ſuſcipis ignoras, tantum præmiorum accipis: ſi ei ſubijciaris cui imperat Deus, non multò magis mercede donaberis? ſuper Ca-
Matt.23. thedram, inquit, Moyſi ſederunt ſcribę & phariſęi: omnia ergò quęcunq; dixerint vobis facere, facite, ſecundùm autem opera eorum nè faciatis. An ignoras quid ſit ſacerdos? Angelus vtiq; Domini eſt.
Malach.2. Non ex ſeipſo loquitur: ſi deſpicis, non illum deſpicis, ſed Deum qui illum ordinauit. Sed vndè, inquies, cõſtat Deum fuiſſe illius ordinationis authorem? Nempe niſi tu hanc habeas opinionem, ſpes tua inanis facta eſt. Nam ſi nihil per illum operatur Deus, neque lauacrum habes, neque myſteriorum particeps es, neque benedictionibus frueris. Non ergò Chriſtianus es. Quid ergò? Deus omnes ordinat, etiam indignos? Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipſe operatur, ſalutem populi moliens, non illorum intuens
Num 22. merita. Nam ſi per aſinę os, ſi per Balaam ſceleſtũ hominem, populi cauſa locutus eſt: multò magis loquitur per ſacerdotem, plebis ſuæ gratia. Quid enim non agit Deus ſalutis noſtræ cauſa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus eſt & per

per Prophetas, quibus dicturus eſt, Non noui vos, diſcedite à me q operamini iniquitatem, per'q; illos qui dæmones in nomine ſuo eiecerant: non magis per ſacerdotes diuino miniſterio famulantes operabitur? Nanque ſi præpoſitorum vitas diſcutere pergimus, ipſi doctores noſtros ordinare contendimus, peruerſo'que ordine naturali, quæ ſuprà ſunt, infrà eſſe volumus, vt ſuperiùs pedes, inferiùs verò ſit caput. Audi quid Paulus dicat: Mihi aũt pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die: & iterùm, Tu qd iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quanto minùs magiſtrum? Nam ſi quidem hoc ſtatuit Deus, benè facis, peccas'q; ni facias: ſin verò cõtraria præcepit, noli pręſumere, neq; ea coneris q̃ ſuper te ſunt. Inſurrexerũt aduersùs Aaron poſt vituli formatã effigiẽ Chore, Dathã, & Abiron. Quid ergò? Nónne illi periêre? Quilibet, q̃ ad ſe pertinẽt, ſolicitè curet. Nam ſi quidem fidei dogma peruertat, etiamſi Angelus ſit, obaudire noli: ſin verò recta docet, noli vitę, ſed verbis intendere. Habes Paulũ verbis te operibus'q; moderantẽ. Nõ diſtribuit pauperibus, inquies, nõ benè diſpenſat Eccleſiæ res. Vndè tibi id conſtat? Noli illum culpare, anteq̃ diſcas. Reatum caue. Plurima quippe ex ſimplici ſuſpicione iudicantur. Imitare Deũ tuum, audi ipſum dicentem: Deſcendens videbo, ſi ſecundùm clamorem ſuum conſummantur: ſin autem, vt ſciam. Quod etſi didiciſti, & examinâſti, & vidiſti, iudicẽ ſuſtine. Noli præripere Chriſti iudicis ordinem: illius eſt munus iſta diſcutere, nõ tuũ. Tu ſeruus vltimus, nõ Dñs es. Ouis ipſe es, paſtorẽ noli curioſè diſcutere, nè eius quoquè criminis reus tenearis, quo illũ accuſare p̃ſumis. Et quo modo inquies, id mihi dicit, q̃d ipſe nõ facit? Non tibi ipſe dicit: nã ſi illi obtemperas, mercede priuaris: Chriſtus hęc admonet: Plus aliqd dicã, ne Paulo quidẽ obedire oportet, ſi quid dixerit propriũ, ſi quid humanum, ſed Apoſtolo Chriſtũ in ſe loquẽtem circunferẽti. Nõ igitur aliena iudicemus, ſua quiſq; diſcutiat, vitam'q; dijudicet ſuã. At debet ille, inquies, melior eſſe quàm ego. Cur obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quidnã habet ille amplius quàm tu? non labores, non angores, non ærũnas? Debet eſſe te melior? Quid ergò? Niſi ſit melior, teipſum pdis ac perimis. Sũt verba iſta plena arrogãtię. Vndè enim nôſti illũ te non eſſe meliorẽ? Furatur, inquies, & ſacrilegus eſt. Vndè hoc nôſti, ô homo? cur teipſum per præcipitia impellis? Nempe ſi quis dixerit, ille purpuram habet, quanquis id ſcias, aurem obruis: & ſi arguere poſsis, protinùs reſilis, te'que ſcire diſsimulas, nolens gratis ſubire periculum. Quid ergò hoc in loco periculum mini-

Pſal. 6. Matt. 7.

1. Cor. 4.

Rom. 14.

Num. 16.

Si fidei dogma puertãt, nõ audiendi.

Obtrectatoribus reſpõdent.

Gene. 18.

minimè neceſſarium ſuſcipis? Non carent reatu hęc verba. Audi q̄d
Matt.12. dixerit CHRISTVS: Dico autem vobis, quòd omne verbum quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur teipſum quouis arbitraris eſſe meliorem? Cur non ingemiſcis magis, ac pectus tundis, atque in humum reſpicis, imitãdo felicem publicanum? Etſi enim melior ſis, hac fœda exiſtimatione tua cuncta perdidiſti. Melior es? tace, vt perſiſtas eſſe melior: quod ſi loquaris, omnia exinanîſti. Si te putas eſſe, deſîſti: ſi non putas, multùm ſanè profeciſti. Si enim qui peccator aduenerat, vbi confeſſus eſt, iuſtificatus deſcendere meruit: qui peccator non eſt, & eſſe ſe putat, quid (oro) non lucrabitur? quantum ex ea humili-
Galat 6. tate ſuis adijciet commodis? Vitam tuam diligentiùs diſcute. Audi quid dicat admonens Paulus: Opus autem ſuum probet vnuſquiſ-
Egregia ſimilitudo. que, & tunc in ſemetipſo tantùm habebit gloriam, & non in altero. Nam dic, oro, ſi ſaucius ꝓficiſcaris ad medicum, num omiſſa cura vulneris tui, ſtudioſè medicum percontaris, vulnus ille habeat néc ne: An verò & ſi ille ſit ſaucius, vulnus tuum idcircò non curas, dicisq́; ſanum illum eſſe oportuit, medicus cùm ſit? Quandò verò ſanus medicus non eſt, abſcedo, vulnus mecum inſanabile referens? Nunquid enim ſi ſacerdos malus ſit, indè ſolatium capiet ſubditus? Nihil minùs. Cæterùm dabit ille quidem ſcelerum ſuorum debitas pœnas: dabis autem & tu tuorum criminum pœnas. Reuereamur
Eccl.3. diem illam, qua illuminati ab illis ſumus. Patrem qui habet, etſi mille patiatur incommoda, omnia patris reuerentia conteget. Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui: neque enim tibi tam gloria quàm probrum eſt. Et ſi ſenſum amiſerit, veniam habe: longè hæc magìs in patre ſpirituali dicēda ſunt. Reuerere illum, quòd tibi diebus ſingulis diuina miniſtrat, ſcripturas relegi facit, tuî gratia exornat domũ, propter te vigilat, propter te vota perſoluit, pro te Deum precaturus adſtat, tuî cauſa preces exoluit, pro te apud illum religio cultusq́; & obſequiũ eſt, pro te iſta omnia. Reuerere hęc
Deus per malos etiam operatur. ergò, atque conſidera, accede ad ea ſumma cum reuerentia. At malus ille eſt, & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non eſt, ipſe
Nota. tibi magna iſta & diuina largitur? Abſit. Fides enim tua ad omnia valet, neque tibi iuſtus quiſpiam proderit, niſi ipſe fidelis ſis: neque nocebit malus, ſi fueris ipſe fidelis. Per vaccas in arca operatus eſt
1.Reg 6. Deus, cùm populum ſaluare vellet: num enim ſacerdotis vita, num virtus tantum cõferre potuiſſet? Non poſſunt quæ Deus ipſe largitur, velutì ſacerdotali virtute perfici: omnia q̄ppe diuinæ ſunt gratiæ.

tiæ.Huius tantùm munus,aperire os:cæterùm cuncta Deus operatur.ſymbolum iſte tantummodò implet.Intuere quãtum inter Ioannem & Ieſum intereſt,& audi dicentem Ioannem: Ego opùs habeo à te baptizari.&,Non ſum dignus ſoluere ipſius corrigiam calceamenti. Sed tamen cùm tãtum intereſt,deſcendit ſpiritus, quem non habebat Ioãnes.De plenitudine enim,inquit,ipſius nos omnes accepimus. Priùs tamẽ quàm baptizaretur,non ille deſcendit,neq; Ioannes illum deſcendere fecit.Cur ergò iſtud fit? Vt ſcias ſacerdotem ſymbolum implere tantummodò. Nemo homo tãtum diſtat ab homine,quantum à Chriſto Ioannes. Deſcendit tamen ſpiritus, vt diſcas Deum omnia operari,Deum omnia facere. Volo quiddã adijcere planè mirabile,& nolite mirari,neq; turbemini. Quid verò iſtud eſt?Sacra ipſa oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue illam Paulus, ſiue cuiuſuis meriti ſacerdos offerat, eadem eſt, quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis,quamq; ſacerdotes modò quoquè conficiunt. Nihil habet iſta quàm illa minus.Cur id? Quia non hanc ſanctificãt homines,ſed Chriſtus,qui illam antè ſacrauerat. Quemadmodùm enim verba quæ locutus eſt Chriſtus, eadem ſunt qua ſacerdotes nunc quoquè pronunciant:ità & oblatio eadem eſt,eademq; baptiſmi ratio eſt:adeò omnia in fide conſiſtunt. Cornelium ſpiritus repentè repleuit, quia priùs ipſe alacritatem voluntatis oſtenderat, fidem´que pleniſsimæ deuotionis obtulerat. Et hoc igitur Chriſti corpus,& illud eſt : qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat CHRISTVM eſſe, qui nunc etiam adeſt atque operatur.

Matth.3. Lucæ 3. Ioan.1. Ioan.1. Act.10.

2. IDEM Chryſoſtomus homilia ſexageſimaquinta in Geneſim: Hoc mandatum poſuit Aegyptijs Ioſeph, vt ità tributum penderẽt Pharaoni, excepta ſola Sacerdotum terra. Audiant qui nũc viuunt, quantam olìm ſacerdotum Idolorum curam habuerint, & diſcant vt vel ſaltem parem habeãt honorem his,quibus † omniũ Dei miniſterium creditum, & ſacerdotio inſigniti ſunt.Si enim errantes illi,& tantam idolorum curam habentes, quia ex hoc pũtabãt idola magìs coli,ſi ità eorum miniſtros colerent : quanta nunc condemnatione digni,qui nunc imminuunt quod ad illorum ſpectat cultum?An neſcitis, quòd honor ad DEVM ipſum pertinet?Nè igitur reſpicias eum cui honor confertur. Non enim propter illum debes quod tuũ eſt facere, ſed propter illũ cuius ſacerdos eſt, vt & ab illo retributiones vbertim accipias.Et paulò pòſt:Nè igitur ſimus deteriores infidelibus,qui propter idolorũ errorem adhuc tãtum cultũ

Gen.46. Idololatræ quãtũ honorem detulere ſacerdotibus ſuis. fo. †omne

exhibent illorum famulis: ſed quantum diſtat error & veritas, tantum diſtant & illorum, & Dei ſacerdotes. Tam excellentem igitur & honorem impendere debemus, vt multò plures è ſupernis nobis retributiones accreſcant.

Cur diaboli opa tãtoperè impugnẽtur illi, q alijs p̃ſuut & populum docent.

3. ORIGENES homilia ſeptima in Ezechielem: Plùs hi qui ſunt in medio, oppugnãtur ab inimico, vt per ruinam vnius hominis, quæ celari non poteſt, omnibus ſcandalum fiat, & impediatur fides per conuerſationẽ peſsimam clericorũ. Oĩa, vt diximus, Diabolus operatur, & ea quę videntur eſſe bona, nec ſunt, & ea quę per naturam ſuam mala ſunt, omnia aduersùm humanam commentatur animam. Vndè qui curam habet vitæ ſuæ, neq; mãſuetudine hęreticorum capitur, ad conſentiendum doctrinę eorum, neque meis delictis qui videor in Eccleſia prędicare, ſcandalizabitur: ſed ipſum dogma conſiderans, & pertractans Eccleſiæ fidem, à me quidẽ auerſabitur, doctrinam verò ſuſcipiet ſecundùm præceptum Domini, qui ait: Super Cathedram Moyſi ſederũt Scribæ & phariſæi. Omnia quæcunque vobis dicunt, audite & facite, iuxta opera autem illorũ nolite facere: dicunt quippe & non faciunt. Iſte ſermo de me eſt, qui bona doceo, & contraria gero, & ſum ſedens ſuper Cathedrã Moyſi quaſi ſcriba & phariſæus. Pręceptum tibi eſt, ò popule, ſi non habueris accuſationem odctrinæ peſsimæ, & alienorũ ab eccleſia dogmatum, cõſpexeris verò meam culpabilem vitam, atq; peccata, vt non habeas iuxta dicentis vitam tuam inſtituere, ſed ea facere quæ loquor. Nullum imitemur, & ſi volumus imitari quempiam, propoſitus eſt nobis ad imitandum Chriſtus Ieſus. Deſcripti ſunt Actus Apoſtolorum, & prophetarũ geſta de ſacris voluminibus agnoſcimus: illud exẽplar firmũ eſt, illud ꝓpoſitũ ſolidum, q̃d qui ſequi cupit, ſecurus ingreditur. Si verò q̃rimus nobis culpabiles ad æmulãdum, vt cũ dicamus, ille docet, & his q̃ docet, facit ipſe cõtraria: aduersùm pręceptum Domini facimus, qui mandauit doctrinas magiſtrorum magìs conſiderari debere, quàm vitas.

Matth. 23.

Malæ vitæ doctores audiẽdi, nõ imitãdi ſunt, ſed Chriſtus & ſancti.

4. BERNARDVS ſermone ſexageſimoſexto in Cãtica: Iam verò q Eccleſiã nõ agnoſcunt, nõ eſt mirũ ſi ordinibus Eccleſię detrahũt, ſi inſtituta nõ recipiunt, ſi ſacramẽta cõtemnunt, ſi mãdatis nõ obediunt. Peccatores, inqunt, ſunt Apoſtolici, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri, ac per hoc nec dandis nec accipiẽdis idonei ſacramẽtis. Nunq̃ verò duo iſta conuenient, Epiſcopũ eſſe, & peccatorẽ? Falſum eſt. Epiſcopus erat Caiphas, & tamẽ quãtus peccator, q in dñm mortis dictabat ſententiã? Si neges Epiſcopum, arguet te teſtimoniũ Ioannis,

Epiſcopi & presbyteri mali ſuã authoritatem & dignitatẽ retinent.

annis,q eũ in teſtimoniũ ſuî põtificatus etiã ꝓphetâſſe refert. Apo- Ioam 11.
ſtolus erat Iudas,& licèt auarus & ſceleratus,electus à Dño. An tu de Act.1. Ioan.6.
illius Apoſtolatu dubitas quẽ Dñs elegit?Nónne ego,inqt,vos duo-
decim elegi,& vnus ex vobis diabolus eſt? Audis eundẽ electũ Apo-
ſtolũ, & extitiſſe diabolũ, & negas poſſe eſſe Epiſcopũ qui peccator
eſt?Super Cathedrã Moyſi ſederũt ſcribæ & phariſæi, & q non obe-
diẽrũt eis tanq̃ Epiſcopis, inobedientię rei fuerunt etiam in ipſum
Dñm pręcipientẽ & dicẽtem:Quę dicunt facite.Patet,quanuìs ſcri- Matt.23.
bæ,quanuìs phariſæi, quanuìs videlicet maximi peccatores, ꝓpter
Cathedrã tamen Moyſi ad eos quoq; nihilominus pertinere q̃d itẽ
dixit: Qui vos audit, me audit:& qui vos ſpernit,me ſpernit. Luc.10.

5. AVGVSTINVS epiſtola cẽteſima trigeſimaſeptima ad Hippo-
nenſes:Ad quid enim aliud ſedent iſti,& qd aliud captant,niſì vt qſ-
quis Epiſcopus vel clericus vel monachus vel ſanctimonialis ceci-
derit,omnes tales eſſe credant,ſed non oẽs poſſe manifeſtari? Et ta-
men etiã ipſi, cùm aliq̃ maritata inuenitur adultera, nec proijciunt
vxores ſuas,nec accuſant matres ſuas. Cùm aũt de aliqbus q ſanctũ
nomẽ ꝓfitentur,aliquid criminis vel falſitatis ſonuerit,vel veri pa-
tuerit,inſtãt,ſatagunt,ambiunt,vt de oĩbus hoc credaĩ.Et poſt pau-
ca:Hęretici nõ habendo quod in cauſa ſuę diuiſionis defendãt,non
niſì hominũ crimina colligere affectãt, & ea ipſa plura faſiſsimè ia-
ctãt:vt qa ipſam diuinę ſcripturę veritatẽ, qua vbiq; diffuſa Chriſti
Eccleſia cõmẽdatur,criminari & obſcurare nõ poſſunt, homines p
quos p̃dicatur,adducãt in odiũ,de qbus & fingere quicquid in mẽ-
tem venerit,poſſunt.Vos aũt non ità didiciſtis Chriſtũ, ſi tamẽ illũ
audiſtis, & in illo docti eſtis.Ipſe qppe fideles ſuos ſecuros fecit etiã
de diſpenſatoribus malis,mala ſua faciẽtibus,& bona eius loquẽti-
bus,vbì ait: Quę dicũt facite,q̃ aũt faciũt,facere nolite:dicũt enim, Matt.23.
& non faciunt.Orate quidẽ pro me,nè fortè alijs prędicans,ipſe re- 1.Cor.9.
probus inueniar.Veruntamẽ cùm gloriamini,nõ in me,ſed in Dño
gloriamini.Quantumlibèt enim vigilet diſciplina domus meę,ho-
mo ſum,& inter homines viuo:nec mihi arrogare audeo,vt domus
mea melior ſit,q̃ arca Noë,vbì tamen inter octo homines,reprobus
vnus inuẽtus eſt.Aut melior ſit q̃ domus Abrahę,vbì dictũ eſt,Eijce Gen 9.
ancillã & filiũ eius:Aut melior q̃ domus Iſaac,cui de duobus gemi- Gen.21.
nis dictũ eſt,Iacob dilexi, Eſau aũt odio habui : Aut melior ſit q̃ do- Malach.1.
mus ipſius Iacob, vbì lectum patris filius inceſtauit: Aut melior ſit Gene 49.
quàm domus ipſius Dauid,cuius filius cum ſorore cõcubuit,cuius 2 Reg.13.& 15.
alter filius contra patris tam ſanctam manſuetudinem rebellauit:

Quia aliq Epiſcopi,clerici, monachi aut ſanctimõiales mali ſunt,oẽs tales eſſe credi volũt maleuoli hoĩes.

Nota veterẽ Hæreticorũ artem diligẽter.

Chriſtus ſuos fecit ſecuros de malis diſpẽſatoribus.

Vbiq; mali cũ bõis cõiũcti.

Aut melior q̃ cohabitatio Pauli Apoſtoli,qui tamen ſi inter omnes
2.Cor 7. bonos habitaret, non diceret quod ſuperiùs commemoraui, Foris
pugnæ,intùs timores: nec diceret,cùm de ſanctitate & fide Timo-
Philip.2. thei loqueretur: Neminem habeo qui germaniè de vobis ſolicitus
ſit.Omnes enim ſua quęrunt,non quę ſunt Ieſu Chriſti.Aut melior
Ioan.12. quàm cohabitatio ipſius Domini Chriſti,in qua vndecim boni,pfi-
Eſaiæ 14. dum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior ſit poſtremò quàm
Apoc.12. cælum,vndè angeli ceciderunt.

6. IDEM Auguſtinus quadrageſimonono ſermõe de verbis Domini: Diligendus eſt paſtor, tolerandus eſt mercenarius,cauendus eſt latro.Sunt homines in eccleſia,de quibus dicit Apoſtolus,qui ex
Philip.1. occaſione euangelizant,quęrentes ab hominibus commoda ſua,ſiue pecuniaria, ſiue honorũ vel laudis humanę.Quomodolibèt volentes accipere munera euangelizant,& non tam ſalutem eius quærunt cui annũciant,quàm commodum ſuum. Ille autem qui audit ſalutem ab eo,qui non habet ſalutem, ſi ei crediderit quem ille annunciat,neq; in illo ſpem poſuerit, per quem illi annũciatur ſalus:q annunciat,habebit detrimentum:cui annũciatur,habebit lucrum.
Matt 23. Cathedram Moyſi q tenere dicantur. Habes Dñm dicentem de phariſęis,Cathedram Moyſi ſedent. Non eos ſolos ſignificabat Dñs,quaſi verò eos qui crederẽt in Chriſtum, ad Iudęorum ſcholã mitteret, vt ibì diſcerẽt, quemadmodùm iter ſit ad regnũ cęlorum? Nónne ideò Dominus venit,vt inſtrueret Eccleſiam, ipſoſq; Iudęos benè credẽtes,& benè ſperantes,& benè diligẽtes ſegregaret, tanq̃ frumẽta à paleis, & faceret vnum parietem
Epheſ.2. circuncisionis, cui coniũgeretur alius paries ex pręputio gentium, quibus duobus parietibus de diuerſo veniẽtibus eſſet ipſe lapis angularis? Et poſt pauca:Sed nomine Phariſęorum & ſcribarũ ſignificauit quoſdam in eccleſia ſua futuros,qui dicerẽt,& nõ facerent.Se aũt figurauerat in pſona Moyſi: Etenim perſonã eius gerebat Moyſes.Iterùm poſt pauca:Laicus qui vult benè viuere, cùm attenderit
Boni laici officium. clericum malum,quid ſibi dicit?Dominus dixit,Quæ dicũt,facite: quæ faciunt,facere nolite. Ambulabo viam Domini, non ſequar eius mores.Audiam ab illo, non verba ipſius,ſed Dei. Sequar DEVM, ſequatur ille cupiditatem ſuam.Quia ſi voluero apud DEVM ſic me defendere, vt dicam: Domine, vidi malè viuentem illum Clericum tuum, & ideò malè vixi:nónne mihi dicturus eſt, Serue
Matth.23. Malorum laicorum conſuetudo. nequam,non à me audieras,Quę dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite?Malus autem laicus infidelis, nõ pertinens ad gregem Chriſti, non pertinens ad frumẽtum Chriſti, qui tanq̃ palea in area

toleratur,quid ſibi dicit,quandò cœperit illum arguere verbū Dei? Exi:quid mihi loqueris?Ipſi Epiſcopi,ipſi Clerici non illud faciunt, & me cogis vt faciam? Quærit ſibi non patronum ad cauſam malā, ſed comitem ad pœnam.Nam nunquàm eum ille defenſurus eſt in die iudicij, quemcunq; malum voluerit imitari. Quomodò enim Diabolus omnes quos ſeducit, non ſeducit cum quibus regnet,ſed cum quibus damnetur: ſic omnes qui ſequuntur malos, comites ſibi ad gehennam quærunt,non patrocinia ad regna cælorum.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimaquinta in Ioannem:Magna dignitas Sacerdotum.Quorumcunq; remiſeritis, inqt, Ioan 20. remiſſa ſunt peccata.Quamobrem Paulus dicebat,Obedite Præpoſitis veſtris,& ſubiacete eis,vt maximum ipſis habeatis honorē. Tu Hebr.13. enim rem tuam curas:quam ſi benè ordinâris, nulla tibi alia ſolicitudo impendet.Sacerdos ſi vitam diſpoſuerit,tuam autem non di- Sacerdotum ligenter curauerit,cum impijs in gehennam detrudetur: & nonnū- dignitas cum quàm nō proprijs actionibus,ſed noſtris damnatur,niſi omnia quæ periculo cōiuncta. ad ſe ſpectant,efficiat.Cùm igitur periculi magnitudinem videatis, multa eos beneuolentia proſequamini: quod & Paulus ſignificauit, dicens: Ipſi peruigilant,quaſi rationem pro animabus veſtris reddi- Ibidem. turi: idcircò maximè colendi ſunt.Quòd ſi eis inſultabitis, neq; veſtra benè diſponetis.Intellige quid de Iudæis inquit Chriſtus: Super Matth. 23. Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia quæcunque dixerint vobis vt faciatis, facite.Nunc non eſt dicendum,ſuper Ca- Super cathe- thedram Moyſi, ſed ſuper Cathedram Chriſti ſederunt ſacerdotes. dram Chriſti Eius enim acceperūt doctrinam. Quare Paulus inquit, pro Chriſto ſedent Sacerdotes & audi- legatione fungimur,tanquàm Chriſto exhortante per nos. Nónne endi, quáuis videtis ſeculi principibus omnes ſubeſſe,& ſæpè genere,vita,& pru- ſint mali. dentia potioribus deteriores præponi? Nihilominùs principis, qui 2.Cor.5. eos præpoſuit,reuerentiā nihil, quales illi ſint, cogitāt. Quòd ſi homo aliquem conſtituerit,tantus ſubit metus: ſi Deus quem conſtituit,deſpicimus,maledicimus,innumeris afficimus contumelijs:& cùm fratres noſtros iudicare prohibeamur, contra Sacerdotes linguam acuimus.Quanam hæc digna excuſatione, cùm in oculo no- Matt.7.Lu.6. ſtro trabem non videmus,feſtucam in proximi oculo acriùs cenſemus?Neſcis grauius te tibi iudicium præſcribere,cùm ità alium iudicas?Hæc dico,non quòd indignos ad Sacerdotium aſſumi probē, ſed miſereſcens,& lachrymās. Non tamen propterea à ſubditis iudicandi ſunt,etiamſi malè & vitioſè viuant.Tu autem ſi tibi conſules,nihil in his quæ illis à Deo commiſſa ſunt,damni accipies. Nam

ſi aſinum loqui fecit,& per vatem benedictiones ſpiritales largitus eſt,& in muto ore,& lingua immunda Balaam, propter offendentes Iudæos operatus eſt: multò magis propter vos fideles, etiam ſi praui ſint ſacerdotes,Deus omnia per eos perficiet, & mittet Spiritum ſanctum.

Numer.22. & ſequent.

1 C IRENAEVS contra hæreſes libro quarto,capite quadrageſimotertio: Eis qui in Eccleſia ſunt Presbyteris &c.vt in textu.

2 IDEM libro tertio,capite ſecundo:Cùm autem ad eam iterùm traditionem quæ eſt ab Apoſtolis,quæ per ſucceſsiones presbyterorum in Eccleſijs cuſtoditur,prouocamus eos qui aduerſantur Traditioni, dicent ſe non ſolùm presbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores, ſynceram inueniſſe veritatem.

3. ET capite tertio, vt ſuprà de præceptis eccleſiæ, quæſtione nona, B 3 E 1.

4. ITEM libro quarto,capite quadrageſimoquarto:Ab omnibus igitur talibus abſiſtere oportet &c.vt in textu.

5. TERTVLLIANVS de præſcriptionibus hæreticorum:Ordinationes eorum &c.in textu.

6. EPIPHANIVS hæreſi quadrageſimaſecunda & quadrageſimanona,vt ſuprà,quæſtione ſecunda, C 2.

VIII

Quæ virtus eſt huius Sacramenti, & quis effectus?

A Eximia certè virtus eſt,& effectus multiplex. Nam qui ſeptem his Ordinibus,quos diximus, ritè initiantur,Dei conſequuntur gratiam [a] & poteſtatem ſpiritualem, vt quæ ad Ordinum ipſorum functiones proprias pertinent, ſalubriter exequātur,ac inter Deum Deique populum idonei miniſtri ſint conſtituti. Vndè Ambroſius: [b] In loco Ordinis officij Eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet,qualiſuis ſit,non vtiquè propriam, ſed Ordinis

a Conci. Floren. & Tridē. & Auguſt. li. 2. contra epiſtolā Parmeniani.c.13. & Grego. in ca. 10.lib.1. Reg.

b In caput 12. 1.ad Corinthios.

nis per efficaciam Spiritus ſancti.

B Habent præterea ijdem [c] ordinati certum ex eo & illuſtre teſtimonium, quo ſe miniſteriaque ſua commendent, & comprobent alijs. Ità fit, vt ijs Ordinibus inſigniti, & in miniſterium eccleſię ſegregati, rectè cognoſcantur, & ſuo in loco habeantur, meritoque honorētur. Væ autem [d] ijs, quos nō Aaronis à Deo vocati exemplum impellit, ſed nouandarum rerum ſtudium ac animi tumor ad inſtar Oziæ Regis, ad Sacerdotalis dignitatis munera quomodocunquè occupanda ac arripienda præcipitat. In quos Diuinus ille ſermo rectè competit: [e] *Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant: non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant.*

c Acto 6. b c. 13. a 14 d 15. a g 1. Tim. 4. d Tit. 1. b. Cyprian. lib. 1. epiſt. 6.

d Num 16. e Heb. 5. b 1. Par. 13. c 2. Reg. 6 a b 2 Par. 26 c d

e Hiere. 23 d 14. c 27. e 29. b

C Et hos non Eccleſiæ miniſtros habendos, ſed vtì [f] fures, latrones, vulpes, canes & lupos cauēdos eſſe ſcriptura monet: quoniam illi non per oſtiū ingrediuntur, ſed aut propria temeritate, aut propter [g] magiſtratus duntaxàt ciuilis vel turbæ [h] popularis fauorem, eccleſiaſtica munia ſibi ſumunt, abſque legitima quidem vocatione & ordinatione in ſacra illa munia inuolantes. * *Quomodò autem prædicabunt, niſi mittantur?* vt [a] ſegregatus ille in miniſterium Paulus inquit.

f Ioan. 10. a Cantic. 2. d Actor. 20. f Matth 7. c

g Triden. ſeſ. 23. cap 4.

h Laod. cā. 13.

* Rom. 10. c

a Actor. 13 a

D Certè Ordine [b] confuſo, & ſublato Sacerdotio, Eccleſiaſtica corrueret Hierarchia, quæ tum ex

b Vide Leonē epi. 87. ad epiſcopos Afric

Presby-

canos,& Gregoriũ lib. 4. epiſt. 2. Dionyſ. in lib. de eccleſ Hiera.
c Cant. 6. a

Presbyteris& alijs miniſtris, tum verò ex Epiſcopis rectè ordinatis conſtat. nec eſſet Eccleſia, quod dicitur, caſtrorum acies [c] ordinata, nec veri & legitimi Eccleſiæ miniſtri internoſcerentur: Præterea docendi munus & authoritas vileſceret, Sacramẽtorum diſpẽſatio infidè præpoſtereque curaretur, ac vana etiam foret: functiones demùm Eccleſiaſticæ perturbarentur, atque ſicut res nunc ipſa nimiùm docet, nouæ, falſęque doctrinæ per nouos iſtos falſosque ſponſæ miniſtros gliſcerent: vndè grauibus etiam & exitialibus motibus quos experimur, identidèm Eccleſia concuteretur. Quapro-

d 1. Cor. 12. d

pter Apoſtolus Paulus [d] non modò gradus miniſtrorum in Eccleſia diuerſos poſuit, verumetiam quàm ſalutares ac neceſſarij eſſent, adiunxit, vt af-

e Epheſ. 4. c

firmet [e] diuinitùs eos eſſe datos Eccleſiæ, quemadmodùm anteà dictum fuit, *Ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, & vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominũ, in aſtutia ad circunuentionem erroris.*

E Et eſt profectò illuſtris hæc nota Eccleſiæ, multoq; certiſsima, quòd videmus perpetuam illam, nullaque hactenùs ętate interruptam Epiſcoporum ac legitimorum in ea ordinum ſucceſsionem, quos Deus in ea ad huius regni ſui guberna-

tionem integram collocauit. Eoque magìs miniſtrorum iſthæc inſtitutio, tanquàm nexus firmiſsimus[f] Eccleſiæ, & conſeruandæ vnitatis pulcherrimum vinculum, ſedulò retinenda, & in malis etiam Eccleſiæ miniſtris (vt diximus) propter Diuinam ordinationẽ eſt vſquè honorãda. [g] Quòd Auguſtinus intelligens, In illum, inquit, ordinem Epiſcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro vſque ad Anaſtaſium, qui nunc eandem Cathedram ſedet, ſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præiudicaret Eccleſiæ & innocentibus Chriſtianis: quibus Dominus prouidens, ait de Præpoſitis malis: [h] *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite*. Hęc Auguſtinus.

f Irenæ. lib. 3 c. 3. & li. 4. ca. 43 Optatus lib. 2 cõtra Dona Auguſt epiſt. 165. & 42. Item contra epiſt Fundamen. ca 4. Et in Pſal. contra partẽ Donati. Tertullian. de præſcrip. Hæretic.

g Epiſt. 165 Vide eundem lib 2. cõtra literas Petiliani Donati. ca. 51.

h Matth. 23. a

SCRIPTVRAE.

Actorvm ſexto: Elegerunt Stephanum virum plenũ fide & Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonẽ, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orãtes, impoſuerunt eis manus. Stephanus autẽ plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & ſigna magna in populo. Surrexerunt autem quidam de ſynagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſiũ, & Alexandrinorũ, & eorum qui erant à Cilicia & Aſia, diſputãtes cum Stephano.

no.Et non poterãt reſiſtere ſapiẽtiæ & ſpiritui q loquebatur.

Actorum decimotertio: Miniſtrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponẽteſque eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſsi à Spiritu ſancto, abiẽrunt Seleuciam, & indè nauigauerunt Cyprum. & cùm veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei in ſynagogis Iudæorum.

Actorum decimoquarto: Reuerſi ſunt Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animos diſcipulorum. Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias presbyteros, & oràſſent cũ ieiunatiõibus, cõmendauerũt eos Dño.

Actorum decimoquinto: Facta ergò ſeditione non minima Paulo & Barnabæ aduersùs illos, ſtatuerunt vt aſcẽderẽt Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs, ad Apoſtolos & Presbyteros in Ieruſalem ſuper hac quæſtiõe. Ibidèm: Perambulabat aũt (Paulus) Syriam & Ciliciam, confirmans eccleſias, ꝑcipiẽs cuſtodire præcepta Apoſtolorũ & ſeniorũ.

Prioris ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.

Ad Titum primo: Huius rei gratia relíqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

Numerorum decimoſexto, de ſeditiõe Chore loquẽs: Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuũ, deuorauit illos cum tabernaculis ſuis & vniuerſa ſubſtantia eorum. deſcenderuntq́; viui in infernũ, operti humo. & periẽrunt de medio multitudinis. At verò omnis Iſrael qui ſtabat per gyrum, fugit à clamore pereuntiũ, dicẽs: Nè fortè & nos terra deglutiat. Sed & ignis egreſſus à Dño, interfecit ducẽtos quin-

quinquaginta viros qui offerebant incenſum.

AD Hebræos quinto: Nec quiſquam ſumit ſibi honorẽ, ſed qui vocatur à Deo tanquàm Aaron.

PRIMI Paralipomenon decimotertio: Congregauit Dauid cunctũ Iſrael, à Sihor Aegypti vſq; dũ ingrediaris Emath, vt adduceret arcam Dei de Cariathiarim. Et aſcendit Dauid & oĩs vir Iſrael ad collẽ Cariathiarim, q eſt in Iuda, vt afferret indè arcam Dñi Dei ſedentis ſup Cherubim. vbi inuocatũ eſt nomen eius. Impoſueruntq; arcam Dei ſuper plauſtrũ nouum, de domo Abinadab. Oza autẽ & fratres eius minabant plauſtrũ. Porrò Dauid & vniuerſus Iſrael, ludebant corã Deo om̃i virtute, in canticis & citharis, & pſalterijs, & tympanis, & cymbalis, & tubis. Cùm aũt perueniſſent ad areã Chidon, tetendit Oza manũ ſuam, vt ſuſtentaret arcam: bos quippe laſciuiens, paululùm inclinauerat eam. Iratus eſt itaque Dominus contra Ozam, & percuſsit eum, eô quòd tetigiſſet arcam: & mortuus eſt ibì coram Domino.

SECVNDI regum ſexto: Poſtq̃ autem venerunt ad areã Nachor, extendit Oza manũ ad arcam Dei, & tenuit eã: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusque eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſsit eum ſuper temeritate: qui mortuus eſt ibì iuxta arcam Dei.

SECVNDI Paralipo. XXVI. Cùm roboratus eſſet (Ozias) eleuatũ eſt cor eius in interitũ ſuũ, & neglexit Dñm Deũ ſuũ: ingreſſusq; templũ Domini, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis. ſtatimq; ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo ſacerdotes Domini octoginta, viri fortiſsimi, reſtiterunt regi, & dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino: ſed ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſmodi miniſterium: egredere de ſanctuario, nè contempſeris: quia non reputabitur

tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratuſque Ozias, & tenens in manu thuribulum vt adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. Statímque orta eſt lepra in fronte eius coram ſacerdotibus, in domo Domini ſuper altare thymiamatis. Cumque reſpexiſſet eum Azarias Pontifex, & omnes reliqui ſacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, et feſtinatò expulerũt eum. Sed et ipſe perterritus accelerauit egredi, eô quòd ſenſiſſet ilicò plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leproſus vſque ad diem mortis ſuæ, et habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

IEREMIAE vigeſimotertio, vt in textu: Et capite decimo quarto: Falsò prophetæ vaticinantur in nomine meo: non miſi eos, et non præcepi eis, neque locutus ſum ad eos: viſionem mendacem, et diuinationem fraudulẽtam, et ſeductionem cordis ſui prophetant vobis. Rursùm capite vigeſimo ſeptimo. Non miſi eos: et ipſi prophetant in noĩe meo mendaciter: vt eijciant vos, et pereatis tam vos quàm prophetæ qui vaticinantur vobis. Item capite vigeſimonono: Falsò ipſi prophetant vobis in nomine meo, et non miſi eos, dicit Dominus.

IOANNIS decimo: Amen, amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliundè: ille fur eſt et latro Fur non venit, nisì vt furetur et mactet et perdat. Lupus rapit et diſpergit oues.

CANTICORVM ſecundo: Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas.

ACTORVM vigeſimo: Ego ſcio (inquit Paulus ad maiores natu Eccleſiæ Epheſinæ) quoniam intrabunt poſt diſceſsionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobisipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe.

MAT-

MATTHAEI ſeptimo: Attendite vobis à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoſcetis eos.

AD Romanos decimo: Quomodò audient ſine prædicante? Quomodò verò prædicabunt, nisì mittantur?

ACTORVM decimotertio: Segregate mihi Saulum et Barnabam etcæt.

CANTICORVM ſexto: Pulchra es amica mea, ſuauis et decora ſicut Ieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Quoſdam quidē poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deindè virtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nūquid omnes Doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omēs linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

AD Epheſios quarto: Et ipſe dedit quoſdam quidē Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores et Doctores ad conſummationem ſanctorum, etcæt.

PATRES.

1. A CONCILIVM Florentinum: Effectus Sacramenti Ordinis, eſt augmentum gratiæ, vt quis ſit idoneus miniſter.
2. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimatertia, capite tertio, & canone tertio, vt ſuprà quæſtione prima, A 7.
3. AVGVSTINVS libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, vt ſuprà ibidèm. I.
4. GREGORIVS Magnus in caput decimum libri primi regū. Et Ambroſius in duodecimū caput prioris ad Corinthios, vt ſuprà, quæſtione prima, A 5 & 8.

B. CYPRIANVS libro primo, epiſtola ſexta ad Magnū: Si apud

Nouatianum eſt Eccleſia, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Epiſcopo legitima ordinatiõe ſucceſſit, & quem præter ſacerdotij honorem, martyrio quoq; Dominus glorificauit, Nouatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt, qui Euangelica & Apoſtolica traditione contempta nemini ſuccedens, à ſeipſo ortus eſt: habere nanque aut tenere eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt. Foris enim non eſſe Eccleſiam, nec ſcindi aduersùm ſe, aut diuidi poſſe, ſed inſeparabilis atque indiuiduæ domus vnitatem tenere manifeſtat ſcripturæ diuinæ fides, cùm de ſacramento paſchæ & agni, qui agnus Chriſtum deſignabat, ſcriptum ſit: In domo vna comedetur, nõ eijcietis de domo carnem foràs. Quod item circa Raab, quę ipſa quoquè typum portabat Eccleſiæ, expreſſum videmus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipſam in domũ tuam, & omnis qui exierit oſtium domus tuæ foràs, reus ſibi erit. Quo ſacramento declaratur, in vnam domum ſolam, id eſt, in Eccleſiam, victuros, & ab interitu mundi euaſuros, colligi oportere. Quiſquis autem de collectis foràs exierit, id eſt, ſi quis quanuis in Eccleſia gratiã conſecutus receſſerit, & ab Eccleſia exierit, reum ſibi futurum, id eſt, ipſum ſibi quòd pereat, imputaturum. Quod Apoſtolus Paulus explanat, docens, & præcipiens hæreticum, vitandum eſſe, vt peruerſum & peccatorem, & à ſemetipſo damnatum. Hic eſt enim qui reus ſibi erit, non ab Epiſcopo eiectus, ſed ſpontè de Eccleſia profugus, & hæretica præſumptione à ſemetipſo damnatus. Et idcircò Dominus inſinuans nobis vnitatem, de Diuina authoritate venientem ponit & dicit: Ego & pater vnum ſumus: ad quam vnitatem redigens Eccleſiam ſuam, denuò dicit: Et erunt vnus grex & vnus paſtor. Si autem grex vnus eſt, quomodò poteſt gregi annumerari, qui in numero gregis non eſt? aut paſtor haberi quomodò poteſt, qui (manente vero paſtore, & in Eccleſia DEI ordinatione ſuccidanea præſidente) nemini ſuccedẽs, & à ſeipſo incipiens, alienus fit & prophanus, Dominicæ pacis ac diuinæ vnitatis inimicus, non habitans in domo DEI, id eſt, in Eccleſia DEI, in qua non niſi concordes atque vnanimes habitant? loquente in Pſalmis Spiritu ſancto & dicente. Deus qui habitare facit vnanimes in domo. Ibidèm: Quòd verò eundem quem & nos Deum Patrem, eundem Filium CHRISTVM, eundem Spiritum ſanctum nòſſe dicuntur, neç hoc adiuuare tales poteſt. Nam & Chore & Dathan & Abiron cum

Marginal notes: Nemini ſuccedẽs Nouatus à ſeipſo ortus eſt. — Exod. 12. — Ioſue 2. — Tit. 3. — Ioan. 10. — Ibidèm. — Ordinatio ſuccidanea. — Pſalm 67. — Non eſt ſatis de Deo idem ſentire quod

cum Sacerdote Aaron & Moyſe eundem Deum nouerant, pari lege Eccleſia.
& religione viuentes, vnum & verum Deum, qui colendus atque Num. 16.
inuocandus fuerat, inuocabant. Tamen quia loci ſui miniſterium
transgreſsi contra Aaron ſacerdotem, qui ſacerdotium legitimum Alieno officio ſeſe immiſcentes.
dignatione Dei atque ordinatione perceperat, ſacrificandi ſibi licentiam vindicauerunt, diuinitùs percuſsi pœnas ſtatìm pro illicitis conatibus penderunt, nec potuerunt rata eſſe & proficere ſacrificia, irreligiosè & illicitè cõtra ius diuinæ diſpoſitiõis oblata. Thuribula quoquè ipſa, in quibus incenſum illicitè fuerat oblatum, nè in vſu de cætero eſſent ſacerdotibus, ſed potiùs indignationis & vltionis diuinæ memoriam corrigendis poſteris exhiberent, iuſſu Domini conflata, atque igne purgata, in laminas ductiles producũtur, & affiguntur altari, ſecundùm quod loquitur ſcriptura diuina:
Memoriale, inquit, filijs Iſrael, vt non accedat quiſquam alienigena, qui nõ eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum ante Dominũ, vt non ſit ſicut Chore. Et tamen illi ſchiſma non fecerant, nec foràs egreſsi contra Dei ſacerdotes imprudenter atque hoſtiliter rebellauerant, quod nunc hi Eccleſiam ſcindentes, & contra pacem atque vnitatem Chriſti rebelles, cathedram ſibi conſtituere, & priuatum aſſumere, & baptizandi atque offerendi licentiam vendicare conãtur. Quo modo perficere, quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo poſſunt, qui contra Deum, quod eis nõ licet, moliuntur? &c. Atque vt magìs intelligi poſſet contra huiuſmodi audaciam, quæ ſit cenſura diuina, inuenimus in tali facinore non ſolùm duces & authores, ſed & participes pœnis deſtinari, niſì ſe à communione malorum ſeparauerint, præcipiente per Moyſen Domino Num. 16.
& dicente: Separamini à tabernaculis hominũ iſtorum duriſsimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ ſunt eis, nè ſimul pereatis in peccato eorum, & quod comminatus per Moyſen Dominus fuerat, impleuit, vt quiſquis ſe à Chore & Dathan & Abiron nõ ſeparâſſet, pœnas ſtatìm pro impia communione perſolueret. Quo exemplo oſtenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos & ſacerdotes irreligioſa te- Oſeæ 9.
meritate miſcuerint. Sicut etiam per Oſee Prophetam Spiritus ſanctus conteſtatur & dicit: Sacrificia eorum tanquàm panis luctus: omnes qui manducant ea, cõtaminabuntur. Docens ſcilicet & oſtẽdens, omnes omninò cum authoribus ſupplicio coniungi, qui fuerint eorũ peccato contaminati. Quæ ergò apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia diuinitùs irrogantur?

1. D LEO Magnus in epiſtola octogeſimaſeptima ad Epiſcopos Aphricanos, per Mauritaniam Cæſareenſem conſtitutos: Quòd ſi in quibuslibet Eccleſiæ gradibus prouidenter ſcienterq; curandũ eſt, vt in Dei domo nihil ſit inordinatum, nihilq; præpoſterum: quanto magìs elaborãdum eſt, vt in electione eius qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur? nam totius familię Domini ſtatus & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite.

2. GREGORIVS Magnus libro quarto epiſt. quinquageſima ſecunda ad Epiſcopos Galliarum: Ad hoc diuinæ diſpenſationis prouiſio gradus diuerſos & ordines cõſtituit eſſe diſtinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent: vna concordiæ fieret ex diuerſitate contextio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorũ. Neq; enim vniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſì huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſeruaret. Quia verò creatura in vna eademq; qualitate, gubernari vel viuere non poteſt, cæleſtium militiarum exemplar nos inſtruit: quia dum ſint Angeli, ſint Archangeli, liquet quòd non æquales ſunt: ſed in poteſtate & ordine, ſicut nôſtis, differt vnus ab altero.

Hierarchia eccleſiæ.

3. DIONYSIVS Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite quinto in initio, vbì de ſacris ordinibus tractationẽ inſtituit: Tempus iam admonet, poſt diuina iſtiuſmodi munia, ipſos exponere ſacros Ordines, ac diſtributiones, virtutesq; ipſorum, & actiones atque conſummationes, ſubiectamq; illis trinitatem excellentium ordinum, vt oſtendatur ſacerdotij noſtri perfunctio, inordinata omnia & incompoſita atque confuſa ab ſe arcere ſemper atque cohibere: ornatum verò atque ordinem & grauitatem, in proportionibus ſanctorum ordinum ſuorum exhibere. Et quidem hierarchiam omnem cur in Trinitatis diſtribuerimus numerum, in libro de cæleſti hierarchia congruè ſatìs (reor) expoſuimus, dicentes, (vt habet ſacra noſtra traditio) omnem ſacrorum ordinum functionem, in ſanctiſsimas teletas diuidi, & in eos qui diuina probè callent, aliosq; ſacratiùs imbuunt, inq; eos qui ab his ſanctiſsimè promouentur.

Inordinata & incompoſita arcet Sacerdotiũ Chriſtianæ legis.

ET quibuſdam interiectis: Oſtenſum eſt igitur, Antiſtitũ ordinẽ perficientem eſſe, & perfectionis authorem: ſacerdotum verò, illuminantem atque ad lucem promouentem: porrò miniſtrorũ, purgantem atque diſcernentem. Videlicet Pontificalis ordo non perficere ſolum, verùm & illuminare & purgare nouit. Sacerdotũ verò

virtus

virtus, in ſe cum illuminante habet purgantem quoquè ſcientiam. Verùm quæ inferiores ſunt, ad præſtantiora tranſire nequeunt, propterea quòd fas illis nō eſt, ad iſtiuſmodi proſilire ſuperbiam. Porrò ſacratiores virtutes vnà cum ſuis, inferiores quoq; ſua ipſa perfectione ſcientias ſacras nequaquàm ignorant. Quia tamen diuinarum actionum imagines ſunt ſacerdotales diſtinctiones, ornatiſsimi atque inconfuſi diuinarum operationum ordinis inſitos ſibi fulgores indicantes: in primas, ac medias, & vltimas ſanctas actiones atque ordines pontificali diſcretione diſtributæ ſunt, inſinuātes (vt dixi) in ſeipſis diuinas actiones ordinatas eſſe atque impermixtas. Quia enim ſumma illa diuinitas, eos (qbus ſe inſinuat) ſpiritus purgat primò, conſequenter illuminat, & illuminatos ad diuinam effigiem perficit: meritò ſacerdotalis diuinas imagines præ ſe ferens ęmulatio, diſcretos ſeipſam in ordines, virtutesq; diſtribuit, apertè indicans, diuinas actiones in caſtiſsimis puriſsimisq; ordinibus conſtanter atque inconfusè perſiſtere.

Ordinata gradu in eccleſia diſtinctio quid deſignet.

1. E IRENAEVS aduersùs hæreſes libro tertio, capite tertio: Sed quoniam valdè longum eſt, in hoc tali volumine omnium eccleſiarū enumerare ſucceſsiones, maximæ & antiquiſsimę & omnibus cognitæ à glorioſiſsimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatę & conſtitutę eccleſię, eam quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per ſucceſsiones epiſcoporum peruenientem vſque ad nos, indicantes confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ſuî placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam præterquā oportet colligunt, &c. vt ſuprà de præceptis eccleſiæ, quæſt. 9. B. 3.

2. IDEM Irenæus libro quarto, capite quadrageſimotertio, vt ſuprà, quæſtione ſeptima, C.

3. OPTATVS Milemitanus libro ſecundo contra Donatiſtas, vt ſuprà de præceptis eccleſię, quęſt. nona, B. 4.

4. AVGVSTINVS epiſtola cēteſima ſexageſimaquinta ad Generoſum, vt ibidèm B. 5.

5. IDEM epiſtola quadrageſimaſecunda ad Madaurēſes, ibidèm de præceptis eccleſiæ, B. 6.

6. IDEM contra epiſtolam Manichæi quam vocāt fundamenti, capite quarto, vt ſuprà de fide & ſymbolo, quęſtione decimaoctaua, D. 3.

7. IDEM Auguſtinus in pſalmo contra partem Donati, vt ſuprà de præceptis eccleſiæ, quæſt. nona, B. 7.

8. TERTVLLIANVS de præſcriptionibus aduerſùs hæreticos, vt ſuprà ibidèm, E. 2.
9. AVGVSTINVS epiſtola centeſima ſexageſimaquinta: In illum ordinem Epiſcoporum &c. vt in textu.
10. IDEM lib. 2. contra literas Petiliani, capite quinquageſimoprimo, vt ſuprà de pceptis eccleſiæ, quæſt. nona, B. 8.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

I

Quid eſt matrimonium?

a Aug. in lib. de fide & operib. ca 7 & lib. 1 de nupt. & concu. cap. 10. & 21. Lib. de bono cõiu. ca. 24. Am. in ca 5. Ephe. Petrus Damia: ſer. 1. de dedica Lucius. 3 in 5. decretal. tit 7. c. 9. Conſtantien. concil. ſeſs. 15 art. 8. Trident. ſeſs. 24. can 1.
b Gen. 24. g Tob 7. c d. Amb. de inſtit virginis cap 6.
c Calixtus 1. epiſt. 2 Lateran. can. 50 Trident ſeſs. 24. can. 3 & 4 & de refor. matrimon. cap 2. & ſequent.
d Gen 2 d Matt 19 a 1. Cor. 7. a Ephe 5. e f g
e Geneſ. 2 d
f Chryſ. hom. 20. in epi. ad Epheſ in morali exhortat
g 1 Cor 7 a Aug. lib. 9 de Gene ad lit. cap 7. Epheſ. in Pſal. 43.

MAtrimonium eſt [a] legitima viri fœminęq́; cõiunctio, ad conſuetudinem vitę indiuiduã inter ipſos coniuges tranſigendam diuinitùs inſtituta. B Legitima in quã, vt mutuus amborũ [b] cõſenſus accedat, & gradus, quos vocant, [c] conſanguinitatis & affinitatis, aliaque id genus matrimonium vel prohibentia, vel dirimentia, minimè intercedant.

Cuius quidem cõiugalis coniunctionis ſi primariũ authorẽ q̃ris, [d] Deus eſt Opt. Max. q primos cõiuges & humani generis parẽtes in ipſo paradiſo cõiunxit, ſuaq́; benedictiõe cohoneſtauit. Sin finẽ inſtitutionis ſpectas, eſt humani generis ad [e] Dei gloriã ppagatio, & coniugum inter ſe familiaris fidusq́; [f] conuictus, ac pretereà [g] fornicatiõis in hac naturæ corruptæ imbecillitate deuitatio.

SCRIPTVRAE.

GENESIS vigeſimoprimo: Et dixerunt Laban & Bathuel: Vocemus puellã, & quæramus ipſius voluntatẽ. Cumq; vocata (Rebecca) veniſſet, ſciſcitati ſunt: Vis ire cum homine iſto? Quæ ait, Vadam.

TOBIAE ſeptimo: Et appræhendens (Raguel) dexteram filiæ ſuæ (Saræ,) dextræ Tobiæ tradidit, dicẽs: Deus Abrahã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob vobiſcum ſit, & ipſe coniungat vos, impleatque benedictionem ſuam in vobis. Et accepta charta, fecerunt conſcriptionem coniugij. Et poſt hæc epulati ſunt, benedicentes Deum.

GENESIS ſecundo capite: Immiſit ergò Dominus Deus ſoporem in Adam: cumque obdormiſſet, tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit DOMINUS DEUS coſtam quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. DIXITque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erũt duo in carne vna.

MATTHAEI decimonono: Acceſſerunt ad eum Phariſæi, tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem ſuam quacunque ex cauſa? Qui reſpondens, ait eis: Nõ legiſtis, quia qui fecit ab initio, maſculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna: itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergò Deus cõiunxit, homo non ſeparet: Dicunt illi: Quid ergò Moyſes mandauit dare libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo: Propter fornicatio-

nem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuũ virum habeat. Vxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & vxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem nõ habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicèm, niſì fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterùm reuertimini in idipſum, nè tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtrã. Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium. Et poſt pauca: Ijs autem qui matrimonio iuncti ſunt, pręcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptã, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.

AD Epheſios quinto: Mulieres viris ſuis ſubditę ſint, ſicut Domino: quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut CHRISTVS caput eſt Eccleſiæ. Ipſe, ſaluator corporis eius. Sed ſicùt Eccleſia ſubiecta eſt CHRISTO, ità & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & CHRISTVS dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitę, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. Ità & viri debent diligere vxores ſuas vt corpora ſua. Qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & CHRISTVS Eccleſiam, quia membra ſumus corporis eius, de carne eius, et de oſſibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam: & adhęrebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in CHRISTO & in Eccleſia. Veruntamen & vos ſinguli, vnuſquiſque vxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: vxor autem timeat virum ſuum.

PA-

PATRES.

1. A AVGVSTINVS in libro de fide & operibus, capite ſeptimo: Hoc ſi ſemper neſciat, nunquàm ex hoc erit adultera: ſi autem ſciat, iam ex hoc eſſe incipiet, ex quo cum alieno viro ſciens cubauerit. Sicut in iure prædiorum tam diù quiſque bonæ fidei poſſeſſor rectiſsimè dicitur, quàm diù ſe poſsidere ignorat alienũ: cùm verò ſcierit, nec ab aliena poſſeſsione receſſerit, tunc malę fidei perhibebitur, tunc iuſtè iniuſtus vocatur. Abſit ergò vt ſenſu nõ humano, ſed planè vano ſic doleamus cùm flagitia corriguntur, tanquàm connubia dirimantur, maximè in ciuitate Domini, in monte ſancto eius, hoc eſt, in Eccleſia, vbi nuptiarum non ſolùm vinculum, verumetiam ſacramentum ità commendatur, vt non liceat viro vxorem ſuã alteri tradere: q̃d in republica tũc Romana, nõ ſolùm minimè culpabiliter, verumetiã laudabiliter Cato feciſſe ꝓhibetur. Vinculum & ſacramentum nuptiarum.

2. IDEM libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite decimo: Quoniam ſanè non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec tãtùm pudicitia, cuius vinculũ eſt fides, verumetiã quoddã ſacramẽtũ nuptiarũ cõmẽdatur fidelibꝰ cõiugatis. Vndè dicit Apoſtolus: Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Christus dilexit Eccleſiã: huius ꝓculdubiò ſacramẽti res eſt, vt mas & fœmina cõnubio copulati, quãdiù viuũt, inſeparabiliter ꝑſeuerent, nec liceat excepta cauſa fornicationis, à coniuge coniugẽ dirimi. Hoc enim cuſtoditur in CHRISTO & eccleſia, vt viuens cum viuente in æternum nullo diuortio ſeparetur. Cuius ſacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius, hoc eſt, in eccleſia CHRISTI quibuſq; fidelibus coniugatis, qui ſine dubio membra ſunt Chriſti, vt cùm filiorum procreandorum cauſa vel nubant fœminæ, vel ducantur vxores, nec ſterilem coniugem fas ſit relinquere, vt alia fœcunda ducatur. Quod ſi quiſquam fecerit, non lege huius ſeculi, vbi interueniente repudio, ſine crimine conceditur, cum alijs alia copulare connubia. Quod etiam ſanctum Moyſen Dominus propter duritiam cordis illorum Iſraëlitis permiſiſſe teſtatur, ſed lege euangelij reus eſt adulterij, ſicut etiã illa, ſi alteri nupſerit. Et vſqueadeò manent inter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, vt potiùs ſint inter ſe coniuges, qui ab alterutro ſeparati ſunt, quàm cum his, quibus alijs adhæſerunt. Cum alijs quippe adulteri non eſſent, niſi ad alterutrum coniuges permanerẽt. Deniquè mortuo viro cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium non poteſt, cum quo priùs adulterium fuit. Ità inter viuentes manet quoddam vinculum

Sacramentum nuptiarum. Ephe 5. Col 3. Pſal. 47. Matt. 19. Lege euãgelij adulterij rei ſunt, qui con iuge viuente contrahũt cũ alia perſona.

Vinculũ coniugale ſeparatio auferre nequit.

culum cõiugale,quod nec ſeparatio,nec cum altero copulatio poſſit auferre. Manet auté ad noxam criminis,non ad vinculum fœderis:ſicut apoſtata anima velut de coniugio Chriſti recedens, etiã fide perdita,ſacramentum fidei non amittit,quod lauacro regenerationis accepit.Redderet enim ,pculdubiò redeunti,ſi amiſiſſet abſcedens.Habet aũt hoc qui receſſerit,ad cumulũ ſupplicij,non ad meritum præmij.

Connubij Sacramentum

Gene.2.

3. ITEM cap.XXI.eiuſdem lib.Reſpondebit etiã connubij ſacramentum.De me ante peccatũ dictum eſt in paradiſo,Relinquet homo patrem & matrem,& adhęrebit vxori ſuę,& erunt duo in carne vna. Quod magnũ ſacramẽtum dicit Apoſtolus in Chriſto & in eccleſia.Quod ergò eſt in Chriſto & in eccleſia magnum,hoc in ſingulis quibuſque viris atque vxoribus minimũ,ſed tamen coniunctionis inſeparabile ſacramentum.

Ephe.5.

Cõiunctiõis inſeparabile Sacramẽtum.

4. IDEM Auguſtinus de bono coniugali,capite vigeſimoquarto:Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atq; oẽs homines,in cauſa generandi eſt & in fide caſtitatis. Quòd autem ad populum Dei pertinet,etiam in ſanctitate ſacramenti,per quam nefas eſt,etiam repudio intercedente, alteri nubere dum vir eius viuit, nec ſaltem ipſa cauſa pariendi.Quę cùm ſola ſit,qua nuptiæ fiunt,nec ea re non ſubſequẽte propter quam fiunt, ſoluitur vinculum nuptiale niſi coniugis morte. Quemadmodùm ſi fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam ſi plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamen in illis ordinatis ſacramentum ordinationis: & ſi aliqua culpa quiſquam ab officiò remoueatur,Sacramento Dñi ſemel impoſito non carebit,quanuis ad iudicium permanente. Generationis itaq; cauſa fieri nuptias,Apoſtolus ità teſtis eſt:Volo,inqt,iuniores nubere.Et quaſi ei diceretur,vt quid? continuò ſubiecit, filios procreare,matresfamiliàs eſſe. Ad fidem aũt caſtitatis illud ptinet, vxor non habet poteſtatẽ corporis ſui,ſed vir.Similiter & vir nõ habet poteſtatẽ corporis ſui,ſed mulier.Ad ſacramẽti ſanctitatẽ illud, Vxorem à viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptã, aut viro ſuo recõciliari:& vir vxorẽ non dimittat.Hæc omnia bona ſunt,propter quę nuptię bonę ſunt,proles, fides,ſacramentũ. Nec prolem autem carnalem iam hoc tempore quærere,ac per hoc ab omni tali opere immunitatem quãdam perpetuam retinere, atque vni viro Chriſto ſpiritualiter ſubdi, melius eſt vtiquè & ſanctius: ſi tamen ea vacatione ſic vtãtur hominẽs,quomodò ſcriptum eſt, Vt cogitent quę ſunt Dei,quomodò placeant Deo.

Sanctitas Sacramẽti facit, vt nec interueniẽte repudio,liceat alteri nubere.

Confertur cũ Sacramento Ordinis.

Proles 1.Tim.5. Fides 1.Corint.7.

Sacramentũ

Cælibatus matrimonio præſtat.

1.Cor.7.

5. AM-

5. AMBROSIVS in caput quintum epiſtolæ ad Epheſios: Myſterij ſacramentum grande in vnitate viri & fœminæ eſſe ſignificat. Nec hoc prodit, ſed aliam cauſam quæ non diſcordet à memorato myſterio, flagitat, quam ſcit ad profectum humani generis pertinere, hoc eſt, Eccleſiæ & Saluatoris, vt ſicut relictis parentibus, homo vxori ſuæ adhæret, ità & relicto omni errore, Eccleſia adhæreat & ſubijciatur capiti ſuo, quod eſt CHRISTVS.

6. PETRVS Damianus in ſermone de dedicatione, agens de nuptiarum ſacramento, ità ait: Hoc magnum eſt, ait Apoſtolus, & Dominus in Euangelio. Propter hoc relinquet homo patrē & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Quid enim magis vnum, quàm illi, quibus eſt vna caro, vna menſa, vnus torus, hæreditas vna? Honorabile cōiugium (dicit vas electionis) torus immaculatus. Hoc deſtruuntur inceſtuoſa coniugia, & legitimorum hæredum digna progenies propagatur.

Matth. 19.

Heb. 13.

7. LVCIVS tertius libro quinto decretalium Gregorij, titulo ſeptimo de hæreticis, capite nono, Ad abolendam: Vniuerſos qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri IESV CHRISTI, vel de baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſsione, Matrimonio, vel reliquis eccleſiaſticis ſacramentis aliter ſentire aut docere non metuunt, quàm ſacroſancta Romana eccleſia prędicat & obſeruat: & generaliter quoſcunque eadem Romana eccleſia vel ſinguli epiſcopi per diœceſes ſuas cum, conſilio clericorum, vel clerici ipſi ſede vacante, cum conſilio (ſi oportuerit) vicinorum Epiſcoporum hæreticos iudicauerint: vinculo ꝑpetui anathematis innodamus.

Sacramento baptiſmi, Cōfeſsiōis, & cæteris annumeratur Matrimonii ſacramentum.

Romanæ Eccleſiæ doctrina de ſacramētis, amplectenda eſt.

8. CONCILIVM Conſtantienſe ſeſsione decimaquinta dānat hunc articulum octauum Ioannis Huſs: Sacerdotes criminosè viuentes, infideliter ſentiunt de 7. ſacramentis eccleſiæ, &c.

9. TRIDENTINVM ſeſsione vigeſimaquarta, canone primo: Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe verè & propriè vnum ex ſeptem legis euangelicę ſacramentis à CHRISTO Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in * Eccleſia inuentum, neque gratiam conferre, anathema ſit.

aliās * r eccleſiam inuētū.

1. B AMBROSIVS de inſtitutiōe virginis, cap. 6. Cùm initiatur coniugium, tunc coniugij nomē aſciſcitur. Nō enim defloratio virginitatis facit cōiugium, ſed pactio cōiugalis. Deniquè cùm iūgitur puella, coniugium eſt, non cùm virili admixtione cognoſcitur.

2. CALIXTVS primus epiſtola ſecunda, capite 4. Coniunctiones conſanguineorum fieri prohibentur, qn̄ has & diuinę & ſeculi prohi-

Pactio cōiugalis facit cōiugium.

Sanguine iũctorum cõiugia prohibetur.

prohibẽt leges. Leges ergò diuinæ hoc agentes, & eos, q ex eis prodeunt, non ſolùm eijciunt, ſed & maledictos appellant. Leges ergò ſeculi, infames tales vocant & ab hæreditate repellunt. Nos verò ſequentes Patres noſtros, & eorum veſtigijs inhærentes, infamia eos notamus, & infames eſſe cenſemus, quia infamię maculis ſunt adſperſi. Nec eos viros, nec accuſatiões eorum, quos leges ſeculi reijciunt, ſuſcipere debemus. Quis enim dubitat leges humanas, rationi & honeſtati non repugnantes, eſſe amplectendas, præſertim vbi vel publicæ conſulunt vtilitati, vel Eccleſiaſticæ dignitatis authoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur? Eos autem conſanguineos dicimus, quos diuinæ & Imperatorum ac Romanorum atque Gręcorum leges conſanguineos appellant, & in hęreditatem ſuſcipiunt, nec repellere poſſunt.

3. CONCILIVM Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, capite quinquageſimo: Nõ debet repræhẽſibile iudicari, ſi ſecũdùm varietatem temporum, ſtatuta quandoquè varientur humana, præſertim cùm vrgens neceſsitas, vel euidens vtilitas id expoſcit: quoniam ipſe Deus ex his quæ in veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutauit in nouo. Cùm igitur prohibitiones de coniugio in ſecundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptijs, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquandò periculum pariant animarum, vt ceſſante prohibitione ceſſet effectus, cõſtitutiones ſuper hoc editas, ſacri approbatione concilij reuocantes, præſenti conſtitutione decernimus, vt ſic contrahentes decæterò liberè copulentur. Prohibitio quoquè copulæ coniugalis, quartum conſaguinitatis & affinitatis gradum decæterò non excedat, quoniam in vlterioribus gradibus, iam nõ poteſt abſque graui diſpendio huiuſmodi prohibitio generaliter obſeruari. Quaternarius enim numerus benè congruit prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apoſtolus, quòd vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier: neque mulier habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: quia quatuor ſunt humores in corpore, quod conſtat ex quatuor elementis. Cùm ergò iam vſque ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ ſit reſtricta, eam ità eſſe volumus perpetuam, nõ obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudùm editis, vel ab alijs vel à nobis, vt ſi qui contra prohibitionem huiuſmodi præſumpſerint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat: tantoque gra-

Quartũ conſanguinitatis & affinitatis gradũ nè excedat ꝓhibitio cõiugalis.

grauiora ſint crimina, quanto diutiùs infelicem detinent animam alligatam.

4. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, canone tertio: Si quis dixerit, eos tantùm conſanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leuitico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec poſſe Eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare, aut conſtituere, vt plures impediant & dirimant, anathema ſit. Leuit 18. Diſpenſatio Eccleſiæ circa gradus cōſanguinit.

5. ITEM Canone quarto: Si quis dixerit, Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in ijs conſtituendis erráſſe, anathema ſit. Impedimēta matrimoniū dirimentia.

6. IN eadem ſeſsione in decreto de Reformatione Matrimonij, capite ſecundo: Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multotiès in caſibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia: in quibus vel non ſine magno peccato perſeueratur, vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur. Volens itaque Sancta Synodus huic incommodo prouidere, & à cognationis ſpiritalis impedimento incipiens, ſtatuit vt vnus tantùm, ſiue vir ſiue mulier, iuxta ſacrorum canonum inſtituta, vel ad ſummum vnus & vna, baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant: inter quos ac baptizatum ipſum, & illius patrem & matrem, necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatiq́ patrem ac matrem, tantùm ſpiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequàm ad Baptiſmum conferendum accedat, diligēter ab ijs, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem vel quos elegerint, vt baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum vel eos tantùm ad illum ſuſcipiēdum admittat, & in libro eorum nomina deſcribat: doceatq́ eos, quam cognationem contraxerint, nè ignorantia vlla excuſari valeant. Quòd ſi alij, vltra deſignatos, baptizatū tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant: conſtitutionibus in contrarium facientibus, non obſtantibus. Si Parochi culpa vel negligentia ſecùs factum fuerit, arbitrio ordinarij puniatur. Ea quoquè cognatio quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiuſq́ patrem & matrem, & tenentem non egrediatur: omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis. ITEM cap. 3. Iuſtitię publicę honeſtatis impedimentū, vbi ſponſalia quacunque ratiōe valida nō erunt, ſancta ſynodus prorsùs tollit: vbi aūt valida fuerint, primum gradum nō excedāt: quoniā in vlterioribus gradibus iam non poteſt huiuſmodi ꝓhibitio abſq́ diſpendio obſeruari. Spiritualis cognatio inter quos contrahatur. Sponſalia.

ET capite quarto: Prętereà ſancta ſynodus, iiſdem & alijs grauiſſimis de cauſis adducta, impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium poſteà factum dirimit: ad eos tantùm, qui in primo & ſecundo gradu coniunguntur, reſtringit. In vlterioribus verò gradibus ſtatuit, huiuſmodi affinitatem matrimonium poſteà contractum non dirimere.

Intrà gradus ꝓhibitos cōtrahentes.

I T E M quinto: Si quis intrà gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat: idq́ue in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quòd ſi ignoranter id fecerit, ſi quidem ſolennitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eiſdem ſubijciatur pœnis: non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cuius ſalubria præcepta temerè contempſit. Si verò ſolennitatibus adhibitis, impedimentum aliquod poſteà ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc faciliùs cum eo & gratis diſpenſari poterit. In cōtrahendis matrimonijs vel nulla omninò detur diſpenſatio, vel rarò: idq́ue ex cauſa, & gratis concedatur. In ſecundo gradu nunquàm diſpenſetur, niſi inter magnos principes, & ob publicam cauſam.

1. C CHRYSOSTOMVS homilia vigeſima in epiſtolam Pauli ad Epheſios, in morali exhortatione, multa pulchra habet de pacifico coniugum conuictu.

Matrimoniū remediū infirmitatis.

2. AVGVSTINVS libro nono de Geneſi ad literam, capite ſeptimo: Denique vtriuſq́ue ſexus infirmitas propendēs in ruinam turpitudinis, rectè excipitur honeſtate nuptiarū, vt q̃d ſanis poſſit eſſe officium, ſit ægrotis remedium. Neque enim quia incontinentia malum eſt, ideò connubium, vel quo incontinentes copulantur, nō eſt bonum: imò verò nō propter illud malū culpabile eſt hoc bonum, ſed propter hoc bonum, veniale eſt illud malum: quoniam id quod bonū habent nuptię, & quòd bonę ſunt nuptię, peccatum eſſe nunq̃ poteſt. Hoc aūt tripartitū eſt, fides, ꝓles, ſacramētū: In fide attēditur, nè ꝑter vinculū cōiugale, cū altera vel altero cōcumbatur. In prole, vt amāter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, religioſè educetur. In ſacramēto aūt, vt cōiugium nō ſeparetur, & dimiſſus aut dimiſſa nec cauſa prolis alteri coniungatur. Hæc eſt tanq̃ regula nuptiarum, qua vel naturę decoratur fœcunditas, vel incōtinentię regitur prauitas. Vndè q̃a ſatis diſſeruimus in eo libro, quem de bono con-

Tripartitum bonū Matrimonii. Fides Proles Sacramētum. Cōiugij indiſſolubilis nexus

coniugali nupèr edidimus, vbì & continentiam vidualem, & excellentiam virginalem pro ſuorum graduum dignitate diſtinximus, diutiùs hìc noſter ſtylus non eſt occupandus.

2. CHRYSOSTOMVS in pſalmũ quadrageſimumtertium: Qui Dei opus tanta affecit ignominia, quid tandèm patietur? & maximè quandò qui hæc facit, habet vxorem. Nè mihi enim dixeris naturæ cupiditatem. Propterea enim permiſſum fuit matrimonium, nè vltra proprios terminos progredereris. Vide enim quãto dignus eris ſupplicio. Nam Deus tuæ quieti & honori proſpexit, vt & naturæ rabiem per vxorem compeſceres, & hoc abſq; vllo periculo faceres, & ab omni turpitudine & dedecore liberareris. Tu autẽ eum, qui tantam tui curam gerit ex redundanti quadam & exuberanti copia, iniuria afficis.

Ad euitãdam fornicationẽ pmiſſum matrimonium.

II

Qua ratione Matrimonium eſt Sacramentum?

A Quatenùs [a] ea cõiunctio quæ inter virum & vxorem arctiſſima intercedit, cõgruum & ſacrum eſt ſignum diuinitùs inſtitutũ, quo Chriſti ſponſi & Eccleſiæ ſponſæ coniunctio ſanctiſſima firmiſſimaq; deſignatur.

[a] Ambr. in c. 5. Ephe. Aug. vt ſuprà Cõc. Florẽt. Tridẽ. ſeſſ 24. in doctrin de Sacramento Matrimonij.

B Hoc ipſum ſignum Chriſtianis coniugibus, quandò Matrimonium ritè [b] auſpicantur, ad gratiam DEI prodeſt accipiendam: Quę gratia coniugibus naturalem [c] perficit amorem, & indiſſolubilem vnitatem confirmat, eoſque ſanctificat, vt non modò duo ſint, [d] maneantque in carne vna ſecundùm ſuam vocationem, verumetiam vt mutuam inter ſe fidem, pacem, dilectionem, &

[b] Tob. 3. c 6 c 8. b Euariſtus epi. 1. Tridẽt ca. 1. reform. matrimon.

[c] Chryſ. ho. 20. in epi ad Eph Ambr. l. 1. de Abrahã. cap 7.

[d] Geneſi 2. d

conſenſionem maximam vſquè conſeruent. Atque ità in eis efficit, quod Apoſtolus docet, [a] *Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus.*

a Heb. 13 a

C Proindè Paulus [b] idem, vbì coniunctionis eiuſmodi tractat myſterium, perſpicuè dixit: SACRAMENTVM HOC MAGNVM EST, *ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Sic & Auguſtinus: Nó tantùm, [c] inquit, fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec tantùm pudicitia, cuius vinculum eſt fides, verùm etiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vndè dicit Apoſtolus: [d] *Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam.* Et [e] rursùs: In nuptijs plùs valet ſanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.

b Ephe. 5. Ambroſ ibid. Leo epiſt 92. ad Ruſticum Narbon.

c Lib. 1. de nuptijs & cócupiſ. c. 10. & 21.

d Ephe 5. f

e Aug lib de bono coniugali, cap. 28.

SCRIPTVRAE.

TOBIAE tertio: Tu ſcis Domine (inquit Sara filia Raguelis) quia nunquàm concupiui virum, & mundam ſeruaui animam meam ab omni concupiſcentia. Nunquàm cum ludétibus miſcui me, neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea, conſenſi ſuſcipere.

ET capite ſexto: Tunc angelus Raphael dixit Tobiæ: Audi me, et oſtendam tibi, qui ſunt quibus prçualere poteſt dçmonium. Hi nãque qui coniugium ità ſuſcipiunt, vt Deum à ſe et à ſua mente excludant, et ſuæ libidini ità vacent, ſicut equus et mulus quibus non eſt intellectus: habet poteſtatem dçmo-

dęmonium ſuper eos. Tu autem cùm acceperis eam, &c. accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magìs quàm libidine ductus, vt in ſemine Abrahæ benedictionem in filijs conſequaris.

TOBIAE octauo: Dixitque Tobias: Et nunc Domine tu ſcis, quia non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam coniugem, ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſecula ſeculorum.

GENESEOS ſecundo, vt ſuprà quæſtione præcedenti.

AD Hebręos decimotertio: Honorabile connubium in om̃ibus et torus immaculatus. Fornicatores enim et adulteros iudicabit Deus.

AD Epheſios quinto, vt ſuprà quæſtione præcedenti.

PATRES.

1. A AMBROSIVS in caput quintum ad Epheſios, vt ſuprà quęſtione prima, A. 4.
2. AVGVSTINVS, vt in priore quæſtione.
3. CONCILIVM Florentinum: Septimum eſt ſacramentum Matrimonij, quod eſt ſignũ coniunctionis Chriſti & eccleſię, ſecundùm Apoſtolum dicentem, Sacramẽtum hoc magnũ eſt &c. Cauſã efficiens Matrimonij regulariter eſt mutuus cõſenſus, ꝑ verba de p̄ſenti expreſſus. Aſsignatur autem triplex bonũ Matrimonij. Primũ, proles ſuſcipienda & educanda ad cultum Dei. Secundum eſt fides, quam vnus coniugum alteri ſeruare debet. Tertium indiuiſibilitas Matrimonij, propter hoc quòd ſignificat indiuiſibilem coniunctionem CHRISTI & eccleſiæ.

Cauſa efficiẽs matrimonij.

Triplex Matrimonij bonum.

Matrimonij indiuiſibilitas.

CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta in doctrina de ſacramẽto Matrimonij: Matrimonij perpetuum indiſſolubilemq; nexum primus humani generis parens diuini ſpiritus inſtinctu pronunciauit, cùm dixit: Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Hoc autem vinculo duos tantummodò copulari & coniungi, CHRISTVS Dominus apertiùs docuit, cùm poſtrema illa verba, tãquàm à Deo prolata, referens dixit: Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. ſta-

Indiſſolubilis nexus Matrimonij.

Geneſ. 2.

Matrimoniũ inter duos tãtùm cõtrahitur.

matrimonij,capite primo: Tametſi dubitandum non eſt,clandeſtina matrimonia, libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia,quandiù eccleſia ea irrita non fecit: & proindè iure damnandi ſunt illi, & eos ſancta ſynodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata eſſe negant, quique falsò affirmant, matrimonia à filijs familiâs ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata vel irrita facere poſſe: nihilominùs ſancta Eccleſia ex iuſtiſsimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt atque prohibuit. Verùm cùm ſancta ſynodus animaduertat, prohibitiões illas propter hominum inobedientiam iam non prodeſſe: & grauia peccata perpendat, quæ ex eiſdem clandeſtinis coniugijs ortum habent: præſertim verò eorum qui in ſtatu damnationis permanēt,dum priore vxore,cum qua clàm contraxerant,relicta,cum alia palàm contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt. Cui malo cùm ab Eccleſia, quæ de occultis non iudicat, ſuccurri non poſsit, niſi efficacius aliquod remedium adhibeatur: idcircò ſacri Lateranenſis concilij ſub Innocentio tertio celebrati veſtigijs inhærendo præcipit, vt in poſterum, antequàm matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter Miſſarum ſolennia publicè denuncietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum: quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ procedatur: Vbi parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris & Filij & ſpiritusſancti: vel alijs vtatur verbis,iuxta receptum vniuſcuiuſque prouinciæ ritum. Quòd ſi aliquandò probabilis fuerit ſuſpicio,matrimonium malitioſè impediri poſſe,ſi tot pręceſſerint denunciationes, tunc vel vna tantùm denunciatio fiat, vel ſaltem parocho, & duobus vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur: Deindè ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant,vt ſi aliqua ſubſunt impedimenta,faciliùs detegantur: niſi Ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur: quod illius prudentiæ & iudicio ſancta ſynodus relinquit:Qui aliter quàm præſente parocho vel alio ſacerdote,de ipſius Parochi ſeu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus teſtibus matrimoniũ cōtrahere attētabunt, eos ſancta ſynodus ad ſic cōtrahendũ oīnò inhabiles reddit: & huiuſmodi cōtract⁹ irritos & nullos eſſe decernit,ꝑut eos pſenti decreto irritos facit & annullat.

Hactenus fuerunt Clādeſtina,vera matrimonia.

Cap. 51.

Matrimonia contracturi, denunciari publicè debent.

Parochi pſentia dſi matrimonio coniunguntur.

Clandeſtina matrimonia deincèps irrita facit Concilium Tridentinum.

In-

Inſupèr Parochum, vel alium ſacerdotem, q cum minore teſtium numero,& teſtes, qui ſine parocho, vel ſacerdote huiuſmodi contractui interfuerint, necnon ipſos contrahentes grauiter arbitrio ordinarij puniri præcipit. Præterea eadem Sancta Synodus hortatur,vt coniuges ante benedictionem ſacerdotalem in templo ſuſcipiendam,in eadem domo non cohabitent: ſtatuitq́; benedictionem à proprio Parocho fieri,neque à quoquam niſi ab ipſo Parocho,vel ab Ordinario licentiam ad prędictam benedictionem faciendam alij ſacerdoti concedi poſſe: quacunque conſuetudine, etiam immemorabili,quę potiùs corruptela dicenda eſt,vel priuilegio, non obſtante. Quod ſi quis Parochus,vel alius Sacerdos, ſiue regularis, ſiue ſecularis ſit,etiamſi id ſibi ex priuilegio,vel immemorabili cōſuetudine licere contendat,alterius parochiæ ſponſos ſine illorum Parochi licētia matrimonio coniungere, aut benedicere auſus fuerit:ipſo iure tam diù ſuſpenſus maneat,quàm diù ab ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat,abſoluatur.Habeat parochus librum,in quo coniugum & teſtium nomina, diemq́; & locum contracti matrimonij deſcribat,quem diligenter apud ſe cuſtodiat. Poſtremò ſancta ſynodus coniuges hortatur,vt antequàm contrahāt, vel ſaltem triduò ante matrimonij conſummationem ſua peccata diligenter confiteantur, & ad ſanctiſsimum Euchariſtię ſacramentum piè accedant. Si quæ prouinciæ alijs,vltrà prædictas,laudabilibus conſuetudinibus & cæremonijs hac in re vtuntur, eas omninò retineri Sancta Synodus vehementer optat. Nè verò hæc tam ſalubria præcepta quenquam lateant, ordinarijs omnibus præcipit, vt cùm primùm poterūt,curent hoc decretum populo publicari,ac explicari in ſingulis ſuarum diœceſum parochialibus Eccleſijs, idq́; in primo anno quàm ſæpiſsimè fiat, deindè verò quotiès expedire viderint. Decernit inſupèr,vt huiuſmodi decretum in vnaquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat,à die primæ publicationis,in eadem parochia factæ,numerandos.

Benedictio Sacerdotalis.

Confeſſio & Cōmunio ſacra ante matrimonij cōtractum præcedant.

Promulgatio huius noui decreti.

3. CHRYSOSTOMVS homilia vigeſima in epiſtolam ad Epheſios:Reuerà nanque,reuerà inquam,myſterium eſt, & magnū myſterium,relicto parente eo qui genuit,eo qui aluit,etiam ea quæ peperit, quæ miſerè & cum labore parturiuit, illis videlicet deſertis qui tanta beneficia præſtiterunt, quibuſcum conſuetudo tracta eſt,adhærere virum illi,quæ anteà neque viſa ſit, neque aliquid cōmercij cum illo habuerit,atque hanc etiam omnibus præferre. Verè

Amor coniugum.

rè myſterium eſt. Et parentes, etiam cùm iſta fiunt, non offenduntur, ſed magis offenduntur ac dolent cùm non fiunt, expenſis quoquè pecunijs ac ſumptu facto lætãtur. Magnum reuerà myſterium, & ineffabilem quandam ſapientiam habens. Iſtud ſuprà præfatus dixit, in CHRISTO & Eccleſia. Veruntamen non propter ipſum ſolum ità dictum eſt. Sed quid? vt vxorem ſcilicet tanquàm propriam carnem foueat, quemadmodùm & Chriſtus Eccleſiam, vxor verò vt reuereatur virum. Ephe.5.

4. AMBROSIVS libro primo de Abrahã, capite ſeptimo: Nulli licet ſcire mulierem præter vxorem. Ideò coniugij tibi datum eſt ius, nè in laqueũ incidas, & cum aliena muliere delinquas. Iunctus es vxori? noli quærere ſolutionem, quia non licet tibi vxore viuente vxorem ducere: nam & aliam quærere, cùm habeas tuam, crimen eſt adulterij. Et paulò pòſt: Cognoſcimus velut præſulem cuſtodemq́; coniugij eſſe Deũ, qui non patiatur alienum torũ pollui. Et ſi qui fecerit, peccare eum in DEVM, cuius legem violet, grãtiam ſoluat. Et ideò quia in DEVM peccat, ſacramenti cæleſtis amittit conſortium. 1. Cor.7. Mar.6. Præſul cuſtosq́; coniugij Deus.

1. C AMBROSIVS in caput quintum ad Epheſiõs, vt ſuprà quæſt. præcedenti, A. 5.

2. LEO Magnus epiſtola nonageſimaſecunda ad inquiſitiones Ruſtici epiſcopi Narbonenſis, capite quarto: Non omnis mulier iũcta viro, vxor eſt viri: quia nec omnis filius hæres eſt patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter æquales, multò priùs hoc ipſum Domino conſtituente quàm initium Romani iuris exiſteret. Itaque aliud eſt vxor, aliud concubina: ſicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apoſtolus ad manifeſtandam harum perſonarum diſcretionem, teſtimonium ponit ex Geneſi, vbi dicitur Abrahæ: Eijce ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Vndè quum ſocietas nuptiarum ità ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuum coniunctionem haberet in ſe CHRISTI & Eccleſiæ ſacramentum: dubium non eſt, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuiſſe miniſterium. Gal 4. Gene.21. Habet in ſe Chriſti & eccleſiæ Sacramentum.

3. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite decimo & vigeſimoprimo, vt in quæſtione præcedenti, C. 3.

4. IDEM libro de bono coniugali, capite decimooctauo, vt in textu, & in quæſtione ſequenti, B. 3.

III

An dirimi vnquàm poteſt Matrimonium?

a Geneſ.2. d
b Matt.19. a Marc.10. b Orig.tract.7. in Matth.
c Luc.16. d Marc 10.b Roma.7. a Can.Apo.48. Ambr.in cap. 16. Luc.
d 1.Cor.7 b Auguſtin. de adult. cõiug lib 2. ca.5. & 9. Itẽ homil. 49.ex 50 Cõcil. Mileuit. ca.17.
e Ibidèm g. & Rom 7.a

A Matrimonium dirimi nõ poſſe, ſed illius nexum indiſſolubilem eſſe, primi hominis verba illa demonſtrant,[a] *Relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Quam rem [b] Chriſtus quoquè confirmauit, cùm Adæ verba velutì diuina repeteret, illud etiam adiungens, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Atq; alibì docet,[c] *Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.* Hanc porrò Dei legem & inuiolabilem ordinationem de perpetua coniugalis nexus firmitate Paulus illuſtrans, *His*, ait,[d] *qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.* Ac poſteà [e] ſubijcit: *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit.*

f Auguſti. de bono cõiuga. ca.7.15.18 24. Hier in Epitaph. Fabiolæ ad Ocean. epiſt 30.

B Etſi igitur nulla etiam ſperetur [f] proles, & quælibet vitę incommoda, durißimiq́ue caſus accedant, tamen contractum ſemel matrimonium valet, adeoq́ue ratum & firmum eſt, ſi præſertim ſit conſummatum, vt vſque indiſſolubile in omni vita perſeueret. Vndè non poteſt alter coniugum

ſugum ab altero in vniuerſum diuertere, niſi fortè priuſquàm inter coniuges carnale commercium interceſſerit, religioſæ vitæ * inſtitutũ ſuſcipiatur. Vbi verò cauſæ quædam offerunt ſeſe, ob quas aliquandò coniuges ſeparentur, non idcircò vinculum ſoluitur, [g] ſed tori & cohabitationis communitas, quæ anteà fuit, impeditur.

* decre. lib. 3. tit. 32. ca 2. & 14. Trident. ſeſs 24. ca. 6.

g Con Floré. Trident ſeſs. 24 can 7 & 8. Auguſt. lib 2. de adulter. cõiug. cap. 11.

C Cuius rei cauſam in Chriſto ipſo ſtatuemus, qui ſumma, perpetua & inſeparabili prorsùs vnione [h] Eccleſiam, ſponſam illam vnicam, ſemperque chariſsimam, ſibi adiunxit atque copulauit. Neq; ſolùm hæc ipſa, quæ inter virum & vxorem eſt, coniunctio, vinculi coniugalis habet firmitatem, verumetiam omnem indè polygamiam, [a] nè vni videlicet viro plures nubant, aut vna pluribus detur maritis, penitùs excludit. Quarè Chriſtus, vt Matrimonium & certiùs confirmaret, & ad puriorem primæuumq; illum ſtatum reuocaret, ſignificanter dixit: [b] *Erunt duo in carne vna.* Et rursùm: *Iam non ſunt duo, ſed vna caro.*

h Epheſ. 5 f g Cant. 5 a b c.

a Iſido. lib 2. de Offi. Eccl. cap. 19. Trident ſeſs. 24 can. 2.

b Geneſ. 2. d Matth 19. a Marc. 10. b

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI decimonono: Non legiſtis, quia qui fecit ab initio, maſculum et fœminam fecit eos? Et dixit Propter hoc, dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit vxori ſuæ: et erunt duo in carne vna. Itaque iam nõ ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergò Deus coniunxit, homo non ſeparet.

MARCI decimo: Ab initio autem creaturæ maſculum et fœminam fecit eos DEUS. Propter hoc, relinquet homo patrem ſuum et matrem, et adhęrebit ad vxorem ſuam, et erũt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergò DEUS coniunxit, homo non ſeparet.

LUCAE decimoſexto: Omnis qui dimittit vxorem ſuam, et alterã ducit, mœchatur: et qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.

MARCI decimo: Quicunque dimiſerit vxorem ſuam et aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi vxor dimiſerit virum ſuum, et alij nupſerit, mœchatur.

AD Romanos ſeptimo: Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri: vt non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo: Ijs autẽ qui matrimonio iuncti ſunt, et cæt. vt in textu.

AD Epheſios quinto, vt ſuprà quæſtione prima.

CANTICORUM quinto: Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa: Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea etc. Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adiurâſti nos?

PATRES.

Scripturæ aduerſatur, cõtrahere Matrimoniũ viuẽte cõiuge.

1. A ORIGENES tractatu ſeptimo in Matthęum: Scio quoſdam, qui præſunt Eccleſijs, extra ſcripturam permiſiſſe aliquã nubere viro priore viuente: & contra ſcripturam quidem fecerunt dicentem, Mulier ligata eſt quanto tempore viuit vir eius. Item viuẽte viro adultera vocabitur, ſi facta fuerit alteri viro. Et nonnullis interiectis: Qua enim ratione adultera eſt mulier, quanuis legitimè nubere videatur, viro viuente: eadem ratione & vir quanuìs legitimè accipere videatur dimiſſam ab aliquo viro, non accipit legitimè

Non accipit

ſecundùm

ſecundùm ſententiam Chriſti,ſed magìs mœchatur, quaſi alienam accipiens. ſecundũ ſententiã Chriſti.

2. CANON Apoſtolorũ quadrageſimusoctauus: Si quis Laicus vxorem propriam pellēs,alteram vel ab alio dimiſſam duxerit, cõmunione priuetur.

3. AMBROSIVS in caput decimumſextum Lucæ: Noli vxorẽ dimittere,nè Deum tuæ copulæ diffitearis authorẽ. Etenim ſi alienos, multò magìs vxorios debes tolerare & emendare mores.Audi quid dixerit Dominus: Qui dimittit vxorem, facit eam mœchari. Luc. 16. Etenim cui non licet viuente viro mutare coniugium,poteſt obrepere libido peccandi.Itaq; qui author erroris, etiam reus culpæ eſt. Quò cum paruulis fœta dimittitur? quò titubanti veſtigio grandęua detruditur? Durum, ſi excludas parentem,pignora teneas: vt ad contumeliam charitatis, addas etiam pietatis iniuriam. Durius,ſi propter matrem etiam filios ſimul pellas, cùm magìs redimere à patre liberi debeant culpam parentis.Quàm periculoſum, ſi fragilẽ adoleſcentulę ætatem errori offeras? Quàm impium,ſi eius deſtituas ſenectutem,cuius defloraueris iuuentutem? Ergò inhonoratum ſtipendijs, & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque imperij ſui poſſeſsiõe detrudat, & ruſticum laboris effœtum agro ſuo propulſet agricola? An quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt? Dimittis ergò vxorem quaſi iure ſine crimine,& putas id tibi licere,quia lex humana nõ prohibet,ſed diuina prohibet. Qui hominibus obſequeris,Deum verere.Audi legem Domini,cui obſequũtur etiam qui leges ferunt: Quæ Deus coniunxit, homo non ſeparet.Sed nõ ſolùm hic cæleſte præceptum, ſed quoddam etiam opus Dei ſoluitur. Pateris ne,oro,liberos tuos viuente te eſſe ſub vitrico? aut incolumi matre,degere ſub nouerca? Pone,ſi repudiata non nubat: & hęc viuo viro tibi debuit diſplicere, cui adultero fidem ſeruat? Pone,ſi nubat,neceſsitas illius tuum crimen eſt: & coniugium quod putas,adulterium eſt. Quid enim refert, vtrùm id aperta criminis cõfeſsione, an mariti ſpecie adulter admittat? niſì quòd grauius eſt legem criminis feciſſe,quàm furtum. Lex diuina prohibet dimiſsionem vxoris. Matth. 19. Vxoris dimiſſæ coniugiũ, adulteriũ eſt.

4. AVGVSTINVS de adulterinis coniugijs libro ſecundo, capite quinto: Sicut manente in ſe Sacramẽto regenerationis, excommunicatur quis reus criminis,nec illo ſacramẽto caret, etiamſi nũquàm reconcilietur Deo: ità manente in ſe vinculo fœderis coniugalis,vxor dimittitur ob cauſam fornicationis,nec carebit illo vinculo,etiamſi nunquàm reconcilietur viro: carebit autem, ſi mor- In dimiſſa vxore,ꝓpter

fornicatione, manet adhuc vinculũ fœderis coniugalis.

tuus fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus ideò nunquàm carebit regenerationis ſacramento, etiàm nõ reconciliatus, quoniam nunquàm moritur Deus. Remanet itaque, vt ſi ſapere ſecundũ Apoſtolum volumus, nõ dicamus virum adulterum pro mortuo deputandum, & ideò licere vxori eius alteri nubere. Quanuis enim ſit mors adulterium, non corporis, ſed quod peius eſt, animæ: non tamẽ de iſta morte loquebatur Apoſtolus, cùm dicebat: Quòd ſi mortuus fuerit vir eius, cui vult nubat: ſed de illa ſola, q̃ de corpore exitur. Quoniam ſi per coniugis adulterium coniugale ſoluitur vinculum, ſequitur illa peruerſitas, quam cauendam eſſe monſtraui, vt & mulier per impudicitiam ſoluatur hoc vinculo: quæ ſi ſoluitur, libera erit à lege viri. Et ideò quod inſipientiſsimè dicitur, non erit adultera, ſi fuerit cum altero viro, quia per adulterium liberata eſt à priori viro. Quod ſi ità eſt à veritate deuiũ, vt nullus id, non dico Chriſtianus, ſed humanus ſenſus admittat, profectò mulier alligata eſt, quandiù vir eius viuit, Quod vt apertiùs dicam: quandiù vir eius in corpore eſt. Pari ergò forma & vir illigatus eſt, quãdiù mulier eius in corpore eſt. Vndè ſi vult dimittere adulteram, nõ ducat alteram, nè quod in illa culpat, ipſe committat. Similiter & mulier ſi dimittit adulterum, non ſibi copulet alterum: alligata eſt enim quandiù vir eius viuit, nec à lege viri niſi mortui liberatur, vt non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.

Mors corporis tãtùm diſſoluit matrimonij vinculum.

1. Cor. 7.

Ei q dimittit adulterã, non licet aliam ducere.

ET capite nono: Et quid ad nos, ſi nec ſaltem diuina miſeratione mundata, marito reconcilietur à DEO adultera, dum tamen non reconciliatis adulteris, non alia fiant quaſi connubia, quæ coniunguntur eſſe adulteria? Mulier enim alligata eſt, quandiù vir eius viuit: Ergò conſequenter & vir alligatus eſt, quandiù mulier eius viuit. Hæc alligatio facit, vt alijs coniũgi ſine adulterina copulatione nõ poſsint. Vndè neceſsè eſt ex duobus coniugibus, quatuor adulteros fieri, ſi & illa alteri nupſerit, & ille alteram duxerit. Quanuis enim ſceleratiùs mœchetur, qui non cauſa fornicationis vxore dimiſſa alteram duxerit: quod genus adulterij commemorauit Matthæus: tamen non ſolùm ipſe mœchatur, ſed ſicutì eſt apud Marcum, Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam: & ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur: & ſicutì eſt apud Lucam, Omnis qui dimittit vxorẽ ſuã, & ducit alterã, mœchatur: & qui dimiſſam à viro duxerit, mœchat. De quibus teſtimonijs iã ſatis in lib. ſuperiore diſſerui.

1. Cor. 7.

Ex duobus coniugibus fiũt quatuor adulteri, ſi cũ alijs contrahant.

Matth. 19.

Etiã mœchatur q adulterã dimittens, contrahit.

Marc. 10.

Luc. 16.

6. IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadrageſimanona: Non vobis licet habere vxores, quarum priores mariti

Adulterina cõiugia non ſure fori, ſed cæli.

viuũt.Nec vobis, fœminę, habere viros licet,quorũ priores vxores viuũt.Adulterina ſunt iſta cõiugia,nõ iure fori,ſed iure cœli. Nec eã fœminã q̃ per repudium diſceſsit à marito, licet vobis ducere, viuo marito. Solius fornicationis cauſa licet vxorem adulteram dimittere,ſed illa viuẽte non licet alteram ducere.Et vobis,fœminę, nec illos viros,à quibus per repudium diſceſſerunt vxores eorum, maritos habere conceditur.Non licet:adulteria ſunt,non coniugia: Contemnitur Auguſtinus? timeatur vel CHRISTVS.

Adultera viuẽte,nõ licet aliã ducere. Matth.5.

7. CONCILIVM Mileuitanũ Canone decimoſeptimo: Placuit, vt ſecundùm Euangelicã & Apoſtolicã diſciplinã, neq; dimiſſus ab vxore,neq; dimiſſa à marito,alteri coniungãtur,ſed ità maneãt,aut ſibimet reconciliẽtur.Quod ſi contempſerint,ad pœnitẽtiã redigãtur.In qua cauſa legem Imperialem petendam promulgari.

Nec dimiſſus nec dimiſſa alteri cõiũgi poteſt.

1. B. AVGVSTINVS in li.de bono cõiugali ca.7. Vſq; adeò fœdus illud initũ nuptiale cuiuſdã Sacramẽti res eſt,vt nec ipſa ſeparatione irritũ fiat: quãdoquidẽ viuẽte viro à q̃ relicta eſt,mœchatur ſi alteri nupſerit: & ille huius mali cauſa eſt q reliquit. Et paulò pòſt: Tantũ valet illud ſociale vinculũ coniugũ,vt cùm cauſa ꝓcreandi colligetur,nec ipſa cauſa ꝓcreandi ſoluatur. Poſſet enim homo dimittere ſterilẽ vxorẽ,& ducere de qua filios habeat:& tamẽ nõ licet & noſtris quidẽ iam tẽporibus,ac more Romano nec ſuperducere, vt ampliùs habeat q̃ vnam viuã:& vtiq; relicta adultera, vel relicto adultero poſſent plures naſci homines, ſi vel illa alteri nuberet, vel ille alterã duceret. Quod tamẽ ſi nõ licet,ſicut diuina regula p̃ſcribere videtur,quẽ non faciat intentũ, q̃d ſibi velit tãta firmitas vinculi coniugalis? Quod nequaq̃ pùto tãtum valere potuiſſe, niſi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum quoddã ſacramentũ adhiberetur, q̃d deſerentibus hominibus atq; id diſſoluere cupiẽtibus,inconcuſſum illis maneret ad pœnã.Siquidẽ interueniẽte diuortio,nõ aboletur illa confœderatio nuptialis: ità vt ſibi coniuges ſint etiã ſeparati:cũ illis aũt adulteriũ cõmittant, q̃bus etiã fuerint poſt ſuũ repudium copulati,vel illa viro,vel ille mulieri:nec tamen niſi in ciuitate DEI noſtri, in monte ſancto eius,talis eſt cauſa cum vxore.

Nec ipſa q̃dẽ ſeparatione ſoluitur vinculum.

Nec ꝓliũ cauſa viuo altero licet contrahere.

Cur hoc vinculũ indiſſolubile.

Solũ in Eccleſia locum habet.

2. IDEM ca.15.Semel aũt initũ cõnubiũ in ciuitate Dei noſtri,vbi etiã ex prima duorũ hoĩm copula q̃ddam ſacramẽtũ nuptię gerũt, nullo modo poteſt niſi alicuiꝰ eorũ morte diſſolui.manet enĩ vinculũ nuptiarũ,etiã ſi ꝓles cuius cauſa initũ eſt,manifeſta ſterilitate nõ ſubſequatur: ità vt iam ſciẽtibus coniugibus nõ ſe filios habituros, ſeparare ſe tamẽ vel ipſa cauſa filiorũ,atq; alijs copulare,non liceat.

Indiſſolubile vinculum.

3. IBIDEM capite decimooctauo: Sicut duobus pluribus've ſeruire, ſic à viro viuo in alterius tranſire connubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, nec vnquàm licebit. Apoſtatare quippe ab vno Deo, & ire in alterius adulterinam ſuperſtitionem, ſemper eſt malum. Nec cauſa ergò numeroſioris prolis fecerunt ſancti noſtri, quod Cato dicitur feciſſe Romanus, vt traderet viuus vxorem etiam alterius domum filijs impleturam. In noſtrarum quippe nuptijs, plùs valet ſanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.

Non licet ad ſecũdũ cõiugiũ trãſire ſuperſtite coniuge.

Sanctitas Sacramenti.

ET capite vigeſimoquarto: Bonum igitur. Vide ſuprà quæſtione prima, A 4.

4. HIERONYMVS in Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum epiſtola trigeſima: Præcepit Dominus vxorem non debere dimitti, excepta cauſa fornicationis: &, ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris iubetur, hoc conſequenter redundat in fœminas. Neque enim adultera vxor dimittenda eſt, & vir mœchus retinendus. Si qui meretrici iungitur, vnum corpus facit: ergò & quę ſcortatori, impuroq́ue ſociatur, vnum cum eo corpus efficitur. Aliæ ſunt leges Cæſarũ, aliæ Chriſti: aliud Papinianus, aliud Paulus noſter pcipit. Apud illos viris impudicitiæ fræna laxantur: & ſolo ſtupro atque adulterio condemnato, paſsim per lupanaria & ancillulas libido permittitur: quaſi culpam dignitas faciat, non voluntas. Apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet viris: & eadem ſeruitus pari conditione cenſetur.

Matth. 5.
1. Cor. 7.
Idẽ eſt de viro & vxore iudicium in matrimonij negotio.
1. Cor. 6.
Aliæ leges Chriſti, aliæ Cæſarum.

ET paulò pòſt: Igitur & Fabiola, quia perſuaſerat ſibi, & putabat à ſe virum iure dimiſſum: nec Euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vniuerſa cauſatio, viuentibus viris, fœminis amputatur: dum multa diaboli vitat vulnera, vnũ incauta vulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excuſare culpam, cuius pœnitentiam ipſa confeſſa eſt? Quis hoc crederet, vt poſt mortem ſecundi viri in ſemetipſam reuerſa, quo tempore ſolent viduæ negligentes, iugo ſeruitutis excuſſo, agere ſe liberiùs, adire balneas, volitare per plateas, vultus circunferre meretricis: ſaccum indueret, vt errorem publicè fateretur: & tota vrbe ſpectante Romana, ante diem Paſchæ in baſilica quondàm Laterani, qui Cæſareano truncatus eſt gladio, ſtaret in ordine pœnitentium, Epiſcopo, Presbyteris, & omni populo collachrymantibus, ſparſum crinem, ora lurida, ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret.

Fabiola ex ignorãtia vigoris Euãgelij, viuẽte viro dimiſſo, alteri nupſerat.

Publica eiuſdem pro eo peccato pœnitentia.

5. IN decretalibus Gregorij libro tertio, titulo trigeſimoſecundo de conuerſione coniugatorum, capite ſecundo: Verùm Alexander

der tertius Salernitano Archiepiſcopo ſcribens, inquit: Verùm poſt cōſenſum legitimum de pręſenti, licitum eſt alteri, altero etiam repugnante, eligere monaſterium, (ſicut quidam ſancti de nuptijs vocati fuerunt) dummodò carnalis commiſtio non interuenerit inter eos: & alteri remanenti, ſi commonitus continentiam ſeruare noluerit, licitum eſt ad ſecunda vota tranſire. Quia cùm non fuiſſent vna caro ſimul effecti, ſatis poteſt vnus ad Deum tranſire, & alter in ſeculo remanere. Vide ibidèm cap. 7. Ex publico, eundem Alexandrū III. ſcribentem ad Epiſcopum Brixienſem.

Ante cōſummatū matrimoniū licet Religionem etiā ſine cōiugis conſenſu ingredi.

Licet alteri in ſeculo manenti rursùm cū alio contrahere.

6. IBIDEM capite decimoquarto, Ex parte tua. Innocētius tertius Lugdunenſi Archiepiſcopo ità ſcribit: Etſi poſsit non inconſultè videri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas perſonas per verba de pręſenti contrahitur, illis viuentibus in nullo caſu poſsit diſſolui, vt viuente reliquo, alter ad ſecūda vota tranſmigret, etiam ſi vnus fidelium, inter quos eſt ratum coniugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia creatoris: niſi fortè ſecùs fieret ex reuelatione diuina, quę ſuperat omnem legem, ſicut à quibuſdam ſanctis legitur eſſe factum: Nos tamen nolentes à prędeceſſorum noſtrorum veſtigijs declinare, qui reſpondere conſulti, antequàm matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri coniugum, reliquo inconſulto, ad religionem tranſire, ità quòd reliquus extunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipſum tibi conſulimus obſeruandum in articulo prænotato.

Ex diuina reuelatione aliquandò facta diſceſsio poſt conſummationem.

Ad religionē tranſire vni cōiugū, alteri verò rursùm cōtrahere licet ante conſummationē.

7. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, Canone ſexto: Si quis dixerit Matrimonium ratum, non confirmatū, per ſolennem religionis profeſsionem alterius coniugum non dirimi, anathema ſit.

Per ſolennem Religiōis pfeſsionē dirimitur matrimoniū ratū, non conſummatum.

8. CONCILIVM Florentinum: Tertium bonum Matrimonij eſt indiuiſibilitas, propter hoc ꝙ ſignificat indiuiſibilē cōiunctionē Chriſti & Eccleſiæ. Quanuìs autem ex cauſa fornicationis liceat tori ſeparationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas eſt, cùm matrimonij vinculum legitimè contracti perpetuum ſit.

Ex cauſa fornicatiōis licet tori ſeparationē facere, ſed non inire aliud matrimonium.

9. TRIDENTINVM ſeſsione vigeſimaquarta canone ſeptimo: Si quis dixerit Eccleſiam errare cùm docuit & docet iuxta Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonij vinculum non poſſe diſſolui: & vtrunque vel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe, alte-

Vinculū perpetuum.

Vinculū matrimonij diſſolui nequit etiam ob fornicationem.

Poſt ſeparationem tori, neutri licet aliud cõiugiũ contrahere.

ro coniuge viuente, aliud matrimonium contrahere: mœcharíq; eum, qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam quæ dimiſſo adultero, alij nupſerit, anathema ſit.

Separatio quo ad torum & cohabitationem.

10\. CANONE octauo: Si quis dixerit Eccleſiam errare, cùm ob multas cauſas ſeparationem inter coniuges quo ad torum, ſeu quo ad cohabitatiōem ad certum, incertúmve tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.

Chriſti verba apud Matth. quō intelligenda, quādò cauſam fornicationis excipit.

Matth. 19.

Iaco. 4.

11\. AVGVSTINVS de adulterinis coniugijs librò primo, capite vndecimo: Reſtat vt Matthæum intelligamus à parte totũ ſignificare voluiſſe: eandem tamen tenuiſſe ſententiam, vt dimittens vxorem, & alterã ducens, non quidam mœchetur, id eſt, qui præter fornicationem dimiſerit: quidam verò non mœchetur, id eſt, qui propter fornicationem dimiſerit: ſed omnis qui dimittit vxorem ſuã, & ducit alteram, mœchari minimè dubitetur. Nam capite nono eiuſdem libri his verbis eam difficultatem explicauerat. Cur ergò (inquis) interpoſuit Dominus cauſam fornicationis, & non potius generaliter ait: Quicunq; dimiſerit vxorem &c. ſi & ille mœchatus eſt, qui dimiſſa fornicante muliere, alteram ducit? Credo quia illud quod maius eſt, hoc Dominus commemorare voluit. maius enim adulterium eſſe quis negat, vxore non fornicante dimiſſa, alterã ducere: q̃ ſi fornicantem quis dimiſerit, & tunc alteram duxerit: non quia & hoc adulterium nõ eſt, ſed quia minus eſt, vbi fornicante dimiſſa, altera ducitur. Nam ſimili locutione vſus eſt etiam Iacobus: Scienti bonũ facere, & non facienti, peccatum eſt illi. Nunquid ideò nõ peccatum eſt illi qui neſcit bonum facere, & ideò non facit? vtiq; peccatum eſt, ſed hoc grauius, ſi etiam ſciat & non faciat. Nec illud ideò nullum, quia minus.

Contra Polygamiam.

Geneſ 4.

Cur patriarchæ plures ſimul vxores habuerint.

Secundæ nuptiæ poſt mortem prioris coniugis.

1 Cor. 7.

plures vxores ſimul habere, criminis eſt.

1\. C ISIDORVS lib. 2. de offic. Eccleſiaſ. cap. XIX. Secundùm ſpirituales nuptias ſicut vnus Chriſtus & vna Eccleſia, ità & vnus vir & vna vxor, tam ſecundum generis documentum, q̃ ſecundùm Chriſti ſacramentũ. Numerus autẽ matrimonij à maledicto viro cœpit. Prim⁹ Lamech duab⁹ maritatus, tres in vnã carnẽ effecit. Sed dicet aliquis, quòd & patriarchæ ſimul pluribus vxoribus vſi ſunt: ergò propterea licebit nobis plures ducere. Sanè licebit, ſed ſi qui adhuc typi alicuius futuri ſacramẽti ſuperſunt, quibus plures nuptiæ ſignentur. Secundas autẽ nuptias propter incontinentiam iubet Apoſtolus. Melius eſt enim denuò vni viro nubere, quàm explendæ libidinis cauſa cum pluribus fornicari: Sæpiùs autem nubẽdi licentia, iam non eſt religionis, ſed criminis.

CON-

CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, canone ſecundo: Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum, anathema ſit.

Diuina lege ꝓhibitũ, vt Chriſtiani ſimul plures vxores habeant.

IIII

Eſt'ne permiſſum omnibus Matrimonium?

A Minimè. Tradiderũt enim ſancti Apoſtoli, vt [a] Epiphanius inquit, peccatum eſſe, poſt decretam votoq́; firmatam virginitatem, ad nuptias conuerti. Idq́ue tale ac tantum eſſe peccatũ aſſerit Hieronymus [b], vt dicat, Virgines, q̃ poſt cõſecrationẽ nupſerint, nõ tam adulteras, quàm inceſtas eſſe. Et Auguſtinus [c] ait: Virgo, quæ ſi nuberet, non peccaret, ſanctimonialis ſi nupſerit, CHRISTI adultera reputabitur. Reſpexit enim retrò de loco, quò acceſſerat.

a Epiphan. Hæreſi 61. contra Apoſtolicos.

b Hierony. 1. contra Iouinianum. Baſi. de virginitate, & epiſt. ad virg. elapſam.

c In pſalm 83 Vide eundem in Pſal. 75. & de bono viduit. ca. 8. 9. & 11. Oecu. in 1. Cor. 7. Cypr. lib. 1. epi. 11.

B Proindè quod Apoſtolus habet, [d] *Melius eſt nubere quàm vri*, prout [e] Ambroſius diſertè pronunciat, ad nõ pollicitam, ad nõdùm velatam pertinet. Cæterùm q̃ ſe ſpopondit Deo, & ſan-

d 1. Corinth. 7. b

e Lib. ad virginem lapſam, ca. 5. Hiero. l. 1. in Iouinia. Auguſt lib. 1. de adult. coniug c. 15. & cap. 8 de bono viduitatis. Oec. in 1. Corin. 7. Iſidor. lib 2. de offi. eccleſ. c. 17. Leo epiſt. 92. ad Ruſt. cap. 14.

ctum velamē accepit, iam nupſit, iam immortali iūcta eſt viro: & ſi iam voluērit nubere cōmuni lege coniugij, adulteriū perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambroſius. Vndè ſemper laudatum fuit Iouiniani [f] Imperatoris Reſcriptum, & à Iuſtiniano Imperatore in codicē relatum, [g] quod ſic habet: Si quis non dicam rapere, ſed attentare tātùm iungendi cauſa matrimonij ſacratiſsimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.

f Sozom. lib.6 hiſt.c.3 & Niceph. lib.10. cap 39.

g L Si quis. C. de ſanct. Epiſcop. & Cleric.

C Iam de [h] Monachis, & [a] ſacris ordinibus initiatis eadem ratio, idem iudicium eſt prorsùs: damnationē enim habent, ſi laxatis libidini habenis, primam fidem Deo & Eccleſiæ datam fefellerint, ſeu (vt Apoſtolus loquitur) [b] irritam fecerint. Qui vltrò ſe abdicârunt coniugio, dum ſeruandum perpetuò Cælibatum aut voto expreſsè nuncupato firmârunt, aut ſacrorum Ordinum ſuſceptione ſaltem tacitè [c] comprobârunt, atque teſtati ſunt.

h Baſil. quæſt 14. diff. expl. Itē ſer. 14 de inſtit. Monachorū & Conſtitutionū monaſticarū c 22. & epiſt. monach. lapſum. Chryſoſtomus epiſtol. 6. ad Theodorum lapſum. Leo epi. 92 ad Ruſt. cap. 13. 14. & 15. Auguſt. in Pſal 75. & ſermo 1. de cōmuni vita Cler. Chalc. ſyno c. 16.
a Epiphan hæreſi 59. & in compēd. doctrin Hieron. 1. contra Iouinian. & aduersùs Vigilantium. Aug 2 de adult. coniug cap. 20. Gregor. lib. 3. epiſt 34 Leo epiſt. 92 ad Ruſt. ca. 3. & epiſt. 84. ca. 4. Bernar. ſerm. 65 in Cantic. Trident. ſeſs 24. can. 9.
b 1. Tim. 5. 6. c.
c 6. decretal. lib. 3 tit. 15.

Audiant igitur verbum Dei: [d] *Si quid vouiſti Deo, nè moreris reddere.* Et,

d Eccleſ. 5. a

Quod-

[e] *Quodcunque voueris, redde.* Tum alibì: [f] *Vouete & reddite Domino Deo veſtro.* Quin & Chriſtus ipſe docet: [g] *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.*

e Ibidèm & Deut. 23. d
f Pſalm. 75. b
g Luc. 9. g
Bern. epiſt. 2. ad Fulcomen
Anſelmus epiſt. 4.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo: Dico autem non nuptis & viduis: Bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quòd ſi non ſe continent, nubant: melius eſt enim nubere quàm vri. Ijs autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed DOMINUS, vxorem à viro non diſcedere, &c.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Adoleſcentiores autē viduas deuita. Cùm enim luxuriatę fuerint in CHRISTO, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: ſimul autem & ocioſæ diſcunt circuire domos: non ſolùm ocioſæ, ſed & verboſę & curioſæ, loquentes quæ non oportet.

ECCLESIASTIS quinto: Si quid vouiſti DEO, nè moreris reddere. diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſsio, ſed quodcunque voueris redde. multoque melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere.

DEVTERONOMII vigeſimotertio: Cùm votum voueris DOMINO DEO tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud DOMINUS DEUS tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti DOMINO DEO tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.

PSALMO ſeptuageſimoquinto: Vouete &c. vt in textu.

LVCAE nono: Factum eſt autem, ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque ièris. Dixit

illi Ieſus: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbì caput ſuum reclinet. Ait autē ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primùm ire & ſepelire patrem meum. Dixitque ei Ieſus: Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu autem vade & annuncia regnum Dei. Et ait alter: Sequar te Domine: ſed permitte mihi primùm renunciare his qui domi ſunt. Ait ad illū Ieſus: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.

PATRES.

1. A EPIPHANIVS hęreſi ſexageſimaprima contra Apoſtolicos: Aliqua in ſcripturis, aliqua in Traditiōibus ſancti Apoſtoli tradiderūt: quemadmodùm dicit ſanctus Apoſtolus: Sicut tradidi vobis. Et alibì: Sic doceo, & ſic tradidi in eccleſiis. Et, ſi continetis, niſì fruſtrà credidiſtis. Tradiderunt itaque ſancti Dei apoſtoli, peccatū eſſe poſt decretam virginitatē, ad nuptias conuerti. Et ſcripſit Apoſtolus: Si nupſerit virgo, non peccauit. Quomodò igitur hoc cum illo concordat? Immò etiam illam virginem dicit quæ non eſt dedicata Deo, ſed propter penuriam raritatis in illo tempore eorū qui in Chriſtum credebant, neceſſariò ſic fiebat. Et quòd hæc ſic ſe habeant, docet nos idē Apoſtolus, dicens: Iuniores viduas reijce: poſtquàm enim laſciuiērunt contra CHRISTVM, nubere volūt: habentes iudicium, quòd primam fidem reiecerunt. Si itaque & ea quæ poſt mundi experientiam vidua fuit, atq; Deo dicata, & poſteà nupſit, iudicium & condemnatiōem habebit, quòd primam fidem reiecit: quanto magìs quæ citra mundi experientiam DEO dicata virgo fuit & nupſit, contra CHRITVM laſciuijt, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit, velut quæ proprium erga Deum propoſitum relaxauit?

1. Cor. 11. 14. & 15.

Peccatum eſt ad nuptias cōuerti poſt virginitatē decretam.

1. Corin 7.

Paulus virgini nō dedicatæ Deo, tantū permittit nuptias.

1. Timo. 5.

Nota argumentum Epiphanij.

2. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianū: Si nupſerit virgo, non peccauit. Non illa virgo quæ ſemet Dei cultui dedicauit: harum enim ſi qua nupſerit habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Virgines enim quæ poſt conſecrationem nupſerint

rint, non tam adulteræ ſunt, quàm inceſtæ.

3. BASILIVS Magnus in libro de vera virginitate: Cùm virginitatem Domino profeſſæ ſint, carnali poſtmodùm voluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ. ſtupri ſcelus honeſto coniugij nomine obtegere cupiunt. Nō ignorāt huiuſmodi, quāuis ignorantiā ſimulent: quę ſponſi dexteram & fœdera pręuaricata ſit, eam nec illius vltrà eſſe ſponſam, quem, nequitię dans manus, dereliquit: neq; eius vxorem per vllas leges dici poſſe, cui ſe deſerto ſponſo, libidinè incitata coniunxit. Tunc enim legitimum conſtat eſſe connubiū, & ſecundùm diuina iura inſtitutum, cùm nō voluptatis affectus legis ſcita ꝓceſſerit, ſed adiumenti neceſſarij, prolisq; cauſa fuerit huiuſmodi facta coniunctio. Et paulò pòſt: Non ſe fallat qui à virginitatis curriculo ad carnis vitia deflexit. Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur: primùm quidem, quia peſſimum coniunctionis huius fundamentum voluptatem iecit, præuaricationisq; malum: deindè, quia cauſa nō eſſet libera: neque enim eſt mortuus vir eius, vt cui vult nubat, viuente immortali viro, meritò cenſetur adultera, quæ mortalem hominem, ob carnis vitia, Domini thalamis intulit.

Virgines ſacræ ſi nubāt, damnationē habent.
1. Cor. 5.
Nō tā adulteræ q̄ inceſtæ.
Virginitatē ꝓfeſſæ, ſtupri ſcelus honeſto coniugij noīe obtegere cupiunt.
Cōiugiū illis in peccatum reputabitur.
Adultera cenſetur.

4. IDEM Baſilius epiſtola ad virginem elapſam, quæ alijs eſt centeſima octogeſimaquinta: Reuoca in memoriam honeſtam profeſsionem, quam profeſſa es coram Deo & Angelis ac hominibus. Reuoca in memoriam venerandam congregationem, & ſacrum virginum chorum, & conſilium Domini, & cæte. Ob hæc quis non luctu commotus dixerit? Quomodò facta eſt meretrix ciuitas fidelis Sion? Quomodò autem non ipſe Dominus ad aliquem ex his, qui nunc in ſpiritu Hieremiæ obambulant, dixerit? Vidiſti quæ fecit mihi virgo Iſrael? Ego deſpondi ipſam mihi ipſi in fide & integritate, in iuſtitia & in iudicio, & in miſericordia ac miſerationibus, quemadmodùm per Oſeam Prophetam ipſi promiſi. Ipſa autem dilexit alienos, & viuente me viro immortali adultera appellatur, & non timet alteri viro commiſceri, & cæt. Sublatis membris CHRISTI, feciſti membra meretricis, & cæt. Expediret ipſi, vt mola aſinaria circa collum ipſius appenſa eſſet, & in mare proiectus eſſet, potiùs quàm virginem vitiâſſet. Quis ſeruus cōtumax ad tantam inſaniam deuenit, vt herili cubili ſeipſum inijceret? Quis prędo ad tantā dementiam perductus eſt, vt ipſa Dei donaria contingeret, non ſupellectilem inanimatā, ſed corpora viuentia, & animam inhabitantem habentia, factam ad imaginē DEI?

Profeſsio virginitatis facta corā Deo, angelis & hominibus.
Eſa. 1.
Hiere. 18.
Oſeæ. 2.
In corruptione ſacræ virginis.
1 Cor. 6.
Matt. 18.

Quis

Quis ab ęterno auditus eſt in media ciuitate,& ſereno meridie,imagini regiæ formas immundorum porcorum inſcribere auſus eſſe?Si quis humanas nuptias ignominia affecit, citra miſeratiõem coram duobus aut tribus teſtibus moritur: Quanto peiore ſupplicio dignus cenſebitur, qui filium Dei conculcauit, & deſponſatam ipſi ſponſam adulterio contaminauit, & ſpiritum virginitatis cõtumelia affecit?

5. AVGVSTINVS in pſalmum octogeſimumtertium: Vnuſquiſque autem,fratres chariſsimi,de loco itineris ſui,ad quem proficiẽdo peruẽit, & quem vouit Deo, indè reſpicit retrò, cùm ipſum dimiſerit: verbi gratia, ſtatuit caſtitatem coniugalem ſeruare: indè enim incipit iuſtitia:receſsit à fornicationibus & ab illa illicita immunditia, quandò ſe ad fornicationes conuerterit, retrò reſpexit. Alius ex munere Dei maius aliquid vouit, ſtatuit nec nuptias pati, qui nõ damnaretur ſi duxiſſet vxorem: poſt votũ quod Deo promiſit,ſi duxerit,damnabitur,cùm hoc faciat quod ille qui non promiſerat, tamen ille non damnatur,iſte damnatur. Quare,niſi quia iſte reſpexit retrò?Iam enim ille antè erat,iſte autem illuc nondùm peruenerat.Sic virgo quæ ſi nuberet,non peccaret:ſanctimonialis ſi nupſerit, Chriſti adultera reputabitur. Reſpexit enim retrò de loco quò acceſſerat.

Qui dicantur retrò reſpicere. Lucæ 9. Votum caſtitas. Damnabitur votifragi. 1.Cor.7. Sanctimonialis ſi nubat, Chriſti adultera efficitur.

6. IDEM in pſalmum ſeptuageſimumquintum,ſuper illud,Vouete & reddite Domino Deo veſtro: Quiſq; quod poteſt voueat, & reddat.Non voueatis,et nõ reddatis:ſed quiſq; quod poteſt voueat, & reddat.Non ſitis pigri ad vouẽdũ,nõ enim viribus veſtris implebitis: deficietis,ſi de vobis pręſumitis:ſi aũt de illo cui vouetis, vouete,ſecuri reddetis. Eſt quidã modus cõmunis omnibus, furtum non facere:non nubere,caſtimoniali præcipitur,& nuptę nõ præcipitur:adulterium non facere,omnibus pcipitur &c.Hoc totum oẽs vouere debemus. Sunt etiam vota ꝓpria ſingulorum, alius vouet Deo caſtitatem coniugalem, vt præter vxorẽ ſuam nõ nouerit aliã: ſic & fœmina,vt pręter virum ſuum non nouerit alium. Alij etiam vouent, & ſi experti tale coniugium, vltrà nihil tale pati, nihil tale concupiſcere aut ſuſtinere, & ipſi vouerunt aliquid maius quàm illi. Alij virginitatem ipſam ab ineunte ætate vouent, vt nihil tale vel experiantur, quale illi experti ſunt & reliquerunt: & iſti vouerunt plurimùm. Alij vouent domum ſuam eſſe hoſpitalem omnibus ſanctis aduenientibus, magnum votum vouent. Alius vouet

Non ſitis pigri ad vouendum. Vota quædã cõia,quædã propria ſingulorum. Votũ caſtitatis cõiugalis, & vidualis. Votũ virginitatis.

vouet relinquere omnia ſua diſtribuendo pauperibus,& ire in cõmunem vitam, in ſocietatem ſanctorum, magnum votum vouit. Vouete & reddite Domino Deo veſtro. Quiſque quod vouere voluerit,voueat:illud attendat,vt quod vouerit,reddat. Vnuſquiſque Deo quod vouet,ſi reſpicit retrorſum,malum eſt. Neſcio quæ caſtimonialis nubere voluit. Quid voluit? Quod & virgo q̃libet. Quid voluit?quod & mater ipſius. Aliquid mali voluit? Mali planè. Quare?quia iam vouerat Domino Deo ſuo. Quid enim dixit de talibus Apoſtolus Paulus, cùm dicat, Viduas adoleſcentulas nubere ſi velint? Sed tamen ait quodam loco, Beatior autem erit ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium. Oſtendit beatiorem, ſi ſic permãſerit: non tamen damnãdam, ſi nubere voluerit. Quid autem ait de quibuſdam quæ vouerunt,& non reddiderunt?Habẽtes,inquit,damnationem,quia primam fidem irritam fecerũt.Quid eſt,primam fidem irritam fecerunt?Vouerunt,& non reddiderunt. Nemo ergò poſitus in monaſterio frater,dicat: Recedo de monaſterio,neq; enim ſoli qui ſunt in monaſterio,peruenturi ſunt ad regnum cælorum: & illi qui ibì non ſunt,ad Deum non pertinent. Reſpondetur ei: Sed illi non vouerunt, tu vouiſti, & retrò reſpexiſti. Et poſt pauca: Quæ autem reſpexit ad nuptias, non quia voluit nubere,damnatur: ſed quia iam antè receſſerat,& fit vxor Loth reſpiciendo retrorſum. Nõ ſitis pigri qui poteſtis, q̃bus adſpirat Deus apprẹhẽdere gradus meliores: quia non iſta ideò loquimur, vt nõ voueatis, ſed vt voueatis & reddatis. Iam quia iſta tractauimus, fortè volebas vouere,& modò nõ vis vouere. Sed quid tibi dixerit Pſalmus, attẽde. Non dixit, nolite vouere:ſed, Vouete & reddite. Quia audîſti, Reddite, non vis vouere?Ergò vouere volebas, & non reddere?Immò vtrunque fac: vnũ ſit ex profeſsiõe tua, aliud ex adiutorio Dei perficietur. Adſpice eum qui te ducit,& non reſpicies retrò,vndè te educit. Qui te ducit, ante te ambulat: vndè te eduxit, poſt te eſt. Ama ducentem, & non te damnat retrò reſpicientem.

Votum paupertatis & religionis. | *1 Tim. 5.* | *1. Cor. 7.* | *1 Tim. 5.* | *Primam fidẽ irritã faciunt votifragi.* | *Monachi fugitiui.* | *Virgines poſt votũ nubẽtes, comparantur vxori Loth. Luc. 17.* | *Adhortatio ad vouendũ* | *Pſal. 75.* | *Reddere votũ, eſt ex adiutorio Dei.*

7. IDEM de bono viduitatis, capite octauo: Proindè quæ ſe non continent,nubant antequàm continentiam profiteantur,antequàm Deo voueant: quod niſi reddant,iure damnantur.

Nubẽtes poſt profeſsionẽ continentiæ, damnantur.

8. ET capite nono: Quæ poteſt ergò capere,capiat: quæ ſe non continet,nubat:quæ non cœpit,deliberet: quę aggreſſa eſt,perſeueret: nulla aduerſario detur occaſio, nulla CHRISTO ſubtrahatur oblatio. In coniugali quippe vinculo ſi pudicitia conſeruatur, damnatio non timetur. Sed in viduali & virginali continentia,excellen-

Adhortatio ad caſtitatis oblationem

cellentia muneris amplioris expetitur. Qua expetita & electa, & voti debito oblata, iam non ſolùm non capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubatur, nubere velle, damnabile eſt. Nam vt hoc demonſtraret Apoſtolus, non ait, cùm in delicijs egerint, in CHRISTO nubunt: ſed, nubere volunt: habentes, inquit, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt: etſi non nubendo, ſed tamen volendo.

Poſt voto nũcupatam caſtitaté nó tãtùm nubere, ſed etiã velle nubere, damnabile eſt.

1. Tim. 5.

Adulterijs peior eſt lapſus à voto caſtitatis.

9. ITEM capite vndecimo: Planè nõ dubitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quę vouetur Deo, adulterijs eſſe peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem CHRISTI pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito: quanto grauiùs offenditur cùm illi ipſi non ſeruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Et paulò pòſt: Poſt voti profeſsionem perſeueranter frętnandum & vincendnm eſt quod libet, quia iam non licet.

10. OECVMENIVS in ſeptimi capitis prioris ad Corinthios, hæc verba, Si nupſerit virgo, non peccauit: Virginem hoc loco appellat, non eam quæ Deo cõſecrata eſt, ſed innuptam puellam. Nam quæ Deo conſecrata eſt, ſi nupſerit, Chriſto reddit adulterum eum cui nubit.

11. CYPRIANVS libro primo, epiſtola vndecima ad Pomponium: Si ſuperueniens maritus ſponſam ſuam iacentem cum altero videat, nónne indignatur & fremit? Quid? CHRISTVS Dñs & iudex noſter, cùm virginem ſuam ſibi dicatam & ſanctitati ſuæ deſtinatam iacere cum altero cernit, quàm indignatur & iraſcitur? Et quas pœnas inceſtis eiuſmodi coniunctionibus comminatur? Et paulò pòſt: Si autem de eis aliqua corrupta fuerit depræhenſa, agat pœnitentiam plenam: quia quę hoc crimen admiſit, non mariti, ſed CHRISTI adultera eſt.

Inceſtæ coniunctiones.

Chriſti adultera.

12. B. AMBROSIVS in libro ad virginem lapſam, capite quinto: Non es memorata diei ſanctæ Dominicæ Reſurrectionis, in quo diuino altari te obtuliſti velandam? In tanto itaque ſolenni cõuentu Eccleſiæ Dei, inter lumina illa ſplendida, inter candidatos regni cæleſtis quaſi regina regi nuptura proceſſeras. Non es memorata q̃lis allocutio facta eſt illa die ad te: Adſpice filia, & intuere, & obliuiſcere populum tuum & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum, quia ipſe eſt Dominus Deus tuus? Reminiſcere ergò, quantus ad ſponſi tui & Domini nuptias conuenerit populus. Seruare te oportuit fidem, quam ſub tantis teſtibus pollicita es, ſemper

Velatio & cõſecratio virginum quanta ſolénitate fieri ſoleat.

Pſal. 44.

Seruãda fides quam ſub tãtis teſtibus pollicemur.

per cogitare cui virginitatem ſpoponderis: Faciliùs te oportuit ſanguinem cum ſpiritu fundere, quàm perdere caſtitatem tuam. His tunc in illo die conſecrationis tuæ dictis, & multis ſupra caſtitatem tuam præconijs, ſacro velamine tecta es, vbi omnis populus dotem tuam ſubſcribens, non atramēto, ſed ſpiritu, pariter clamauit, Amen. Vincor lachrymis, cùm hæc recordor: compungor ſtimulis, cùm hæc exempla conſidero. Nam ſi inter decem teſtes confectis ſponſalijs, nuptijs conſummatis, quæuis viro fœmina coniuncta mortali, non ſine magno periculo perpetrat adulterium: quid putes fore, ſi inter innumerabiles teſtes eccleſiæ, coram angelis, exercitibus cæli facta copula ſpiritalis per adulterium ſoluitur? Neſcio an poſsit digna mors, an pœna cogitari. Dicit aliquis: Melius eſt nubere quàm vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondùm velatam. Cæterùm quæ ſe ſpopondit CHRISTO, & ſanctum velamen accepit: iam nupſit, iam immortali iuncta eſt viro. Et iam ſi voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ità eſt, quid de illa dicendum eſt, quæ occulta & furtiua turpitudine conſtupratur, & fingit ſe eſſe quod non eſt? Habitu virgo, facto non virgo. Bìs adultera, & in actu & in adſpectu.

Adulterium ſpirituale.
1 Cor 7.
Melius eſt nubere &c. ad quā virginem pertineat.

2. HIERONYMVS libro primo aduersùs Iouinianum, vt ſuprà hac quæſtione, A. 2.

3. AVGVSTINVS libro primo de adulterinis coniugijs, capite decimoquinto: Illis qui ſe non continent, vtiquè expedit nubere, & quod licet, expedit. Quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit. Porrò diſcedere ab infideli coniuge licet, ſed non expedit.

Poſt votū nec licet, nec expedit nubere

4. IDEM in libro de bono viduitatis, capite octauo, vt ſuprà, A. 7.

5. OECVMENIVS in prioris ad Corinthios ſeptimum caput, vt ſuprà, A. 10.

6. ISIDORVS libro ſecūdo de officijs eccleſiaſticis, capite decimoſeptimo: Illos dicit Apoſtolus non peccare, ſi nubant, quæ nōdùm vouerunt Deo caſtitatem. Cęterùm vel quæ in corde ſuo promiſit, ſi aliud fecerit, habet damnationē, quia primam fidem, ſicut ait idem Apoſtolus, irritā fecit. Quod enim erat per naturam licitum, per votum ſibi fecit illicitum ſicut Ananias & Saphira, quibus de precio poſſeſsionis ſuæ retinere nihil licuit, ob quam cauſam & ſubita morte proſtrati ſunt.

1. Cor. 7.
1. Tim. 5.
Per votum fit illicitū, quod antè erat licitum.
Act 5.

7. LEO epiſtola nonageſimaſecunda ad Ruſticum, capite decimoquarto, vt inferiùs, C 8.

8. IN Codice Iuſtiniani tit. de Epiſcopis & Clericis, lege quinta, quæ eſt Iouiniani Imperatoris: Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodò iungendi cauſa matrimonij ſacratiſsimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.

Pœna capitis in eos cōſtituta q matrimonio ſibi iūgere conantur virgines ſacras.

9. EIVSDEM legis mentionem facit SOZOMENVS libro ſexto hiſtoriæ eccleſiaſticę, capite tertio. Et NICEPHORVS libro decimo, capite trigeſimonono.

1. C BASILIVS Magnus quæſtione vel regula decimaquarta fuſiùs explicata: Cæterùm horum vnuſquiſque, ſi poſteà quàm intrà reliquorum fratrum ſocietatē adſcriptus fuerit, factam iam ab ſe profeſsiōem reſciderit, is perindè adſpici debet, vt qui in Deum peccauerit, quem videlicet profeſsionis ſuæ teſtem adhibuerit, cuiq; ſolenni ſe voto obligârit. Si verò in DEVM quis peccauerit, inquit, & quis orabit pro eo? Etenim qui ſeipſum DEO ſemel deuouit, hic ſi ad aliud deindè vitæ genus tranſiuerit, ſacrilegij ſe ſcelere obſtrinxit, quippe qui ſeipſum Deo, cui ſe cōſecrauerat, veluti ſubterfuratus ſit. Porrò huiuſcemodi hominibus rationi quidem conſentaneū fuerit, vt nullo modo aperiantur fratrū ianuę, ne ſi ꝑtereūtes qdē ea re modò, vt tecto recipiant, ad ipſos diuerterint.

Votifragi Religioſi quales habendi.

1 Reg. 2.

Sacrilegij ſcelus.

2. IDEM Baſilius ſermone primo de Inſtitutionibus monachorum, ſeu ſecundùm alios ſermōe quarto exercitamentorū pietatis: Danda omninò nobis ſedulò opera eſt, nè quid quoquo pacto profeſsione noſtra indignum faciamus, néve ſimili atquè Ananias iudicio afficiamur obnoxij. Licebat enim initiò Ananiæ poſſeſsiunculam ſuam Deo non polliceri ac vouere: ſed poſtquàm humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat, per profeſsionem Deo conſecrauit, quô videlicet egregio iſtiuſmodi facto hominū de ſe admirationem excitaret: de precio aūt callidè poſteà neſcio qd interuertit, eiuſmodi aduersùm ſe indignationē Dei ꝓuocauit, cuius Petrus miniſter fuit, vt ne ad pœnitentiā aditū inuenire potuerit. Quocircà ante religioſę iſtiꝰ vitę ꝓfeſsionē liberū eſt vnicuiq;, quatenùs ꝑ Dei indulgentiā leges ꝑmittūt, cōmuuem cū cæteris viuēdi morē ſeq, ſibiq; vxorē adiungere. Vbì verò iā qs ſponte ſua ipſa ꝓfeſſus eſt, hic Deo cuſtodire ſeipſū debet, veluti eorū aliqd, q̄ dicata ſunt Deo, nè ſacrilegij iudiciū incurrat, cùm videlicet corpus, quod ſemel Deo cōſecrauit, miniſterio rursùm communis vitæ contaminet.

Ananias votū pauptatis fecit. Actor. 5.

Poſt ꝓfeſſionē & votū nō licet vxorem ducere. alioq ſacrilegiū cōmittitur.

3. ITEM

3. ITEM in conſtitutionibus monaſticis cap.22. ſiue in conſtitutionibus exercitatorijs cap. 21. Queàdmodùm igitur mēbra corporis naturæ vinculo cōiugata, à corpore auelli nō poſsint, aut ſi auellantur, quæ auulſa ſint, ea emortua ſint neceſsè eſt: item quoq; monachus, quotieſcunquè reliquorum fratrum corpori cōiunctus eſt, ✱ità & firmiore, quàm ſit vinculum naturæ, compage vinctus teneatur, nempe ex pacto quod is cum ſancto ſpiritu contraxit, nullo modo putandus eſt ab ijs ſe poſſe diuellere, quibuscum copulatus ſit. Alioquì ſi hoc facit, & animæ vitam amittit, & vnà cum ea gratiam ſpiritusſancti, vtpotè qui initum ipſo authore fœdus violauerit.

Pactū cū ſpiritu cōtractū, facit vt Religioſo non liceat vitæ ſuæ inſtitutū deſerere.

Si verò aliquis dicat, in fratribus aliquos eſſe vitioſos, (neque enim vniuerſos opinor culpabit. Neque enim propterea vt vitioſi eſſent, ſocietatem illi coierunt, vt vnanimiter cuncti improbi eſſent) ſed ſi qs improbos quoſdam reperiri inter fratres dicat, eiuſmodi, qui & temerè officia cuncta peruertant, & honeſtatē negligant, & conueniētem ordini illi contemptìm imminuant diſciplinam, ac propterea huiuſcemodi hominū ſocietatem relinqui oportere, nequaq̄ is idoneam recedendi cauſam commentus eſt.

Excuſatio pfugorū Religioſorum.

Siquidē neque Petrus, neq; Andreas, Ioannes´ve propter Iudæ improbitatē ſe à reliquorū Apoſtolorū choro ſubmouerunt, neq; aliud de Apoſtolorū numero qſpiā hāc ad recedendū anſam arripuit, neq; quominùs Chriſto obtēperās eſſet, vlla in re illius vitijs retardatus eſt: ſed cōtra potiùs relicta illius perſitate, Dñicæ diſciplinæ ſeruiētes ac morigeri, pietatē virtutemq; magno ipſi ſtudio ſectabātur.

Reſponſio.

Et poſteà: Oīs igitur p̄textus excuſandi ſuî, nimirū vt ratiōi diſſentaneus, p̄ciſus ei eſt & ademptus, q à ſpirituali cœtu ſegregare ſe velit: demonſtratumq;, originē iſtiuſmodi conſilij, nihil aliud eſſe, quàm vitiorū intemperantiam, & laborādi fugā, & iudicij corruptelam, inſtabilitatemq;. &c.

Cauſam aperit, cur à religionis inſtituto ferè deficiant.

4. IDEM epiſtola priori, q̄ eſt ad monachū elapſum ac pfugiū, q̄ eſt alijs cēteſima octogeſimatertia: Gaudiū & ſalutē nō p̄ſcribimus, q; in impijs neq; gaudiū ſit, neque ſalus. Admiror quō tanta ſapiētia abſorpta eſt, quō tanta ſinceritas diſſoluta eſt, vndè tāta cæcitas circunfuſa eſt, quō nulla in totū cōſideratione habita, talē ac tantā animarū perniciē induxiſti. Si enim verū hoc eſt, tradidiſti & animā tuā in profundū, & oīm hāc impietatē audientium robur exoluiſti, fidē ignominia affeciſti, à certamine bono aberrâſti. Quapropter doleo tuî gratia. Quis enim ſacerdos propter te nō lamētabitur? Quis eccleſiaſticus nō plāgit? quis laicus non triſtis eſt? quis pietatis exercitator nō luget? ferè etiā ſol ipſe ob ruinā tuā obſcuratus eſt, & virtu-

deplorat apoſtatæ monachi lapſum.

Tradidit animam ſuam in profundum.

Fidem ignominia affecit.

tes cæli ob interitum tuum commotæ ſunt. Lachrymas effuderunt etiam lapides ſenſus expertes ob tuam inſaniam. Plorârunt etiam inimici propter exceſſum iniqtatis tuæ. O ingentem ſtupiditatem. O vehementem crudelitatem. Non Deum timuiſti? Non homines reueritus es? non homines curâſti, ſed ſimul omnia naufragio amiſiſti, omnibus ſimul ſpoliatus es, & cæt. Vide igitur nè fortè dum vis pacta aliquorum ſeruare, tranſgrediaris pacta erga Deum, quæ profeſſus es coram multis teſtibus.

Inſania. Exceſſus iniquitatis. Stupiditas, crudelitas. Vota Deo nũcupata, violãda non ſunt.

5. IDEM in epiſtola altera ad alium monachum elapſum, quæ eſt alijs centeſima octogeſimaquarta: Reuoca in memoriam, quot ora ſanctorum oſculo excepiſti, & cæt. Itaque ſimul etiam periurij pernicioſi ſponſor fuiſti, & corrupto exercitationis charactere, vſque ad Apoſtolos & ipſum Dominum turpitudinem tranſmiſiſti. Dedecore affeciſti caſtitatis gloriationem. Vituperâſti temperantiæ profeſsionem, facti ſumus captiuorum tragœdia, &c.

Periurij pnicioſi ſpõſor.

6. CHRYSOSTOMVS epiſtola ſexta ad Theodorum lapſum: Bonum quidem nuptias & ipſe confiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ & cubile immaculatum: Fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed te iam ſeruare non conuenit priuilegio nuptiarum: Angelorum enim ſocietati ſemel iunctum, illam relinquere & vxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere eſt: quanuìs frequenter hocipſum nuptias voces, ego tamen & adulterio illud tanto peius affirmo, quanto maior ac melior mortalibus angelus. Neque vllus tibi fortè perſuaſerit, dicens: Nihil de non accipienda vxore Dominus præcepit. Nec me ignorare confiteor, quòd adulterium interdixit, non nuptias vetuit: verùm in te adulterij nomen accipiet, ſi volueris vnquàm, quod abſit, nuptias cogitare, &c. Atque vt illud repetã, quod in principio poſui epiſtolæ, ſi militię vincula nõ tenerent, quis tibi deſertionis crimen obijceret? Nunc autem nihil in te penitùs tui iuris eſt, quippe qui tanto imperatori militare cœpiſti. Nam ſi mulier proprij corporis non habet poteſtatem, ſed vir: multò magìs hi qui CHRISTO potiùs quàm ſibi viuunt, conditionem corporis ſui habere non poſſunt.

Hebr. 13. Adulterij crimen. Nuptiæ monachorũ adulterio peiores. Obiectio. Solutio. 1. Cor 7.

7. LEO Magnus epiſtola nonageſimaſecunda ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, capite decimotertio. Propoſitum monachi proprio arbitrio aut voluntate ſuſceptum, deſeri non poteſt abſque peccato. Quod enim quis vouit DEO, debet & reddere. Vndè qui relicta ſingularitatis profeſsione, ad militiam vel ad nuptias deuolutus eſt, publicæ pœnitentiæ ſatisfactione purgãdus eſt: quia

Mõachi an ꝓpoſitũ & inſtitutũ ſuũ deſerere poſsit. Deut 23. Pſal. 49 & 115 Eccl 5. Iõæ. 2

quia etſi innocens militia,& honeſtum poteſt eſſe coniugium, electionem tamen meliorem deſeruiſſe,tranſgreſsio eſt.

8. ET capite decimoquarto: Puellæ,quæ non parentum imperio, ſed ſpontaneo iudicio, virginitatis propoſitum atque habitum ſuſceperunt, ſi poſteà nuptias eligunt, p̄uaricantur, etiamſi cõſecratio non acceſsit, cuius vtiquè non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent.

Puellæ virginitatis ꝓpoſitum abijcientes.

9. ITEM decimoquinto: Ambigi verò non poteſt crimen magnum admitti,vbi & propoſitum deſeritur,& conſecratio violatur. Nam ſi humana pacta non pòſſunt impunè calcari, quid de eis manebit,qui corruperint fœdera diuini ſacramenti?

crimẽ magnũ admitti,cùm violatur cõſecratio & ꝓpoſitũ deſeritur.

10. AVGVSTINVS in pſalmum ſeptuageſimumquintum ſuper illud, Vouete & reddite. Quiſq; quod poteſt voueat,& reddat, & cæt. vt ſuperiùs in hac quæſtione, A. 6. Nemo ergò poſitus in monaſterio frater dicat. Recedo de monaſterio, neq; enim ſoli qui ſunt in monaſterio,peruenturi ſunt ad regnum cælorum: & illi qui ibì non ſunt,ad Deũ non pertinent.Reſpõdetur ei:Sed illi nõ vouerũt,tu vouiſti, tu retrò reſpexiſti. De die iudicij cùm Dominus minaretur, quid ait? Mementote vxoris Loth, omnibus dixit:Quid enim fecit vxor Loth? Liberata eſt à Sodomis, & in via poſita retrorsùm reſpexit. Vbì reſpexit,ibì remanſit. Facta eſt autem ſtatua ſalis, vt illius contemplatione condiantur homines, cor habeant, non ſint fatui, non retrò reſpiciant. Obijcimus illis quoſdam qui retrò reſpexerunt: illi fatui ſunt in ſe,ſed alios condiunt, quandò cõmemorantur, vt illorũ exemplũ timẽtes iſti,retrò nè reſpiciant.

Excuſatio fugitiuorũ monachorum.

Lucæ 17.

Gene. 19.

Fatui ſunt q reſpiciunt retrò.

11. IDEM Auguſtinus ſermone primo de communi vita clericorum: Qui ſocietatem communis vitę iam ſuſceptam quę laudatur in Actibus Apoſtolorum,deſerit,à voto ſuo cadit, & à profeſsione ſancta cadit. Obſeruet iudicẽ ſcilicet Deum, non me. Ego ſcio quãtum mali ſit profiteri ſanctum aliquid,nec implere: Vouete,inquit, & reddite Domino Deo veſtro. Et,Melius eſt nõ vouere,quàm vouere & non reddere. Virgo & ſi nũquàm fuit in monaſterio,& virgo ſacrata eſt, illi nubere non licet,quanuìs eſſe in monaſterio non compellitur. Si aũt cœpit eſſe in monaſterio & deſeruit,& tñ virgo eſt,dimidia ruit. Sic & clericus duas res ꝓfeſſus eſt, & ſanctitatẽ,& clericatũ. Profeſſus eſt ſanctitatẽ, ꝓfeſſus eſt cõmuniter viuendi ſocietatẽ: & ꝓfeſſus eſt quàm bonũ & iucundum,habitare fratres in vnum. Si ab hoc propoſito cecidit,& extrà manens clericus fuerit, dimidius & ipſe cecidit.

Habetur hic ſermo in editiõe Pariſiẽſi to 10. ſub fin. & in C6. Aqſgranenſi ſub Ludouico celebrato anno 816 cap 12.

Act. 2 & 4.

Deſerẽtes vitã religioſam & cõmunem.

Pſa. 75 Eccl. 5.

Virgini ſacræ nubere non licet.

Clerici religioſi & in cõmuni viuentes.

Pſal. 132.

12. CHAL-

Nec monachis nec virginibus Deo dicatis licet nuptijs iũgi. Reliqua teſtimonia de hoc negocio habes quæſt. ſequenti.

12. CHALCEDONENSIS ſynodus generalis canone decimoſexto: Si qua virgo ſe dedicauerit Deo, ſimiliter & monachus, non licere eis iungi nuptijs. Si verò inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò poſſe eis fieri humanitatem, ſi ità probauerit loci Epiſcopus. DE CAELIBATV SACERDOTVM ET CLERICORVM.

Qui ſecundò contraxerũt matrimoniũ, non ſunt ad ſacerdotium promouendi.

Matrimonio antè cõtracto vtentes, nõ ſuſcipiuntur ab eccleſia ad presbyteratũ, diaconatum, aut ſubdiaconatum.

Vbi ſynceri ſunt canões.

Non ſecundũ canonẽ eccleſiaſticũ agũt, qui matrimonio antè contracto, vtũntur, in prædictis ordinibus cõſtituti.

1 Cor. 7.

13. EPIPHANIVS hæreſi quinquageſimanona contra Catharos: Reuerà nõ ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt CHRISTI aduentum eos, qui à nuptijs, mortua ipſorum vxore, ſecundis nuptijs coniuncti ſunt, propter excellentem ſacerdotij honorem ac dignitatẽ. Et hæc certò ſancta Dei Eccleſia cum ſinceritate obſeruat. Sed & adhuc viuentem & liberos gignentem vnius vxoris virum non ſuſcipit, ſed eum qui ſe ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum & presbyterum, & epiſcopum, & hypodiaconum: maximè vbi ſinceri ſunt canones eccleſiaſtici. At, dices mihi, omninò in quibuſdam locis adhuc liberos gignere & presbyteros & diaconos & hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta canonem, ſed iuxta hominum mẽtem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur miniſterium. Nam quod decentius eſt, id ſemper eccleſia per ſpiritum ſanctum benè diſpoſita videns, ſtatuit apparare, vt cultus diuini indiſtracti Deo perficerentur, & ſpirituales neceſsitates cum omni beneuola conſcientia peragerentur. Dico autem quòd decorum eſt propter repẽtina miniſteria ac neceſsitates, vt presbyter & diaconus & Epiſcopus Deo deditus ſit. Si enim etiã populo præcipit ſanctus Apoſtolus, dicens: Vt ad tempus vacent orationi: quanto magìs ſacerdoti idem præcipit, vt indiſtractus ſit, inquam, ad vacandum ſecundùm Deum ſacerdotio, quod in ſpiritualibus neceſsitatibus ac vſibus perficitur.

Ad ſacerdotium ferè non niſi virgines promouẽtur: aut vt minimũ cõtinẽtes aut cælibes.

for. ª ſolitariã vitã degẽtes,

Bigami nõ ordinantur.

1. Tim 3.

14. IDEM Epiphanius in Cõpendiaria vera doctrina fidei Apoſtolicæ & Catholicæ Eccleſiæ: Horum vertex eſt ſanctum ſacerdotium ex virginibus quidem vtplurimùm procedens: Si verò non ex virginibus, at ex ſolitariam vitam degentibus. Si verò non ſuffecerint ad miniſterium * ad ſolitariam vitam degentibus, de his qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnis nuptijs viduitatem ſeruantibus. Nam eum qui ſecundas nuptias contraxit, nõ licet in ipſa ad ſacerdotium ſuſcipere: etiamſi is qui ab initio continens viduus fuerit, poſsit habere locum epiſcopi & presbyteri, & diaconi & ſubdiaconi.

15. HIERONYMVS libro primo cõtra Iouinianum: Non dicit,

cit Paulus, Eligatur epiſcopus qui vnam ducat vxorem & filios faciat: ſed qui vnam habuerit vxorem & filios in omni ſubditos diſciplina. Certè confiteris non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in epiſcopatu filios faciat. Alioquin ſi depræhenſus fuerit, nõ quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur. Sed & hoc inferendum, ſi laicus & quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali: ſacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orãdum eſt. Si ſemper orandum eſt, ergò ſemper carendum matrimonio.

Epiſcopus q vxoratus ad Epiſcopatum venit, ſi vtatur matrimonio, vt adulter dãnabitur.

Sacerdoti ſẽper carendũ matrimonio.

16. IDEM aduersùs Vigilantium: Proh nefas, Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes: ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui nõ ordinant Diaconos, niſi priùs vxores duxerint. Nulli cælibi credentes pudicitiam, immò oſtendentes, quàm ſanctè viuant, qui malè de omnibus ſuſpicantur, & niſi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesq́ de vlnis matrum vagientes, CHRISTI ſacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſię? quid Aegypti & ſedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut cõtinentes, aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt?

Eccleſiæ Oriẽtis, Aegypti, & ſedis Apoſtolicæ clericos, non niſi virgies, cælibes, aut cõtinentes admittunt.

17. AVGVSTINVS libro ſecundo de adulterinis coniugijs, capite viceſimo: Iſtis qui virilem excellentiam non putant, niſi peccandi licentiam, quandò terremus nè adulterinis coniugijs hærendo pereant in æternum, ſolemus proponere etiam continentiam Clericorum: qui plerunquè ad eandem ſarcinam ſubeundam capiuntur inuiti, eamq́ ſuſceptam vſq; ad debitum finem, Domino adiuuãte, perducunt. Dicimus ergò eis, Quid ſi & vos ad hoc ſubeundum populorum violentia caperemini? nónne ſuſceptum caſtè cuſtodiretis officium, repentè conuerſi ad impetrandas vires à Domino de quibus nũquàm anteà cogitâſtis? Sed illos inquiunt, honor plurimùm conſolatur. Reſpondemus, & vobis timor ampliùs moderetur. Si enim hoc multi Dei miniſtri repẽtè atq; inopinanter impoſitum ſuſceperunt, ſperantes ſe illuſtriùs in CHRISTI hęreditate fulgere: quãtò magis vos, adulteria cauendo, viuere continenter debetis, metuentes nõ in regno Dei minùs lucere, ſed in gehennæ ignibus ardere?

Qui ad Clericatum inuiti rapiebantur, cõtinẽtiã etiã ſeruabant.

Oratiõe impetratur donũ continentiæ.

18. GREGORIVS libro tertio epiſtolarum, epiſtola trigeſimaquarta: Multorum relatione comperimus hanc apud vos olim cõſuetudinem tenuiſſe, vt ſubdiaconi ſuis licitè miſcerentur coniugibus. Quod nè denuò quiſquã prẹſumeret, à ſeruo Dei, ſedis noſtræ diacono ex authoritate noſtri deceſſoris eſt iſto modo prohibitũ, vt

eodem tempore ij q iam vxoribus fuerant copulati, vnũ è duobus eligerent, id eſt, à ſuis vxoribus abſtinerẽt, aut certè nulla ratiõe miniſtrare p̃ſumerent. Et pòſt pauca: De cætero verò fraternitas tua ſit omninò ſolicita, & quos ad hoc iam officium contigerit promoueri, hoc quàm maximè diligenter inſpiciat, nè ſi vxores habent, miſcendi ſe cum eis licẽtia potiantur: ſed ad ſimilitudinem ſedis Apoſtolicę, eos cuncta obſeruare ſua nihilominùs diſtrictiõe cõſtituat.

Subdiaconis interdictus vſus cõiugij.

19. LEO Magnus epiſtola nonageſimaſecunda ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, capite tertio: Lex continentię eadem eſt miniſtris altaris, quę epiſcopis & presbyteris: qui cùm eſſent laici ſiue lectores, licitè & vxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cùm ad prædictos peruenerint gradus, cœpit eis non licere quod licuit. Vndè vt de carnali fiat ſpirituale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quaſi non habeant, ſic habere, quò & ſalua ſit charitas coniugiorum, & ceſſent opera nuptiarum.

Ad cõtinẽtiã adſtringũtur nõ minus diaconi & ſubdiacõi q̃ epiſcopi & presbyteri.
1. Cor. 7.

20. IDEM in epiſtola octogeſimaquarta ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſalonicenſem, capite quarto: Quum extra Clericorum ordinem conſtitutis, nuptiarum ſocietati & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent, ſint tanquàm non habentes: & qui non habent, permaneant ſingulares. Quod ſi in hoc ordine, qui quartus à capite eſt, dignum eſt cuſtodiri: quantò magis in primo aut ſecundo tertióque ſeruandum eſt, nè aut Leuitico miniſterio, aut presbyterali honori, aut Epiſcopali excellentiæ quiſquam idoneus exiſtimetur, qui ſe à voluptate vxoria necdùm frænâſſe detegitur?

Subdiaconorũ & ſupiorũ ordinũ continentia.
1. Cor 7.

21. BERNARDVS ſermone ſexageſimoquinto in cantica, de hæreticis loquens: Mulieres relictis viris, & item viri dimiſsis vxoribus ad iſtos ſe conferunt. Clerici & ſacerdotes populis eccleſijſq; relictis, intonſi & barbati, apud eos inter textores & textrices plerunquè inuenti ſunt. Interrogo vnumquempiam horum: Heus tu bone vir, quæ nam hæc mulier, & vndè hæc tibi? Vxórne tua? Non, inquit, nam voto meo iſtud non conuenit. Filia ergò? Non. Quid? Non ſoror, non neptis, non aliquo ſaltem propinquitatis vel affinitatis gradu attinẽs tibi? Nullo p̃rſus. Et quomodò tuta tibi cum iſta cõtinentia tua? Sanè nec licet tibi iſtud. Cohabitationẽ (ſi neſcis) virorum & fœminarum in ijs qui vouêre contientiã, Eccleſia vetat. Si non vis ſcandalizare Eccleſiam, eijce fœminam.

Clericis & Sacerdotib. q̃ vouerũt cõtinẽtiam, vetat cohabitationẽ mulierũ.

22. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, ca-

canone nono: Si quis dixerit, clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vel regulares caſtitatem ſolenniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractum'que validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto: & oppoſitū nihil aliud eſſe, q̄ damnare matrimonium, poſſe'que omnes contrahere matrimonium qui non ſentiunt ſe caſtitatis, etiam ſi eam vouerint, habere donum, anathema ſit: cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus, tentari.

Clericorū in ſacris cōſtitutorū & religioſorū matrimonium vtrū validum ſit.

Donū caſtitatis vndè cōquiratur.

23. IN ſexto decretalium, libro tertio, titulo decimoquinto de Voto & voti redemptione: Bonifacius octauus Biterenſi Epiſcopo: Nos attendentes quòd voti ſolennitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inuenta: matrimonij verò vinculum ab Eccleſiæ capite rerum omnium conditore, ipſum in paradiſo & in ſtatu innocentiæ inſtituente, vnionem & indiſſolubilitatem acceperit: præſentis declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolum votum debere dici ſolenne, quantùm ad pòſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolennizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri ordinis, aut per profeſsiōem expreſſam vel tacitam factam alicui de religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis. Reliqua verò vota etſi quandoquè matrimonium impediant contrahendum, & quantò manifeſtiùs ſunt emiſſa, tanto propter plurium ſcandalum & exemplum durior pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur, non tamē reſcindere poſſunt matrimonia pòſt contracta.

Votū ſolenne in quo conſiſtat, & quòd dirimat matrimoniū cōtrahendum.

Redditur ſolenne per ſuſceptionē ordinis ſacri & pfeſsionē factā in approbata Religione.

1. D. BERNARDVS epiſtola ſecunda ad Fulconem: Cur ergò, inquis, ſingulariter me reprehendis, cùm & in alijs videas quod iuſtiùs forſitan reprehendere poſsis? Ad quod ego: propter ſingularitatem erroris tui, propter immanitatem peccati tui. Nam etſi plerique alij perditè viuunt, etſi inordinati & indiſciplinati ſunt, nondùm tamen ordinem aut diſciplinam profeſsi ſunt. Sunt quidem peccatores, ſed non præuaricatores. Tu verò quantumlibèt modeſtè & honeſtè viuas: ſi caſtè, ſi ſobriè, ſi omninò religioſè te habeas: DEO tamen minùs accepta eſt tua religio, quam deturpat voti præuaricatio.

Votifragi q̄tumuis benè viuāt, Deo tamē nō placēt.

2. ANSELMVS epiſtola quarta ad quandam Dominam: Si doles, adhuc ſalutem tuam ſpero: ſi autem non doles, quid niſi damnationem tuam expectare queo? Impoſsibile nanque eſt te vllo modo poſſe ſaluari, niſi ad habitum & propoſitum abiectum redieris.

Niſi ad habitū & ppoſitū abiectū redeant, non ſaluabuntur.

V

Cogit igitur ad cælibatum quoſdam Eccleſia?

A Non cogit ſanè pia prouidaq́ue mater, quæ legem cęlibatus nemini imponit: ab ijs verò qui legem eam, vtì dictum eſt, vltrò receperunt, exigit,[a] nè ſoluant religionē, néve conuentionē quam cum CHRISTO & eius Eccleſia ſanctè iniuerunt, violent atque reſcindant.

a Beda lib. 3. de taber. & vaſis eius ca. 9 & in Lucæ cap. 1. Hieto. in. cap. 1. ad Titum, & in Apol. pro lib. contra Iouinia. Orig. hom. 23. in Num. Ambroſ. epiſtola 82. & lib 1 offic. cap 50. Euſe. 1. demonſt euan. cap 9. Vide Canones diſtinct. 28. & 82.

B Meritò igitur vrgētur illi ſtare promiſſis, & ſeruare quod ſemel firmiter amplexi ſunt conſilium Euangelicum: de quo Paulus:[b] *Et qui matrimonio iungit virginem ſuam, benè facit:* (quādiù ſcilicet voto cęlibatus[c] adſtricta non eſt) *& qui non iungit, meliùs facit.*[d] Ac rursùs: *Bonum eſt homini mulierem non tāgere.* Quocircà laudantur à[e] CHRISTO, & in Eccleſia ſemper apprimè laudati fuerunt[f] Eunuchi Euangelici, ſiue, vtì Tertullianus[g] vocat, ſpadones voluntarij, qui ſeipſos propter Dei regnum caſtrauerunt, vt ſint ſancti[h] corpore & ſpiritu, Deo in carne ſine carne militantes.

b 1. Cor. 7. g.
c Theophyla. ibidèm. Hiero. lib. 1. cōtra Ioui. Greg. in. cap. 15. lib. 1. Reg. Epipha. hæreſ. 61.
d Ibidèm a
e Matth. 19 b
f Eſaiæ 56. b & ibidèm Hiero. Baſilius lib. de virginit. Aug. de ſancta virginit. cap. 24. & 25.
g Libro 1. ad vxorem.
h 1. Corin. 7. f

C Vbì duplex error nobis eſt valdè cauendus:

dus:

dus: alter eorum, qui cum Iouiniano matrimoni- a Hier. in Iouinia. Augu. hæreſi 82.
um ſic extollunt, vt aut [a] æquent, aut [b] antepo- b Triden. ſeſ. 24. cap. 10.
nant hunc ſtatum cęlibatui ſeu virginitati, cùm
Paulus [c] quidem & patres omnes apertè reclamēt: c 1 Cor. 7. g
alter eorum qui fingunt continentiam & cęlibatum ab hominibus Chriſtianis vix poſſe præſtari, ideoque nulli eum facilè ſuſcipiendum, aut ſanctè promittendum eſſe contendunt. Nec intelliguntiſti Euangelicæ gratiæ vbertatem, quæ talis ac tāta per CHRISTVM tot ſeculis data eſt, & quotidiè datur credentibus, [d] petentibus, quærenti- d Aug. lib. 6. & 8. Confeſs. cap. 11. Orig. Hiero. Chry. in Matt. c. 19.
bus, pulſantibus, vt hi iugū Domini ſuaue & continentię viam non minùs ſibi commodam, quàm ſalutarem experiantur. Inter quos erat & Paulus, palàm affirmans: [e] *Fidelis Deus eſt, qui nō patietur vos* e 1. Cor. 10.
tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione prouentum. Quamobrem Auguſtinus, [f] vbi lo- f Auguſti. in Pſal. 75.
cum illum, Vouete & reddite Domino Deo veſtro: explicat, ità ſcriptum reliquit: Non ſitis pigri ad vouendum. Non enim viribus veſtris implebitis. Deficietis, ſi de vobis prę ſumitis: Si autē de illo, cui vouetis, vouete: ſecuri reddetis Et idem alibì: [g] Felix neceſſitas quæ ad meliora compellit. g Epiſtol 45.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo, vt in textu.

MATTHAEI decimonono: Dicunt ei diſcipuli eius: Si ità eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sũt enim Eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt Eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere, capiat.

ESAIAE quinquageſimoſexto: Et non dicat Eunuchus, Eccè ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus: nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo: Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodò placeat vxori. & diuiſus eſt. Et mulier innupta & virgo, cogitat quę Domini ſunt, vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi: quomodò placeat viro. Ibidèm: Qui matrimonio iungit virginem ſuam, benè facit: &cæt. Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit. Quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt: cui vult nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium. Puto autem quòd & ego ſpiritum Dei habeam.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Fidelis Deus &cæt. ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere.

PATRES.

DE CAELIBATV SACERDOTVM.

Reliqua teſtimonia habes quæſt. præcedenti.

1. A BEDA libro tertio de tabernaculo & vaſis eius ac veſtibus ſacerdotum, capite nono: Sine illa caſtimoniæ portione, quæ ab

ab appetitu copulæ coniugalis cohibet, nemo vel ſacerdotium ſuſcipere, vel ad altaris poteſt miniſterium conſeruari, id eſt, ſi nō aut virgo permanſerit, aut contrà vxoriæ coniunctionis fœdera ſoluerit. Quod videlicet genus virtutis nulli per legem DEI neceſſariò imperatum, ſed voluntaria eſt deuotione Domino offerendum, dicente ipſo de hoc: Non omnes capiunt verbum iſtud. Ad quam tamen benigna mox exhortatione eos qui poſsint, inuitat, dicens: Qui poteſt capere, capiat. Et paulò pòſt: eiſdem qui vel vxorem, vel alios cognatos & implicamenta mundi huius propter ipſum reliquerint, centuplum promittit in hac vita præmium, & in ſeculo futuro vitam æternam. Vndè certè gratia diſtinctionis non Moyſes hoc indumento veſtiri Aaron & filios eius iubetur, ſicut de prioribus dicitur: Veſtiesq́ꝫ his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios eius cum eo. Sed facies, inquit, feminalia linea, vt operiant carnem. Ipſi, inquit, operiant carnem turpitudinis ſuæ, tu feminalia pontifici & filijs eius facies, tu caſtitatis regulam docebis, tu abſtinendum ab vxorio complexu eis, qui ſacerdotio functuri ſunt, intimabis. Nulli tamen violentum huiuſmodi continentiæ iugum impones: ſed quicunque ſacerdotes fieri ac miniſterio ſeruire altaris volunt, ipſi ſua ſponte vxorum ſerui eſſe deſiſtent. Quod vbi perfecerint, & ſuſcepto ſemel continentiæ propoſito miniſtros ſe ſanctuarij atque altaris fore conſentiunt, aderit lex diuina, quæ velut cæterum illius habitum ſacerdotibus congruum imponens, quomodò viuere vel docere debeant, abundanter inſtituat, congaudensq́ꝫ ſpontaneæ ipſorum deuotioni, dignum ſacerdotio decus ſapientiæ, patientiæ, manſuetudinis, miſericordiæ, zeli ſpiritalis, humilitatis, timoris Domini, cęterorumq́ꝫ huiuſmodi ornamētorum ſuperaddat. Alioquì iniquitatis rei moriuntur. Mortem nanque certiſsimam incurrit animæ, ſi quis luxurioſè viuens, ſacerdotalem ſibi vſurpare gradum præſumit.

Non niſi cælibes aut continentes ad altaris miniſterium conſecrandi.

Nemo inuitus cogitur ad cælibatum amplectēdū. Matt 19. Ibidem.

Nulli violētū continentiæ iugum imponendum: ſed cùm ſpontè ſuſceperint, ferre deſ.èps debent.

Certiſſimam animæ mortē incurrunt incontinentes ſacerdotes.

2. IDEM Beda in primum caput Lucæ, in ea verba, Et factum eſt vt impleretur dies officij eius, abijt in domum ſuam: Hoc eſt quod dixi, quòd vicis ſuæ tempore pontifices, templi tantùm officijs mancipati, non ſolùm à complexu vxorum, ſed ab ipſo quoq́ꝫ domorum ſuarum abſtinerent ingreſſu. Vbì noſtri temporis ſacerdotibus, quibus ſemper altari ſeruire iubetur, perpetuò ſeruādæ caſtitatis exēplum datur. Quia enim tūc ſacerdotalis ex ſtirpe Aarō ſucceſsio quærebatur, neceſſariò tēpus ſubſtituēdæ ſoboli ꝓcurabatur. At quia nunc non carnalis ſucceſsio, ſed perfectio ſpiritalis inquiritur,

Exemplum datur ſacerdotibus noſtris ꝑpetuæ caſtitatis.

tur:conſequẽter ſacerdotibus, vt ſemp̃ altari queant aſsiſtere,ſemper ab vxoribus continendum, ſemper caſtitas obſeruanda præcipitur.

Semper caſtitas obſeruanda pcipitur.

3. HIERONYMVS in caput primum epiſtolæ ad Titum: Si Laicis imperatur,vt propter orationem abſtineāt ſe ab vxorum coitu: quid de epiſcopo ſentiendum eſt, qui quotidiè pro ſuis populiq; peccatis,illibatas DEO oblaturus eſt victimas? Relegamus libros Regum, & inueniemus ſacerdotem Abimelech de panibus propoſitionis noluiſſe priùs dare Dauid & pueris eius: niſi interrogaret,vtrùm mundi eſſent pueri à muliere,non vtiquè aliena,ſed coniuge.Et niſi eos audiſſet ab herì & nudiuſtertiùs vacâſſe ab ope coniugali: nequaquàm panes quos priùs negauerat,conceſsiſſet. Tantum intereſt inter propoſitionis panes & corpus CHRISTI,quãtum inter vmbram & corpora, inter imaginem & veritatem: inter exemplaria futurorum, & ea ipſa quæ per exemplaria præfigurabãtur. Quomodò itaque manſuetudo, patiẽtia,ſobrietas,moderatio, abſtinentia lucri, hoſpitalitas quoquè & benignitas præcipuè eſſe debent in Epiſcopo,& inter cunctos laicos eminentia:Sic & caſtitas propria & (vt ità dixerim) pudicitia ſacerdotalis: vt non ſolùm ab opere ſe immũdo abſtineat,ſed etiam à iactu oculi & cogitationis errore mens,CHRISTI corpus confectura,ſit libera.

1.Cor 7. Argumẽta B. Hieronymi p̃ cælibatu miniſtrorum altaris. 1.Reg 21. Panum ꝓpoſitiõis & corporis Chriſti differentia. 1.Tim.3. Tit.1. Sacerdotalis pudicitia qualis in epiſcopo.

4. IDEM in apologia pro libris aduersùs Iouinianum:Eccè perſpicuè nuptias diximus concedi in Euangelio, ſed tamen eaſdem in ſuo officio permanentes,præmia caſtitatis capere non poſſe. Quod ſi indignè accipiunt mariti, non mihi iraſcantur,ſed ſcripturis ſanctis, immò epiſcopis & presbyteris & diaconis & vniuerſo choro ſacerdotali & Leuitico, qui ſe nouerunt hoſtias offerre non poſſe, ſi operi ſeruiant coniugali. Ibidèm: Apoſtoli vel virgines,vel poſt nuptias continentes: Epiſcopi,presbyteri, diaconi aut virgines eliguntur,aut vidui, aut certè poſt ſacerdotium in æternum pudici.

Continentia Sacerdotũ & miniſtrorum altaris. Non eliguntur niſi poſt Sacerdotium in æternum pudici.

5. ORIGENES homilia vigeſimatertia in librum Numerorũ: Si oratio iuſti ſicut incenſum offertur in conſpectu Domini, & eleuatio manuum eius ſacrificium eſt veſpertinum.Dicit autem Apoſtolus ijs qui in coniugijs ſunt: Nolite fraudare inuicèm, niſi fortè ex conſenſu ad tempus,vt vacetis orationi,& iterùm in id ipſum ſitis: certum eſt quia impeditur ſacrificium indeſinens ijs,qui coniugalibus neceſsitatibus ſeruiunt. Vndè videtur mihi,quòd illius eſt ſolius offerre ſacrificium indeſinens, qui indeſinenti & perpetuæ ſe deuouerit caſtitati.

Pſal.140. 1 Cor.7. Caſtitati ppetuæ ſe deuouentes,apti ſunt ad ſacrificandum.

6 AM-

6. AMBROSIVS epiſtola octogeſimaſecunda ad Vercellenſem Eccleſiam: Vnius vxoris virum præcipit eſſe, non quô exortem excludat coniugij, (nam hoc ſupra legem pręcepti eſt) ſed vt coniugali caſtimonia ſeruet ablutionis ſuæ gratiam. Neque iterùm, vt filios in ſacerdotio creare Apoſtolica inuitetur authoritate. Habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare. Quod ideò non prætermiſi, quia plerique ità argumentantur, vnius vxoris virum dici poſt Baptiſmum habitæ, eô quòd Baptiſmo vitium ſit ablutum, quo adferebatur impedimentum. Et vitia quidem atque peccata diluuntur omnia, vt ſi quis contaminauerit ſuum corpus cum plurimis, quas nulla coniugij lege ſociauerit, remittantur ei omnia, ſed coniugia nõ reſoluuntur ſi quis iterauerit. Culpa enim lauacro, non lex, ſoluitur. Nulla enim culpa coniugij, ſed lex eſt. Quod legis eſt igitur, non remittitur quaſi culpa, ſed tenetur quaſi lex. Ideò Apoſtolus legem poſuit, dicens: Si quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Ergò quia ſine crimine eſt vnius vxoris vir, tenetur ad legem ſacerdotij ſuſcipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, ſed prærogatiua exuitur ſacerdotis. Diximus quid legis eſt: dicamus etiam quid rationis. Sed priùs cognoſcamus non ſolùm hoc Apoſtolum de epiſcopo & presbytero ſtatuiſſe, ſed etiàm Patres in Concilio Niceni tractatûs addidiſſe: Neq; clericum quenquam debere eſſe, qui ſecunda coniugia ſortitus ſit. Quomodò enim poteſt conſolari viduam, honorare, cohortari ad cuſtodiendam viduitatem, ſeruandam marito fidem, quam ipſe priori coniugio non reſeruauerit? Aut quid intereſſet inter populum & ſacerdotem, ſi iiſdem adſtringerentur legibus? Debet prępõderare vita ſacerdotis, ſicut præponderat gratia.

1. Tim. 3.

Matrimonio vti in Epiſcopatu nõ licet.

Bigamus ad ſacerdotium inhabilis.

Tit. 1.

Vita Sacerdotis ppondera- re debet.

7. IDEM Ambroſius libro primo officiorum, capite quinquageſimo, eoq; vltimo, loquens de miniſtris altaris: Inoffenſum autem exhibendum & immaculatũ miniſterium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoſcitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipſo conſortio coniugali, ſacri miniſterij gratiam recepiſtis. Quod eô non præterij, quia in pleriſque abditioribus locis cùm miniſterium gererent, vel etiam ſacerdotium, filios ſuſceperunt, & id tanquàm vſu veteri defendunt, quandò per interualla dierum ſacrificium deferebatur, & tamen caſtificabatur etiam populus per biduum aut per triduum, vt ad ſacrificium purus accederet, vt in veteri teſtamento legimus: Et lauabant veſtimenta ſua.

Sacerdotib. & miniſtris altaris quĩs cõiugatis, ſeruãda eſt cõtinẽtia.

Exod. 19.

Si in figura tanta obſeruantia, quanta in veritate? Diſce ſacerdos atq; Leuita, quid ſit lauare veſtimenta tua, vt mundum corpus celebrãdis exhibeas ſacramentis.

8. EVSEBIVS Pamphili libro primo de demõſtratiõe euangelica, capite nono: Meritò aliquis quæſierit, quænã cauſa ſit, cur priſci in nuptijs & procreatione liberorũ plurimùm ſtudij poſuerint: nos verò hãc partem negligamus. Aduersùs hæc talem licet ex ipſis Hebræorum oraculis rationem colligere. Quicunque ante Moyſen de laude pietatis nomen adepti ſunt, hi tunc initium habente, tuncq; primùm exiſtente vita, fuiſſe memorantur: quæ verò ad nos pertinent, tendere ad finem. Quare illos magna cum cura ſobolis incrementum quæſiuiſſe, quum per illud tempus & numerus hominum augeſceret, & multiplicaretur, atque indiès robur acciperet genus humanum: nobis verò non admodùm curæ eſſe hoc, vtpotè cùm res iam interire ac deſinere, atque ad extremum finem tendere credantur, quandò planè dicitur, ante vitæ conſummationem, Euangelicam in foribus adeſſe doctrinam, & renouatio ac generatio alterius ſeculi, quod breuì inſtet futurum, denunciatur. Vna igitur defenſio hæc, altera autem erit huiuſmodi: Priſcis illis qui remiſsiorem ac liberiorem vitam agebant, nihil erat impedimento, nè domui liberisq; præeſſent, ac pariter diuinę quoquè rei vacarent, qñ vnà cum vxoribus, & liberis, & domo, religioni aſſiduam dare operã poterãt, & nuſquàm ob vllas res externas à meliore propoſito auellebantur. Res verò noſtræ innumerabilia habent, quę extrinſecùs premant, & quæ in alienas curas vndiq; trahant, & ab earum rerum ſtudio quę Deo placent, abducant. Hanc igitur cauſam eſſe, cur nubendi ratio contrahatur, Euangelicæ doctrinę verbum demonſtrat, vbi ait: Hoc autem dico, fratres, tempus breue eſt: Reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tanquàm non habentes ſint: & qui flent, tanquàm non flentes: & qui gaudent, tanquàm non gaudentes: & qui emunt, tanquàm non poſsidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquàm non vtentes. Pręterit enim figura huius mundi. Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt de ijs quę Domini ſunt, quomodò placeat Domino. Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt de ijs quę ſunt mũdi, quomodò placeat vxori. & diuiſus eſt. Et mulier innupta, & virgo cogitat quę Domini ſunt, vt placeat Domino, vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu: quę autem nupta eſt, cogitat quę ſunt mũdi, quomodò placeat viro. Porrò hoc ad vtilitatem veſtram dico, non vt

Cur in veteri lege maior habebatur cura nuptiarum & procreationis liberorũ quàm in noua lege.

Prima cauſa.

Secunda.

1. Cor. 7.

laqueum vobis inijciam, ſed ad id quod honeſtum eſt, & quòd facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſecrandi: Palàm igitur in his cauſam, cur à nuptijs ſit abſtinendum, proponit, vbi temporum, rerumq́ extrinſecùs ingruentium ſtoliditatem repræhendit, quorum nihil priſcis illis accidebat. Ad hæc tertia quoquè ratio adiungi poteſt, propter quam veteres illi Dei cultores, in procreatione liberorum plurimũ ſtudij collocarent. Quum reliqui homines in morum peruerſitate maius indiès incrementum accepiſſent, atque in immanem, & ab omni humanitate alienam, & planè ferinam vitam relapſi eſſent, & impium prorsùs omníque religioni inimicum morem, facilè corruiſſent: valdè pauci, & facilè numerabiles, qui ſupererant, ea ſectantes quæ priùs à nobis dicta ſunt, à multorum conſuetudine, & à communi cum reliquis hominibus victu, ſe amouebant. Porrò autem cùm ſeorsùm ab alijs gentibus, ſingularíque more viuerent, nouam quandam reip. rationem, vitámque ſtudioſam Sapientiæ, veréque ipſius DEI cultricem, & reliquis hominibus impermiſcuam, inſtituerunt. Vt igitur poſteris quoquè illorum propriæ religionis, tanquàm ſcintilla quædam reparandi ignis, ità aliquod ſemen ſeruaretur, neque vnà cum ipſorum deceſſu ipſorum pietas deficeret atque interiret, meritò & generandæ & alendæ ſobolis curam introduxêre, vt ſic Doctores atque Magiſtri propriorum liberorum exiſterent, quippe qui poſteris ſucceſſores pietatis, propriæq́ virtutis hæredes relinquere, pulchrum atque honeſtum iudicarent. Hinc ſanè Prophetæ innumerabiles & viri iuſti, quin ipſe quoquè Saluator ac Dominus noſter, eiúsque diſcipuli atque Apoſtoli, ab illorum diſciplina profecti ſunt. Quòd ſi qui etiam vitioſi ab eiſdem prodiêrunt, quaſi paleæ ſimul cum tritico ſubnaſcentes, non ob id tamen culpandi qui genuerint, aut qui enutrierint, quandò etiam de diſcipulis Saluatoris aliquos nouimus libertate voluntatis auerſos, à recto aberrâſſe. Cauſa igitur ob quam viri ſancti priſcis temporibus magno cum ſtudio liberos ſuſciperent, reddita eſt: quæ non ampliùs in nobis locũ habere dicenda eſt, quippe quum, Deo fauente, per Euangelicam Saluatoris noſtri doctrinam, innumerabiles gentes & populos, in vrbibus & regionibus & agris liceat nobis oculis intueri, eodem animo feſtinantes & ad ſancta Euangelicę doctrinę pręcepta concurrentes: quibus quidem ſatis ſupérque ſit, ſi doctores ac prædicatores diuini verbi omnibus & vitæ vinculis, & ſolicitudinibus liberati, poſsint ſufficere.

Tertia, eáque efficacior ratio.

In noua lege iam adductæ cauſæ locum nó habent.

His aũt ipſis maximè in præſentia, vt melioribus ſtudijs vacẽt liberiùs, ſeiunctus à re vxoria victus adamatur, velutì ijs qui diuina & incorporea ſobole propaganda, occupati teneantur, & non vnius, neque duorum liberorum, ſed aceruatim innumerabilis multitu-
Continentia Patriarcharũ veteris teſtamenti. dinis educationem, ſanctamq́; diſciplinam, ac reliquæ inſtituendæ vitæ curam ſuſceperint. Poſtremùm omnium ſi quis priſcorum illorum vitas, de quibus nunc loquimur, diligenter exploret, inueniet eos initio quidem ætatis, ſoboli augendæ, coniugioq́; vacantes, maturè autem abſtinentes atque ceſſantes. Scriptum eſt enim,
Enoch Geneſ 5. Eccleſ 44. quòd placuerit Enoch Deo poſtquàm genuit Mathuſala. Vbì ſcriptura planè poſt genitum filium Deo placuiſſe illum, de quo loqui-
Noë. tur, memorat, neque illi poſthàc alios genitos filios prodit. Noë quòquè vir iuſtus poſt ſuſceptiōem liberorum, ſolus cum familia, quum reliqua omnia quæcunque eſſent in terra perijſſent, incolumis conſeruatus, plurimis poſthàc ſuperfuiſſe annis inducitur, ne-
Iſaac. que tamen vſquàm genuiſſe alios filios. Dicitur & Iſaac poſtquã ex vna vxore geminæ prolis pater factus eſt, deſijſſe cũ illa conſueſce-
Ioſeph. re. Et Ioſeph, quum præſertim apud Aegyptios verſatus ſit, nō plùs quàm duorum filiorum pater extitiſse inuenitur, quorum matrem
Moyſes & Aaron. vnam duntaxàt in matrimonio habuerit. Ipſe etiàm Moyſes atque eius frater Aaron, antequàm ipſis Deus apparuerit, filios genuiſſe memorantur: poſtquàm autem diuina oracula acceperunt, nō am-
Melchiſedech. pliùs genitos ab illis filios inuenias. quid porrò de Melchiſedech eſt dicendum, cuius omninò non filius, non genus, nō ſucceſsio refer-
Ioſue. tur? neque item Ieſu, qui in Moyſi locum ſucceſsit, neque plurimorum aliorum prophetarum. Quum autem de Abraham & Iacob quæri ſoleat, qui multiplicem ſobolem propagauerunt, alibì nos ocioſiùs huiuſce rei rationem reddidimus: vbì de ſanctorum veterum virorum multiplici cōiugio, multipliciq́; ſobole diſſeruimus. Ad quæ ſcripta noſtra in præſenti ſtudioſos lectores remittimus: hoc vnum admonentes, nè noui quidem teſtamenti legibus, quę ad ſuſceptionem liberorum pertinent, omninò interdici, ſed in hoc quoquè ijs conſentanea quæ de priſcis illis ſanctis viris memorantur, inſtituta haberi. Oportet enim, dicit ſermo Diuinus, epiſcopum
1. Timo. 3. Tit. 1. Epiſcoporũ continentia. vnius vxoris virum eſſe. Veruntamen eos qui ſacrati ſint, atque in Dei miniſterio cultuq́; occupati, continere deincèps ſeipſos à commercio vxoris decet: qui autem non ad tantum aſſumpti ſint facerdotij munus, ijs idem ſermo diuinus indulget.

Ex Gratiano. 9. APVD Gratianum diſtinctione vigeſimaoctaua ſequentes canones

nones & decreta citantur Gregorij & cæterorum.

GREGORIVS Magnus in epiſtola ad Petrum Subdiaconum: Nullum facere Subdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe caſtè victurum promiſerit, quia nullus ad miniſteriũ altaris accedere debet, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata. Habetur lib. 1. epiſtol. 42. Subdiaconorum continentia.

INNOCENTIVS ſecundus: Decernimus vt hi qui in ordine Subdiaconatus & ſupra vxores duxerint, aut cõcubinas habuerint, officio atque eccleſiaſtico beneficio careant. Cùm enim ipſi templũ & vaſa Domini, & ſacrarium Spiritus ſancti debeant eſſe & dici, indignum eſt eos cubilibus & immunditijs deſeruire.

CONCILIVM Toletanum quintum: Quandò Presbyteri & Diaconi per parochias conſtituũtur, oportet eos profeſsionem ſuo epiſcopo facere, vt caſtè & purè viuant ſub timore Dei: vt dum eos talis profeſsio obligat, vitæ ſanctæ diſciplinam retineant. Habes in 4. Tolet. cã 26. Presbyterorũ & Diaconorũ profeſsio de ſeruanda cõtinentia.

CONCILIVM Toletanum ſecundum: De his quos voluntas parentum à primis infantiæ annis clericatus officio mancipauerit, id ſtatuimus obſeruandum, vt mox detonſi, vel miniſterio lectorũ traditi, in domo Eccleſiæ ſub Epiſcopali præſentia à præpoſito ſibi debeant erudiri. At vbi octauumdecimum ætatis ſuæ compleuerint annum, coram totius cleri plebiſq; conſpectu voluntas eorum de expetendo coniugio ab Epiſcopo perſcrutetur: quibus ſi gratia caſtitatis Deo inſpirante placuerit, & promiſsionem caſtimoniæ ſuæ abſque coniugali neceſsitate ſeſe ſpoponderint ſeruaturos: hi tanquàm appetitores arctiſsimæ viæ, leuiſsimo Domini iugo ſubdantur: ac primùm Subdiaconi miniſterium, habita probatiõe profeſsionis ſuæ, à viceſimo anno ſuſcipiant. Quod ſi inculpabiliter ac inoffensè vigintiquinq; annos peregerint, ad Diaconi officium (ſi adimplere id poſſe ab Epiſcopo probantur) promoueri debent. Cauendum eſt tamen his, nè quandò ſuæ ſponſionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus vltrò concurrant. Quod ſi fortè fecerint, vt ſacrilegij rei, ab Eccleſia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, conceſſam ab Apoſtolo licentiam auferre non poſſumus: ità vt cùm prouectæ ætatis in coniugio poſiti renunciaturos ſe pari conſenſu operibus carnis ſpopõderint, ad ſacros ordines adſpirent. Habetur in Conci. 2. Toletan. can. 1. Caſtimoniæ pfeſsio apud clericos ante ſubdiaconatum. Sacrilegij rei 1. Cor. 7.

CONCILIVM Arelatenſe tertium: Aſſumi aliquem ad ſacerdotium in coniugij vinculo conſtitutum non oportet, niſi fuerit Eſt Canon 2. ſecundi Arelatenſ. Cõcil.

Cóiugati nõ ꝓmouẽdi ad ſacerdotiũ niſi ꝓmiſſa cõtinentia.

promiſſa conuerſio. Ex eodem tertiò citat & hunc canònem: Prætereà placuit, vt deincèps non ordinentur diaconi coniugati, niſi qui priùs conuerſionis propoſito profeſsi fuerint caſtitatem.

Nec diaconi.

Ex epi.1.Siricij Papæ ad Himeriũ Tarraconenſem epiſcopũ c.7.

Excuſatio incontinẽtium Sacerdotum.

Cõtinẽtia Sacerdotũ veteris legis.

Leuit.20.

Luc.1.

Cur vxores habebant.

10. APVD eundem Gratianum diſtinctione octogeſimaſecunda, citatur Siricius Papa: Plurimos ſacerdotes Chriſti atq; Leuítas poſt longa cõſecrationis ſuæ tempora, tam de coniugibus proprijs, quàm etiam de turpi coitu ſobolem didicimus procreâſſe, & crimen ſuum hac præſcriptione defendere, quia in veteri teſtamento ſacerdotibus ac miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quiſquis ille eſt ſectator libidinum, præceptorq́; vitiorum, ſi æſtimat quòd in lege Moyſi paſsìm ſacris ordinibus à Domino laxata ſunt fræna luxuriæ: cur eos, quibus committebantur ſancta ſanctorum, præmonet, dicens: Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum, Dominus Deus veſter? Cur etiam procùl à ſuis domibus, anno vicis ſuæ, in tẽplo habitare iuſsi ſunt ſacerdotes? Hac videlicet ratione, nè vel cum vxoribus poſſent carnale exercere commercium, vt cõſcientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam, expleto deſeruitionis ſuæ tẽpore, vxorius vſus ſolius ſucceſsionis cauſa fuerat relaxatus: quia non ex alia niſi ex tribu Leui, quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti. Vndè & Dominus Ieſus cùm nos ſuo illuſtrâſſet aduentu, in euangelio proteſtatur, quia legem venerit implere, non ſoluere. Et ideò eccleſiam, cuius ſponſus eſt ſpecioſus forma, caſtitatis voluit ſplendore radiare, vt in die iudicij, cùm rursùs aduenerit, ſine macula & ruga eam poſsit, ſicut per Apoſtolum ſuum inſtituit, reperire. Quarum ſanctione ſacerdotes omnes atque Leuitæ inſolubili lege conſtringimur, vt à die ordinationis noſtræ, ſobrietati ac pudicitiæ & corda noſtra mancipemus & corpore, dummodò per omnia Deo noſtro in his, quæ quotidiè offerimus, ſacrificijs placeamus. Qui autem in carne ſunt, dicente electionis vaſe, Deo placere non poſſunt. Vos autem iam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Et vbì poterit, niſi in corporibus (ſicut legimus) ſanctis, Dei ſpiritus habitare? Et quia aliquanti de qbus loqmur, vt tua ſanctitas retulit, ignoratione &c. Vide eundem in epiſtola quarta ad Epiſcopos Aphricæ, capite nono: Prætereà quod dignũ & pudicum & honeſtum eſt, ſuademus, vt ſacerdotes, & Leuitæ cum vxoribus ſuis non coeant, quia in miniſterio diuino quotidianis neceſsitatibus occupantur. Ad Corinthios nanque ſic Paulus ſcribit, dicẽs: Abſtinete vos, vt vacetis oratiõi. Si ergò laicis ab-

Matth.5.

Cant.4.

Chriſtus voluit ſacerdotes & Leuítas noui teſtamẽti eſſe continentes.

Epheſ.5.

Rom.8.

1.Cor.3.

Ibidèm 6.

2 Cor.6.

Sapient.1.

Ex epi.ad Epiſcopos Africæ, à Gratiãno non citata.

Cõtinẽtia Sacerdotum & Leuitarum.

1.Cor.7.

abſtinentia imperatur, vt poſsint deprecantes audiri, quãtò magìs Hæc ijſdẽ ver
ſacerdos vtiq; omni momento paratus eſſe debet, munditiæ puri- bis ab Innocẽ
tate ſecurus,nè aut ſacrificium offerat,aut baptizare cogatur? Qui ſi tio 1. repetita
contaminatus eſt carnali concupiſcentia,qd faciet? Excuſabit? Quo ſunt in epi. 2.
pudore,qua mente vſurpabit? Qua conſcientia,quo merito hic ex- ad Victriciũ
audiri ſe credit,quum dictũ ſit: Omnia munda mundis,coinquina- Rothomageuſem.
tis autem & infidelibus nihili mundum. Qua de re hortor,moneo, Tit. 1.
rogo,tollatur hoc opprobrium, quod poteſt iure etiã gentilitas ac- 1. Tim. 3.
cuſare. * Fortè creditur,quia ſcriptum eſt: Vnius vxoris virum. Nõ Tit. 1.
* permanenti in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter conti- * Sed fortè licere hoc creditur,
nentiam futuram. Neque enim integrõs nõ admiſit, qui ait: Vellem * permanẽtẽ
autem omnes homines ſic eſſe,ſicutì & ego. Et apertiùs declarat,di- 1. Cor. 7.
cens: Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem Rom. 8.
iam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu.

IN eadem diſt. octogeſimaſecunda citatur Innocentius primus, Rursùm ex Gratiano.
capite primo: Propoſuiſti,quid de his obſeruari debeat, quos in di-
aconij miniſterio, aut in officio presbyterij poſitos, incontinentes Habetur in epi. 3. ad Exuperiũ Toloſanum Epiſcopum.
eſſe aut fuiſſe,generati filij prodiderũt. De his & diuinarum legum
manifeſta eſt diſciplina & beatæ recordationis viri Siricij epiſcopi
monita euidentia commeârunt,vt incontinentes,in officijs talibus Siricij decretũ renouatur.
poſiti,omni eccleſiaſtico honore priuarentur, nec admitterentur
accedere ad miniſterium, quod ſola continentia oportet impleri.
Eſt enim vetus admodùm ſacræ legis authoritas,iam indè ab initio
cuſtodita,quòd in templo anno vicis ſuę habitare præcepti ſunt ſa- Lucæ 1.
cerdotes, vt ſeruientes ſacris oblationibus, puros & ab omni labe 1. Par. 24.
purgatos, ſibi vendicent diuina miniſteria: neque eos ad ſacrificia
fas ſit admitti, qui exercent vel cum vxore carnale conſortium, Leu. 11. & 20.
qa ſcriptum eſt: Sancti eſtote,quia & ego ſanctus ſum, Dñs Deus ve-
ſter. Quibus vtiquè propter ſobolis ſucceſsionem vxorius vſus Num. 18.
fuerat relaxatus: quia ex alia tribu ad ſacerdotium nullus fuerat
præceptus accedere: quantò magìs hi ſacerdotes vel Leuitæ pudi- Continentia ſacerdotum.
citiam ex die ordinationis ſuæ ſeruare debent, quibus vel ſacerdo-
tium vel miniſterium ſine ſucceſsione eſt,nec pręterit dies,qua vel
à ſacrificijs diuinis,vel à baptiſmatis officio vacent? Nam ſi beatus
Apoſtol' Paul' ad Corinthios ſcribit, dicẽs: Abſtinete vos ad tẽpus, 1. Cor. 7.
vt vacetis oratiõi: & hoc vtiq; laicis pręcepit: multò magìs ſacerdo-
tes,qbus & orandi & ſacrificandi iuge officium eſt, ſemper debebũt
ab huiuſmodi conſortio abſtinere. Qui ſi contaminatus fuerit
carnali concupiſcentia, quo pudore vel ſacrificare vſurpabit,

aut

aut qua conſcientia, quóve merito exaudiri ſe credit, quum dictũ
Tit. 1. ſit, Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sed fortaſsè hoc licere credit, quia ſcriptum eſt: Vnius
1. Tim. 3. Tit. 1 vxoris virum. Non de permanente in cõcupiſcentia generandi hoc
1. Cor. 7. dixit, ſed propter continentiam futurã. Neque enim integros corpore non admiſit, qui ait: Vellem autem omnes ſic eſſe, ſicut & ego.
Rom. 8. Quod & apertiùs declarat, dicẽs: Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem iam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu: & habentem filios, non generãtem, dixit: Sed ea planè diſpar & diuerſa ſententia eſt. Nam ſi ad aliquos forma illa eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quæ ab Epiſcopo Siricio ad prouincias cõmeauit, non probabitur perueniſſe, his ignorationis venia remittitur, ità vt de cætero penitùs incipiant abſtinere. Et ità gradus, in quibus inuenti fuerint, ſic retentent, vt eis non liceat ad potiora conſcendere. Quibus in beneficio eſſe debet, quòd hunc ipſum locum, quem retinent, non amittunt. Si qui autem ſciſſe formam viuendi miſſam à Siricio detegentur, neque ſtatim cupiditates libidinis abieciſſe, illi ſunt modis omnibus ſubmouẽdi: quia poſt admonitionem cognitam, prçponendam arbitrati ſunt voluptatem.

Non habet Gratianus. CONCILIVM Agathenſe, quod Innocentij & Siricij decretũ approbauit, capite nono ſic habet: Placuit etiam, vt ſi Presbyteri vel Diaconi coniugati, ad torum vxorum ſuarum redire voluerint, Papæ Innocentij ordinatio, vel Siricij Epiſcopi authoritas, quæ eſt his canonibus inſerta, ſeruetur. Quòd ſi ad aliquos formula illa eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quç à Siricio Epiſcopo ad prouincias commeauit, non probabitur perueniſſe, eis ignorationis venia remittitur, ità vt de cætero penitùs incipiant abſtinere. Et ità gradus ſuos, in quibus inuenti fuerint, ſic retineant, vt ad potiora eis non liceat aſcendere. Quibus in beneficio eſſe debet, &c. vt Innocentius dixit.

Siricij & Innocentij decretum renouatur.

1. B THEOPHYLACTVS in caput ſeptimũ prioris ad Corinthios: Honor itaque eius eſt, ſeruare filiam virginẽ, eamq́ ob rem
1. Cor. 7. laudatur. Benè enim, inquit, facit. Porrò qui elocat nuptum virginem, & ipſe benè facit: non enim peccatum eſt elocare. Omne autem quod non eſt peccatum, benè fit. Melius verò eſt non elocare, virtus enim eſt. Et paulò antè: Et ſi nupſerit virgo, non peccauit.
Virgini quæ Deo cõſecrata eſt, nubere non licet. Virginem hic dicit, non eam quæ Deo conſecrata ſit, (ea enim ſi nupſerit peccauit omninò, vtpotè quæ mœchum ſuperinduxerit ſpõſo ſuo Chriſto) ſed innuptam dum puellam. Ea enim ſi nupſerit, nõ

pecca-

peccauit: nec enim res impura eſt Matrimonium.
2. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianum, vt ſuprà, quæſtione quarta, A 2.
3. GREGORIVS in caput decimumquintum libri primi Regum: Nonnulli continentiam profeſsi, dum à carnis concupiſcentia ſuperantur, in cõiugali vita ſaluari poſſe confidunt. Quidam & dum Apoſtoli licẽtiam audiunt, Vnuſquiſq; ſuam vxorem habeat, & vnaquęq; ſuum virum: ſine diſcretiõe perſonarum, omnes in hoc præcepto concludi, & ſacrorum ordinum viros coniugali copula vti poſſe fatẽtur. Huiuſmodi enim ſenſus, Amalechita camelus eſt: quia quaſi ex ratione incipit, ſed ad irrationabilem vitam trahit. Excuſatiões & argumenta incõtinentiũ Religioſorũ & Sacerdotũ. 1. Cor. 7.
4. EPIPHANIVS hęreſi ſexageſimaprima cõtra Apoſtolicos, agens de ijs verbis Pauli: Si quis autem turpem ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua, quòd ſit ſupadulta, & ità oportet fieri: quod vult faciat, non peccat ſi nubat. Nunquid Apoſtolus eam quæ ſemel virginitatem Deo ſeruare decreuit, à proprio curſu detrahere volens, hęc præcepit? Non enim de his ſermo eſt, ſed de virginibus q̃ nubẽdi tempus exceſſerunt, quæ non ob virginitatem in vigore permanſerunt, ſed quòd viros non habuerunt, qui eas ad nuptias petiuiſſent. 1. Cor. 7. Paulus qbus virginibus permittat matrimoniũ.
5. HIERONYMVS in caput quinquageſimumſextum Eſaiæ: In Eunuchis intelligendi ſunt, de quibus Dominus in Euangelio loquitur, Qui ſe caſtrauerunt propter regna cęlorum: quales erant & Apoſtoli, quibus admirantibus, & pro rei difficultate dicentibus, Quis ergò poteſt ſaluus fieri? Reſpondit Saluator: Qui poteſt capere, capiat. Vndè & Apoſtolus de huiuſmodi Eunuchis, id eſt, de virginibus, præceptum Domini ſe non habere teſtatur: ſed dat conſilium, quaſi miſericordiam conſecutus à Domino, volens omnes eſſe ſicut ſeipſum. Tempus enim, ait, in collecto eſt: ſupereſt, vt qui habent vxores, ſic ſint quaſi non habeãt. Qui enim liber vocatus eſt à ſeruitute & officio coniugali, iſte verus eſt ſeruus Chriſti. Et poſt pauca: Qui ſint Eunuchi, ſuprà diximus, qui ſoliciti ſunt ad ea quæ Dei ſunt: de quibus loquitur & Sapientia, Beata ſterilis immaculata, quę non cognouit ſtratũ in delicto, habebit fructum in viſitatione animarum. Et Eunuchus qui nõ eſt operatus manu iniquitatẽ, neque cogitauit contra Dominum mala. Dabitur enim fidei eius electa gratia, & pars in templo Domini delectabilis. Hęc ſterilis virginitate fœcunda eſt: Hic Eunuchus regno cælorũ vim facit, & violenter diripit illud. Iſte cuſtos eſt Sabbatorum, vt nunquàm faciat Eunuchi euãgelici commendantur. Matth. 19. 1. Cor. 7. Sapient. 3.

Plus offerunt quàm præceptum eſt.
1.Cor.7.
Ioan 14.
In Sacerdotali gradu cõſtituti Eunuchi euangelici filios habẽt ſpirituales.
Ioan.13.& 21.
Ioan.20.
Ioan.1.

opera nuptiarum. Iſte elegit quæ Dominus voluit, vt plus offerat quàm præceptum eſt: vt non indulgentiam Apoſtoli eius, ſed volũtatem conſideret. Iſte tenet fœdus Domini ſempiternum, vt non ad tempus vacet orationi, & iterùm ad idipſum reuertatur: ſed acceptum eſſe ſe nouerit in domo Domini, quæ eſt Eccleſia eius, locum optimum. Multæ enim manſiones ſunt apud patrem. Et qui Eunuchus fuerit, ac fecerit vniuerſa quæ ſcripta ſunt, habebit in muris eius locum optimum, vt ſcilicet turris Domini efficiatur, & in ſacerdotali conſiſtat gradu: & pro carnis filijs, multos habeat filios ſpirituales. Talem fuiſſe Eunuchum quem Ieſus amauit plurimùm, euangeliſtam Ioannem, Eccleſiaſticæ tradunt hiſtoriæ, qui recubuit ſuper pectus Ieſu, qui Petro tardiùs ambulante, elatus virginitatis alis cucurrit ad Dominum: qui in ſecreta diuinæ ſe Natiuitatis immergens, auſus eſt dicere, quod cuncta ſecula neſciebant: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum: & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum.

Matth. 19.
Spadonum euangelicorum laus.

6. Beatus BASILIVS in libro de vera virginitate: Et ſunt ſpadones, qui ſeipſos abſciderunt propter regnum cęlorum: qui etiam cæteris præſtantiores ſunt, quia quum neque naturæ ad caſtitatem tuendam nitantur auxilio, neque ab hominibus, quorum ſub ditione ſunt, ſpe præmij alliciantur, ipſi ſemet propter regna cælorum ad virginitatis pręclarum certamen exercent, coniugiumq́; & ſimul omne ſeculum eius ſeruandæ cauſa contemnunt, regnumq́; cæleſte cum ſudore, glorioſisq́; laboribus capeſſunt, &c. Qui ſeipſum inſtinctu gratiæ ſpiritalis abſcidit, præcipuumq́; ac ſingulare opus per cõtinentiam, & ardens ad cuncta exercitium, munus ſuum fecit, hic ſuis, non alienis rectè factis, in cæleſti regno honeſtus & clarus eſt.

Eſaiæ 56.
Virginitatis cõmendatio.

Eodem in loco interpretatur verba Eſaiæ de iiſdem. Et in principio libri hanc habet ſententiam: Magnum reuerà quiddam ac pręclarum virginitas eſt: quę (vt totum ſimul explicem) hominem incorruptibili Deo ſimillimum facit. Hęc autem profectò non à corporibus ad animas manat: ſed cũ incorporalis aīæ propria & præcipua ſit, eius precioſiſsima integritate corpora quoquè incorrupta ſeruantur.

Eunuchi euãgelici.
Eſaiæ 56.
Matth.19.

7. AVGVSTINVS de ſancta Virginitate, capite vigeſimoquarto: De quibus autẽ ſpadonibus loquitur Deus per Eſaiam prophetam, quibus ſe dicit daturum in domo ſua & in muro ſuo locũ nominatum, meliorem multò quàm filiorum & filiarum: niſi de ijs, qui ſeipſos caſtrant propter regnum cęlorum? Nam illis quibus ipſum

ipſum virile membrum debilitatur, vt generare non poſsint, ſicut ſunt Eunuchi diuitum & regum, ſufficit vtiquè cùm Chriſtiani fiunt, & Dei pręcepta cuſtodiunt, eo tamen propoſito ſunt, vt coniuges ſi poſsint haberent, cęteris in domo DEI coniugatis fidelibus adæquari, qui prolem licitè pudiceq́; ſuſceptam in Dei timore nutriunt, docentes filios ſuos, vt ponant in Deo ſpem ſuam, non autem accipere meliorem locum, quàm eſt filiorum atque filiarum. Nec enim vxores animi virtute, ſed carnis neceſsitate nō ducunt. Pſalm. 77. Eſaiæ 56.

ET capite vigeſimoquinto: Cùm dixiſſet de ſpadonibus, Dabo eis in domo mea & in muro meo locum nominatum, meliorē multo quàm filiorum atque filiarum: nè quis nimiùm carnalis exiſtimaret, in his verbis aliquid temporale ſperandum, continuò ſubiecit: Nomen æternum dabo eis, nec vnquàm deerit. Aeternum hoc nomen quicquid illud eſt, ſpadonibus DEI, quod vtiquè gloriam quandā propriam excellētemq́; ſignificat, non erit commune cum multis, quanuìs in eodē regno & in eadem domo conſtitutis. Nam ideò fortaſsìs & nomen dictum eſt, quod eos quibus datur, diſtinguit à cæteris.

Propria quædam gloria in cælo promittitur Spadonibus euāgelicis.

8. TERTVLLIANVS libro primo ad vxorem: Voluntarijs ſpadonibus pro cupiditate cęleſti, ſaluo matrimonio, abſtinētia toleratur: quantò magìs adempto? &c.

1. C HIERONYMVS aduersùs Iouinianum libro primo: Dicit (Iouinian⁹) virgines, viduas, & maritatas, quę ſemel in Chriſto lotę ſunt, ſi non diſcrepent cęteris operibus, eiuſdem eſſe meriti. Quam eius hęreſim eodem libro copioſiſsimè confutat.

Iouinianus æquabat virginitatē matrimonio.

2. AVGVSTINVS de hęreſibus ad Quoduultdeum, hæreſi octogeſimaſecūda: A (Iouiniano) quodam monacho iſta hęreſis Iouinianiſtarū, orta eſt ętate noſtra cùm adhuc iuuenes eſſemus. Hic omnia peccata, ſicut Stoici Philoſophi, paria eſſe dicebat, nec poſſe peccare hominem lauacro regenerationis accepto, nec aliquid prodeſſe ieiunia, vel à cibis aliquibus abſtinentiam. Virginitatem Marię deſtruebat, dicens eam pariendo fuiſſe corruptam. Virginitatē etiam ſanctimonialium & continentiam ſexus virilis in ſanctis eligentibus cęlibem vitam, coniugiorum caſtorum atque fideliū meritis adęquabat: ità vt quędam virgines ſacrę prouectę iam ętatis in vrbe Roma, vbì hęc docebat, eo audito nupſiſſe dicantur: Non ſanè ipſe vel habebat, vel habere volebat vxorem, quod non propter aliquod apud DEVM maius meritum in regno vitæ perpetuæ profuturum, ſed propter pręſentem prodeſſe neceſsitatem,

Hæreſis Iouiniani.

Cōtinentiam virginum ſacrarum caſtitati cōiugali æquabat: & idcircò quædā Sanctimoniales nupſerunt.

nè homo coniugales patiatur moleſtias,diſputabat.Citò tamen iſta hęreſis oppreſſa & extincta eſt,nec vſque ad deceptionem aliquorũ ſacerdotum potuit peruenire.

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, Canone decimo: Si quis dixerit,ſtatum coniugalem anteponendũ eſſe ſtatui virginitatis,vel cęlibatus,& non eſſe melius ac beatius manere in virginitate aut cęlibatu, quàm iungi matrimonio, anathema ſit.

Melius eſt in virginitate manere aut in cælibatu, q̃ matrimonio iungi.

4. AVGVSTINVS libro ſexto Confeſsionum,capite vndecimo: Putabam me miſerum fore nimis,ſi fœminę priuarer amplexibus,& medicinam miſericordiæ tuę ad eandem infirmitatem ſanãdam non cogitabam: quia expertus non eram,& propriarum viriũ credebam eſſe continentiam,quarum mihi nõ eram conſcius, cùm tam ſtultus eſſem, vt neſcirem,ſicut ſcriptum eſt: Neminem poſſe eſſe continentẽ,niſi tu dederis. Vtiquè dares,ſi gemitu interno pulſarem aures tuas,& fide ſolida in te iactarem curam meam.

Sapien 8. Donum continentiæ petẽtibus largitur Deus & in eũ ſperantibus.

5. ET libro octauo,capite vndecimo: Aperiebatur ab ea parte,qua intenderam faciem,& quò tranſire trepidabam, caſta dignitas Cõtinentię,ſerena & non diſſolutè hilaris,honeſtè blandiens vt venirẽ, neque dubitarem,& extendens ad me ſuſcipiendum & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri & puellę, ibi iuuẽtus multa & omnis ętas, & graues viduæ, & virgines anus,& in omnibus ipſa Continentia nequaquàm ſterilis, ſed fœcunda mater filiorum gaudiorum de marito te Domine. Et irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret: Tu non poteris quod iſti & iſtę? At verò iſti & iſtę in ſemetipſis poſſunt, ac non in Domino Deo ſuo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te ſtas,& non ſtas? Proijce te in eum,noli metuere, non ſe ſubtrahet vt cadas. Proijce te ſecurus,excipiet te, & ſalnabit te.

Caſtitas inuitans Auguſt.

Caſtitatem ſeruare poſſumus,non tam in nobiſipſis, q̃ in Domino Deo noſtro.

6. ORIGENES in caput decimumnonum Matthæi tractatu ſeptimo: Non omnes capiunt hoc verbũ, ſed quibus datum eſt. Quoniam autem quidam calumniantur quod Chriſtus ait,Quibus datũ eſt,quaſi excuſationem habentes,& volentes quidem eſſe in caſtitate,non autem pręualentes. Quibus eſt reſpondendum: Si quidẽ accipimus ſimpliciter, quod dictum eſt, ſed quibus datum eſt: nõ autem attendimus quod alibì dicit: Petite,& dabitur vobis: & omnis qui petit, accipit: aut fideles non ſumus, aut ſcientes ſcripturas. qui enim vult capax eſſe verbi,quod de caſtitate poſitum eſt, petat credens dicenti,& accipiet,non dubitans de illo quod dictũ eſt: Omnis qui

Contra eos q dicunt,quoſdam caſtitatẽ ſeruare non poſſe.

Matth 7. Marc. 11.

Petenda eſt à Domino caſtitas ardẽter

qui petit, accipit. Quis eſt ergò qui petit? q credit Chriſto dicenti: Si ſteteritis orantes, credite quoniam accipietis. Debet autem qui petit, omnia facere quantùm ad ſe, vt oret ſpiritu, oret & mente, memor Apoſtolici verbi quod ait: Sine intermiſsione orantes. Vtile eſt autem ſcire quid debeat petere quis, vt mereatur accipere. vt quod ait: Dico vobis, etſi non dabit ei ſurgens propterea quòd amicus eſt eius, tamen propter importunitatem eius dabit ei quantos voluerit. Et addit: Et ego vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quęrite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui quęrit, inuenit: & pulſanti aperietur.

& perſeuerater.
Ibidèm.
1. Theſſ. 5.
Luc. 11.

7. HIERONYMVS in decimumnonum caput Matthęi: Non omnes capiunt verbum iſtud. Nemo putet ſub hoc verbo vel fatū, vel fortunam introduci: quòd hi ſunt virgines quibus à Deo datū ſit, aut quos quidam ad hoc caſus adduxerit: ſed his datum eſt qui petiêrunt, qui voluêrunt, qui vt acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quęrens inueniet, & pulſanti aperietur. Ibidèm: Quaſi hortantis vox Domini eſt, & milites ſuos ad pudicitię pręmium concitantis: Qui poteſt capere, capiat: qui poteſt pugnare, pugnet, ſuperet ac triumphet.

Quibus detur continentiæ donum.
Matth. 7.
Luc. 11.

8. CHRYSOSTOMVS homilia LXIII. in caput decimumnonū Matthęi: Qui poteſt capere, capiat. Ità magis animat atque incēdit, vel q̄a magnitudinem virtutis oſtēdit, vel q̄a inęſtimabili miſericordia ſua noluit rem in neceſsitatem legis concludere. Et ad hęc poſsibile id eſſe monſtrat, vt eligendi cupiditas creſcere poſsit. Sed ſi electionis opus eſt id, inquies, quomodò incipiens ſtatìm dixit: Nō omnes capiunt, ſed quibus datum eſt? Vt ſingulare id eſſe certamen perdiſcas, nō vt forte datam neceſsitatem ſuſpiceris. His enim datum eſt, qui ſponté id eligunt: quod ideò dixit, vt oſtenderet ſuperiore nobis auxilio eſſe opus, (quod quidem omnibus illud expetētibus paratum eſt) ſi volumus in hac luctatione ſuperiores euadere. Solitus quippe eſt, quandocunquè res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi: Vt etiam quādò dicebat, Vobis eſt datum nôſſe myſteria regni cęlorum, quod maximè ità eſſe, pręſenti loco approbatur. Nam ſi ſupernę ſolummodò donationis iſtud eſt, ac nihil penitùs qui ſe in perpetua virginitate conſeruant, cōferre videntur: ſuperfluè ipſis regnum cęlorum pollicetur, nec meritò à cęteris ipſos Eunuchis diſtinguit.

Qui poteſt capere, capiat, quid ſignificet.
Quibus datū ſit hoc verbū
Luc. 8. Matth. 13.
Caſtitatis cōſeruatio non eſt à ſolo Deo.

9. AVGVSTINVS in Pſalmum ſeptuageſimumquintum: Nō

ſitis pigri ad vouendum, & cæte. vt in textu.

10. IDEM in epiſtola quadrageſimaquinta ad Armentarium & Paulinam vxorem eius: Priuſquàm eſſes voti reus, liberũ fuit, quo eſſes inferior: quanuìs non ſat gratulanda libertas, qua fit vt non debeatur quod cum luctu redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, nõ te ad magnam iuſtitiam inuito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, ſi non feceris quod vouiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale vouiſſes. Minor enim tunc eſſes, non peior. Modò autem tantum, quod abſit, inferior, ſi fidem Deo fregeris, quanto beatior ſi perſolueris. Nec ideò te vouiſſe pœniteat, immò gaude iam tibi ſic non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipſe adiuuabit, qui vota tua expetit. Felix eſt neceſsitas, quæ in meliora compellit.

Ad eos quos pœnitet vouiſſe.

VI

Quæ eſt ſummaria doctrina ſuperiorum?

A Quæ pro inſtituta dicta ſunt hactenùs breuitate, eò ſunt demùm referenda, vt habeant ſimplices aſſertionem Catholicam de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis. Quæ duplicis quidem eſſe generis inueniuntur.[a] Alia enim vt priora quinq;, ſingularem vnuſcuiuſq; fidelis ſalutem promouent: alia verò, duo videlicet poſteriora, multiplicando Dei populo, & eccleſiæ propagãdæ deſeruiunt. Vtrũq; autem illud ex diuina, nobisq; neceſſaria inſtitutione efficiunt.

a Conc Florent.

B Enimuerò Baptiſmus[b] ad ſpiritualem vitam, quæ in Chriſto eſt, regenerat. Confirmatio[c] vires porrò ac robur addit regenerato. Euchariſtia[d] cibus,

b Ioan. 3. b Tit. 3. b c Actor. 8. c d Ioan. 6. f

bus, potus ac viaticum eſt peregrinanti. Pœniten-
tia [e] præſens aduersùs omnes animi morbos phar- e Ioan 20 f
macum, lapſum hominem erigit, curatq́; vulne- Ezech. 18. g
ratum. Succedit extrema [f] Vnctio, quæ in poſtre- f Iaco. 5. d.
ma cum morte lucta munit atque conſolatur emi-
grantem.[g] Ordo deindè miniſtros præbet Eccle- g Tit. 1. b 1. Cor. 4. a
ſiæ, qui ſacris præſint, ac ſuperiora omnia ritè pro-
curent, diſpenſent, conſeruent, & applicent. De-
niquè Matrimonium [h] Chriſtianam gentem pro- h Ephes. 5 f g. 1. Corin. 7. a
pagat, & humanę prouidet incontinentiæ.

C Vbì etiam iſtud diſcrimen retinendum eſt, ꝙ
Baptiſmus, Confirmatio & Ordo ſemel collata,
nunq̃ [a] iterentur. Baptiſmus item neceſſariò ſuſci- a Cõc. Florẽt. Trident. ſeſs.
pitur [b] om̃ibus. Euchariſtia à [c] ratione vtẽtibus, & 7. can. 9 de ſacram. in ge-
à relapſis [d] Pœnitentia. At eſt arbitrarium vti reli- ner Augu. 2. contra epiſt.
quis, modò nullum contemnas, aut cùm ità fert tẽ- Parmẽ. ca. 13. b Ioan. 3. b
pus, contra ius & æquum negligas. c Trident. ſeſs. 21. ca. 4. d Apoc. 2. b

D Hæc ſunt igitur antidota, diuinaq́; remedia,
q̃ miſericordia plenus ille [e] Samaritanus inſtituit, & e Luc 10. f 1. Cori. 4 a
Eccleſiæ præpoſitis diſpenſanda concredidit, ni- Ioan 20. e
mirùm ad probè curandos ęgros, id eſt, peccatores
omnes in Eccleſia, quoàd illi, ſi velint, veram per-
fectaniq́; ſanitatem adipiſcantur. Quæ quidem re-
media ritè cognoſcere, ſalubriter accipere, atq́; fi-
deliter etiam alijs applicare, non artis profectò
humanæ, ſed Chriſtianæ eſt Sapientiæ.

De

De qua cùm ſatìs dictũ ſit hactenùs, quemadmodùm præſentis inſtituti ratio tulit, reliquum eſt, vt Chriſto duce ad alteram huius operis partem, quæ *Chriſtianam Iuſtitiam* continet, porrò tranſeamus.

ECCLESIASTICI IIII.

SAPIENTIA filijs ſuis vitam inſpirat, & ſuſcipit inquirẽtes ſe, & pręibit in via IVSTITIAE: & qui illam diligit, diligit vitam.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis et renouationis ſpiritus ſancti.

ACTORVM octauo: Tunc imponebant manus ſuper illos, et accipiebant Spiritum ſanctum.

IOANNIS ſexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum.

CARO enim mea verè eſt cibus, et ſanguis meus verè eſt potus, &c.

IOANNIS vigeſimo: Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis.

EZECHIELIS decimooctauo: Conuertimini, et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris: et non erit vobis in ruinam iniquitas. Facite vobis cor nouum et ſpiritũ nouum, &c.

IACOBI quinto: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſię, et orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine DOMINI. et oratio fidei ſaluabit infirmum, et alleuabit eum DOMINUS: et ſi in peccatis ſit, remittentur ei.

Ad Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut et ego diſpoſui tibi.

Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Christi et diſpenſatores myſteriorum Dei. Hîc iam quęritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur.

Ad Epheſios quinto: Sacramentũ hoc magnum eſt, ego autem dico in Christo et in Eccleſia.

Prioris ad Corinthios ſeptimo: Propter fornicationẽ vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, et vnaquæque ſuum virum habeat.

Ioannis tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua etc.

Apocalypsis ſecundo: Memor eſto itaque vndè excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac. Sin autem: venio tibi, et mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.

Lucae decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum: et vidés eum, miſericordia motus eſt. Et appropians, alligauit vulnera eius, infundens oleũ et vinum.

Prioris ad Corinthios quarto, et Ioannis vigeſimo, vt ſuprà.

PATRES.

A CONCILIVM Florentinũ: Sacramentorum quinque prima, ad ſpiritualem vniuſcuiuſque hominis in ſeipſo perfectiõem: duo vltima, ad totius Eccleſiæ regimen multiplicationemq́ ordinata ſunt. Per Baptiſmũ enim ſpiritualiter renaſcimur: per Cõfirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: Renati autem & roborati, nutrimur Diuina Euchariſtiæ alimonia. Quòd ſi ꝑ peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur: ſpiritualiter etiã & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Vnctionẽ: per Ordinem verò Eccleſia gubernatur & multiplicatur ſpiritualiter, per Matrimonium corporaliter augetur. Septem ſacramenta in quẽ finem ſint inſtituta.

C IDEM concilium: Inter hæc Sacramenta, triá ſunt, Bapti-

ſmus, Cõfirmatio, & Ordo, quę characterẽ, id eſt, ſpirituale quoddam ſignum, à cæteris diſtinctiuum, imprimunt in anima indelebile. Vndè in eadem perſona nõ reiterantur. Reliqua verò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Character qd ſit, & à quot Sacramentis imprimatur.

2 Tridẽtinum cõcilium ſeſsione ſeptima, canone nono, de ſacramentis in genere: Si quis dixerit, in tribus ſacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, nõ imprimi characterẽ in anima, hoc eſt, ſignũ quoddam ſpirituale & indelebile, vndè ea iterari non poſſunt, anathema ſit.

Tria Sacramẽta imprimunt characterem.

3 Auguſtinus libro ſecundo contra Epiſtolam Parmeniani, capite decimotertio, docet de Sacramento Baptiſmi & Ordinis, quòd nõ repetantur. vide ſuprà de ſacramẽto Ordinis, quæſtiõe prima, A 1.

Ordo & Baptiſmus non repetuntur.

4 Idem concilium ſeſsione vigeſimaprima, capite quarto: Denique eadem ſancta ſynodus docet, paruulos, vſu rationis carentes, nulla obligari neceſsitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ communionẽ: ſiquidem per Baptiſmi lauacrũ regenerati, & Chriſto incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiã in illa ætate amittere non poſſunt. neque ideò tamen damnanda eſt antiquitas, ſi eum morẽ in quibuſdam locis aliquãdò ſeruauit. Vt enim ſanctiſſimi illi patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratiõe habuerũt: ità certè, eos nulla ſalutis neceſsitate id feciſſe, ſine cõtrouerſia credendum eſt.

Paruuli ſine communiõe S Euchariſtiæ ſaluari poſſunt.

TOMI SECVNDI

AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE ET SANCTORVM PATRVM, QVAE IN CATECHISMO DN. PETRI CANISII THEOLOGI SOCIETATIS IESV CITANTVR, ET NVNC PRIMVM EX IPSIS FONTIBVS FIDELITER COLLECTAE, IPSIS CATECHISMI VERBIS SVBSCRIPTAE SVNT, VNA CVM LOCVPLETISSIMO (tametſi adhuc ſequenti) INDICE, FINIS.

CER-

CERTA ET BREVIS ERRATORVM TEXTVS PRAECEDENTIS TOMI SECVNDI, RECENSIO.

Pro ea facilè & cōmodè intelligenda, nôrit cordatus lector, priori quoque in ea numero indicari paginam, poſteriori lineam, indè ſequi aut breuiſſimè ſaltem innui lectionē veram. Hoc gnauiter obſeruato, & reſtitutis ſua in loca numeris aliquot, videlicet 130, 196, 235, 248, 299, 323, 331, 355, 461, facilis erit ſequentiū & intellectus & inuētio.

12,24. nta 29,20. tanū 39,23. Compl 43,29. iſtis 45,19. diendū 56,25. valeret. 61,26/ mortis 67,32. mal 69,4. ſtupefact⁹ 72,15. affectio 87,23. Deif 100,16. IESV 105,15. ſumptiōe 109,21. qs car 118,13. alim 127,17. nto 138,25. ſanctū L 153,38. ntiā 170,8. inum ibi. 30. demùm 172,10. aīaliū ibi. 13. Perr 174,7. iuuenis 175,8. Lond 180,9. in p ibi. 11, ipſi⁹ 182,8. tis vera. 183,6. pręd 184,29. ſum panis 189,4. ordinē Mel. 199,21. mox ambo- 200,12. fiēres 209,24. manet 217,33. fuit, 224,10. quas 235,6. qui 236,9. vniuſc ibi. 32. me, & ipſe viuet ꝓpter me. 237,39. vt ſi ibi. & ne- 239,13. ſupata 244,36. C BAS 248,6. ndam 261,24. reualuerit 265,13. ſimaſept ibi. 30. educt⁹ 267,10. A AMB 272, 23. igit 274,7. A CON 277,17. tis act 285,38. ſua cōf 290.39. fiat, d 291,39. te du 295, 14. B BAS 296,22. vt cùm 298,36. nomine 300,32. precator 308,31. ctis, Sed 314,30. cact⁹ 324,5. ris veterib⁹ 328,7. nemore 331,6. ibi 332,22. bat affectū, 337,31. manē 341, 5. tuę 344,26. illa 352,24. In iniuſt 356,10. ct⁹ ei⁹ 359. titul. VNCTIONIS. ibi. 13. poſſet. 363,13. gaſſe ibi. 23. vlcus r 365. titul. VNCTIONIS ibi. 11. ndum 367,15. hęc v 373,7. Scripturæ 375,27. iſtud cùm or 377,5. Nunc ecm ibi. 16 q̄ tēpore 378,25. one vig 379.18. ſicut & 381,15. videm⁹ 388,11. ꝓfluxit 390,8. cōſuetus 391,24. legis 396,32. accepit 400, 7. rūt poteſtatē 403,5. cap. 35. 406,11. ſuas 409,10. lus ad ib. 39. bis ca 412,1. Lucif ib. 3. la octog 414,10. clerici 415,18. aut q̄r 422,22. & q n 423.26. rdos 429,28. facit: etſi ib. 31. Rectorū 433,18. quę ſa 435.31. gloriemini 436,4. germanè 4;7.29. nihil q 450, 20. C Cuius 451,2. moq̄rto 457. titul. MATRIMONII. 462,9. in CHR 484,26. eff ib. 36. ipſe ꝓ 485,20. alius ibi. 29. gum, 486,19. gia 487,3. nō coactę 491,12. ab ipſo 495,2. conſecrari 502,28. ra, d 503,7. nihil 509,5. & quod 510,5. lucro ibid. 9. t, miſerior 511,14. ab omnibus ibid. 23, ſectamq;

MARGINALIVM TOMI EIVSDEM.

19,3. lib 4. con 31,15. Manuſ 32,1. men. ibid. 2. ſmus. 75,2. homil. 12. ibid. 8. pec. mer. 92,12. fab. 93,13. j. Tol. 102,26. feruntur 103,7. zati 112,10. veritatē ibi 18. ſumimus 113,14. Caloſy. 116,72. rb. 9. 140,21. & 22. & ſuā hæ. 151,15. cōfic 156,7. Pſal. 94. 162,18. Anglic. 164,11. Euariſt. apud Iuonē & ibi. 12. brorū. Damaſus in 165,18. cap. 2. 166,11. & 12. ſtor. itē in interp 177,11. Incr 180,17. offertur ibi 24 remed ibi. 26. eſſugatur 183,8 gura 185,19. ſiæ 193,6. vnius ib. 19 ſia 200. 5 ſit 213,9. Eſa. 59. 223,9 ns ſumpſit. 236,4. ſign 243,25. quō à Deo pūiti ſint. 247,10. omol 252,25. xlix. Itē 266,16. 2. Tertul 281,20. rerū cogitatiōe cōtritio cōparatur. 282,10. veniæ. 286,9. pœna 295,1. Vide ibi. 5. g 1. Ti. 302,1. xij. d 315,3 epiſt. 3. 323,17. xvj ex 324,11. inſtitutiōe 344,12. nis 345,7 facit ibi 9. Iob 14 a iuxta lxx. 368,9. Pauor 380,18. tio ibi. 22 ſacra 382,18. lica Cypria. lib. 1. epiſt 2. ibid. linea 19. eximatur tota. ibi. 20. d 1. Tim. 383,6. a 1. Tim. 391,6. eius. 395,3. 1. Tim. ibi. 6 cap. 5. 422,5. Rō. 6. 436,7. Mat. 23. 450,27. cap. 7. ibi. 28. Chryſ. in 468,5. ge. Ro. 7 476,6. onē. ibi. 8. iij. ꝓ monach 479,27. & 28. ptorem 487,27. cap 112. 504,15. eſt, ibid. 16. nō licet.

INDEX VERBORVM

AC RERVM, SENTENTIARVMVE, NON QVIDEM *omnium, ſed maximè familiarium & communium, in præcedẽtem II. Tomum Authoritatum, è Sacris Literis, ſanctisq́; & approbatis Patribus in Catechiſmo Dn. Petri Canisij paßim allegatarum: opella Bartholomęi Laurẽtis (vulgò Poin dicti) ſedulò congeſtus, iuxtaq́; literarum, Caſuum, Numerorum etiàm alicubì ordinem, ſumma eiuſdem cura digeſtus.*

MONITIVNCVLA AD LECTOREM.

Pro faciliori huius qui ſequitur Indicis intellectu, nôrit ſtudioſus lector hîc repetenda ſibi ea ad verbum omnia, quæ ſuper iùs ante prioris Tomi Indicem, monitionis vice habentur: vno hoc ſolùm excepto, quòd pro numerorum illic aßignatorum reſtitutiõe, ſubſtituantur hoc loco numeri hi, ſuis in hoc tomo II. inſerendi locis, nempe, 130. 196. 235. 248. 299. 323. 331. 355. 461.

Aaron & filij eius quo chriſmate à Moyſe peruncti 81. b 83.a
aaronis inſtar qui quomodò hodiè vocãdi aut ordinandi 373.a
aaroni primò omnium ſacerdotium collatum 392.b
aaronẽ, epiſcopi: Aaronis filios, presbyterorum formam prætuliſſe 393.a
aaronem poſt ſuam vocationem non dediſſe operã liberis, quid ſibi velit 500.b
aaronicorum ſacerdotum & presbyterorum teſtamẽti noui comparatio ſeu coaptatio quæ qualis 405.
aaronicos ſacerdotes vicis aut officij ſui tẽpore ſeorsùm ab vxorib. habitâſſe 495.b
Ab euchariſtię ſeparari communiõe, quàm ſit graue 241.b
abironis & complicum eius aduersùs Moyſen rebellio, 22.b eiusq́; rebellionis pœnæ quàm horrendæ 425.a 446.b 447.a
ablui baptiſmo peccata prorsꝰ omnia 63.a
ablutio quæ cuius ſit ſymbolum 10.a cur ter repetatur 55.b vbì conferatur 70.a
ab opere coniugali quibus & quandò potiſſimùm abſtinendum 250.a
abrenunciatio 32.b 34.b 36.b 37.b
abrenũciatio quæ per quẽ qui pro infante fiat 44 b 47.b
abrenunciationis in baptiſmo factæ memoria quò valeat 77.a
abrenunciationis vox cur quibus frequenter vtenda 78.
abrenunciationes paruulorum qui iam indè ab initio Eccleſiæ fierent 77.b
abrenũciationum in baptiſmo faciendarũ modus olìm quis 31.a
abſorpti qui cur iam olìm horrido terræ hiatu 425.a
abſq; baptiſmo infantes aut paruulos non ſaluari 46.b 49.b
abſq; exomologeſi quò non accedendum 247.b
abſq; pœnitentia non recuperari amiſſam iuſtitiam 258.a
abſq; ſacramentis religionem nullam conſtare, nec ſatìs diſcerni poſſe 19.a
abſq; ſacramẽtali abſolutione mori, quàm ſit periculoſum 299.a
abſq; Spiritusſancti iniuria Vnctionẽ extremam ſperni haud poſſe 359.a
abſtinẽtia ſeu cõtinentia quæ quibus quãdò potiſſimùm neceſſaria 250.a
abuſus verborum Chriſti hæreticus, quis, qualis aut quantus 259.a
Accedẽdum ad Euchariſtiam qui ſit 244.b
accedenti ad Euchariſtiam, neceſſaria potiſ-

tiſſimùm quæ 245.b
acceſſa vel inacceſſa quæ quibus 419.b
acceſſuro ſeu acceſſuræ ad mēſam Domini, vndè abſtinendum 250.a
accidentia vbi abſq; ſubiecto ſint 127.a
accuſatrix noſtrî omniū quæ 281.b
acerbitas Pœnarum ignis Purgatorij quāta 348.a
acerbitas horæ mortis quanta 368.
achab ſua quid pœnitentia conſequutus 272.b 273.a
acolytus quî ſeu ad quid ordinetur 402.a
acolyti qui 406.a
acquieſcere in fide & ſententia eccleſiæ, q̄ cui ſit neceſſarium 242.b
actus ſacerdotum quis quaſi iudicialis exiſtat 259.a
actus quot & qui in pœnitentibus requirantur 274.b
Ad altiora quî paulatìm aut gradatìm aſcēdendum 418.b
ad claues eccleſiæ quomodò aut quib⁹ cōfugiendum 297.a
ad Confirmationis ſacramentum quomodò accedendum 80.b
ad damnationē pertinere, niſi baptizētur, paruulos 47.a
adeunda quî ſacra communio 120.a 247.b
adhortatio ad communionem 239.b
adiutorium voti reddendi, vndè & quàm propè ſit 481.b
adolitio incenſi temeraria, quò cuinā ceſſerit 23.
adoranda quî euchariſtia, eamq; adorandā priùs quàm ſumendam 555.
adorandum quod quî ſcabellum 158.a
adorari in myſterio carnem Chriſti 158.b
adoratam ſeu adorando ſumendam eſſe euchariſtiam 160.b
adorationis Dei & Chriſti ex ſcripturis teſtimonia 156,157.
ad preces presbyteri, corpus & ſanguinem Chriſti confici 144.a
ad quæ olìm Dominicis diebus conueniri ſoliti Chriſtiani 131.b
ad ſacerdotium promouibiles, aut promotiōe digni aptíve, qui 488.b 489.a
adſpirare ad nuptias poſt votam Deo caſtitatem, peccatum eſſe 478.b
adulterum adulterámve dimittēti non licere copulari alteri 470.a
adulrera ſeu adultero viuente, non licere aliam (aliúmve) ducere 471.b
adulrerij rei qui 453.b
adulterio ſpirituali obnoxię aut obnoxij q 483.a
adulteria cōiugia iure cęli, nō fori, q̄ 471.b
ad vtriuſq; ſpeciei communionem nullos, niſi presbyteros iamiam celebrātes, adſtringi 230.b
Aedificantes templa, quid mercedis Chryſoſtomi iudicio ppetìm habituri 172.b
ædificare aurum, argentum, lapides precioſos, quid 332.a 334.b 335.b
ægri qui quibus remedijs aut antidotis curandi 511.b
ægrotantibus quibus quid agendum 371.a
aërius quî & quàm lepidè ſuis colorib⁹ depictus 412.a
aërij hæretici hęretica aduerſus defunctorum memoriam argumēta, vndè qui cōfutata 199.b 200.a
aërij plauſibilia vulgò argumenta, qui à q̄ confutata 412.b
ęternitatis recogitatio quē quibus pauorē faciat 367.b
Affectio malæ qualitatis quæ qui inhæreat baptiſmo renatis 72.a
affici erga templa ſeu eccleſias quî debeamus 172.b
affinitas ex fornicatione, quouſq; ſe extēdat 458.a
africani Victoris de perſecutiōe Vandalica inſigne apophthegma 389.b 388.a

Agatheñ concilij de presbyteris cõiugatis ad ſuũ qbuſque torum redeũtibus ſententia 504. b
agathi epiſcopi Panormitani mira de ſacrificio Miſſæ relatio 173 a
agendam eſſe pœnitentiam, etiàm ſi indulgentiæ modum peccata videantur excedere 314.
agni veteris Paſchalis ſacrificiũ qui & qñ abrogatum 179.b
agnum immaculatũ quotidiè ſumi & immolari, nec tamen ſumptum conſumi 137.b
Alexandri papæ I. de paſſione Domini in ſacrificio miſcenda, item de hoſtia & ſacrificio Miſſæ, ſententia 189.b 203.a
ali nos corpore & ſanguine Chriſti 132.b
alias eſſe Chriſti, alias imperatorum aut regum leges 472. a
aliena ſponſio aut reſponſio vbì pro quibus valeat 78.a
alienam fidem alijs prodeſſe 47.b
aliena ſub ſpecie cur Chriſti corpus & ſanguis præbeantur 116.117.118.a
alien⁹ ſacerdos quemnã neque ligare neq; ſoluere poſſit 285.b 286. a
alieno ſe immiſcentibus negocio quid tàdèm obtingat 447.a
aliud eſſe ſacramentum, aliud virtutem ſacramenti 121.a
aliud poſt baptiſmum non eſſe, quàm pœnitentię, ſolatium 282.a
aliũdè quàm ab eccleſiaſtica poteſtate miſſi clerici &c. quales 381.b
allidere paruulos ad petram, quid 298.a
altaris ſacrificiũ cur aut inſtitutum ſit aut offeratur 162. b
altaris ſacrificium pro defunctis iam olim, nõ herì modò, offerri ſolitũ 196.b 197.a
altaris miniſterio non niſì cælibes aut cõtinentes, digni 495.a
altaria iam olim Apoſtolorum tẽpore dedicata fuiſſe martyribus 180.a
altera tantùm ſub ſpecie Chriſtũ cõtineri integrum 230.b.231.a
alterius & vtriuſq; ſpeciei vſus q̃ & olim communis 210.a
alterius ſpeciei adminiſtrandæ vſum quî Chriſt⁹ apoſtolis reliquerit 211.
alterutra ſub ſpecie euchariſtiæ tãtum, q̃ntum ſub vtraque, haberi 227.a
alterutra ſub ſpecie totum eſſe in Euchariſtia Chriſtum 230.a
aluernenſe Vrbani concilium quid de Archipresbytero, decano, &c. ꝓhibitoriè decreuerit 417.a
Amaritudo Marath, iniecto ligno ſublata aut temperata, quid haud difficile credi faciat 151.b
ambæ ſacramenti ſpecies cui tantùm neceſſariò ſumendæ 209.a
ambigendum de veritate Euchariſtię non eſſe 135.a
ambroſius quid vbì in templis feciſſe ſe, & Miſſas facere cœpiſſe, ſcripſerit 191.b
ambroſius qua vehementia virginẽ lapſam inſtruxerit aut caſtigârit 482.b 483.a
ambroſij de Sacramentorum authore ſententia 12.a de cęremonijs & neceſſitate & perfecta forma baptiſmi 36. 43.a 57.a de his quæ præſtat baptiſmus 67.b 68.a de renũciatiõib⁹ in baptiſmo 76 a 78.b
ambroſij de ſpiritali Cõfirmationis ſacramentalis ſignaculo doctrina 102. b eiuſdem de euchariſtia, ſeu de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento euchariſtiæ, ſentẽtia 106.a 117.b de tranſubſtantiatione aut vi cõſecrationis 128.b 144.a 148. de collatione mãnæ & euchariſtiæ 150.b de adorádo pedum Domini ſcabello 158. b
ambroſij de veteribus oblationibus & hodierna Chriſti oblatione aſſertio 202. b de fratris ſui erga euchariſtiam deuotione

one 222.a de cibo apoſtolico ſeu corpore Dominico 236 b de pane ſuperſubſtantiali 240. b præparatoriæ ad Miſſam orationes 249.b eius de Nouatianis pœnitentiam reijcientibus ſententia 259.b de pœnitentię vtilitate aut neceſſitate 267.a 268.b de pœnitentia agenda 281. b 282. de pœnitentiã agere volentibus 283.b
ambroſij de ſatisfactione ſententia 316.a de medijs, per quę ſperetur aut impetretur venia 319.b 320. de ordinum aut ordinatorum gratia 381.a de ſpirituali Chriſtianorum regno & ſacerdotio 388.a de epiſcopali gratia, eiusq; p hominem datione 396.b
ambroſij de hodiernis apoſtolis aut prophetis, ſed alio ſub noĩe, ſentẽtia 413.a de ordinis ſacri gratia, vi aut virtute 438.b 439.a de ſacramento matrimonij 455. de mutuo coniugum amore & cõmercio 465.a de nõ dimittẽdo aut dimittẽda cõiuge 469.a de non vtendo epiſcopis, etſi cõiugatis, mr̃imõio 497.a
ambroſium iamiam moriturũ, ſub vna tãtùm ſpecie euchariſtiam ſumpſiſſe 222 b
amor cõiugalis quãtus vel ſit, vel eſſe ſaltẽ debeat 464.b
amoris in nos Chriſti ſingularis ſpecimen ſingulare 137a
amphilochij epiſcopi Iconienſis de chriſmate ſentẽtia 97. a eiuſdem de Baſilij magni communicatione vltima, aſſertio 222.b 223.a
Anabaptiſtæ cur iuſtè damnati 41.a
anabaptiſtarũ & Iſmaelis collatio 52.a
anabaptiſtas eſſe illuſores vtì Iſmaêl, rectèq; perſecutorem pati 72.a
anabaptiſmꝰ iuxta Cæſareas leges gladio caſtigandus 553.b
anabaptiſmum eſſe diabolicæ prẹſumptionis technam 52.b
ananiæ & Saphiræ factum quibus potiſſimùm religioſis vitandum 484 b
andreę apoſtoli de ſacrificio altaris quotidiano apophthegma 137.b
anacleti ex Clemente de eccleſiæ & nauis ſimilitudine apophthegma 391.a eiuſdem de ſacerdotalis in nouo Teſta. ordinis initio &c. ſentẽtia 403. b 404. a
anachoretæ alicuius bonæ famæ, terribilis vitæ exitus 369.a
angeli qui cur verendi 365.b 366.a
angeli eccleſiæ triũphantis, & miniſtri eccleſiæ militantis, qua in re pares 383.a
angelorum in officio Miſſæ præſentium, viſio 161.a
angelorum in cęlo hierarchia qualis 390.b 391.a
angelos circa Miſſę officium præſentes eſſe 160.b
angelicum ſacrificium quandò quĩ inclaruerit 186.b
angelicus hymnꝰ vndè in Miſſa cantari aut dici ſtatutus 190.a
angli quid Gregorio magno debeãt 196.b
anima quĩ ex carne abluta emaculetur 13.b
animæ morbus lethalis quis, aut quĩ curabilis 18.b
animę cibus quis 05.a
animę lepram non tam purgatam oſtendere, quàm purgare, ſacerdotes 264.b
animæ corpus iamiàm relicturæ lamenta q̃ qualia 370.a
animæ à corpore recedentis tremor ac trepidatio 366.b 367.a
animam quis ſuam quĩ in profundum tradat 485.b
animæ defunctorum qui per Miſſas à pœnis ſoluantur 174. b
animę quę quĩ aut mox ad cęlum euolent, aut in tartarum deſcendant 338.b
animæ quæ quibus viuorum operibus releuentur 344.b 334

ana

animę quę quorum pietate quî releuentur 348.b
animæ quæ cur ſanctis aut martyribus cōmendentur 349.a
animarum iudices qui 263.a
animabus defuuctorum quibus quî opituletur 330.b
animas quaſdam ſeparatas precibus & eleemoſynis à pœnis eripi 331.b
animus pręſens ſeu attentus vbì quàm maximè neceſſarius 242.b
animo quali quò accedendum 249.a
annuę confeſſionis mandatum ſeu decretū quale & quādò renouatum 288.a
annuæ peccatorum ſuorum cōfeſſioni qui quomodò obnoxij 285.b
anſelmi de probatione ſui ante communionem ſententia 244.a
anſelmi de apoſtatis aut fugitiuis monachabus iudicium 491.b
ante baptiſmū decedentes paruulos ab originali non liberari 46.b
ante exomologeſim aut cōfeſſionem corpus Dominicū ſumere, quale quid 247.a
antichriſti dies qui aut quales futuri 181.b
antichriſtum liturgiam, aut iuge ſacrificiū ſeu Miſſam ablaturum 181.b 182
antidotum quale ſit nobis euchariſtiæ ſacramentum 105.a
antidota miſericordię Dei quę qualia 511.b
antiſtites in altari Deo offerre, non martyribus, etiamſi in memorijs martyrum ſacrificent 171.b
antitypa quid aut qualia 121.a
antitypon ſeu exemplar quo intellectu dicta ſit euchariſtia 126.a
Apertiſsimam verborū Chriſti ſignificationem, aliò p tropos torqueri, quale ſit flagitium 128.a
apoſtata quis quî à Baſilio Magno deploratus 485.b
apoſtolo ipſi Paulo qua cōditione Chryſoſtomus non obediret 431.b
apoſtoli cur ſignis viſibilib9 & externis vſi cęremonijs 39.a
apoſtoli hodiè qui 413.a
apoſtolorum in eccleſia locum epiſcopos habere 84.a
apoſtolorum vicarij, cuius ſolius ſint adminiſtratores Sacramenti 91.
apoſtolorum poteſtas quæ ad quos tranſmiſſa 262.a
apoſtolorum & eccleſiæ cōparatio 264.b
apoſtolorum vicarij qui 393.b
apoſtolorum genera quot & quæ 394.a
apoſtolorum locum epiſcopos, LXXII. diſcipulorum presbyteros habere 403. 404.
apoſtolis collata poteſtas & gratia, qualis aut quę 263.a
apoſtolis ordinatiōe vicaria ſuccedūt epiſcopi 404.a
apoſtolos voluiſſe aut iuſſiſſe paruulos baptizari 44.b
apoſtolos mortuorum in ſacrificio Miſſæ commemorationem inſtituiſſe 177.a
apoſtolos vnxiſſe ægros oleo, ac ſanâſſe 362.b
apoſtolicę traditiōis eſſe paruulorum baptiſmum 46.b
apoſtolicę ſedis authoritas 392.a
apoſtolici canones qui quid de oblationibus quibuſdam ſtatuāt aut vetent 187.b
appetitoribus vtriuſque ſpeciei curioſis quid formidandum 213.a
apti ſeu digni ſacerdotio Chriſtiano qui 496.b
Aqua cuiuſmodi ad baptiſmum neceſſaria 53.b 55.a
aqua cuiuſmodi res ſit, & quid per eam in baptiſmo fiat 106.b
aquę vis in baptiſmo vndè 15.a
aquæ baptiſmalis ſanctificatio 32.b 37.b
aquæ baptiſmus quid ad cultū Dei conferat

rat 43.b
aquæ ad baptiſmum neceſſitas 55.b
aquæ in ſanguinem, & ſanguinis in aquá ſubita mutatio, cui mutationi facilè fidem faciat 151.a
aquam & vinum etiàm naturaliter in ſanguinem hominis ea ſumẽtis verti 119.b
aquas baptiſmi ſolas vim futuri ignis extíguere 43.b
aquiſgraneñ cõcilij de oſtiarijs, lectorib⁹, exorciſtis & acolytis ſententia 407.a
Aras martyribus iam olìm tempore Apoſtolorum dedicari, offerri autem in ipſis Deo, non martyribus, ſolitum 180.a
archiepiſcopi qui 391.b 392.a
arelateñ concilij II. de excedẽtibus ex hac vita in pœnitentia adhuc poſitis, ſentẽtia 238.a
areopagita quid de ſacrando epiſcopo, ſacerdote, &c. ſcriptum reliquerit 419.
areopagitæ de procidẽte humili peccatore, & cõfeſſarij calce ꝓtruſo ſentẽtia 288.b de angelorũ inter ſe differẽtia &c. 390.b de Clericorum ſui temporis diſtinctiõe 402.b 403.a de ſacris ordinibus, ac eorum virtutibus & actibus 448 b
ars hæreticorum priſtina quæ 435.b
Aſini ſeu aſinæ voce quò Deus miraculosè vſus 438.a
Athanaſij de memorijs defunctorum in Miſſa, aſſertio 198.b
athanaſij per Ioannnem Damaſcenum cõmendatio 198.b
attritio quid, aut quale Dei ſit donũ 278.a
Audiani peccata qui redimant 322.a
auerſanus epiſcopus quis, quid & quã ſedulò de Berengarianiſmo ſcripſerit 138. 139. 140. 141. 153.b 154. 155.a
auferri baptiſmo crimina, non radi 63.a
auguſtinus qui & vbì lectionis ad Miſſas legendę, & catechumenorũ Miſſę mentionem fecerit, & quid inter celebrandũ Miſſas à fidelibus fieri voluerit 192.a
auguſtini de cultu diuino, λατρεία ſcilicet, θρησκεία, &c. ſententia 7. 8. de interpretatiõe voculæ Sacramẽti 11.b de ſacramẽtorum ſignis 12.b de ſacramẽtorũ miniſtris 13 de partib⁹ aut cõfectiõe aut vi Sacramẽtorũ 15.a 17.b 18.a 20.b de exorcizãdis paruulis 38.a de ſignorũ ignotorũ interpretatiõe 39. b de baptiſmi neceſſitate 43.a de paruulorũ baptiſmo 46.b de vno tãtùm baptiſmo 51 b. 52.b de certa & neceſſaria baptiſmi forma 56.a de laico & hęretico baptizãte 57. de baptiſmi virtute aut effectib⁹ 63. a 68.b de cõcupiſcẽtia in baptizatis manẽte 71.b de gratię baptiſmalis efficacia 73.b 74.a de paruulorũ exorciſmo & abrenũciatione 77.b de ſacramento Cõfirmationis 80.a de ſacramentorum vi ſeu efficacia etiàm per malos adminiſtratorum 85.a de impoſitionis manuum apoſtolicarũ virtute aut gratia 95.b de fronte per chriſma aut crucem conſignanda 103.b de diuerſitate ſacramẽti, & virtutis ſacramẽti 121.a de Capharnaitis 125.a de tranſubſtantiatione panis ac vini 135.b 136.a de adorando ſcabello pedũ Dei 157.b de adorando Chriſti corpore 159.b 160.a de Chriſto ſemel ĩmolato, & quotidiè populis immolando 171. de mira aut miraculoſa Miſſæ efficacia 172.a de eo ꝙ Chriſtus & oblatio ſit, & offerat 178. b de ſacrificio incruẽto aut melchiſedechico 184.a de præclariſſimo atq; optimo Dei ſacrificio 187. a de ſacrificio à Malachia præd icto 187. de figuris ſacrificij chriſtiani 181.a de myſticè ædificata in virginali vtero domo 185.a de commendatione mortuorum in Miſſa, 199.a matrem ſepulturæ ſuæ minùs, quàm ſuî ad altare memoriæ, curã habuiſſe 199.b de excellẽtia euchariſtiæ 203. b de quotidia-

tidiana Chriſti immolatione 207.a de fractione panis Act.XX. 219.b de Emauntinorum oculis tentis &c. 220.b de ſolicitudine circa Dominicum corpus habenda 221.b de libertate relicta apoſtolis diſpenſandæ euchariſtiæ 226.a de partibus euchariſtiæ ſumendis 227.b de inſana quorundam circa ſumptionē euchariſtiæ diſputatione 228.a de authoritate eccleſiæ 231. 232. de acceſſu ad euchariſtiam 244.b de pręparatione ad Miſſam ſeu communionem euchariſtiæ 249.b 250.a de iudicio aut cenſura eccleſiæ 263.b de eccleſiæ poteſtate 264.b de Lazaro, eiúsve ſuſcitatione &c. 265. de baptiſmi & pœnitentiæ comparatione 267.b de pœnitentiæ certæ ortu aut origine, & efficacia, 278.b 279. de aſcendendo mentis tribunali 281.b de miſericordia Dei nou deſperanda 283.a de expetendo pœnitentiæ remedio 282.b de cōmēdatione pœnitētiæ 294.a de peccatoribus ſibi theſaurizātibus iram Dei 297.a de operibus pœnitentiæ citò & continenter agendis, ac de incertitudine vitæ humanæ 297.a de ſatisfactione 315.b 316.a de animabus, quibus ꝑ ſacrificiū mediatoris & eleemoſynas ſubuenitꝰ 330.b de grauitate purgatorij ignis 331.b de ijs defunctis, quibus proſint viuorum orationes 336.a de purgatione ꝑ ignem tranſitorium 337.a de qualitate eorum carúmve, quibus iā defunctis viuentium proſint orationes 340. de pueris baptizatis ante rationis vſum moriētibus, itē de funere ſumptuoſo & ſepultura &c. 341.b de agro ſpinis obſito, eiuſq; colono 347.b de hęreſis Aerianæ articulis aliquot 347.b de ſpeciatìm ꝓuiſis mortuorū ſepulcris 348.b de pœnitentię vi aut virtute 354.b de collatione Baptiſmi & Ordinis ſacramētalis 375.b de differentia ſacerdotij inter Chriſtianos 387.b de ſubſtitutione apoſtolorum 404.b de virtute ſeu efficacia ſacri Ordinis 414.b 415.a de inuidia quorundam in clericos, monachos &c. 495.a de ſerie aut ſucceſsione Ro. Pontificum ad ſua vſq; tempora 441.a de caſu quo mulier duos maritos abſq; adulterio habere poſsit 453.a de remedio infirmitatis aut libidinis humanæ 458.b de nulla vinculi matrimonialis diſſolutione 471.a de vouentibus ac retrò reſpicientibus 480.a de poſt votum nubentibus 483.b de vouendo & non ſeruando 487.b de continentia clericorum etiàm inuitorum 489.b de ſpadonibus aut eunuchis euangelicis 506 b 507.a de hæretica Iouiniani virginem & nuptam æquantis, cōparatione 507.b de ſe cōfeſſio humilis, ꝙ de amplexu fœmineo aliquādiù temerè ac ſtultè ſenſerit 508 a de his quos ſui voti pœnitet 510.a de Baptiſmo & Ordine ſacramentali non repetendo aut iterando 514.a

auguſtino qui ægrotantes communicandi & vngendi 370 b 371.a

auguſtino qui contenta in ſacris ſcripturis diſtinguenda 371 b

auguſtinum quã tandèm ad ſe inuitârit caſtitas 508.b

auguſtiſſimum ſacramentum quid 105.a

aurelianeñ concilij de modo ad Sacramentum Confirmationis accedendi ſententia 80.a eiuſdem de his qui relicta pœnitentiæ benedictione &c. 238 a

aurium inunctio 34 a per ſaliuā illitio 35.b

aurium & narium attactus quid vbì aut in quibus ſibi velit 36.a 37.b

aurum, argentum, lapides, &c. quid 338.a

author Sacramentorum quis 12.a

author ſeu doctor incruenti officij quis 177.b

au-

authores ſeu teſtes, Confirmationẽ eſſe ſacramentum, qui 92. 93. &c.
authorum ſeu teſtium aliquot de cæremonijs baptiſmi, catalogus 26.b
authorum ſeu teſtium de ſacramentali Cõfirmatione præcipuorũ catalogus 97.a
auxilium & ſolatium mortuis ex Miſſæ oblationibus obtingere 197.
Azarias ſacerdos qui aut cur Oziæ ſeu Azariæ regi reſtiterit 23.
azarię ſeu Ozię regis temeritas q punita 23.
BAlſamum & oleum cui ſacramẽto cõficiendo neceſſaria 88.
balſamum qui pro ſalute animarum cõſecretur 89.a
baptiſma quibus olim moribus aut ritibus conferretur 30.31.
baptiſmatis vnici aſſertio 50.b
baptiſmatis lauacro cũcta mũdari 67.a 69.a
baptiſmate peccati ſordes ablui 238.b
baptiſmus quò nobis proficiat 14.a
baptiſmus qualibus in aquis aut cuius nomine conferretur 32.a
baptiſmus qd, quò & q neceſſarius 40.43.a
baptiſmus vndè nos eruat. 49.a
baptiſmus quid præſtet 67.b 68.a 510.b
baptiſmus hominem mente & animo mutat 69.b
baptiſmus & pœnitentia quibus neceſſaria 268.a
baptiſmus & Ordo ſacramentalis, qua in re ſimiles 375.b
baptiſmi paruulorum defenſio. 20.b
baptiſmi cæremoniæ qui à quibus patribus deſcriptæ 30. 31.32.
baptiſmi forma quæ 36.b & quàm ea ſit neceſſaria 56.a
baptiſmi iteratio quàm ſit neſaria 41.a
baptiſmi neceſſitas qui per ſcripturas & patres aſſerta 41.b 42.43.44.45.46.47.48.49.50.51.52.53.
baptiſmi paruulorum aſſertio 50.b
baptiſmi ſeu lauacri baptiſmalis ſignificatio quæ 53.b 54.a
baptiſmi materia 55.a
baptiſmi formam mutilari non debere 56.b
baptiſmi fruct⁹ & effectus quis aut qui 59.a 62.b 63.
baptiſmi figuræ 64.b
baptiſmi vis admirabilis 65.a
baptiſmi nomina varia 65.a 66.a
baptiſmi gratia ac virtus 65.b
baptiſmi decem munera quæ 66.b 67.a
baptiſmi ſacramẽtum quid operetur 68.b
baptiſmi beneficium quid à nobis requirat 75.76.a
baptiſmi & Confirmationis collatio & virtus 98.b 100.b 101.a
baptiſmi & pœnitentiæ neceſſitas & collatio qualis 267.b
baptiſmi & dandi baptiſmi ſacramenta qui differant 376.b
baptiſmo quæ & quot præcipuè neceſſaria, cóve requiſita 53.b
baptiſmum etiam per fornicatores aut adulteros collatum, efficacem eſſe 13.b
baptiſmum iterari ſeu repeti non poſſe 51.b 52.a
baptiſmum verum etiam extra eccleſiã cõferri 57 b
baptiſmo quid in nobis fiat 10.b
baptiſmo ſolo infantes aut paruulos ſaluari 47.a
baptiſmo tolli peccata omnia 63.a 67.a 68.a
baptiſmo ægri mentem mutari 68.b
baptiſmo regenerationem ad vitam, Confirmatione armationem ad pugnam conferri 101. 102.a
baptizandi differentia quę qualis 24.b 25.a
baptizando aut baptizandæ ſuſceptor (ſuſceptríxve) qui eligendus 30.a
baptizare & euangelizare, qui initiò fuerit commune 414.a
baptizare eum cámve, de cuius baptiſmo nõ

conſtet, etiamſi baptizatus ſit, licere 53.a
baptizare per ludum & iocum, quale quid, & quî de eo ſentiendum 58.a
baptizatū à quouis quãtumuis impio, modò in S. Trinitatis nomine, rebaptizari non poſſe 52.a
baptizatum recèns, mundiorem Solis eſſe radijs 67.b
baptizati eur chriſmate ſacro inũgãtur aut confirmentur 91.b 92. 93. 94. &c.
baptizati, vndenàm iuxta canonem eccleſię conſignandi 94.b
baptizatorum proprium quid 60.b
baptizatos paruulos, ſine fide omninò non eſſe 48.a
baptizatos paruulos, fidelium inſeri numero 50.a
baptizatos paruulos, fidelium loco habendos, non rebaptizandos 51.b
barnabę & Sauli ſegregatio quæ quî facta 375 a
baſileeñ concilij de communicatione ſub vna aut vtraque ſpecie ſententia 229.b
baſilius Magnus vndè chriſmate ſacro inunctus 97.a iamiàm moriturus quî euchariſtiam ſumpſerit 222.b 223.a
baſilij de conſecrando baptiſmi fonte &c. teſtimonium 26.b 27.a 32.b
baſilij de dogmatibus eccleſiaſticis ſententia 29.b de vnico tantùm baptiſmo 50.b de effectibus baptiſmi 62. b 63.a de vnctionis oleo benedicendo 93.a de propitiatorio pro viuis ſacrificio 202.a de conſuetudine ſumendi corporis Dominici priuatim domi 218. de frequenti euchariſtiæ communione 240. de accedẽdo Chriſti corpore & ſanguine 244.b 245. de flagitiosè factis aut perpetratis confitendis 295.b de noſtræ pœnitẽtiæ neceſſitate 312.a de orando in omni aut quouis in loco, quid hoc ſibi velit, 366.b 387.a de profeſſis virginitatẽ, iiſdẽq; nubẽtibus poſtmodùm, 479 a de votifragis quibuſcunque religioſis 484.a de ſpadonum ſiue eunuchorum euangelicorum laude 506.
baſilio Magno quanti confeſſio ſacramentalis habita 293.b
Beda quid de natiuitate carnali aut ſpirituali non iteranda ſentiat 52.b
beda quid de Gregorij Magni erga Britãnos ſtudio ac meritis ſcriptum reliquerit 196.b
beda quid de Emauntina panis fractione ſenſerit 220.a quid de lepra ſacerdoti myſticè pandenda 275. a quid de caſtigatorijs animarũ quarũdam pœnis 331.a quid de vnctione extrema 362 a 363.a quos apoſtolorum & LXXII. diſcipulorum ſucceſſores æſtimet 403.a quid de cœlibatu eut caſtimonia ſacerdotum 494.b 495.
bedę de inuiſibili effectu baptiſmi ſententia 63.b
bedæ mirabilis de virtute ſacrificij Miſſæ relatio 174.
bedæ de cõmunione ſpeciei tantùm vnius aſſertio ſeu narratio 223.
bedæ de purgatorij ignis baptiſmo ſententia 335.b 336.a de ieiunijs pro mortuis 339.b
bedæ temporibus, etiàm infirmos oleo ſacro inungi ſolitos 362.a
bedę de ſacerdotum Moſaicorum & Chriſtianorum diſcrimine ſententia 495.b 496.a
benedictio fõtis baptiſmalis quî iam olìm fieri ſolita 31.a
benedictio aquæ baptiſmalis 77.b
benedictio ſacerdotalis à matrimonium ineuntibus qui ſuſcipienda 464.a
benedictionis diuinæ vis quanta 147.b
benedictiõis vim, naturę vi maiorẽ eſſe 151.a
benedictionis humanæ aut propheticæ vis quan-

quanta 151.b
benedictióis aut conſecrationis diuinæ vis quanta 152.a
benedictionis vi naturã rerũ mutari 153.b
benedictionis ſacerdotalis ſacramentum qui implendum 377 b
benedictióe diuina ſacramentum euchariſtiæ confici 151.b
beneficium Christi erga nos ſummum, q̃d 104.b
beneficiorum etiàm non indigentibus aut indignis exhibitorum vſus aut fructus quis 349.b
berengarius qui ignem accenderit, quo dogmata ſua peruerſa exurerentur 140.b
berengarij in ſynodo Turonenſi cõfeſſio catholica 128.b 139.a
berengarij palinodiæ quot, & quotiès ipſe ad vomitum redierit 138.
berẽgarij in Papam & epiſcopos alios ſcõmata 138.b
berẽgarij ſimulatio & incõſtãtia 140.b 141.a
berengarij confeſſio 2. palinodica in ſynodo Romana 141.b
berẽgarianę hęreſis initiũ 138.a
berengarianiſmus ſub quibus & quot ſynodis damnatus 138.a
bernardi de ſacramẽti etymologia & gratia iudicium 11.b
bernardi de baptizandis paruulis ſententia 47. b de votifragis alioqui etiam benè viuentibus 491.b de effectibus ſeu virtute baptiſmi 60.a 69.b 70.a de Confirmationis ſacramento ſententia confirmatoria 81.a de baptiſmi & euchariſtiæ virtutibus 238.b de tribus in Hybernia reſtitutis ſacramentis 258.b. de purgabilib⁹ locis 338.a de cachinnis aut irriſionibus hæreticorum in catholicos 348.a dę miraculoſa vnctionis extremæ vi 360.b 361. de malis epiſcopis, presbyteris &c. 434.b de cohabitatióe mulierũ & clericorum 490.b
beſſarionis epiſcopi Conſtantinop. de ſacro euchariſtiæ, & quibus id verbis fiat, ſententia 144 b 145
Bigamos ad ſacerdotium non admittendos 419.a 488.a 497.b
Blaſphemiæ hæreticorum quæ quàm ſint vanæ ac ridendæ 26.b
blaſphemiæ aut hæreſes de Vnctione extrema quæ quales 358 b 359.a
Bona coniugij ſingularia quæ aut quot 454 b
bonifacij 8. papæ de ſolennitate voti continentiæ ſententia 491.a
bonorum cur Deus noſtrorum haud egeat 4 b
Bracarẽ concilij de Confirmatione ſacramentali teſtimoniũ 89.a de virtute oblati Deo ſacrificij 204.a de non orando pro his qui ſeſe occidunt 340.a
brit anni qui quid cui Papę potiſſimùm debeant 196.b
brutorũ pro cæde aut ſanguine, Chriſtum ſeipſum & obtuliſſe, & offerendum præcepiſſe 180.a
Cæleſtem vbi præcedat terreſtris ſententiam 263 b
cæleſtinus Papa ad quid quos adſpirare voluerit 417 a
cælibatus (licèt aliter ab alijs vel proferaſ, vel ſcribatur) an quibuſdam imponatur per vim 492.493.
cælibatûs & matrimonij collatio 508.a
cęlibum aut virginum quæ olìm in ordine ſacro conferendo habita ſit ratio 489.a
cælum, iudicandi authoritatem à terra ſumere 264.a
cæremoniæ quid, & qui habendæ 25.
cæremoniæ quæ cur præcipuè obſeruandę 25 b 26 a quæ cur quo ſtudio vẽdicandæ 29.b
cæremoniarum vtilitas aut vſus 25.

cæremoniarum baptiſmi teſtes ſeu authores antiquiſſimi,qui 26.b
cæremoniarum multarum ratio,iuxta Origenem,qualis 38.b
cæremoniarum & rituum plurium ſignificatio qualis 39.b
cæremoniarum Miſſæ qui potiſſimùm autores mentionem faciãt, aut de ijs ſcripta reliquerint 193.
cæremoniarũ ſacri Ordinis aſſertio 380.b
cæremonias Miſſę ſpernentes, anathemate notari 194.a
caij pontificis ſummi de gradibus ſeu ordinibus ſacris ſententia 415.b eiuſdẽ & de ijs,qui ad minores aſſumendi ſunt ordines,quõ ſ. aſſumi debeãt,cenſura 418.a
calicis indifferentia olìm licita, cur hodiè non item 210.
calixtus quos aut quales in prępoſitum,vel archiepiſcopum,vel archipresbyterum, vel archidiaconum promoueri vel aſſumi voluerit 417.a
calixti I.Papæ de ſacramento matrimonij ſententia 455.b 456.a
candida veſtis quid præ ſe ferat 34.b
candidæ in baptiſmo veſtis iam olìm vſus quis 31.b
canicies (alibì canities) laudabilis quæ 409.a
canonum Apoſtolicorum de ordinatione epiſcopi decretum 415.b
canones Apoſtolorum qui, quid de quorũ ordinatiõe aut miniſterio ſtatuerit 416.b 417.a
capharnaitæ quàm craſsè aut carnaliter Chriſti verba intellexerint 124.b
capharnaitarum de carne Chriſti edenda, imaginatio qualis 125.a eorum craſſa & impia exiſtimatio 136.a
capita ſacramenti euchariſtiæ ſcitu neceſſaria,quæ aut quot 121.b
carcer quis cui qua tantùm ratione exeundus 343.b
carnalis libidinis remedium, eſſe matrimonium 458.b
caro Chriſti cur nobis ſub aliena ſpecie prębeatur 116.a
caro quæ quos viuificet 134.a
carnis aut corporis Chriſti ſumptionẽ,niſi cum adoratione præuia,dignè fieri nõ poſſe 158.
carnifex noſtri omnium quis 281.b
carpus diſcipulus apoſtolorũ, qui tantùm ſacra peragere ſolitus 171.a
carthagineñ concilium quod, quid à quibus fieri vetuerit 191.b quid ab epiſcopis ante Miſſam catechumenorum fieri voluerit 192.b
carthagineñ concilij de anabaptiſmo ſententia 51.a de orationibus & oblationibus pro mortuis 339.b de ordinatione Acolyti,Exorciſtæ,Lectoris, & Oſtiarij 402.a de modo ordinandi Presbyteri 407.a
carthaginenſia tria concilia quid de chriſmate ſtatuerint 97.b
caſtitas q S. Auguſtinũ ad ſe inuitãrit 508.
caſtitatis donum vndenàm petendum aut quærendum 491.a
caſtitatis votum frangẽs aut deſerens, qui caſtigandus 480.a
caſtitatem eſſe ſeruatu non impoſſibilem 508.b
catechiſmi in baptizatis aut baptizandis quę haberi ſolita ratio 30.b 31.a
cathedrę Moyſis inſidentes, tametſi malos, audiendos 437.b
cathedram Moyſi (aut Moſis) quínam ſedere dicantur 436.
catholica vndenàm dicatur eccleſia 150.b
catholica de Purgatorio & ſuffragijs viuorum ſententia quæ 339.a
catholici quomodò aut cur ab hęreticis irrideantur 348.a

catholicos etiàm malos, de ſeptem ſacris rectè ſentire 17.a
catonis mirum vxoris ſuæ alieno ad tempus mutuandę facinus 453.a
caupona quibus ingredi vetita 402.b
cauſę inſtituendorum ſacrorum quæ aut quales 18.b 19.a
Cedmonis morituri communicatio vltima qualis 223.
centupliciter quæ delicta aut neglecta vbì luenda 338.a
centurio quis quibus qua in re imitandus 251 a
ceroferarij qui 406.a
cerui vulnerati induſtria qualis 290.a
Chalcedonenſis concilij de monachis aut monachabus nubentibus ſentẽtia 488.a
character quid ſit, & à quot ſacris imprimatur 514.a
characterem quæ & quot ſacra quî imprimant: imprimentiaque iterari aut repeti non poſſe 379.a
charitas quó aut vndè potiſsimùm excitetur 245.b
chelidonię vis qualis 290.a
chorepiſcopis neque conficere neque adminiſtrare chriſma licere 90.b
chriſma ſeu χρίσμα quid ſit aut ſonet. 83.a 96.b
chriſma vſi & quãdò conficiatur, & qui ab alijs liquoribus differat 87.a
chriſma vndè conficiatur 89.a
chriſma à quibus per quos petendũ 97. b. 98.a
chriſmatis inunctio poſt baptiſmum, quid ſibi velit 34.a
chriſmatis quanta dignitas, excellentia aut virtus 34.a 93.b 95.a
chriſmatis vnguẽtum vndè primùm omnium factum. 81.b
chriſmatis renouatio cur quotannìs fieri debeat 89.b
chriſmatis ſignificatio myſtica, iuxta Auguſtinum quę 92.b
chriſmatis quàm frequens ſit in epiſcopali functione vſus 93 b
chriſmatis vnguentum quid faciat 94.b
chriſmatis conferendi poteſtas 96.a
chriſmatis aut confirmationis ſacramentalis reiectores quantæ ſint impitiæ obnoxij 93.a
chriſma vetus incẽdi Apoſtolos ipſos docuiſſe 90.a
chriſma à ſacerdote ſimplici confici & adminiſtrari, ſumma neceſſitate permiſſum eſſe 91.a
chriſma poſt baptiſmum dari 94.b
chriſma conficere, aut non conficere quis debeat 97.b 98 a
chriſmate cur infans aliter ab epiſcopo, aliter à ſacerdote vngatur 82 b
chriſmate qui olim inter Hebręos vngerẽtur 83.a
chriſmate vngendos baptizatos 85 a
chriſmate frontes baptizatorum vngere, quorum tantummodò ſit 90.b
chriſmate cur ſacro inungantur baptizati 91.b
chriſmate ſuperinfundi ſpiritum ſanctum baptizatis 96 a
chriſmate qui cur vngantur 96. b
chriſmate inũctos, ſpiritali gratia inuiſibiliter donari 97.a
chriſmate vncti, ad quid per quem moneantur ac incitentur 99.a
chriſtianũ perfectum nõ eſſe, niſì chriſmate vnctum aut ſacraliter confirmatum 102.b
chriſtianum ſacerdotium quale 388 a
chriſtiani cur chriſmate vngantur 96.b
chriſtiani omnes an ſint ſacerdotes 379 b
chriſtiani'ne omnes ex æquo ſacerdotes 381.b 382.383.a
chriſtiani omnes quomodò ſint & reges, & ſa-

& ſacerdotes 387.b
Chriſtianorum ſacrificium quandò & per quem auferendum 182.a
chriſtianos à chriſmate potiùs quàm baptiſmo cognominari 95.a
chriſtophorus quid ſonet,& quomodò id nomen quis verè aſſequatur 113.b
chriſtus vndè dictus 88.a
chriſtus quî ſuis membris & corpore nos alat aut nutriat 107.a
chriſtus quomodò & carnem hic ſuam nobis reliquerit,& cum eadē in cęlū aſcēderit 108.b
chriſtus in nobis veritate naturæ quí ſit 112.b
chriſtus quî nobis vniatur 117.a
chriſtus quomodò in Euchariſtia præſens 127.b
chriſtus quandò & vbì ſeipſum ſuis tulerit aut portauerit manibus 136.
chriſtus vt aquam in vinum mutauit,ità & vinum in ſanguinem ſuum mutat 148.a
chriſtus qualenam de corpore & ſanguine ſuo inſtituerit ſacrificium 179.a
chriſtus quod ſacrificium quandò offerri iuſſerit 180.b
chriſtus quibus verbis ſalutarem litari iuſſerit hoſtiam 181.a
chriſtus qui ſecundùm ordinem aut ritum Melchiſedech obtulerit 182.b
chriſtus quid, Clemente & Petro teſtibus, docuerit,etiàm ſi euangeliſtarum nullus indè mentionem faciat 403.a
chriſtus qui ſuos de malis diſpenſatoribus reddiderit ſecuros 435.b
chriſtꝰ qui ſuos ſacerdotes aut clericos eſſe voluerit 502.b
chriſti & Ioannis baptiſmata qui differant 70.a
chriſti erga nos beneficia ſumma q́ 104.b
chriſti in euchariſtia corpus eſſe qui credēdum 106.b
chriſti ſingularis erga nos amor vbi potiſſimùm eluceat 107.b
chriſti in carnem quomodò nos mortales conuertamur 107.b
chriſti corpus ſub panis, ſanguinem ſub vini ſpecie tribui 115.b
chriſti in ſacramento præſentiæ affirmatio 127.a
chriſti ſermo quàm ſit efficax 129.
chriſti verba quæ,quàm ſint nulli ſuſpicioni obnoxia 143.
chriſti virtute,non humanæ virtutis opera,tranſubſtantiationem fieri 148.b
chriſti corpus & ſanguinem à nobis offerri 180.b
chriſti in terris corpus offerri 203.a
chriſti ſanguinem in altari pro peccatoribus effundi 204.a
chriſti de non ſeparandis coniugibus, niſì excepta fornicationis cauſa, verba quî intelligenda 474.a
chriſto qui per euchariſtiam coniungamur non fide ſolùm & charitate, ſed iuxta carnem etiàm 109 b 110.a
chriſtum eſſe Sacramentorum authorem 12.a
chriſtum Ioannis baptiſmū ſuſcepiſſe,quid præferat 70.a
chriſtum in vltima cœna Chriſma conficere docuiſſe 89.b
chriſtum ſub qualibet ſacramenti ſpecie, ſpecierumq́ue parte,integrum eſſe 106.a
chriſtum permittere ſe tangi à nobis, edi, noſtroſq́ue ſuæ carni dētes infigi 107.b
chriſtum ſingulis ſe per euchariſtiam coniungere 107.a
chriſtum ſua nos carne alere 107.b
chriſtum non habitudine ſolùm,ſed participatione etiàm naturali nobis ineſſe 110.a
chriſtum corporaliter ſubſtantialiterque nobis per communionem vniri 112.a

chri-

chriſtum in cælis eſſe,& nihilominùs in altari 127.b

chriſtum ſub vtralibet euchariſtię ſpecie, & qualibet eius parte aut particula totũ & integrum eſſe 127.b 128.b

chriſtum hic nobiſcum vſq; ad ſeculi finẽ coràm adeſſe 135.b

chriſtum dupliciter nobis ſacrificium dici & eſſe 165.b 166.a

chriſtum eſſe incruenti Miſſæ ſacrificij inſtitutorem 177.a

chriſtum, ſuum ipſius in vltima cœna bibiſſe ſanguinem 179.a

chriſtum & offerre,& oblationẽ eſſe 176.b

chriſtum in cœna, Melchiſedechis inſtàr obtuliſſe 189.a 206.b

chriſtum per miniſtros offerre in perpetuum 207.b

chriſtum in euchariſtia per partes manducari, & manere tamen integrum &cęt. 227.b

chriſtum ſumendæ euchariſtiæ modum & ordinem apoſtolis reliquiſſe 250.b

chriſtum precibus & ſatisfactionibus exorari 316.b 317.a

chriſti qui reges cur dicti 81.b 82.a

chryſoſtomi de ſpirituali Sacramentorum vi ſententia 9.a

chryſoſtomi de cæremonijs baptiſmi teſtimonium 33.a

chryſoſtomi de baptizandis paruulis ſententia 46.a

de aquę ad baptiſmum neceſſitate 55.b de baptiſmi decẽ muneribus 66.b 67.a de abrenunciationis voce frequenter vtenda 78.a de ſuperexcellentibus euchariſtiæ myſterijs 106.b de ſupexcellẽti miraculo euchariſtię 108 a de Helia & Heliſęo apophthegma 108.b de corporis & ſanguinis Chriſti ſumptione doctrina 108.b de tranſubſtãtiatione panis & vini 135.a, 136.b de ſacerdotali dignitate aut virtute 143.b de idẽtitate conſecrationis qua vſus eſt Chriſtus, & qua hodiè vtuntur ſacerdotes 144.b de cõfectione ſacramentorũ 148.b b de adorato à Magis in præſepi Chriſto 160. de angelorum in Miſſæ officio præſentia 160.b cenſura, quibus pro rebus ſacrificetur 172.a hortatione aut iuſſu frequentia fieri templa debere 172. b de memoria mortuorum in Miſſæ ſacrificio 176.b de vltima conſummatione 181. b de incruenta ex Malachia hoſtia 186.b de memoria defunctorum in Miſſa 197. de ſacrificio Miſſæ, & pro quibus id offerendum ſit, 202. de quotidiana eccleſiæ oblatione 206.b de identitate hoſtiæ quotidianæ, & eius q̃ ſemel in cruce oblata eſt, 206.b 207.a de ſanctificatione & ſanctificato 219.b de fructu euchariſtiæ à moriẽtibus ſumptæ 238.b de frigida aut nulla menſæ Domini acceſsione 239.b de præparatione ad ſumendam euchariſtiã 248.b de acceſſione ad euchariſtiam 251.a de gratia ſeu poteſtate collata apoſtolis, 263.a de throno & poteſtate ſacerdotali 264. de perfectæ pœnitentiæ laude 270.a de veſpertino conſcientiæ examine 279.b 280.a de agenda confeſsione ſacramentali 284.b de noſtræ pœnitentię vi & vſu 313.b 314. de ſubueniẽdo animabus ſeparatis 346. de pœnitentiæ encomio 355. de extremæ Vnctionis oleo 363.b 364.a de authoritate & legatione ſacerdotum 388.b 389.a de ſacerdotij excellentia aut dignitate 421. de obedientia prę latis etiam malis præſtanda 430. 431. 432. 439.b de coniuncta cum periculo ſacerdotum dignitate 437. de matrimonio, eiuſque ratione 459.a de myſterio aut ſacramento coniugij 464.b

de monachorum aut ſanctimonialium nuptijs 486.b de honore ſacerdotibus idolorum olìm habito 431.b de Chriſti verbo, Qui poteſt capere, capiat 509.b
chryſoſtomum de raritate aut paucitate tẽplorum queri 172 b
Cibus animæ quis 105 a
cicatrices vulnerum an medicis ad tollendum poſsibiles 313 b 314 a
cinis quomodò alicui, teſte Cypriano, ex Euchariſtia effectus 217.a
circunſtantiarum quæ vbì aut qualis habẽda ratio 286.a 287.a
citatio nominis quæ vbì qui fieri ſolita 31.b
cìto manus imponere, quid 397.b
Clandeſtina matrimonia qualia & habita antehàc, & habenda poſthàc 403.
clauium miniſteriũ etiàm penès malos ſacerdotes eſſe 259.a
clauium eccleſiæ beneficium vndè qui expetendum 282.b earundem quanta ſit certitudo 297.b
clauium ſacerdotalium poteſtas quò valeat 313.a
clemẽtis I. papæ & martyris de priſtina baptizandi ratione teſtimonium 32.a de baptiſmi neceſſitate ſententia 43.a de rebaptizantibus 50.b de Confirmatione ſacramentali 98.b 102.b de celebrãdis Miſſis & celebrandi loco 175.b 176.a de incruẽto Chriſti ſacrificio 187.b 188.a de reuerẽter tractãda eccleſiæ ſupellectile 195.b 196.a de non erubeſcendo ſua confiteri delicta 288.a de habenda mortuorum (ex ore Petri apoſtoli) cura 345.b
clementis Alexandrini de baptiſmi effectu ſententia 66.a
clerici, quibus matrimonio interdictum, qui 476.b
clericorum quãta qualíſve inter ſe mutuò habenda obedientia 407.b
clericorum quorum matrimonium quale aut qui cenſendum 491.a
clericis cauponarum ingreſſu interdictum 402.b
clericis aut miniſtris eccleſiæ quibus quid incumbat 408.a
clerus Romanus quot habuerit ſub papa Cornelio perſonas 403.a
climaci de reddenda ratione in die nouiſſimo mirum exemplum 369.
Codice quali cuiuis quotidiè quí vtendũ 279.b 280.a
cœnę tempore cur Ieſus ſacramentum euchariſtiæ apoſtolis dederit 250.b
cœnam eandem in qua Chriſtus vltimò recubuit, etiamnũ celebrari hodiè 240.a
cœptum Miſſæ ſacrificium, langueſcente de improuiſo inceptore, quì continuandum 190.b
cogitare quid quos potiſſimùm deceat atque oporteat 249 b
cogitatione ſeu exiſtimatione qua quomodò cuncta perdantur bona 432.a
cogitationes malas patefaciendi confeſſario aut ſacerdoti, etiàm apoſtolũ Petrũ authorem eſſe 288.a
cognatio ſpiritualis inter quos contrahatur 457.a
cognatio ex Confirmationis ſacramento quouſquè ſe extendat 457.b
cohabitatio quæ quibus vetita 490.b
colendus quî aut qualibus rebus Deus 7.b
collatio & coniũctio baptiſmi & Cõfirmationis, qualis aut quanta 100.b 101.a
commemorationem animarum in Miſſa, ab ipſis (ringant hæretici quàm velint) inſtitutam apoſtolis 346.b
commoda & proſpera ex ſacrificio Miſſæ prouenientia, quæ 175 b
communicandi ſub altera tantùm ſpecie iã olim vsûs aſſertio 217.b 218.a

communicantes qui cur Crucifixoribus Chriſti comparentur 251.b
cõmunicatio tẽpore S. Bernardi q̃lis 225.a
communio corporis ac ſanguinis Domini iam olim recẽs baptizatis dari ſolita 31.b
communio quæ quali aut quanto adeunda nobis deſiderio 107. 119.b
cõmunio corporis Dominici ab altari domum abſportati, perſecutionis tempore olim familiaris ac licita 218.b q̃ olim etiam Romæ frequentaretur 218.b
communionis ſub vna tantùm ſpecie iam olim vſurpatæ aſſertio 221.b
communionis raræ repræhenſio 240.b
communionis indignæ pericula q̃ta 246.a
cõionem recẽs baptizato dari ſolitã 38.a
communionem alterius tantùm ſpeciei, pcepto Dei non aduerſari 212.b
communione myſtica vnum nos corpus cum Chriſto effici 111.a
communione digna terrã nobis cælum fieri 239.b
companatores ſeu impanatores vndè iam olim confutati 154.
complura ſummis etiam ſubſtantijs occulta eſſe myſteria 39.b
cõpunctio aut cõtritio quî paranda 280.a
concilia quæ & quot Berengarij ob hæreſim habita 138.139.140
concomitantiæ in ſacramento euchariſtiæ vis & aſſertio 105.b 106.a
concomitantiæ naturalis aſſertio, eiuſq; vis quanta 128.b
concordia cultûs diuini in eccleſia, quanti ſit momenti 29.a
concupiſcentia in baptizatis remanens, q̃d aut qualis 60.
cõcupiſcẽtia cur in baptizatis maneat 71.a cur & quomodò ea ipſa vocetur peccatum 71.72.b
cõcupiſcẽtia q̃ dimittatur in baptiſmo 72.a
concupiſcentiæ mot⁹ qui potiſſimùm minuantur 238.b
condeſcenſio Diuinæ erga nos ſapientiæ qualis aut quanta 5.a
cõdonari in baptiſmo crimina omnia 64.b
confectio ſacramentorum ac diſpenſatio quibus commiſſa 21.a
confectio chriſmatis penès quem ſit aut non ſit 97.b 98.a
confeſſarius qualis quærendus 291.a
confeſſarij officium 293.a
confeſſarium, iudicis medicíve officiũ aut perſonam agere 284.
cõfeſſio q̃ cui aut quò neceſſaria 248.a
cõfeſſio. peccatorum qui per Moyſen præcepta 273.b
confeſſio quæ quotuplex 283.b
cõfeſſio quę cur aut q̃ ſit neceſſaria 283.b 284.a
cõfeſſio quæ qui publicè fieri poſſit 287.b
confeſſio ſacramentalis quanti patribus habita 293.
confeſſionis peccatorum quanta neceſſitas, aut qualis habenda ratio 248.b
confeſſionis peccatorum ſacramentalis ex ſcripturis aſſertio 270.b
confeſſionis & diſſimulationis lepida permutatio 288.b
confeſſionis cuius vtilitas quæ 295.b 296 a
confeſſionis ſecretæ vis quanta 380.b
cõfeſſionem ſecretò factam reuelãtis pœna quæ 286.a
confeſſionem ſacramentalem neque impoſſibilem, neque carnificinã eſſe 287.a
confeſſionem aliquandò publicè fieri conuenire 291.a
confeſſiõe ſecreta vſam ab initio iam olim eccleſiam 287.b
confeſſione pœnitentiam naſci 312.a
confirmatio ſacr̃alis ad q̃d nobis proficiat 14 a vbi habeat in ſcripturis teſtimoniũ 83.b q̃d confirmato cõferat 510.b eius miniſter quis 81.b 82.a 86.b

confirmatiõis ſacſalis receptio cur non ſit facilè differenda 81.b eius effectus & materia 82.b 83.a 90.a 102.a ſacro conficiendo neceſſaria quæ 88. aſſertores aut teſtes qui 92. 93. &c. fructus & vſus quis 98.b 99.a
cõfirmationem mox à baptiſmo dari ſolitá 38.a à ſimplici ſacerdote adminiſtrari, non niſì vrgente cauſa permiſſum 91.a
confirmationem ſacramentalem non niſì ab epiſcopo conferendam 91.
confirmatione quid in nobis fiat 10.b
confitentes iam olìm confeſſario ad pedes procidere ſolitos 288.b
confugiendum quibus quò ſit 97.a
coniugati ſacerdotio indigni qui 488.a
coniugatos, niſì promiſſa continentia, ad ſacerdotiũ non promouendos 502.a
coniugis dimiſſionem lege diuina prohiberi 469.b
coniugi cui quomodò religionẽ intrare liceat 473.a
coniugem quis ſuá iuſtè dimittere poteſt, ducere verò alteram, illa viuente, non poteſt 474.
coniuge altero alteráve ſornicante, adhuc manere coniugium 469.b 470.a
coniugibus licite ſeparatis, vinculum coniugij non ſolui 454.b
coniugium quibus hodiè in peccatum reputetur 479.a
coniugij matrimonialis primarius author quis 450.b
coniugij quale ſacramentum 454.a
coniugij nexus quis aut qualis 458.b
conſanguineorum inter ſe matrimonia vetari 456.a
conſcientiæ examen quod quî faciendum 279.b 280.a
cõſecrandi fontis baptiſmi vſus quàm nõ ſit heſternus 26.b 27.a
conſecratio quî aut quibus Chriſti verbis conficiatur 129.a 144.b
conſecrationis verba quæ vndè quam vim & energiam habeant 118.b 128.b 129.a 142.b 148.a
conſentientes & facientes, à quali pœna plectendos 447.b
conſeruatio caſtitatis vndè ſit 509.b
cõſignatio circa baptizatos iam olìm ſolita fieri, quæ 31.a 35.a
conſtantieñ concilium quos Vuicleffi articulos de euchariſtia damnârit 149.b 141.b 142.a 150.a
conſtantieñ concilij de VII. ſacramentis teſtimonium 17.a
conſtantieñ concilij de Confirmationis ſacramento ſententia 80.b de tranſubſtantiatiõe 127.a de vnius ſpeciei communione 228. 229.a de ſacerdotibus malè viuentibus 258.b
conſtantinopolitanæ ſynodi generalis primæ de vno baptiſmo ſententia 52.b
conſuetudo ſumendæ euchariſtię pro lege habenda, quæ 230.a
conſultores peſſimi qui 26.b
contemptor quis, quas ſuo cõtemptu pœnas incurrat 16.a
cõtenta in ſacris literis, an ad quẽuis Chriſtiauum & quomodò pertineant 371.b
continentia quę quî facilè aut ſeruetur, aut à Deo impetretur 489.b
continentiæ virginalis & caſtitatis coniugalis æquatio Iouiniani hęretica 507.b
continentiæ donum quî petẽtibus à Deo obtingat 508.a
cõtinentiam ſubdiaconis iuſſam aut indictam eſſe 410.b 411.a
contritio quid ſit 275.a quî fiat aut paretur ibid.b & 277.a
cõtritio, pars pœnitentię, qd reqrat 277.b
contritio quæ quî paretur 282.a
contritioni votũ Sacramenti includi 277.b 278.a

contri-

contritioni quid neceſſarium 278.b
contritionem quî Dauid afferat aut laudet 270.a
conuerſio ad Occidentem ac Orientẽ qualis in baptiſmo fieri ſolita 31.a quid ſibi velit 33.a
cõuerſio panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, qualis 147.a 150.a
conuerſio & ſatisfactio nõ differẽda 300.a
conuerſio quę quomodò facienda 302.b
cõuerſionis veræ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, aſſertio 117.b
conuerſionẽ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti negãtes, à quo concilio anathematizati 149.b
corde & corpore quali accedenda menſa Domini 250.a
cornelius Papa cur à Cypriãno laudat' 416.a
cornelij papę & martyris de Confirmatiõe ſacramẽtali ſententia 94.b eius tempore quot tantùm perſonas habuerit cler' Rom. 403.a
corpus hoc idem quod à nobis ex altari ſumitur, crucifixum, ſublatumq; in cælum eſſe 137.a
corpus hoc ipſum quod in altari cõficitur, ex virgine eſſe 152.a
corpus Domini qua munditia, reuerentia &c. ſumendum 250.
corporis Chriſti carnem quî verè ſub myſterio ſumamus 112.b
corporis Chriſti in ſacramento ſumpti virtute nos reſuſcitandos 133.b
corpori & ſanguini Chriſti vndè quî tempore Cypriani vis illata 247.a
corporalia ſacramenta quę aut qualia 13.a
Credẽda de altaris ſacrificio quę aut qualia 162. 163.
credendũ verbo diuino, etiamſi noſtro ſenſui abſurdum videatur 135 a
credendũ de Vnctiõis extremę ſacramento quid 356.b
credere eũ per aliũ, qui p aliũ peccauit 50.a
credito aquę ex petra fluxu, mutationẽ panis & vini in corpus & ſanguinem haud difficulter credibilem reddi 151.b
crimina quę quî abluenda 260.b
criminum exomologeſis vndè qui facienda 296.a
crucifixoribus Chriſti qui communicatores comparandi 251.b
cruenti & incruenti ſacrificij differẽtia aut diſtinctio 166.b
cruentũ Chriſti ſacrificiũ, incruento eius hodierno oſtendi ac defendi 179.b
Cuinam ex tribus morientiũ generibus ſoli viuorum proſint orationes 340.b
culpa dimiſſa, nõ ſemper dimitti & pœnam 74.b 312.a
cultus diuinus quid & quotuplex 4.
cultus diuini cõcordia ꝙ ſit neceſſaria 29 a
cum fœno, lignis & ſtipula non intrandũ cæleſte regnum 333 a
cur in vet. teſtamẽto habita eſt maior ſobolis cura, ꝙ habeatur in nouo 498. 499.
curioſorum vtriuſq; ſpeciei appetitorum pietas qualis 213.a
cuſtos præſulq; coniugij quis 465 a
Cyprianus qbus epithetis aut nominibus euchariſtiam honoret 165.a
cyprianus qd de abuſibus ſuę iam tũ ætatis ſit queſtus 246.b 247.
cypriani de baptizãdis infantibus ſentẽtia 45.a de non arcendis à baptiſmate paruulis 45.b de vi aut potentia baptiſmi 69.b de baptiſmo Chriſti & Ioãnis 70.a de ſacramentali Confirmatione 85 a 86.a de chriſmatis confectione 87.a de quodã euchariſtię miraculo 106.a de eo quòd Chriſtus ſeipſum obtulit 178.a de mixtione vini & aquę in calice 182. a de memoria defunctorũ in Miſſa 196.b de vtilitate aut pfectu ſacrificij Miſſę 20.b 201.a de reſeruato hoſtiæ temerario vſu 217.b

217.b 218.a de temerè qd cōtra euāgelij vigorem permittentibus 246.b de poteſtate collata apoſtolis 263.b de confeſſione apud ſacerdotes 291. a de confeſſione & remiſſione peccatorum 291.a de pœnitentia, eiusq; impeditoribus 296.a de ſanctificatione aquę baptiſmi 32.b de præſtanda ſatisfactione 311 a de pœnitentia & ſatisfactione 315. 316.b de celebratione ſacrificij pro dormitiōe fidelium 343.b 344.a de nō exeundo ex carcere niſi ſoluto nouiſſimo quadrāte &c. 343.a de pœnitentiam agēre 356.a de ſacerdotali dignitate 390.a de vicarijs aut ſucceſſoribus apoſtolorum 404 a de ſacerdotum honore 424 b de legitima clericorum ordinatione 446.a de zelo mariti adulteræ 482.b
cypriano quæ ſit Confirmationis ſacramētalis aut chriſmatis ratio 92.
cypriano qui aut quanti cōfeſſio ſacramētalis habita 293.b
cyrillus Alexandrinus quàm graphicè depinxerit hominem iamiā moriturū 365.b 366.
cyrilli eiuſdem de ſacri chriſmatis vnguēto ſententia aut aſſertio 94.b de comparatione mannæ & euchariſtiæ 109.a de non dubitanda veritate corporis & ſanguinis in ſacramēto euchariſtiæ, 116.b 117.a de noſtra cum Chriſto vnione 110.b de veritate euchariſtiæ aduersùm Capharnaitas 124.b de virtute euchariſtiæ 133.b de tranſubſtantiatione 134.b de conuerſiōe panis & vini in carnem & ſanguinem Chriſti 148.a de incruēto eccleſiæ cultu 206.a de reliquijs Dominici corporis 226.b de virtutibus euchariſtiæ 238.b 239.a de pane q̄tidiano 241.a de tradita præſentibus apoſtolis gratia, num ea & Thomæ abſenti collata ſit, 262.a de lotiōe lecti per lachrymas 285. de remiſſiōibus peccati diuerſis & Vnctione extrema 364 a de agonia mortis animæq; trepidatione 365.b 366. 367.a
cyrilli Hieroſolymitani de baptiſmo cæremonijs ſententia 33. de abrenunciatiōe in baptiſmo 79.a de chriſmate ſacro 94.b de noſtro & Chriſti comparticipio, quid ſ. fiat 113.b contra negantes veritatē corporis & ſanguinis Domini in euchariſtia 115 a de trāſubſtātiatiōe 134.b de ijs quę fiunt aut dicūtur in Miſſa, & cultu incruento 194.
DAEmones qui à uobis in ſugam vertantur 108 a
dæmones qua importunitate morientem infeſtent 368.
dęmonum adſpectus qualis 366.a
dæmones morientibus etiam ea quæ non fecerunt, obijcere 369.b
damaſceni de cæremonijs aut traditionibus ſententia 26 a de vnico baptiſmo 50.b de remiſſione peccatorum in baptiſmo æquali &c. 63.b de efficacia verbi diuini in ꝓductiōe rerum 118 a 128.b. de trāſmutatione panis & vini &c. 149.a de operationibus aut beneficijs viuorū pro defnnctis 176.b de Melchiſedech & Chriſti Miſſa aut oblatione 184.b de memoria defunctorū in Miſſa 198.b de Aërio hęretico teſtimonium 347.b
damaſus papa quid à quibus pontificibus ante ſe miſſę deuotioni additum ſcriptis tradiderit. 191.a
damaſi de confectione chriſmatis eiusque vſu ſententia. 90.b eiuſdem de chorepiſcopis iudiciū 191.b 411. b
damiani Petri de Baptiſmi & Confirmationis ſacramento differentia teſtimonium 81.a

damiani de extrema Vnctione ſententia. 360.b
damna & incommoda rarò communicantium quæ 239.a
dauid quomodò velut pœnitentiam agendo conuicia Semei pertulerit. 271.a
dauidis pœnitentis exempla aut verba quę qualia 271.272
dauidis exemplo quæ pœnitētię opera quî nobis facienda 275.b 276.a
Decem baptiſmi honores ſeu munera quæ 66.b 67.a
decipi nos ſenſu noſtro facilè poſſe, Chriſti verbis non poſſe 106.b
decretalium liber quis quid de continentia clericali votoque eius ſentiat aut tractet 491 a
defunct⁹ quis cur Cypriani iudicio ad altare non memorandus 197.a
defunctorum mentio in ſacrificio Miſſæ vndè fit 198.b
defunctorũ oblatiões eccleſijs negare, qd ſit 339.b
defunctis aut ſeparatis animabus quæ opera certò opitulētur aut ꝓſint 341.b 342.a
defunctis qui vndè ſubueniēdũ 346.b 347.
delectus inter ſacerdotes quis quibus quomodò aut vbi habendus 427.b
delicta ſatiſfactionibus redimi 317.a
demerſiones baptiſmi tres & inuocationes quid præ ſe ferant 63.a
deplorādi ex Chryſoſtomi ſentētia diuites qui 346 a
deſertores aut deſertrices q̃ quales 487.b
detractoribus quid qua in re curandũ ſeu agendum 431.b
deus quî rogandus aut placādus 315.a 317.b
deus quî aut per quæ colendus 7.b
deus cur bonorũ noſtrorũ non egeat 4 b
de⁹ qui ꝑ malos æquè àc bonos opeĩ 432.b
deum adeſſe ſacramentis etiam per malos adminiſtratis 85.a
deum communicare ſuam hominibus poteſtatem 261.a
deum pœnitentia mitigari 312.a
dexteræ patris ſurſùm aſſidens, quorum hîc manibus pertractetur 108 a
Diabolus qui à S. Martino iamiàm morituro exceptus aut expeditus 370.b
diabolus cur adeò impugnet eos qui præſunt alijs, aut populum docent 434 a
diaboli & malorũ hominũ q̃lis in ſeducēdo fallendóve ſocietas aut ſimilitudo 437.a
diaboli quandò potiſſimùm ſua in nos importunitate vtantur 368.
diabolicas vexationes ſacrificio Miſſæ repelli 172.a
diaconus aut ſubdiaconus qui (tēpore Auguſtini) ſoleat ordinari 408.a
diacono quibus officijs interdictum 389.b
diacono cui quàm debeant ſubditi eſſe omnes 408.a
diaconi qui cur à Nicena ſynodo repræhēſi aut reiecti 24 a
diaconorũ quale iam olìm perferendæ eucharistiæ officium 121.b
diaconorum officia 381.a 409.b 410.a
diaconorum ordo vndè cœperit 409.b
diaconis qd ſpeciatìm à ſynodo Nicena ꝓhibitum 188.a eosq; ad cōtinētiā perindè àc presbyteros & epiſcopos, adſtringi 490.a
dictamni herbæ vis qualis 290.
didymi Alexandrini de veritate ſeu perfectione baptiſmi, ſententia 56.b
dies vnus velutì mille anni, quis vbì quandò futurus 337.b
diei nouiſſimæ iudicium quale 366.a
differentia naſcentis olìm, & iam propagatæ eccleſiæ, quæ 413.b
differentiæ baptiſmi & pœnitentiæ quales & quot 267.b 268 a
difficilis aut rarus inuentu quis 244.a
dignitas q̃ quāto cũ periculo cōiũcta 437.a

di-

dimiſſam aut repudiatam à marito priore, illicitè ab altero quopiã, ſuperſtite priore, duci 468.b 469.a
dimittenti adulteram, non licere aliam ducere 470.a
dionyſi⁹ Areopagita quid de baptiſmo cęremonijs tractet 30.31. quì eucharistiam lauder ac nominet 105.a
dionyſij Areopag. de cæremonijs eccleſiæ ſententia 30.a de cæremonijs baptiſmi 30.31. de viſibilibus & externis cęremonijs & cæte. 39.a de paruulis baptizandis 44.b de abrenunciationibus in baptiſmo 77.b de conſecrato vnguento 93.a
dionyſij Areopag. de confirmatione ſacramentali ſententia 103.b de ritibus ſacrificij aut myſterij ſanctiſſimi narratio 170. de oblatiõe Chriſti in cœna 180.b
diſpenſatio quæ quibus commiſſa 21.a
diſpenſatio quæ quì aut neganda penitùs, aut gratis conferenda 458.a
diſpenſatio graduũ cõſanguinitatis 457.a
diſtincti cur ordines aut miniſtri eccleſiæ 414.a
diſtinctio eorum quæ in ſacris literis continentur, Auguſtino quæ qualis 371.b
diuerſitas Ordinum ſacrorum aut ſacramentalium quæ 378.b 379.a
diuinitatis quì efficiamur participes 118.a
diuiſio Sacramentorum iuxta diuum Auguſtinum, quæ 12.b
diuiſio compræhenſorum in ſacris literis præcipua qualis 371.b
diuites terræ myſticè qui 159.b
diuites qui cur deplorandi 346.a
diuortio nullo, quãtumuìs iuſto, ſolui vinculum matrimonij 471.
Docentes vtraque ſub ſpecie populũ cõmunicandum, puniendos 229.a
docendi officium quibus cõmiſſum 390.b
doctores audiendi, non imitãdi, qui 434.b
doctrina Sacramentorum contempta, quì & cur ſacrilegos faciat 8.a
doctrina de ſeptem ſacramentis amplectẽda, quæ 455.b
doctrina de ſacramentis ſummaria quæ ſit 510.b
dolere nos vnicè vndè potiſſimùm oporteat 249.b
dolor quis quantùm vrat 332.a
domeſtica corporis Chriſti ſũmptio quàm olim frequens 218.b
dominicus dies cur apud Chriſtianos iam olìm adeò celebris 132.a
dominicis diebus quì iam olìm conuenire ſoliti Chriſtiani 131.b
donum quod vndè quì obtineatur 489.b 491.a
donum continentiæ quì aut quibus obtingat 509.a
dona ſpiritusſancti quæ quo ſacramento conferantur 103.a
dotanda qui tẽpla Chryſoſtomi iuſſu aut lege 172.b
Dubitandum vbì non ſit, etiã ſi ſenſus aliter iudicet 115.b
dubitandũ de veritate corporis & ſanguinis Chri in euchariſtia nõ eſſe 130.b 133.a
dubitare qua de re non audendum 134.b
duobus à cõiugibus quì quatuor fieri poſſint adulteria 470.b
EA nos ali re, quam angeli videntes tremunt ac pauent 107.a
eandem Chriſti in templis haberi carnem & ex altari ſumi, quæ in Palæſtina olìm cernebatur, aut in qua Chriſtus hic ambulauit 123 a 135.b
eandem eſſe hoſtiam altaris incruentã cum ea, quæ ſemel in cruce oblata eſt 206 b
Eccleſia qui ſuam paruulis fidem communicet 47.b
eccleſia vndè ſeu à quibus cælibatum exigat 492.a

ecclesia num aliquos ad cælibatum ſiue cõtinentiam violenter cogat, 492. 493.
ecclesiæ matris authoritas quanti ſit momenti 50.a
ecclesiæ Rom.& catholicæ de venerab.ſacramento fides ac ſententia 139.a
ecclesiæ ſacrificium, Chriſtum ipſum eſſe 179.a
ecclesiæ vis,cenſura ſeu authoritas quanta 217.b 231.b
ecclesiæ ſententiam apprehendentes, ſcripturam ſequi 231.a
ecclesiæ vnitas quantum habeat momenti 231.b
ecclesiæ & apoſtolorum collatio 264.b
ecclesiæ & nauis venuſta piaque comparatio 391.a
ecclesię nota certiſsima quæ 440. b
ecclesiæ,non Capharnaitis,credendum aut conſentiendum 122.a
Edi à nobis eum qui ſursùm eſt,& ab angelis adoratur 160.b
Effectus aut fructus baptiſmi quis 59 a
effectuũ baptiſmi & Confirmmationis differentia 101.b 102.a
effeta ſeu epheta Hebraicum, quid Latinè ſonet 36.b
efficacitas verborum Chriſti quanta 130.
Eleemoſynarum qualis iam olim in eccleſia fieret collectio 132.a
eleemoſynarũ pro defunctis aſſertio 197.b
eleemoſynis peccata redimi 318.a
eleemoſynis quæ defunctorum animæ quì iuuentur 330.b
elementum,vt ſacramenti pars, quid ſit aut ſibi velit 14.b
elementum baptiſmi quod aut quale 53.b
elementum ſeu materia Vnctionis extremę quid ſeu quæ 362. b
elemento & verbo conſtare ſacraméta 14.
elemétorum naturæ aut ſpecies quo in ſacramento mutentur 152.a
eleuatio ſeu oſtenſio Euchariſtiæ in Miſſa, quàm non ſit heſterna 170.b
elibertini ſeu Elıberini cõcilij de ſacramẽto Confirmationis aſſertio 80.a
Emauntina panis fractio, illaque Actuum xxvij,Chryſoſtomo qualis 219.b 220.a
emauntinos illos Chriſti diſcipulos, vna ſub ſpecie Chriſti corpꝰ ſumpſiſſe 210 a
emendatorius Auguſtino ignis quis 331 b
emiſeni de conſecratione corporis & ſanguinis Chriſti ſententia 147.a
Enoch placuiſſe Deo,poſtquã genuit Mathuſalem,quid myſticè velit 500. a
Eorum quę ſacris literis continentur,quædã vt ſciantur aut credãtur,iuberi: quædam vt fiant pcipi,quędam nè fiant vetari 371.b
Epheſini concilij primi de incruentò ſacrificio ſententia 125.b
ἐπιούσιος panis quis 240.b
epiphanius quàm graphicè hęreticum illũ Aërium depingat 412.a
epiphanij de tranſubſtãtiatione aut veritate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia aſſertio 134. a
epiphanij de Melchiſedechianis hæreticis, & Melchiſedechico ſacrificio ſententia 184.a de mortuorum in Miſſa commemoratione 200. de mulieribus apud Marcioniſtas epiſcoporũ officia in eccleſia vſurpãtibus 390. de ijs q aut q̃ poſt virginitatem Deo promiſſam nuptijs inhiãt,478. de bigamis aut digamis 488.a de nubẽte aut nõ nubente virgine 505.a
epiſcopus Latinè quid ſonet 194. b
epiſcopus quis quãdò, etiã vxore ſua legitima vtens,adulter cenſeatur 489.a
epiſcopi & presbyteri dignitas q̃ ſibi mutuò ſit propinqua 409 a
epiſcopo omnes qui inſint ordines 413.b
epiſcopo qualis aut quãta neceſſaria ſit pudicitia 496 b

epiſcopum ſolum eſſe ſacramentalis cõfirmationis miniſtrum 88.b
epiſcopum futurũ qui gradatìm oporteat aſcendere 415.b 416.a
epiſcopi qui cur & quomodò ab Hieronymo expediti 489.a
epiſcoporum munus quod quale 95.b
epiſcoporum officium 381.a
epiſcoporum & presbyterorum identitas ac differentia 408.b
epiſcoporũ, presbyterorũ, diaconorũ inter apoſtatas aut hęreticos mutatio q̃ quàm prodigioſa 428.b
epiſcopis etſi cõiugatis, matrimonio vti nõ licere 497.a
epiſcopos in cæleſti hierarchia eſſe presbyteris ſuperiores 379.b 380.b
epiſcopos in Apoſtolorum locum ſucceſſiſſe 393.b
epiſcopos, Apoſtolorũ: presbyteros, Lxxij: diſcipulorum locum tenere 403.
epiſcopos à Chriſto, presbyteros ab Apoſtolis electos eſſe 404.b
epiſcopalium manuũ impoſitione quid q-bus conferatur 85.b 86a
epiſcopalium in eccleſia ſediũ diſtinctio vndè profecta 391.b
epiſcopatus quid nominis ſit 194 b
Erubeſcentia quæ qualis, aut vbì vitanda 283.a 285.b 288.a 289.a
erythræi aut rubri maris diuiſio ſupernaturalis, cui miraculo facilem ſuggerat fidem 151.
Eſcæ indigeſtæ & peccatorum occultatorum collatio 290.b
Etymologia ſacri, iuxta S. Bernardum 11 b
Euagrij de particulis Euchariſtiæ pueris ſcholaribus dari ſolitis mira lepidaque narratio 224.
euangeliſtæ in eccleſia hodiè qui 413 a
euangelizare & baptizare qui & cur initiò promiſcuum fuerit 414.a
euariſti martyris ac papæ de conſecrandis baſilicis ſentẽtia 191.a de legitima piaq; coniugum coniunctione 462.b
euchariſtia qbus epithetis aut vocibus alijs appelletur 105.a
euchariſtia qui aut quàm cætera ſacramenta excellat 105.b
euchariſtia quid aut qualis 131.a
euchariſtia quæ tria contineat aut complectatur 113.b
euchariſtia qui Origenis iuſſu aut conſilio cuſtodienda 218 a
euchariſtia cur ſæpè adeunda aut ſumenda 234.a
euchariſtia quanti aut qualis ſit amoris ſignificatio 236.b
euchariſtia vtinàm quotidiè à nobis percipi dignè poſsit 241. b
euchariſtia qui accedenda 247.b 249.a
euchariſtia quomodò aut quali ſumenda ſub ſpecie 208.b 209.210 211.212.213.
euchariſtia qd ſumenti conferat 510.b 511.a
euchariſtia quò nobis conducat 14.a
euchariſtia quid ſignet, ſonet, aut contineat 104.a
euchariſtia cur inſtituta 162.a
euchariſtiæ communio quanto nobis adeunda deſiderio 107.
euchariſtię cibo Chriſtũ nobis vniri 117.a
euchariſtiæ nomina quæ qualia 120.b 121.a
euchariſtię veritas quàm ſit clara, & diuino verbo probata 122.123.
euchariſtiæ ſacramentum qui & venerandum, & adorandum 155.
euchariſtiæ adorationem & venerationem negantes anathematizari, 159. b
euchariſtiæ partes etiam minutiſsimæ quã vim habeant 226.b
euchariſtiæ ſacramentum hodiè poſt cœnã non conficiendum aut ſumendum 228.b
euchariſtię fructus qs aut quãtus 232.b 233.
euchariſtię vi motus concupiſcentiæ minui

nui 238.b
euchariſtiæ partes ſingulas eiuſdem cũ tota virtutis eſſe 218.b
euchariſtiam eſſe ſacramentorum conſummationem 105.a
euchariſtiã Chri dici gratiã ſalutarẽ 106 a
euchariſtiam non eſſe communem panem, ſed corpus & ſanguinem Chriſti 133 a
euchariſtiam non eſſe imaginem corporis Chriſti, ſed ipſum corpus 126.a
euchariſtiã eſſe ſeruatoris nři carnẽ 128.b
euchariſtiam iam olim ad abſentes ferri ſolitam 131.a
euchariſtiam à manna differre 133.b
euchariſtiã, Chriſti verbis conſecrari 144 a
euchariſtiam in proceſsionibus piè & honorificè circunferri 159.a
euchariſtiam iam olim in altari aſſeruari ſolitam 161.
euchariſtiã aut Miſſam pro mortuis offerendam 345 b
euchariſtiã quid in nobis fiat 10.b
euchariſtia in ipſa Chriſtum Dei filium ſuſcipi 109 a
eunuchi qui vndè aut cur laudati 492.b
eunuchi qui, quales aut quos habeāt filios 505.b 506 a
eunuchis quibus quid præ alijs in cælo ꝓmiſſum 507 a
euſebium Cęſareeſi de Chriſti ſecundũ ordinẽ Melchiſedech adminiſtratione, ſententia 183.a de Serapionis viri fidelis cõmunione & exitu narratio 221. de incruenti ſacrificij inſtitutiōe 177, de quęſtione illa, cur in veteri teſtam. maior fuerit cura ſobolis, quàm in nouo, 498. 499.
euſebij Emiſeni vel Emeſeni de trãſubſtãtiatiōe ſentẽtia 147. de ſacra euchariſtiæ perceptione 226.b de pœnitentiæ veræ laborioſo conatu 321.a de inſtante cuiq; exitus ſui ſolicitudine 369.b 370.a
euſebij papæ & martyris de confirmatione
ſacramentali ſententia 93.b
Exactor rationis qualis in nouiſsimo etiã optimis quibuſq; formidandus 369.b
exaggeratio quæ, qua alia ꝓfliganda 320.b
examẽ Ordinandorum quale per quos futurum 398. b
excidere à gratia & ſalute veritatem euchariſtiæ negantes 134 b
excuſatio profugorum monachorum aut monacharum quæ qualis 485 a
excuſationes incontinentiũ quorundã clericorũ aut ſacerdotiũ q̃ qualis 502.a 505.a
exeundúsne carcer, niſi ſoluto nouiſsimo quadrante 343.b
exemplis teſtamenti veteris mutationẽ naturarum probari 151.a
exemplaria q̃ qualia aut q̃d ſibi velint 121.a
exempla potentiæ diuinę ex ſcripturis quæ quanta 129.b
exigui vbiuàm vis & authoritas tanta, quãta totius 226.b
exomologeſis quid ampliùs Græcè, quàm confeſsio Latinè ſignet 288.b
exomologeſis q̃ qui à q̃bus exigatur 296.b
exomologeſeos vtilitas quanta, authorq; eius quis 290.a
exomologeſi gehennam extingui 289.b
exorciſmus quid ſit, cur fiat, aut vbi quid faciat 35.a 36. 38.a
exorciſmus & exufflatio quàm nõ ſint herì aut nudiuſtertiùs excogitati 38.b
exorciſmi vis quanta 33.b
exorciſmi in paruulis potentia & veritas 49 b
exorciſmi ad baptiſmũ qui ſoleant fieri 31.a
exorciſmorũ circa baptizandum vſus qualis 33.a
exorciſmis & exufflatiōibus cur quò vtẽdum 46.a
exorciſta qui ſeu quò ordinetur 402.a
exorciſta quid ſonet 406.b
exorciſtæ hodiè qui 413.b

exorciſtarum quid ſit, eorumq́; qui fuerint in veteri teſtamento typi 406.a
exterior cultus diuinus quid 4.b
extra eccleſiam non remitti peccata 319.a
exufflatio quæ vbi quid faciat, aut cur fiat 25.a 38.a
ευσέβεια quid 7.a
Ezechiæ exemplo quid cur quomodò recogitandum 275.b
FAbiani papæ & martyris de renouādo quotannis chriſmate ſententia 89.b de ſacramenti ſuſceptione 191.a de ſacerdotū obtrectatoribus 426.b
fabiola qui dimiſſo viro priore, alteri nubens, pœnituerit 472.b
fabiolę publicè ex animo pœnitentis commendatio 471.b
facere aut celebrare Miſſas, quàm non ſit heſternum aut nudiuſtertianum 190.b
facies diabolicæ quales, & quos quādò potiſſimùm terreant 370.a
Felicis papæ I. de celebrandis ſuper martyrum memorias Miſſis ſententia 190.b
ferri natatio mira, cui miraculo facilem mereatur fidem 151.b
feſtum venerab. Sacramenti, piè inſtitutum eſſe 159.a
Fides qua in re vndè potiſſimùm exigatur 14 b
fides eccleſiæ catholicæ de Sacramento euchariſtiæ, quæ 150.b
fides quid qua in re à nobis exigat 242.b
fides cui quandò & vbi potiſsimùm neceſſaria 245.a
fidei profeſsio vbì iam olìm neceſſariò, & qui fieri ſoleret &c. 31.a 32.b 33.b 35.a 37.a
fidem alienam alijs prodeſſe 47.b idque ex euangelio oſtendi 48.a
fideles nullo ad ſumendam vtranq; ſacramenti ſpeciem præcepto adſtringi 209.a
fidelium filios, niſi baptizentur, perire 50.b
figuræ ſanctiſsimi Euchariſtiæ ſacramenti quæ quales 120.a
figuræ ſacrificij noſtri q̃ cur ſublatę 181.a
fimbriæ tactæ vis, quid quibus myſticè innuat 239 b
Flammis qualibus quî quomodò expiandi 348.a
florentini concilij de gratia ſacramentorū ſententia 13.a de ſacramentorum diuiſione aut virtute 13.b de requiſitis ad Sacramentorum collationem aut ſuſceptionem 14.b de ſeptem ſacramentis 17.a 19.b de materia baptiſmi 55.a de miniſtro baptiſmi 58.b 59.a de forma aut formis baptiſmi 56 a de effectibus baptiſmi 68.a de ſacramento Cōfirmationis 80.b de ſacramentalis Confirmationis materia & forma 90. de ordinario Chriſmatis adminiſtratore 91.a de Cōfirmationis effectu 102.a de tranſubſtantiatione 127.b 150.a de efficacia verborum Chriſti 226.b de effectu ſacramenti Euchariſtiæ 237 a de pœnitentiæ Sacramento 258.a 274 a de pœnitentiæ effectu 269.a de requiſitis ad contritionem 278.b de ſacramentali confeſsione, qui ea debeat fieri 286.a de neglecta ſatisfactiōe 338.b de Vnctione extrema, quinto Eccleſiæ ſacramento 357.a de Sacramento Ordinis, eiusq́; materia & forma & miniſtro 378. de ſacramēti Ordinis effectu 445.b de ſacramento aut ſigno matrimonij 461.b de matrimonij indiuiſibilitate 473.b
fluuij ignei tranſitus quis qualis 336 b
Fœminæ vbì epiſcoporū & presbyterorū obeant munia 390.b
fœnam, ligna, ſtipulæ, quid 338.a
fœni, lignorum, aut ſtipulæ inſtàr quid vbì quî conſumendum 337.b
fœnum, ligna, ſtipulas ędificare, quid 332. 334.b 335.b

fontis

fontis conſecratio 36.b
forma baptiſmi apud Græcos & Latinos quæ 56.a
fortunæ aut fati, quòd ſe quis continet, haud eſſe 508.a
Frequens Dominici corporis communio quid aut qualis 240.a
frons cur potiſsimùm chriſmate inũgatur, aut cruce conſignetur. 99.a 102.b 103.b
frõtis inũctio qd ſibi velit, aut cur fiat 34 a
fruſtrà aliquem de Chriſto rectè ſentire, ſi ab eccleſia diſſentiat 231.b
Fugitiui monachi aut monachæ quid ſuæ fugæ prætexant 487 a
fugitiuos aut fugitiuas monachos, niſi ad ordinem quiſq; ſuum reuertatur, non ſaluandos 491.b
fures & latrões hodiè ſacerdotes qui 380.a
futuræ gloriæ pignus quid aut quale 236 b
GEhennæ ob oculos poſitio, quorsùm neceſſaria 280.a
gehennam quid quibus extinguat 289 b
geniculari ante altare quos qui deceat aut oporteat 419.a
Gomor quid ſit 235.b
gorgoniæ Nazianzeni germanæ quod vbì miraculum aut beneficiũ obtigerit 161.
Græcorum baptiſmi forma quæ 56.a
gradus Ordinis ſacri quot 399.a
gradus ordinum qui, quibus ex ordine ſeu ordinatìm habendi 418 b
gradus miniſtrorum Eccleſiæ diuerſi, quò conducant 440.b
grandiori cur vbì & quandò ſit opùs pœnitentia 320.b
gratia matrimonij quæ aut quanta 462.a
gratiæ per Sacramenta pſtandę aſſertio 9.a
gratiæ vim aut virtutem, naturæ vi longè pręſtare 151.b
gratię euangelicæ vbertas quanta 493.a
gratiam eſſe Sacramentorum virtutem 12.b
gratiarum actio qui iam olìm in eccleſia fieri ſolita 131.a
gratianus quorum Paparum decreta pro decenti Ordinum ſacrorum adeptione, quibus in locis alleget ac tractet 417.
gratianus quos ex quibus de ſacerdotum & clericorum caſtitate canones allegauerit 500.b 501. 502. 503.
gratiani de partibus eucharistiæ ſumendis ſententia 227.
gregorius VII. quid contra Berengarium geſſerit aut ſtatuerit 141.
gregorius Magnus quid de Anglis aut Britannis meritus 196.b ad quam dignitatẽ laico adſpirare ꝑhibuerit 417.a eiuſdem de gratia Sacramentorum ſententia 9.a de peccatorum in baptiſmo remiſsione 63.b 64.a de balſamo & chriſmate 89.a de angelorum in ſacrificio Miſſæ pręſentia 161.b de virtute ſeu vi Miſſæ 173.a de ſuijpſius probatione 244. de apoſtolorum poteſtate ſeu priuilegio 263.a de applicãdo nobis incruẽto ſacrificio 204 a de noſtrę ſatisfactionis ad Chriſti ſatiſfactionem neceſsitate 310.b de purgatorio per euangeliũ aſſerto 335.a de flãmis Purgatorijs 348 a de mortis hora formidabili 367. 368. de ſacrorum Ordinum virtute 378.a de vexatione ſacerdotum paſsiua, ad Chriſtum ſpectante 426.a de gradibus & ordinibus in eccleſia diſtinctis 448.a de clericorũ quorundam cõiugijs 489.b 490.a de quorundam ſacerdotum incontinentiũ excuſationibus, quas vocant, caluis 505.a
gre. Nyſſẽi de mira euchariſtię vi ſnĩa 152.b
gregorium Magnum, ſacerdotes ex laicis ſubitò ordinandos vetuiſſe 419.b
Guilhelmi abbatis relatio de miraculo inter S. Bernardum & fratrem eius aliquẽ facto 225.a
guitmundi Auerſani epiſcopi de Berengariana hęreſi iudicium & narratio 138.a

guitmundi (aliàs Guimundi) archiepiſcopi contra Impanatores ſentẽtia 153.b 154.

HAbitus quorũ aut quis, quid eum gerentibus indicet 410.a
habitùs & compoſitionis decentis quanta vbi neceſsitas 243.a
hæreſis veris ſacerdotibus carens, quid ſibi vindicare non poſsit 260.b
hæretici quibus de tribus Catholicos maximè irrideant 47.b
hæreticorum riſus quis quàm ſit vanus ac irritus 26.b
hæreticorum baptiſmus quis quomodò à Catholicis habendus 57.b
hæreticorum tropi qui qúales 128.a
hæreticorum vetus mos qualis 138 b
hæreticorum ſcelera aut blaſphemiæ in qs, quæ quales 348.
hæreticorum ars vetus quæ 435.b
hæreticos verum conferre baptiſmum 57.a
hæreticos, quò minùs Deo p homines ſatisfiat, operam dare 317.a
hęreticos ſalutem inuidere paruulis aut infantibus 48 b
haymonis Halberſtatẽſis epiſcopi de ſacramentalis Ordinis vi ſententia 397 a
Hebræi alicuius immane in filiolũ propriũ facinus 224 b
helias quo myſterio ſuã Heliſæo reliquerit melotem 108.b
heſychij de probatione aut dijudicatione ſuipſius ſententia 248 a
Hierarchia eccleſiaſtica qbus aut quot partibus conſtet 381.a
hierarchiæ eccleſiaſticæ aſſertio, eiusq; negatorum damnatio 380.b
hieronymus quid de illibatas quotidiè offerentibus victimas ſentiat 202.b
hieronymi de peccatorum in baptiſmo remiſsione ſententia 64.b de ſacramẽtali Confirmatione 86. de ijs qui Chriſti conficiunt corpus 144.a de Melchiſedechico Chriſti ſacrificio ſeu oblatione 183.b 206.b de ſacris calicibus & alijs ad cultum Dei ſpectantibus reuerẽter tractandis, 194.a de aſsidua aut frequenti cõmunione euchariſtiæ 218.b de toto & partibus euchariſtię 227.b de moribus aut conſuetudinibus eccleſiæ 241.b de ſucceſſoribus apoſtolorũ 263.b de pœnitentiæ vi aut commodo 268.a de euomendo per confeſsionem peccati veneno 292.b de ſatisfactione 316.a de ſacerdotum dignitate ſeu authoritate 389.de Apoſtolorum locum tenentibus 404.a de virgine quæ nupſerit, non peccante, 478.b de epiſcopo coniugato, qui ſe gerere debeat, 489.a in epiſcopos quoſdã inuectio 489.a de neceſſaria ſacerdotum continentia & deuotione 496.a de eunuchis euangelicis 505.b de comparatione virginis & nuptæ per hæreticum Iouinianum 507.b de his quibus datur continentiæ donum 509.a
higini papæ & martyris de modo conſecrandi baſilicas, ſententia 190.b
hilarij papæ de toto & parte euchariſtiæ ſententia 227.b
hilarij Pictauiẽſis epiſcopi de miniſtris baptiſmi ſentẽtia 58.b de Chriſti in nobis verè naturali exiſtentia 112.b de tranſubſtantiatione 133.a de clauibus Petro collatis 263.b
hippolyti epiſcopi & martyris de ſublatione iugis ſacrificij ſententia 181.
hirundinis in cæcatione quæ ex ſuo ſtercore fit, curanda qualis induſtria 290.a
HOC FACITE, quam vbi vim aut efficaciam habeat 189.b
homicidium quod qui aut ſanetur, aut abluatur 267.b
hominis iamiàm morituri pia & graphica deſcriptio 365.b 366.
hora quæ quàm ſit acerba 368 a

hoſpitalitas & obediétia qui indignis etiã piè exhibenda 430.b

hoſtia illa à Malachia deſcripta, cuius fuerit figura 120.a

hoſtia ſacræ oblationis qui aliquãdò nautæ alicui ſubmerſo profuerit 171.b 174.a

hoſtia ſeu victima vniuerſi orbis publica ſeu communis quæ 197.b

hoſtias eſſe veteris legis multas, nouæ vnicam, eamq; ſemper eandem 208.

Humanum vbi præcedat cæleſte iudicium 263. b

Hyberni quid cur debeant Malachiæ epiſcopo 258.b

hypodiacones quid aut qui 411.a

hypopodion quid, & quod quí adorandũ 157. b 158.

IAcobus Apoſtolus quid de Vnctione extrema doceat 362.b

iacobi Apoſtoli de propitiatorio pro viuis ſacrificio ſententia 201.

iacobi Apoſtoli præceptum de infirmorũ inunctione, ad omnes ſpectare Chriſtianos 372.a

iacobo apoſtolo cuius ſacramẽti promulgationem debeamus 356 b

Iconoclaſtæ qui à concilio Epheſino depicti 126.b

Idem ius ſacerdotibus in baptiſmi & pœnitentiæ ſacramentis eſſe 261.b

idem quod eccleſia ſentit, de Deo ſentire, an cuiquam ſit ſatis 446 b

idem eſſe mariti & vxoris, quòd ad matrimonium attinet, iudicium 472.a

idololatræ quantũ ſuis iam olim ſacerdotibus habuerint honorem 433.b

Ieiunium ad cuius ordinis collationem neceſſarium 377.a

ieiunos tantùm Euchariſtiam ſumere qui & cur deceat 250.b

Ignatij martyris de euchariſtiæ ſacramento ſentẽtia 128.b de immolando ſacrificio, Miſſaq; celebranda 171.a de authoritate ſacerdotum 388. b de obedientia cuilibet à quo præſtanda 404 b

ignis (quem vocãt) Purgatorij inuitis hæreticis demonſtratio 324.325 347.b

ignem, Cypriano teſte, aliquandò ex Euchariſtia miraculosè exurrexiſſe 218.b

Illuſores inter hæreticos hodiè potiſsimũ qui 52.a.

Immerſio quota ſeu quotuplex in baptiſmo fieri iam olim ſoleat 31.b 32.b vbi aut quandò facienda 33. b

immolari ſacrificium tempore Ignatij ſolitum 171.a

immortalitatis qui participes efficiamur 153. b

impanari vel inuinari Chriſtum, quàm ſit abſurdum 154 a

impanatóres hodierni quomodò iam olim & vndè confutati 154.

impedimẽta matrimonij & ſtatuere, & demere eccleſiam poſſe 457 a

impoſitionis manuũ vis aut vſus quis 396.

improbitas quæ aut quorum vbi nihil officiat 24.

immundi ad ſacra acceſsûs ſupplicia olim quæ 245.b 246.a

Incenſa myſticè quid 185.b

inceſtæ coniunctiones myſticè quę quales 482 b

incontinentes (modò non pœniteant) ſacerdotes mortem animæ certiſsimam manere 495.b

incorporari nos Chriſto per euchariſtiam 110. a

incruẽti in eccleſia ſacrificij aſſertio ac deſcriptio 206.a

incruentæ hoſtiæ aſſertio 186.b

incruentas offerendi victimas authorẽ eſſe Chriſtum 177.b

indifferentia olim licita, qui & cur hodiè non licita 210.

indignè euchariſtiam ſumẽtium pœna aut calamitas quę 243.a
indignè euchariſtiam quis ſumat 244.b
indiuiſibilitas matrimonij quid myſticè ſignet 461.b
indulgentiam peccatorum in baptiſmo cõferri omnium 63.a
infantes qui aut per quos diabolo renuncient,& fidem profiteãtur,36.a 44.b 78.a
infantum ſanctificationem per baptiſmum fieri 47 a
infantibus vndè aut qui ſua inuideatur ſalus 48.b
infantes damnationi,niſì baptizentur, eſſe aut manere obnoxios 47 a
inimicus ſuijpſius quis 297.a
innocenti⁹ I. quid de ſubita laici ad ſummũ ſacerdotiũ ꝓmotione cẽſuerit 419.h
innocentij primi Papę de inſtitutis eccleſiaſticis ſententia 29.a de extrema Vnctione 359.b 360.a
innocentij III. de ſacramentalis Confirmationis miniſtro ſententia 91.b de maiorum & minorum ſacerdotum inſtitutione 405. a
inordinata & incompoſita omnia vndè dicenda 448.b
inquiſitio quę vbì neceſſaria 286.a
inſania eorum qui corpus Domini imaginem eſſe aſſerunr,quanta 126.b 127.a
inſanos eſſe hęreticos eos, qui veritatem euchariſtię in ſolo vſu conſtituunt 117.a
inſcrutabilis cuius rei modus quis 119.a
inſtituta quę quantoperè ſeruanda 29.a
inſtitutor ſacrificij Miſſę incruenti qs 177.a
inſufflationis vis quanta 33.b
integrum vna ſub ſpecie euchariſtię contineri Chriſtum 228.b
intẽtio q̃ in quo ad qd requiratur 14 b 15.a
intereſſe officio aut ſacrificio Miſſę magnã angelorum multitudinem 160.b
interior cultus diuinus quid 4.b
intermiſsio cõmunionis quid quantũmvé noceat 239.b
inueniendus haud facilè quis 244.a
inuinari Chriſtum quàm ſit ridiculum & abſurdũ, licèt quibuſdam hęreticis hodiè (ſi dijs placet)plauſibile 154.
inũctio epiſcopalis qui iam olìm in baptizato adhiberi ſoleat 31.
inunctio quę olìm qui fieri ſolita 32. quę cui à quo facienda 33. b quę quid prę ſe ferat 36.b 37.b poſt baptiſmum qui aut vbì fiat 37.a
inungendi extrema vnctione q 358.b 360.a
Ioannis alicuius Scoti, nõ illius Franciſcani,liber de ſacramento Euchariſtię, vbi aut cur damnatus 140.a
iob quomodò aut qua in re Chriſti fuerit typus aut figura 137.a
ioſeph illum inſignem & caſtum adoleſcẽtem,duos tantùm filios genuiſſe,idq́; ex vna ſolũ cõiuge,quid prę ſe ferat 500.a
ioſeph⁹ quid Salomonem excogitàſſe ſcripſerit 406.b
iouinianus Imper.quid in eos q ſacras virgines ad cõiugium &c.ſolicitent, ſtatuerit 484.a
iouinianus qualis propemodùm ex Stoico hęreticus 507 b
Iram diuinam quis quomodò ſibi theſaurizet 297.a
irenęi de reſurrectione per veram corporis & ſanguinis Chriſti participationẽ probanda,aſſertio 112.b de tranſubſtantiatione aut veritate corporis & ſanguinis Chriſti in euchariſtia 132. de noua noui Teſtamẽti oblatione 176.a de incenſo in omni loco offerendo aut oblato, 185 b de veritate corporis & ſanguinis Domini in euchariſtia 186. a de ſacerdotibus bonis ac malis 427.b 428.a de ſucceſsione Rom.Pontificum 449.a
irrita cur q̃ hodiè habẽda matrimõia 463.b

Iſaac poſt genitos Eſau & Iacob, continentiæ operam dediſſe 306.a
iſidori de exorciſmis ſentētia 36.a de ſacramento Confirmationis 81.b de clericorum ordinibus, eorumq; origine 392.b de orando & ſacrificando pro mortuis 342.b de lectorū, exorciſtarum, Oſtiariorum ordine &c. 405.b 406.a de Ordinis presbyterorū exordio 408.b de presbyterorum officijs aut miniſterijs 411.b de polygamia aut coniugum pluriū cōmercio 474.b de profeſsis caſtitatem, ac poſt nubentibus 483.b
iſmael & rebaptizatores cur qua in re comparentur 52.a
Iudę proditori cur qui cōmunicantes conferendi 251.b
iudæi alicuius vitriarij horrendum in filiolum ſuum facinus 224.b
iudicandus quō, & cur quiſq; ſibijpſi 297.a
iudicium aut pœnā eorum qui Chriſtū occiderūt, indignè communicantes incurrere 246.b
iuſtitia qui nulla abſq; baptiſmo ꝑſit 43.a
iuſtitiam amiſſam non recuperari ſine pœnitentia 258.a
iuſtificatio quid ſit 42.b
iuſtificatio qui ſine baptiſmo aut eius voto non fias 42.b
iuſtini philoſophi & martyris de officio Miſſæ ſententia 130.b 131. de confectione corporis & ſang. Chriſti 144.a de ſacrificio euchariſtiæ à Chriſto fieri iuſſo 171.a de verbis Chriſti, Hoc eſt corpus meū &c. 226.a
iuſtiniani de anabaptiſtis ſeu rebaptizantibus ſententia 53.b
iuſtiniani in raptores aut ſolicitatores virginum ſacrarum edictum. 484.a
LActantij de baptiſmi operatione aut virtute ſententia 69.a
laico quantumuis inſigni, ſummo ſacerdotio non inſtandum 417.a
laici qui, quales 436.b
laicis quandò baptizare liceat 57.a
laicis nullam fieri iniuriam, quòd vna tantùm ſpecie euchariſtiæ vtantur 211.b
lanfranci archiepiſcopi de Ro. ſynodo cōtra Berengarium, relatio 139.b 140.a
lanfranci de tranſubſtantiatione ſnīa 150.a
languentium quantus vbi habendus reſpectus 300.a
laodicenſe concilium quos tantùm ad epiſcopatum aſſumi voluerit 417.b
laodiceni concilij de Cōfirmationis ſacramento ſententia 80.b canon quotus qd de quibus ſtatuerit 188. iuſſu qd quibus clericis prohibitum 402.b
lapſum à voto caſtitatis, adulterio peiorem eſſe 482.b
lateranēſ concilij de neceſsitate baptiſmi ſententia 44.a de baptiſmi à quouis collati virtute 58.b
lateranēſ concilij de baptiſmi virtute ſententia 55.b 56.a de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento euchariſtiæ 127.a de ſacerdote ad tranſubſtātiationē requiſito 143.b de trāſubſtantiatione 149 a de pœnitentiæ vi 267.b de annua fidelis cuiuſlibet cōfeſsione 285.b de gradibus conſanguinitatis matrimonium impedientibus 456.a
λατρέια quid 7.a
latriæ cultum euchariſtiæ deberi 158.b 159.
lazari & pœnitentis collatio 264.a
Lectoris ordinatio qui ſeu ad quid potiſſimùm fiat 402.a
lectores vndè appellati aut orti 406.b 407.a
lectorum quid ſit 405.b
leonis Magni de non iterando baptiſmo ſententia 53.a de Chriſmatis adminiſtratoribus 90.b de tranſubſtantiatione aſſertio 135.a de noſtro in id ꝗd ſumimus

tranſitu 237.b de miſericordia Dei & hominis pœnitentia 294.b de miſericordia Dei & pœnitētiū reconciliatione 299.a de tempore cōferēdi ordinis ſacri 377.a de cita manùs impoſitione 397.b de chorepiſcopis & Lxxij. diſcipulis 405.a de chorepiſcopis & reſtricta eorum authoritate 412.a de ſumi paſtoris electione 448.a de legitimo nuptiarum fœdere 465.b de monachis apoſtatis 486.b 487.a de continentia diaconorū & ſubdiaconorum 490.a
leonis IX. contra Berengariū ſentētia 139.b
lepræ diſcretores aut iudices myſticè qui 294.b
lepram myſticè qui quomodò curēt 264.b
leuitarū opus aut officium olìm quod aut quale 22.
leuitarum munia 410.a
leuítas qui ſuos eſſe voluērit Chrs 502.b
Ligatura cordis qui per quod ſacrificium facilè poſsit ſperari 204.b
linteolis qualibus corpus pñi qui aut vndè excipi olìm ſolitum 221.b 222.a
liturgia quandò auferenda 181.b
liturgiæ teſtimonia ex patribus, ſynodis, & canonibus quanta 164 a
Locúsne quis orationi accōmodatus 387.a
lōgè alia ratione epiſcopos & presbyteros, q̃ reliquos Chriſtianos, eſſe ſacerdotes 387.b
lothis vxori qui aut quæ hodiè meritò cōferendæ 481.b
lotio pedum recèns baptizati, vbì iam olìm celebris. 37.a
lotio pedum quid ſibi velit 38.a
Luctuoſiſsima rerū omnium ſeparatio quę 280.b
luciferiani alicuius de traditionibus eccleſiaſticis ſententia inſignis 86.a
lucij Papæ de matrimonio cæteris ſex ſacramentis annumerato, ſententia 455.
MAgi qua reuerentia Chriſtum puerū adorārint 160.b
magorū pietas & humilitas qui nobis imitanda 160.b
magos id corpus in præſepi adoráſſe, quod hodiè ex altari ſumimus 137.b
maiores Ordines qui & quot 399.a
malachias qui nouam teſtamēti noui oblationem prænunciārit 176.a
malachias quale nomini Domini ſacrificiū offerendum vaticinatus 189.a eius de incruento Chriſtianorum ſacrificio prophetia 184.b
malachias archiepiſcopus qua deuotione Vnctionē extremam ſuſceperit 361.b
malachiæ Hyberniæ epiſcopi zelus per Diuum Bernardum laudatus 81.a eius pietas, & quid indè ſecutum miraculi 361.a ei quid cur debeant Hyberni 258.b
mala quæ qui deprecanda aut depellenda 321.a
malchi epiſcopi in dando Confirmationis ſacramento miraculum 81.a
malos vbiq; bonis miſceri 435.b
man Iſraelitis quid 235.b
manhu, Hebraicè quid 235.a
manna quid cibi fuerit 236.a
mannæ & eucharistiæ collatio 227.b
mannæ deſcriptio 235.a 236.a
mannæ & aquæ de petra fluenti euchariſtiā longè præferri 109.a
mannæ illi Moſis quāto pręſtet Euchariſtia 130.b
mannæ tanto præſtare euchariſtiam, quanto veritas præſtat figuræ 150.b 151.a
manus imponendæ baptizatis ratio haberi ſolita quæ 31.a
manus aut manuum in baptiſmo fieri ſolita impoſitio 31.a
manibus qui ſuis vbi aut quandò ſeipſum Chriſtus geſtārit 136.
manus citò imponere, quid 397.b

martia-

martialis Petri apoſtoli diſcipulus, quibus verbis euchariſtiam laudet 165.b
martialis Apoſtolorum diſcipuli de dedicata ipſi Stephano protomartyri ara, aſſertio 180.a
martino iamiàm morituro quî diabol⁹ apparuerit 370.b
maſſam in vnam qui cum Chriſto redigamur 107.a
materia ſacramētalis Confirmationis q̃ 88.
materia cōpoſitiōis vnguēti cōſecrati 93.b
materię ſacramentorum quæ quales 14.b
matrimonium ad q̃d quibus cōducat 14.a
matrimonium quid ſit 450.a
matrimonium cuius ſit infirmitatis remedium 458.b
matrimonium quî aut qua ratiōe ſit ſacramentum 459.
matrimoniū quî ſit aut fiat legitimū 462.b
matrimonium an dirimi vnquàm poſsit 466. 467.
matrimonium qui per religionis profeſsionem dirimatur 475.
matrimonium an & qui omnibus permiſſum 475. 476.
matrimonium quò conducat eccleſiæ 511 a
matrimonij impedimenta q̃ qualia 450.b
matrimonij quale & vinculum & ſacramētum 453.a 454.a
matrimonij bona quæ & quot 454.b 458.b 460.b 461.b
matrimonij gratia quę vndè obtingat, aut quò proficiat 459.b
matrimonij cauſa efficiens quæ 461.b
matrimonij ſuſcipiendi præparamenta quę qualia 464.
matrimonij Chriſtiani & ethnici diuerſitas quanta 471 b
matrimonium Huſſo ex ſeptem ſacramentis vnum fuiſſe 455.b
matrimonium inter duos tantùm cōtrahi 461.b
matrimonium inter ſacramenta legis euangelicæ, inuitis hæreticis, numerandum 461.
matrimonium cōtracturi, quî, cur, quotiès antè & vbì proclamandi 463.
matrimonium habere in ſe coniunctionū Chriſti & eccleſiæ ſacramentum 465.b
matrimonio antè contracto in ſacerdotio vtentes, contra canones agere 488.b
Mediator Dei & hominum, quam quibus prępoſitis dederit poteſtatem 295.a
mediator inter Deum & naturam humanā ſacerdos qui ſit 424.a
medici docti quanuìs infirmi, & ſacerdotis quanquàm mali, venuſta inter ſe collatio 432.a
medicinam, quod ignorat, non curare aut ſanare 292.b
melchiadis (alij eum aliter ac aliter vocāt) Papæ & martyris, de Confirmatione ſacramentali ſententia 98.b 100.b
melchiſedech quî typus aut figura Chriſti fuerit 182.b 183.b
melchiſedechis panis & vinum, cuius fuerint ſacri figuræ 120.a quorum myſteriorum exemplaria 184.a
melchiſedechis ſacrificium, noſtri incruenti typum fuiſſe 182.b
melchiſedechis ſacerdotio quî Chriſt⁹ etiānùm vtatur 206.b
melchiſedechicum quî à Chriſto inſtitutū ſacrificium 179.a
melchiſedechicum qui adminiſtret Chriſtus ſacrificium 183.a
melchiſedechicum ſacrificium quibus alijs ſucceſſerit 185.a
meldenſis concilij de ſacramento Confirmationis ſententia 80.b de chriſmate & oleo conſecrato 363.b
melotis Heliæ relictæ Heliſæo, myſtica ad Chriſti corpus hic nobis relictum, collatio 108.b

memoria defunctorũ in miſſa qui iam olìm fieri ſolita 197.a
memoria iuſtorum & peccatorum qui aut cur fiat in Miſſa 200.a
memoria ſeu rememoratio quę quàm ſit fructuoſa 280.b
memoria defunctorum in Miſſæ ſacrificio, vndenàm ſit 346.b 347.a
memoria cuius aut q̃lis ſit eucharistia 236 b
memoria ſanctorũ aut defunctorũ in Miſſa qui aut cur fiat 195.a
memoriã ſui ad altare cuiq; plùs, quàm ſepulturam, curandam 199 b
memoriale quod aut cuius, qualia ſint thuribula 447.a
menſa Domini quo nobis affectu ſeu ardore accedenda 249.a
menſa qua quid vbì intelligatur 189.b
metropolitani ſeu archiepiſcopi qui, aut q- bus proximè ſubſint 391.b
Mileuitani cõcilij de necesſitate baptizãdi paruulos 44.a de celebrãdis Miſsis 192.b
de indiſſolubilitate matrimonij, vtroq; ſuperſtite coniuge, 471.a
miniſter qs aut qualis quò requiratur 14.b
miniſter baptiſmi ordinarius quis 58.b
miniſter confeſsionis ſacramentalis qs aut qualis 286.a
miniſtri malitiam nil, vbì bonus eſt Dominus, officere 25.a
miniſtri Sacramentorũ quomodò tractandi aut æſtimandi 21.a
miniſtri ſacramentorum qui 390.a
miniſtrorum virtutem aut malitiam, ad ſacramenta nihil conferre 13.b
miniſtrorum improbitate Sacramentis nil derogari 24.a
minores (quos vocant) Ordines qui aut q̃t 399.a
minorũ ordinũ perſonas diſcipulos Chriſti Lxxij. præferre 399.b
miraculum temporę Cypriani de reſeruata indignè euchariſtia 217.b 218.a
miraculũ puelli alicuius Iudæi, euchariſtia cũ pueris Chriſtianis in templo vſi 224.b 225.a
miraculũ de inobediente aliquo fratre ſub D. Bernardo 225.a
miraculum de Vnctione extrema in Hybernia factum 360.b 361.
miracula ſeu exempla mira quę, cui mutationi miræ haud difficilem adferant fidem 151.
miraculorum aliquot Miſſæ gratia factorũ relatio 173.
miſſa, cuius ſit ſacrificij repręſentatio 164.a
miſſæ aſpernatores, Chryſoſtomo inſanos eſſe 108.a
miſſæ ſacrificium quibus pro rebus iã olìm fieri ſolitum 171.a
miſſæ vnius tantũ ſeruandæ quotidiè mos, quid ſecum incommodi vehat 193.a
miſſa in ipſa verum & proprium offerri ſacrificium 189.b
miſſæ tãtummodò legendæ ex Mileuitanæ ſynodi ſententia, quæ 192.b
miſſarum modus quis aut qualis vbiq; ſeruandus 29. b
miſſarum celebrandarum aut faciendarum modus quàm non ſit heſternus 191.a
miſſarum celebrationis pro anima eius qui mortuus putabatur, mirus profectus & euentus 174.b
miſſarum celebrationibus ſeparatas aliquas animas iuuari 331.a
miſſas ſuper memorias martyrum celebrãdas 109. b
Modus conſecrandi epiſcopi, ſacerdotis &c. iam olìm quis 419.a
modi releuandarum ex pœnis animarum qui quales 338.b
mœchari eum qui adulteram dimittit, ac aliam ducit 470.b
monachorum fugitiuorum prætextus quis qui

qui confutatus 481.a
môachis qui matrimõio interdictũ 476.b
monica mater q ab Auguſtino ſepulta 199.
monicam Auguſtini matrem, ſui ad altare memoriam fieri expetijſſe 199.b
mores in melius commutare, an & quò non ſufficiat 315 b 318.b
morientium genus triplex 330.b
moriẽtiũ cõditio qualis aut q̃tuplex 322.b
morientium generi cui ſoli viuorum orationes proſint 340.b
mortalia quæ qui confitenda 287.a
mortis in hora formidine corripi etiã iuſtos 367.a
morte ſolùm diſſolui matrimonij vincula 470.a
mortui cur ſanctis tanquàm patronis commendentur 349.a
mortuorũ in ſacrificio Miſſæ memoria vndè 176.b 198.
mortuos ex oblatiõibus ſacrificij iuuari & conſolari 197.
mortuos ſacrificio Miſſę iuuari, Auguſtino dubium non eſſe 199.a
moſen aut Moyſen Chriſti figuram ſeu typum geſsiſſe 393.a
moſen poſt ſuum cum Deo colloquiũ non vacâſſe coniugio, quid prę ſe ferat 500.b
Muliebris vbì temeritas & arrogantia quãta 390.
mulieres apud Marcioniſtas baptiſmũ cõferre 390.b
munditia qualis ad euchariſtiæ ſumptionẽ neceſſaria 250.a
mutatio quę cui aut quò maximè neceſſaria 244.b
Myſterium Noui teſtamenti apud gentes omnes celebrari 178.a
myſteria conſumi corporis ſubſtãtia 149.a
NAriũ attactus ſeu illitio p ſaliuã 35.b
narium attactus quid ſibi velit 36 b
narium inunctio 34 a
naturæ vim, vi benedictionis ſuperari 151.a
naturam virtute benedictionis mutari 153.b
nauigantes corpus Dominicum ſecum ferre ſolitos 222.a
nauta aliquis Baraca dictus, qui ſacrificio Miſſæ in mari ſeruatus 173.
naziãzeni de miraculo in præſentia euchariſtiæ facto ſentẽtia 161. de hoſtia incruẽta, eiusq; miniſtris 203.b 205.b
Neceſſaria idoneæ Sacramentorum collationi aut ſuſceptioni, quæ 14.b
neceſſariorum nõ omnium reddi poſſe rationem 27.a
neglecta q̃ vbì quotupliciter luenda 338.a
nemini violentum continentiæ iugum imponi 495.a
neminem ad cælibatũ cogi inuitum 495.a
neq; pauciora, neq; plura quàm ſeptem eſſe ſacramenta &c. 17.b
neq; carnalem, neq; ſpirituale͂ natiuitatem iterari poſſe 52.b
nexus matrimonij qualis 458.b
Nicena ſynodus I. quid Diaconis vetuerit 188.a
nicenæ ſynodi de quorundam diaconorũ temeritate cenſura 24.a
niceni concilij I. de vltimo noſtro viatico ſententia 237.b 238.a
nicephori de epiſcopalis gratiæ dono ſententia 396.b
nicodemi de natiuitate carnali ſentẽtia, quî ab Auguſtino laudata 51.b
nicolai Papæ II. de Berengario ſententia 138.b 140.b
niniuitis ſua qd profuerit pœnitẽtia 273.a
niſì ab eccleſia nõ diſſẽtias, fruſtrà in Chriſtum, te credere 231.b
Noen poſt diluuium nõ genuiſſe filios, qd clàm præferat 500.a
nomina quî olìm in baptiſmo dari aut edĩ ſolita 32.a
noĩm inſcriptio ĩ baptiſmo ſolita fieri q̃ 31.a

non oẽs Chriſtianos,ſacerdotes eſſe 379.b
non omnes capere verbum hoc, ſed quibus datum eſt,quid præ ſe ferat 509.b
nota eccleſiæ quæ qualis 440. b
notanda ſeu notabilia circa baptiſmi ſacramentum præcipua quæ 53.b
nouatus hæreticus an & quomodò baptizatus 94.a
nouatus nulli ſuccedẽs, qui à ſeipſo ſit ortus 446.
nouati audacia ſeu temeritas qui per Cornelium Papam irriſa 403.a
nouatiana hæreſis qualis 259.b
nouatianorũ de pœnitentia hæreſis qualis aut qui palliata 259.b
nouatianorum confutatio 261.b
nouatianos chriſma baptizatis nõ præbere 94. b
Nubentes quę cur iure damnandæ 481 b
nubere,melius eſſe,quàm vri, ad ꝗs quáſve pertineat 475.b 483.a
nubere cuinã virgini Paulus ꝓmittat 478.b
nubere ꝗ debeant aut non debeant 481.b
nugatores qui quàm ridendi 26.b
numerus Sacramentorum quantus 12.a
nuptiæ ſecundæ cui aut qbus illicitę 472.a
Nyſſeni de transmutatione panis & vini in corpus & ſang. Chriſti,ſententia 146. b de mirabili corporis Chri virtute 152.b de mortuorum in Miſſæ officio cõmemoratione 347.a
OBedientia clericorum inter ſe qualis 407. b
oblatio noui Teſtamenti qualis 132.
oblatio ante Chriſti aduentum promiſſa, ab ipſo Chriſto exhibita, poſt eius aſcẽſum hucuſquè continuata &c.quæ 142.a
oblatio per ſingulos dies Dñicos in villis, ꝑ qbus Chryſoſtomi iuſſu faciẽda 172 b
oblatio ꝗ quibus miraculosè profuerit 173.
oblationis Chriſti in cruce factæ & redemptionis fructus qui nobis applicet 165.a
oblationis hodiernæ figuræ quæ 183.a
oblationem eandem in altari hodiè fieri, quæ olim ab ipſo Chriſto in vltima cœna facta eſt 136 b
oblationem eccleſiæ qui Dominus offerẽdam docuerit 185.b
oblationem ſacrificij cur iterari eodem in die & templo, iam olim ꝓceptum 192. a
oblatione hoſtiæ ſalutaris,commoda multa prouenire 175.b
oblationum & precum pro defunctis vſus à Chryſoſtomo aſſertus 197 b
oblationum pro mortuis aſſertio ac defenſio 341.a
obliuio ſeu incogitantia quæ quò nos abigat 281.a
obteſtatio eorum qui confiteri peccata ſua recuſant 291.b
obtrectatoribus quibus quid exemplo Dei agendum 431.b
Occidentem verſùs ꝗ fiat renunciatio 33. a
Oecumenij de Melchiſedechico Chriſti ſacrificio ſententia 206. b de perpetuo Chriſti ſacerdotio &c.208.b de virgine, ſi nupſerit,non peccante 482.a
Offerre plùs quàm præceptum eſt, quibus conueniat 506.a
officium Miſſæ à Iuſtino martyre qui deſcriptum 130.b 131.
officia aut opera quæ qbus quomodò impendantur 342. a
officiorum diuinorum modus quis vbi ſeruandus 29.b
Oleum Vnctionis extremæ vndè conſecratum aut quibus vtendum 362.a
olei exorcizati virtus quæ 33.b
olei ſanctificati in pectore & inter ſcapulas inunctio 35.b
olei vires ac proprietates 83.b
olei pro infirmis conſecrati vis 363.a
olei ſignificatio myſtica quæ 363.b
oleum in altari ſanctificari 85.a

Operis

Operis operati vis in ſacramẽtis quãta 12.b
operã & preces qua in re quàm ſint neceſſariæ 296.a
opera pœnitentiæ quæ qualia 320.a
opera quibus animæ iuuantur, qualia 339.a
opera viuorum quæ quibus animabus ſeparatis non proſint 343.a
operati operis quanta in ſacramento potẽtia 12.b
optati Mileuitani epiſcopi mira de piẽta chriſmatis ampulla narratio 97.a
Orandi pro defunctis olim ritus aut vſus quis 324.b
orandum eſſe pro mortuis, Apoſtolum Petrum docuiſſe 345.b
orare pro defunctis, traditionem eſſe Apoſtolicam 343.a
orare omni aut quouis in loco, quid aut qui intelligendum 387.a
orationis piæ vis quanta 489.b
orationi an quiuis accommodatus ſit locus 387.a
orationes quæ pro quibus qui tãtùm proſint 345.a
ordo ſacramentalis quò qbus pficiat 14.a
ordo ſacramentalis, ſeu vti eſt è ſeptem ſacramentis vnum, quid ſit 372.a
ordo ſacramentalis quomodò aut qua in re baptiſmo ſimilis 375.b
ordo ſeu ordinatio ſacramentalis quo ſolũ tempore dari aut fieri ſoleat 377.a
ordo in eccleſia magis celebratus, qs 420.
ordo quis, cuius rei ſit authour 448.b
ordo ſacramentalis quid præſtet aut proſit eccleſiæ 511.a
ordinis ſeu ordinationis cuius vis ſiue poteſtas quanta 143.b
ordinis & matrimonij qualis comparatio 454.b
ordinis aut ordinationis ſacramẽtalis momentum quantum 372.b 373.a
ordinis aut ordinatiõis ſacramentalis materia quæ 378.a
ordinis ſeu ordinationis ſacramẽtalis gradus quot & qui 399.a
ordinum & graduum in eccleſia diuerſorũ, aſſertio 380.a
ordinis ſacri aut ſacramentalis effectus & character qualis 380.b
ordinem ſeu ordinationem ſacramẽtalem etiàm apoſtatis ipſis inhærere 376.
ordinem ſacrum, eſſe è ſeptem ſacramentis vnum 379.a
ordinum minorum munus propriũ quod aut quale 399.b
ordines clericorum tempore Ignatij, qui aut quales 402.b
ordines qui cur Eccleſiæ (rumpantur inuidia hæreſes) mordicùs tenendi ſeu aſſerendi 416.b
ordines eccleſiæ, quibus continentia indicta eſt, qui 490.
ordinum, qui vocantur, Minorum nomina quæ 379.a
ordinum ſacrorum ſacramenta & virtutes 378.a
ordinum inter clericos ſeptem aſsignatio quæ qualis 407.b
ordinibus ſeu ordinationibus ſacris digni aut indigni qui 407.b
ordinandorum examen, ætas, & qualitas 398.b
ordinarius Confirmationis ſacramentalis miniſter quis 91.a
ordinata graduum diſtinctio, quid deſignet 449.a
ordinati & baptizati quomodò aut qua in re pares 376.
ordinationem ſacram, eſſe propriè & verè ſacramentum 380.b
ordinati hodiè à poteſtate ſeculari ſacerdotes, quales exiſtimandi 380.a
ordinatis in ipſis, etiàm ſi apoſtatẽt, Ordinis ſacramentum manere 376.

orien-

orientem verſus conuerſio 37.b
origenis de abrenunciatione in baptiſmo ſententia 32.
origenis de multarum cęremoniarum ratione obſcura, teſtimonium 36.b
origenis de paruulorum baptiſmo ſentẽtia 70.b 71.a de abrenunciatione in baptiſmo facta 77.a de cõfeſſione euchariſtię 106.a de imitando ſumpturis euchariſtiã cẽturione 162.a de ſedula Dñici corporis conſeruatione 218.a de præparatione ad menſam Dñi 250.b 251.a de ſpiritualibus animarum medicis 285.a de cõfeſsionis ſacramentalis laude, neceſsitate & vtilitate 290.b de prĕmio pro iuſtitia, & tortura pro peccatis 332.a de ſingulari per diabolum impugnatione eorum q præſunt alijs, aut populum docent 434 a
origenis de indiſſolubilitate matrimonij ſententia 468.b de ſacerdotum continẽtia aut puritate 496 b de poſsibilitate ſeruandæ caſtitatis 508 b
origenis conſilio petenda qui ſit caſtitas 508.b 509.a
originale & actualia peccata omnia baptiſmo tolli 70.b 71 a
originalis in infantib⁹ peccati aſſertio 45.b
originali peccato remiſſo, cur multæ infirmitates adhuc maneant 73.b
Oſtiarij ordinatio qui ſeu ad qd fiat 402.b
oſtiarij quos habuerint in veteri teſtamento typos 406 a
oſtiarij vndè dicti, & quibus alijs gaudeant nominibus 407.a
oſtiariatus inter ſeptẽ Ordines, quomodò & primus, & vltimus 407.b
Oues qui ſuas Chriſtus nutriat 107.a
Oza quis cur à Domino percuſſus 22.b
ozię regis temeritas ęs q pœnas dederit 23.
PAciani Barcilonẽſis epiſcopi, de baptiſmi & cõfirmationis vi ſentẽtia 96.a de pœnitentiæ vſu 268. a de recuſantibus confiteri peccata 291.b
pactione coniugali matrimonium, nõ cõcubitu, fieri 455.b
pactum religioſorum quod, quid ipſis illicitum reddat 485.a
panis quandò & vbì panis non ſit, tametſi effigies eius maneat 148.a
panis & vini ſub ſpecie cur inſtitutum euchariſtiæ ſacramentum 119.a
panem & vinũ in Chriſti corpus & ſanguinem tranſmutari aut verti 116.a 119 a
panẽ & vinũ nõ eſſe figurã corporis & ſanguinis Chri, ſed corpus & ſanguinem 116.a 119.
panem naturaliter etiã in carnẽ & ſanguinẽ humanum verti 119.a 147.b
panem non effigie, ſed natura mutatum, carnem fieri 147 b
panem fieri corpus Chriſti, & vinũ ſanguinem 148.a
panem Dei verbo ſanctificatũ, in Dei verbi corpus mutari 153.a
panem non comeſtione, ſed verbo Dei, in Dei verbi corpus mutari 153.a
panem & vinum aqua permixtum, offerendum 190.a
panes propoſitionis, cuius fuerint ſacramẽti figuræ 120.a
panum propoſitionis & corporis Dominici differentia quanta 496.a
parochus quomodò aut quibus verbis matrimonium inituros coniũgere aut benedicere debeat 463.b
partes ſacramenti cuiuſq; quæ 14.a
paruuli quomodò aut per quos ſatanæ renuncient 36.a 77.b
paruuli cur baptizandi 46.a
paruuli cur iuxta Chryſoſtomi doctrinam baptizentur 67 a
paruulis ſua per quos inuideatur ſalus 48.b
paruulos per ora & corda geſtantium renunciare 36.a 77.b

paruu-

paruulos baptizari debere 44.
paruulos iamiã natos, baptizari poſſe 45.a
paruulos per baptiſmum eccleſiæ incorporari 47.a
paruulos baptizari, traditionem Apoſtolicam eſſe 71.a
paruulos cuiq; ſuos ad petram allidendos 298. a
paruulos abſq; coïone eucharistiæ ſaluari poſſe 514.a
paſtor an ouibus curioſè diſcutiẽdus 431.b
patriarchæ aut primates qui 391.b
patriarcharum veteris teſtamenti continẽtia qualis 500.a
patriarchas ab Apoſtolis ipſis, ordinatione Domini, inſtitutos 392.a
patrinus aut ſuſceptor ſeu ſponſor quò adhibendus 44.b
patrum de cultûs diuini concordia ſentẽtiæ 29.
patrũ de baptiſmi effectib⁹ ſniẽ 62.b 63.&c.
pattum de ſacramẽto Confirmationis ſententiæ 80.a
patrum de veritate Euchariſtiç teſtimonia, eaq; vbinàm potiſsimùm extent, aut inueniẽda ſint 121.b
patrum de ſacramento Ordinis teſtimonia 414. 415. 416. 417. 418. &c.
paulini de viatico ſancti Ambroſij iamiàm morituri, ſententia 222.b
paulus Apoſtolus quibus permittat nubere virginibus 505.a
pauli Apoſtoli de cælibatu & matrimonio ſententia 492. 493.
pauor quis vbì quantus 368.a
Peccandi, & in peccatis perſeuerãdi, diſcrimen quantum 298.a
peccandum in Dei miſericordiam aut ignoſcentiam non eſſe 269.a
peccare nos, ſi pedum Domini ſcabellum non adoremus 158.a
peccati deſcriptio 72.b
peccati venenum qui euomatur 292.b
peccata quæ ſint 72.b
peccata quæ delentur, quî aut quàm penitùs deleantur 313.b
peccata quæ vbì aut quo igne expiãda 337.
peccata qui ſua cuiq; pœnitẽti aſsiduè verſanda 285.a
peccata quæ vndè quî cõfitẽda 286.b 287.a
peccatorũ oĩm ĩ baptiſmo indulgẽtia 63.a
peccatorum cuiq; ſuorum rememoratio q̃ ſit fructuoſa 280.b
peccata populi quínam comedant hodiè 203.b
peccata quæ quibus pœnitẽtiæ actibus delenda 314.b
peccata qui omnia certò & facilè ignoſcat Deus 318 b
peccata non remitti extra eccleſiam 319.a
peccata ob nulla, quantumlibèt grandia, deſperandum 319.a
peccata inter ſe paria eſſe oĩa, quorũ & philoſophorum, & hæreticorum fuerit dogma 507.b
pectoris inunctio 34.b
pepuzianorum qualis hæreſis 390.b
perfectionis author quis 448.b
per, HOC FACITE, ſacerdotes à Chriſto inſtitutos aut ordĩatos Apoſtolos 189.b
perſonarum S.Trinitatis nomina vbì ſingulatim & neceſſariò exprimenda 56.b
petri apoſtoli de Cõfirmatione ſacramentali doctrina aut ſententia 102.b
petri Damiani de Confirmationis & baptiſmi diſcrimine ſententia 81.a de magno matrimonij ſacramento 455. a
petrum teſtamenti noui pontificem primũ ſummumque ſacerdotem fuiſſe 393.b
petrobruſiani, tempoꝛe S.Bernardi quales hæretici 348.b
Phlegmatis ſtomacho moleſti & peccatorũ non confeſſorũ lepida cõparatio 290.b
photij de ſacerdotio ſeu oblatione Chriſti ſecun-

ſecundùm ordinem Melchiſ.ſnia 208.a
Pietas ſapientiæ nomine appellata, quæ habeat Græcè nomina 7.a
pietas illa petēdi calicis, qualis aut qua de re ſuſpecta 213.a
pignus quale ad quid nobis ſit Euchariſtia 105. a
pigritia quæ cur quibus vetita 480.a
Plumbi inſtār quid quo igne liqueſcēdū ac purgandum 334.a
plumbeis quibus quid vbi quomodò futurum 334.b
Pœna confeſsionem ſibi ſecretò factam recuſantis quæ aut qualis 286.a
pœnam, remiſſa culpa, nonnunquàm manere 74.b
pœnam haud ſemper, remiſſa culpa, remitti 312.a
pœnam aliquandò, remiſſa culpa, in Purgatorio luendam 338.b
pœnæ diuinitùs inflictæ, qui aut quādo ſatisfactionis vim habeant 313.b
pœnarū ſatisfactorialiū vtilitas quāta 312.b
pœnitētia quibus quàm cur ſemper ſit aut fuerit neceſſaria 207.b 268.a 279.a quid à quibus exigat 242.b quandò aut qui facta ſacramentum 257.a quò pertineat aut requiratur, queve requirantur ad eā 248.a 279.a qui aut cur agenda, etiamſi ignoſcentia Dei videatur incerta, & delicta indulgentiam excedere videantur 297.b 314. vera qui agēda 321 a qui peccatis commoderanda 322.a quantoperè à Chryſoſtomo laudata 355. quid prēſtet aut proſit homini 511. a
pœnitentiæ vis & vſus quis 14 a
pœnitentiæ ſacramentum quid ſit 251.b
pœnitentiæ efficacia qualis aut qui conſolatoria 252.a
pœniæ materia, forma, aut partes q̄ 274.a
pœnitentiæ ſacramentum quandò aut cur inſtitutum 257.
pœnitentię ante baptiſmum & poſt baptiſmum differentia quæ 257 b
pœnitentiæ ſacramēto cur & quorsùm ſit opùs 265.b 266.a
pœnitentiæ & baptiſmi collatio 267.b
pœnitentiæ & tabulæ naufragij collatio 268. a
pœnitentiæ partes eſſentiales quę & quot 269.b 270.a
pœnitentiæ ſacramētum quandò ritè operetur & accipiatur. 269.b 270.
pœnitētię perfectę aut frugiferæ laus apud Chryſoſtomum quanta 270.a
pœnitentię tempora vndenàm conſtituenda 283.a
pœnitētiæ dignitas aut commendatio quæ qualis aut quanta 349.b 350.
pœnitentiæ qui tanquàm naufragij tabulę inhęrēdum 268.b 320.b
pœnitentiam fruſtrà agi, niſi quemadmodùm oportet agatur 267.a
pœnitentiam eſſe ſecūdam poſt naufragiū tabulam 268.b
pœnitentiā eſſe laborioſum per lachrymas & gemitus baptiſmum 268.a
pœnitentiam agere quātoperè nos moneant ſcripturæ 273.b
pœnitentiam noſtram DEI miſericordia, haud noſtris viribus, niti 313.b
pœnitentiā quid in nobis fiat 10.b
pœnitentiā Deum mitigari 312.a
pœnitētis ac Lazari reſuſcitati comparatio 264. b
pœnitentis & vulnerati comparatio quæ quàm egregia 314.b
pœnitudinis & medicaminis comparatio 268 b
Polygamia cur olìm patriarchis quibuſdā licita 474.b
pompę funerales quę qui exiſtimādę 341.b
pondus om̄e criminis antiqui in baptiſmo exponi aut tolli 71.a

pontificibus ſolis quod ſacramentum administrare liceat 9.b
poſt cœnam cur Chriſt⁹ obtulerit, nos autem manè offeramus 178.b
Præconis officium ſuſcipere quoſcunq; ad ſacerdotium accedentes 424.b
prędicandi officiū quibus cōmiſſum 370.b
prępoſitis aut prȩlatis quod ſit, ipſi Deo fieri 430 a
pręſepe quod quò conferatur altari 137.b
pręſidum quorum quid ſit 283.a
precibus & operibus ſatisfactionem exequendam 296.a
presbyter quid ſonet, & quis ità omnium primus appellatus 409.a
presbyteri ordinatio quì tempore Auguſtini ſolita fieri 408.a
presbyterum ab epiſcopo non diſtingui, hęreſim eſſe Aërianam 412.b
presbyteri duplici honore digni potiſsimū qui 382.b
presbyteri q̄nto inferiores epiſcopis 404.b
presbyterorum officium 381.a
presbyterorum dignitas quanta 390.a
presbyterorum ordo vndenàm ſumpſerit exordium 408.b
presbyterorum ordo quantus, qualibusq; aut quantis ab authoribus celebratus 420. 421.a
presbyterorum & epiſcoporum differentia & identitas quę 408.b
presbyteros Chriſti corpus ſacro ore conficere 144.a
presbyteris ſuperiores qui 379.b
primates in eccleſia qui 391.b
primates ab ipſis apoſtolis, ordinante Domino, inſtitutos 392.a
primitiuę eccleſię vſus in ſumenda Euchariſtia quis 209.a
princeps tenebrarum quis 49.a
probatio ſui, in qb⁹ & quot conſiſtat 242.a
pbatio q̄ cui aut quò neceſſaria 242.a 247.b
probatio quę quì intelligenda 244.a
probatio ſuijpſius, aut probare ſeipſum, quid ſit 244 a
proceſsionum in honorem Euchariſtię inſtitutarum approbatio 159.a
profeſsi quì quomodò & cur à Baſilio Magno expediti 479.b
profeſsio quę vbi & vndè quomodò fieri ſolita 32 a à quo facienda 33.b quì corā Deo, angelis & hominibus fiat 479.b
profeſsis quibus quid Ananiæ exemplo cauendum 484.b
prophetę qui hodiè habendi 413.a
propitiatorium eſſe Miſſę ſacrificium 195.b
propitiatorio ſacrificio qualia quantáve deleantur peccata 205.a
proſperi de indignè ſumentibus ſacramentū ſentētia 13.b de chriſmate, eiuſque vi 96.a de tranſubſtantiatione 136 b
prouincię eccleſiaſticę qui vndè ſic ordinatę aut dictę 391.b
Publica quì olìm pœnitentia fieri ſolita 472.b
pudoris ſedes quid aut quę 99.a 102 b
puellę quę quali ſe periculo & dedecori inuoluant 487.a
puellus aliquis Iudęus quì in clibanum ardentem coniectus, & miraculosè viuus conſeruatus 224.b
purgatorij, prȩter vniuerſalem Eccleſiam, aſſertores qui quales 324.b
purgatorij ignis grauitas aut durities quāta 337.b
purgatorij ignis aſſertio 342 b
purgatoriarum pœnarum oſtēſio, & quàm ſit earum rationabilis aſſertio 324.
puritas quę qualiſve, vbi quàm ſit neceſſaria 245.b
Quadrageſima qui aut quàm ſtrictè ieiunanda 415.b
quęnam duo circa tranſubſtātiationem in primis animaduertenda 142.

quæſtio de non baptizatis, an ij baptizare poſsint alios, qualis 57.a
quæſtionibus in quibus, eccleſiæ tantùm ſequenda ſententia 231.a
quæuis nô temerè quibuſuis aperienda ſeu proferenda 295.b
qualis aut quàm diutina olìm in quib⁹ ordinibus fieri ſoleat probatio 398.a
qualis à Chriſto inſtituta ſit peccatorũ cõfeſsio 286.b
qualia ſint ſymbola aut notæ, ſacra 19.a
qualibus in aquis olìm baptizaretur 32.a
qualibus delectetur ac placetur hoſtijs Deus 203.b
qualibus præparatorijs ad Miſſam orationibus vſus Ambroſius 249.b
qualibet ſub parte hoſtiæ Euchariſticæ Chriſtum contineri totum 226.b
qualitas quæ qui nobis etiàm poſt baptiſmum inhæreat 72.a
quanta ſint cōionis indignæ pericula 246.a
quartum conſanguinitatis gradum nô excedere prohibitionem coniugalē 456.b
quatuor in collatione aut ſuſceptione Sacramentorum requiſita, quæ 14 b
q̃tuor ad ſuî ꝓbationē neceſſaria q̃ 242.a
quemadmodùm carnalis natiuitas repeti non poteſt, ità nec ſpiritualis 51.b
querela Chryſoſtomi de templorũ ſeu eccleſiarum paucitate 172.b
querela Cypriani de abuſibus ſua iam tum ætate vigentibus 246.b 247.b
querimonia animæ à corpore iamiàm ſeparandæ qualis 370.a
qui poteſt capere, capiat: quomodò intelligendum 509.b
qui aut quo animo ad ſumptionem euchariſtiæ accedendum 249.a
quinam ſint, quibus non ſolùm nubere, verùm & velle nubere, peccatum ſit 482.a
quinam plus q̃ præceptũ eſt, offerant 506.a
quibus aut quot modis Deum offendimus, eiſdem & totidem nobis eundem recõciliamus 270.a
quibus defunctis proſint viuorum orationes 336.a
quicquid rationem peccati propriè habet, baptiſmo tolli 73.b
quid de veritate Euchariſtiæ ſentiendum 121.b 122.
quinque eſſe præcipua de ſacramento Euchariſtię ſcitu neceſſaria capita 121.b
quomodo ſeruari poſsit caſtitas 508.b
quot olìm annis in ſingulo quoq; ordine aut gradu hærendum fuerit 418.b 419.a
quotidianus panis quis, aut quid prę ſe ferat 240.b 241.a
quotidianæ in Miſſa preces quanti Chryſoſtomo habitæ 172.b
quotidianę cõmunionis vſus vbinàm olim familiaris 241.b
q̃tidianas Chrî oblatiões in altari, nõ repugnare vni illi ſemèl ĩ cruce oblatæ 207.b
quotidiana peccata quotidianis orationibus curari 318.b
quotuplex ſit cultus diuinus 4.b
q̃tuplex ſit matrimonij bonũ 460.a 458.b
Rabani de ordine catechizandi ſentētia 34.b de Cõfirmatiõe ſacramētali 82.b de ſacrificãdo aut orãdo ꝓ defunctis 343.a de acolytorũ officio 406.b
rarò communicantium damna quæ 239.a
ratio quarum rerum dari non poſsit 27.a
rationis reddendæ diſtrictio q̃ quãta 366.b
rationis in nouiſsimo reddendæ mirũ exemplum 369.
Reatum concupiſcentię in baptiſmo ſolui, infirmitatem manere 37.a
rebaptizantes aut rebaptizatos crucifigere Chriſtum 50.b 51.a
rebaptizantes & Iſmael cur aut quomodò inter ſe conferantur 52.a
rebaptizatio quæ, iuxta Auguſtinum, qualis 41.a quale ſit facinus 35. a

rebaptizatores etiã Cæſareis legibus morti obnoxios 41.a
rebelli alicui ſub ſancto Bernardo fratri qd miri in cõmunicando obtigerit 125.a
reconciliatio per pœnitentiã & ſatisfactionem nulli neganda 299.b
reges, cur aut vndè vocati ſint Chŕi 81.b
religionis nomine quid intelligatur 7.a
reliquiæ corporis Dominici quò aut quid valeant 226.b
remedio quo vita præſtetur, ac mors effugetur 80.b
remedia ſeu antidota miſericordiæ Dei quę qualia 511.b
remiſsio quę quî per quos fiat 291.b
remiſsio poſt baptiſmum qualis 321.b
remiſsionem peccatorum etiam per ordinationem epiſcopalem obtingere 396.b
remiſsiones peccatorũ quæ quales, aut quî obtingant 364.a
remiſſo originali peccato, pœnas relinqui plurimas 74.b
renaſcentia quę vndè quos eruat 49.b
renubere cuinam ex viuentibus adhuc cõiugibus aliquandò liceat 473.a
renunciatio q̃ vbi quorsùm, aut quouersùm fiat 33.a
repudianti adulteram, non licere aliam ducere 470.a
repudio, quanuìs iuſto, non diſſolui matrimonium 470. 471.
requiſita ſeu neceſſaria ad idoneam Sacramentorum collationem ſeu ſuſceptionẽ quæ & quot 14.b
requiſita ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem quæ & quot 242.243.
reſpectores qui quales 487.b
reſuſcitatio quæ cuius virtute futura 133.b
reticij Anguſtudunenſis epiſcopi ſenioris Auguſtino, de baptiſmi virtute ſnia 71.a
retrò qui aut quæ reſpiciant 480.a
Riſus quis cur deridendus, aut deplorãdus potiùs 26
ritus qui quibus quantoperè ſeruandi 29.b
ritꝰ ſacrificij miſſæ tẽpore apoſtolorũ 170.a
ritus & cæremonias Miſſæ cur Eccleſia inſtituerit 193 b
Romanus clerus quot tantùm conſtiterit ſub Cornelio papa perſonis 403.a
romanum ſub Sylueſtro conciliũ quid de Chriſmate ſtatuerit 97.b & quid de clero tẽporis illius ſcriptũ reliquerit 407.b
romanæ ſynodi ſub Gregorio ſeptimo de tranſubſtantiatione ſententia 149.b
romani ſub Silueſtro I. concilij de probationis in ſingulis ordinibus diuturnitate ſententia 398.a
SAcerdos ad tranſubſtantiationem requiſitus quis 142.143.b
ſacerdos cur ſalutem deſideranti adeundus aut accerſendus 295.b 297.b
ſacerdos quàm quibus neceſſarius 298.a
ſacerdotem quenuis, non eſſe confeſsionis ſacramentalis miniſtrum 286 a
ſacerdotes quot & quibus tantummodò modis peccata condonent 262.b
ſacerdotes, inter Chriſtianos potiſsimũ ac propriè qui 382.a
ſacerdotes ante iudicij diem quę ferant iudicium 267.b
ſacerdotes noui Teſtamenti, hæreticorum iudicio quales 379.b
ſacerdotes qui ſimus aut non ſimus 387.a
ſacerdotes qui corpus Chŕi cõficiãt 389.b
ſacerdotes qnã offerant aut baptizẽt 389.a
ſacerdotes quales quantíve cuius rei miniſtri 389.a
ſacerdotes quomodò Salomonis iuſſu ſuaſúve honorandi 425.a quò à Paulo, immò Chriſtò ipſo iam olim honorati 435.
ſacerdotes mali aut indigni quo delectu honorandi 427.
ſacerdotes dogma fidei peruertentes, non audiendos 431.a

ſacerdotes qui qua tantùm conditione eligendi 496.b
ſacerdotum officium aut miniſterium quale quantúnve 21.
ſacerdotum vitam nihil officere aut conferre ſacramentis 21.b 22.a
ſacerdotũ munus quod quo caſu laicis fiat commune 54.a
ſacerdotum quid ſit 203.a
ſacerdotũ quanto maior hodiè quàm olim poteſtas 252. b
ſacerdotum quanta in Africa fuerit olim exiſtimatio 389.b 390 a
ſacerdotum excellentia 420.a
ſacerdotum vinculo ipſam etiàm contingi aut conſtringi animam 422.a
ſacerdotum veneratio qui ſcripturis aſſeratur aut probetur 424.b
ſacerdotum iniuriam qui iam olìm vindicauerit Deus 425 a
ſacerdotũ delectus qs vbi habendus 427.b
ſacerdotibus quid officij, alioquì non mali, vetitum 197.a
ſacerdotibus quotidiè aut ſæpè Miſſá celebrantibus quid curnotandum 247.b
ſacerdotibus par ius & ligandi & ſoluendi eſſe 259.b 260.a
ſacerdotibus etiàm cogitationes malas ſacramentaliter patefaciendas 288.a
ſacerdotibus quod fit, ipſi Chriſto ipſorũ Domino fieri 426.a 430.a
ſacerdotibus coniugatis qui ſemper matrimonio carendum 489.a
ſacerdotib⁹ etſi cõiugatis ſeruanda continentia 497.b
ſacerdotes non ex vita, moribus, aut meritis, ſed officio ſpectandos 21.b 22.a
ſacerdotes ſolos cõſecrare poſſe corpus & ſanguinem Chriſti 127.a
ſacerdotes noui Teſtamenti primos, Apoſtolos eſſe 163.a
ſacerdotes non conficientes, aut celebrantes Miſſam, non adſtringi ad vtranq; ſpeciem ſumendam 229.b
ſacerdotes ex laicis ſubitò nõ ordinandos 417.b
ſacerdotes etiàm regibus dignitate præſtare 422.a
ſacerdotes magìs quàm principes aut potentes honorandos 422.b
ſacerdotes Moſaicos etiàm vicis ſuæ tempore ſeorsìm ab vxorib⁹ habitâſſe 495.b
ſacerdotes ac miniſtros altaris quanta deceat continentia 496.b
ſacerdotium Chriſti à Malachia prædictũ, quale 187.a
ſacerdotium noui Teſtaméti, viſibile & externum eſſe 380.a
ſacerdotium Chriſtianũ quanam in re cõſiſtat 388.a
ſacerdotium propter malos aut indignos ſacerdotes non traducẽdum aut mordẽdum 422.b
ſacerdotium veteris teſtamen. quale 502.a
ſacerdotij Chriſtiani inter Chſianos ipſos diſcrimen quantum 387.b
ſacerdotij primęua origo quæ 392.b
ſacerdotij principatũ, regio pręſtare 423.b
ſacerdotio ſublato, hierarchiam eccleſiaſticam corruituram 439.b 440.a
ſacerdotio digni ſeu apti qui 489.a
ſacramentum quid ſit 9 a
ſacramentum quid, aut vndè dictum 11.b
ſacramentũ quodlibet quibus conſtet partibus 14.
ſacramentum euchariſtiæ qui à quibus ſumendum 208.b 209. 210. 211.212.213.
ſacramẽtum euchariſtiæ quæ duo in nobis operetur 233.b 234 b
ſacramentum ex verbo & elemento conſtare 13.a
ſacramenta cur à Deo inſtituta 5. a 18.
ſacrã nouę legis vndè, & q̃ ſint digna 8.a
ſacramenta, qualia ſint ſigna 11.b

ſacramenta ſalutem dantia quæ 12.b
ſacramenta quę à quibus differant 12.a
ſacraméta quibus dentur, ſeu à quibus ſumantur, in iudicium 13.b
ſacrã quales faciant ſuos cõtemptores 13.a
ſacramenta quę cur ablata 13.a
ſacramenta quę quibus quãtoperè pręſtẽt 13.a 19.b 20.b
ſacramenta quæ quid efficiant 13.b
ſacramenta quot & quæ ſint 15.b
ſacramenta q̃les ſint notę aut ſymbola 19.a
ſacraméta Chriſti omnia, quo ſine nil proſint aut poſsint 213.
ſacramenta quę quõ etiàm apoſtatis aueca negantibus adhæreant ſeu inſint 376.
ſacramenta nõ iterabilia quę & quot, characteremq; ab eis imprimi 379.a
ſacramenta quibus populus Dei multiplicatur, quæ 510.b
ſacramenta hoĩs ſalutẽ ꝓmouentia q̃ 510.b
ſacramenta quæ quid pręſtent, breuis recapitulatio 510.b 511.
ſacramenta non iterabilia quæ 511.a
ſacramenta neceſſaria quæ 511.b
ſacramenta ſeptem cur aut in quem finem inſtituta 513.b
ſacraméta characterem imprimentia, quot aut quæ 514.a
ſacramentorum doctrina cur Chriſtianis neceſſaria 3.a
ſacramentorum nouæ & veteris legis diſcrimen quantum 7.b 8.b
ſacramentorum vis ſeu virtus, qualis aut quanta 8.a 13.a 16.a 80.b
ſacramẽtorũ effectus qs aut qualis 8.a 9.a
ſacramentorũ author ſeu inſtitutor qs 12.a
ſacramentorum numerus quis 12.a
ſacramentorum diuiſio iuxta Auguſtinum quæ 12.b
ſacramentorum virtus manet, etiamſi actio & verborum prolatio tranſeat 13.a
ſacramentorum ſeptem diuiſio quæ 13.b
ſacramentorum violatores quas daturi ſint pœnas 18.a
ſacramentorum differentia 20.a
ſacramentorum miniſtri qui, qualéſve habendi 21.a
ſacramentorum adminiſtrationem aut collationem, nõ cuiuſuis é vulgo eſſe 24.a
ſacramentorum vires per malos miniſtros, dummodò legitimos, nõ impediri 85.a
ſacramentorum diuiſio 510.b
ſacramentis improbitate miniſtrorũ nihil detrahi 13 b 24.b
ſacramentis adeſſe Deum etiàm per malos adminiſtratis 85.a
ſacramentis viſibilibus æternæ vitæ effectũ ineſſe 147.b
ſacramenta ſine peculiari virtute eſſe non poſſe 10.a
ſacraméta conferre & cõtinere gratiã 12.b
ſacramenta eſſe earum rerum, quarum ſunt ſacramenta, ſigna 12.b
ſacraméta pręterquàm ꝙ ſignificẽt, ſanctificare etiam ac ſalutem dare 18.b
ſacramenta ad ſalutem eſſe neceſſaria 20.a
ſacraméta ex ſacerdotum ſeu miniſtrantiũ probitate aut improbitate non æſtimãda 21.b
ſacramenta transfigurari in carnem & ſanguinem 148.b
ſacramentarij quo aut quali anathemate à patre ſuo primario digni ꝓnũciati 139.a
ſacrãriorũ impietatis pia increpatio 123.b
ſacrificium Miſſæ, quarum ſit rerum excitatio, confirmatio, &c. 164.b
ſacrificium Euchariſtiæ ſuo nomine faciẽdum Chriſtus inſtituit 171.a
ſacrificium quod quì ante Chriſti aduentũ fuerit promiſſum, à Chriſto in cruce exhibitum, poſt Chriſti aſcenſum continuatum, hucuſq; & continuandum 172.a
ſacrificium hodiè quod vbi offerendum, & qui à Chriſto offerri iuſſum 180.

ſacrifi-

ſacrificium quod qui venerandum 186.b
ſacrificium quod quibus alijs longè antè præſignatum 189 b
ſacrificium altaris quibus olim ſacrificijs præfiguratum 163.
ſacrificium quod quò valeat 175.
ſacrificij Miſſæ incruenti ex Malachia oſtēſio 166.b
ſacrificij Chriſtiani figuræ quæ 179.a
ſacrificij Altaris aut Miſſæ vtilitas 201.a
ſacrificij altaris, oratiōum & eleemoſynarum pro defunctis aſſertio 349.b
ſacrificio cui quæ alia ceſſerint aut locum diderint 179.a
ſacrificium Miſſæ deſpici, niſi ab inſanis, non poſſe 108.a
ſacrificium à Chriſto inſtitutum, ad latriā pertinere 171.b
ſacrificiorum apud Chriſtianos variorum primum quod 187.a
ſacrificijs Miſſæ frequentibus & orationibus ſolui à pœnis animas 174.b
ſacrilegium qui à quibus profeſsis aut religioſis committatur 484.b
ſacrilegi vndè qui fiant 16.a
ſacrilegos ex contemptu ſacramentorum quoſdam fieri 13.a
ſal benedictum 35.a
ſal cur in baptiſmo vſurpetur 36.a
ſalis benedicti vis 363.a
ſalomon quales exorciſtas ſeu adiuratores excogitârit 406.b
ſalutem hominis promouentia ſacramenta quæ 520.b
ſamaritani illius myſtici antidota aut remedia quę qualia 511.b
ſamuel qui de contēptu ſui per ipſum vindicatus Deum 425.a
ſancta ſanctorum quibus acceſſa vel inacceſſa 419.b
ſanctificata in ara offerri Deo ſacrificium 180.a
ſanctificatio quę, qualis ſit ſacramentorum fructus 8.a
ſanctificatio per Moyſen aut Chriſtū collata, quàm ſit diuerſa 8.a
ſanctificatio quę adeſſe qui poſſit, prodeſſe non poſſit 8.b
ſanctimonialis quę q à Baſilio Magno deplorata aut reprehenſa 485.b 486.a
ſanctimoniales quæ quales, & qui primam fidem irritam faciant 481.a
ſanctimoniales ad matrimonium ſolicitantium pœna quæ 484.a
ſanguinis in Euchariſtia ſumpti efficacia 407.b 108.a
ſanguinē cur ſuū Chrs ipſe ſumpſerit 180.a
ſatanas qui morituro etiàm S. Martino apparuerit 370b
ſatanę in homines inuidia, & technæ fallēdi quæ 269.
ſatisfaciendum qui ſit 296.a 311.b
ſatisfactio cur aut pro quo fiat 258.a
ſatisfactio Chriſti qui noſtrā illuſtrēt 301.b
ſatisfactio qui & à quibus hodiè impugnetur 312.a
ſatisfactio quibus aut qualibus Patrū ſententijs approbata 315. 316. 317. 318. 319. 320. &c.
ſatisfactionis opera quę qualia 270.b 288.b 289.a
ſatisfactiōis quanta vbì habēda cura 299.b
ſatisfactionis rem, inuitis hæreticis, perſpicuam è ſcripturis eſſe 302.b
ſatisfactionis differentiæ quæ quales, & qd poſsint 301.
ſatisfactiōis neglectu peccata cūulari 318.a
ſatisfactionis cuius vis quanta 318.b
ſatisfactionis amiſſæ gratia purgatorias alibì pœnas ſuſtinendas 338.b
ſatisfactioni qui patres aut maiores quam dederint operam 302.
ſatisfactioni an poſt mortē ſit locus 322.b 323. 324.

ſatiſ.

ſatisfactionem negligentium aut ſpernentium increpatio 292.a
ſatisfactionem confeſsione diſponi 311.b 312.a
ſatisfactione noſtra Chriſti ſatisfactionem neq; obſcurari, neq; minui 301.b 313.a
ſatisfactiones quę quibus iniungédę 313.a
ſatisfactoriæ pœnæ quid vtilitatis habeant aut conferant 312.b
ſatisfieri pro delictis qui debeat 318.a
Scabellum Dei quid, aut qui adorandum 157.b 158.
ſchiſmatis ſcelus, etiamſi virtutibus nullis careat, quanrum aut quàm nociuū 213.b
ſchiſmaticis nihil boni ad ſalutem prodeſſe 213.b
ſcripturarum de baptiſmo teſtimonia aut ſententiæ 3.b de DEI erga nos benignitate & condeſcenſione 5.b 6. de baptiſmi & aliorum ſacramétorum efficacia 10.b 11. de ſacramentis ſeptem 16.b 17.a de peccati & ſacramẽtorū vi 19.b de miniſtrorum aut diſpēſatorum vi & officio 22.23. 24.a de varijs cæremonijs ac ritibus 27.28. de baptiſmo eiusq; neceſſitate 41.b 42 de baptiſmi neceſsitate & virtute 54.b 55.a de baptiſmi effectibus 61.62. de baptiſmi profectu ſeu beneficio 76.b 77.a de Confirmatione ſacramentali 84.b 89.a de Confirmationis vſu fructuq; 99.b de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ, 114. 115.a de veritate Euchariſtiæ 123.b 124. de adoratiōe Dei & Chriſti, 156.157. de ſacraméto & veritate Euchariſtiæ 167. 168. 169. 213.b 214. 215. 216.217. de vi aut fructu Euchariſtiæ 234. b 235.236.a de ſuijpſius probatiōe 243.b de cōmodo, vi & vſu pœnitentię, 266.b de pœnitentiæ vi & vtilitate 253 254.255. 256.a de pœnitentia, eiusq; partibus 271. 272. de contritione aut pœnitudine 276. b 277.a de ſatisfactione teſtimonia quæ qualia 302.b 303.304.305.306. 307. 308. 309. 310. de pœnitentia & ſatisfactione 325. b 326. 327. 328. 329. 330. de pœnitentię vſu, laude ac neceſſitate 350.b 351. 352.353.354. de ordinibus ſiue ordinationibus ſacris aut ſacramētalibus 373. 374. 375. a de ſacerdotio ſpirituali, eiusq; miniſterio alijsque eō facientibus 383.b 384. 385. 386. de ſacramento Ordinis 394.b 395. 396.a de tradita ſacerdotibus aut clericis ordinatis poteſtate, eorumque ordinatione & munijs 401.402.a de honorandis ſacerdotibus 429.a de miniſtrorum eccleſiaſticorum electione, virtute & authoritate 441.b 442.443. 444. 445. de matrimonij ſacramento 451.452. de matrimonij ſtatu, effectu, contractu 460.b 461.a de matrimonij indiuiſibilitate 467.b 468. de ijs, quibus permiſſum aut vetitū eſt coniugium, 477.a de continentię dono, eiúsve obtentione 494. de ſingulis ſeptē Sacramentis ſuccinctìm ex ordine 512.513.
Sectariorum riſus quis cur deplorandus potiùs quàm deridendus 26.
ſeipſum qui Chriſtus obtulerit, idq; faciēdum præceperit 178.a
ſenſibile nihil à Chriſto nobis traditū, ſed per ſenſibile in ſenſibilia 106.b
ſententiam illam, Maledicta terra in opere tuo, an quiſquam euadat 347.b
ſeparatio quæ quàm ſit luctuoſa 280.
ſeparatio coniugum qui aut qua conditione tantùm fieri poſsit 474.a
ſeparatione inter coniuges licita aut legitima vinculum coniugij aut ſacramentum non ſolui 454.
ſepeliendi quę quibus habita aut habenda cura 342.
ſepeliēdi ritus olìm tépore Dionyſij Areo-

pagitæ quis 344 a
ſeptem eſſe Sacramenta 12.a
ſeptiformem in Confirmatione dari ſpiritum 102.b
ſeptuagintaduorum locum hodiè in eccleſia habere presbyteros 403.404.
ſepulcra mortuorũ quæ, quid vſus aut cõmodi præ ſe ferant 348.b
ſepulturæ minùs quàm ad altare memoriæ curam habendam 199.b
ſepulturæ inſignis vſus aut profectus quis 340.a 342.
ſerapionis cuiuſdam morituri mirus erga habendam Euchariſtiam affectus 221.
ſeruari an & quî poſsit caſtimonia 508.b
ſerui illi minarum decem, qui 381.a
Sic tamen quaſi per ignem, quid velit 331.b 335.b 336.a
ſigillum confeſsionis qua cautione cauendum 286.a
ſigna quę qualia ſint ſacramenta 9.b
ſigna ignota quę quî veneranda 39.b
ſigna quę quibus tẽporibus oportuna ſeu neceſſaria 85.b
ſiloe quid ſonet 27.a
ſimeonis anachoretæ mirum ieiunium, exitus, cõmunicatio & reuiuificatio 224.a
ſimonia qua in re quî cauenda 89.a
ſimpliciter in Euchariſtia credẽdum quid, etiamſi ingeniũ aut ſenſum humanũ excedat 106. b
ſingulos in communiõe minus habere nihil quàm vniuerſos 227.a
ſiricij & Innocentij de clericis coniugatis ſententia 504.b
Solicitudo circa Dominicũ corpus habenda qualis 221.b
ſolutores Lazari myſticè qui 264.a
ſoter Põtifex & martyr quid de ſubito cœpti ſacrificij impedimento auertẽdo ſtatuerit 190 b
ſozimi Papæ de gradario ad altiores ordines aſcenſu ſententia 418.a
Spadones laudati qui 492 b
ſpadonibus euangelicis ſingularem aliquã gloriam in cælo promiſſam eſſe 507.a
ſpeciei vtriuſq; in ſumẽda euchariſtia ſumptioné, indifferentem ex ſcriptura oſtẽdi 209.b
ſpeciei vnius vſum cur Eccleſia magìs ſequuta 210. b
ſpeciei vnius communicationem, pro lege habendam, nec ſine Eccleſię authoritate mutandam 228.b 229.a
ſpectra quæ quibus quandò potiſsimùm apparitura 370.a
ſpiritusſanctus quid nobis conferat 102.a
ſpiritusſancti dona quę quo Sacramento conferantur 103.a
ſpiritusſancti gratiam in ſacramẽtali ordinatione conferri 397.a
ſpiritus qui quibus potiſsimùm iuuandi 342.b
ſpiritus pati temporales pœnas 336.a
ſpiritualem per ſenſibilia ſacramenta conferri gratiam 9.a
ſponſor periurij pernicioſi quis aut qualis 486 a
Squalor quis quomodò mundet 289.a
Stephani alicuius anachoretæ ratio in nouiſsimo vitæ ſuæ reddita, quàm ſit horrida & mira 369.a
ſtephano protomartyri quomodò iã olim tẽpore apoſtolorũ dedicata ſit ara 180.a
Subdiaconus qui aut qua conditione ad miniſterium altaris recipiendus 501.a
ſubdiaconorum officia 410.b
ſubdiacõis vſum cõiugij interdictũ 490.a
ſuccedanea apud Cyprianum ordinatio qd habeat ponderis 446.b
ſucceſſores apoſtolorum Chriſti quî 399.a
ſufficiens miniſter ad conſecrationem corporis & ſanguinis Chriſti, quis 146.a
ſugentes aut ſucturi infantes, qua in re

qui nobis imitandi 249.a
ſulpitij de Martini exitu miro ſententia 370. b
ſumptione noſtra non fieri corpus Chriſti, ringant hęretici quàm velint, ſed verborum Chriſti virtute 146. b
ſupellectilia Eccleſię quomodò ex Clementis I. iuſſu tractanda 195.b 196.a
ſuperbos edere Chriſtũ & adorare in Euchariſtia, non tamen ſaturari 160.a
ſuperſubſtãtialis panis quis aut qualis 120. b 240.b
ſuppedaneum quid 157.b
ſupplicandum pro quibus qui ſit 349.a
ſuſceptor aut patrinus qui iam olìm adhiberi ſolitus 31.b
ſuſceptores qui quibus eligendi aut neceſſarij 30.a
Syluestri Papæ I. de Chriſmatis confectione ſententia 97.b
ſymbolum gratiarum actionis quid 106.b
ſymbolum vnitatis quid aut quale 236.
ſymbola aut notæ ſacramentorũ quę quales 19.a
ſynaxis aut communio ſacra quid fructus aut cõmodi nobis afferat 233.a
ſynodi, ſub qbus Berengarianiſmus dãnatus eſt, quæ & quot 138.a
ſynodi quæ ſub quibus Pontificibus Berẽgarij cauſa habitæ 138 139.140.
TAbula poſt naufragium ſecunda, myſticè quid 257.b 266.a
tabula quæ qui pœnitentiæ collata 268.a
tabulam naufragij ſecũdam, eſſe pœnitentiam 268.a
tartarus cur ſit horrendus 365.b
Teleſphori Papæ & martyris de celebrãdis Miſsis ſententia 190.a
templa cur multa Chryſoſtomi iuſſu faciẽda 172.b
tenebræ quæ cur pauendæ 365.a
tenebrarum principis poteſtate, vndè ſeu per quid eruamur 49.a
tertulliani de baptiſmi vi ſententia 13.b
tertulliani de cæremonijs aut traditiõibus aſſertio 29.b 30.a
tertulliani de abrenũciatione in baptiſmo fieri ſolita, aſſertio 31.a
tertulliani de Sacramentorum virtute teſtimonia 80.b
tertulliani inſigne de Confirmatione ſacramentali apophthegma 92 b 93.a
tertulliani de benedicta Vnctiõe ſeu Chriſmate ſententia 96. b de priſtino olìm communicandi more 217.b de non peccando in Dei miſericordiam 268.b 269. a de pœnitentiæ vi & vſu 269. de confeſsionis & ſatisfactionis vtilitate 288.b de facienda ſatisfactione 311.b de ſacerdotibus apoſtatis 428.b de voluntarijs ſpadonibus ſiue eunuchis 507.a
teſſeræ in bellis vſus quis 20.b
teſſerarum inſtar ſacramenta qui habeantur aut habeant 20.b 21.a
Theodoreti de Nauato ſeu Nouato hæretico ſententia 94.b de vnguenti Chriſmalis Vnctione 97.a de Simeone XL. dies ieiunare decernente narratio 223.b de indignè ſumentibus Euchariſtiã 251.b
theophylacti de veritate corporis Chriſti in ſacramento altaris, ſententia 115.b de perpetua Chriſti iuxta Melchiſedech oblatione 207. de Emauntina panis fractione 220.a de carne aut corpore Domini deificante 233.a de ſuijpſius probatione ſeu experientia 243.b de conſecrato oleo 363.b de olei vi natiua & ſignificatione 370.b de ſeruis quibus datę ſunt X. minę, quinam ſint illi 381.a de impoſitione manuum epiſcopalium 396.b
θεσίβωα quid 7 a
theſaurizator iræ diuinæ quis 297.a
thomæ Vualdẽ de Berengarij inconſtãtia relatio 141.a

bbbb 2 thomæ

thomę abſenti qui gratia, Apoſtolis data, communicata 262.a
τρηνχεία quid 7.a
thronus ſacerdotalis quanto celſior quàm regius aut regalis 424.a
thuribula quę cur in laminas ductiles produci iuſſa 447.a
Toletani concilij de cultus diuini concordia teſtimonium 29.b
toletani concilij I. de conficiendo chriſmate ſententia 97.b 98.a
toletani concilij de memorijs pro defunctorum delictis ſententia 339.b
totum partibus ſub ſingulis Chriſtum in Euchariſtia haberi 227.
Tractata in ſacris literis, an ad Chriſtianos omnes, & quomodò ptineant 371.b 372.
traditionum vis & authoritas quāta 200.b
tranſitorio igne peccata quę vbì aut quomodò purganda 337.b
tranſitus noſter in id, quod ſumimus, quis aut qualis 237.b
tranſitus per fluuium igneum, quis qualis aut quid 336.b
tranſmutatio quæ vbì omnipotente Chriſti virtute fiat 142.143.a
transformationis aut trāſubſtantiatiōis in Euchariſtia aſſertio 142.b 143.b
tranſubſtantialitatis aſſertio 146.a
tranſubſtantiatio p Cyrillū Hieroſolymitanum aſſerta 95.a
tranſubſtantiatio qua in ſynodo quî à Berengario confeſſa 141.b
tranſubſtantiatio quę dùo circa ſe animaduertenda exigat 142.
tranſubſtantiatio vndè appellata 142.b
trāſubſtantiatio quàm ſit fideli & ratione vtenti credibilis 143.a
tranſubſtantiationis aſſertio, eamq́ue non niſi fide capi 34.a 116.a 118.b 127. 130.a 132. 133.a
tranſubſtātiationis vocabulum, etſi nouū, rei tamen diuinæ aptiſſimum 149.b
tranſubſtantiationē negantium &c. ſtupiditas quanta 154.b
tremiſſes pro ſacramentorum materia exigere, vbì vetitum 89.a
tria ad ſacramentalem Cōfirmationem neceſſaria quæ 88.
tribunal quod quomodò & cur cuiuis aſcēdendum 281.b
triburień concilij de non orando aut offerendo pro quibuſdam defunctis ſententia 339.b
tridentini concilij de ſacramētorum inſtitutore, numero & virtute ſententia 12.a de ſacramētorum miniſtris 15.a de ſacramētorum numero 17.b de ſacramētorū diſcrimine 20.a aduersùm temerarios quoſdam iudices 24.a de ritibus eccleſiaſticis 29.b de iuſtificatione & baptiſmi neceſſitate 43.a de baptizandis paruulis 46.a de baptiſmi charactere 51.b de materia baptiſmi 55.a de baptiſmo hæreticorum 59.a de confirmationis Sacramēto 80.b de gratia baptiſmi 68.b de concupiſcentia in baptizatis manēte 71.a de ordinario chriſmatis miniſtro 91.a de efficacia chriſmatis 98.a de ſacramento Euchariſtiæ 105.a de trāſubſtantiatione 127.b aduersùm negatores tranſſubſtantiationis 142.a de totius ſubſtantiæ panis & vini conuerſione 149.a de cultu latrię ſacramento Euchariſtiæ debito 158.b 159.a de ſacroſancto Miſſæ ſacrificio 188.b de cauſis inſtituendi ritus & cęremonias Miſſæ 193.b de incruenta immolatione & propitiatorio ſacrificio 204.b 205.a de coīone vtriuſq; & vnius ſpeciei 219.a de poteſtate eccleſiæ in mutanda ſpecierum communione 225.b de vtraq; & alterutra Euchariſtiæ ſpecie 227.a de communiōe Euchariſtiæ catholica 230, de pignore aut ſymbolo Eucha-

Euchariſtiæ 232.a eiuſdem ad vnitatem affectuoſa & intima hortatio 232.b de vi, vſu & efficacia Euchariſtiæ 236.b de reuerenti aut decenti ad Euchariſtiam acceſſu 247.b de cauſa inſtitutionis pœnitentiæ 257.b de miniſtro ſacramenti pœnitentiæ 258.b de pœnitētiæ & baptiſmi differentijs 267.b de pœnitentia, ſecunda poſt naufragium tabula 268.b de pœnitētiæ materia, forma & partibus 274.b de cōtritiōe, eiuſq; vi & neceſsitate 277.b de contritione parāda paratáve 282.a de integritate confeſsionis peccatorum 286. de ſatisfactione ſacramentali 312.a de Vnctione extrema 357.b 358. 359. 360.a de ordinandorum examine 398.b de cōnexione ſacrificij & ſacerdotij &c. 378.b de remiſsione culpæ, non pœnæ 338.b de clericis aut religioſis profeſsis nubentibus aut libidini indulgentibus 401.a de matrimonij ſacramento 455.b de eccleſiaſtica diſpenſatione graduum conſanguinitatis 457.a de vno aut vna tantùm patrino aut patrina baptizato habenda 457.a de matrimonij nexu indiſſolubili 461.b de reformatiōe matrimonij 462.b 463. decretum quod quî & quotiès quotannìs proclamādum 464.b de matrimonio per religionis profeſsionem dirimendo 473.b de indiſſolubili matrimonij vinculo 473.b de polygamia Chriſtianis vetita 475.a de collatione virginitatis & nuptiarū 508.a de charactere ſacramentorum trium, qui recipientibus ea imprimitur 514.a

trinitatis noīe dari aut fieri baptiſmū 32.a

triplicem eſſe agēdi benè maleq; viā 334.b

tropi qui quò per hæreticos conficti 128.a

Turoneñ concilium ſub Victore II. quid contra Berengarium aut cum ipſo tractārit 138.b

tumiaceſtir Anglis quid 174.b

tutelæ officiū quale Cypriani tempore habitum 196.b 197.a

Valentinum & alios reſurrectiōis inficiatores, quomodò ſanctus Hilarius participatione Euchariſtiæ cōfutet 112.113.a

vaſenſis concilij de confectione chriſmatis ſenientia 98.a

Velario & cōſecratio virginum qui iam & olim fieri ſolita 482.b

verbū, vt ſacramenti pars, qd ſibi velit 14.a

verbum baptiſmi quod aut quale 54.a

verborum Chriſti, Hoc eſt corpus meum, &c. claritas quanta 143. 145.a

vercelleñ concilium qui ſub Leone IX. Berengarium damnârit 138.b

vercelleñ concilium qui à Berengario contemptum 140.a

verecūdia inutilis, noxia, aut illiberalis quę 283.a 289.a

veritas corporis & ſanguinis Dñi, ſub panis ac vini ſpeciebus 127.a

veritatis, imaginis, & vmbræ venuſta inter ſe collatio 202.b 203.b

vermis quis cur formidandus 365.b

veſtimenta candida qd vbi p̄ ſe ferant 38.a

vexatio ſatanę qui iam olim ſacrificio Miſſæ tolli ſolita 172.a

Vix cui ſuæ cuiq; reuelandæ 298.a

viaticum nobis in peregrinatione hac quale aut quid 233.a

vicarij aut ſucceſſores Apoſtolorum quî 393.b 399.a

victor Africanus quid de quorundam erga martyres & ſacerdotes zelo miri ſcripſerit 389.b 390.a

victoris Papæ II. de Berengario ſententia 138.b 140.b

viduę quæ quî aut cur adhuc viuentes, damnationi adiudicatæ 478.b

vienneñ concilij de baptiſmate vnico ſententia 51.a

vienneſi concilij de ſeſto corporis Chriſti approbatio, & de prçſentia Chriſti hic nobiſcum, ſententia 135.b
vinculum fidelium myſticè quid 20.b
vinculi cuius indiſſolubilitas quæ 471.b
vincula qui carcerato vi ſacrificij Miſſç ſoluta 173.a
vincula per oblationem ſacrificij miraculosè ſoluta 204.b
vinculorum mira virtute ſacrificij Miſſç ſolutio 174.b
vinculorum miraculoſa ſolutio, cuius ſacrificij virtute ſacta 175.a
violatores qui quas daturi pœnas 18.a
virgæ in ſerpentem, & ſerpentis in virgam mutatio, quid facilè credi faciat 151.a
virginem abſq; congreſſu viri parere, præter naturæ ordinem eſſe 152.a
virgines quç qui aut cur adhuc viuentes damnatæ 479.a
virgines q́ cur & inceſtæ, & adulterç 479.a
virgines quæ quo ſtupra ſua & inceſtus velamento obtegant 479.a
virgines quæ cur Lothis vxori comparandæ 481.b
virginitatis laus 506.b
virginitatis & nuptiarũ comparatio 508.a
viſio de angelorum in ſacrificio Miſſæ prçſentia 161.a
vita qui aut cur quibus mutanda 244.b
viuificatricem eſſe Chriſti carnem 125.b
Vmbratici hæretici qui 153.b
vmbraticíne Impanatoribus, an Impanatores vmbraticis peiores 154.b
Vnctio perficiens, Dionyſio Areopagitæ quid 103.b
vnctio extrema cur inſtituta, aut quò conducat 357.b
vnctio extrema quibus tantummodò conferenda 362.b
vnctio extrema quid ſacri aut ſacramẽti ſit 356.b
vnctio extrema qd morituro aut languenti conſerat 511.a
vnctionis (quam vocant) extremæ vis aut emergia 14.a
vnctionis Chriſmalis effectus qui 87.b
vnctionis extremæ materia 357. 360.a
vnctionis extremæ inſinuator, promulgator, & inſtitutor quis 353.a
vnctionis extremæ materia, forma, effectus, miniſter aut collator quis 358. 359.b 360.a
vnctiõis extremæ effectus qui quales 364.b 365.
vnctionis ſacræ in ordinatione ſacramentali adhiberi ſolitæ aſſertio 380.b
vnctiõem Chriſmatis viſibilem ſpiritualiter operari 96.b
vnctione de extrema quid fidelibus credẽdum 355.b
vnctionem extremam, Huſſo etiamnũm è VII. Sacramentis vnum fuiſſe 357.b
vnctionem extremã à Chriſto inſtitutam eſſe, gratiamq́; cõferre 358.b
vnctionem extremam repetere aut ſæpiùs vſupare quem poſſe 358.b
vnctionem extremam abſq; ſpiritusſancti iniuria ſperni haud poſſe 359.a
vnctionem extremã, ſacramentũ eſſe 360.b
vnctione extrema qui quomodò inungendi 357.a
vnctione extrema etiã peccata remitti 361.b
vnctionum dona quæ qualia 381.b
vndè petenda caſtitas 508.b 509.
vngi quos cur oporteat 85.a
vnguenti in primitiua eccleſia conſecratio 93.
vnguento viſibili, gratiæ donum ſignificari 95.b
vnio corporalis ad Chriſtũ, vndè qui nobis obtingat 111.b
vnitas quæ quanti ſit vbiq; momenti 213.
vnitatis ſymbolum quid 105.b

vnitati eccleſiæ non communicantes, in eccleſia non eſſe 231. b
vnius vxoris virum quomodò voluërit Paulus Epiſcopum 504.
vnum idemq́; ſemper eſſe ſacrificium eccleſiæ quotidianum 207.a 208.a
Vocabula Sacramentorum in ſcripturis nó extare, nihil referre 15.b
vormatienſis concilij de Chriſmatis adminiſtratoribus ſententia 90.b
vota quæ qui ſeruanda 477.b
vota quę quibus præferenda 486.a
vota quę qualia & qui ſeruâda 480.b 481.a
votorum diuiſio 480. b
votorum Deo factorum violatio qui aut cauenda, aut luenda 486.
votifragi aut votifragæ qui quales 475.b
votifragi, quanuìs alioquì benè viuentes, Bernardo qui habiti 491.b
votifragos quid maneat 480. b
vouendum qui ſit aut non ſit 480.b
vouentes qui quod ab Auguſtino habeant ſolatium 493.b
vouere volentibus qui vouendūm, & votū reddendum 481.
Vrbanus Papa quid de gradario p ſingulos ordines aſcenſu ſtatuerit 417.a
Vtriuſq; ſpeciei ſumptio qualis & quomodò indifferens 209.b
vtriuſq; ſpeciei Euchariſtiā neceſſariô ſumendam docentes, anathemate dignos 230. b 231.a
Vulneris & peccati cóparatio & oppoſitio qualis 313.b 314.a
vulneri cui qua ſit opùs medicina 315.a
Vvicleffi hæreticus de ſacramento Euchariſtiæ articulus quo in concilio damnatus 141.b 142.
vvicleffici articuli qui vbì damnati 127.a
vvormatień concilij de Vnctióe extrema, ſententia 361.b
vvormatień concilij de pœnitétibus & cóſeſſarijs ſententia 292.b 293.a
Vxoris dimiſſæ alterum aliúdve coniugiū, adulterium eſſe 469. b
ὑποπόδιον quid 157.b

ORDO ALPHABETICVS TOMI PRAECEDENTIS.

a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, ſ, t, v, x, y, z. aa, bb, cc, dd, ee, ff, gg, hh, ii, kk, ll, mm, nn, oo, pp, qq, rr, ſſ, tt, vv, xx, yy, zz. aaa, bbb, ccc, ddd, eee, fff, ggg, hhh, iii, kkk, lll, mmm, nnn, ooo, ppp, qqq, rrr, ſſſ, ttt, vvv, xxx, yyy, zzz. aaaa, bbbb. Ad hunc modum reſtitue, ſicubì variatum tuo in codice offenderis quidquam.

Pridiè Cal. Septemb. 1569.

55
1

7-1-1